

พระวินัยปิฎก

เล่ม ๑ ภาค ๒

มหาวิภังค์ ปฐมภาค

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ทุกขิปาราชิกกัณฑ์*

เรื่องพระธนิยะ กุมภการบุตร

[๑๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขา
คิชฌกูฏ เขตพระนครราชคฤห์ ครั้นนั้น ภิกษุหลายรูปซึ่งเคยเห็นกันเคยคบหา
กันมา ทำกุฏิมุงบังด้วยหญ้า ณ เจริงภูเขาอิสสิคิลีแล้วอยู่จำพรรษา แม้ท่าน
พระธนิยะ กุมภการบุตร ก็ได้ทำกุฏิมุงบังด้วยหญ้าแล้วอยู่จำพรรษา ครั้น
ภิกษุเหล่านั้นจำพรรษาโดยล่วงไตรมาสแล้ว ได้รื้อกุฏิมุงด้วยหญ้า เก็บหญ้า
และตัวไม้ไว้ แล้วหลีกไปสู่จาริกในชนบท ส่วนท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร
อยู่ ณ ที่นั่นเอง ตลอดฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน ขณะเมื่อท่าน
พระธนิยะ กุมภการบุตร เข้าไปบ้านเพื่อบิณฑบาต คนหาบหญ้า คนหาฟืน
ได้รื้อกุฏิมุงด้วยหญ้าเสีย แล้วขนหญ้าและตัวไม้ไป.

แม้ครั้งที่สอง ท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร ได้เที่ยวหาหญ้า และ
ไม้มาทำกุฏิมุงบังด้วยหญ้าอีก เมื่อท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร เข้าไปบ้าน

* พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ปฐมภาค หน้า ๑๖.

เพื่อบิณฑบาต แม้ครั้งที่สอง คนหาบน้ำ คนหาพื้น ก็ได้รื้อกุฏิมุงบังด้วย
หญ้าเสีย แล้วขนหญ้าและตัวไม้ไป.

แม้ครั้งที่สาม ท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร ก็ได้เที่ยวหาหญ้าและ
ไม้มาทำกุฏิมุงบังด้วยหญ้าอีก เมื่อท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร เข้าไปบ้าน
เพื่อบิณฑบาต แม้ครั้งที่สาม คนหาบน้ำ คนหาพื้น ก็ได้รื้อกุฏิมุงบังด้วย
หญ้าเสีย แล้วขนหญ้าและตัวไม้ไปอีก.

หลังจากนั้น ท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร ได้มีความคิดว่า เมื่อ
เราเข้าไปบ้านเพื่อบิณฑบาต คนหาบน้ำ คนหาพื้น ได้รื้อกุฏิมุงบังด้วยหญ้า
เสีย แล้วขนหญ้าและตัวไม้ไปถึงสามครั้งแล้ว ก็เรานี้แหละ เป็นผู้ได้ศึกษา
มาดีแล้วไม่บกพร่องเป็นผู้สำเร็จศิลปะในการช่างหม้อเสมอด้วยอาจารย์ของตน
ฉะนั้น เราพึงขำโคลนทำกุฏิสำเร็จด้วยดินล้วนเสียเอง จึงท่านพระธนิยะ
กุมภการบุตร ขำโคลนทำกุฏิสำเร็จด้วยดินล้วน ด้วยตนเอง แล้วรวบรวม
หญ้าไม้และโคมัยมาผูกกุฏินั้น กุฏินั้นงดงาม น่าดู น่าชม มีสีแดงเหมือน
แมลงค่อมทอง มีเสียงเหมือนเสียงกระดิ่ง.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จลงจากภูเขาคิชฌกูฏพร้อมด้วยภิกษุ
เป็นอันมาก ทอดพระเนตรเห็นกุฏินั้นงดงามน่าดูน่าชมมีสีแดง ครั้นแล้ว
จึงตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นั้นอะไร งดงาม น่าดู
น่าชม มีสีแดงเหมือนแมลงค่อมทอง ครั้นภิกษุเหล่านั้นกราบทูลให้ทรงทราบ
แล้ว พระพุทธองค์ทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การกระทำของโมฆบุรุษ
นั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มิใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ
โชนโมฆบุรุษนั้นจึงได้ขำโคลนทำกุฏิสำเร็จด้วยดินล้วน ด้วยตนเองแล้ว
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ความไม่เบียดเบียนหมู่สัตว์

มิได้มีแก่โฆมบุรุษนั้นเลย พวกเธอจงไปทำลายกุณินั้น พวกเพื่อนพรหมจารี
ชั้นหลัง อย่าถึงความเบียดเบียนหมู่สัตว์เลย อันภิกษุไม่ควรทำกุณิที่สำเร็จด้วย
ดินล้วน ภิกษุใดทำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุเหล่านั้นรับพระพุทธาณัติแล้ว พากันไปที่กุณินั้น ครั้นถึงแล้ว
ได้ทำลายกุณินั้นเสีย ท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร จึงถามภิกษุเหล่านั้นว่า
อาวุโส พวกท่านทำลายกุณิของผมห เพื่ออะไร.

ภ. พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ทำลาย ขอรับ.

ธ. ทำลายเถิด ขอรับ ถ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ธรรมสามีรับสั่งให้
ทำลาย.

[๘๐] กาลต่อมา ความดำรินี้ได้มีแก่ท่านพระชนิยะ กุมภการบุตรว่า
เมื่อเราเข้าไปบ้านเพื่อบิณฑบาต คนหาบหญ้า คนหาฟืน ได้รื้อกุณิมุงบัง
ด้วยหญ้าเสีย แล้วขนหญ้าและตัวไม้ไปถึงสามครั้งแล้ว แม้กุณิดินล้วนที่เรา
ทำไว้นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าก็รับสั่งให้ทำลายเสีย ก็เจ้าพนักงานรักษาไม้ที่
ชอบพอกับเรามีอยู่ โฉนหนอเราพึงขอไม้ต่อเจ้าพนักงานรักษาไม้มาทำกุณิไม้
จึงท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร เข้าไปหาเจ้าพนักงานรักษาไม้ ครั้นแล้วได้
บอกเรื่องนี้ต่อเจ้าพนักงานรักษาไม้ว่า ขอเจริญพร เมื่ออาตมาเข้าไปบ้านเพื่อ
บิณฑบาต คนหาบหญ้า คนหาฟืน ได้รื้อกุณิมุงบังด้วยหญ้าเสีย แล้วขนหญ้า
และตัวไม้ไปถึงสามครั้ง แม้กุณิดินล้วนที่อาตมาทำไว้นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า
ก็รับสั่งให้ทำลายเสียแล้ว ขอท่านจงให้ไม้แก่อาตมา ๆ ประสงค์จะทำกุณิไม้

จ. ไม้ที่กระผมจะพึงถวายแก่พระผู้เป็นเจ้าได้นั้น ไม่มี ขอรับ มีแต่
ไม้ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับซ่อมแปลงพระนคร ซึ่งเก็บไว้เพื่อใช้ในคราวมี
อันตราย ถ้าพระเจ้าแผ่นดินรับสั่งให้พระราชทานไม้เหล่านั้น ขอท่านจงให้
คนขนไปเถิดขอรับ.

ธ. ขอเจริญพร ไม้เหล่านั้น พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานแล้ว.

ลำดับนั้นเจ้าพนักงานรักษาไม้คิดว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากย-
บุตรเหล่านี้แล เป็นผู้ประพฤติธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์
กล่าวคำสัตย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม แม้พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงเลื่อมใสใน
พระสมณะเหล่านี้ยังนักท่านพระชนิยะนี้ย่อมไม่บังอาจเพื่อจะกล่าวถึงสิ่งของที่
พระเจ้าแผ่นดินยังไม่ได้พระราชทาน ว่าพระราชแล้ว จึงได้เรียนต่อท่าน
พระชนิยะ กุมภการบุตรว่า นิมนต์ให้คนขนไปเถิด ขอรับ จึงท่านพระชนิยะ
กุมภการบุตร สั่งให้ตัดไม้เหล่านั้นเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่บรรทุกเกวียนไป
ทำกุฎีแล้ว.

วัสสการพราหมณ์ตรวจราชการ

[๘๑] ต่อจากนั้น วัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์ในมคธรัฐไปตรวจ
ราชการในกรุงราชคฤห์ ได้เข้าไปหาเจ้าพนักงานรักษาไม้ ครั้นแล้วได้พูดถึง
เรื่องนี้ ต่อเจ้าพนักงานรักษาไม้ว่า พนาย ไม้ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับซ่อม
พระนคร ซึ่งเก็บไว้เพื่อใช้ในคราวมีอันตรายเหล่านั้น อยู่ ณ ที่ไหน.

เจ้าพนักงานรักษาไม้เรียนว่า ได้เก็บไว้แล้ว ไม้เหล่านั้น พระเจ้า-
แผ่นดินได้พระราชทานแก่ท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร ไปแล้ว.

ทันใดนั้น วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ในมคธรัฐ เกิดความไม่
พอใจว่า โฉนพระเจ้าแผ่นดินจึงได้พระราชทานไม้ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับ
ซ่อมแปลงพระนคร ซึ่งเก็บไว้เพื่อใช้ในคราวมีอันตราย แก่พระชนิยะ
กุมภการบุตรไปแล้ว จึงเข้าไปหาพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามคธราช กราบทูลว่า
ได้ทราบเกล้าว่า ไม้ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับซ่อมแปลงพระนคร ซึ่งเก็บไว้

เพื่อใช้ในคราวมีอันตราย พระองค์พระราชทานแก่นิยะ กุมภการบุตร
ไปแล้ว จริงหรือพระพุทธเจ้าข้า.

พระเจ้าพิมพิสารตรัสถามว่า ใครพูดอย่างนั้น.

ว. เจ้าพนักงานรักษาไม้พุด พระพุทธเจ้าข้า

พ. พราหมณ์ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงให้คนไปนำเจ้าพนักงานรักษาไม้มา.

จึงวัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์ในมครรัฐ สั่งให้เจ้าหน้าที่จงจำ
เจ้าพนักงานรักษาไม้ นำมา.

[๘๒] ท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร ได้เห็นเจ้าพนักงานรักษาไม้ถูก
เจ้าหน้าที่จงจำนำไป จึงได้ถามเจ้าพนักงานรักษาไม้ว่า เจริญพร ท่านถูก
เจ้าหน้าที่จงจำนำไป ด้วยเรื่องอะไร.

เจ้าพนักงานรักษาไม้ตอบว่า เรื่องไม้เหล่านั้น ขอรับ.

ธ. ไปเถิด ท่าน แม้อาตมาก็จะไป.

จ. ได้เท่าควรไป ขอรับ ก่อนที่กระผมจะถูกประหาร.

จึงท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร ได้เข้าไปสู่พระราชนิเวศน์ของ
พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช ครั้นถึงแล้ว นั่งเหนืออาสนะที่เขาจัดถวาย
ขณะนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคชราช เสด็จเข้าไปหาท่านพระชนิยะ
กุมภการบุตรทรงอภิวัตแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง ตรัสถาม
ท่านพระชนิยะ กุมภการบุตรถึงเรื่องไม้นั้นว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ทราบว่าไม้
ของหลวงที่สงวนไว้สำหรับซ่อมแปลงพระนคร ซึ่งเขาเก็บไว้เพื่อใช้ในคราวมี
อันตราย โยมได้ถวายแก่พระคุณเจ้า จริงหรือ.

ธ. จริงอย่างนั้น ขอถวายพระพร.

พ. ข้าแต่พระคุณเจ้า โยมเป็นพระเจ้าแผ่นดิน มีกิจมาก มีกรณียะ
มาก แม้ถวายแล้ว ก็ระลึกไม่ได้ ขอพระคุณเจ้าโปรดเตือนให้โยมระลึกได้.

ธ. ขอลถวายพระพร พระองค์ทรงระลึกได้ไหม ครั้งพระองค์เสด็จ
เถลิงถวัลยราชย์ใหม่ๆ ได้ทรงเปล่งพระวาจาเช่นนี้ว่า หญ้า ไม้ และน้ำ
ข้าพเจ้าถวายแล้วแก่สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย ขอสมณะและพราหมณ์
ทั้งหลายโปรดใช้สอยเถิด

พ. ข้าแต่พระคุณเจ้า โยมระลึกได้ สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายที่
เป็นผู้มีความละอาย มีความรังเกียจ ใครต่อสีกขา มีอยู่ ความรังเกียจแม้ใน
เหตุเล็กน้อยจะเกิดแก่สมณะและพราหมณ์เหล่านั้น คำที่กล่าวนั้นโยมหมายถึง
การนำหญ้าไม้และน้ำของสมณะและพราหมณ์เหล่านั้นแต่ว่าหญ้าไม้และน้ำนั้น
แลอยู่ในป่า ไม่มีใครหวงแหน พระคุณเจ้านั้น ย่อมสำคัญเพื่อจะนำไม้ที่เขา
ไม่ได้ให้ไปด้วยเถื่อนนั้น พระเจ้าแผ่นดินเช่นโยม จะพึงมา จองจำ หรือเนรเทศ
ซึ่งสมณะหรือพราหมณ์อย่างไรได้ นิมนต์กลับไปเถิด พระคุณเจ้า ๑ รอดตัว
เพราะบรรพชาเพศแล้ว แต่อย่าได้ทำอย่างนั้นอีก

ประชาชนเพ่งโทษติเตียนโพนทะนา

[๘๑] คนทั้งหลาย พวกกันเพ่งโทษว่า พระสมณะเชื้อสายพระ-
ศาकขบุตรเหล่านี้ ไม่ละอาย ทูศีล พุคเทจ พระสมณะเหล่านี้ยังปฎิญาณว่า
เป็นผู้ประพฤดิธรรม ประพฤตีสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ กล่าวคำสัตย์ มีศีล
มีกัลยาณธรรมติเตียนว่า ความเป็นสมณะย่อมไม่มีแก่พระสมณะเหล่านี้ ความ
เป็นพราหมณ์ย่อมไม่มีแก่พระสมณะเหล่านี้ ความเป็นสมณะของพระสมณะ
เหล่านี้ เสื่อมแล้ว ความเป็นพราหมณ์ของพระสมณะเหล่านี้ เสื่อมแล้ว ความ
เป็นสมณะของพระสมณะเหล่านี้ จะมีแต่ไหน ความเป็นพราหมณ์ของพระ-

สมณะเหล่านี้ จะมีแต่ไหน พระสมณะเหล่านี้ปราศจากความเป็นสมณะแล้ว พระสมณะเหล่านี้ปราศจากความเป็นพราหมณ์แล้ว แม้พระเจ้าแผ่นดิน พระสมณะเหล่านี้ยังหลอกลวงได้ โฉนจักไม่หลอกลวงคนอื่นเล่า. ภิกษุทั้งหลายได้ ฟังคนเหล่านั้นเฟ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ใครต่อสีกาต่างก็เฟ่งโทษ ดิเตียน โพนทะนา ว่า โฉนท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร จึงได้ถือเอาไม้ของหลวงที่เขาไม่ได้ให้ไป แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า.

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุ เป็นมูลเท่านั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้นแล้วทรงสอบถามท่านพระชนิยะ กุมภการบุตรว่า คุณก่อนชนิยะ ขาวว่า เธอได้ถือเอาไม้ของหลวงที่เขาไม่ได้ให้ไป จริงหรือ

ท่านพระชนิยะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้า

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษ การกระทำ ของเธอนั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มิใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนเธอจึงได้ถือเอาไม้ของหลวงที่เขาไม่ได้ให้ไปแล้ว การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใสหรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่ง ของผู้เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้การกระทำของเธอนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของคนบางพวกที่เลื่อมใส แล้ว

ก็สมัยนั้นแล มหาอำมาตย์ผู้พิพากษาแก่คนหนึ่งบวชในหมู่ภิกษุ นั่ง
อยู่ไม่ห่างพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงพระองค์ได้ตรัสพระวาจานี้ต่อภิกษุรูปนั้นว่า
ดูก่อนภิกษุ พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคราชจับโจรได้แล้ว ประหารชีวิต
เสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง เพราะทรัพย์ประมาณเท่าไรหนอ

ภิกษุรูปนั้นกราบทูลว่า เพราะทรัพย์บาทหนึ่งบ้าง เพราะของควรค่า
บาทหนึ่งบ้าง เกินบาทหนึ่งบ้าง พระพุทธเจ้าข้า

แท้จริงสมัยนั้น ทรัพย์ ๕ มาสกในกรุงราชคฤห์ เป็นหนึ่งบาท

ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงคิดเทียบท่านพระชนิยะ กุมภการบุตร โดย
อเนกปริยายแล้วจึงตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคนบำรุงยาก
ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน
ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความมักน้อย ความ
สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม
การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย แล้วทรงกระทำธรรมิกถา ที่สมควร
แก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุ
ทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อความสำเร็จแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกื้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุ
ผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัด
อาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑
เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัท-
ธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้

พระปฐมบัญญัติ

๒. อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ ด้วย
ส่วนแห่งความเป็นขโมย พระราชาทั้งหลาย จับโจรได้แล้วพึงประ -
หารเสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง ด้วยบริภาษว่าเจ้าเป็น
โจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย ในเพราะถือ
เอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานใด ภิกษุถือนำเอาทรัพย์อันเจ้าของ
ไม่ได้ให้เห็นปานนั้น แม้ภิกษุนี ก็เป็นปาราชิก หาสงวาสมิได้.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระธนิยะ กุมภการบุตร จบ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๘๔] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ชวนกันไปสู่ลานตากผ้าของ
ช่างย้อม ได้ลักห่อผ้าของช่างย้อม นำมาสู่อารามแล้วแบ่งปันกัน ภิกษุทั้งหลาย
พุดขึ้นอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย พวกท่านเป็นผู้มีบุญมาก เพราะผ้าเกิดแก่พวก
ท่านมาก.

ฉ. ท่านทั้งหลาย บุญของพวกผมจักมีแต่ไหน พวกผมไปสู่ลาน
ตากผ้าของช่างย้อม แล้วได้ลักห่อผ้าของช่างย้อมมาเดี๋ยวนี้.

ภ. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้วมิใช่หรือ เหตุไร พวกท่านจึงได้ลักห่อผ้าของช่างย้อมมา.

จ. จริงขอรับ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้ว แต่ สิกขาบทนั้นแล พระองค์ทรงบัญญัติเฉพาะในเขตบ้าน มิได้ทรงบัญญัติไปถึง ในป่า.

ภ. ท่านทั้งหลาย พระบัญญัตินั้นย่อมเป็นได้เหมือนกันทั้งนั้นมิใช่ หรือ การกระทำของพวกท่านนั้นไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มิใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนพวกท่านจึงได้ลักห่อผ้าของช่างย้อมมาแล้ว การ กระทำของพวกท่านนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของผู้ที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของพวก ท่านนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความ เป็นอย่างอื่นของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว ครั้นภิกษุเหล่านั้น ดิถียนพระ - ณีพพัคคีย์โดยอเนกปริยายแล้วได้กราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ประชุมสงฆ์ทางบัญญัติอนุบัญญัติ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะ เหตุเป็นมูลค่านั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามพระณีพพัคคีย์ ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่า พวกเธอไปสู่ลานตากผ้าช่างย้อม แล้ว ลักห่อผ้าของช่างย้อมมา จริงหรือ.

พระณีพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย การ กระทำของพวกเธอนั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร มิใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้

ไม่ควรทำ โฉนพวกเธอจึงได้ลักห่อผ้าของช่างย้อมมาแล้ว การกระทำของพวก
เธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความ
เลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของพวกเธอนั้น
เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใสและเพื่อความเป็นอย่างอื่น
ของคนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว ครั้นทรงคิดเทียบพระัพพัคคีย์โดยอเนกปริยาย
แล้ว จึงตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลียงยาก ความเป็นคนบารุงยาก ความเป็น
คนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน
ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลียงง่าย ความเป็นคนบารุงง่าย ความมักน้อย ความ
สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การ
ปรารภความเพียรโดยอเนกปริยาย ทรงกระทำธรรมมีกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น
ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อความดำรงแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกียจยาก ๑ เพื่ออยู่ดำรงแห่งภิกษุ
ผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัด
อาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑
เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัต -
ธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกลสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้ :-

พระอนุบัญญัติ

๒. ก. อนึ่ง ภิกษุใด ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ด้วย
ส่วนแห่งความเป็นขโมย จากบ้านก็ดี จากป่าก็ดี พระราชาทั้งหลาย
จับโจรได้แล้ว ประหารเสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง
ด้วยบริภาษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็น
ขโมย ดังนี้ ในเพราะถือนำทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานใด
ภิกษุถือนำทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้เห็นปานนั้น แม้ภิกษุนี ก็เป็น
ปาราชิก หาสังวาสมิได้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๘๕] บทว่า อนึ่ง ...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด มีภาระงาน
อย่างใด มีชาติอย่างใด มีเชื้ออย่างใด มีโคตรอย่างใด มีปกติอย่างใด มีธรรม
เครื่องอยู่อย่างใด มีอารมณ์อย่างใด เป็นเถระก็ตาม เป็นนวกะก็ตาม เป็น
มัชฌิมะก็ตาม นี้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า อนึ่ง ...ใด.

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ
ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าประพฤติกิสิกขาจรยวัตร ชื่อว่า ภิกษุ เพราะ
อรรถว่าทรงผืนผ้าที่ถูกทำลายแล้ว ชื่อว่า ภิกษุ โดยสมญา ชื่อว่า ภิกษุ
โดยบัญญัติ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นเอหิภิกษุ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะ
อรรถว่าเป็นผู้เจริญ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่ามีศีลธรรม ชื่อว่า ภิกษุ
เพราะอรรถว่าเป็นพระเสขะ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า เป็นพระอเสขะ

ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า เป็นผู้อันสงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้ว ด้วยญัตติจตุตถกรรม อันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ บรรดาผู้ที่ชื่อว่าภิกษุ เหล่านั้น ภิกษุนี้ใด ที่สงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้วด้วยญัตติจตุตถกรรม อันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ ภิกษุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์ ว่า ภิกษุ ในอรรถนี้

ประเทศที่ชื่อว่า บ้าน มีอธิบายว่า บ้านมีกระท่อมหลังเดียวก็ดี มี กระท่อม ๒ หลังก็ดี มีกระท่อม ๓ หลังก็ดี มีกระท่อม ๔ หลังก็ดี มีคนอยู่ ก็ดี ไม่มีคนอยู่ดี แม้ที่เขาล้อมไว้ก็ดี แม้ที่เขาไม่ได้ล้อมไว้ก็ดี แม้ที่เขา สร้างจุเป็นที่โกล้อมเป็นคันก็ดี แม้หมู่เกวียนหรือค้ำที่อาศัยอยู่เกิน ๔ เดือน ก็ดี พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า บ้าน.

ที่ชื่อว่า อุปจารบ้าน กำหนดเอาที่ ซึ่งบุรุษขนาดกลาง ผู้ยืนอยู่ ณ เสาเขื่อนแห่งบ้านที่ล้อม โยนก้อนดินไปตก หรือกำหนดเอาที่ซึ่งบุรุษขนาด กลาง ผู้ยืนอยู่ ณ อุปจารเรือนแห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม โยนก้อนดินไปตก.

ที่ชื่อว่า ปา มีอธิบายว่าสถานที่ที่เว้นบ้านและอุปจารบ้าน นอกนั้น ชื่อว่า ปา.

ที่ชื่อว่า ทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ มีอธิบายว่า ทรัพย์ใดอันเจ้าของไม่ได้ให้ ไม่ได้ละวาง ยังรักษาปกครองอยู่ ยังถือกรรมสิทธิ์อยู่ว่าเป็นของเรา ยังมีผู้อื่นหวงแหน ทรัพย์นั้นชื่อว่า ทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้.

บทว่า ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย ได้แก่ มีจิตคิดขโมย คือ มีจิตคิดลัก.

[๘๖] บทว่า ถือเอา คือ ยึดเอา เอาไป เอาลง ยังอธิบายทให้ กำเริบ ให้เคลื่อนจากฐาน ให้ล่วงเลยเขตหมาย.

[๘๗] ที่ชื่อว่า เห็นปานใด คือ หนึ่งบาทก็ดี ควรแก่หนึ่งบาทก็ดี เกินกว่าหนึ่งบาทก็ดี.

ที่ชื่อว่า พระราชาทั้งหลาย ได้แก่พระเจ้าแผ่นดิน เจ้าผู้ปกครอง ประเทศ ท่านผู้ปกครองมณฑล นายอำเภอ ผู้พิพากษา มหาอำมาตย์ หรือ ท่านผู้สั่งประหารและจองจำได้ ท่านเหล่านี้ ชื่อว่า พระราชาทั้งหลาย.

ที่ชื่อว่า โจร มีอธิบายว่า ผู้ใดถือเอาสิ่งของอันเขาไม่ได้ให้ ได้ ราคา ๕ มาสกก็ดี เกินกว่า ๕ มาสกก็ดี ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย ผู้นั้น ชื่อว่า โจร.

บทว่า ประหารเสียบ้าง คือ ประหารด้วยมือหรือเท้า ด้วย แส้หรือด้วยหวาย ด้วยไม้ค้อนสั้นหรือด้วยดาบ.

บทว่า จองจำไว้บ้าง คือ ผูกมัดไว้ด้วยเครื่องมัดคือเชือก ด้วย เครื่องจองจำคือข้อคา โซ่ตรวน หรือด้วยเขตจำกัศคือเรือน จังหวัด หมู่บ้าน ตำบลบ้าน หรือให้บุรุษควบคุม.

บทว่า เนรเทศเสียบ้าง คือ ขับไล่เสียจากหมู่บ้าน ตำบลบ้าน จังหวัด มณฑล หรือประเทศ.

บทว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็น ขโมย นี่เป็นคำบริภาษ.

[๘๘] ที่ชื่อว่า เห็นปานนั้น คือ หนึ่งบาทก็ดี ควรแก่หนึ่งบาทก็ดี เกินกว่าหนึ่งบาทก็ดี.

บทว่า ถือเอา คือ ตู วังราว น้อ ยังอิริยาบถให้กำเริบ ให้เคลื่อน จากฐาน ให้ล่วงเลยเขตหมาย.

[๘๙] คำว่า แม่ภิกษุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียงภิกษุรูป ก่อน.

คำว่า เป็นปาราชิก มีอธิบายว่า ไปไม้เหลืองหล่นจากขั้วแล้ว
ไม่อาจจะเป็นของเขียวสดขึ้นได้ แม้นั้นใด ภิกษุก็ฉันทันนั้นแหละ ถือเอาทรัพย์
อันเขาไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย หนึ่งบาทก็ดี ควรแก่หนึ่งบาท
ก็ดี เกินกว่าหนึ่งบาทก็ดี แล้วไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศาสดาบุตร
เพราะเหตุนี้จึงตรัสว่า เป็นปาราชิก.

บทว่า หาสังวาสมิได้ ความว่า ที่ชื่อว่า สังวาส ได้แก่กรรมที่
พึงทำร่วมกัน อุเทศที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกันนั้นชื่อว่า
สังวาส สังวาสนั้นไม่มีร่วมกับภิกษุนั้น เพราะเหตุนี้จึงตรัสว่า หาสังวาส
มิได้.

บทภาษณีย์

มาติกา

[๕๐] ทรัพย์อยู่ในดิน	ทรัพย์ตั้งอยู่บนดิน
ทรัพย์ลอยอยู่ในอากาศ	ทรัพย์ตั้งอยู่ในที่แจ้ง
ทรัพย์ตั้งอยู่ในน้ำ	เรือ และทรัพย์อยู่ในเรือ
ยาน และทรัพย์อยู่ในยาน	ทรัพย์ที่ตนนำไป
สวน และทรัพย์อยู่ในสวน	ทรัพย์อยู่ในวัด
นา และทรัพย์อยู่ในนา	พื้นที่และทรัพย์อยู่ในพื้นที่
ทรัพย์อยู่ในบ้าน	ป่า และทรัพย์อยู่ในป่า
น้ำ ไม้ชำระฟัน ต้นไม้เจ้าป่า	ทรัพย์ที่มีผู้นำไป
ทรัพย์ที่เขาฝากไว้	ด่านภาษี สัตว์มีชีวิต
สัตว์ไม่มีเท้า สัตว์สองเท้า	สัตว์สี่เท้า สัตว์มีเท้ามาก

ภิกษุผู้สั่ง ภิกษุผู้รับของฝาก การชักชวนกันไปลัก
การนัดหมาย การทำนimit.

กัมมัฏฐวิภาค

[๕๑] ที่ชื่อว่า ทรัพย์อยู่ในแผ่นดิน ได้แก่ทรัพย์ที่ฝังกลบไว้ใน
แผ่นดิน.

ภิกษุมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์อยู่ในแผ่นดิน เทียวแสวงหาเพื่อนก็ตาม
แสวงหาจอบหรือตะกร้าก็ตาม เดินไปก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ ตัดไม้หรือ
เถาวัลย์ ซึ่งเกิดอยู่ในที่นั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ขุดก็ตาม คู้ยก็ตาม โขยขึ้นก็ตาม
ซึ่งดินร่วนต้องอาบัติทุกกฏ จับต้องหม้อ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำหม้อให้ไหว
ต้องอาบัติอุลลัจจัย ทำหม้อให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมีโดยจิต หย่อนภาชนะของตนลงไป ถูต้องทรัพย์ควรแก้ค่า
๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย กระทำให้ทรัพย์อยู่ในภาชนะของตนก็ตาม ตัดขาดด้วยกำมือก็ตาม
ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมีโดยจิต จับต้องทรัพย์ที่เขาร้อยด้ายก็ดี ส้างวาลก็ดี สร้อยคอก็ดี
เข็มขัดก็ดี ผ้าสาฎกก็ดี ผ้าโพกก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหวต้องอาบัติ
อุลลัจจัย จับที่สุดยกขึ้น ต้องอาบัติอุลลัจจัย ดึงครูดออกไป ต้องอาบัติอุลลัจจัย
ให้พ้นปากหม้อ โดยที่สุดแม้ชั่วเส้นผม ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมีโดยจิต คีมเนยใสก็ดี น้ำมันก็ดี น้ำผึ้งก็ดี น้ำอ้อยก็ดี ควร
แก้ค่า ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ด้วยประโยคอันเดียว ต้องอาบัติ
ปาราชิก ทำลายเสียก็ดี ทำให้หกเล็นก็ดี เผลาเสียก็ดี ทำให้บริโภคมไม่ได้ก็ดี
ในที่นั้นเอง ต้องอาบัติทุกกฏ.

ถลัญฐวิภาค

[๕๒] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์ตั้งอยู่บนพื้น** ได้แก่ทรัพย์ที่เขาวางไว้บนพื้น ภิขุมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่ตั้งอยู่บนพื้น เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

อากาศัญฐวิภาค

[๕๓] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์ลอยอยู่ในอากาศ** ได้แก่ทรัพย์ที่ไปในอากาศ คือ นกยูง นกคัมแบ นกกระทา นกกระจาบ ผ้าสาฎก ผ้าโพกหัว หรือเงินทอง ที่ขาดหลุดตกลง.

ภิขุมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่ลอยอยู่ในอากาศ เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ หยุดอยู่ ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

เวหาสัญฐวิภาค

[๕๔] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์ตั้งอยู่ในที่แจ้ง** ได้แก่ทรัพย์ที่แขวนไว้ในที่แจ้ง เช่น ทรัพย์ที่คล้องไว้บนเตียงหรือตั่ง ที่ห้อยไว้บนราวจิ้วร สายระเคียง เคียวที่ฝา บันไดแก้ว หรือต้นไม้ โดยที่ผูกมัดบนเชิงรองบาตร.

ภิขุมีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในที่แจ้ง เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหวต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก

อุทกัญญวิภาค

[๔๕] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์ตั้งอยู่ในน้ำ** ได้แก่ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในน้ำ

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในน้ำ เทียบแสวงเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ดำลงก็ดี โผล่ขึ้นก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิต จับดอกอุบล ดอกปทุม ดอกบุณฑริก เหง้าบัว ปลา หรือเต่า ที่เกิดในน้ำนั้น มีราคา ๕ มาสกก็ดี เกินกว่า ๕ มาสกก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

นาวิญญูวิภาค

[๔๖] ที่ชื่อว่า **เรือ** ได้แก่พาหนะสำหรับข้ามน้ำ ที่ชื่อว่า **ทรัพย์อยู่ในเรือ** ได้แก่ ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในเรือ.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในเรือ เทียบแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักเรือ เทียบแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย แก่เครื่องผูก ต้องอาบัติทุกกฏ แก่เครื่องผูกแล้วลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย ให้ลอยขึ้นน้ำไปก็ดี ล่องน้ำไปก็ดี ขวางน้ำไปก็ดี โดยที่สุดแม้ชั่วเส้นผม ต้องอาบัติปาราชิก.

ยานัญญวิภาค

[๕๗] ที่ชื่อว่า ยาน ได้แก่คานหาม รถ เกวียน เดีงหาม ที่ชื่อว่า ทรัพย์อยู่ในยาน ได้แก่ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในยาน.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์อยู่ในยาน เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักยาน เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐานต้องอาบัติปาราชิก.

ภารัญญวิภาค

[๕๘] ที่ชื่อว่า ทรัพย์ที่ตนนำไป ได้แก่ภาระบนศีรษะ ภาระที่คอ ภาระที่สะเอว ภาระที่หิ้วไป.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องภาระบนศีรษะ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ลดลงสู่คอ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องภาระบนคอ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ลดลงสู่สะเอว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องภาระที่สะเอว ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ถือไปด้วยมือ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตวางภาระที่มีมือลงบนพื้น ต้องอาบัติปาราชิก มิโดยจิตถือเอาจากพื้น ต้องอาบัติปาราชิก.

อารามัญญวิภาค

[๕๕] ที่ชื่อว่า สวน ได้แก่สวนไม้ดอก สวนไม้ผล ที่ชื่อว่า
ทรัพย์อยู่ในสวน ได้แก่ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในสวน โดยฐาน ๔ คือ ฝังอยู่
ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑ แขนงอยู่ในที่แจ้ง ๑.

ภิกษุผู้มีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในสวน เทียบแสวงหาเพื่อนก็ดี เดิน
ไปถึงดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ
อุตุลัจฉัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุผู้มีโดยจิตจับต้องรากไม้ เปลือกไม้ ใบไม้ ดอกไม้ หรือผลไม้
ซึ่งเกิดในสวนนั้น ได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ
ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคู่เอาที่สวน ต้องอาบัติทุกกฏ ยังความสงสัยให้เกิดแก่เจ้าของ
ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย เจ้าของทอควรระว่าจักไม่เป็นของเรา ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุฟ่องร้องยังโรงศาล ยังเจ้าของให้แพ้ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุ
ผู้ฟ่องร้องยังโรงศาล แพ้เจ้าของ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย.

วิหารัญญวิภาค

[๑๐๐] ที่ชื่อว่า ทรัพย์อยู่ในวัด ได้แก่ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในวัด
โดยฐาน ๔ คือ ฝังอยู่ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑
แขนงอยู่ในที่แจ้ง ๑.

ภิกษุผู้มีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในวัด เทียบแสวงหาเพื่อนก็ดี
เดินไปถึงดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้อง
อาบัติอุตุลัจฉัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคู่เอาที่วัด ต้องอาบัติทุกกฏ ยังความสงสัยให้เกิดแก่เจ้าของ
ต้องอาบัติอุลลัจจัย เจ้าของทอควรระว่าจักไม่เป็นของเรา ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุฟ่องร้องยังโรงศาล ยังเจ้าของให้แพ้ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุ
ผู้ฟ่องร้องยังโรงศาล แพ้เจ้าของ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เขตัญญวิภาค

[๑๐๑] บุพพณชาติ หรืออปรณชาติ เกิดในที่ใด ที่นั่นชื่อว่า
นา ที่ชื่อว่า ทรัพย์อยู่ในนา ได้แก่ทรัพย์ที่เขาเก็บไว้ในนา โดยฐาน ๔
คือ ฝังอยู่ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑ แขนงอยู่ใน
ที่แจ้ง ๑.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในนา เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไป
ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ถูบคล้ำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องบุพพณชาติ หรืออปรณชาติ ซึ่งเกิดในนา
นั้นได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว
ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคู่เอาที่นา ต้องอาบัติทุกกฏ ยังความสงสัยให้เกิดแก่เจ้าของ
ต้องอาบัติอุลลัจจัย เจ้าของทอควรระว่า จักไม่เป็นของเรา ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุฟ่องร้องยังโรงศาล ยังเจ้าของให้แพ้ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุ
ผู้ฟ่องร้องยังโรงศาล แพ้เจ้าของ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

ภิกษุปักหลัก จึงเชือก ล้อมรั้ว หรือถมคันนาให้รูกล้ำ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ เมื่ออีกประโยชน์หนึ่งจะสำเร็จ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อประโยชน์นั้นสำเร็จ
ต้องอาบัติปาราชิก.

วัตถุฐวิภาค

[๑๐๒] ที่ชื่อว่า **พื้นที่** ได้แก่พื้นที่สวน พื้นที่วัด ที่ชื่อว่า **ทรัพย์** อยู่ในพื้นที่ ได้แก่ทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ โดยฐาน ๔ คือ ฝังอยู่ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑ แขนงอยู่ในที่แจ้ง ๑.

ภิกษุผู้มีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในพื้นที่ เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุดูเอาพื้นที่ ต้องอาบัติทุกกฏ ยังความสงสัยให้เกิดแก่เจ้าของ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เจ้าของทอธุระว่า จักไม่เป็นของเรา ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุฟ่องร้องยังโรงศาล ยังเจ้าของให้แพ้ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุผู้ฟ่องร้องยังโรงศาล แพ้เจ้าของ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

ภิกษุปักหลัก จึงเชือก ล้อมรั้ว หรือทำกำแพง ให้รูกล้ำ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่ออีกประโยชน์หนึ่งจะสำเร็จ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อประโยชน์นั้นสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิก.

คามัญญวิภาค

[๑๐๓] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์อยู่ในบ้าน** ได้แก่ทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในบ้าน โดยฐาน ๔ คือ ฝังอยู่ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑ แขนงอยู่ในที่แจ้ง ๑.

ภิกษุผู้มีโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในบ้าน เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ลูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

อรัญญวิภาค

[๑๐๔] ที่ชื่อว่า ป่า ได้แก่ป่าที่มนุษย์หวงห้าม ที่ชื่อว่า ทรัพย์ อยู่ในป่า ได้แก่ทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในป่า โดยฐาน ๔ คือ ฝังอยู่ในดิน ๑ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ๑ ลอยอยู่ในอากาศ ๑ แขนงอยู่ในที่แจ้ง ๑.

ภิกษุมิโดยจิตคิดจะลักทรัพย์ที่อยู่ในป่า เทียวแสวงหาเพื่อนก็ดี เดินไปก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ถูบคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้องไม้ก็ดี เถาวัลย์ก็ดี หญ้าก็ดี ซึ่งเกิดในป่านั้น ได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

อุทกวิภาค

[๑๐๕] ที่ชื่อว่า น้ำ ได้แก่น้ำที่อยู่ในภาชนะ หรือน้ำที่ขังอยู่ในสระโบกขรณี หรือในบ่อ.

ภิกษุมิโดยจิตจับต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุมิโดยจิตหย่อนภาชนะของตนลงไปถูกต้องน้ำ ได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ทำให้ไหลเข้าไปในภาชนะของตน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุทำลายคันนา ต้องอาบัติทุกกฏ ครั้นทำลายคันนาแล้วทำให้ไหลออกไป ได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติปาราชิก ทำให้น้ำไหลออกไป ได้ราคาเกินกว่า ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๕ มาสก

ต้องอาบัติอุลลัจจัย ทำให้น้ำไหลออกไป ได้ราคา ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๑ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ.

ทนต์โปณวิภาค

[๑๐๖] ที่ชื่อว่า ไม้ชำระฟัน ได้แก่ไม้ชำระฟันที่ตัดแล้ว หรือที่ยังมิได้ตัด.

ภิกษุมีโดยจิตจับต้องไม้ชำระฟัน อันมีราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

วนัปปติวิภาค

[๑๐๗] ที่ชื่อว่า ต้นไม้เจ้าป่า ได้แก่ต้นไม้ที่คนทั้งหลายหวงห้าม เป็นไม้ที่ใช้สอยได้.

ภิกษุมีโดยจิตตัด ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ ครั้งที่ฟัน เมื่อการฟันอีกครั้งหนึ่งจะสำเร็จ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อการฟันนั้นสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิก.

หรรณกวิภาค

[๑๐๘] ที่ชื่อว่า ทรัพย์มีผู้นำไป ได้แก่ทรัพย์ที่ผู้อื่นนำไป.

ภิกษุมีโดยจิตอุบคล่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักนำทรัพย์พร้อมกับคนผู้นำทรัพย์ไป แล้วให้ช่างแท่ง้าวที่ ๑ ไป ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้ช่างแท่ง้าวที่ ๒ ไป ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักเก็บทรัพย์ที่ตก แล้วทำทรัพย์นั้นให้ตก ต้องอาบัติ
ทุกกฏ มีโดยจิตจับต้องทรัพย์ที่ตก อันได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก
ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้อง
อาบัติปาราชิก.

อุปนิธิวิภาค

[๑๐๕] ที่ชื่อว่า **ทรัพย์ที่เขาฝากไว้** ได้แก่ทรัพย์ที่ผู้อื่นให้เก็บไว้.

ภิกษุรับของฝาก เมื่อเจ้าของกล่าวขอคืนว่า จงคืนทรัพย์ให้ข้าพเจ้า
กล่าวปฏิเสธว่า ฉันไม่ได้รับไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ ยังความสงสัยให้เกิดแก่
เจ้าของ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เจ้าของทอธุระว่าจะไม่ให้แก่เรา ต้องอาบัติ
ปาราชิก.

ภิกษุฟุ้งร้องยังโรงศาล ยังเจ้าของให้แพ้ ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุ
ผู้ฟุ้งร้องยังโรงศาล แพ้เจ้าของ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

สูงกษมาติวิภาค

[๑๑๐] ที่ชื่อว่า **ด่านภาษี** ได้แก่สถานที่ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงตั้ง
ไว้ที่ภูเขาเขาตบ้าง ที่ทำน้าบ้าง ที่ประตูบ้าง ด้วยทรงกำหนดว่า จงเก็บ
ภาษีแก่บุคคลผู้ผ่านเข้าไปในสถานที่นั้น.

ภิกษุผ่านเข้าไปในด่านภาษินั้น แล้วมีโดยจิตจับต้องทรัพย์ที่ควรเสีย
ภาษี ซึ่งมีราคา ๕ มาสกก็ดี เกินกว่า ๕ มาสกก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว
ต้องอาบัติอุลลัจจัย ย่างเท้าก้าวที่ ๑ ล่วงด่านภาษีไป ต้องอาบัติอุลลัจจัย
ย่างเท้าที่ ๒ ล่วงด่านภาษีไป ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุยืนอยู่ภายในด้านภายี โยนทรัพย์ให้ตกนอกด้านภายี ต้องอาบัติปาราชิก หลบล้างภายี ต้องอาบัติทุกกฏ.

ปาณวิภาค

[๑๑๑] ที่ชื่อว่า สัตว์มีชีวิต พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหมายเอามนุษย์ที่ยังมีลมหายใจ.

ภิกษุมีโดยจิตอุบคล่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักพาให้เดินไป แล้วให้ก้าวเท้าที่ ๑ ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้ก้าวเท้าที่ ๒ ต้องอาบัติปาราชิก.

อปทวิภาค

[๑๑๒] ที่ชื่อว่า สัตว์ไม่มีเท้า ได้แก่ งู ปลา.

ภิกษุมีโดยจิตจับต้องสัตว์ไม่มีเท้า ซึ่งมีราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ทวีปทวิภาค

[๑๑๓] ที่ชื่อว่า สัตว์ ๒ เท้า ได้แก่ คน นก.

ภิกษุมีโดยจิตอุบคล่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักพาให้เดินไป แล้วให้ก้าวเท้าที่ ๑ ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้ก้าวเท้าที่ ๒ ต้องอาบัติปาราชิก.

จตุปทวิภาค

[๑๑๔] ที่ชื่อว่า สัตว์ ๔ เท้า ได้แก่ ช้าง ม้า อูฐ โค ลา
ปศุสัตว์.

ภิกษุมีโดยจิตอุบคล่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย
ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักพาให้เดินไป แล้วให้ก้าวเท้าที่ ๑ ต้องอาบัติอุลลัจจัย
ให้ก้าวเท้าที่ ๒ ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้ก้าวเท้าที่ ๓ ต้องอาบัติอุลลัจจัย
ให้ก้าวเท้าที่ ๔ ต้องอาบัติปาราชิก.

พหุพทภาค

[๑๑๕] ที่ชื่อว่า สัตว์มีเท้ามาก ได้แก่ สัตว์จำพวกแมลงป่อง ตะขาบ
บึ้งบน

ภิกษุมีโดยจิตจับต้องสัตว์มีเท้ามากนั้น ซึ่งมีราคา ๕ มาสก หรือเกิน
กว่า ๕ มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้เคลื่อน
จากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุคิดว่า จักเดินนำไป แล้วย่างเท้าก้าวไป ต้องอาบัติอุลลัจจัย
ทุก ๆ ก้าว ย่างเท้าก้าวหลังที่สุด ต้องอาบัติปาราชิก.

โอจกรวิภาค

[๑๑๖] ที่ชื่อว่า ภิกษุผู้สั่ง มีอธิบายว่า ภิกษุสั่งกำหนดทรัพย์ว่า
ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับคำสั่งนั้น ลักทรัพย์นั้นมาได้
ต้องอาบัติปาราชิก ทั้ง ๒ รูป.

โอณิรักขวิภาค

[๑๑๗] ที่ชื่อว่า ภิกษุผู้รับของฝาก ได้แก่ภิกษุผู้รักษาทรัพย์ที่เขา
นำมาฝากไว้.

ภิกษุมีโดยจิตจับต้องทรัพย์นั้น มีราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕
มาสก ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุตถัจจย ให้เคลื่อนจากฐาน
ต้องอาบัติปาราชิก.

สังวิธาวหารวิภาค

[๑๑๘] ที่ชื่อว่า การชักชวนกันไปลัก ได้แก่ภิกษุหลายรูปชักชวน
กันแล้ว รูปหนึ่งลักทรัพย์มาได้ ต้องอาบัติปาราชิกทุกรูป.

สังเกตกัมมวิภาค

[๑๑๙] ที่ชื่อว่า การนัดหมาย มีอธิบายว่า ภิกษุทำการนัดหมายว่า
ท่านจงลักทรัพย์นั้น ตามค่านัดหมายนั้น ในเวลาเช้าหรือเวลาเย็น ในเวลา
กลางคืนหรือกลางวัน ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นได้ ตามคำ
นัดหมายนั้น ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นได้ก่อน
หรือหลังค่านัดหมายนั้น ภิกษุผู้นัดหมายไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ลักต้องอาบัติ
ปาราชิก.

นิमितกัมมวิภาค

[๑๒๐] ที่ชื่อว่า การทำนิमित มีอธิบายว่า ภิกษุทำนิमितว่า เราจัก
ขยิบตา จักชักคิ้ว หรือจักผงกศีรษะ ท่านจงลักทรัพย์นั้น ตามนิमितนั้น
ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นได้ ตามนิमितนั้น ต้องอาบัติ
ปาราชิกทั้ง ๒ รูป ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นได้ก่อนหรือหลังนิमितนั้น ภิกษุผู้ทำ
นิमितไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ลักต้องอาบัติปาราชิก.

อาณัตติกประโยค

[๑๒๑] ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุผู้ลักเข้าใจทรัพย์นั้นแน่ จึงลักทรัพย์นั้นมา ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก
เข้าใจทรัพย์นั้นแน่ แต่ลักทรัพย์อย่างอื่นมา ภิกษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ลัก
ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก
เข้าใจทรัพย์อย่างอื่น แต่ลักทรัพย์นั้นมา ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก
เข้าใจทรัพย์อย่างอื่น จึงลักทรัพย์อย่างอื่นมา ภิกษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ ภิกษุ
ผู้ลักต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงบอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้จงไปบอกแก่
ภิกษุผู้มีชื่อนี้ว่า ภิกษุผู้มีชื่อนี้จงไปลักทรัพย์ชื่อนี้มา ดังนี้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ภิกษุผู้รับสั่งบอกแก่ภิกษุนอกนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลักรับคำภิกษุ
ผู้สั่งเดิม ต้องอาบัติถุลลัจจัย ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นมาได้ ต้องอาบัติปาราชิก
ทุกรูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงบอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้จงไปบอกแก่
ภิกษุผู้มีชื่อนี้ว่า ภิกษุผู้มีชื่อนี้จงไปลักทรัพย์ชื่อนี้มา ดังนี้ ต้อง
อาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับสั่ง ๆ ภิกษุอื่นต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก รับคำ ต้อง
อาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นมาได้ ภิกษุผู้สั่งเดิมไม่ต้องอาบัติ ภิกษุ
ผู้สั่งต่อและภิกษุผู้ลัก ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับสั่ง
นั้นไปแล้วกลับมาบอกอีกว่า ผมไม่อาจลักทรัพย์นั้นได้ ภิกษุผู้สั่งนั้นสั่งใหม่ว่า
ท่านสามารถเมื่อใด จงลักทรัพย์นั้นเมื่อนั้น ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ลัก ๆ
ทรัพย์นั้นมาได้ ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้สั่งนั้น
ครั้นสั่งภิกษุนั้นแล้ว เกิดความร้อนใจ แต่ไม่พูดให้ได้ยินว่า อย่าลักเลย ภิกษุ
ผู้ลัก ๆ ทรัพย์นั้นมาได้ ต้องอาบัติทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้สั่งนั้น
ครั้นสั่งภิกษุนั้นแล้ว เกิดความร้อนใจ จึงพูดให้ได้ยินว่า อย่าลักเลย ภิกษุ
ผู้ลักนั้นตอบว่า ท่านสั่งผมแล้ว ๆ ลักทรัพย์นั้นมาได้ ภิกษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ
ภิกษุผู้ลัก ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงลักทรัพย์ชื่อนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้สั่งนั้น
ครั้นสั่งภิกษุนั้นแล้ว เกิดความร้อนใจ จึงพูดให้ได้ยินว่า อย่าลักเลย ภิกษุผู้
รับสั่งนั้น รับคำว่าศิละ แล้วงดเสีย ไม่ต้องอาบัติทั้ง ๒ รูป.

อาการแห่งอาหาร

อาการ ๕ อย่าง

[๑๒๒] ปาราชิกอาบัติ พึงมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้
ด้วยอาการ ๕ อย่างคือ ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่าทรัพย์อัน
ผู้อื่นหวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่ามากได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ๑
โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุอุบลคลำ ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก ๑.

อุลลัจจยาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วย
อาการ ๕ อย่าง คือ ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่าทรัพย์อันผู้อื่น
หวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่าน้อยได้ราคาเกินกว่า ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๕ มาสก
๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุอุบคฺลา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติอุลลัจจย ๑.

ทุกกฏาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ
๕ อย่าง คือ ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่าทรัพย์อันผู้อื่นหวง
แหน ๑ ทรัพย์มีค่าน้อย ได้ราคา ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๑ มาสก ๑
โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุอุบคฺลา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ ๑.

อาการ ๖ อย่าง

[๑๒๓] ปาราชิกาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้
ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ มิใช่มีความสำคัญว่าเป็นของตน ๑ มิใช่ถือเอาด้วย
วิสาสะ ๑ มิใช่ขอยืม ๑ ทรัพย์มีค่ามากได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕
มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุอุบคฺลา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว
ต้องอาบัติอุลลัจจย ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติปาราชิก ๑.

อุลลัจจยาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ
๖ อย่าง คือ มิใช่มีความสำคัญว่าเป็นของตน ๑ มิใช่ถือเอาด้วยวิสาสะ ๑
มิใช่ขอยืม ๑ ทรัพย์มีค่าน้อยได้ราคาเกินกว่า ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๕
มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุอุบคฺลา ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว
ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติอุลลัจจย ๑.

ทุกกฏาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ มีใช้มีความสำคัญว่าเป็นของตน ๑ มีใช้ถือเอาด้วยวิสาสะ ๑ มีใช้ขบยืม ๑ ทรัพย์มีค่าน้อยได้ราคา ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๑ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุรูปคล่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ ๑.

อาการ ๕ อย่าง

[๑๒๔] ทุกกฏาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ทรัพย์มีใช้ของอันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่า ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่ามาก ได้ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุรูปคล่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ ๑.

ทุกกฏาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ทรัพย์มีใช้ของอันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่าทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่าน้อยได้ราคาเกิน ๑ มาสก หรือหย่อน ๕ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุรูปคล่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ ๑.

ทุกกฏาบัติ ฟังมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ทรัพย์มีใช้ของอันผู้อื่นหวงแหน ๑ มีความสำคัญว่าทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ ทรัพย์มีค่าน้อยได้ราคา ๑ มาสก หรือหย่อนกว่า ๑ มาสก ๑ โดยจิตปรากฏขึ้น ๑ ภิกษุรูปคล่า ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติทุกกฏ ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ ๑.

อนาปัตติวาร

[๑๒๕] ภิกษุมีความสำคัญว่าเป็นของตน ๑ ถือเอาด้วยวิสาสะ ๑
ขอยืม ๑ ทรัพย์อันปรตหวงเห่น ๑ ทรัพย์อันสัตว์ดิรัจฉานหวงเห่น ๑
ภิกษุมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑
เหล่านี้ไม่ต้องอาบัติ.

ปฐมภาณวาร ในอทินนาทานสิกขาบท จบ

วินีตวัตถุ ในทุติยปาราชิกกัณฑ์

อุทานคาถา

[๑๒๖] พระอุบาลีเถระชี้แจง เรื่อง
ช่างซ่อม ๕ เรื่อง เรื่องผ้าห่มที่ตาก ๔ เรื่อง
เรื่องกลางคืน ๕ เรื่อง เรื่องทรัพย์ที่ภิกษุนำไป
ไปเอง ๕ เรื่อง เรื่องตอบตามคำถามนำ ๕
เรื่อง เรื่องลม ๒ เรื่อง เรื่องศพที่ยังสด ๑
เรื่อง เรื่องสับเปลี่ยนสลาก ๑ เรื่อง เรื่อง
เรือนไฟ ๑ เรื่อง เรื่องเนื้อเดนสัตว์ ๕ เรื่อง
เรื่องส่วนไม่มีมูล ๕ เรื่อง เรื่องข้าวสุกใน
สมัยข้าวแพง ๑ เรื่อง เรื่องเนื้อในสมัยข้าว
แพง ๑ เรื่อง เรื่องขนมในสมัยข้าวแพง ๑
เรื่อง เรื่องน้ำตาลกรวด ๑ เรื่อง เรื่องขนม
ต้ม ๑ เรื่อง เรื่องบริวาร ๕ เรื่อง เรื่องถุง
๑ เรื่อง เรื่องฟูก ๑ เรื่อง เรื่องราวจีวร ๑.

เรื่อง เรื่องไม่ออกไป ๑ เรื่อง เรื่องถือวิสาสะ
ฉันทของเคียว ๑ เรื่อง เรื่องสำคัญว่าของตน
๒ เรื่อง เรื่องไม่ลัก ๗ เรื่อง เรื่องลัก ๗
เรื่อง เรื่องลักของสงฆ์ ๗ เรื่อง เรื่องลัก
ดอกไม้ ๒ เรื่อง เรื่องพูดตามคำบอก ๓ เรื่อง
เรื่องน่านมฉิลวงค์ด้านภานี ๓ เรื่อง เรื่องปล่อย
หมู ๒ เรื่อง เรื่องปล่อยเนื้อ ๒ เรื่อง เรื่อง
ปล่อยปลา ๒ เรื่อง เรื่องกึ่งทรัพย์ในยาน
๑ เรื่อง เรื่องขึ้นเนื้อ ๒ เรื่อง เรื่องไม้ ๒
เรื่อง เรื่องผ้าบังสุกุล ๑ เรื่อง เรื่องข้ามน้ำ
๒ เรื่อง เรื่องฉันทที่ละน้อย ๑ เรื่อง เรื่อง
ชวนกันลัก ๒ เรื่อง เรื่องกำมือที่เมืองสาวัตถี
๔ เรื่อง เรื่องเนื้อเคน ๒ เรื่อง เรื่องหญ้า
๒ เรื่อง เรื่องให้แบ่งของสงฆ์ ๗ เรื่อง เรื่อง
ไม่ใช่เจ้าของ ๗ เรื่อง เรื่องยืมไม้สงฆ์
๑ เรื่อง เรื่องลักน้ำของสงฆ์ ๑ เรื่อง เรื่อง
ลักดินของสงฆ์ ๑ เรื่อง เรื่องลักหญ้าของ
สงฆ์ ๒ เรื่อง เรื่องลักเสนาสนะของสงฆ์
๗ เรื่อง เรื่องของมีเจ้าของไม่ควรนำไปใช้
๑ เรื่อง เรื่องของมีเจ้าของควรขอยืม ๑ เรื่อง
เรื่องนางภิกษุณีชาวเมืองจัมปา ๑ เรื่อง เรื่อง
นางภิกษุณีชาวเมืองราชคฤห์ ๑ เรื่อง เรื่อง

พระอชชกะเมืองเวสาลี ๑ เรื่อง เรื่องทารก
ชาวเมืองพาราณสี ๑ เรื่อง เรื่องเมืองโกสัมพี
๑ เรื่อง เรื่องลัทธิวิหาริกพระทัฬหะเมือง
สาละ ๑ เรื่อง.

วินิตวัตถุ
เรื่องช่างซ่อม ๕ เรื่อง

[๑๒๗] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พระนัฬคิย ไปสู่ลานตากผ้าของ
ช่างซ่อม ลักห่อผ้าของช่างซ่อมไปแล้ว ได้มีความรังเกียจว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้ว พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวก
เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

[๑๒๘] ๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่ลานตากผ้าของ
ช่างซ่อม เห็นผ้ามีราคามาก ยังโดยจิตให้เกิดแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เรา
ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค-
เจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติ เพราะเพียงแต่คิด.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่ลานตากผ้าของช่างซ่อม
เห็นผ้ามีราคามาก มีโดยจิตจับต้องผ้านั้นแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่ลานตากผ้าของช่างซ่อม เห็น
ผ้าราคามาก มีโดยจิตทำผ้านั้นให้ไหมแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้อง

อาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่ลานตากผ้าของช่างย้อม เห็น
ผ้ามีราคามาก มิได้โดยจิตทำผ้านั้นให้เคลื่อนจากฐานแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องผ้าห่มที่ตาก ๔ เรื่อง

[๑๒๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทววินิบาตเป็นวัตรรูป
หนึ่ง พบผ้าห่มที่เขาตากไว้ มีราคามาก ยังโดยจิตให้เกิดขึ้นแล้ว ได้มีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติ เพราะเพียงแต่คิด.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทววินิบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง พบ
ผ้าห่มที่เขาตากไว้มีราคามาก มิได้โดยจิตจับต้องแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เรา
ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค
เจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทววินิบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง พบ
ผ้าห่มที่เขาตากไว้ มีราคามาก มิได้โดยจิตยังผ้านั้นให้ไหวแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค-
เจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทววินิบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง พบ
ผ้าห่มที่เขาตากไว้มีราคามาก มิได้โดยจิตทำผ้านั้นให้เคลื่อนจากฐานแล้ว ได้มี

ความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

กลางคืน ๕ เรื่อง

[๑๓๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน
แล้วได้ทำนิมิตไว้ด้วยหมายใจว่า จักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์นั้นแน่
จึงลักทรัพย์นั้นมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมัง
หนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอ
ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำ
นิมิตไว้ด้วยหมายใจว่า จักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์นั้นแน่ แต่ลัก
ทรัพย์นั้นมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำ
นิมิตไว้ด้วยหมายใจว่า จักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์อื่น แต่ลักทรัพย์
นั้นมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระพุทธเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำ
นิมิตไว้ด้วยหมายใจว่า จักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์อื่น จึงลักทรัพย์
อื่นมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึง

กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ด้วยหมายใจว่า จักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์นั้นแน่ แต่ลักทรัพย์ของตนมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องทรัพย์ที่ภิกษุนำไปเอง ๕ เรื่อง

[๑๓๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง นำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโดยจิตจับต้องการะบนศีระแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

... มีโดยจิตยังการะบนศีระให้ไหว ... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

... มีโดยจิตลดการะบนศีระลงสู่คอ ... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งนำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโดยจิตจับต้องการที่คอแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

... มีโดยจิตยังการที่คอให้ไหว ... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

... มีโทยจิตลดภาระที่คอกลงสู่สะเอว ... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง นำทรัพย์สินของผู้อื่นไป มีโทยจิต
จับต้องภาระที่สะเอวแล้ว ได้มีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คูก่อนภิกษุ
เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

... มีโทยจิตยังภาระที่สะเอวให้ไหว ... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
คูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

... มีโทยจิตลดภาระที่สะเอวลงถือด้วยมือ ... พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง นำทรัพย์สินของผู้อื่นไป มีโทยจิต
วางภาระในมือลงบนพื้นแล้ว ได้มีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คูก่อนภิกษุ
เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง นำทรัพย์สินของผู้อื่นไป มีโทยจิต
หยิบทรัพย์สินนั้นขึ้นจากพื้นดินแล้ว ได้มีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิก
แล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องตอบตามคำถามนำ ๕ เรื่อง

[๑๓๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งผึ่งจีวรไว้กลางแจ้งแล้ว
เข้าไปสู่วิหาร ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้เก็บไว้ด้วยคิดว่า จีวรนี้ อย่าหายเสียเลย
ภิกษุเจ้าของออกมา ถามภิกษุรูปนั้นว่า อาวุโส จีวรของผม ใครลักไป ภิกษุ

นั้นตอบอย่างนี้ว่า ผมลักไป ภิกษุเจ้าของยัดถือภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ตอบตามคำถามนำ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพาตจีวรไว้บนตั่ง แล้วเข้าไปสู่วิหาร ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้เก็บไว้ด้วยคิดว่า จีวรนี้ อย่าหายเสียเลย ภิกษุเจ้าของออกมา ถามภิกษุนั้นว่า อาวุโส จีวรของผม ใครลักไป ภิกษุนั้นตอบอย่างนี้ว่า ผมลักไป ภิกษุเจ้าของยัดถือภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ตอบตามคำถามนำ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพาตผ้าสีทนะไว้บนตั่ง แล้วเข้าไปสู่วิหาร ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้เก็บไว้ด้วยคิดว่า ผ้าสีทนะนี้ อย่าหายเสียเลย ภิกษุเจ้าของออกมา ถามภิกษุนั้นว่า อาวุโส ผ้าสีทนะของผม ใครลักไป ภิกษุนั้นตอบอย่างนี้ว่า ผมลักไป ภิกษุเจ้าของยัดถือภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ตอบตามคำถามนำ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งวางบาตรไว้ได้ตั้ง แล้วเข้าไปสู่วิหาร ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้เก็บไว้ด้วยคิดว่าบาตรนี้ อย่าหายเสียเลย ภิกษุเจ้าของออกมา ถามภิกษุนั้นว่า อาวุโส บาตรของผมใครลักไป ภิกษุนั้นตอบอย่างนี้ว่า ผมลักไป ภิกษุเจ้าของยึดถือภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ตอบตามคำถามนำ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งผิงจีวรไว้ที่รั้วแล้วเข้าไปสู่วิหาร ภิกษุอีกรูปหนึ่งเก็บไว้ด้วยว่า จีวรนี้ อย่าหายเสียเลย ภิกษุผู้เป็นเจ้าของออกมา ถามภิกษุนั้นว่า แม่เจ้า จีวรของคุณใครลักไป ภิกษุนั้นตอบอย่างนี้ว่า ดิ้นลักไป ภิกษุเจ้าของยึดถือภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจ จึงแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ แจ้งแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ.

เรื่องลม ๒ เรื่อง

[๑๓๓] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นผ้าสาฎกถูกลมบ้าหมูพัดหอบไป จึงเก็บไว้ด้วยตั้งใจว่าจักให้แก่เจ้าของ เจ้าของโจทภิกษุนั้นว่าไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ไม่มีโดยจิต พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีโดยจิต ไม่เป็นอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตถือเอาผ้าโพกซึ่งถูกลม
บ้าหมูปัดหอบไป ด้วยเกรงว่าเจ้าของจะเห็นเสียก่อน เจ้าของโจทภิกษุนั้นว่า
ไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าคิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องศพที่ยังสด

[๑๓๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปป่าช้าแล้ว ถือเอาผ้าบังสุกุล
ที่ศพสด และในร่างศพนั้นมีเปรตสิงอยู่ จึงเปรตนั้น ได้กล่าวกะภิกษุนั้นว่า
ท่านผู้เจริญ ท่านอย่าได้ถือเอาผ้าสาฎกของข้าพเจ้าไป ภิกษุนั้นไม่เอื้อเพื่อ
จึงได้ถือไป ทันใดศพนั้นลุกขึ้นเดินตามหลังภิกษุนั้นไป ภิกษุนั้นเข้าไปสู่
วิหารปิดประตู ร่างศพนั้นได้ล้มลง ณ ที่นั้นทันที เธอได้มีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
อันผ้าบังสุกุลที่ศพสด ภิกษุทั้งหลายไม่พึงถือเอา ภิกษุใดถือเอา ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

เรื่องสับเปลี่ยนสลาภ

[๑๓๕] ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อจิ๋วของสงฆ์ อันภิกษุจิ๋วภาษกะแจก
อยู่ ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตสับเปลี่ยนสลาภ แล้วรับจิ๋วไป เธอได้มีความ

รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องเรือนไฟ

[๑๓๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระอานนท์สำคัญผ้าอันตราวาสกของ
ภิกษุรูปหนึ่งในเรือนไฟว่าของตน จึงนั่งแล้ว ภิกษุนั้นได้ถามท่านพระอานนท์
ว่า อวูโสอานนท์ ไฉนท่านจึงนั่งผ้าอันตราวาสกของกระผมเล่า.

ท่านพระอานนท์ตอบว่า อวูโส ผมเข้าใจว่าของผม.

ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีความเข้าใจว่าของตน ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องเนื้อเดนสัตว์ ๕ เรื่อง

[๑๓๗] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปลงจากภูเขาคิชฌกูฏ พบ
เนื้อเดนราชสีห์ จึงใช้ขวานปัดสับให้ตมแตกฉาน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ
เพราะเนื้อเดนราชสีห์.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปลงจากภูเขาคิชฌกูฏ พบเนื้อเดน
เสือโคร่งจึงใช้ขวานปัดสับให้ตมแตกฉาน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่อง
นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะ
เนื้อเดนเสือโคร่ง.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปลงจากภูเขาคิชฌกูฏ พบเนื้อเดน
เสือเหลือง จึงใช้ขวานปัดสับให้ตมแตกฉาน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูล

เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะเนื้อเดนเสื่อเหลือ.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปลงจากภูเขาชิลมกุฏ พบเนื้อเดนเสื่อดาว จึงไข่อนุปสัมบันให้ต้มแกงฉัน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะเนื้อเดนเสื่อดาว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปลงจากภูเขาชิลมกุฏ พบเนื้อเดนสุนัขป่า จึงไข่อนุปสัมบันให้ต้มแกงฉัน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะเนื้ออันสัตว์ดิรัจฉานหวงแหน.

เรื่องส่วนไม่มีมูล ๕ เรื่อง

[๑๓๘] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อข้าวสุกของสงฆ์อันภิกษุภักตฺตพเทสก์แจกอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งพูดว่า ขอท่านจงให้ส่วนของภิกษุอื่นอีก แล้วรับส่วนที่ไม่มีมูลไป เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุตสาทา.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อของเคี้ยวของสงฆ์อันภิกษุขัชภาชกะแจกอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งพูดว่า ขอท่านจงให้ส่วนของภิกษุอื่นอีก แล้วรับส่วนที่ไม่มีมูลไป เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุตสาทา.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อชนมของสงฆ์อันภิกษุปูภาษกะแจกอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งพูดว่า ขอท่านจงให้ส่วนของภิกษุอื่นอีก แล้วรับส่วนที่ไม่มีมูลไป เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่ออ้อยของสงฆ์อันภิกษุอุจจุภาษกะแจกอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งพูดว่า ขอท่านจงให้ส่วนของภิกษุอื่นอีก แล้วรับส่วนที่ไม่มีมูลไป เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อผลมะพลับของสงฆ์อันภิกษุผลภาษกะแจกอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งพูดว่า ขอท่านจงให้ส่วนของภิกษุอื่นอีก แล้วรับส่วนที่ไม่มีมูลไป เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

เรื่องข้าวสุก

[๑๓๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ข้าวแพง ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปสู่ร้านขายข้าวสุก มีโดยจิตลักข้าวสุกไปเต็มบาตร แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องเนื้อ

ก็โดยสมัยนั้นแล ข้าวกวาง กิษุรูปหนึ่งเข้าไปสู่ร้านขายแกงเนื้อ มี
โถยจิดลักเนื้อไปเต็มบาตร แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนกิษุ
เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องขนม

ก็โดยสมัยนั้นแล ข้าวกวาง กิษุรูปหนึ่งเข้าไปสู่ร้านขายขนม มีโถยจิด
ลักขนมไปเต็มบาตร แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนกิษุ
เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องน้ำตาลกรวด

ก็โดยสมัยนั้นแล ข้าวกวาง กิษุรูปหนึ่งเข้าไปสู่ร้านขายน้ำตาลกรวด
มีโถยจิดลักน้ำตาลกรวดไปเต็มบาตร แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติ
ปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คุณก่อนกิษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องขนมต้ม

ก็โดยสมัยนั้นแล ข้าวกวาง กิษุรูปหนึ่งเข้าไปสู่ร้านขายขนมต้ม มี
โถยจิดลักขนมต้มไปเต็มบาตร แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก
แล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คุณก่อนกิษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องบริวาร ๕ เรื่อง

[๑๔๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริวารในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ว่า จักลักในกลางคืน ภิกษุนั้นสำคัญบริวารนั้นแน่ จึงลักบริวารนั้น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริวารในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ว่า จักลักในกลางคืน ภิกษุนั้นสำคัญบริวารนั้นแน่ แต่ลักบริวารอื่น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริวารในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ว่า จักลักในกลางคืน ภิกษุนั้นสำคัญว่าบริวารอื่น แต่ลักบริวารนั้น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริวารในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ว่า จักลักในกลางคืน ภิกษุนั้นสำคัญว่าบริวารอื่น จึงลักบริวารอื่น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริวารในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ว่า จักลักในกลางคืน ภิกษุนั้นสำคัญบริวารนั้นแน่ แต่ลักบริวารของตน แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึง

กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้อง
อาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องตุง

[๑๔๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นตุงวางอยู่บนตั่งแล้วคิดว่า
เราถือเอาไปจากตั่งนี้ จักเป็นปาราชิก จึงได้ยกถือเอาพร้อมทั้งตั่ง แล้วมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องฟูก

[๑๔๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักฟูกของสงฆ์ แล้ว
มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องราวจีวร

[๑๔๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักจีวรที่ราวจีวรไป
แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่อง
นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องไม่ออกไป

[๑๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ลักจีวรในวิหารแล้วคิดว่า
เราออกจากวิหารนี้ไปจักเป็นปาราชิก จึงไม่ออกจากวิหาร ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โมฆ-
บุรุษนั้นจะพึงออกไปก็ตาม ไม่ออกไปก็ตาม ก็ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องถือวิสาสะนของเคี้ยว

[๑๔๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุสองรูปเป็นเพื่อนกัน รูปหนึ่งเข้าไป
บิณฑบาตในบ้าน รูปที่สอง เมื่อของเคี้ยวของสงฆ์ อันภิกษุภักตทุเทศก์แจกอยู่
ได้รับเอาส่วนของเพื่อนแล้วถือวิสาสะนส่วนของเพื่อนนั้น ภิกษุรูปที่หนึ่ง
นั้นทราบแล้ว โจทภิกษุรูปที่สองว่าท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุรูปที่สองมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าถือวิสาสะ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติ เพราะถือวิสาสะ.

เรื่องนของเคี้ยวด้วยสำคัญว่าของตน ๒ เรื่อง

[๑๔๖] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปกำลังทำจีวรกันอยู่ เมื่อ
ของเคี้ยวของสงฆ์ อันภิกษุขัชภาชะแจกอยู่ ภิกษุทุกรูปต่างนำส่วนของตน
ไปเก็บไว้ ภิกษุรูปหนึ่งสำคัญส่วนของภิกษุอีกรูปหนึ่งว่าของตน จึงฉัน ภิกษุ
ผู้เป็นเจ้าของทราบแล้ว โจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุรูปนั้นมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติแต่ภิกษุผู้มีความ
สำคัญว่าของตน.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปกำลังทำจีวรกันอยู่ เมื่อของเคี้ยว
ของสงฆ์ อันภิกษุขัชภาชะแจกอยู่ ภิกษุรูปหนึ่งได้เอาบาตรของภิกษุอีก
รูปหนึ่งไปนำส่วนของตนมาเก็บไว้ ภิกษุเจ้าของบาตรสำคัญว่าของตน จึงฉัน
ภิกษุนั้นทราบแล้ว โจทภิกษุเจ้าของบาตรว่า ท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเจ้าของ

บาตรมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุ
ผู้มีความสำคัญว่าของตน.

เรื่องไม่ลัก ๗ เรื่อง

[๑๔๗] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักมะม่วง ทำมะม่วงให้
หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้นไป พวกขโมยเห็น
พวกเจ้าของ แล้วทิ้งห่อมะม่วงหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของ
บังสุกุล จึงพากันเก็บมะม่วงห่อนั้นไปฉัน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า
พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า สำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของ
บังสุกุล.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักชมพู ทำชมพูให้หล่นแล้วห่อ
ถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของแล้ว
ทิ้งห่อชมพูหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุลจึงพากันเก็บ
ชมพูห่อนั้นไปฉัน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ
ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธ-
เจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักขุ่นสามะลอ ทำขุ่นสามะลอให้หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของแล้ว หักขุ่นสามะลอหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล จึงพากันเก็บขุ่นสามะลอห่อหนีไปฉนั้น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักขุ่น ทำขุ่นให้หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของแล้ว หักขุ่นหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล จึงพากันเก็บขุ่นห่อหนีไปฉนั้น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักผลตาลสุก ทำผลตาลสุกให้หล่น แล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของแล้วทิ้งห่อผลตาลสุกหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล จึงพากันเก็บผลตาลสุกห่อหนีไปจัน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักอ้อย ตัดอ้อยแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของ แล้วทิ้งห่ออ้อยหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล จึงพากันเก็บอ้อยห่อหนีไปจัน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักมะพลับ เลือกเก็บมะพลับแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมยเหล่านั้น พวกขโมยเห็นพวกเจ้าของ

แล้วทิ้งห่อมะพลับหนีไป ภิกษุทั้งหลายมีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล จึงพากันเก็บมะพลับห่อหนีไปฉนั้น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล.

เรื่องลัก ๗ เรื่อง

[๑๔๘] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักมะม่วง ทำมะม่วงให้หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทิ้งห่อมะม่วงหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโดยจิตฉันทเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักชมพู ทำชมพูให้หล่นแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทิ้งห่อชมพูหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโดยจิตฉันทเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักขุ่นสำมะลอ ทำขุ่นสำมะลอให้หล่น แล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทั้งห่อขุ่นสำมะลอหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโดยจิตฉันทันเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักขุ่น ทำขุ่นให้หล่น แล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทั้งห่อขุ่นหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโดยจิตฉันทันเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักผลตาลสุก ทำผลตาลสุกให้หล่น แล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทั้งห่อผลตาลสุกหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโดยจิตฉันทันเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักอ้อย คัดอ้อยแล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของได้ทั้งห่ออ้อยหนีไป ภิกษุทั้งหลาย

คิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโผจิตฉันทันเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกขโมยลักมะพลับ เลื้อยเก็บมะพลับ แล้วห่อถือไป พวกเจ้าของติดตามพวกขโมย ๆ เห็นพวกเจ้าของ ได้ทิ้งห่อมะพลับหนีไป ภิกษุทั้งหลายคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีโผจิตฉันทันเสียก่อน พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องลักของสงฆ์ ๗ เรื่อง

[๑๔๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโผจิตลักมะม่วงของสงฆ์ แล้วได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโผจิตลักชมพูของสงฆ์ แล้วได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโผจิตลักขนุนสำมะลอของสงฆ์ แล้วได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึง

กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโภยจิตลักษณะของสงฆ์ แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโภยจิตลักผลตาลสุกของสงฆ์ แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโภยจิตลักอ้อยของสงฆ์ แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโภยจิตลักมะพลับของสงฆ์ แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องลักดอกไม้ ๒ เรื่อง

[๑๕๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่สวนดอกไม้ มีโภยจิตลักดอกไม้ที่เขาเก็บไว้ ได้ราคา ๕ มาสก แล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่สวนดอกไม้ มีโดยจิตลัก
เก็บดอกไม้ ได้ราคา ๕ มาสก แล้วได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก
แล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อน
ภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องพูดตามคำบอก ๓ เรื่อง

[๑๕๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อจะไปสู่หมู่บ้านได้
กล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า ท่าน ผมจะบอกสกุลอุปัฏฐากของท่านตามที่ท่าน
บอก ภิกษุนั้นไปถึงจึงให้เขานำผ้าสาฎกมาผืนหนึ่ง แล้วใช้เสียเอง ภิกษุผู้บอก
รู้เข้าจึงโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ภิกษุทั้งหลายไม่ฟังกล่าวว่า
ผมบอกตามที่ท่านบอก รูปใดกล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อจะไปสู่หมู่บ้าน ภิกษุอีกรูป
หนึ่ง ได้กล่าวกะภิกษุนั้นว่า ท่าน ท่านจงบอกสกุลอุปัฏฐากของผมตามที่ผม
บอก ภิกษุนั้นไปถึงจึงให้เขานำผ้าสาฎกมาผืนหนึ่ง แล้วใช้เสียเอง ๑ ผืน ให้ภิกษุ
ผู้บอก ๑ ผืน ภิกษุผู้บอกรู้เข้าจึงโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอได้
มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่
ภิกษุไม่ฟังกล่าวว่า ท่านจงบอกตามที่ผมบอก รูปใดกล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อจะไปสู่หมู่บ้าน ได้กล่าวกะ
ภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า ท่าน ผมจะบอกสกุลอุปัฏฐากของท่านตามที่ท่านบอก แม้

ภิกษุนั้นก็กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านจงบอกตามที่ผมบอกเถิด ภิกษุนั้นก็ไปถึงจึงให้
เขานำเนยใส ๑ อาพหก^๑ น้ำอ้อยยบ ๑ คูล^๒ ข้าวสาร ๑ โทณะ^๓ มาแล้วฉัน
เสียเอง ภิกษุผู้บอกรู้เข้าจึงโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ภิกษุ
ไม่ฟังกล่าวว่า ผมบอกตามที่ท่านบอก รูปใดกล่าว ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องนำแก้วมณีลวงด่านภายี ๓ เรื่อง

[๑๕๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษผู้หนึ่งนำแก้วมณีซึ่งมีราคามาก
เดินทางไกลไปกับภิกษุรูปหนึ่ง ครั้นบุรุษนั้นเห็นด่านภายี จึงหย่อนแก้วมณี
ลงในอุยยามของภิกษุนั้นผู้ไม่รู้ตัว เดินพ้นด่านภายีไปแล้ว จึงถือนำไปเอง
ภิกษุนั้นได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบ
ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าไม่รู้ตัว พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่รู้ตัว ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษผู้หนึ่งนำแก้วมณีซึ่งมีราคามาก เดินทาง
ไกลไปกับภิกษุรูปหนึ่ง ครั้นบุรุษนั้นเห็นด่านภายี จึงทำลวงว่าเป็นไข^๔ แล้ว
ได้ให้ห่อของของตนแก่ภิกษุนั้น ครั้นเดินทางพ้นด่านภายีไปแล้ว บุรุษนั้น
จึงได้กล่าวกะภิกษุนั้นว่า ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงนำห่อของของพมมา ผมหา
ได้เป็นไขไหม ภิกษุนั้นถามว่า ท่าน ท่านได้ทำที่ท่าเช่นนั้นเพื่อประสงค์อะไร
บุรุษนั้นได้แจ้งความแก่ภิกษุนั้นแล้ว เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติ
ปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัส
ถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

๑. ๔ ปัตถะเป็น ๑ อาพหก ๒. ร้อยปัตถะเป็น ๑ คูล ๓. สี่อาพหกเป็น ๑ โทณะ.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าไม่รู้ พระพุทธเจ้าข้า

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่รู้ ไม่ต้องอาบัติ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเดินทางไกลไปกับพวกเกวียน
บุรุษคนหนึ่งเกลี้ยกล่อมภิกษุนั้นด้วยอาภิสแล้ว เห็นด่านภาษี จึงส่งแก้วมณี
ซึ่งมีราคามากให้แก่ภิกษุนั้น ด้วยขอร้องว่า ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงช่วยนำ
แก้วมณีนี้ผ่านด่านภาษีด้วย จึงภิกษุนั้นนำแก้วมณีนั้นให้ผ่านด่านภาษีไปแล้ว
ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่อง
นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องปล่อยหมู ๒ เรื่อง

[๑๕๓] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความสงสาร ได้ปล่อย
หมูที่ติดบ่วงไปแล้ว มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะช่วยเหลือ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้มีความประสงค์จะช่วยเหลือ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโถยจิต ได้ปล่อยหมูที่ติดบ่วง
ไปเสียก่อนด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีโถยจิต พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องปล่อยเนื้อ ๒ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความสงสาร ได้ปล่อยเนื้อที่ติดบ่วงไปแล้ว มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะช่วยเหลือ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้มีความประสงค์จะช่วยเหลือ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมิได้โดยจิต ได้ปล่อยเนื้อที่ติดบ่วงเสียก่อนด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้โดยจิต พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องปล่อยปลา ๒ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความสงสาร ได้ปล่อยปลาที่ติดลอบไป แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะช่วยเหลือ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้มีความประสงค์จะช่วยเหลือ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิต ได้ปล่อยปลาที่ติดลอบไปเสียก่อน ด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีโดยจิต พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องกัลลทรพย์ในยาน

[๑๕๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรพย์ในยานแล้วคิดว่า เราถือเอาไปจากยานนี้จักเป็นปาราชิก จึงเข้าไปลักถือเอาไป แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องขึ้นเนื้อ ๒ เรื่อง

[๑๕๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งได้ถือเอาชิ้นเนื้อที่เหยี่ยวเหยี่ยวไป ด้วยตั้งใจว่า จักให้แก่พวกเจ้าของ ๆ โจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้หาโดยจิตมิได้ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตถือเอาชิ้นเนื้อที่เหยี่ยวเหยี่ยวไปเสียก่อน ด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น พวกเจ้าของโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องไม้ ๒ เรื่อง

[๑๕๖] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล คนทั้งหลายผูกไม้แพแล้วให้ลอยไปตามกระแสในแม่น้ำอจิรวดี เมื่อเครื่องผูกขาด ไม้ได้ลอยกระจายไป ภิกษุทั้งหลาย มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล จึงช่วยกันขนขึ้น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล คนทั้งหลายผูกไม้แพแล้วให้ลอยไปตามกระแสในแม่น้ำอจิรวดี เมื่อเครื่องผูกขาด ไม้ได้ลอยกระจายไป ภิกษุทั้งหลายมีโดยจิตช่วยกันขนขึ้นเสียก่อนด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจะเห็น พวกเจ้าของโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องผ้าบังสุกุล

[๑๕๗] ก็โดยสมัยนั้นแล คนเลี้ยงโคคนหนึ่งพาดผ้าสาฎกไว้ที่ต้นไม้อแล้วไปถ่ายอุจจาระ ภิกษุรูปหนึ่งมีความสำคัญว่าเป็นผ้าบังสุกุลจึงถือเอาไปคนเลี้ยงโคนั้นโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องข้ามน้ำ ๒ เรื่อง

[๑๕๘] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งกำลังข้ามน้ำ ฟ้าสาฎกที่หลุดจากมือของพวกช่างซ่อม ไปคล้องอยู่ที่เท้าภิกษุ ๆ นั้นเก็บไว้ ด้วยตั้งใจว่าจักให้แก่พวกเจ้าของ ๆ โจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุนั้นมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ ภิกษุผู้หาโดยจิตมิได้ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งกำลังข้ามน้ำ ฟ้าสาฎกที่หลุดจากมือของพวกช่างซ่อม ได้ไปคล้องอยู่ที่เท้าภิกษุ ๆ นั้นมิได้โดยจิตยึดเอาไว้เสียก่อน ด้วยคิดว่า พวกเจ้าของจักเห็น พวกเจ้าของโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ ภิกษุนั้นมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องฉันทิละน้อย

[๑๕๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นหม้อเนยใสแล้วฉันทิเข้าไปที่ละน้อย ๆ แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องชวนกันลักทรัพย์ ๒ เรื่อง

[๑๖๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปชักชวนกันไป ด้วยตั้งใจว่าจักลักทรัพย์ ภิกษุรูปหนึ่งลักทรัพย์มาได้ ภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า พวกเราไม่เป็นปาราชิก รูปใดลัก รูปนั้นเป็นปาราชิก แล้วกราบทูลเรื่องนั้น

แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปชวนกันลักทรัพย์มาได้แล้วแบ่งกันเมื่อแบ่งทรัพย์กัน ภิกษุรูปหนึ่ง ๆ ได้ส่วนแบ่งไม่ครบ ๕ มาสก จึงกล่าวกันขึ้นอย่างนี้ว่า พวกเราไม่เป็นปาราชิก แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องกำมือ ๔ เรื่อง

[๑๖๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ในเมืองสาวัตถี มีข้าวแพง ภิกษุรูปหนึ่งมีไถยจิตลักข้าวสารของชาวบ้าน ๑ กำมือ แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ในเมืองสาวัตถี มีข้าวแพง ภิกษุรูปหนึ่งมีไถยจิตลักถั่วเขียวของชาวบ้าน ๑ กำมือ แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ในเมืองสาวัตถี มีข้าวแพง ภิกษุรูปหนึ่งมีไถยจิตลักถั่วฝักยาวของชาวบ้าน 1 กำมือ แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ในเมืองสาวัตถี มีข้าวแพง ภิกษุรูปหนึ่งมีไถยจิตลักงาของชาวบ้าน ๑ กำมือ แล้วมีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิก

แล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องเนื้อเคน ๒ เรื่อง

[๑๖๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกโจรในป่าอันธวัณแขวงเมืองสาวัตถี
ฆ่าโคกินเนื้อแล้ว ซ่อนส่วนที่เหลือไว้แล้วพากันไป ภิกษุทั้งหลายสำคัญว่า
เป็นของบังสุกุล จึงให้ถือเอาไปฉน พวกโจรโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่าน
ไม่เป็นสมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกโจรในป่าอันธวัณแขวงเมืองสาวัตถี ฆ่าหมู
กินเนื้อแล้ว ซ่อนส่วนที่เหลือไว้แล้วพากันไป ภิกษุทั้งหลายสำคัญว่าเป็นของ
บังสุกุล จึงให้ถือเอาไปฉน พวกโจรโจทภิกษุเหล่านั้นว่า พวกท่านไม่เป็น
สมณะ ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบ
หนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องหญ้า ๒ เรื่อง

[๑๖๓] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปสู่แดนคงหญ้า มีไถย-
จิตลักหญ้าที่เขาเกี่ยวไว้ ได้ราคา ๕ มาสก แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

[๑๖๔] ๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปสู่แดนคงหญ้า มีไถย-
จิตลักเกี่ยวหญ้า ได้ราคา ๕ มาสก แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติ

ปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า
คูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องให้แบ่งของสงฆ์ ๓ เรื่อง

[๑๖๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอาคันตุกะทั้งหลายยังกันและกัน
ให้แถมมะม่วงของสงฆ์แล้วฉัน ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกพระอาคันตุกะว่า
พวกท่านไม่เป็นสมณะ พวกพระอาคันตุกะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉัน พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉัน ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอาคันตุกะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แถม
ชมพูของสงฆ์แล้วฉัน ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกอาคันตุกะว่า พวกท่าน
ไม่เป็นสมณะ พวกพระอาคันตุกะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระ
ผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉัน พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉัน ไม่ต้องอาบัติ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอาคันตุกะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แถม
ขนุนสำมะลอของสงฆ์แล้วฉัน ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกอาคันตุกะว่า พวก
ท่านไม่เป็นสมณะ พวกพระอาคันตุกะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉัน พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คูก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉัน ไม่ต้องอาบัติ.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอาคันตุกะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แจกขณฺของสงฆ์แล้วฉัน ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกอาคันตุกะว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ พวกพระอาคันตุกะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉัน พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉัน ไม่ต้องอาบัติ.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอาคันตุกะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แจกผลตาลสุกของสงฆ์แล้วฉัน ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกพระอาคันตุกะว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ พวกพระอาคันตุกะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉัน พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉัน ไม่ต้องอาบัติ.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอาคันตุกะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แจกอ้อยของสงฆ์แล้วฉัน ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกอาคันตุกะว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ พวกพระอาคันตุกะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการฉัน พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการฉัน ไม่ต้องอาบัติ.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล พระอาคันตุกะทั้งหลาย ยังกันและกัน ให้แจกมะพลับของสงฆ์แล้วฉัน ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายโจทพวกพระอาคันตุกะว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ พวกพระอาคันตุกะมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า คิดเพื่อต้องการนั้น พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย คิดเพื่อต้องการนั้น ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องไม้ไซ้เจ้าของ ๗ เรื่อง

[๑๖๖] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษามะม่วง ได้ถวายผลมะม่วง แก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษามขมพู่ ได้ถวายผลมขมพู่แก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ มีความรังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษานุ่นส้มละอ ได้ถวายผลขนุน ส้มละอ แก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษานุ่น ได้ถวายผลขนุนแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาถวาย.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษาผลตาลสุก ได้ถวายผลตาลสุก แก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้

จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาดวาย.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษาย้อย ได้ถวายอ้อยแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาดวาย.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกคนรักษามะพลับ ได้ถวายผลมะพลับแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ รังเกียจอยู่ว่า คนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษาดวาย.

เรื่องยืมไม้ของสงฆ์

[๑๖๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งขอยืมไม้ของสงฆ์ไปค้ำฝาที่อยู่ของตน ภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ เธอมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดขอยืม พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติ เพราะขอยืม.

เรื่องลักน้ำของสงฆ์

[๑๖๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโถยจิตลักน้ำของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ก. คุณ่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องลักดินของสงฆ์

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักดินของสงฆ์แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณ่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ก. คุณ่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องหญ้า ๒ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักหญ้ามุงกระต่ายของสงฆ์แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลความเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณ่อนภิกษุเธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ก. คุณ่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตเผาหญ้ามุงกระต่ายของสงฆ์แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูล เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณ่อนภิกษุเธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ก. คุณ่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องเสนาสนะของสงฆ์ ๗ เรื่อง

[๑๖๘] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิต ลักเตียงของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิต ลักตั้งของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิต ลักฟูกของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโดยจิต ลักหมอนของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโลภจิต ลักขณประดุของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโลภจิต ลักขณหน้าต่างของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง มีโลภจิต ลักไม้กลอนของสงฆ์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า คิดลัก พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องของมีเจ้าของ ไม่ควรนำมาใช้

[๑๗๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายนำเสนาสนะอันเป็นเครื่องใช้ สำหรับวิหารของอุบาสกคนหนึ่ง ไปใช้สอย ณ ที่แห่งอื่น จึงอุบาสกนั้นแห่งโทษ ตีเตยนโพนทะนาว่า โฉนพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลายจึงได้นำเครื่องใช้สอยในที่อื่น ไปใช้สอยในที่อีกแห่งหนึ่งเล่า ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เครื่องใช้สอยในที่แห่งหนึ่ง อันภิกษุ ไม่พึงใช้สอยในที่อีกแห่งหนึ่ง รูปใดใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องของมีเจ้าของ ควรขอยืม

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายรังเกียจที่จะนำกระตังผ้าปูนั่งประหมไป
แม่ณ โรงอุโบสถ จึงนั่งบนพื้นดิน เนื้อตัวก็ดี จีวรก็ดี แปดเปื้อนฝุ่น
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้นำไปใช้ได้ชั่วคราว

เรื่องภิกษุณีชาวเมืองจัมปา

[๑๗๑] ก็โดยสมัยนั้นแล อันเตวาสิกาของภิกษุณีอุลลันทา ไปสู่
สกุลอุปัฏฐากของภิกษุณีอุลลันทาในเมืองจัมปาแล้วบอกว่า แม่เจ้าปรารถนา
จะดื่มยาอุที่ปรุงด้วยของ ๓ อย่าง ตนสั่งให้เขาหุงหาให้แล้วนำไปฉันเสีย
ภิกษุณีอุลลันทาทราบเข้า จึงโจทภิกษุณีอันเตวาสิกานั้นว่า เธอไม่เป็นสมณะ
ภิกษุณีอันเตวาสิกามีความรังเกียจ จึงร้องเรียนแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ๆ แจ้งแก่
ภิกษุทั้งหลาย ๆ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีนี้นั้นไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะ
สัมปชานมุสาวาท.

เรื่องภิกษุณีชาวเมืองราชคฤห์

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีอันเตวาสิกาของภิกษุณีอุลลันทาไปสู่สกุล
อุปัฏฐากของภิกษุณีอุลลันทาในเมืองราชคฤห์แล้วบอกว่า แม่เจ้าปรารถนาจะ
ฉันขนมรวงผึ้ง ตนสั่งให้เขาทอดแล้วนำไปฉันเสีย ภิกษุณีอุลลันทาทราบเข้า
จึงโจทภิกษุณีอันเตวาสิกานั้นว่า เธอไม่เป็นสมณะ ภิกษุณีอันเตวาสิกามีความ
รังเกียจ จึงร้องเรียนแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ๆ แจ้งแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีนี้นั้น
ไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะสัมปชานมุสาวาท.

เรื่องพระอชชกะเมืองเวสาลี

[๑๗๓] ก็โดยสมัยนั้นแล คหบดีอุปัฏฐากของท่านพระอชชกะในเมืองเวสาลี มีเด็กชาย ๒ คน คือบุตรชายคนหนึ่ง หลานชายคนหนึ่ง ครั้นนั้นท่านคหบดีได้ตั้งคำนีไว้กะท่านพระอชชกะว่า พระคุณเจ้าข้า บรรดาเด็ก ๒ คนนี้ เด็กคนใดมีศรัทธาเลื่อมใส พระคุณเจ้าพึงบอกสถานที่ฟังทรัพย์นี้แก่เด็กคนนั้น ดังนี้แล้วได้ถึงแก่กรรม ครั้นสมัยต่อมา หลานชายของคหบดีนั้นเป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใส จึงท่านพระอชชกะได้บอกสถานที่ฟังทรัพย์นั้นแก่เด็กหลานชาย ๆ นั้นได้รวบรวมทรัพย์ และเริ่มบำเพ็ญทานด้วยทรัพย์สมบัตินั้นแล้ว.

ภายหลัง บุตรชายคหบดีนั้น ได้เรียนถามเรื่องนี้กะท่านพระอานนท์ว่า ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ใครหนอเป็นทายาทของบิดา บุตรชายหรือหลานชาย.

ท่านพระอานนท์ตอบว่า คุณ ธรรมดาบุตรชายเป็นทายาทของบิดา.

บุ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระคุณเจ้าอชชกะนี้ ได้บอกทรัพย์สมบัติของกระผมให้แก่คู่แข่งขันของกระผม.

อา. คุณ ท่านพระอชชกะไม่เป็นสมณะ.

ลำดับนั้น ท่านพระอชชกะได้กล่าวคำนีไว้กะท่านพระอานนท์ว่า อาวุโส อานนท์ ขอท่านได้โปรดให้การวินิจฉัยแก่กระผมด้วยเถิด.

ก็ครั้งนั้นแล ท่านพระอุบาลีเป็นฝ่ายของท่านพระอชชกะท่านจึงถามท่านพระอานนท์ว่า อาวุโส อานนท์ ภิกษุใดอันเจ้าของทรัพย์สั่งไว้ว่า ขอท่านได้โปรดบอกสถานที่ฟังทรัพย์นี้แก่บุคคลชื่อนี้ แล้วบอกแก่บุคคลนั้น ภิกษุนั้นจะต้องอาบัติด้วยหรือ.

อา. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภิกษุนั้นไม่ต้องอาบัติสักน้อย โดยที่สุดแม้เพียงอาบัติทุกกฏ.

อุ. อาวุโส ท่านพระอชชกะนี้อันเจ้าของทรัพย์สั่งไว้ว่า ขอท่านได้โปรดบอกสถานที่ฝังทรัพย์นี้แก่บุคคลชื่อนี้ จึงได้บอกแก่บุคคลนั้น ท่านพระอชชกะไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องเมืองพาราณสี

[๑๗๓] ก็โดยสมัยนั้นแล สกุลอุปัฏฐากของท่านพระปิลินทวัจจะในเมืองพาราณสี ถูกพวกโจรปล้น และเด็ก ๒ คนถูกพวกโจรนำตัวไป ครั้นนั้นท่านพระปิลินทวัจจะนำเด็ก ๒ คนนั้นมาด้วยฤทธิ์แล้วให้อยู่ในปราสาท ชาวบ้านเห็นเด็ก ๒ คนนั้นแล้ว ต่างพากันเลื่อมใสในท่านพระปิลินทวัจจะเป็นอย่างยิ่งว่า นี่เป็นอุทธานุภาพของท่านพระปิลินทวัจจะ ภิกษุทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โइनท่านพระปิลินทวัจจะจึงได้นำเด็กที่ถูกพวกโจรนำตัวไปแล้วคืนมาเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะวิสัยแห่งฤทธิ์ของภิกษุมิฤทธิ์.

เรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี

[๑๗๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุ ๒ รูป ชื่อปัญทกะ ๑ ชื่อปิล ๑ เป็นสหายนัน รูปหนึ่งอยู่ในหมู่บ้าน อีกรูปหนึ่งอยู่ในเมืองโกสัมพี ขณะเมื่อภิกษุนั้นเดินทางจากหมู่บ้านไปเมืองโกสัมพี ข้ามแม่น้ำในระหว่างทาง เปลวมันขึ้นที่หลุดจากมือของพวกคนฆ่าหมูลอยติดอยู่ที่เท้า ภิกษุนั้นได้เก็บไว้ด้วยตั้งใจว่า จักให้แก่พวกเจ้าของ ๆ โจทภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นสมณะ สตรีเลียงโคคนหนึ่งเห็นภิกษุนั้นข้ามแม่น้ำขึ้นมาแล้ว ได้กล่าวคำนี้ว่า ท่านเจ้าขานิมนต์มาเสพเมถุนธรรมเถิด ภิกษุนั้นคิดว่า แม้โดยปกติเราก็ไม่เป็นสมณะแล้ว จึงเสพเมถุนธรรมในสตรีเลียงโคนัน ไปถึงเมืองโกสัมพีแล้ว แจ้งเรื่องนี้

แก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ จึงกราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นไม่ต้องอาบัติปาราชิก เพราะอทินนาทาน แต่ต้อง
อาบัติปาราชิก เพราะเสพเมถุนธรรม.

เรื่องสัทธิวิหาริกพระทัฬหิยะเมืองสาเกต

[๑๗๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุสัทธิวิหาริกของท่านพระทัฬหิยะใน
เมืองสาเกต ถูกความกระสันบีบคั้นแล้ว ได้ลักผ้าโพกของชาวร้านไป แล้ว
ได้กล่าวคำนี้แก่ท่านพระทัฬหิยะว่า กระผมไม่เป็นสมณะ จักลาสิกขา ขอรับ.

ท่านพระทัฬหิยะถามว่า คุณทำอะไรไว้.

ภิกษุนั้นสารภาพว่า ลักผ้าโพกของชาวร้าน ขอรับ.

ท่านพระทัฬหิยะให้นำผ้าโพกนั้นมา แล้วให้ชาวร้านตีราคาเมื่อตีราคา
ผ้าโพกนั้น ราคาไม่ถึง ๕ มาสก ท่านพระทัฬหิยะชี้แจงเหตุผลว่า คุณไม่ต้อง
อาบัติปาราชิก ดังนี้ ภิกษุนั้นยินดียิ่งนักแล.

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๒ จบ.

ทูลติยาปราชิกวรรณา

บัดนี้ ถึงลำดับสังวรณาทูลติยา-

ปราชิกซึ่งพระชินเจ้าผู้ไม่เป็นที่สองทรง
ประกาศแล้ว, เพราะเหตุนั้น คำใดที่จะพึงรู้
ได้ง่าย และได้ประกาศไว้แล้วในเบื้องต้น,
การสังวรณาทูลติยานั้น จะเว้นคำ
นั้นเสียทั้งหมดดังต่อไปนี้ :-

[เรื่องพระชนิยะกุมภการบุตร]

นิกเขปบพว่า เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา ราชคเห วิหริ
คิณฑุญฺญ ปพฺพเต ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไป.

บพว่า ราชคเห ได้แก่ เมืองที่มีชื่อนั้น. จริงอยู่ เมืองนั้น
เรียกว่า ราชคฤห์ เพราะเป็นเมืองที่พระราชาทั้งหลายมีพระเจ้านันทะ และ
พระเจ้ามหาโควินทะเป็นต้น ทรงปกครอง. ในคำว่า ราชคฤห์ นี้ พระอาจารย์
ทั้งหลาย พรรณนาประการอย่างอื่นบ้าง. จะมีประโยชน์อะไร ด้วยประการ
เหล่านั้นเล่า? คำว่า ราชคฤห์ นี้ เป็นชื่อของเมืองนั้น. แต่เมืองนี้นั้น
เป็นเมืองในครั้งพุทธกาล และจักรพรรดิกาล. ในกาลที่เหลือ เป็นเมืองร้าง
ถูกยักษ์หวงห้ามคือเป็นป่าเป็นที่อยู่ของพวกยักษ์เหล่านั้น ท่านพระอุบาลีเถระ
ครั้งแสดงโคจรคามอย่างนั้นแล้ว จึงแสดงสถานเป็นที่เสด็จประทับ.

สองบพว่า คิณฑุญฺญ ปพฺพเต มีความว่า ก็ภูเขานั้น เขาเรียกกันว่า
คิณฑุญฺญ เพราะเหตุว่า มีฝูงแร้งอยู่บนยอด หรือมียอดคล้ายแร้ง.

บทว่า สมุพหุลา มีความว่า โดยบรรยายแห่งพระวินัย ภิกษุ ๓ รูป เรียกว่า ภิกษุเป็นอันมาก เกินกว่านั้นเรียกว่า สงฆ์ โดยบรรยายแห่งพระสูตร ภิกษุ ๓ รูป คงเรียกว่า ๓ รูปนั้นแล, ตั้งแต่ ๓ รูปขึ้นไป จึงเรียกว่า ภิกษุเป็นอันมาก. ภิกษุเป็นอันมากในที่นี้พึงทราบว่ามีด้วยกัน โดยบรรยายแห่งพระสูตร.

ชนทั้งหลาย ที่ไม่คุ้นเคยกันนัก คือไม่ใช่มิตรที่สนิท ท่านเรียกว่า เพื่อนเห็น. จริงอยู่ ภิกษุเหล่านั้น ท่านเรียกว่า เพื่อนเห็น เพราะได้พบเห็นกันในที่นั้น ๆ. ชนทั้งหลายที่คุ้นเคยกัน คือเป็นเพื่อนสนิท ท่านเรียกว่า เพื่อนคบ. จริงอยู่ ภิกษุเหล่านั้น คบกันแล้วคือกำลังคบกันเป็นอย่างดี ท่านเรียกว่า เพื่อนคบ เพราะทำความสนิทสมโภคและบริโภคเป็นอันเดียวกัน.

บทว่า อิลลิลิปสุเส มีความว่า ภูเขาอิลลิลิ ที่ข้างภูเขานั้น. ได้ยินว่า ครั้งศึกดาบรพ พระปัจเจกพุทธเจ้าประมาณ ๕๐๐ องค์ เทียวไป บิณฑบาตในชนบททั้งหลาย มีกาสีและโกสลเป็นต้น เวลาภายหลังภัตประชุมกันที่ภูเขานั้น ยังกาลให้ล่วงไปด้วยสมบัติ. มนุษย์ทั้งหลาย เห็นท่านเข้าไปเท่านั้น ไม่เห็นออก, เพราะเหตุนี้ จึงพูดกันว่า ภูเขานี้ กลืนพระฤาษีเหล่านี้. เพราะอาศัยเหตุนี้ ชื่อภูเขานั้น จึงเกิดขึ้นว่า อิลลิลิ ที่เดียว. ที่ข้างภูเขานั้น คือ ที่เชิงบรรพต.

[ภิกษุจำพรรษาไม่มีเสนาสนะปรับอาบัติทุกกฏ]

อันภิกษุผู้จะจำพรรษา แม้ปฏิบัติตามปฏิปทาของพระนาลกะก็ต้องจำพรรษาในเสนาสนะพร้อมทั้งระเบียง ซึ่งมุงด้วยเครื่องมุง ๕ อย่าง ๆ ใดอย่างหนึ่งเท่านั้น. จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสคำนี้ไว้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้ไม่มีเสนาสนะ ไม่พึงจำพรรษา ภิกษุใดจำ ภิกษุนั้น ต้องทุกกฏ.* เพราะ

* วิ มหา. ๔/๒๕๕.

ฉะนั้น ในฤดูฝน ถ้าไม่มีเสนาสนะ การที่ได้อย่างนั้น นั้นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ ต้องแสวงหาหัตถกรรมทำ เมื่อไม่ได้หัตถกรรม ควรทำเอาแมเอง. ส่วนภิกษุ ผู้ไม่มีเสนาสนะไม่ควรเข้าจำพรรษาเลย. ข้อนี้เป็นธรรมเนียมสมควร. เพราะ เหตุนั้น ภิกษุเหล่านั้น จึงทำกุฏิหุ้กำหนดที่พักกลางคืนและกลางวันเป็นต้น ไว้แล้ว อริยฐานกติกาวัตรและชั้นรกวัตร ศึกษาในไตรสิกขา อยู่จำพรรษา.

สองบพว่า **อายุสมุปิ ธนियो** มีความว่า ไม่ใช่แต่พระเถระเหล่านั้นอย่างเดียว แม้ท่านพระธนิยะ ซึ่งเป็นต้นบัญญัติแห่งสิกขาบพนี้ ก็ได้ทำเหมือนกัน.

บพว่า **กุมภการปตุโต** คือ เป็นบุตรของช่างหม้อ, จริงอยู่ คำว่า ธนियะ เป็นชื่อของเธอ แต่บิดาของเธอ เป็นช่างหม้อ; ด้วยเหตุนี้ ท่าน จึงกล่าวว่า พระธนิยะ บุตรช่างหม้อ.

สองบพว่า **วสุธั อุปลณฺธิ** ความว่า พระธนิยะ ทำกุฏิหุ้แล้ว ก็อยู่จำพรรษาในที่แห่งเดียวกันกับพระเถระเหล่านั้นนั่นเอง.

สองบพว่า **วสุธั วุฏฺฐา** ความว่า ภิกษุเหล่านั้นเข้าจำพรรษาในวัน ปุริมพรรษาแล้วพิจารณาในวันมหาปวารณาตั้งแต่วันปาฏิบพแล้ว (แรม ๑ ค่ำ) ไป ท่านเรียกว่า ผู้ออกพรรษาแล้ว. เป็นผู้ออกพรรษาแล้วด้วยวิธีอย่างนั้น.

สองบพว่า **ติณฺณกุฎิโย ภินฺทิตฺวา** มีความว่า ภิกษุเหล่านั้นหาได้ ทำลายกุฏิให้เป็นจุณวิจุณด้วยการประหารด้วยไม้ค้อนเป็นต้นไม่ แต่ได้รื้อหุ้ ไม้และเถาว์ลัยเป็นต้นออกเสีย ด้วยกระบิยบัตร. จริงอยู่ ภิกษุใด ได้ทำกุฏิไว้ในที่สุดแดนวิหาร ภิกษุนั้น ถ้าพวกภิกษุเจ้าถิ่นมีอยู่ ก็ควรบอกลาภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้น ฟังกล่าวว่า ถ้าภิกษุรูปใดสามารถจะดูแลกุฏินี้อยู่ได้ ขอท่านจงมอบให้แก่เธอรูปนั้นนั่นแหละ ดังนี้แล้วจึงหลีกไป. ถ้าภิกษุใด ทำกุฏิไว้ใน

ป่าหรือไม่ได้รักษา ภิกษุนั้นคิดว่า เสนาสนะจักเป็นของบริโภคแก่ภิกษุแม่เหล่านี้อื่น ควรเก็บงำเสีย จึงไป. อธิบายว่า ก็ภิกษุเหล่านั้น สร้างกุฏิไว้ในป่าแล้ว เมื่อไม่ได้ผู้รักษาเก็บงำ คือรวบรวมหญ้าและไม้ไว้. อนึ่งหญ้าและไม้ที่เก็บไว้แล้ว สัตว์ทั้งหลายมีปลวกเป็นต้นจะกัดไม้ได้ ทั้งฝนก็จะร่วรดไม้ได้ โดยประการใด ก็ควรเก็บไว้โดยประการนั้น ควรบำเพ็ญกัมมัฏฐานให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า หญ้าและไม้นั้น จักเป็นอุปการะแก่เพื่อนสหพรหมจริยทั้งหลายผู้มาถึงสถานที่นี้แล้วประสงค์จะอยู่ ดังนี้ จึงควรหลีกไป

สองบทว่า **ชนปทาจาริก ปกุกมัสสุ** ความว่า ภิกษุเหล่านั้นได้ไปยังชนบทตามความชอบใจของตน ๆ ถ้าเป็นต้นว่า ท่านพระธนิยะ กุมภการบุตร อยู่จำพรรษาที่เชิงเขาศิขณภูฏนนั่นเอง มีเนื้อความชัดเจนทีเดียว.

บทว่า **ยาวตติยัม** แปลว่า ถึง ๓ ครั้ง

บทว่า **อนวโย** แปลว่า เป็นผู้ไม่บกพร่อง. **ลบ อุ อักษรเสย** ด้วยอำนาจสนธิ. อธิบายว่า เป็นผู้มีศิลปะบริบูรณ์ไม่บกพร่องในการทำงานทุกอย่าง ที่พวกช่างหม้อจะพึงทำ.

บทว่า **สเก** แปลว่า ของ ๆ คน.

บทว่า **อาจารย์เก** แปลว่า ในงานงานแห่งอาจารย์.

บทว่า **กุมภการกมุเม** แปลว่า ในงานงานของพวกช่างหม้อ.

อธิบายว่า ในงานงานอันพวกช่างหม้อพึงทำ. ด้วยบทว่า **กุมภการกมุเม** นั้น เป็นอันท่านธนิยะแสดงถึงงานงาน แห่งอาจารย์ของตน โดยสรุป.

บทว่า **ปริยทาสิปโป** คือ ผู้สำเร็จศิลปะ มีคำอธิบายว่า แม้เมื่อเราไม่มีความบกพร่อง เราก็เป็นผู้มีศิลปะจะหาคนอื่นทัดเทียมไม่ได้.

บทว่า สพฺพมตฺตติคามยฺม มีความว่า ท่านธนียะนั้น ทำเครื่องเรือน
ที่เหลือทั้งหมด มีประเภทคือฝา อิฐมุงและเครื่องไม้เป็นต้นให้สำเร็จด้วยดินทั้ง
นั้น ยกเว้นเพียงกรอบเช็ดหน้า ประตูล้อมสลักลูกดาล และบานหน้าต่าง.

หลายบทว่า ตินฺนญจ กุญฺญญจ โคมยญจ สงฺกฏฺตติตฺวา ตํ
กุญฺจํ ปจิ มีความว่า ท่านธนียะทำเครื่องเรือนให้สำเร็จด้วยดินล้วน แล้ว
ขัดถูด้วยฝ่ามือ ทำให้แห้ง แล้วเอาดินแดงผสมด้วยน้ำมันโบกทาให้เกลี้ยงเงา
ครั้นแล้วจึงบรรจุ ทั้งภายในและภายนอกให้เต็มด้วยหญ้าเป็นต้นแล้วเผาภูฏินั้น
โดยวิธีที่ดินจะเป็นของสุกปลั่งด้วยดี. ก็แลภูฏินั้น ได้เป็นของเผาแล้วด้วย
อาการอย่างนั้น.

บทว่า อธิรฺฐปา แปลว่า มีรูปสวयงาม.

บทว่า ปาสาทิกา แปลว่า ชวนให้เกิดความเลื่อมใส.

บทว่า โลหิตกา แปลว่า มีสีแดง.

บทว่า กิณฺณิกสทฺโท ได้แก่ เสียงข่ายกระดิ่ง. ได้ยินว่า ข่ายกระ
ดิ่งที่เขาทำด้วยกระรัตนะต่างๆ ย่อมมีเสียง ฉันทใด ภูฏินั้น ก็มีเสียงฉันทนั้นเพราะ
ถูกลมที่พัดเข้าไปโดยช่องบานหน้าต่างเป็นต้นกระทบแล้ว. ด้วยบทว่า กิณฺณิ-
กสทฺโท นั้น เป็นอันท่านแสดงถึงข้อที่ภูฏินั้นสุกปลั่งทั้งภายในและภายนอก.
ส่วนในมหาอรรคถา ท่านกล่าวไว้ว่า ภาชนะสำริด ชื่อว่า กิณฺณิกะ; เพราะ
ฉะนั้น ภาชนะสำริดที่ถูกลมกระทบแล้ว มีเสียง ฉันทใด ภูฏินั้น ถูกลมกระทบ
แล้ว ได้มีเสียง ฉันทนั้น.

ในคำว่า ก็ เอตํ ภิกฺขเว นี้ พึงทราบว่าเป็นจัตถะดังนี้: - พระผู้มีพระ
ภาคเจ้า ทรงทราบอยู่ที่เดียว เพื่อจะทรงตั้งเรื่องนั้น จึงได้ตรัสถาม.

หลายบทว่า ภควโต เอตมตฺถํ อโรเจตุ ความว่า ภิกษุทั้งหลาย
ได้กราลทูลข้อที่พระธัมมะทำกุฎีเสร็จด้วยดินล้วน แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าตั้ง
แต่ต้น.

คำว่า กริสฺสตี นี้ ในประโยคที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย ! โฉนโมฆบุรุษนั้น
จึงได้ขยำโคลนทำกุฎีสำเร็จด้วยดินล้วนเล่า ? เป็นคำอนาคตลงในอรรถกถา.
มีคำอธิบายว่า ได้ทำแล้ว. ลักษณะแห่งการกล่าวกริยาอนาคตลงในอรรถกถา
นั้น ผู้ศึกษาควรแสวงหาจากคัมภีร์ศัพทศาสตร์.

ในคำว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ! ความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ ความไม่
เบียดเบียนมิได้มีแก่โมฆบุรุษนั้นเลย นี้ มีวินัยจัตถะดังนี้ :-

ความตามรักษา ชื่อ อนุทฺथा พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมแสดงส่วน
เบื้องต้นแห่งเมตตาด้วยบทว่า อนุทฺथा นั้น.

จิตไหวตาม เพราะทุกข์ของผู้อื่น ชื่อว่า อนุกัมปา. ความไม่ห้าม
ชื่อว่า อวิหฺสา. พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมทรงแสดงส่วนเบื้องต้นแห่งกรุณา
ด้วยสองบทว่า อนุกัมปา และ อวิหฺสา นั้น. พระองค์ตรัสอธิบายไว้ดัง
นี้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อพระธัมมะโมฆบุรุษนั้นเบียดเบียน คือ ทำ
สัตว์ใหญ่่น้อยเป็นอันมากให้พินาศไปอยู่ เพราะขุดดิน ขยำโคลนและตีไฟเผา
ความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ ความไม่เบียดเบียน แม้เป็นเพียงส่วนเบื้องต้น
แห่งเมตตาและกรุณาในสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ชื่อว่า มิได้มีเลย คือความเอ็นดู
เป็นต้น ชื่อแม้มีประมาณน้อยก็มีได้มี.

หลายบทว่า มา ปจฺจุมา ชนตา ปาณํสุ ปาตพฺยุตํ อาปชฺชตี
มีความว่า หมู่ชนชั้นหลัง อย่าถึงความเบียดเบียนหมู่สัตว์เลย. มีคำอธิบายว่า
หมู่ชนชั้นหลังสำเนียงกว่า แม้ในครั้งพุทธกาล ภิกษุทั้งหลายได้ทำกรรมอย่างนี้

แล้ว เมื่อภิกษุทำปาณาติบาตอยู่ในสัตว์ทั้งหลาย ในฐานะเช่นนี้ ก็ไม่มีโทษ
ดังนี้ เมื่อจะเจาะเอาพระเถระนี้เป็นทิวฐานาคติ อย่าได้ตำหนิกรรมที่จะพึง
เบียดเบียน คือ ทรมานหมู่สัตว์ เหมือนอย่างพระเถระทำแล้วนั้นเลย.

[ปรับอาบัติทุกกฏแก่ภิกษุผู้สร้างกุฎิด้วยดินล้วน]

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงดำนิพระธนะอย่างนั้นแล้ว จึงทรง
ห้ามการทำกุฎิเช่นนั้นต่อไปว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! อันภิกษุไม่ควรทำกุฎิสำเร็จ
ด้วยดินล้วน ก็แล ครั้นทรงห้ามแล้ว จึงทรงปรับอาบัติไว้ เพราะการทำกุฎิ
สำเร็จด้วยดินล้วนว่า ภิกษุใด พึงทำ ภิกษุนั้นต้องอาบัติทุกกฏ. เพราะเหตุ
นั้น ภิกษุแม้รูปใด เมื่อยังไม่ถึงความเบียดเบียนหมู่สัตว์ เพราะกิจมีการขุดดิน
เป็นต้น ทำกุฎิเช่นนั้น ภิกษุแม้รูปนั้น ย่อมต้องทุกกฏ. แต่ภิกษุผู้ถึงความ
เบียดเบียนหมู่สัตว์ เพราะกิจมีการขุดดินเป็นต้น ย่อมต้องอาบัติที่ท่านปรับ
ไว้ตามวัตถุที่ตนล่วงละเมิดทีเดียว. พระธนะเถระ ชื่อว่า ไม่เป็นอาบัติ เพราะ
เป็นต้นบัญญัติในสิกขาบทนี้. ภิกษุที่เหลือ ผู้ล่วงละเมิดสิกขาบททำก็ดี ได้
กุฎิที่ผู้อื่นทำแล้วอยู่ในกุฎินั้นก็ดี เป็นทุกกฏแท้แล. ส่วนกุฎิที่สร้างผสมด้วย
ทัพสมภาระ จะเป็นของผสมด้วยอาการใด ๆ ก็ตาม ย่อมควร. กุฎิที่สำเร็จ
ด้วยดินล้วนนั้นแล ไม่ควร. ถึงแม้กุฎินั้น ที่ก่อด้วยอิฐ โดยอาการเช่นกับ
โรงพักที่สร้างด้วยอิฐ ก็ควร.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับสั่งให้ทำลายกุฎิเป็นอกัปปิยะ]

หลายบทว่า เอวมฺภนฺเตติ โข ฯเป ฯ ตํ กุฎีกํ ภินฺทิสฺส ความว่า
ภิกษุเหล่านั้น รับพระพุทธานัติแล้ว ก็เอาไม้และหินทำลายกุฎินั้นให้กระจัด
กระจายแล้ว.

ในคำว่า อลโธ อายสุมา ธนियो เป็นต้น มีความสังเขปดังต่อไปนี้:-

พระธนิยะ นั่งพักกลางวันอยู่ที่ข้าง ๆ หนึ่ง จึงได้มาเพราะเสียงนั้น แล้วถามภิกษุเหล่านั้นว่า อาวุโส! พวกท่านทำลายกุฎีของผม เพื่ออะไร? แล้วได้ฟังว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งให้พวกกระผมทำลาย จึงได้ยอมรับ เพราะเป็นผู้ว่าง่าย.

ถามว่า ก็เพราะเหตุไร พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงรับสั่งให้ทำลายกุฎีที่พระเถระนี้ทำด้วยความอุตสาหะอย่างใหญ่ยิ่งเพื่อเป็นที่อยู่ของตน, แม้การงาน (คือสิ่งของเช่นบานประตู เป็นต้น) ที่ยังใช้การได้ ในกุฎีนี้ของพระเถระนั้น มีอยู่มิใช่หรือ?

คำว่า มีอยู่ แม้ก็จริง ถึงกระนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเข้าพระทัยว่า กุฎีที่พระธนิยะทำนี้ เป็นของไม่สมควร จึงรับสั่งให้ทำลายกุฎีนั้นเสีย คือรับสั่งให้ทำลายเสีย เพราะว่า เป็นของเคียดเคี้ยว.

ในอธิการว่าด้วยการทำลายกุฎีนี้ มีวินัยจกัณเฑาะณี. ส่วนในอรรถกถา พระอาจารย์ทั้งหลายกล่าวเหตุหลายอย่างแม้อันมีอาทิว่า เพื่อความเอ็นดูสัตว์ เพื่อต้องการรักษาบาตรและจีวร เพื่อป้องกันความเป็นผู้มีเสนาสนะมาก. เพราะฉะนั้น แม้ในบัดนี้ ภิกษุรูปใดเป็นพหูสูต รู้พระวินัย พบเห็นภิกษุรูปอื่น ผู้ถือบริวารที่เป็นอกัปปิยะเที่ยวไปอยู่ ควรให้เธอตัด หรือ ทำลายบริวารที่ไม่ควรนั้นเสีย, ภิกษุรูปนั้นอันใคร ๆ จะยกโทษขึ้นว่ากล่าวไม่ได้ คือจะฟังทักท้วงไม่ได้ จะพึงให้เธอให้การไม่ได้ ทั้งใคร ๆ ไม่ได้เพื่อจะว่ากล่าวเธอว่า ท่านทำให้บริวารของผมฉิบหายแล้ว, จงให้บริวารนั้นแก่กระผม.

[ข้อแนะนำเรื่องการใช้ร่มและจีวร]

ในอธิการว่าด้วยทุฎยปาราชิกนั้น มีวินัยบัญญัติบริขารที่เป็นกัปปิยะ และ
อกัปปิยะนอกจากบาลีดังต่อไปนี้ :-

ชนบางพวก เอาด้ายเบญจพรรณเย็บร่มใบตาลติดกันทั้งภายในภาย
นอก แล้วทำให้มีสีเกลี้ยงเกลา, ร่มเช่นนั้นไม่ควร. แต่จะเอาด้ายอย่างใด
อย่างหนึ่ง จะเขียวหรือเหลืองซึ่งมีสีอย่างเดียวกัน เย็บติดกันทั้งภายในและ
ภายนอก หรือจะมัดซึ่งทรงตรงยึดกันร่มไว้ ควรอยู่. ก็แล การเย็บและการ
มัดรวมกันไว้นั้น เพื่อให้ทนทานจึงควร เพื่อจะทำให้มีสีเกลี้ยงเกลา ไม่ควร,
ในใบร่ม จะสลักรูปพินมังกะ หรือรูปพระจันทร์ครึ่งซีกติดไว้ ไม่ควร. ที่
คันร่ม จะมีรูปหมอนน้ำ หรือรูปสัตว์ร้าย เหมือนที่เขาทำไว้ในเสาเรือน ไม่
ควร. แม้หากว่าที่คันร่มทั้งหมด เขาเอาเหล็กจารเขียนสลักลวดลายไว้ไฉไร,
แม้ลวดลายนั้น ก็ไม่ควร. รูปหมอนน้ำก็ดี รูปสัตว์ร้ายก็ดี ควรทำลายเสียก่อน
จึงใช้ ควรชูดลวดลายเมื่อนั้นออก หรือเอาด้ายพันด้ามเสีย. แต่ที่โคนด้าม
จะมีลัทธิฐานเหมือนเห็ดหัวงู ควรอยู่. พวกช่างทำร่ม เอาเชือกมัดวงกลมของ
ร่มผูกมัดไว้ที่คัน เพื่อกันไม่ให้โยกเยกเพราะถูกลมพัด. ในที่ ๆ ผูกมัดไว้นั้น
เขาขุดค้ำวางลวดลายไว้ เหมือนนวลัย, ลวดลายนั้น ควรอยู่. พวกภิกษุเอา
ด้ายสีต่าง ๆ เย็บเป็นรูปเช่นกับรูปตะขาบ เพื่อต้องการประดับจีวร ติดผ้าตาม
ก็ดี ทำรูปแปลกประหลาดที่เย็บด้วยเข็มอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้อันไวก็ดี รูปซึ่ง
ผมหรือรูปโซ่ไว้ที่ริมตะเข็บ หรือที่ชายผ้า (อนุवादจีวร) ก็ดี วิธีที่กล่าวมา
แล้วนั้นเป็นต้นทั้งหมด ย่อมไม่ควร. การเย็บด้วยเข็มตามปกตินั้นแหละ จึง
ควร. เขาทำผ้าลูกดุมและผ้าห้วงลูกดุมไว้ ๘ มุมบ้าง ๑๖ มุมบ้าง, ที่ลูกดุม

และรังคมนั้น ก็แสดงรูปต่าง ๆ มีรูปคล้ายเจดีย์ชื่ออัคนิยะ รูปคทาและรูปไม้พลองเป็นต้นไว้, เขี่ยยกเป็นรูปตาวัวไว้; วิธีทำทั้งหมดไม่ควร จะทำฝ่าลูกคุม และหว่างลูกคุมไว้เพียง ๔ มุมเท่านั้นจึงควร.

[วิธีซักและย้อมจีวร]

ด้ายมูมและปมเทียว เป็นของที่รู้ได้ยากในเมื่อย้อมจีวรแล้วสมควรอยู่. จะใส่จีวรลงในน้ำต่างๆ มีน้ำส้มมะอูมแป้งและน้ำข้าวเป็นต้น ไม่ควร. แต่ในเวลาทำจีวร จะใส่ลงเพื่อซักเหงื่อมือและสนิมเข็มเป็นต้น และในเวลาที่จะจีวร สกปรกจะใส่ลงเพื่อซักให้สะอาด ก็ควร จะใส่ของหอม ครั่งหรือน้ำมันลงในน้ำย้อมไม่ควร. อันภิกษุย้อมจีวรไม่ควรเอาสังข์หรือแก้วมณีหรือวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งทุบจีวร ไม่ควรคุกเข่าทั้งสองลงที่พื้นดินแล้วเอามือทั้งสองจับจีวร จักดูแม่ที่รางย้อม แต่จะवारจีวรไว้ที่รางย้อมหรือบนแผ่นกระดาน แล้วให้จับชายทั้งสองรวมกันไว้ เอามือทุบ สมควรอยู่. แม้การทุบนั้น ก็ไม่ควรเอากำปั้นทุบ. แต่พระเถระในปางก่อนทั้งหลายไม่ได้ว่าจีวรไว้แม่ที่รางย้อมเลย คือรูปหนึ่งเอามือจับจีวรขึ้น อีกรูปหนึ่ง วางจีวรไว้บนมือ แล้วจึงเอามือทุบ ไม่ควรทุบเส้นด้ายที่หูกจีวร. ในเวลาย้อมเสร็จแล้ว ควรตัดทิ้งเสีย. ส่วนด้ายที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตไว้อย่างนี้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เรอนุญาตเส้นด้ายที่หูกจีวร ดังนี้ฉัน ควรทำให้เป็นบ่วงผูกไว้ที่อนุวาด เพื่อคล้องจีวรไว้ในเวลาย้อม. แม้ที่ลูกคุมจะมีลวดลายหรือขดปนไว้ เพื่อทำให้สวยงาม ไม่ควร ต้องทำลายเสียก่อนจึงควรใช้สอย.

[บริหารที่ควรใช้และไม่ควรใช้]

ที่บาตรหรือถลกบาตร จะเอาเหล็กจารเขียนลวดลาย หรือจะเขียนไว้ทั้งภายในภายนอกก็ตาม, ลวดลายนั้น ไม่ควร จะยกบาตรขึ้นกลิ้งให้เกลี้ยง

เถลา แล้วจึงระบม ด้วยคิดว่า จักทำให้มีสติจกแก้วมณี ไม่ควร. ส่วนบาตร ที่มีสีเหมือนน้ำมัน ควรอยู่. จะว่าในบังเวียนรองบาตร บังเวียนรองบาตรที่มีรูปภาพบุรุษผู้ศักดิ์* ไม่ควร แต่ที่เป็นรูปพื้นมังกร ควรอยู่.

สำหรับหมกรกและร่ม จะมีลวดลายไว้ข้างบนหรือข้างล่าง หรือภายในกระพุ้งหมกรกก็ตาม ไม่ควร. แต่ร่มนั้น จะมีลวดลายไว้ที่ขอบปากร่ม ควรอยู่.

เพื่อให้ประคดเองงดงาม จะทูปด้ายให้พองขึ้นเป็นสองเท่าในที่นั้น ๆ คือ ทำให้พองขึ้นเป็นลวดลายตาปู ข้อนั้น ไม่ควร. แต่ที่สุดทั้งสองข้าง จะทูปให้พองขึ้นเป็นสองเท่า เพื่อความทนทานแห่งปากชายผ้า ควรอยู่. ส่วนที่ปากชายผ้า จะทำรูปแปลกปลาคล้ายใดอย่างหนึ่งไว้จะเป็นรูปหมอน้ำก็ตาม รูปหน้ามังกรก็ตาม รูปสิริษะฐน้ำก็ตาม ไม่ควร. แม้ประคดเอวที่เขาแสดงรูปตาช้างไว้ หรือ ที่เขาทูปทำเป็นรูปลวดลายดอกไม้นั้นเป็นต้นไว้ในที่นั้น ๆ ไม่ควร. แต่จะทูปทำเป็นเจียงปลากระเบนก็ตาม เป็นในแป้งก็ตาม เป็นแผ่นผ้าที่เกลี้ยงเกลาก็ตามไว้ตรง ๆ เท่านั้น จึงควร. ประคดเอวมีชายเดียว สมควร, มี ๒-๓ แม้ถึง ๔ ชายก็สมควร เกินกว่านั้นไป ไม่ควร. ประคดเอวที่ทำด้วยเชือกเส้นเดียวเท่านั้น จึงควร. ส่วนที่มีสัณฐานคุดสายสังวาล แม้เส้นเดียวก็ไม่ควร. แต่ชายแม้จะมีสัณฐานคุดสายสังวาล ก็ควร. ประคดเอวที่เขาเอาเชือกมากเส้นรวมกันเข้า แล้วเอาเชือกอีกเส้นหนึ่งพันรอบไว้ทุก ๆ ระหว่าง ไม่ควรเรียกว่า เป็นประคดเอวที่มีเชือกมากเส้น. การผูกประคดเอวที่มีเชือกมากเส้นนั้น ควรอยู่.

* ศัพท์ว่า ภตฺตํกมฺมํ นี้ ได้แปลไว้ตามอรรถโยชนา ๑/๒๘๔. แต่ที่มาเดิมของเรื่องนี้ ตามฉบับ ม. ย. เป็น ภตฺตํมกตานิ แปลว่า บังเวียนของบาตรที่จ้างเขาทำ (ให้มีลวดลายเป็นรูปภาพ) มาใน วิ. จุลวรรค. ๙/๑๙-๑๘.

ที่ลูกถวีนของประคดเวย จะมีรูปแปลก ๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง มีรูปมงคล* ๘ เป็นต้นไม่ควร จะมีเพียงรอบพอเป็นเครื่องกำหนด ควรอยู่. ในชายทั้งสองของลูกถวีน เขาทำแม่เป็นรูปหมอน้ำไว้ เพื่อให้ทำหนทาน, รูปหมอนี้ ก็ควร.

[กล่องยาตาที่ควรใช้และไม่ควรใช้]

ที่กล่องยาตา จะมีรูปสตรี บุรุษ สัตว์ ๔ เท้าและรูปนกก็ตาม จะมีรูปแปลก ๆ ต่างประเภทเป็นต้นว่า ลายดอกไม้ ลายเถาวัลย์ ฟันมังกร มูตรโค และรูปพระจันทร์ครึ่งซีกก็ตาม ไม่ควร. รูปที่กล่องยาตา ควรชุบหรือตัดออกเสีย หรือเอาด้ายพันปิดไว้ โดยอาการที่รูปจะปรากฏไม่ได้ ฟังใช้สอยเกิด. ส่วนกล่องยาตา ๔ เหลี่ยม ๘ เหลี่ยม หรือ ๑๖ เหลี่ยมตรง ๆ เท่านั้น จึงควร. แม้ข้างล่างกล่องยาดานั้น จะมีลวดลายกลม ๆ ไว้เพียง ๒ หรือ ๓ แห่ง ก็ควร. ถึงแม้ที่คอกกล่องยาดานั้น จะมีลวดลายกลม ๆ ไว้เพียง ๑ แห่ง เพื่อผูกฝาปิด ก็ควร. แม้ที่ไม่ป้ายยาตา จะมีลวดลายที่มีสีเกลี้ยงเกลา ไม่ควร. ถึงแม้ถูงกล่องยาตาจะมีลวดลายที่มีสีเกลี้ยงเกลา ด้วยด้ายมีสีต่าง ๆ ชนิดใดชนิดหนึ่งไม่ควร.

[ฝักกุกญแจและบริขารเบ็ดเตล็ดที่ควรใช้และไม่ควรใช้]

แม้ฝักกุกญแจ ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน. ที่ตัวกุกญแจ จะมีลวดลายที่มีสีเกลี้ยงเกลาไม่ควร. ที่ฝักมิดโกนก็เหมือนกัน. อนึ่ง ที่ฝักมิดโกนนี้ จะเป็นชนิดใด ๆ ก็ตาม ที่เย็บด้วยด้ายสีเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง ควรอยู่.

* รูปมงคล ๘ คือ สังข์ ๑ จักร ๑ หมอน้ำที่เต็ม ๑ แม่น้ำคยา ๑ ลูกโคมีลิริ ๑ ขอ ๑ ธง ๑ ผ้าอย่างดี ๑ สารัตถ์ที่ปณี ๒/๑๘๘.

แม้ที่เหล็กหมาด* จะมีปุ่มแก้วกลม ๆ หรือวัตถุอย่างอื่นที่มีสีเกลี้ยง
เกลาก็ตาม ไม่ควร. ส่วนที่ค่อ จะมีลวดลายพอบเป็นเครื่องกำหนด (คือเป็น
ที่สังเกต) ควรอยู่.

แม้ที่กรรไกร จะวางปุ่มแก้วหรือปุ่มชนิดใดชนิดหนึ่งไว้ก็ตาม ไม่ควร.
ส่วนที่ด้ามจะมีลวดลายพอบเป็นเครื่องกำหนด ควร. มีดตัดเล็บที่เขาทำให้มีรอย
ขีดไว้เท่านั้น ; เพราะฉะนั้น การทำให้มีรอยขีดไว้ นั้น ย่อมควร.

ที่ไม้สีไฟตัวผู้ก็ดี ที่ไม้สีไฟตัวเมียก็ดี ที่ลูกธนูก็ดี ที่บนคันลึง
(ไม้สีไฟนั้น) ก็ดี จะมีลวดลายอย่างใดอย่างหนึ่งเช่นลวดลายดอกไม้เป็นต้น
ที่มีสีเกลี้ยงเกล่า ไม่ควร. ส่วนตรงกลางคันลึง มีวงกลม, ที่ตัววงกลมนั้น
จะมีเพียงลวดลายพอบเป็นเครื่องกำหนด ก็ควร. พวกชนสร้างแหบสำหรับ
เป็นเครื่องกัศดูเข็มไว้. ที่แหบสำหรับกัศดูเขมนั้น จะมีลวดลายอย่างใด
อย่างหนึ่ง เช่นกับปากมังกรเป็นต้น ที่มีสีเกลี้ยงเกล่า ไม่ควร. แต่เพื่อจะให้
กัศดูเข็ม จะมีเพียงปากไว้ก็ได้, ปากมังกรนั้น ย่อมควร.

แม้ที่มีดสำหรับตัดไม้สีฟัน จะมีลวดลายอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีสีเกลี้ยง
เกล่า ไม่ควร. ที่ข้างทั้งสอง หรือข้าง ๆ หนึ่ง (ของมีดนั้น) จะเอาโลหะที่
เป็นกับปิยะผูกไว้เป็น ๔ เหลี่ยม หรือ ๘ เหลี่ยมตรง ๆ นั้นแหละ จึงควร.

แม้ที่ไม้เท้า จะมีลวดลายอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีสีเกลี้ยงเกล่าไม่ควร.
ข้างได้ (ไม้เท้า) จะมีลวดลายกลม ๆ ไม้หนึ่งแห่ง หรือสองแห่ง และข้างบน
จะมีเพียงรูปเห็ดหัวงูตูมไว้ ก็ควร.

บรรดาภาชนะน้ำมัน รูปที่หล่อแม่ทั้งหมด ที่มีลวดลายเกลี้ยงเกล่า
(ซึ่งมีอยู่) ที่ภาชนะเขากดี ทะนันก็ดี กระโหลกน้ำเต้าก็ดี ขันจอกทรง
มะขามป้อมก็ดี เว้นรูปภาพสตรีและบุรุษเสียย่อมควร.

* เหล็กหมาดนี้ ท่านอธิบายไว้ในสารัตถทีปนี ภาค ๒/๑๘๘ ได้แก่ มีดหรือศัสตราที่มีปีก
ยาว มีไว้เพื่อซ่อมแซมคัมภีร์.

ในบรรดาเครื่องใช้ต่าง ๆ เหล่านี้ คือ เตียง ตั่ง ฟูก หมอน เครื่องลาดพื้น แปรงเช็ดเท้า ฟูกรองที่จงกรม ไม้กวาด กระเช้าเทหยากเยื่อ รางข้อมผ้า กระบวยน้ำดื่ม หม้อน้ำดื่ม กระเบื้องเช็ดเท้า ตั่งกระดาน เขิงวลัย เขิงรองไม้สะตึง ฝาบาตร ขั้วใบตาลแลพัดวิชนีจะมีลวดลายที่มีสีเกลี้ยงเกลา มีลายดอกไม้เป็นต้นทั้งหมด ก็ควร.

ส่วนในเสนาสนะ ที่บานประตูและบานหน้าต่างเป็นต้น จะมีลวดลาย ที่มีสีเกลี้ยงเกลาแม้ที่สำเร็จด้วยแก้วทั้งหมด ก็ควร. ในเสนาสนะไม่มีลวดลาย อะไร ๆ ที่ควรห้ามไว้ เว้นแต่เสนาสนะที่ผิด.

[เสนาสนะที่ผิดควรทำลายเสีย]

เสนาสนะที่พวกภิกษุผู้เป็นราชพัลลภ สร้างไว้ในเขตของเจ้าของเขต เหล่าอื่น เรียกชื่อว่า เสนาสนะที่ผิด. เพราะฉะนั้น พวกภิกษุผู้สร้างเสนาสนะ เช่นนั้น อันภิกษุผู้เป็นเจ้าของเขตพึงตักเตือนว่า พวกท่านอย่าสร้างเสนาสนะ ไว้ในเขตของพวกข้าพเจ้า (ถ้า) ไม่เชื่อฟังยังขึ้นสร้างอยู่นั่นเอง พึงตักเตือน ซ้ำอีกว่าพวกท่านอย่าได้ทำอย่างนี้, อย่าได้ทำอันตรายแก่อุโบสถและปาวรณา ของข้าพเจ้า, อย่าได้ทำลายความสามัคคี เสนาสนะแม้ที่พวกท่านสร้างไว้ แล้ว จักไม่ตั้งอยู่ในสถานที่ ๆ พวกท่านสร้างไว้แล้ว ถ้ายังขึ้นสร้างอยู่โดย พลังการนั้นเอง, เวลาใด เจ้าของเขตเหล่านั้น มีลัทธิบริษัทหนาแน่นขึ้น ทั้ง อาจได้คำวินิจฉัยที่ชอบธรรม, เวลานั้น ควรส่งข่าวแก่ภิกษุนั้นว่า จง ขนเอาที่อยู่ของพวกท่านไปเถิด ถ้าเมื่อส่งข่าวไปถึง ๓ ครั้งแล้ว เธอเหล่านั้น รื้อถอนไป ข้อนั้นเป็นการดี, ถ้ายังไม่รื้อถอนไปไซ้, เสนาสนะที่เหลือควร ทำลายเสีย ยกไว้แต่ต้นโพธิ์ และเจดีย์, และอย่าทำลายให้เป็นของที่ไ้ใช้การ ไม่ได้. อนึ่ง ควรนำวัตถุต่าง ๆ มีเครื่องมุงหลังคา กลอนเรือนและอิฐเป็นต้น

ออกไปตามลำดับ แล้วควรส่งข่าวแก่เธอเหล่านั้นว่า จงชนทัพสัมภาระของพวกท่านไปเถิด. ถ้าร้อนชนไปไשר, ข้อนั้นเป็นการดี, ถ้ายังไม่ร้อนชนไปไשר, หากว่าเมื่อสัมภาระเหล่านั้นผุพังไป เพราะหิมะ ฝนและแดดเผาเป็นต้นก็ดี พวกโจรลักเอาไปก็ดี ถูกไฟไหม้ก็ดี พวกภิกษุผู้เป็นเจ้าของเขต ใคร ๆ จะกล่าวโทษไม่ได้ ทั้งไม่ได้เพื่อจะหักท้วงว่า พวกท่านทำให้ทัพสัมภาระของพวกข้าพเจ้าฉิบหายแล้ว หรือว่า ต้องปรับสินไหมพวกท่าน ดังนี้. ก็กิจใดที่ภิกษุผู้เป็นเจ้าของเขตทำแล้ว กิจนั้นเป็นอันพวกเธอทำชอบแล้วทีเดียว ฉะนั้นแล.

จบบาลีมุตตกวินิจฉัย

พระธัมมิกะเริ่มสร้างกุฏิไม้

ก็เพื่อแสดงถึงความร่าเริงและความอุตสาหะ เพื่อสร้างกุฏิอีกนั่นแหละ ของพระธัมมิกะ ในเมื่อกุฏิถูกทำลายแล้วอย่างนั้น พระธรรมสังคากาจารย์ จึงได้กล่าวคำว่า อถโข อายสมุโต เป็นต้น.

ในคำว่า อายสมุโต เป็นต้นนั้น มีวินิจฉัยดังนี้ :-

บทว่า ทารุกเขณโก ได้แก่ เจ้าพนักงานผู้รักษาไม้ในเรือนคถง ไม้ของหลวง.

บทว่า คณทวารุณี* ได้แก่ ไม้ที่นายหลวงทรงจับจองไว้ อธิบายว่า ไม้ที่พระราชาทรงสงวนไว้.

บทว่า นครปฏิสงขาริกานิ ได้แก่ ไม้เป็นเครื่องอุปกรณ์ การ ปฏิสังขรณ์ พระนคร.

สองบทว่า อาปทตถาย นิภิจิตตานิ มีคำอธิบายว่า ได้แก่ ไม้ที่ เก็บไว้เพื่อป้องกันความวิบัติแห่งวัตถุทั้งหลายมีซุ้มประตู ป้อมพระราชวังหลวง และโรงช้าง เป็นต้น เพราะถูกไฟไหม้ เพราะความเก่าแก่ หรือเพราะการ รุกรานของพระราชผู้เป็นข้าศึก เป็นต้น ที่ท่านเรียกว่าอันตราย.

สองบทว่า ขณฺหาขณฺหิโก เจทาเปตฺวา ความว่า พระธัมมิกะ กำหนดประมาณกุฏิของตนแล้ว สั่งให้ทำการตัดไม้บางต้นที่ปลาย บางต้นที่ ตรงกลาง บางต้นที่โคน ให้เป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ (บรรทุกเกวียนไปสร้าง กุฏิไม้แล้ว).

* บาลีเดิมเป็น เทวคณทวารุณี.

[วัสสการพราหมณ์ลงโทษเจ้าพนักงานผู้รักษาไม้]

คำว่า วัสสการ เป็นชื่อของพราหมณ์นั้น.

บทว่า มคธมหามตุโต ได้แก่ มหาอำมาตย์ คือ ผู้ประกอบด้วย
ชั้นอิสริยยศอย่างใหญ่ ในมคธรัฐ หรือมหาอำมาตย์ของพระเจ้าแผ่นดินมคธ
มีอธิบายว่า อำมาตย์ผู้ใหญ่.

บทว่า อนุสฺสณฺณายมาโน ความว่า วัสสการพราหมณ์ ไปตรวจดู
ในที่นั้น ๆ.

คำว่า ภณ เป็นคำของอิสฺรชนเรียกคนผู้ดำรงอยู่ในฐานะต่ำ.

สองบทว่า พนฺธิ อาณาเปติ ความว่า พราหมณ์ แม้โดยปกติ
ก็เป็นผู้มีความริษยาในเจ้าพนักงานผู้รักษาไม้นั้นอยู่เทียว, พอเขาได้ฟังพระ-
ราชดำรัสว่า จงให้คนเอาตัวมา ดังนี้, แต่เพราะพระราชามีได้ทรงรับสั่งว่า
จงให้เรียกมันมา ฉะนั้น จึงทำการจงจำเจ้าพนักงานผู้รักษาไม้นั้น ที่มีมือ
และเท้าทั้งสอง แล้วคิดว่า จักให้ลงโทษ จึงให้จงจำไว้.

ในคำว่า อทุทฺสา โข อายสฺมา ธนินโย นั้น ถามว่า ท่านพระธนิยะ
ได้เห็นเจ้าพนักงานผู้รักษาไม้ ถูกเจ้าหน้าที่จงจำนำไป ด้วยอาการอย่างไร ?

คำว่า ได้ยินว่า ท่านพระธนิยะนั้น ทราบว่าเป็นเพราะไม้ที่เจ้า
พนักงานนำไปถวายด้วยเลขของตน คิดว่า เจ้าพนักงานคนนี้จะจักถูกฆ่า หรือ
จงจำจากราชตระกูล เพราะเหตุแห่งไม้ทั้งหลาย โดยไม่ต้องสงสัย จึงคิดขึ้น
ได้ในเวลานั้นว่า เราคนเดียวเท่านั้น จักปลดปล่อยเจ้าพนักงานคนนั้น แล้ว
เที่ยวคอยฟังว่าข่าวของเขายู่เป็นนิตยกาลนั้นแล เพราะฉะนั้น ท่านพระธนิยะ
จึงได้ไปเห็นเจ้าพนักงานคนนั้นในขณะนั้นนั้นแล เพราะเหตุนี้ พระธรรม-
สังคหคณาจารย์ จึงกล่าวไว้ว่า อทุทฺสา โข อายสฺมา ธนินโย ดังนี้ เป็นต้น.

สองบพว่า ทารุณ กิจจา ความว่า เพราะเหตุแห่งไม้ทั้งหลาย.

สองบพว่า ปุรหิ หนฺณามิ ความว่า กระผมจะถูกกำจัดจากบุรี.

อธิบายว่า พระคุณท่าน ควรไปตลอดเวลาที่กระผมยังมิได้ถูกกำจัด. ศัพท์ว่า
อิงฺม ในคำว่า อิงฺม หนฺเต สราเปหิ นี้เป็นนิบาต ลงในอรรถว่าทักท้วง.

บพว่า ปจฺมาภิสิตฺโต ความว่า ครั้งพระองค์เสด็จเถลิงถวัลราชย์
ความแรก.

หลายบพว่า เอวรूपี วาจ ภาสิตา มีความว่า ครั้งพระองค์เสด็จ
เถลิงถวัลราชย์คราวแรกนั่นเอง ได้ทรงเปล่งพระวาจาเช่นนี้ว่าหนฺญาไม้และน้ำ
ข้าพเจ้าถวายแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลายแล้วแล, ขอสมณะพราหมณ์ทั้งหลาย
โปรดใช้สอยเถิด มีคำอธิบายว่า ขอถวายพระพร ! พระองค์ได้ตรัสพระวาจา
ได้ไว้ พระวาจานั้นพระองค์ตรัสเองทีเดียว บัดนี้ ยังทรงระลึกได้หรือไม่ ?

ได้ยินว่า พระราชาทั้งหลาย พอสักว่าเสด็จเถลิงถวัลราชย์สมบัติ
เท่านั้น ก็ทรงรับสั่ง ให้เที่ยวตักลงธรรมเทรีประกาศว่า หนฺญาไม้และน้ำ
ข้าพเจ้าถวายแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลายแล้วแล, ขอสมณะและพราหมณ์
ทั้งหลาย โปรดใช้สอยเถิด ดังนี้, พระชนิยะเถระนี้กล่าวหมายเอาพระราชดำริส
นั้น.

หลายบพว่า เตสํ มยา สนุชฺชาย ภาสิตํ มีอธิบายว่า โยมได้
กล่าวคำอย่างนั้นหมายถึงการนำหนฺญาไม้และน้ำไปของสมณะพราหมณ์เหล่านั้น
ผู้มีความรังเกียจแม้ในเหตุเล็กน้อย ซึ่งเป็นผู้สงบและลอยบาปแล้ว หาได้
หมายถึงการนำไปของบุคคลผู้เช่นพระคุณเจ้าไม่.

หลายบพว่า ตยฺย โข อรณฺเณ อปริคฺคหิตํ มีความว่า พระเจ้า
พิมพิสาร ทรงแสดงพระประสงค์ว่า อันนั้น โยมกล่าวหมายเอาหนฺญาไม้และน้ำ
อันใคร ๆ มิได้หวงแหน ซึ่งมีอยู่ในป่าต่างหาก.

ในคำว่า โธเมน ทฺว มุตฺโตติ นี้ มีวินัยดังนี้ :-

ชนเหมือนชน, ก็ชนนั้น คืออะไร ? คือ บรรพชาเพศ. พระเจ้า-
พิมพิสาร ตรัสอธิบายไว้อย่างไร ? ตรัสอธิบายไว้อย่างนี้คือ :- เปรียบ
เหมือนพวกนักเลงปรักยากันว่า พวกเราจักเที่ยวกินเนื้อแล้ว จึงจับแพะตัว
มีขนซึ่งมีราคามากไว้, บุรุษผู้รู้ดีคนหนึ่ง พบเห็นแพะตัวที่ถูกจับไว้นั้นนี้
จึงคิดว่า เนื้อแพะตัวนี้ มีราคาเพียงกหาปณะเดียว, แต่ขนของมันทุก ๆ เส้น
ขนมีราคาตั้งหลายกหาปณะ จึงได้ให้แพะเขาไป ๒ ตัว ซึ่งไม่มีขน แล้วพึง
รับเอาแพะตัวที่มีขนนั้นไป, ด้วยอาการอย่างนี้ แพะตัวนั้น พึงรอดพ้นด้วยขน
เพราะอาศัยบุรุษผู้รู้ดี ข้อนี้อธิบาย, ตัวพระคุณเจ้าก็เป็นฉันนั้นเหมือนกัน
เป็นผู้ควรถูกฆ่าและจองจำ เพราะทำกรรมนี้, แต่เพราะพระคุณเจ้า มีธงชัย
พระอรหันต์ มีสถานะอันสัตบุรุษไม่พึงดูหมิ่นได้ และเพราะพระคุณเจ้าบวช
ในพระศาสนา ทรงไว้ซึ่งธงชัยแห่งพระอรหันต์ เป็นบรรพชาเพศ ; เหตุนั้น
พระคุณเจ้าจึงรอดตัวด้วยขนคือบรรพชาเพศนี้ เหมือนแพะรอดพ้นด้วยขน
เพราะอาศัยบุรุษผู้รู้ดี ฉะนั้น.

[ประชาชนฟังโทษติเตียนเหล่าสมณศากยบุตร]

สองบทว่า มนุสฺสา อูชฺฌายนฺติ ความว่า เมื่อพระราชาทรงรับสั่ง
อยู่ในบริษัท มนุษย์ทั้งหลายในสถานทีนั้น ๆ ครั้นได้ฟังพระราชดำรัส ทั้งต่อ
พระพักตร์และลับพระพักตร์แล้ว ย่อมฟังโทษ คือ ดูหมิ่น ได้แก่ เมื่อดูหมิ่น
ก็ฟังจ้องดูพระเถระนั้น, อนึ่ง หมายความว่า ย่อมคิดไปทางความลามก.

บทว่า จิยฺนฺติ ความว่า ย่อมพูด คือ ประจานโทษของพระเถระนั้น.

บทว่า วิปาเจนฺติ ความว่า แต่งเรื่องให้กว้างขวางออกไป คือ
กระจายข่าวให้แพร่สะพัดไปในสถานที่ทุกแห่ง. ก็แล ผู้ศึกษาควรทราบเนื้อความ
นี้ ตามแนวคัมภีร์ศัพทศาสตร์

อนึ่ง ในคำว่า **อุชฺณายนฺติ** เป็นต้นนี้ มีโยชนาดังนี้ คือมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อคิดถึงเรื่องราวเป็นต้นว่า พระสมณศากยบุตรเหล่านี้ เป็นผู้ไม่มีความละอาย ดังนี้ ชื่อว่า ย่อมเพ่งโทษ, เมื่อกล่าวคำเป็นต้นว่า พระสมณศากยบุตรเหล่านี้ ไม่มีคุณเครื่องเป็นสมณะ ดังนี้ ชื่อว่า ย่อมติเตียน, เมื่อกระจายข่าวกว้างขวางออกไปในสถานที่นั้น ๆ เป็นต้นว่า พระสมณะศากยบุตรเหล่านี้ปราศจากความเป็นสมณะแล้ว ดังนี้ ชื่อว่า ย่อมโพนทะนาข่าว แม้ต่อจากนี้ไป ก็ควรทราบโยชนาแห่งบทเหล่านี้ ตามควรแก่บทที่มาแล้วในที่นั้น ๆ โดยนัยนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **พฺรหฺมจารีโน** คือ ผู้ประพฤติประเสริฐ ความเป็นสมณะ ชื่อสามัญญะ. ความเป็นผู้ประเสริฐ ชื่อพรหมมัญญะ. คำที่เหลือมีใจความสิ้นแล้วทั้งนั้น.

ในคำว่า **รหฺสฺสํ ทาธุ** เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- ใจความนี้ว่า ได้ถือเอาไม้ของหลวง ที่มีได้พระราชทาน ดังนี้ มีความเพ่งโทษเป็นอรรถ. อนึ่ง เพื่อแสดงถึงไม้ที่มีได้พระราชทาน ซึ่งพระธนียะได้ถือเอาแล้วนั้น ท่านจึงกล่าวว่า ไม้ของหลวง เป็นต้น. อันผู้ศึกษาทั้งหลาย เมื่อไม่หลงลืมความต่างแห่งวณะ ก็ควรทราบใจความดังอธิบายมาจะนี้แล.

[ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท]

สองบทว่า **ปฺราณโวหาริโก มหามตฺโต** มีความว่า มหาอำมาตย์ ผู้ถึงความนับว่า ผู้พิพากษา เพราะถูกแต่งตั้งไว้ในโวหารคือการตัดสินความ ในกาลก่อนแต่ความเป็นภิกษุ คือ ในเวลาเป็นคฤหัสถ์.

หลายบทว่า **อลฺโข ภควา ตํ ภิกฺขุ เอตทโวจ** อธิบายความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมทรงทราบแม้ซึ่งบัญญัติแห่งโลกอยู่ด้วยพระองค์เอง

ย่อม ทรงทราบแม้ซึ่งพระบัญญัติแห่งพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลายว่า พระ-
พุทธเจ้าทั้งหลายแม้ในปางก่อน ย่อมทรงบัญญัติปาราชิกด้วยทรัพย์เท่านี้
ถูกล้างด้วยทรัพย์เท่านี้ ทุกกฎด้วยทรัพย์เท่านี้ แม้เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้า
พระองค์ไม่ทรงเทียบเคียงกับคนที่รู้บัญญัติแห่งโลกเหล่าอื่นแล้ว พึงทรงบัญญัติ
ปาราชิกด้วยทรัพย์เพียงบาทหนึ่ง ก็จะมีผู้กล่าวตำหนิพระองค์เพราะเหตุ
เท่านั้นว่า ชื่อว่าศีลสังวรแม้ของภิกษุรูปหนึ่ง ก็ประมาณไม่ได้ นับไม่ได้
กว้างขวางยิ่งนัก จุลมหาปฐพี สมุท และอากาศ, พระผู้มีพระภาคเจ้า มายัง
ศีลสังวรนั้นให้พินาศเสีย ด้วยทรัพย์เพียงบาทหนึ่ง, แต่นั่น ภิกษุทั้งหลายผู้
ไม่รู้กำลังพระญาณของพระตถาคต พึงยังสิกขาบทให้กำเริบสิกขาบทแม้ที่ทรง
บัญญัติไว้แล้ว ก็ไม่พึงตั้งอยู่ในที่อันควร, แต่เมื่อทรงเทียบเคียงกับคนที่รู้
บัญญัติของโลกแล้ว จึงทรงบัญญัติสิกขาบท การดำเนินเดียนั้นย่อมไม่มี,
ย่อมมีแต่ผู้กล่าวอย่างนี้โดยแท้ว่า แม้คนครองเรือนเหล่านี้ ก็ยังมาโจรเสียบ้าง
จงจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง เพราะทรัพย์เพียงบาทหนึ่ง, เหตุไฉนเล่า
พระผู้มีพระภาคเจ้า จักไม่ทรงยังบรรพชิตให้ฉิบหายเสีย เพราะบรรพชิตไม่
ควรลักทรัพย์ของผู้อื่น แม้เป็นเพียงหญ้าเส้นหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายก็จักรู้กำลัง
พระญาณของพระตถาคต และสิกขาบทแม้ที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ก็จักไม่กำเริบ
จักตั้งอยู่ในที่อันควร. เพราะฉะนั้น ทรงพระประสงค์จะเทียบเคียงกับคนผู้รู้
บัญญัติของโลกแล้วจึงทรงบัญญัติ ทรงชำระเลื่องคุบริยทุกหมู่เหล่า ครั้นนั้นแล
พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทอดพระเนตรเห็นภิกษุนั้นผู้นั่งอยู่ในที่ไม่ไกลได้ตรัส
คำนี้กะภิกษุนั้น (คือได้ตรัสคำนี้) ว่า คุณก่อนภิกษุ ! พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่ง
มคธรัฐ เฝียบพร้อมด้วยเสนา ทรงพระนามว่าพิมพิสาร จับโจรได้แล้ว
ทรงมาเสียบ้าง จงจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง เพราะทรัพย์ประมาณเท่าไร
หนอ ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **มาคโธ** ได้แก่ เป็นใหญ่แห่งชาวแคว้น

มคธ.

บทว่า **เสนियो** ได้แก่ ผู้ถึงพร้อมด้วยเสนา.

คำว่า **พิมฺพิสาริ** เป็นพระนามาภิไธย ของพระราชาพระองค์นั้น.

บทว่า **ปพฺพชติ** ภา มีความว่า ทรงให้ออกไปเสียจากแคว้นแคว้น.

บทที่เหลือในค่านี มีเนื้อความคั่นทั้งนั้น.

สองบทว่า **ปญฺจมาสโก ปาโท** ความว่า ครั้งนั้น ในกรุงราชคฤห์ ๒๐ มาสก เป็นหนึ่งกหาปณะ ; เพราะฉะนั้น ห้ามาสกจึงเป็นหนึ่งบาท. ด้วยลักษณะนั้น ส่วนที่สี่ของกหาปณะพึงทราบว่าเป็นบาทหนึ่ง ในชนบททั้งปวง. ก็บาทนั้นแล พึงทราบด้วยอำนาจแห่งนิลกหาปณะของโบราณ ไม่พึงทราบด้วยอำนาจแห่งกหาปณะ นอกนี้ มีรู้พระทามกะกหาปณะเป็นต้น.

[พระพุทธเจ้าทุกองค์ปรินิพพานถึงที่สุดเพียงบาทเดียว]

แม้พระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ล่วงไปแล้ว ก็ทรงบัญญัติปาราชิกด้วยบาทนั้น ถึงพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่จะมีในอนาคต ก็จักทรงบัญญัติปาราชิกด้วยบาทนั้น. จริงอยู่ ความเป็นต่างกัน ในวัตถุปาราชิกหรือในปาราชิก ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ย่อมไม่มี. วัตถุแห่งปาราชิก ๔ ก็เหมือนกันนี้แหละ ปาราชิก ๔ ก็เหมือนกันนี้แหละ ไม่มีหย่อนหรือยิ่งกว่านี้. เพราะเหตุนี้ แม้พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงดิติยนพระชนิยะแล้ว เมื่อจะทรงบัญญัติทุกุติปาราชิกด้วยบาทนั้นเทียว จึงตรัสคำว่า โย ปน ภิกฺขุ อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ เป็นต้น.

เมื่อทุกุติปาราชิกอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติทำให้มั่นคงด้วยอำนาจแห่งความขาดมุลอย่างนั้นแล้ว เรื่องรชกัณทิกะ แม้อื่นอีกก็ได้เกิดขึ้น เพื่อ

ประโยชน์แก่อนุบัญญัติ. เพื่อแสดงความเกิดขึ้นแห่งเรื่องนั้น พระธรรม-
สังคหอาจารย์ จึงได้กล่าวคำนี้ไว้ว่า ก็แล สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มี
พระภาคเจ้า ทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้.

ใจความแห่งเรื่องนั้น และความสัมพันธ์กันแห่งอนุบัญญัติ พึงทราบ
โดยนัยที่กล่าวไว้แล้วในปฐมปาราชิกวรรณานันแหละ. ทุก ๆ สิกขาบท ถัด
จากสิกขาบทนี้ไป ก็พึงทราบเหมือนอย่างในสิกขาบทนี้. จริงอยู่ คำใด ๆ ที่
ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้น ข้าพเจ้าจักละเว้นคำนั้น ๆ ทั้งหมดแล้ว
พรรณานเฉพาะคำที่ยังไม่เคยมี ในหนหลังที่สูง ๆ ขึ้นไปเท่านั้น. ก็ถ้าว่า
ข้าพเจ้าจักพรรณาคำซึ่งมีนัยดังที่กล่าวแล้วนั้น ๆ ซ้ำอีก, เมื่อไร ข้าพเจ้าจัก
ถึงการจบลงแห่งการพรรณนาได้เล่า? เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาทั้งหลาย ควร
กำหนดคำที่กล่าวไว้แล้วในก่อนนั้น ๆ ทั้งหมดให้ดี แล้วทราบใจความและ
โยชนาในคำนั้น ๆ. อนึ่ง คำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งยังไม่เคยมี ทั้งมีเนื้อความ
ยังไม่กระจ่าง ข้าพเจ้าเองจักพรรณาคำนั้นทั้งหมด.

จบปฐมบัญญัติทุกติยปาราชิก

เรื่องอนุบัญญัติทุกขิปาราชิก

สองบทว่า **รชกตุรณ** **คนตุวา** ความว่า ไปสู่ท่าที่ตากผ้าของช่างซ่อม. จริงอยู่ ท่านั้น เรียกว่า ลานตากผ้าของช่างซ่อม เพราะที่ท่านั้นเป็นที่พวกช่างซ่อมลาดผ้าตากไว้.

บทว่า **รชกณฺฑกั** ได้แก่ ห่อสิ่งของ ๆ พวกช่างซ่อม. เวลาเย็น พวกช่างซ่อม เมื่อจะกลับเข้าไปยังเมือง ผูกผ้ามากผืนรวมกันเป็นห่อ ๆ ไว้. พวกภิกษุพัชคิย เมื่อช่างซ่อมเหล่านั้นไม่เห็น เพราะความเลินเล่อ ก็ได้ลักอธิบายว่า ขโมยเอาห่อหนึ่งจากห่ออื่นไป.

[อรรถาธิบายบ้านที่มีกระท่อมหลังเดียวเป็นต้น]

คำมีอาทิอย่างนี้ว่า **คาโม** **นาม** พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว เพื่อแสดงประเภทแห่งบ้านและป่า ที่พระองค์ตรัสไว้แล้วในคำนี้ว่า จากบ้านก็ดี จากป่าก็ดี. ในคำว่า บ้านแม้มีกระท่อมหลังเดียว เป็นต้นนั้น มีวินัยดังนี้ :-

ในหมู่บ้านใดมีกระท่อมหลังเดียวเท่านั้น ชื่อว่ามีเรือนหลังเดียว เหมือนในมัลลชนบท บ้านนี้ ชื่อว่า บ้านมีกระท่อมหลังเดียว. บ้านเหล่านี้ก็ควรทราบโดยนัยนั้น. บ้านใดเป็นถิ่นที่รักษหวงแหน เพราะไม่มีพวกมนุษย์ โดยประการทั้งปวง หรือพวกมนุษย์อยากจะกลับมาแม้สักด้วยเหตุบางอย่างที่เดียว ก็หลีกไปเสียจากบ้านใด. บ้านนั้น ชื่อว่า ไม่มีมนุษย์. บ้านใดที่เขาทำกำแพงก่อด้วยอิฐเป็นต้นไว้ โดยที่สุด แม้ล้อมไว้ด้วยหนามและกิ่งไม้, บ้านนั้น ชื่อว่ามีเครื่องล้อม. บ้านใดที่พวกมนุษย์ไม่ได้ตั้งอาศัยอยู่ ด้วยอำนาจเป็นสถานที่พักอยู่รวมกัน ซึ่งใกล้ถนนเป็นต้น แต่สร้างเรือนไว้ ๒-๓ ตัว หลังแล้วเข้าอาศัยอยู่ในที่นั้น ๆ คูจโคนอนเจ้าอยู่ในที่นั้น ๆ ๒-๓ ตัว ฉะนั้น

บ้านนั้น ชื่อว่าที่อยู่อาศัยคือเป็นที่โกล่อมเป็นต้น. บรรดาหมู่ต่าง และหมู่
เกวียนเป็นต้น หมู่ใดหมู่หนึ่ง ชื่อว่าสัตตะ. อนึ่ง ในสิกขาบทนี้ นิคมก็ดี
บ้านก็ดี พึงทราบว่าเป็นที่ถือเอาด้วย กามศัพท์ทั้งนั้น.

[อรรถาธิบายเขตอุปจารบ้านและเรือนเป็นต้น]

คำว่า อุปจารบ้าน เป็นต้น พระองค์ตรัส เพื่อแสดงการกำหนดป่า.

สองบทว่า อินุทชีเล จิตตสฺส ความว่า ได้แก่บุรุษผู้ยืนอยู่ที่เสา
เขื่อนร่วมในแห่งบ้านที่มีเสาเขื่อน ๒ เสา ฉจนุรธาบุรี ฉะนั้น. จริงอยู่
เสาเขื่อนภายนอก แห่งอนุรธาบุรีนั้น โดยอธิขรณนัย ย่อมถึงการนับว่า
เป็นป่า. อนึ่ง ได้แก่ บุรุษผู้ยืนอยู่ที่ท่ามกลางแห่งบ้านที่มีเสาเขื่อนเสาเดียว
หรือผู้ยืนอยู่ที่ท่ามกลางแห่งบ้านประคูปบ้าน. แท้จริง ในบ้านใด ไม่มีเสาเขื่อน,
ตรงกลางแห่งบ้านประคูปบ้าน ในบ้านนั้นแล เรียกว่าเสาเขื่อน. เพราะเหตุนี้
ข้าพเจ้าจึงกล่าวไว้ว่า ได้แก่ บุรุษผู้ยืนอยู่ที่ท่ามกลาง แห่งบ้านประคูปบ้าน.

บทว่า มนุสิมสฺส ความว่า ได้แก่ บุรุษมีกำลังปานกลาง หาใช่
บุรุษขนาดกลางผู้มีกำลังพอประมาณไม่ คือ บุรุษผู้มีกำลังน้อยหามิได้เลย ทั้ง
ไม่ใช่บุรุษมีกำลังมาก, มีคำอธิบายว่า ได้แก่ บุรุษผู้มีกำลังกลางคน.

บทว่า เลหุทูปาโต ได้แก่ สถานที่ตกแห่งก้อนดินที่เขา
ไม่ได้ข้างไป เหมือนอย่างมาตุคาม จะให้พวกกาบินหนีไป จึงยกมือขึ้นโยน
ก้อนดินไปตรง ๆ เท่านั้น และเหมือนอย่างพวกภิกษุชักน้ำสาดไปในโอกาสที่
กำหนดเขตอุททุกุเขป แต่ข้างไปเหมือนคนหนุ่ม ๆ จะประลองกำลังของตน
จึงเหยียดแขนออกข้างก้อนดินไป ฉะนั้น. แต่ไม่ควรกำหนดเอาที่ซึ่งก้อนดิน
ตกแล้วกลิ้งไปถึง.

ก็ในคำว่า บุรุษกลางคน ผู้ยืนอยู่ที่อุจารเรือนแห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม ขว้างก้อนดินไปตก^๑ นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ :- บุรุษกลางคน ผู้ยืนอยู่ที่ น้ำตกแห่งชายคา โยนกระดิ่งหรือสากให้ตกไป ชื่อว่า อุปจารเรือน. ใน อรรถกถาคุรุนันทนากล่าวไว้ว่า บุรุษกลางคนผู้ยืนอยู่ที่อุปจารเรือนนั้น ขว้าง ก้อนดินไปตก ชื่อว่า อุปจารบ้าน. ถึงในอรรถกถามหาปัจจริ ท่านก็กล่าวไว้ เช่นนั้นเหมือนกัน. อนึ่ง ในมหาอรรถกถา ท่านตั้งมาติกาไว้ว่า ชื่อว่าเรือน ชื่อว่าอุปจารเรือน ชื่อว่าบ้าน ชื่อว่าอุปจารบ้าน แล้วกล่าวว่า ภายในที่น้ำตก แห่งชายคา ชื่อว่าเรือน. ส่วนที่ตกแห่งน้ำล้างภาชนะ ซึ่งมาตุคาม ผู้ยืนอยู่ที่ ประตูดาดทั้งลงมา และที่ตกแห่งกระดิ่งหรือไม้กวาด ที่มาตุคามเหมือนกันซึ่ง ยืนอยู่ภายในเรือนโยนออกไปข้างนอกตามปกติ และเครื่องล้อมที่เขาต่อที่มุม สองด้านข้างหน้าเรือน ตั้งประตูดอนไม้ไว้ตรงกลางทำไว้สำหรับกันพวกโค เข้าไป แม้ทั้งหมดนี้ ชื่อว่าอุปจารเรือน. ภายในเลขาทุบาทของบุรุษมีกำลัง ปานกลาง ผู้ยืนอยู่ที่อุปจารเรือนนั้น ชื่อว่า บ้าน. ภายในเลขาทุบาทอื่นจาก นั้น ชื่อว่าอุปจารบ้าน. คำที่ท่านกล่าวไว้ในมหาอรรถกถานี้ ย่อมเป็นประมาณ ในคำนี้ว่า บุรุษมีกำลังปานกลางผู้ยืนอยู่ที่อุปจารเรือนแห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม ขว้างก้อนดินไปตก.^๒ เหมือนอย่างว่า คำที่ท่านกล่าวไว้ในมหาอรรถกถานี้ ย่อมเป็นประมาณในที่นี้ ฉันทโค, อรรถกถาวาทะกัณฐี, เถรวาทะกัณฐี ที่ข้าพเจ้า จะกล่าวในภายหลัง ก็พึงเห็นโดยความเป็นประมาณในที่ทั้งปวง ฉันทนั้น.

ถามว่า ก็คำที่ท่านกล่าวไว้ในมหาอรรถกถานี้ นั้นปรากฏเหมือนขัดแย้งพระบาลี เพราะในพระบาลี พระองค์ตรัสไว้เพียงเท่านั้นว่า บุรุษมีกำลัง ปานกลาง ผู้ยืนอยู่ที่อุปจารเรือนขว้างก้อนดินไปตก.^๓ แต่ในมหาอรรถกถา

ท่านทำเลทขุบาทนั้นให้ถึงการนับว่าบ้านแล้วกล่าวอุจารบ้าน ถัดเลทขุบาทนั้นออกไป ?

ข้าพเจ้าจะกล่าวเฉลยต่อไป :- คำทั้งหมดนั้นแล ท่านกล่าวไว้ในพระบาลีแล้ว. ส่วนความอธิบายในพระบาลีนี้ ผู้ศึกษาควรทราบ. ก็แลความอธิบายนั้น พระอรรถกถาจารย์ทั้งหลายท่านนั้นเข้าใจแจ่มแจ้ง. เพราะเหตุนั้น ลักษณะแห่งอุจารเรือน แม้มีได้ตรัสไว้ในพระบาลีว่า ผู้ยืนอยู่ที่อุจารเรือน ดังนี้ ท่านก็ถือเอาด้วยอำนาจแห่งลักษณะที่กล่าวไว้ในอรรถกถาฉันใด, แม้ลักษณะแห่งอุจารเรือนที่เหลือ ก็ควรถือเอาฉันนั้น. ในศัพท์ว่าคามูจารนั้น ก็ควรทราบนัยดังต่อไปนี้ :- ชื่อว่าบ้านในสิกขาบทนี้ มี ๒ ชนิด คือบ้านที่มีเครื่องล้อม ๑ บ้านที่ไม่มีเครื่องล้อม ๑. ในบ้าน ๒ ชนิดนั้น เครื่องล้อนั้นเอง เป็นเขตกำหนดของบ้านที่มีเครื่องล้อม. เพราะเหตุนั้น ในพระบาลี พระองค์จึงไม่ตรัสเขตกำหนดไว้เป็นแผนกหนึ่ง แต่ได้ตรัสไว้ว่า บุรุษผู้มีกำลังปานกลาง ยืนอยู่ที่เสาเขื่อนแห่งบ้านที่มีเครื่องล้อม ขว้างก้อนดินไปตก ชื่อว่าอุจารบ้าน^๑. ส่วนเขตกำหนดบ้าน แห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม ก็ควรกล่าวไว้ด้วย. เพราะฉะนั้น เพื่อแสดงเขตกำหนดบ้าน แห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อมนั้น พระองค์จึงตรัสไว้ว่า บุรุษมีกำลังปานกลาง ยืนอยู่ที่อุจารเรือน แห่งบ้านที่ไม่ได้ล้อม ขว้างก้อนดินไปตก (ชื่อว่าอุจารบ้าน^๒) เมื่อแสดงเขตกำหนดของบ้านไว้แล้วนั้นแล ลักษณะแห่งอุจารบ้าน ใคร ๆ ก็อาจทราบได้ โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในก่อนทีเดียว ; เพราะฉะนั้น พระองค์จึงไม่ตรัสซ้ำอีกว่า บุรุษมีกำลังปานกลางยืนอยู่ที่อุจารเรือนนั้น ขว้างก้อนดินไปตก. ฝ่ายอาจารย์ใด กล่าวเลทขุบาทของบุรุษมีกำลังปานกลาง ยืนอยู่ที่

อุปจารเรือนนั่นเอง เป็นอุปจารบ้าน ดังนี้, อุปจารเรือนของอาจารย์นั้น
ย่อมพ้องกับคำว่า บ้าน. เพราะเหตุนี้ วิภาคนี้ คือ เรือน อุปจารเรือน บ้าน
อุปจารบ้าน ย่อมไม่ปะปนกัน. ส่วนข้อวินิจฉัยในเรือน อุปจารเรือน บ้าน
และอุปจารบ้านนี้ ผู้ศึกษาควรทราบโดยความไม่ปะปนกัน (ดังที่ท่านกล่าวไว้)
ในวิภาเคคามปเวสนสิกขาบทเป็นต้น. เพราะฉะนั้น บ้านและอุปจารบ้านใน
อทินนาทานสิกขาบทนี้ ผู้ศึกษาควรเทียบเคียงบาลีและอรรถกถาแล้ว ทราบ
ตามนัยที่กล่าวไว้แล้วนั้นแหละ. อนึ่ง แม้บ้านใด แต่ก่อนเป็นหมู่บ้านใหญ่
ภายหลัง เมื่อสกุลทั้งหลายสาบสูญไป กลายเป็นหมู่บ้านเล็กน้อย, บ้านนั้น
ควรกำหนดด้วยเลททุบาทแต่อุปจารเรือนเหมือนกัน. ส่วนกำหนดเขตเดิม
ของบ้านนั้น ทั้งที่มีเครื่องล้อมทั้งที่ไม่มีเครื่องล้อม จะถือเป็นประมาณไม่ได้
เลย ฉะนี้แล.

[อรรถาธิบายกำหนดเขตป่า]

ป่าที่เหลือในอทินนาทานสิกขาบทนี้ เว้นบ้านและอุปจารบ้าน ซึ่งมี
ลักษณะตามที่ท่านกล่าวไว้ดังนี้ว่า ที่ชื่อว่าป่า คือ เว้นบ้านและอุปจารบ้านเสีย
พึงทราบว่าเป็นชื่อว่าป่า. แต่ในคัมภีร์อภิธรรม พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า
คำว่า ป่านั้น ได้แก่ ที่ภายนอกเสาเขื่อนออกไป นั้นทั้งหมด ชื่อว่า ป่า.^๑
พระองค์ตรัสไว้ในอรัญญูสิกขาบทว่า เสนาสนะที่สุดไกลประมาณ ๕๐๐ ชั่วธนู
ชื่อว่า เสนาสนะป่า^๒. พึงทราบว่า เสนาสนะป่านั้น นับแต่เสาเขื่อนออกไป
มีระยะไกลประมาณ ๕๐๐ ชั่วธนู โดยธนูของอาจารย์ที่ท่านยกขึ้นไว้.

พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงจำแนกเนื้อความแห่งคำนี้ว่า จากบ้าน
ก็ดี จากป่าก็ดี โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในพระบาลีอย่างนั้น จึงทรงแสดงส่วน
ทั้ง ๕ ไว้ เพื่อป้องกันความอ้างเลศและโอกาสของเหล่าบาปภิกษุว่า เรือน
๑. อภิ. วิ. ๓๕/๓๓๘ ขุ. ปฏี. ๓๑/๒๖๔. ๒. วิ. มหา. ๒/๑๔๖.

อุปจารเรือน บ้าน อุปจารบ้าน (และ) ป่า. เพราะฉะนั้น พึงทราบว่า เมื่อ ภิภุสฺสกลิ่งของที่มีเจ้าของตั้งแต่มีราคาบาทหนึ่งขึ้นไปในเรือนก็ดี อุปจารเรือนก็ดี บ้านก็ดี อุปจารบ้านก็ดี ป่าก็ดี เป็นปาราชิกเหมือนกัน.

[อรรถาธิบายสิ่งของที่เจ้าของมีกรรมสิทธิ์อยู่]

บัดนี้ เพื่อแสดงเนื้อความแห่งคำเป็นต้นว่า พึงถือเอาทรัพย์อันเจ้าของ ไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย ดังนี้ พระองค์จึงตรัสว่า **อทินฺนํ นาม** เป็นต้น. ในคำว่า **อทินฺนํ นาม** เป็นต้นนั้น มีวินัยดังนี้ :- ในทันต- โปณสิกขาบท แม้สิ่งของ ๆ คนที่ยังไม่รับประเคน ซึ่งเป็นกบปียะ แต่เป็น ของที่ไม่ควรกลืนกิน เรียกว่า ของที่เขายังไม่ได้ให้. แต่ในสิกขาบทนี้ สิ่งของ อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ผู้อื่นหวงแหน ซึ่งเจ้าของ เรียกว่า สิ่งของอันเจ้าของ ไม่ได้ให้. สิ่งของนั้น อันเจ้าของเหล่านั้นไม่ได้ให้ ด้วยกายหรือวาจา เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่าสิ่งของอันเจ้าของไม่ได้ให้. ชื่อว่า อันเขายังไม่ได้ละวาง เพราะว่าเจ้าของยังไม่ได้สละพ้นจากมือของตน หรือจากที่ ๆ ตั้งอยู่เดิม. ชื่อว่า อันเจ้าของยังไม่ได้สละทิ้ง เพราะว่า แม้ทรัพย์ตั้งอยู่ในที่เดิมแล้ว แต่เจ้าของ ก็ยังไม่ได้สละทิ้ง เพราะยังไม่หมดความเสียดาย. ชื่อว่าอันเจ้าของรักษาอยู่ เพราะเป็นของที่เจ้าของยังรักษาไว้ โดยจัดแจงการอารักขาอยู่. ชื่อว่าอันเขายังคุ้มครองอยู่ เพราะเป็นของที่เจ้าของใส่ไว้ในที่ทั้งหลายมีผู้เป็นต้นแล้ว ปกครองไว้. ชื่อว่า อันเขายังถือว่าเป็นของเรา เพราะเป็นของที่เจ้าของยังถือ กรรมสิทธิ์ว่าเป็นของเรา โดยความถือว่าของเราด้วยอำนาจคณหาว่า ทรัพย์นี้ ของเรา. ชื่อว่า ผู้อื่นหวงแหน เพราะว่า เป็นของอันชนเหล่าอื่นผู้เป็นเจ้าของ ทรัพย์เหล่านั้นยังหวงแหนไว้ ด้วยกิจมีอันยังไม่ถึง ยังรักษา และปกครอง อยู่เป็นต้นเหล่านั้น. ทรัพย์นั้นชื่อว่าอันเจ้าของไม่ได้ให้.

[อรรถาธิบายสังฆาตศัพท์ลงในอรรถตติยาวิภัตติ]

ในบทว่า เถยฺยสงฺฆาตํ นี้ มีวินัยจลยดังนี้ :- โจร ชื่อว่า ขโมย.

ความเป็นแห่งขโมย ชื่อว่า เถยฺย. บทว่า เถยฺย นี้ เป็นชื่อแห่งจิตคิดจะลัก.
สองบทว่า สงฺฆา สงฺฆาตํ นั้น โดยเนื้อความก็เป็นอันเดียวกัน. บทว่า
สงฺฆาตํ นั้น เป็นชื่อแห่งส่วน เหมือนสังฆาตศัพท์ในอุทาหรณ์ทั้งหลายว่า
ก็ส่วนแห่งธรรมเครื่องเน้นซ้ำทั้งหลาย มีสัญญาเป็นเหตุ ดังนี้เป็นต้น. ส่วน
นั้นด้วยความเป็นขโมยด้วย เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า เถยฺยสงฺฆาตํ. อธิบายว่า
ส่วนแห่งจิตดวงหนึ่งซึ่งเป็นส่วนแห่งจิตเป็นขโมย. ก็คำว่า เถยฺยสงฺฆาตํ นี้
เป็นปฐมวิภัตติ ลงในอรรถแห่งตติยาวิภัตติ ; เพราะฉะนั้นบัณฑิตพึงเห็น
โดยเนื้อความว่า เถยฺยสงฺฆาเตน แปลว่า ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย ดังนี้.

ก็ภิกษุใด ย่อมถือเอา (ทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้) ด้วยส่วนแห่งความ
เป็นขโมย, ภิกษุนั้น ย่อมเป็นผู้มีจิตแห่งความเป็นขโมย ; เพราะฉะนั้น เพื่อ
ไม่คำนึงถึงพยานะแสดงเฉพาะแต่ใจความเท่านั้น พึงทราบว่า พระผู้มี
พระภาคเจ้าตรัสบทาขนะแห่งบทว่า เถยฺยสงฺฆาตํ นั้นไว้อย่างนี้ว่า ผู้มีจิต
แห่งความเป็นขโมย คือ ผู้มีจิตคิดลัก ดังนี้.

[อรรถาธิบายบทมาติกา ๖ บท]

ก็ในคำว่า อาทิเยยฺย ฯ เป ฯ สงฺเกตํ วิตินาเมยฺย นี้ บัณฑิต

พึงทราบว่า บทแรกพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยอำนาจการดูเอา, บทที่ ๒
ตรัสด้วยอำนาจแห่งภิกษุผู้นำเอาทรัพย์ของบุคคลเหล่าอื่นไป, บทที่ ๓ ตรัส
ด้วยอำนาจแห่งทรัพย์ที่เขาฝังไว้, บทที่ ๔ ตรัสด้วยอำนาจแห่งทรัพย์ที่มี
วิญญาณ, บทที่ ๕ ตรัสด้วยอำนาจแห่งทรัพย์ที่เขาเก็บไว้บนบกเป็นต้น, บทที่
๖ ตรัสด้วยอำนาจแห่งความกำหนดหมาย หรือด้วยอำนาจแห่งด้านภาษี.

อนึ่ง ในคำว่า **อาทิเยยุ** เป็นต้นนี้ การประกอบความย่อมมี ด้วยอำนาจสิ่งของสิ่งเดียวบ้าง ด้วยอำนาจสิ่งของต่าง ๆ บ้าง, ก็แล การประกอบด้วยอำนาจสิ่งของสิ่งเดียว ย่อมใช้ได้ด้วยทรัพย์ที่มีวิญญูณเท่านั้น. การประกอบด้วยอำนาจสิ่งต่าง ๆ ย่อมใช้ได้ด้วยทรัพย์ที่ปนกันทั้งที่มีวิญญูณทั้งที่ไม่มีวิญญูณ. บรรดาการประกอบด้วยอำนาจสิ่งของสิ่งเดียวและสิ่งของต่าง ๆ นั้น การประกอบด้วยอำนาจสิ่งของต่าง ๆ บัณฑิตควรทราบโดยนัยอย่างนี้ก่อน.

[อรรถาธิบายกิริยาแห่งการลัก ๖ อย่าง]

บทว่า **อาทิเยยุ** ความว่า ภิกษุผู้เอาที่สวน ต้องอาบัติทุกกฏ. ยังความสงสัยให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของ ต้องอาบัติอุลลัจจัย. เจ้าของทอดธุระว่าสวนนี้จักไม่เป็นของเราละ ต้องอาบัติปาราชิก.

บทว่า **หเรยุ** ความว่า ภิกษุมิได้โดยจิตนำทรัพย์ของผู้อื่นไปลูบคลำ ภาระบนศีรษะ ต้องอาบัติทุกกฏ. ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุลลัจจัย. ลดลงมาสูกอ ต้องอาบัติปาราชิก.

บทว่า **อวหเรยุ** ความว่า ภิกษุรับของที่เขาฝากไว้ เมื่อเจ้าของทวงขอก็นำทรัพย์ที่ข้าพเจ้าฝากไว้มีอยู่, ท่านจงคืนทรัพย์ให้แก่ข้าพเจ้า กล่าวปฏิเสธว่า ฉันไม่ได้รับไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ. ยังความสงสัยให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของ ต้องอาบัติอุลลัจจัย. เจ้าของทอดธุระว่า ภิกษุรูปนี้ จักไม่คืนให้แก่เรา ต้องอาบัติปาราชิก.

สองบทว่า **อิริยาปถิ วิโกเปยุ** ความว่า ภิกษุคิดว่า เราจักนำไปทั้งของทั้งคนขน ให้อย่างเท่าที่หนึ่งก้าวไป ต้องอาบัติอุลลัจจัย ให้อย่างเท่าที่สองก้าวไป ต้องอาบัติปาราชิก.

สองบทว่า ฐานา จาเวยฺย ความว่า ภิกษุมีโดยจิต ลูบลำของที่ตั้งอยู่บนบก ต้องอาบัติทุกกฏ. ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย. ให้เคลื่อนจากที่ ต้องอาบัติปาราชิก.

สองบทว่า สงฺเกตํ วิตินาเมยฺย ความว่า ภิกษุยังเท้าที่หนึ่งให้ก้าวล่วงเลยที่กำหนดไว้ไป ต้องอาบัติถุลลัจจัย. ให้เท้าที่สองก้าวล่วงไป ต้องอาบัติปาราชิก. อีกอย่างหนึ่ง ยังเท้าที่หนึ่งให้ก้าวล่วงด้านซ้ายไป ต้องอาบัติถุลลัจจัย. ยังเท้าที่สองให้ก้าวล่วงไป ต้องอาบัติปาราชิก ฉะนั้นแล. นี่เป็นความประกอบด้วยอำนาจนรกโทษ ในบทว่า อาทิเยยฺย เป็นต้นนี้.

ส่วนความประกอบอำนาจเอกกัณเฑาะ พึงทราบดังนี้:- ทาสก็ดี ลัตว์ดิรัจฉานก็ดี ซึ่งมีเจ้าของ ภิกษุคู่เอาก็ดี ลักไปก็ดี น้อไปก็ดี ให้อิริยาบถกำริบก็ดี ให้เคลื่อนจากฐานก็ดี ให้ก้าวล่วงเลยที่กำหนดไปก็ดี โดยนัยมีคู่เอา เป็นต้น ตามที่กล่าวแล้ว. นี่เป็นความประกอบด้วยอำนาจเอกกัณเฑาะ ในบทว่า อาทิเยยฺย เป็นต้นนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อบันทึกบรรยายบททั้งหลาย ๖ เหล่านี้ พึงประมวลปัญจกะ ๕ หมวดมาแล้วแสดงอาหาร ๒๕ อย่าง. เพราะเมื่อบรรยายอย่างนี้ย่อมเป็นอันบรรยายขอกินนาทานปาราชิกนี้แล้วด้วยดี. แต่ในที่นี้ อรรถกถาทิ้งปวง ยุ่งยากพื้นเพือ มีวินิจฉัยเข้าใจยาก. ความจริงเป็นดังนั้น ในบรรดาอรรถกถาทิ้งปวง ท่านพระอรรถกถาจารย์ รวมองค์แห่งอาหารทั้งหลาย แม้ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้ว ในพระบาลีโดยนัยว่า ภิกษุถือเอาสิ่งของที่ เขาไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ ต้องอาบัติปาราชิก ทั้งสิ่งของนั้นเป็นสิ่งที่ผู้อื่นหวงแหน ดังนี้ เป็นต้น ในที่บางแห่ง แสดงไว้ในปัญจกะเดียว. ในที่บางแห่ง แสดงไว้สองปัญจกะควบเข้ากับองค์แห่งอาหารทั้งหลายที่มาแล้วว่า จหากาเรหิ

ด้วยอาการ ๖ ดังนี้. แต่ปัญจะเหล่านี้ ย่อมหาเป็นปัญจะไม่. เพราะใน
หมวดซึ่งอาหารย่อมสำเร็จได้ด้วยบทหนึ่ง ๆ นั้น ท่านเรียกว่า ปัญจะ. ก็ใน
คำว่า **ปัญจหากาเรหิ** นี้ อาหารอย่างเดียวกันเท่านั้น ย่อมสำเร็จได้ด้วยบท
แม้ทั้งหมด. ก็ปัญจะทั้งหมดเหล่านี้ ที่ท่านมุ่งหมายใน ๖ บทนั้นข้าพเจ้า
แสดงไว้แล้ว, แต่ข้าพเจ้ามิได้ประกาศอรรถแห่งปัญจะแม้เหล่านั้นทั้งหมดไว้.
ในที่นี้ อรรถกถาทั้งปวงยุ่งยากฟั่นเฟือน มีวินิจัยเข้าใจยาก ด้วยประการฉะนี้.
เพราะฉะนั้น พึงกำหนดอาหาร ๒๕ ประการเหล่านี้ ที่ข้าพเจ้าประมวลปัญจะ
๕ หมวด มาแล้วแสดงไว้ให้ดู.

[**ปัญจะ ๕ หมวด ๆ ละ ๕ ๆ รวมเป็นอาหาร ๒๕**]

ที่ชื่อว่า **ปัญจะ ๕** คือ หมวดแห่งอาหาร ๕ ที่กำหนดด้วยลักษณะ
ต่างกันเป็นข้อต้น ๑ หมวดแห่งอาหาร ๕ ที่กำหนดด้วยลักษณะชนิดเดียวเป็น
ข้อต่าง ๑ หมวดแห่งอาหาร ๕ ที่กำหนดด้วยอาหารที่เกิดขึ้นด้วยมือของตน
เป็นข้อต้น ๑ หมวดแห่งอาหาร ๕ ที่กำหนดด้วยบุพประโยชน์เป็นข้อต้น ๑
หมวดแห่งอาหาร ๕ ที่กำหนดด้วยการลักด้วยอาการขโมยเป็นข้อต้น ๑. บรรดา
ปัญจะทั้ง ๕ นั้น นานาภณฑปัญจะ และเอกภณฑปัญจะ ย่อมได้ด้วย
อำนาจแห่งบทเหล่านี้ คือ **อาทิเยยุย** พึงดูเอา ๑ **หเรยุย** พึงลักไป ๑
อวหเรยุย พึงฉ้อเอา ๑ **อิริยาปลถ** **วิโกเปยุย** พึงยังอิริยาบถให้กำเริบ ๑
จานา จาเวยุย พึงให้เคลื่อนจากฐาน ๑. ปัญจะทั้งสองนั้น ผู้ศึกษาพึง
ทราบโดยนัยดังที่ข้าพเจ้าประกอบแสดงไว้แล้วในเบื้องต้นนั้นแล. ส่วนบทที่ ๖
ว่า **สงกถ** **วิตินาเมยุย** (พึงให้ล่วงเลยเขตกำหนดหมาย) นั้น เป็นของ
ทั่วไปแก่ปริกัปปาหาร และนิสสัคคิยาหาร. เพราะฉะนั้น พึงประกอบบท
ที่ ๖ นั้น เข้าด้วยอำนาจบทที่ได้อยู่ในปัญจะที่ ๑ และที่ ๕. นานาภณฑ-
ปัญจะ และเอกภณฑปัญจะ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้ว.

[สาหตถิกปัญจกะ มีอาหาร ๖ อย่าง]

สาหตถิกปัญจกะ เป็นไฉน ? คือ สาหตถิกปัญจกะ มีอาหาร ๕ อย่าง
ดังนี้ คือ สาหตถิกะ ถือเอาด้วยมือของตนเอง ๑ อาณตติกะสั่งบังคับ ๑
นิสสัคคิยะ งดเว้นสิ่งของไป ๑ อตถสาธกะ ยังอรรถให้สำเร็จ ๑ รุณิกเขปะ
เจ้าของทอดธุระ ๑.

บรรดาอาหาร ๕ อย่างนั้น ที่ชื่อว่า สาหตถิกะ ได้แก่ ภิกษุลักสิ่งของ
ของผู้อื่น ด้วยมือของตนเอง. ที่ชื่อว่า อาณตติกะ ได้แก่ ภิกษุสั่งบังคับผู้อื่น
ว่า จงลักสิ่งของของใครโน้น. ชื่อว่า นิสสัคคิยะ ย่อมได้การประกอบบทนี้ว่า
พึงให้ล่วงเลยเขตกำหนดหมาย รวมกับคำนี้ว่า ภิกษุยืนอยู่ภายในด้านภายี
โยนทรัพย์ให้ตกนอกด้านภายี ต้องอาบัติปาราชิก* ดังนี้. ที่ชื่อว่า อตถสาธกะ
ได้แก่ ภิกษุสั่งบังคับว่า ท่านอาจลักสิ่งของใครโน้นมาได้ ในเวลาใด, จงลัก
มาในเวลานั้น. บรรดาภิกษุผู้สั่งบังคับและภิกษุผู้ลัก ถ้าภิกษุผู้รับสั่ง ไม่มี
อันตรายในระหว่าง ลักของนั้นมาได้, ภิกษุผู้สั่งบังคับ ย่อมเป็นปาราชิกใน
ขณะที่สั่งนั่นเอง ส่วนภิกษุผู้ลัก เป็นปาราชิกในเวลาลักได้แล้ว นี่ชื่อว่า
อตถสาธกะ. ส่วนรุณิกเขปะ พึงทราบด้วยอำนาจทรัพย์ที่เขาฝากไว้ ฉะนั้นแล.
คำอธิบายมานี้ ชื่อว่า สาหตถิกปัญจกะ.

[บุพประโยคปัญจกะ มีอาหาร ๕ อย่าง]

บุพประโยคปัญจกะ เป็นไฉน ? คือ บุพประโยคปัญจกะ มีอาหาร
เมื่ออื่นอีก ๕ อย่าง ดังนี้ คือ บุพประโยค ประกอบในเบื้องต้น ๑ สหประโยค
ประกอบพร้อมกัน ๑ สังวิธาวหาร การชักชวนไปลัก ๑ สังเกตกรรม การ
นัดหมายกัน ๑ นิमितตกรรม การทำนิमित ๑. บรรดาอาหารทั้ง ๕ เหล่านี้

* วิ. มหา. ๑/๕๖.

บุพประโยชน์ ฟังทราบด้วยอำนาจสังขบังคับ. สหประโยชน์ ฟังทราบด้วยอำนาจการให้เคลื่อนจากฐาน. ส่วนอาหารทั้ง ๑ นอกนี้ ฟังทราบโดยนัยที่มาแล้ว ในพระบาลีนั้นแล. คำอธิบายมานี้ ชื่อว่า บุพประโยชน์ปิฎกจะ.

[เถยยาวหารปิฎกจะ มีอาหาร ๕ อย่าง]

เถยยาวหารปิฎกจะ เป็นไฉน ? คือ เถยยาวหารปิฎกจะ มีอาหาร แม้อื่นอีก ๕ อย่าง ดังนี้ คือ เถยยาวหาร ลักด้วยความเป็นขโมย ๑ ปลัฏหาหาร ลักด้วยความกตจี ๑ ปริกัปปาหาร ลักตามความกำหนดไว้ ๑ ปฏิจฉันนาหาร ลักด้วยอิริยาปกปิด ๑ กุสาวหาร ลักด้วยการสับเปลี่ยนสลาภ ๑. อาหารทั้ง ๕ เหล่านี้ ข้าพเจ้าจักพรรณนาในเรื่องการสับเปลี่ยนสลาภ เรื่องหนึ่ง (ข้างหน้า) ว่า ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง เมื่อจิวรของสงฆ์ อันภิกษุจิวรภาสกะแจกอยู่ มีโดยจิตสับเปลี่ยนสลาภ แล้วรับเอาจิวรไป* ดังนี้. คำที่อธิบายมานี้ ชื่อว่า เถยยาวหารปิฎกจะ. ฟังประมวลปิฎกจะทั้งหลายเหล่านี้ แล้วทราบอาหาร ๒๕ ประการเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้.

ก็แล พระวินัยธรผู้ฉลาดในปิฎกจะ ๕ เหล่านี้ ไม่พึงคว่นวินิจจัย อธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ฟังตรวจดูฐานะ ๕ ประการ ซึ่งพระโบราณาจารย์ทั้งหลายมุ่งหมายกล่าวไว้ว่า

พระวินัยธรผู้ฉลาด ฟังสอบสวนฐานะ

๕ ประการ คือ วัตถุ กาละ เทศะ ราคา

และการใช้สอยเป็นที่ ๕ แล้วฟังทรงอรรถ-
คดีไว้ ดังนี้.

* วิ. มหา. ๑/๑๐๕

[อรรถาธิบายฐานะ ๕ ประการ]

บรรดาฐานะทั้ง ๕ นั้น ฐานะว่า วัตถุ ได้แก่ ภณฺฑะ. ก็เมื่อภิกษุผู้ลัก แม้รับเป็นสัจย์ว่า ภณฺฑะชื่อนี้ ผมลักไปจริง พระวินัยธร อย่าเพิ่งยกอาบัติขึ้นปรับทันที, ฟังพิจารณาว่า ภณฺฑะนั้นมีเจ้าของหรือหาเจ้าของมิได้. แม้ในภณฺฑะที่มีเจ้าของ ก็พิจารณาว่า เจ้าของยังมีอาลัยอยู่ หรือไม่มีอาลัยแล้ว. ถ้าภิกษุลักในเวลาที่เขาของเหล่านั้น ยังมีอาลัย พระวินัยธร ฟังไตรคาปรับอาบัติ. ถ้าลักในเวลาที่เขาของหาอาลัยมิได้ ไม่ฟังปรับอาบัติปาราชิก. แต่เมื่อเจ้าของภณฺฑะให้นำภณฺฑะมาคืน ฟังให้ภณฺฑะคืน. อันนี้เป็นความชอบในเรื่องนี้.

[เรื่องภิกษุลักจีวรพระวินัยธรตัดสินว่าไม่เป็นอาบัติ]

ก็เพื่อแสดงเนื้อความนี้ ควรนำเรื่องมาสาธกดังต่อไปนี้ :- ได้ยินว่า ในรัชกาลแห่งพระเจ้าภาติยราช มีภิกษุรูปหนึ่ง พาดผ้ากาสาวะสีเหลืองยาว ๗ ศอก ไว้ที่จะงอบ่าแล้วเข้าไปยังลานพระเจดีย์จากทิศทักษิณ เพื่อบูชาพระมหาเจดีย์. ขณะนั้นเอง แม้พระราชาก็เสด็จมาเพื่อถวายบังคมพระเจดีย์. เวลานั้น เมื่อกำลังไล่ต้อนหมู่ชนไป ความอลเวงแห่งมหาชน ก็ได้มีขึ้นแล้ว. คราวนั้นแล ภิกษุรูปนั้น ถูกความอลเวงแห่งมหาชนรบกวนแล้ว ไม่ทันได้เห็นผ้ากาสาวะ ซึ่งพลัดตกไปจากจะงอบ่าเลย ก็ได้เดินออกไป. ก็แล ครั้นเดินออกไปแล้ว เมื่อไม่เห็นผ้ากาสาวะ ก็ทอดธุระว่า ใคร จะหาผ้ากาสาวะได้ในเมื่อฝูงชนอลเวงอยู่เช่นนี้, บัดนี้ ผ้ากาสาวะนั้น ไม่ใช่ของเรา ดังนี้แล้ว ก็เดินออกไป. คราวนั้น มีภิกษุรูปอื่นเดินมาภายหลัง ได้เห็นผ้ากาสาวะนั้นแล้ว ก็ถือเอาด้วยโดยจิต แต่กลับมีความเคืองร้อนขึ้น, เมื่อเกิดความคิดขึ้นว่า บัดนี้ เราไม่เป็นสมณะ, เราจักสึก แล้วจึงคิดว่า จักถามพระวินัยธรทั้งหลายดู

จึงารู้ได้. ก็โดยสมัยนั้น มีภิกษุผู้ทรงพระปริยัติทั้งปวง ชื่อพสุมนเถระ เป็นปาโมกขอาจารย์ทางพระวินัย พักอยู่ในมหาวิหาร. ภิกษุรูปนั้นเข้าไปหา พระเถระแล้วไหว้ ขอโอกาสแล้ว จึงได้เรียนถามข้อสงสัยของตน. พระเถระ ทราบความที่ผ้ากาสาวะอันภิกษุผู้มาภายหลังรูปนั้นถือเอาในเมื่อฝูงชนแยกกันไปแล้ว คิดว่า คราวนี้ ก็มีโอกาสนในการได้ผ้ากาสาวะนี้ จึงได้กล่าวว่า ถ้า คุณพื้งนำภิกษุผู้เป็นเจ้าของผ้ากาสาวะมาได้ไซ้; ข้าพเจ้าอาจทำที่พื้งให้แก่คุณ ได้. ภิกษุรูปนั้นเรียนว่า กระผมจักเห็นท่านรูปนั้นได้อย่างไร? ขอรับ!. พระเถระสั่งว่า คุณจงไปค้นดูในที่นั้น ๆ เกิด. เธอรูปนั้น ค้นดูมหาวิหารทั้ง ๕ แห่ง ก็มีได้พบเห็นเลย. ที่นั้น พระเถระถามเธอรูปนั้นว่า พวกภิกษุพากัน มาจากทิศไหนมาก? เธอรูปนั้นเรียนว่า จากทิศทักษิณ ขอรับ!. พระเถระสั่งว่า ถ้าเช่นนั้น เธอจงวัดผ้ากาสาวะทั้งโดยส่วนยาวและโดยส่วนกว้าง แล้วเก็บไว้ ครั้นเก็บแล้วจงค้นหาตามลำดับวิหารทางด้านทิศทักษิณ แล้วนำ ภิกษุรูปนั้นมา. เธอรูปนั้น ทำตามคำสั่งนั้นแล้ว ก็ได้พบภิกษุรูปนั้น แล้ว ได้นำมายังสำนักพระเถระ. พระเถระถามว่า นี่ผ้ากาสาวะของเธอหรือ? ภิกษุ เจ้าของผ้าเรียนว่า ใช่ขอรับ!. พระเถระถามว่า เธอทำให้ตก ณ ที่ไหน. เธอรูปนั้นก็เรียนบอกเรื่องทั้งหมดแล้ว. พระเถระได้ฟังการทอดธุระที่เธอนั้น ทำแล้ว จึงถามรูปที่ถือเอาผ้าออกนี้ว่า เธอได้เห็นผ้าผืนนี้ที่ไหน จึงได้ถือเอา? แม้เธอนั้น ก็เรียนบอกเรื่องทั้งหมด. ต่อจากนั้น พระเถระจึงกล่าวกะภิกษุ รูปที่ถือเอาผ้าผืนนั้นว่า ถ้าเธอจักได้ถือเอาด้วยจิตบริสุทธิ์แล้วไซ้, เธอก็ไม่พื้ง เป็นอาบัติเลย, แต่เพราะถือเอาด้วยโลภจิต เธอจึงต้องอาบัติทุกกฏ, ครั้น เธอแสดงอาบัติทุกกฏนั้นแล้ว จักเป็นผู้ไม่มีอาบัติ. อนึ่ง เธอจงทำผ้ากาสาวะ ผืนนี้ให้เป็นของตน แล้วถวายคืนแก่ภิกษุรูปนั้นนั้นเกิด. ภิกษุรูปนั้นได้ประสบ

ความเบาใจเป็นอย่างยิ่ง เหมือนกับได้รดด้วยน้ำอมฤต ฉะนั้น. พระวินัยธร
พึงสอดคล้องถึงวัตถุอย่างนี้.

ฐานะว่า กาล คือ กาลที่ลัก. ด้วยว่าภณเฑาะนั้น ๆ บางคราวมีราคา
พอสมควร บางคราวมีราคาแพง. เพราะฉะนั้น ภณเฑาะนั้น พระวินัยธร
พึงปรับอาบัติตามราคาของในกาลที่ภิกษุลัก. พึงสอดคล้องถึงกาลอย่างนี้.

ฐานะว่า ประเทศ คือ ประเทศที่ลัก. ก็ภณเฑาะนั้น ภิกษุลักใน
ประเทศใด, พระวินัยธรพึงปรับอาบัติตามราคาของในประเทศนั้นนั่นแหละ.
ด้วยว่าในประเทศที่เกิดของภณเฑาะ ภณเฑาะย่อมมีราคาพอสมควร ในประเทศ
อื่น ย่อมมีราคาแพง.

ก็เพื่อแสดงเนื้อความแม่นี้ ควรสาธกเรื่องดังต่อไปนี้ :- ได้ยินว่า
ในประเทศคาบฝั่งสมุทร มีภิกษุรูปหนึ่ง ได้มะพร้าวมีสัตถฐานดี จึงให้ภิกษุ
ทำเป็นกระบายน้ำ ที่น่าพอใจ เช่นกับเปลือกสังข์ แล้ววางไว้ที่ประเทศนั้น
นั่นเอง จึงได้ไปยังเจตยคีรีวิหาร. คราวนั้น มีภิกษุรูปอื่นได้ไปยังประเทศ
คาบฝั่งสมุทร พักอยู่ที่วิหารนั้น พอเห็นกระบายน้ำนั้น จึงได้ถือเอาด้วยโดยจิต
แล้วก็มายังเจตยคีรีวิหารนั่นเอง. เมื่อเธอรูปนั้นดื่มข้าวยาอยู่ที่เจตยคีรีวิหาร
นั้น ภิกษุเจ้าของกระบาย ได้เห็นกระบายนั้นเข้า จึงกล่าวว่า คุณได้กระบาย
นี้มาจากไหน ? ภิกษุรูปที่ถือมานั้น ตอบว่า ผมนำมาจากประเทศคาบฝั่งสมุทร.
ภิกษุเจ้าของกระบายนั้น กล่าวว่า กระบายนี้ ไม่ใช่ของคุณ; คุณถือเอาด้วย
ความเป็นขโมย ดังนี้แล้ว จึงได้ผูกคร่าไปยังท่ามกลางสงฆ์. ในเจตยคีรีวิหาร
นั้น ภิกษุทั้งหลายก็ไม่ได้ได้รับความชี้ขาด จึงได้พากันกลับมายังมหาวิหาร.
เธอทั้งหลายให้ติกลงประกาศในมหาวิหาร แล้วทำการประชุมไกล้มหาเจติย์
เริ่มวินิจฉัยกัน. พระเถระผู้ทรงพระวินัยทั้งหลาย ก็ได้บัญญัติอาหารไว้แล้ว.

ก็แล ภิกษุผู้ฉลาดในพระวินัย ชื่ออาภิรรมิกโคทัตตเถระ ก็มีอยู่ในสันนิบาตนั้นด้วย. พระเถระนั้น กล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุรูปนี้ลักกระบวยนี้ในที่ไหน ? ภิกษุทั้งหลายเรียนว่า เชอลักที่ประเทศคาบฝั่งสมุทร. พระเถระถามว่า ที่ประเทศนั้น กระบวยนี้ มีค่าเท่าไร ? ภิกษุทั้งหลายเรียนว่า ไม่มีค่าอะไร ๆ. พระเถระกล่าวว่า ความจริง ที่ประเทศนั้น พวกประชาชนปอกมะพร้าวเกี่ยวกินเอื้องข้างใน แล้วก็ทิ้งกระลาไ้, ก็กระลานั้นกระจายอยู่เพื่อเป็นพื้น (เท่า นั้น). พระเถระถามต่อไปว่า หัตถกรรมในกระบวยนี้ ของภิกษุรูปนี้ มีค่าเท่าไร ? ภิกษุทั้งหลายเรียนว่า มีค่าหนึ่งมาสก หรือหย่อนกว่าหนึ่งมาสก. พระเถระถามว่า ก็มีในที่ไหนบ้าง ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงบัญญัติปาราชิกไว้ เพราะหนึ่งมาสก หรือหย่อนกว่าหนึ่งมาสก ? เมื่อพระเถระกล่าวอย่างนี้แล้ว ก็ได้มีสาธุการเป็นอันเดียวกันว่า ดีละ ๆ พระคุณท่านกล่าวชอบแล้ว วินิจ्ञ์ถูกต้องดีแล้ว. ก็คราวนั้น แม้พระเจ้าภาดิยราช ก็เสด็จออกจากพระนครเพื่อถวายบังคมพระเจดีย์ ได้สดับเสียงนั้น จึงตรัสถามว่า นี่เรื่องอะไรกัน ครั้นได้สดับเรื่องทั้งหมดตามลำดับแล้ว จึงทรงรับสั่งให้เที่ยวตักลองประกาศในพระนครว่า เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่ อธิกรณ์ของพวกภิกษุบ้าง พวกภิกษุณีบ้าง พวกคฤหัสถ์บ้าง ที่พระอาภิรรมิกโคทัตตเถระตัดสินแล้ว เป็นอันตัดสินถูกต้องดี เราจะลงราชอาญาคนผู้ไม่ตั้งอยู่ในคำตัดสินของท่าน. พึงสอดส่องถึงประเทศอย่างนี้.

[พระวินัยธรควรสอดส่องราคาและการใช้สอย]

ฐานะว่า ราคา คือ ราคาของ. ด้วยว่า ภัณฑะใหม่ ย่อมมีราคา ภายหลัง ราคาย่อมลดลงได้. เหมือนบาตรที่ระบมใหม่ ย่อมมีราคาถึง ๘ หรือ ๑๐ กหาปณะ, ภายหลัง บาตรนั้น มีช่องทะลุ หรือถูกหมุดและปมทำลาย

ย่อมมีราคาน้อย ฉะนั้น. เพราะฉะนั้น พระวินัยธรไม่พึงตีราคาของด้วยราคาตามปกติเสมอไป ทีเดียพล. พึงสอดส่องถึงราคาอย่างนี้.

ฐานะว่า การใช้สอย คือ การใช้สอยกัณฑ์. ด้วยว่าราคาของกัณฑ์มีมีดเป็นต้น ย่อมลดราคาลง แม้เพราะการใช้สอย. เพราะฉะนั้น พระวินัยธรควรพิจารณาอย่างนี้; คือ ถ้าภิกษุบางรูปลักมีดของใคร ๆ มา ซึ่งมีราคาได้บาทหนึ่ง, บรรดาเจ้าของและผู้มิใช่เจ้าของมีดเหล่านั้น พระวินัยธรพึงถามเจ้าของมีดว่า ท่านซื้อมีดนี้มาด้วยราคาเท่าไร? เจ้าของมีด เรียนว่า บาทหนึ่งขอรับ!. พระวินัยธร ถามว่า ก็ท่านซื้อมาแล้วเก็บไว้ หรือใช้มีดบ้าง. ถ้าเจ้าของมีดเรียนว่า ผมใช้ตัดไม้สีฟันบ้าง สะเก็ดน้ำย้อมบ้าง ฟันระบมบาดบ้าง ดังนี้ไซ้ คราวนั้น พระวินัยธรพึงทราบว่ามีดนั้นเป็นของเก่า มีราคาคงไป มีดย่อมมีราคาคงไป ฉนั้นใด, ยาหยอดตาก็ดี ไม้ป้ายตาหยอดตาก็ดี ภูษณ์ก็ดี ย่อมมีราคาคงไป ฉนั้นนั้น แม้เพราะเหตุเพียงถูกทำให้สะอาด ด้วยใบไม้ แกลบ หรือด้วยผงอิฐเพียงครั้งเดียว. ก้อนดินบุดย่อมมีราคาคงไป เพราะการตัดด้วยฟันมังกรบ้าง เพราะเพียงการขัดถูบ้าง, ผ้าอาบน้ำ ย่อมมีราคาคงไป เพราะการนุ่งห่มเพียงครั้งเดียวบ้าง เพราะเพียงพาดไว้บนจะงอย บ่าบ้าง หรือบนศีรษะ โดยมุ่งถึงการใช้สอยบ้าง, วัตถุทั้งหลายมีข้าวสารเป็นต้น ย่อมมีราคาคงไป เพราะการเผ็ดบ้าง เพราะการคัดออกทีละเม็ดหรือสองเม็ด จากข้าวสารเป็นต้นนั้นบ้าง โดยที่สุด เพราะการเก็บก้อนหินและก้อนกรวดทิ้ง ทีละก้อนบ้าง, วัตถุทั้งหลายมีเนยใสและน้ำมันเป็นต้น ย่อมมีราคาคงไป เพราะการเปลี่ยนภาชนะอื่นบ้าง โดยที่สุด เพราะเพียงเก็บแมลงวันหรือมดแดง ออกทิ้งจากเนยใสเป็นต้นนั้นบ้าง, งบน้ำอ้อย ย่อมมีราคาคงไป แม้เพราะเพียงเอาเล็บเจาะดู เพื่อรู้ความมีรสหวาน แล้วถือเอาโดยอนุมาน. เพราะ

ฉะนั้น สิ่งของชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่มีราคาถึงบาท ซึ่งเจ้าของทำให้มีราคา
หย่อนไป เพราะการใช้สอย โดยนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นแหละ พระวินัยธร ไม่
ควรปรับภิกษุผู้ลักกันทะนั้นถึงปาราชิก. ฟังสอดส่องถึงการใช้สอยอย่างนี้.

พระวินัยธรผู้ฉลาด ฟังสอบสวนฐานะ ๕ เหล่านี้ อย่างนี้แล้วฟัง
ทรงไว้ซึ่งอรรถคดี คือ ฟังตั้งไว้ซึ่งอาบัติ คุรุอาบัติหรือลหุอาบัติ ในสถาน
ที่ควรแล.

วินิจจัยบทเหล่านี้ คือ คู่ ลัก นื้อ ให้วิริยาบถกำเริบ ให้เคลื่อน
จากฐาน ให้ล่วงเลยเขตกำหนดหมาย จบแล้ว.

[อรรถาธิบายทรัพย์ที่ควรแก่ทุติยปาราชิก]

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงจำแนกบทมีว่า ยถารูป อทิน-
นาทาน เป็นต้น จึงตรัสคำว่า ยถารูปนาม เป็นต้นนี้. จะวินิจจัย
ในคำว่า ยถารูป เป็นต้นนั้น :- ทรัพย์มีตามกำหนด ชื่อว่า ทรัพย์เห็น
ปานใด. ก็ทรัพย์มีตามกำหนดนั้น ย่อมมีตั้งแต่บาทหนึ่งขึ้นไป; เพราะเหตุนั้น
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า บาทหนึ่งก็ดี ควรแก่บาทหนึ่งก็ดี เกินกว่าบาท
หนึ่งก็ดี. ในศัพท์ว่า ปาทเป็นต้นนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงเฉพาะ
อกัปปิยภัณฑ์ เท่าส่วนที่ 4 แห่งกหาปณะ ด้วยปาทศัพท์ ทรงแสดงกับปิย-
ภัณฑ์ ได้ราคาบาทหนึ่ง ด้วยปาทารหศัพท์ ทรงแสดงกับปิยภัณฑ์และอกัปปิ-
ยภัณฑ์แม้ทั้งสองอย่าง ด้วยอดิเรกปาทศัพท์. วัตถุพอแก่ทุติยปาราชิกเป็น
อันทรงแสดงแล้ว โดยอาการทั้งปวง ด้วยศัพท์เพียงเท่านี้. พระราชาแห่ง
ปฐพีทั้งสี่ คือ เป็นจักรพรรดิในทวีป เช่นพระเจ้าอโศก ชื่อพระราชาทั่ว
ทั้งแผ่นดิน, ก็หรือว่า ผู้ใดแม่อื่น ซึ่งเป็นพระราชาในทวีปอันหนึ่ง เช่น
พระราชาสิงหล ผู้นั้น ก็ชื่อพระราชาทั่วทั้งแผ่นดิน.

พระราชผู้เป็นใหญ่เฉพาะประเทศแห่งทวีปอันหนึ่ง ดังพระเจ้าพิมพิ-
สารและพระเจ้าปเสนทิเป็นต้น ชื่อพระราชเฉพาะประเทศ. ขนเหล่าใด ปก-
ครองมณฑลอันหนึ่ง ๆ แม้ในประเทศแห่งทวีปขนเหล่านั้น ชื่อผู้ครองมณฑล.

เจ้าของแห่งบ้านตำบลน้อย ๆ ในระหว่างแห่งพระราชสองพระองค์
ชื่อผู้ครองระหว่างแดน. อำมาตย์ผู้วินิจฉัยคดี ชื่อผู้พิพากษา. ผู้พิพากษา
เหล่านั้น นั่งในศาลาธรรมสภา พิจารณาโทษมีัดมือและเท้าของพวกโจร
เป็นต้น ตามสมควรแก่ความผิด. ส่วนขนเหล่าใดมีฐานันดรเป็นอำมาตย์หรือ
ราชบุตร เป็นผู้ทำความผิด, ผู้พิพากษาย่อมเสนอขนเหล่านั้นแต่พระราช
หาได้วินิจฉัยคดีที่หนักเองไม่. อำมาตย์ผู้ใหญ่ซึ่งได้ฐานันดร ชื่อว่ามหาอำ-
มาตย์. แม้มหาอำมาตย์เหล่านั้น ย่อมนั่งทำราชกิจ ในคามหรือนิคมนั้น ๆ.

ด้วยบทว่า เย วา ปน (นี้) พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงว่า
ขนเหล่าใดแม้อื่น เป็นผู้อาศัยราชสกุล หรืออาศัยความเป็นใหญ่ของตนเอง
ย่อมสั่งบังคับการตัดการทำลายได้, ขนเหล่านั้นทั้งหมด จัดเป็นพระราชใน
อรรถนี้ (ด้วย).

บทว่า หนะยฺยู ได้แก่ ฟังโบายและฟังตัด.

บทว่า ปพฺพาเซยฺยู ได้แก่ ฟังเนรเทศเสีย. และฟังกล่าวปริภาษ
อย่างนี้ว่า เจ้าเป็นโจร ดังนี้เป็นต้น. เพราะเหตุนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้า
จึงตรัสว่า นั่นเป็นการค่า.

สองบทว่า บุริมฺ อูปาทาย มีความว่า เล็งถึงบุคคลผู้เสพเมถุน-
ธรรม ต้องอาบัติปาราชิก. คำที่เหลือนับว่าแจ่มแจ้งแล้วทั้งนั้น เพราะมีนัย
ดังกล่าวแล้วในเบื้องต้น และเพราะมีเนื้อความเฉพาะบทอื่น ๆ ฉะนี้แล.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงจำแนกสิกขาบทที่ทรงอุเทศแล้ว ตามลำดับบทอย่างนั้นแล้ว บัดนี้ จึงทรงตั้งมาติกา โดยนัยเป็นต้นว่า **ภุมมฏฺฐิ อถฏฺฐิ** แล้วตรัสวิภังค์แห่งบทภาษณียันั้น โดยนัยมีคำว่า **ภุมมฏฺฐิ นาม ภณฺทํ ภูมียํ นิภฺจิตฺตํ โหติ** เป็นต้น เพื่อแสดงกัณหาที่จะพึงถือเอา ซึ่งพระองค์ทรงแสดงการถือเอา โดยสังเขป ด้วยหกบทมีบทว่า **อาทิเยยฺย** เป็นต้นแล้ว ทรงแสดงโดยสังเขปเหมือนกันว่า บทหนึ่ง ก็ดี ควรแก้บทหนึ่ง ก็ดี เกินกว่าบทหนึ่ง ก็ดี โดยพิสดาร โดยอาการที่กัณหาอันตั้งอยู่ในที่ใด ๆ จึงถึงความถือเอาได้ เพื่อปิดโอกาสแห่งเลศของปาปภิกษุทั้งหลาย ในอนาคต. วินิจจยถา พร้อมด้วยวรรณนาบทที่ไม่ตื่น ในคำว่า **นิภฺจิตฺตํ** เป็นต้นนั้น พึงทราบดังนี้ :-

บทว่า **นิภฺจิตฺตํ** ได้แก่ ที่พึงเก็บไว้ในแผ่นดิน.

บทว่า **ปฏฺิจฺจนฺนํ** ได้แก่ ที่เขาปกปิดไว้ ด้วยวัตถุมีดินและอิฐ เป็นต้น.

ข้อว่า **ภุมมฏฺฐิ ภณฺทํ ๗๗ จจนฺติ วา อาปตฺติ ทุกฺกฏฺส** มีความว่า ภิกษุใดรู้ด้วยอุบายบางอย่างนั้นเที่ยว ซึ่งกัณหาอันที่ชื่อว่าตั้งอยู่ในแผ่นดิน เพราะเป็นของที่เขาฝัง หรือปกปิดตั้งไว้อย่างนั้น เป็นผู้มิโดยจิตว่าเราจักลัก แล้วลุกขึ้นไปในราตรีภาค. ภิกษุนั้น แม้ไปไม่ถึงที่แห่งกัณหา ย่อมต้องทุกกฏ เพราะกายวิการ และวจีวิการทั้งปวง.

[อรรถาธิบายอาบัติที่เป็นบุพประโยคแห่งปาราชิก]

ถามว่า ต้องอย่างไร ?

แก้ว่า ต้องอย่างนี้ คือ :- จริงอยู่ ภิกษุนั้นเมื่อลุกขึ้น เพื่อต้องการจะลักทรัพย์นั้น ให้อวัยวะน้อยใหญ่ใด ๆ เคลื่อนไหว ย่อมต้องทุกกฏใน

เพราะอวัยวะเคลื่อนไหวทุกครั้งไป จัดผ้านุ่งและผ้าห่ม ก็ต้องทุกกฏทุก ๆ ครั้งที่มีมือเคลื่อนไหว. เธอรูปเดียวไม่อาจนำทรัพย์ที่ฝังไว้ซึ่งมีจำนวนมากออกไปได้ จึงคิดว่า เราจักแสวงหาเพื่อน ดังนี้ แล้วเดินไปยังสำนักของสหายบางรูป จึงเปิดประตู ก็ต้องทุกกฏทุก ๆ อย่างเท่าและทุก ๆ ครั้งที่มีมือเคลื่อนไหว แต่ไม่เป็นอาบัติเพราะปิดประตู หรือเพราะกายกรรมและวจีกรรมอย่างอื่น ซึ่งไม่เป็นการอดหนุนแก่การไป. เธอเดินไปยังโอกาสที่ภิกษุรูปนั้นนอน แล้วเรียกภิกษุนั้นว่า ท่านผู้มีชื่อนี้ แจ้งความประสงค์นั้นให้ทราบ จึงกล่าวชักชวนว่า ท่านมาไปกันเถิด, ย่อมต้องทุกกฏทุก ๆ คำพูด. ภิกษุรูปนั้น ลุกขึ้นตามคำชักชวนของเธอ, แม้เธอรูปนั้น ก็เป็นทุกกฏ. ครั้นเธอลุกขึ้นแล้ว ประสงค์จะเดินไปยังสำนักของภิกษุรูป (ต้นคิด) นั้น จัดผ้านุ่งและผ้าห่ม ปิดประตูแล้วเดินไปใกล้ภิกษุรูป (ต้นคิด) นั้น ก็ต้องทุกกฏ เพราะขยับมือและย่างเท้าทุก ๆ ครั้งไป. เธอรูปนั้นถามภิกษุผู้ต้นคิดนั้นว่า ภิกษุชื่อโน้นและโน้นอยู่ที่ไหน ? ท่านจงเรียกภิกษุชื่อโน้นและชื่อโน้นมาเถิด ดังนี้ ต้องทุกกฏทุก ๆ คำพูด. ครั้นเห็นทุก ๆ รูปมาพร้อมกันแล้ว ก็กล่าวชักชวนว่า ผมพบขุมทรัพย์เห็นปานนี้ อยู่ในสถานที่ชื่อโน้น, พวกเราจงมาไปเอาทรัพย์นั้น แล้วจักบำเพ็ญบุญ และจักเป็นอยู่อย่างสบาย ดังนี้, ก็ต้องทุกกฏทุก ๆ คำพูดทีเดียว. เธอได้สหายอย่างนั้นแล้ว จึงแสวงหาจอบ ก็ถ้าเธอรูปนั้น มีจอบสำหรับตนอยู่ไซ้, จึงกล่าวว่า เราจักนำจอบนั้นมา ขณะเดินไปถึงเอาและนำมาย่อมต้องทุกกฏ เพราะขยับมือและย่างเท้าทุก ๆ ครั้งไป. ถ้าจอบไม่มี ก็ไปขอภิกษุหรือคฤหัสถ์คนอื่น และเมื่อขอ จะพูดเท็จขอว่า จงให้จอบแก่ข้าพเจ้า, ข้าพเจ้าต้องการจอบ, ข้าพเจ้ามีกิจอะไร ๆ ที่จะต้องทำ, ทำกิจนั้นเสร็จแล้ว จักนำมาคืนให้ ดังนี้ ต้องทุกกฏทุก ๆ คำพูด. ถ้ามีตำราที่จะต้องชำระให้

สะอาดอยู่ไซ้, เธอจะพูดแก้คำเท็จว่า งานดินในวัดที่จะต้องทำมีอยู่, คำพูดใด ๆ ที่เป็นคำเท็จ, ย่อมเป็นปาจิตติย์ เพราะคำพูดนั้น ๆ. แต่ในมหาอรรคถา ท่านปรับทุกกฏทั้งนั้น ทั้งคำจริงทั้งคำหละหละ. คำที่กล่าวไว้ในมหาอรรคถานั้นพึงทราบว่าเป็นด้วยความปลอดภัย. ขึ้นชื่อว่าทุกกฏในฐานะแห่งปาจิตติย์ ซึ่งเป็นบุพประโยชน์แห่งอนินาทาน ไม่มีเลย. ก็ถ้าจอบไม่มีด้าม, ภิกษุพูดว่า จักทำด้าม แล้วลับมีดหรือขวานออกเดินไปเพื่อต้องการไม้ด้ามจอบนั้น, ครั้นไปแล้วก็ตัดไม้แห้ง ถาก ตอก ย่อมต้องทุกกฏ เพราะขยับมือ และย่างเท้าทุก ๆ ครั้งไป. เธอตัดไม้ที่ยังสด ต้องปาจิตติย์. ถัดจากนั้นไปก็ต้องทุกกฏ ในทุก ๆ ประโยค. แต่ในสังเขปอรรคถา และมหาปัจจุรี ท่านปรับทุกกฏไว้แม้แก่พวกภิกษุผู้แสวงหามือและขวาน เพื่อต้องการตัดไม้และเลววัลย์ซึ่งเกิดอยู่ในที่นั้น. ท่านกล่าวไว้ในมหาปัจจุรีว่า ถ้าภิกษุเหล่านั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า พวกเราเมื่อขอมือขวานและจอบอยู่จักไม่มีความสงสัย* พวกเรากันให้พบแร่เหล็กแล้วจึงทำ ดังนี้แล้ว ภายหลังนั้นจึงเดินไปยังบ่อแร่เหล็ก แล้วขุดแผ่นดิน เพื่อต้องการแร่เหล็ก. เมื่อพวกเธอขุดแผ่นดินที่เป็นอกัปปิยะ ก็ต้องปาจิตติย์พร้อมทั้งทุกกฏหลายกระทง เหมือนอย่างว่า ในบาลีประเทศนี้ ปาจิตติย์พร้อมทั้งทุกกฏหลายกระทง ย่อมมิได้ฉันทิ ในบาลีประเทศทุกแห่งก็ฉันทิ. ในฐานะแห่งปาจิตติย์ ย่อมไม่พ้นไปจากทุกกฏ. เมื่อพวกเธอขุดแผ่นดินที่เป็นอกัปปิยะอยู่ ก็เป็นทุกกฏหลายกระทงทีเดียว. ก็ครั้นถือเอาแร่แล้ว ต่อจากนั้น ก็ต้องทุกกฏทุก ๆ ประโยค เพราะกิริยาที่ทำทุกอย่าง. ถึงแม้ในการแสวงหาตะกร้า ก็ต้องทุกกฏเพราะขยับมือและย่างเท้าตามนัยดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง. ต้องปาจิตติย์เพราะพูดเท็จ. เพราะ

* น่าจะเป็นว่า จักถูกสงสัย.

มีความประสงค์จะทำตะกร้า ต้องปาจิตติย์ ในเพราะตัดเถาวัลย์ คำทั้งหมด
ดังพรรณนามาจะนี้ ฟังทราบโดยนัยก่อนนั้นแล.

หลายบทว่า **คจฺจติ วา อาปตฺติ ทุกฺกณฺณสุส** มีความว่า ภิกษุผู้
แสวงหาสหาย จอบ และตะกร้าได้แล้วอย่างนั้น เดินไปยังที่ชุมทรัพย์ย่อมต้อง
ทุกกณฺณทุก ๆ อย่างเท่า. ก็ถ้าว่า เมื่อเธอเดินไป เกิดกุศลจิตขึ้นว่าเราได้ชุมทรัพย์
นี้แล้ว จักทำพุทธานุชา ธรรมานุชา หรือสังฆกัต ดังนี้แล้ว ไม่เป็นอาบัติ
เพราะเดินไปด้วยกุศลจิต.

ถามว่า เพราะเหตุไร จึงไม่เป็นอาบัติ.

แก้ว่า เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้แล้วว่า ภิกษุผู้มีโดยจิต เทียว
แสวงหาเพื่อนก็ตาม แสวงหาจอบหรือตะกร้าก็ตาม เดินไปก็ตามต้องอาบัติ
ทุกกณฺณ ดังนี้ จึงไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่มีโดยจิตในที่ทั้งปวง เหมือนในการ
เดินไปยังที่ชุมทรัพย์นี้ ฉะนั้น. ภิกษุแะออกจากทาง แล้วทำทางไว้เพื่อ
ต้องการเดินไปยังชุมทรัพย์ ตัดกุศคามต้องปาจิตติย์ ตัดไม้แห้งต้องทุกกณฺณ.

สองบทว่า **ตตฺถ ชาทกํ** คือ ที่เกิดอยู่บนหม้อ ซึ่งตั้งไว้นานแล้ว.

สองบทว่า **กญฺจํ วา ลตํ วา** ความว่า หาใช้ตัดเฉพาะไม้และ
เถาวัลย์อย่างเดียวเท่านั้นไม่ เมื่อภิกษุตัดรุกขชาติ มีหญ้า ต้นไม้และเถาวัลย์
เป็นต้น ชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่ยังสดก็ตาม แห้งก็ตาม เป็นทุกกณฺณเหมือนกัน
เพราะมีความพยายาม.

[อาบัติทุกกณ ๘ อย่าง]

จริงอยู่ พระเถระทั้งหลายประมวลชื่อทุกกณ ๘ อย่างนั้นมาแสดงไว้
ในที่นี้แล้ว คือบุพปโยคทุกกณ ๑ สหปโยคทุกกณ ๑ อนามาสทุกกณ ๑
ทुरुปจฉณทุกกณ ๑ วินัยทุกกณ ๑ ญาดทุกกณ ๑ ญัตติทุกกณ ๑ ปฏิสสาวทุกกณ ๑

บรรดาทุกกฏ ๘ อย่างนั้น ทุกกฏที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดังนี้ว่า ภิกษุมิ
โดยจิตเที่ยวแสวงหาเพื่อนจบหรือตะกร้าก็ตาม เดินไปก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ
นี้ ชื่อบุพปโยคทุกกฏ. จริ่งอยู่ ในพระคัมภีร์ที่ตรัสไว้นี้ ในฐานะแห่งทุกกฏ
ก็เป็นทุกกฏ ในฐานะแห่งปาจิตติย ก็เป็นปาจิตติยโดยแท้.

ทุกกฏที่พระองค์ตรัสไว้ดังนี้ว่า ภิกษุตัดไม้หรือเถาวัลย์ที่เกิดอยู่บน
พื้นดินนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ นี้ ชื่อว่าสพโยคทุกกฏ. ในพระคัมภีร์ที่ตรัส
ไว้นี้ วัตถุแห่งปาจิตติยและวัตถุแห่งทุกกฏ ก็ตั้งอยู่ในฐานะแห่งทุกกฏเหมือน
กัน. เพราะเหตุไร ? เพราะการลักเป็นไปพร้อมกับความพยายาม.

อนึ่ง ทุกกฏ ที่พระองค์ปรับไว้แก่ภิกษุผู้จับต้องรัตนะ ๑๐ ๐ อย่าง
ข้าวเปลือก ๙ ๒ อย่าง และเครื่องศาสตราวุธเป็นต้นทั้งหมด นี้ ชื่ออนามาส
ทุกกฏ.

ทุกกฏ ที่พระองค์ปรับไว้แก่ภิกษุผู้จับต้องบรรดาผลไม้ทั้งหลายมี
กล้วยและมะพร้าวเป็นต้น ผลที่เกิดในที่นั้น นี้ ชื่อทुरुปิจฉนทุกกฏ.

อนึ่ง ทุกกฏที่พระองค์ปรับไว้แก่ภิกษุผู้ที่เที่ยวบิณฑบาต ไม่รับประเคน
หรือไม่ล้างบาตรในเมื่อมีผงฐูลีตกกลงไปในบาตร ก็รับภิกษาในบาตรนั้น นี้
ชื่อวินัยทุกกฏ.

ทุกกฏที่ว่า พวกภิกษุได้ฟัง (เรื่องตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์)
แล้วไม่พูด ต้องอาบัติทุกกฏ นี้ ชื่อญาคทุกกฏ.

๑. รัตนะ ๑๐ อย่าง คือ แก้วมุกดา ๑ แก้วมณี ๑ เวฬุริยะ ไพฑูรย์ ๑ สังข์ หอยสังข์ ๑
ศิลา ๑ ปวาพะ แก้วประพาฬ ๑ รัชตะ เงิน ๑ ชาตรูปะ ทองคำ ๑ โลหิตังกะ ทับทิม ๑
มสาคัลละ แก้วลาย ๑.

๒. ข้าวเปลือก ๙ อย่าง คือ สาลิ ข้าวสาลิ ๑ วิหิ ข้าวเปลือก ๑ ยะ ข้าวเหนียว ๑ กังกุ
ข้าวฟ่าง ๑ กุทฐุสกะ หล้ากับแก้ว ๑ วรกะ ลูกเดือย ๑ โครฐมะ ข้าวละมาน ๑. นัยสารัตถ-
ทีปนี. ๒/๒๐๕ - ๖.

ทุกกฏที่ตรัสไว้ว่า เป็นทุกกฏเพราะญัตติ ในบรรดาสมณูภาสน์

๑๑ อย่าง นี้ ชื่อญัตติทุกกฏ.

ทุกกฏที่ตรัสไว้ว่า คู่อ่อนภิกษุทั้งหลาย ! วันจำพรรษาต้นของภิกษุนั้น ไม่ปรากฏ และเธอย่อมต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ * นี้ชื่อปฐิสสวทุกกฏ.

ส่วนสหปโยคทุกกฏ (คือต้องทุกกฏพร้อมด้วยความพยายาม) ดังต่อไปนี้ :- เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า เมื่อภิกษุตัดรุกษาคิมิหญาต้นไม้ และเถาวัลย์เป็นต้นชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่ยังสดก็ตาม แห้งก็ตาม เป็นทุกกฏ เหมือนกัน เพราะมีความพยายาม. ก็ถ้าแม้เมื่อภิกษุนั้น ตัดรุกษาคิมิหญาต้นไม้ และเถาวัลย์เป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นในที่นั้น ลัทธิธรรม ย่อมหยั่งลง ความสังวรเกิดขึ้น เธอแสดงทุกกฏ เพราะการตัดเป็นปัจจัยแล้ว ย่อมพ้นได้. ถ้าเธอไม่ทอดธุระ ยังมีความขะมักเขม้นขุดดินอยู่ที่เดียว ทุกกฏเพราะการตัด ย่อมระงับไป เธอย่อมตั้งอยู่ในทุกกฏเพราะการขุด. ด้วยว่า ภิกษุแม้เมื่อขุด แผ่นดินเป็นอกบปิยะ ย่อมต้องทุกกฏนั้นแล ในอธิการว่าด้วยการขุดดินนี้ เพราะมีความพยายาม. ก็ถ้าเธอขุดในทุกทิศเสร็จสรรพแล้ว แม้จนถึงที่ตั้ง หม้อทรัพย์ ลัทธิธรรมหยั่งลง เธอแสดงทุกกฏเพราะการขุดเป็นปัจจัยเสียแล้ว ย่อมพ้น (จากอาบัติ) ได้.

บทว่า วิยฺหติ วา มีความว่า ก็ถ้าภิกษุยังมีความขะมักเขม้นอยู่ อย่างเดิม คู้ยดินร่วน ทำเป็นกองไว้ในส่วนข้างหนึ่ง ทุกกฏเพราะการขุดย่อม ระงับไป เธอย่อมตั้งอยู่ในทุกกฏเพราะการคู้ย. ก็เมื่อเธอทำดินร่วนนั้นให้เป็น กองไว้ในที่นั้น ๆ ย่อมต้องทุกกฏทุก ๆ ประโยค. แต่ถ้าเธอทำเป็นกองไว้แล้ว ทอดธุระเสีย ถึงลัทธิธรรม แสดงทุกกฏ เพราะการคู้ยเสียแล้วย่อมพ้น (จากอาบัติ) ได้.

* วิ. มหาวรรค. ๔/๓๐๒.

บทว่า อุทฺธติ วา มีความว่า ถ้าภิกษุยังมีความขะมักเขม้นอยู่ โดยดิณร่วนขึ้นให้ตกไปในภายนอก ทุกกฏเพราะการคู้ย ย่อมระงับไป เธอ ย่อมตั้งอยู่ในทุกกฏเพราะการโกยขึ้น. ก็เมื่อเธอใช้จอบก็ตาม มือทั้งสองก็ตาม บุ้งก็ติดตาม สาดดิณร่วนให้ตกไปในที่นั้น ๆ ย่อมต้องทุกกฏทุก ๆ ประโยค. แต่ถ้าเธอนำดิณร่วนทั้งหมดออกไปเสียแล้ว จนถึงทำม้อทรัพย์ให้ตั้งอยู่บนบก ประจวบกับลัทธิธรรม ครั้นแสดงทุกกฏเพราะการโกยขึ้นเสียแล้ว ย่อมพ้น (จากอาบัติ) ได้. แต่ถ้าเธอยังมีความขะมักเขม้นอยู่นั้นแหละ จับต้องม้อทรัพย์ ทุกกฏเพราะการโกยขึ้นย่อมระงับไปเธอย่อมตั้งอยู่ในทุกกฏเพราะการจับต้อง. ก็แลครั้นจับต้องแล้ว ประจวบกับลัทธิธรรม แสดงทุกกฏเพราะการจับต้อง เสียแล้ว ย่อมพ้น (จากอาบัติ) ได้. ถ้าเธอยังมีความขะมักเขม้นอยู่ต่อไป ทำม้อทรัพย์ให้ไหว ทุกกฏเพราะการจับต้อง ย่อมระงับไป เธอย่อมตั้งอยู่ในอุตุลัจฉัย ดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า ทำให้ไหว ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย ดังนี้.

[อรรถาธิบายคำว่าทุกกฏและอุตุลัจฉัย]

ทุกกฏและอุตุลัจฉัยแม้ทั้งสอง ที่ตรัสไว้ในพระบาลีนั้น มีเนื้อความ เฉพาะคำดังต่อไปนี้ บรรดาทุกกฏและอุตุลัจฉัยทั้งสองนี้ ถึงทราบทุกกฏที่ หนึ่งก่อน ความทำชั่ว คือ ความทำให้ผิดจากกิจที่พระศาสดาตรัส เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าทุกกฏ. อีกอย่างหนึ่ง ที่ชื่อว่าทุกกฏ เพราะอรรถวิเคราะห์เมื่อยังนี้ บ้างว่า ความทำชั่ว คือ กิริยานั้นผิดรูป ย่อมไม่งามในท่ามกลางแห่งกิริยาของ ภิกษุ. จริงอยู่ แม้พระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ได้ตรัสค้ำนี้ไว้ว่า

ก็โทษใดที่เรากล่าววว่า ทุกกฏ ท่าน

จงฟังโทษนั้น ตามที่กล่าว, กรรมใดเป็น

ความผิดด้วย เป็นความเสียด้วย เป็นความ
พลาดด้วย เป็นความชั่วด้วย และมนุษย์
ทั้งหลายพึงทำกรรมลามกใด ในที่แจ้งหรือ
ว่าในที่ลับ บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมประกาศ
โทษนั้นว่า ทุกกฏ เพราะเหตุนั้น ; โทษนั้น
เราจึงกล่าวอย่างนั้น^๑.

ส่วนวิติกมมะนอกนี้ ชื่อว่าอุลลัจจัย เพราะเป็นกรรมหยาบ และ
เพราะความเป็นโทษ. ก็ความประกอบกันในคำว่า อุลลัจจัย นี้ ผู้ศึกษาควร
ทราบเหมือนในคำว่า ทุกคติในสัมปรายภพ และกรรมนั้นเป็นของมีผลแผ่คร่อน
เป็นต้น. จริงอยู่ บรรดาโทษที่จะพึงแสดงในสำนักของภิกษุรูปเดียว โทษที่
หยาบเสมอด้วยอุลลัจจัยนั้น ย่อมไม่มี ; เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงกล่าว
ที่ชื่อว่าอุลลัจจัย เพราะเป็นกรรมหยาบ และเพราะความเป็นโทษ. จริงอยู่
คำนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแล้วว่า

โทษใด ที่เรากล่าวว่า อุลลัจจัย
ท่านจงฟังโทษนั้นตามที่กล่าว, ภิกษุใดย่อม
แสดงโทษนั้น ในสำนักของภิกษุรูปเดียว
และภิกษุใดย่อมรับโทษนั้น, โทษที่เสมอ
ด้วยโทษนั้น ของภิกษุนั้นย่อมไม่มี ; เพราะ
เหตุนี้ โทษนั้น เราจึงกล่าวอย่างนั้น^๒.

ก็เมื่อภิกษุทำให้ไหวอยู่เป็นอุลลัจจัยทุก ๆ ประโยค. แต่ว่าเธอแม้ให้
ไหวแล้วยังลงสู่สังฆกรรม แสดงอุลลัจจัยเสียแล้ว ย่อมพ้นได้. ก็อาบัติที่
๑. วิ. ปริวาร. ๘/๓๓๐. ๒. วิ. ปริวาร. ๘/๓๓๘ - ๕.

เกิดก่อนๆ ในเพราะให้ห้วนไหวนี้ ย่อมระงับไปจำเดิมแต่สหประโยชน์ไปที่เดียว. ในอรรถกถาชื่อภุณทีกกล่าวว่า ก็แล ทุกกฏและปาจิตติยเหล่าใด ในบุพ-
ประโยชน์ เธอแสดงสหประโยชน์แล้วยังลงสู่ลัทธิธรรมแล้วต้องไว้, ทุกกฏและ
ปาจิตติยเหล่านั้นทั้งหมด ควรแสดง. ส่วนทุกกฏแม้มีจำนวนมาก ในเพราะ
ตัดหญ้า ต้นไม้ และเถาวัลย์เป็นต้นที่เกิดขึ้นแล้วในที่นั้น ซึ่งเป็นสหประโยชน์
ย่อมระงับไป เพราะถึงการขุดดิน. อาบัติทุกกฏเพราะเหตุขุดดิน ตัวเดียว
เท่านั้นคงมีอยู่ ทุกกฏแม้มากในเพราะการขุด ย่อมระงับไป ในเพราะถึงการ
คู้ย, อาบัติทุกกฏแม้มาก ในเพราะการคู้ย ย่อมระงับไป เพราะถึงการโกยขึ้น,
อาบัติทุกกฏแม้มาก ในเพราะการโกยขึ้น ย่อมระงับไป เพราะถึงการจับต้อง,
อาบัติทุกกฏแม้มาก ในเพราะการจับต้อง ย่อมระงับไป เพราะถึงการให้
ห้วนไหว. ก็แล ครั้นเมื่อลัทธิธรรมเกิดขึ้นในขณะที่ขุดดินเป็นต้น อาบัติแม้
จะมีมาก ก็ตามที่ เธอแสดงเพียงตัวเดียวเท่านั้น ย่อมพ้นได้. จริงอยู่ ขึ้น
ชื่อว่า ความระงับแห่งอาบัติที่เกิดขึ้นก่อนนี้ มาแล้วในสูตร ในอนุสาวนา
ทั้งหลายนั้นแล อย่างนี้ว่า ทุกกฏ เพราะญัตติ อุลลัจจัย เพราะกรรมวาจา
สองครั้ง ย่อมระงับไป. แต่ความระงับแห่งอาบัติที่เกิดขึ้นก่อนในทุคฺยปาราชิก
นี้ ผู้ศึกษาควรถือเอาโดยประมาณแห่งพระอรรถกถาจารย์ ฉะนี้แล.

[กิริยาที่ภิกษุลักทรัพย์ให้เคลื่อนจากฐาน ๖ อย่าง]

หลายบทว่า ฐานา จาเวติ อาปตฺติ ปาราชิกสุต มีความว่า
ก็ภิกษุใดแม้ให้ห้วนไหวแล้ว ก็ไม่หยั่งลงสู่ลัทธิธรรมเลย ยังหม้อทรัพย์นั้น
ให้เคลื่อนจากฐานแห่งหม้อ โดยที่สุด แม้เพียงเส้นผมเดียว, ภิกษุนั้นต้อง
ปาราชิกทีเดียว. ก็การยังทรัพย์ให้เคลื่อนจากฐาน ในคำว่า ฐานา จาเวติ นี้
พึงทราบโดยอาการ ๖. อะไรบ้าง ?

๑. ภิกษุจับปากหม้อเรียงมาตรงหน้าของตน ยังที่สุดข้างโน้น ให้เลย
โอกาสที่สุดข้างนี้ถูกต้องแล้ว แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

๒. ภิกษุจับอย่างนั้นแล้ว โสไปข้างหน้า ยังที่สุดข้างนี้ ให้เลยที่สุด
ข้างโน้นถูกต้องแล้วแม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

๓. ภิกษุผลักไปข้างซ้ายก็ดี ข้างขวาก็ดี ยังที่สุดข้างขวา ให้เลย
โอกาสที่สุดข้างซ้ายถูกต้องแล้ว แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

๔. ภิกษุให้ที่สุดข้างซ้ายเลยโอกาสที่สุดข้างขวาถูกต้องแล้ว แม้เพียง
ปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

๕. ภิกษุยกขึ้นข้างบน ให้พ้นจากพื้น แม้เพียงปลายเส้นผม ต้อง
ปาราชิก.

๖. ภิกษุขุดดิน กดลงข้างล่าง ยังขอบปากหม้อให้เลยโอกาสที่สุด
กันหม้อถูกต้องแล้ว แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

การให้เคลื่อนจากฐาน สำหรับหม้ออันตั้งอยู่ในฐานเดียวพึงทราบโดย
อาการ ๖ อย่างนี้ด้วยประการฉะนี้. ก็ถ้าเขาทำบ่วงที่ขอบปากหม้อแล้วตอกหลัก
โลหะ หรือหลักไม้แก่นมีตะเกียนเป็นคั่นลงในแผ่นดิน แล้วเอาโซ่ล่ามที่หลักนั้น
ตั้งไว้. หม้อที่ล่ามด้วยโซ่เส้น ๑ ในทิศหนึ่งย่อมได้ฐาน ๒. มีล่ามด้วยโซ่หลาย
เส้น ใน ๒ - ๓ - ๔ ทิศ ย่อมได้ฐาน ๓ - ๔ - ๕. บรรดาหม้อที่ล่ามไว้ที่หลักเดียว
เป็นคั่นนั้น ภิกษุยกหลักแรกแห่งหม้อที่ล่ามไว้ที่หลักเดียวขึ้นก็ดี ตัดโซ่ก็ดี ต้อง
อุลลัจจัย. ภายหลังให้หม้อเคลื่อนจากฐาน แม้เพียงปลายเส้นผม โดยนัยตาม
ที่กล่าวแล้วนั้นแล ต้องปาราชิก. ถ้ายกหม้อขึ้นทีแรก ต้องอุลลัจจัย. ภายหลัง
ให้หลักเคลื่อนจากฐาน แม้เพียงปลายเส้นผมก็ดี ตัดโซ่ก็ดี ต้องปาราชิก.
ในการยังที่สุดแม้แห่งหม้อที่ล่ามไว้ที่หลัก ๒ - ๓ - ๔ หลัก ให้เคลื่อนจากฐาน

ก็ต้องปาราชิกโดยอุบายนั้น. ในหลักที่เหลือทั้งหลาย พึงทราบว่าเป็นอุลลัจจัย. ถ้าไม่มีหลัก เขาทำวลัยไว้ที่ปลายโซ่ แล้วจึงสอดเข้าไป ที่รากไม้ซึ่งเกิดอยู่ในที่นั้น. ภิกษุยกหม้อขึ้นก่อน ภายหลังจึงตัดรากไม้ แล้วนำวลัยออก ต้องปาราชิก. ถ้าไม่ตัดรากไม้ แต่ให้วลัยเลื่อนไปข้างโน้นและข้างนี้ ยังรักษาอยู่. แต่ถ้าแม้ยังไม่นำออกจากรากไม้ เป็นแต่เอามือจับทำให้เซไปบนอากาศ ก็ต้องปาราชิก. ความแปลกกันในอธิการว่าด้วยหม้อที่เขาสอดเข้าไว้ที่รากไม้นี้ มีเท่านี้. คำที่เหลือมีนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นแล. ก็ชนบางพวกปลุกดันไทรเป็นต้นไว้เบื้องบนหม้อ เพื่อต้องการเป็นเครื่องหมาย. รากไม้เกี่ยวรัดหม้อตั้งอยู่. ภิกษุคิดว่า จักตัดรากไม้ลักหม้อไป กำลังตัดต้องทุกกฎทุก ๆ ประโยค. ตัดแล้วทำโอกาสให้หม้อเคลื่อนจากฐาน แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก. เมื่อกำลังตัดรากไม้อยู่แล หม้อพลัดลิ่งไปสู่ที่ลุ่ม ยังรักษาอยู่ก่อน, ยกขึ้นจากฐานที่หม้อลิ่งไป ต้องปาราชิก. ถ้าเมื่อตัดรากไม้ทั้งหลายแล้ว หม้อยังตั้งอยู่ได้โดยเพียงรากเดียว และภิกษุนั้นคิดว่า เมื่อตัดรากไม้นี้แล้วหม้อจักตกไป จึงตัดรากไม้นั้น พอตัดเสร็จ ต้องปาราชิก. ก็ถ้าหม้อตั้งอยู่โดยรากเดียวเท่านั้น เหมือนสุกรถูกผูกไว้ที่บ่วง ฉะนั้น ที่เกี่ยวอะไร ๆ อย่างอื่นไม่มี, แม้เมื่อรากนั้นพอตัดขาดแล้ว ก็ต้องปาราชิก. ถ้าเขาวางก้อนหินแผ่นใหญ่ทับไว้บนหม้อ, ภิกษุมีความประสงค์จะเอาท่อนไม้จัดก้อนหินนั้นออก จึงตัดต้นไม้ที่เกิดอยู่บนหม้อทิ้ง ต้องทุกกฎ. เธอตัดต้นไม้เป็นต้นที่เกิดอยู่ใกล้หม้อนั้นแล้วนำออก เสียขณะตัดต้นไม้เป็นต้นนั้น ยังไม่ต้องปาจิตติย์ เพราะต้นไม้เป็นของเกิดอยู่บนหม้อนั้น.

สองบทว่า **อุตุนิ ภาชนคตํ** มีความว่า ก็ถ้าภิกษุไม่สามารถจะยกเอาหม้อขึ้นได้ จึงสอดภาชนะของตนเข้าไป เพื่อรับเอาทรัพย์ที่อยู่ในหม้อ

มิได้โดยจิตจับต้องทรัพย์ภายในหม้อ ควรแก้ค่า ๕ มาสกก็ตาม เกินกว่า ๕ มาสกก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ. ก็การกำหนด ที่ท่านกล่าวไว้แล้วในพระบาลีนี้ เพื่อกำหนดอาบัติปาราชิก. เมื่อภิกษุจับต้องทรัพย์แม้หย่อนกว่า ๕ มาสก ด้วยโดยจิต ก็ต้องทุกกฏเหมือนกัน.

ในคำว่า **ผนฺทาเปติ** นี้ ความว่า ภิกษุรวมทรัพย์ให้เนื่องเป็นอันเดียวกันแล้วสอดภาชนะของตนเข้าไป อยู่เพียงใด. ภิกษุนั้นท่านเรียกว่า ทำให้ห้วนไหว เพียงนั้น. อีกอย่างหนึ่ง แม้เมื่อคู้ยเจียไปทางโน้นและทางนี้ เชื่อว่าทำให้ห้วนไหวเหมือนกัน. ภิกษุนั้นย่อมต้องถูกล้างจ้ย. ในกาลใด ภิกษุตัดความที่ทรัพย์เนื่องเป็นอันเดียวกันขาดแล้ว ทรัพย์ที่อยู่ในหม้อ ก็มีอยู่ในหม้อนั่นเอง แม้ที่อยู่ในภาชนะ ก็มีอยู่ในภาชนะเท่านั้น ในกาลนั้น ทรัพย์เชื่อว่ามิอยู่ในภาชนะของตนแล้ว. ครั้นเธอทำอย่างนั้นแล้ว แม้เมื่อไม่ได้นำภาชนะออกจากหม้อก็ตาม ต้องปาราชิก.

ในคำว่า **มฺญฺจ วา จินฺหติ** นี้ ความว่า กหาปณะที่สอดออกทางช่องนิ้วมือแล้ว จะไม่กระทบกหาปณะที่อยู่ในหม้อโดยวิธีใด ภิกษุทำการกำเอาโดยวิธีนั้น เชื่อว่าตัดขาดกำเอา. แม้ภิกษุนั้น ก็ต้องปาราชิก.

บทว่า **สุตฺตารุพฺหํ** ได้แก่ ทรัพย์ที่ร้อยไว้ในด้าย. คำว่า **สุตฺตารุพฺหํ** นั้น เป็นชื่อของเครื่องประดับที่ร้อยไว้ในด้ายบ้าง ที่สำเร็จด้วยด้ายบ้าง. เครื่องประดับทั้งหลายมีสังวาลเป็นต้น ที่สำเร็จด้วยทองบ้างก็มี ที่สำเร็จด้วยรูปิยะบ้างก็มี ที่สำเร็จด้วยด้ายบ้างก็มี, ถึงแม้สร้อยไข่มุกเป็นต้น ก็ถึงการสงเคราะห์เข้าในสังวาลเป็นต้นนี้ นั่นแล. ฝ่ายสำหรับโพกศีรษะท่านเรียกว่า **เวจฺนะ**. ภิกษุมิได้โดยจิตจับต้องบรรดาทรัพย์ที่ร้อยไว้ในด้ายเป็นต้นเหล่านั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องทุกกฏ. ทำให้ห้วนไหว ต้องถูกล้างจ้ย. จับที่สุดสังวาลแล้วไม่ได้ทำให้ล้อยอยู่ในอากาศ เพียงแต่ยกขึ้น (เท่านั้น) ต้องถูกล้างจ้ย.

ก็ในบทว่า **ขมฺสฺสโต นีหฺรติ** นี้ มีวินัยดังนี้:- ในสังเขป

อรรถกถาและมหาปจจรีเป็นต้น ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุลากหม้อที่มีขอบปากเสมอ ซึ่งเขาวางซ้อนบนหม้อที่เต็มออกจากกันก็ดี หรือลากสังวาลเป็นต้นไปก็ดี เป็นอุลลัจจัย. เมื่อให้พ้นจากปากหม้อ เป็นปาราชิก. ส่วนภณฑะใดที่เขาใส่ไว้ในหม้อซีกเดียว หรือในหม้อเปล่า เฉพาะโอกาสที่ตน (คือภณฑะ) ถูกต้อง เป็นฐานของภณฑะนั้น, หม้อทั้งหมดหาได้เป็นฐานไม่; เพราะเหตุนั้น เมื่อภิกษุยกุมลากภณฑะนั้นออกไป ครั้นประมาณเส้นผมหนึ่งพันไปจากโอกาสที่ภณฑะนั้นตั้งอยู่ เป็นปาราชิกทันที. แต่เมื่อภิกษุยกขึ้นตรง ๆ จากหม้อที่เต็มหรือพร่อง เมื่อภณฑะนั้นพอฟ้นจากโอกาสที่ส่วนเบื้องล่างจด เป็นปาราชิก.

ภณฑะอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่พอจะเป็นปาราชิก ซึ่งเขาวางไว้ภายในหม้อ เมื่อภิกษุให้ไหวอยู่ในหม้อทั้งสิ้น และเมื่อลากเครื่องประดับมีสังวาลเป็นต้นออกไป ยังไม่เลยขอบปากเพียงใด, คงเป็นอุลลัจจัยเพียงนั้นนั่นแล. เพราะว่าหม้อแม้ทั้งหมด เป็นฐานของภณฑะนั้น.

ส่วนในมหาอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า ที่ซึ่งเขาตั้งไว้เท่านั้นเป็นฐาน, หม้อทั้งหมดหาได้เป็นฐานไม่; เพราะเหตุนั้น เมื่อภิกษุให้พ้นไปจากฐานที่ซึ่งเขาตั้งไว้เดิม แม้เพียงปลายเส้นผม ก็ต้องปาราชิกทีเดียวแล. คำแห่งมหาอรรถกถานั้น เป็นประมาณ. ส่วนคำอรรถกถานอกนี้ ท่านกล่าวตามนัยแห่งการม้วนจีวรที่พาดอยู่บนราวจีวรของภิกษุที่ไม่ได้ทำให้ไปในอากาศ. คำที่กล่าวไว้ในสังเขปอรรถกถา เป็นต้นนั้น ไม่ควรถือเอา. เพราะภิกษุควรตั้งอยู่ในฐานะที่หนักแน่น อันมาแล้วในวินัยวินิจจัย. ข้อนี้ เป็นธรรมดาในวินัย.

อีกอย่างหนึ่ง เหมือนอย่างว่า หม้อทั้งหมด ไม่เป็นฐานแห่งกัณฐะที่ตั้งอยู่ ภายในหม้อฉันใด, คำแห่งสังเขปอรรถกถาเป็นต้นนั้น บัณฑิตพึงทราบฉันนั้น เพราะบาลีว่า ภิกษุทำให้ทรัพย์เขาไปในภานะของคนก็ดี ตัดกำเอาก็ดี ดังนี้แล.

[อรรถาธิบายภิกษุลักคูดเอาเนยใสเป็นต้นเป็นปาราชิก]

ในมหาอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุดื่มที่เป็นน้ำอย่างใด อย่างหนึ่งมีเนยใสเป็นต้นเมื่อเนยใสเป็นต้นนั้น มาตราว่าเธอดื่มแล้วด้วยประโยชน์ อันเดียวก็เป็นปาราชิก. แต่ในอรรถกถาทั้งหลาย มีมหาปัจจุรีเป็นต้น ท่าน แสดงวิภาคนี้ไว้ว่า เมื่อภิกษุดื่มไม่ชักปากออก และเนยใสเป็นต้นที่เข้าไปใน ลำคอ ยังไม่ได้บาท รวมกับที่อยู่ในปาก จึงได้บาท, ยังรักษาอยู่ก่อน. แต่ ในเวลาที่เนยใสเป็นต้น ขาดตอนเพียงคอนั่นเอง ย่อมเป็นปาราชิก. ถ้าแม้ ภิกษุกำหนดตัดด้วยริมฝีปากทั้งสองข้างหุบปาก ก็ต้องปาราชิกเหมือนกัน. แม้เมื่อดื่มด้วยก้านอุบลหลอดไม้ไผ่และหลอดอ้อเป็นต้น และถ้าที่อยู่ในลำคอ นั้นแลได้ราคาบาทหนึ่ง เป็นปาราชิก. ถ้ารวมกับที่อยู่ในปาก จึงได้บาทหนึ่ง, เมื่อเนยใสเป็นต้นนั้น สักว่าภิกษุกำหนดตัดด้วยริมฝีปากทั้งสองข้าง ให้ความ นื่องเป็นอันเดียวกันกับที่อยู่ในก้านอุบลเป็นต้น ขาดตอนกัน เป็นปาราชิก. ถ้ารวมกับที่อยู่ในก้านอุบลเป็นต้น จึงได้ราคาบาทหนึ่ง เป็นปาราชิก ในเมื่อ มาตราว่าภิกษุเอาน้ำมีออกันแห่งก้านอุบลเป็นต้นเสีย. แต่เมื่อเนยใสเป็นต้น ซึ่งมีราคาได้บาทหนึ่ง ยังไม่ไหลเข้าไปในลำคอ ทั้งในก้านอุบลเป็นต้น ทั้ง ในปาก แม้มีค่าเกินกว่าบาทหนึ่ง แต่เป็นของนื่องเป็นอันเดียวกันตั้งอยู่, ยัง รักษาอยู่ก่อนแล. คำแม้ทั้งหมด ที่กล่าวในมหาปัจจุรีเป็นต้นนั้น ย่อมสมนัยนี้ ว่า ภิกษุทำให้ทรัพย์เข้าไปในภานะของคนก็ดี ตัดกำเอาก็ดี ดังนี้; เพราะเหตุ

นั้น (คำที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถามีมหาปัจจุรีเป็นต้นนั้น) เป็นอันท่านแสดงไว้ชอบแล้วแล. ในภณฺฑะที่ติดเนื่องเป็นอันเดียวกันได้มีนัยเท่านั้นก่อน.

ก็ถ้าภิกษุเอามือก็ดี บาตรก็ดี ภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่ง มีลาดเป็นคันก็ดี ตักค่อม, เนยใสเป็นต้นจะครบราคาบาทหนึ่งในประโยคใด, เมื่อทำประโยชน์นั้นแล้ว ต้องปาราชิก. ถ้าเนยใสเป็นต้น เป็นของมีราคามาก ทั้งเป็นของที่อาจถือเอาได้ราคาบาทหนึ่ง ด้วยเพียงประโยคเดียวแล แม้ด้วยช้อนในเมื่อยกขึ้นครั้งเดียวเท่านั้น เป็นปาราชิก.

อนึ่ง เมื่อภิกษुकดภาชนะให้จมลงแล้วตักเอา, เนยใสเป็นต้นนั้นยังเนื่องเป็นอันเดียวกันเพียงใด, ยังรักษาอยู่เพียงนั้น เป็นปาราชิก ด้วยการขาดเด็ดแห่งขอบปาก หรือด้วยการยกขึ้น. ก็เนยใสหรือน้ำมัน หรือน้ำผึ้ง และน้ำอ้อยที่ใส เช่นกับน้ำนั้นแล ภิกษุเอียงหม้อให้ไหลเข้าภาชนะของตนเมื่อใด, เมื่อนั้น ความเนื่องเป็นอันเดียวกันย่อมไม่มี เพราะเหตุที่สิ่งเหล่านั้นเป็นของใส; เพราะฉะนั้น เมื่อเนยใสเป็นต้นซึ่งได้ราคาบาทหนึ่ง สักว่าไหลออกจากขอบปาก เป็นปาราชิก. ส่วนน้ำผึ้งและน้ำอ้อยที่เขาเคี้ยวตั้งไว้ เหนียวคล้ายยาง เป็นของควรชักไปมาได้, เมื่อความรังเกียจเกิดขึ้น ภิกษุอาจนำกลับคืนมาได้ เพราะเป็นของติดกันเป็นอันเดียวนั่นเอง. น้ำผึ้งและน้ำอ้อยชนิดนั้นเม้อออกจากขอบปากเข้าไปในภาชนะแล้ว ก็ถือว่ายังรักษาอยู่ เพราะเป็นของติดเนื่องเป็นอันเดียวกันกับส่วนข้างนอก แต่พอเมื่อสักว่าขาดจากขอบปากแล้ว จึงเป็นปาราชิก. แม้ภิกษุใด ใส่น้ำเนื้อหนอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะค่อมเนยใสหรือน้ำมันได้ราคาบาทหนึ่งอย่างแน่นอน ลงในหม้อของผู้อื่นด้วยไถยจิต พอหลุดจากมือ ภิกษุนั้นก็ต้องปาราชิก.

ในมหาอรรคถา ท่านกล่าวไว้ว่า ภิกษุรู้ว่า บัดนี้ เขาจักใส่น้ำมัน มีโดยจิตใส่กัณเฑาะอย่างใดอย่างหนึ่งลงในหม้อเปล่า, ถ้ากัณเฑาะนั้นจะคืบได้ราคา ๕ มาสก ในเมื่อน้ำมันเขาใส่หม้อนั้นแล้ว เมื่อกัณเฑาะนั้นสัควาคืบน้ำมันนั้นแล้ว เป็นปาราชิก. แต่คำนั้นย่อมแย้งกับคำวินิจฉัยว่าด้วยการทำรางแห้งให้ตรงในบึงที่แห้ง ในมหาอรรคถานั้นนั่นเอง, จริงอยู่ ลักษณะแห่งอาหารในคำนี้ ไม่ปรากฏ; เพราะเหตุนี้ จึงไม่ควรเชื่อถือ. ส่วนในอรรคถาหาปัจจัยรีเป็นต้น ท่านปรับเป็นปาราชิก ในเมื่อยกกัณเฑาะนั้นขึ้น. คำนั้นใช้ได้. ภิกษุวางกัณเฑาะมีหนังเป็นต้น ในหม้อเปล่าของผู้อื่น เพื่อต้องการจะเก็บซ่อนไว้ เมื่อเขาใส่น้ำมันลงในหม้อนั้นแล้ว (เธอ) กล่าวว่า ถ้าผู้นี้จักทราบ เขาจักจับเรา จึงยกกัณเฑาะที่คืบน้ำมันไว้แล้วได้ราคาบาทหนึ่งขึ้น ด้วยโดยจิต ต้องปาราชิก ยกขึ้นด้วยจิตบริสุทธิ์ เมื่อผู้อื่นเอาไปเสีย เป็นกัณเฑาะไทย. อธิบายว่า สิ่งของใดของผู้อื่นหายไป, ต้องใช้ราคาส่งของนั้น หรือใช้สิ่งของนั้นนั่นเอง; ชื่อว่ากัณเฑาะไทย. ถ้าไม่ใช้ให้ต้องปาราชิกในเมื่อเจ้าของทอดธุระ. แต่ถ้าผู้อื่นใส่เนยใสหรือน้ำมันลงในหม้อของภิกษุนั้น, ภิกษุผู้เจ้าของหม้อนี้ก็ใส่กัณเฑาะที่จะคืบน้ำมันได้ลงแม้ในหม้อนั้น ด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก ตามนัยที่กล่าวแล้วนั้นแล. ภิกษุรู้ว่าเนยใสหรือน้ำมันที่ผู้อื่นใส่ไว้ในหม้อเปล่าของตน จึงใส่กัณเฑาะลงไปด้วยโดยจิต เป็นปาราชิกขณะที่ยกขึ้น ตามนัยก่อนเหมือนกัน. มีจิตบริสุทธิ์ใส่ลงไป ภายหลังจึงยกขึ้นด้วยโดยจิต เป็นปาราชิกเหมือนกัน. มีจิตบริสุทธิ์แท้ ยกขึ้นไม่เป็นอาหาร ไม่เป็นสินใช้. แต่ในมหาปัจจัยรี กล่าวไว้แต่เพียงอาบัติเท่านั้น. ในภุรณที ท่านกล่าวไว้ว่า ภิกษุเคืองขัดใจว่า ท่านใส่น้ำมันลงในหม้อของเราทำไม ดังนี้แล้ว ยกกัณเฑาะขึ้นเททิ้งเสีย ไม่เป็นกัณเฑาะไทย. ภิกษุใครจะให้น้ำมันไหล จึงจับที่ขอบปากเอียง

หม้อด้วยโดยจิต เมื่อน้ำมันไหลไปได้ราคาถึงบาทต้องปาราชิก. ภิกษุมีโดยจิต-
จิตแท้ ทำหม้อให้รั่วด้วยคิดว่า น้ำมันจะไหลไปเสีย เมื่อน้ำมันไหลไปได้
ราคาถึงบาท ต้องปาราชิก. ภิกษุมีโดยจิตนั้นแล กระทำหม้อให้เป็นช่องทะลุ
กว่าหลายหรือตะแคง. ก็แลคำนี้เป็นฐานแห่งความฉงน, เพราะฉะนั้น ควร
สังเกตให้ดี.

ก็ในคำว่า คำว่า เป็นต้นนี้ มีวินัยดังต่อไปนี้: ช่องปากลงข้างล่าง
ชื่อว่า คำว่า. ช่องปากขึ้นข้างบน ชื่อว่า หงาย. ช่องปากไปตรง ๆ เหมือน
กระบอกชื่อว่า ตะแคง. บรรดาการทำว่าเป็นต้นนั้น เมื่อน้ำมันได้ราคาถึงบาท
ไหลออกจากภายในช่องที่อยู่ข้างล่าง ซึ่งตนทำไว้จำเดิมแต่ภายนอก ถึงจะไม่
ไหลออกไปภายนอก ก็เป็นปาราชิก. เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า น้ำมัน
พอไหลออกไปจากภายในนั้นเท่านั้น ก็ชื่อว่าไหลออกไปภายนอก จะนับว่าอยู่
ภายในหม้อไม่ได้ คือไม่ต้องอยู่ในหม้อ. เมื่อน้ำมันได้ราคาถึงบาท ไหลออก
ไปจากภายนอกช่อง ที่ตนทำไว้จำเดิมแต่ภายใน เป็นปาราชิก. เมื่อน้ำมันได้
ราคาถึงบาทไหลออกไปจากภายนอกช่องข้างบน ที่ตนทำไว้โดยอาการใด ๆ ก็
ตาม เป็นปาราชิก. ในอรรถกถาทั้งหลาย ท่านกล่าวไว้ว่า แท้จริง น้ำมัน
นั้น ยังไม่ไหลจากภายในไปภายนอกเพียงใด, ก็ชื่อว่ายังอยู่ภายในหม้อเพียง
นั้นนั่นแล. พระวินัยธร พิงปรับ (อาบัติปาราชิก) ด้วยอำนาจน้ำมันที่ไหล
ออกจากตรงกลางกระเบื้อง แห่งช่องที่อยู่ตรงกลาง. ก็คำที่กล่าวไว้ในอรรถกถา
ทั้งหลายนั้น ย่อมสมกับการทำลายคันคูดของสระ ในเมื่อภิกษุกระทำช่องตั้งแต่
ภายในและภายนอก เว้นตรงกลางไว้. แต่เมื่อภิกษุกระทำช่องจำเดิมแต่ภายใน
แล้ว พระวินัยธรควรปรับอาบัติด้วยช่องภายนอก, เมื่อทำช่องจำเดิมแต่ภาย
นอกแล้ว ควรปรับด้วยช่องภายใน ; คำที่ท่านกล่าวไว้ในช่องที่กำหนดด้วย
ตรงกลางนี้ ดังพรรณนามานี้ ใช้ได้.

ก็ภิกษุใด นำออกซึ่งเชิงรองหรือก้อนเส้าแห่งหม้อ ด้วยโดยจิตว่า หม้อจกกลิ้งไป เมื่อหม้อกลิ้งไป เป็นปาราชิก. อนึ่ง เมื่อภิกษุรู้ความที่เขาจะ รินน้ำมันใส่ ทำความร้าวหรือช่องแห่งหม้อเปลาไว้เป็นกัณฑ์ไทย โดยประมาณ แห่งน้ำมันที่ร่วออกในภายหลัง. แต่ในอรรถกถาทั้งหลาย บางแห่งท่านเขียน ไว้ว่า เป็นปาราชิก ดังนี้ก็มี. นั้นเขียนไว้ด้วยความพลั้งพลาด. ภิกษุทำไม้ หรือหินให้เป็นอันตนผูกไว้ไม่ดี หรือตั้งไม้หรือหินให้เป็นของอันตนตั้งไว้ไม่ดี ในเบื้องต้นแห่งหม้อเต็ม ด้วยโดยจิตว่า มันจกตกไปทำลาย น้ำมันจกไหล ออกจากหม้อนั้น. ไม้หรือหินนั้น จะต้องตกอย่างแน่นอน เมื่อภิกษุทำอย่างนั้น เป็นปาราชิกในขณะทำเสร็จ. ทำอย่างนั้น ในเบื้องต้นแห่งหม้อเปลา ไม้หรือ หินนั้นตกไปทำลายในกาลที่หม้อนั้นเต็มในภายหลังเป็นกัณฑ์ไทย. จริงอยู่ ใน ฐานะเช่นนี้ยังไม่เป็นปาราชิกในเบื้องต้นทีเดียว เพราะประโยชน์อันภิกษุทำแล้ว ในกาลที่ของไม่มี. แต่เป็นกัณฑ์ไทย เพราะทำของให้เสีย. เมื่อเขาให้น้ำมา ให้ ไม้ให้เขาเป็นปาราชิก เพราะการทอดธุระแห่งเจ้าของทั้งหลาย. ภิกษุ ทำเหมือนให้ตรงด้วยโดยจิตว่า หม้อจกกลิ้งไป หรือน้ำจกยังน้ำมันให้ล้นขึ้น หม้อกลิ้งไปก็ตาม น้ำมันล้นขึ้นก็ตาม เป็นปาราชิกในเวลาที่ทำให้ตรง. จริงอยู่ ประโยชน์เช่นนี้ ๆ ถึงความสงเคราะห์ได้ในบุพประโยชน์คาวหาร. เมื่อเหมือนแห่ง อันภิกษุทำให้ตรงไว้แล้ว น้ำไหลมาที่หลัง หม้อกลิ้งไปก็ตาม น้ำมันล้นขึ้น ก็ตาม, เป็นกัณฑ์ไทย. เพราะเหตุไร ? เพราะไม่มีประโยชน์ คือการให้เคลื่อน จากฐาน. ลักษณะแห่งประโยชน์ คือ การให้เคลื่อนจากฐานนั้น จักมีแจ้งใน ของที่ตั้งอยู่ในเรือ.

[อรรถาธิบาย คำว่า ภินุทิตวา เป็นต้น]

พึงทราบวินิจฉัยในบททั้งหลายมีบทว่า ตตุเถว ภินุทิต วา เป็นต้น ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาดังนี้ก่อน.

บทว่า ทำลายก็ดี นั้น โดยอรรถว่า ทบทำลายด้วยไม้ค้อน.

บทว่า เทก็ดี นั้น โดยอรรถว่า เทน้ำหรือทรายลงในน้ำมันล้นขึ้น.

บทว่า ยังไฟให้ไหม้ก็ดี นั้น โดยอรรถว่า นำฟืนมาแล้วยังไฟให้ไหม้.

บทว่า ให้เป็นของบริโภคไม่ได้ นั้น โดยอรรถว่า ทำให้เป็นของพึงเคี้ยวไม่ได้ หรือพึงดื่มไม่ได้ คือ ยังอุจจาระหรือปัสสาวะ หรือยาพิษ หรือของเดน หรือซากศพให้ตกลงไป.

บทว่า ต้องอาบัติทุกกฏ นั้น โดยอรรถว่า เป็นทุกกฏเพราะไม่มีการให้เคลื่อนจากฐาน. ญาณพิเศษนี้ ชื่อว่า พุทธวิสัย. แม้จะเป็นทุกกฏ ก็จริง แต่เมื่อเจ้าของให้นามาให้ เป็นกัณฑ์ไทย. ใน ๔ บทนั้น สองบทเบื้องต้นไม่สม. เพราะสองบทนั้น เป็นลักษณะอันเดียวกันกับการทำความร้ายของหม้อ และการทำเหมืองให้ตรง. ส่วนสองบทเบื้องหลัง แม้ยังวัตถุให้เคลื่อนจากฐาน ก็อาจทำได้. เพราะฉะนั้น อาจารย์พวกหนึ่ง จึงกล่าววินิจัยในค่านีไว้อย่างนี้.

ได้ยินว่า ในอรรถกถา คำว่า เป็นทุกกฏ เพราะไม่มีการให้เคลื่อนจากฐาน นี้ ท่านกล่าวหมายเอาสองบทเบื้องหลัง. จริงอยู่ ภิกษุไม่ทำการให้เคลื่อนจาก ฐานเลย พึงเผเสียก็ดี พึงทำให้เป็นของใช้สอยไม่ได้ก็ดี ด้วยไถยจิตหรือเพราะต้องการให้การเสียหาย, แต่ในสองบทเบื้องต้น เมื่อภิกษุทำลายหรือเทโดยนัยที่กล่าวแล้ว การให้เคลื่อนจากฐาน ย่อมมิได้; เพราะฉะนั้น เมื่อทำอย่างนั้น เป็นกัณฑ์ไทย เพราะใคร่นะให้เสียหาย เป็นปาราชิก ด้วยไถยจิต ดังนี้แล.

หากมีผู้แย้งว่า คำนั้น ไม่ชอบ เพราะท่านกล่าวไว้ในพระบาลีว่า เป็นทุกกฏ.

พึงเถลยว่า จะเป็นคำไม่ชอบหามิได้ เพราะมีอรรถที่จะพึงถือเอาโดยประการอื่น.

จริงอยู่ ในฝักฝ่ายแห่งใดโดยจิตในพระบาลี อาจารย์พวกหนึ่งกล่าวอย่างนี้ว่า บทว่า ทำลายก็ดี นั้น โดยอรรถว่า เจือด้วยน้ำ บทว่า เท ก็ดี นั้น โดยอรรถว่า เท ทราบ หรืออุจจาระ หรือปัสสาวะลงใสเกสซ์มีน้ำมัน เป็นต้นนั้น ดังนี้. ส่วนสาระในคำนี้ ดังต่อไปนี้ :- ภิกษุไม่ประสงคฺจะให้เกิดเคลื่อนจากฐานเลย ทำลายอย่างเดียว คุจภิกษุเผาหญาในวินิตวัตถุ. แต่เกสซ์มีน้ำมัน เป็นต้นย่อมไหลออกได้ เพราะหม้อทำลายแล้ว. ก็หรือว่า ในเกสซ์เหล่านั้น เกสซ์ใดเป็นของแห้ง เกสซ์นั้น ยังยึดกันตั้งอยู่ได้เทียว. อนึ่ง ภิกษุไม่ประสงคฺจะเทน้ำมันเลย เทน้ำ หรือทราบ เป็นต้น ลงในหม้อนั้นอย่างเดียว. แต่ น้ำมันก็เป็นอันภิกษุนั้นเท เพราะได้เทน้ำหรือทราบ เป็นต้นนั้นลงไป. เพราะฉะนั้น ด้วยอำนาจโวหาร ท่านจึงเรียกว่า ทำลายก็ดี เทก็ดี. ผู้ศึกษาพึงถือเอาใจความแห่งบทเหล่านี้ ดังกล่าวมาจะนี้.

ส่วนในฝ่ายแห่งความเป็นผู้ใคร่จะให้ฉิบหาย เป็นทุกกฏ ถูกต้องแม้โดยประการนอกนี้. จริงอยู่ เมื่อท่านกล่าวอธิบายความอยู่อย่างนี้ บาลีและอรรถกถา ย่อมเป็นอันท่านสอบสวน กล่าวดีแล้วโดยเบื้องต้นและเบื้องปลาย. แต่ไม่ควรทำความพอใจแม้ด้วยทำอธิบายเพียงเท่านี้ พึงเข้าไปนั่งใกล้อาจารย์ทั้งหลายแล้วทราบข้อวินิจัยแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในแผ่นดิน

กล่าวด้วยทรัพย์ที่อยู่บนบก

พึงทราบวินิจฉัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่บนบก. สองบทว่า **ถเล นิรุจิตต** ความว่า ได้แก่ ทรัพย์ที่เขาวางไว้บนพื้นดินก็ดี บนพื้นปราสาทและบนภูเขา เป็นต้นแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งปกปิดหรือไม่ปกปิดก็ดี พึงทราบว่า ทรัพย์ที่ตั้งอยู่บนบก. ทรัพย์นั้น ถ้าเขาทำเป็นกองไว้ พึงตัดสินตามคำวินิจฉัยที่กล่าวไว้ในการทำทรัพย์ให้อยู่ในภชนะและการตัดกำเอาในภายในหม้อ. ถ้าทรัพย์นั้นติดเนื่องเป็นอันเดียวกัน มียางรักและยางสนเป็นต้น พึงตัดสินตามคำวินิจฉัยที่กล่าวไว้ในน้ำผึ้งและน้ำอ้อยที่เกี่ยวสุกแล้ว. ถ้าทรัพย์เป็นของหนัก จะเป็นแท่งโลหะก็ตาม งบน้ำอ้อยก็ตาม วัตถุมีน้ำมันน้ำผึ้งและเปรียงเป็นต้นก็ตาม ซึ่งเนื่องด้วยภาระ พึงตัดสินตามคำวินิจฉัยที่กล่าวไว้ในการยังหม้อให้เคลื่อนจากฐาน และพึงกำหนดความต่างของฐานแห่งสิ่งของเขาผูกไว้ด้วยโซ่. ส่วนภิกษุถือเอาวัตถุมีผ้าปาวารผ้าลาดพื้นและผ้าสาฎกเป็นต้นที่เขาปูลาดไว้ นุดมาตรงๆ เมื่อชายผ้าข้างโน้นล่วงเลยโอกาสที่ชายผ้าข้างนี้ถูกต้องไป เป็นปาราชิก. ในทุก ๆ ทิศ ก็ควรกำหนดด้วยอาการอย่างนี้. ภิกษุห่อแล้วยกขึ้น เมื่อทำให้ลอยไปในอากาศ เพียงปลายเส้นผม เป็นปาราชิก. ทำที่เหลื่อมินัยดังกล่าวแล้วนั่นเอง ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่อยู่บนบก

กล่าวด้วยทรัพย์ที่อยู่ในอากาศ

พึงทราบวินิจฉัยในของที่อยู่ในอากาศ. สำหรับนกยูง พึงทราบการกำหนดฐานโดยอาการ ๖ อย่าง คือ ข้างหน้ากำหนดด้วยจะงอยปาก ข้างหลังกำหนดด้วยปลายลำแพนหาง ข้างทั้ง ๒ กำหนดด้วยปลายปีก เบื้องต่ำกำหนดด้วยปลายเล็บเท้า เบื้องบนกำหนดด้วยปลายหงอน. ภิกษุคิดว่า จักจับนกยูง ซึ่งมีเจ้าของ อัน (บิน) อยู่ในอากาศ ยืนอยู่ข้างหน้า หรือเหยียดมือออก. นกยูงกางปีกอยู่ในอากาศนั้นแหละ กระพือปีกแล้วหยุดบินยืนอยู่ เป็นทุกกฎแก่ภิกษุนั้น, ไม่ให้นกยูงนั้นไหว เอามือลูบคลำ เป็นทุกกฎเหมือนกัน, ไม่ให้เคลื่อนจากฐาน ให้ไหวอยู่ เป็นอุลลัจจัย. ส่วนจะเอามือจับหรือไม่จับก็ตาม ให้ปลายลำแพนหางล่วงเลยโอกาสที่จะงอยปากถูก หรือให้จะงอยปากล่วงเลยโอกาสที่ปลายลำแพนหางถูก, ถ้านกยูงนั้น ได้ราบาบทหนึ่งไซ้, เป็นปาราชิก. อนึ่ง ให้ปลายปีกข้างขวา ล่วงเลยโอกาสที่ปลายปีกข้างซ้ายถูก หรือให้ปลายปีกข้างซ้าย ล่วงเลยโอกาสที่ปลายปีกข้างขวาถูก ก็เป็นปาราชิก. อนึ่ง ให้ปลายหงอน ล่วงเลยโอกาสที่ปลายเล็บเท้าถูก หรือให้ปลายเล็บเท้า ล่วงเลยโอกาสที่ปลายหงอนถูก ก็เป็นปาราชิก. นกยูงบินไปทางอากาศ จับที่บรรดาอวัยวะมีศีรษะเป็นต้น อันใด, อวัยวะอันนั้น เป็นฐานของนกยูงนั้น. เพราะเหตุนั้น ภิกษุนั้นแม้เมื่อทำนกยูงตัวนั้น ซึ่งเกาะอยู่ที่มือให้ส่ายไปข้างโน้นและข้างนี้ ชื่อว่าทำให้ไหวแท้. และถ้าเธอเอามืออีกข้างหนึ่งจับให้เคลื่อนจากฐาน เป็นปาราชิก. ภิกษุยื่นมืออีกข้างหนึ่งเข้าไปใกล้, นกยูงโดดไปเกาะที่มือนั้นเสียเอง ไม่เป็นอาบัติ. ภิกษุมิโดยจิต รู้ว่านกยูงจับที่อวัยวะ อย่างเท้า ก้าวแรก เป็นอุลลัจจัย, ก้าวที่สอง เป็นปาราชิก. นกยูงจับอยู่บนพื้นดิน

ยอมได้ฐาน ๓ ด้วยอำนาจเท้าทั้งสอง และลำแขนหาง. เมื่อภิกษุยกนกยงนั้น ขึ้น เป็นอุลลัจฉัย ตลอดเวลาที่ฐานแม่เพียงฐานเดียวยังถูกแผ่นดิน. เมื่อนกยง นั้นสักว่าอันภิกษุให้พ้นจากแผ่นดินแม่เพียงปลายเส้นผมก็เป็นปาราชิก. ภิกษุ ยกนกยงซึ่งอยู่ในกรงขึ้นพร้อมทั้งกรง ต้องปาราชิก. แต่ถ้านกยงตัวนั้น ไม่ได้ ราคาถึงบาทไซ้, ฟังปรับตามราคาทุก ๆ แห่ง. ภิกษุมิไถยจิต ทำนกยงตัว ซึ่งเที่ยวอยู่ในสวนให้ตกใจ ไล่มันเดินออกไปนอกสวนด้วยเท้าเทียว ให้ ล่วงเลยเขตที่กำหนดแห่งประตู ต้องปาราชิก. จริงอยู่ ภายในสวน เป็นฐาน ของนกยงนั้น เหมือนคอกเป็นฐานของโคที่อยู่ในคอก ฉะนั้น. แต่เมื่อภิกษุ เอามือจับทำให้มันบินไปในอากาศ แม้ภายในสวน ก็ต้องปาราชิกเหมือนกัน. เมื่อภิกษุยังนกยงแม่ที่เที่ยวอยู่ภายในบ้านให้ล่วงเลยเครื่องล้อมแห่งบ้านไป ต้อง ปาราชิก. นกยงตัวที่ออกไปเที่ยวอยู่ในอุปจารบ้านหรืออุปจารสวนเองทีเดียว และภิกษุมิไถยจิต ยังมันให้ตกใจด้วยไม้หรือด้วยกระบือึง ทำให้มันบ่ยหน้า เข้าคาง. นกยงบินไปเกาะอยู่ภายในบ้าน หรือภายในสวน หรือบนหลังคา, ยังรักษาอยู่. แต่ถ้ามันบ่ยหน้าเข้าคางบินไปก็ดี เดินไปก็ดี, เมื่อไม่มีความหมาย ใจว่าเราให้มันเข้าคางไปแล้ว จักจับเอา ต้องปาราชิก ในเมื่อสักว่า มันบิน ขึ้นพ้นแผ่นดินแม่เพียงปลายเส้นผม หรือในอย่างเท้าทั้งสอง. เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า ที่ซึ่งยืนเท่านั้น เป็นฐานของมันซึ่งออกจากบ้านแล้ว. แม้ใน นกทั้งหลายมีนกกลับแคเป็นต้น ก็พึงทราบวินิจฉัย ดังนี้แล.

บทว่า สาธุกัม ว มีความว่า ภิกษุเอามือจับ ผ้าสาฎกที่แข็งด้วย แป้ง ซึ่งปลิวไปในอากาศ ลอยมาตรงหน้า ที่ชายผ้าข้างหนึ่งเหมือนผ้าที่เขา จิงลาดไว้บนพื้นแผ่นดินถูกลมกระพือพัด ฉะนั้น, เมื่อไม่ได้ทำฐานให้ไหวไป ข้างโน้นและข้างนี้เลย ต้องทุกกฏ เพราะงดการเดิน, เมื่อไม่ทำให้เคลื่อนจาก ฐานรักษาอยู่, เป็นอุลลัจฉัย เพราะทำให้ไหว, ให้เคลื่อนจากฐาน ต้อง

ปาราชิก. ก็การกำหนดฐานแห่งผ้าสาฎกนั้น พึงทราบด้วยอาการ ๖ อย่าง เหมือนการกำหนดฐานแห่งนกยูง ฉะนั้น. ส่วนผ้าสาฎกที่ไม่แข็ง พอภิกษุจับที่ชายผ้าข้างหนึ่งเท่านั้น ก็ตกลงไปกองอยู่บนพื้นดินทั้งชายที่สอง, ผ้าสาฎกนั้นมีฐาน ๒ คือ มือ ๑ พื้นดิน ๑. ภิกษุทำผ้าสาฎกนั้น ตามที่จับเอาแล้วนั้น แล ให้เคลื่อนไปจากประเทศแห่งโอกาสที่ตนจับเอาครั้งแรก ต้องถูกลัจจัย ภายหลัง เอามือที่สอง หรือเท้ายกขึ้นจากพื้นดิน ต้องปาราชิก. อนึ่ง ครั้งแรก ยกขึ้นจากพื้นดิน ต้องถูกลัจจัย, ภายหลังให้เคลื่อนจากประเทศแห่งโอกาสที่ตนจับเอา ต้องปาราชิก. อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเมื่อไม่ปล่อยการจับ ยืนมือลงไปตรง ๆ ป้องผ้าให้อยู่ที่พื้นดิน จึงเอามือนั้นนั่นเองยกผ้าขึ้น ต้องปาราชิก. แม้ในผ้าโพก ก็พึงทราบวินิจัยดังนี้แหละ.

หลายบทว่า หิริญฺญํ วา สุวณฺณํ วา นิชฺขมามํ มีความว่า เครื่องประดับมีสร้อยคอเป็นต้น ของพวกมนุษย์ผู้ตกแต่งอยู่ก็ดี แ่งทองของพวกช่างทองผู้ตัดซึ่งทองอยู่ก็ดี ขาดตกไป. ถ้าภิกษุมีโดยจิตเอามือจับเอาเครื่องประดับ หรือแ่งทองที่ขาดตกลงมาทางอากาศนั้น, การจับเอานั้นแหละเป็นฐาน, เอามือออกจากประเทศที่ตนจับเอาต้องปาราชิก. เอามือยกเครื่องประดับมีสร้อยคอเป็นต้นที่ตกลงไปในจีวรขึ้น ต้องปาราชิก, ไม่ได้ยกขึ้นเลย แต่เดินไป ต้องปาราชิกในอย่างเท้าที่สอง. ถึงในเครื่องประดับมีสร้อยคอเป็นต้นที่ตกลงไปในบาตร ก็มีนัยอย่างนี้แล. เอามือจับเครื่องประดับมีสร้อยคอเป็นต้น ที่ตกลงที่ศีรษะ ที่หน้า หรือที่เท้า ต้องปาราชิก, ไม่ได้จับเอาเลย แต่เดินไป ต้องปาราชิกในอย่างเท้าที่สอง. อนึ่ง เครื่องประดับมีสร้อยคอเป็นต้นนั้นตกไปในที่ใด ๆ, เฉพาะโอกาสที่เครื่องประดับเป็นต้นตั้งอยู่ในที่นั้น ๆ เป็นฐานของเครื่องประดับเป็นต้นนั้น, อังคาพยพทั้งหมดก็ดี บาตร และจีวรก็ดี หาได้เป็นฐานไม่ ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่อยู่ในอากาศ

กล่าวด้วยทรัพย์ที่อยู่ในกลางแจ้ง

พึงทราบวินิจฉัยในกัณฑ์ที่ตั้งอยู่ในกลางแจ้ง. กัณฑ์ที่เขาวางไว้บนเตียงและตั้งเป็นต้น จะเป็นของควรจับต้องหรือไม่ควรจับต้องก็ตาม เมื่อภิกษุจับต้องด้วยโดยจิต เป็นทุกกฏ. ก็แลในกัณฑ์ที่เขาวางไว้บนเตียงและตั้งนี้ ควรทราบวินิจฉัยตามนัยที่กล่าวไว้ในกัณฑ์ที่ตั้งอยู่บนบก. ส่วนความแปลกกัน พึงทราบดังนี้ :-

ถ้าผ้าสาฎกที่แจ้งด้วยแป้ง ซึ่งเขาจึงไว้ที่เตียงหรือตั้ง ตรงกลางไม่ถูกพื้นเตียง ถูกแต่เท้าเตียงเท่านั้น, พึงทราบฐานด้วยอำนาจแห่งเท้าทั้ง ๔ ของเตียงนั้น. จริอยู่ เมื่อผ้าสาฎกนั้น สักว่าอันภิกษุให้ล่วงเลยโอกาสที่ถูกเบื่องบน แห่งเท้าเตียงเท่านั้น ย่อมเป็นปาราชิก ในเพราะเหตุให้ก้าวล่วงนั้น. แต่เมื่อภิกษุลักไปพร้อมทั้งเตียงและตั้ง พึงทราบฐาน ด้วยอำนาจโอกาสที่เท้าเตียงและตั้งตั้งจดอยู่.

บทว่า จีวรวิเส ว มีความว่า บนราวหรือบนขอไม้ที่เขาผูกตั้งไว้ เพื่อประโยชน์แก่การพาจีวร. เฉพาะโอกาสที่ถูกกับโอกาสที่ตั้งอยู่ เป็นฐานของจีวรที่พาไว้บนราวนั้น ซึ่งเอาชายไว้ข้างนอก เอาขนดไว้ข้างใน, ราวจีวรทั้งหมด หาได้เป็นฐานไม่. เพราะเหตุนี้ เมื่อภิกษุจับจีวรนั้นที่ขนด ดึงมาด้วยโดยจิต ให้โอกาสที่ตั้งอยู่บนราวด้านนอก ล่วงเลยประเทศที่ราวจีวรถูกด้านในไป เป็นปาราชิก ด้วยการดึงมาเพียงนิ้วเดียวหรือนิ้วสองนิ้วเท่านั้น. นัยแม่แห่งภิกษุผู้จับที่ชายดึงมา ก็เหมือนกันนี้. แต่เมื่อภิกษุรู้ดลงข้างซ้ายหรือข้างขวบนราวจีวรนั้นนั่นเอง ครั้นเมื่อจีวรนั้นสักว่าล่วงเลยฐานแห่งชายข้างขวาด้วยชายข้างซ้าย หรือสักว่าล่วงเลยฐานแห่งชายข้างซ้ายด้วยชายข้างขวา

ไป เป็นปาราชิก ด้วยการรูดไปเพียง ๑๐ นิ้ว หรือ ๑๒ นิ้วเท่านั้น. เมื่อ
ภิกษุยกขึ้นข้างบน เป็นปาราชิก ด้วยการยกขึ้นเพียงปลายเส้นผม. เมื่อภิกษุ
แก้จิ้วที่เขาเอาเชือกผูกแขวนไว้ จะถูกราวจิ้วหรือไม่ก็ตาม เป็นอุลลัจจัย,
เมื่อแก้ออกแล้ว เป็นปาราชิก. จริ่งอยู่ จิ้วนั้นพอสักว่าแก้ออกเท่านั้น ย่อม
ถึงความนับว่า พ้นจากฐาน. เมื่อภิกษุคลายจิ้วที่เขาพันไว้ที่ราวออก เป็น
อุลลัจจัย, ครั้นเมื่อจิ้วนั้นสักว่าคลายออกเสร็จแล้ว ก็ต้องปาราชิก. ในจิ้ว
ที่เขาทำเป็นห่วงเก็บไว้ ภิกษุตัดห่วงออกก็ดี แก้ออกก็ดีปลดปลายราวข้างหนึ่ง
แล้วรูดออกก็ดี ต้องอุลลัจจัย, ครั้นเมื่อห่วงนั้น สักว่าขาดก็ดี สักว่าแก้
ออกก็ดี สักว่ารูดออกแล้วก็ดี ต้องปาราชิก. ภิกษุไม่ได้ทำอย่างนั้นเลย รูดไป
รูดมาบนราวจิ้ว, ยังรักษายู่ก่อน. จริ่งอยู่ ราวจิ้วแม้ทั้งหมดเป็นฐานของ
ห่วง. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุที่การรูดหมุนไปบนราวจิ้วนั้นเป็นของ
ธรรมดา. แต่ถ้าภิกษุเอามือจับจิ้วนั้นทำให้ลอยไปในอากาศ ต้องปาราชิก.
เพียงโอกาสที่ถูกกับโอกาสที่ตั้งอยู่ เป็นฐานของจิ้วที่เขาคลี่พาดไว้. วินิจ्ञัย
ในจิ้วชนิดนั้น พึงทราบตามนัยที่กล่าวไว้แล้วในจิ้วที่พัวพันไว้. ส่วนจิ้ว
ใด เป็นของผูกพันด้วยชายข้างหนึ่ง, ฐานจิ้วนั้นมี ๒ ฐาน ด้วยอำนาจโอกาส
ที่จรวจิ้วและพื้น. ในจิ้วที่จดพื้นด้วยชายข้างหนึ่งนั้น พึงทราบวินิจ्ञัย
ตามนัยที่กล่าวไว้ในผ้าสาฎกไม่เจียนั้นแหละ. แม้ในสายระเคียงจิ้ว ก็พึง
ทราบวินิจ्ञัยดังนี้แล. ส่วนกัณเฑาะที่เขาแขวนไว้บนขอ จะเป็นหม้อยาหรือ
ถุงยาก็ตาม, ถ้าตั้งอยู่ไม่ถูกฝาหรือพื้น, เมื่อภิกษุรูดหูที่คล้องปลดออก เมื่อ
กัณเฑาะนั้นสักว่าออกจากปลายขอไป, เป็นปาราชิก. หูสำหรับคล้องเป็นของแข็ง
เมื่อภิกษุยกขึ้นพร้อมทั้งหลักหู ทำให้ลอยไปในอากาศ ถึงเมื่อหูที่คล้องนั้น
ยังไม่หลุดออกจากปลายขอ ก็เป็นปาราชิก. กัณเฑาะเป็นของพินิจอยู่กับฝา,

ภิกษุถึงภณะนั้นนั้นออกจากปลายขอครั้งแรก ต้องถูกล้างจัย, ภายหลังจึงปลดฝาดออก ต้องปาราชิก. นัยแม่แห่งภิกษุผู้ปลดฝาดออกครั้งแรกแล้ว ภายหลังจึงนำออกจากขอ ก็เหมือนกันนี้. ก็ถ้าภิกษุไม่อาจปลดภณะที่ห็นักออกได้ ตนเองจึงทำให้พึงฝาดแล้วปลดออกจากขอ, เมื่อภณะนั้น แม่ภิกษุไม่ให้ห็นักฝาดสักว่าปลดออกจากขอได้เท่านั้น เป็นปาราชิก. เพราะว่าฐานที่ตนทำ ไม่จัดเป็นฐาน. แต่สำหรับภณะที่ตั้งจดพื้นมี ๒ ฐานเท่านั้น. วินิจจยในภณะที่ตั้งจดพื้นนั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วแล. ก็แลภณะใด เขาใส่สาแหรกแขวนไว้. เมื่อภิกษุปลดภณะนั้นนั้นออกจากสาแหรกก็ดี ปลดภณะนั้นทั้งสาแหรกออกจากขอก็ดี เป็นปาราชิก. และถึงความต่างกันแห่งฐานในภณะที่เขาใส่สาแหรกแขวนไว้นี้ ก็พึงทราบอย่างภณะที่ชิดฝาดและพื้น.

ตะปูที่เขาต่อฝาดไว้ตรง ๆ ก็ดี เคียวที่เกิดในฝาดนั้นนั่นเองก็ดี ชื่อว่า ภิตติจีละ ตะปูฝาด. ส่วนตะปูงอนที่เขาต่อไว้นั้นแหละ ชื่อ ฟินนาค. ภณะที่เขาแขวนไว้บนตะปูฝาดและฟินนาคนั้น พึงทราบวินิจจยตามนัยที่กล่าวแล้วในภณะที่เขาแขวนไว้บนขอ. ก็หอกหรือหลาวหรือเส้ทางสัตว์ ซึ่งเขายกขึ้นพาดไว้บนตะปูฝาดหรือฟินนาค ๒-๓ อัน ซึ่งติดเรียงกันเป็นลำดับ ภิกษุจับที่ปลายหรือที่ด้ามลากมา, เพียงแต่โอกาสที่ตะปูฝาดหรือฟินนาคอันหนึ่ง ๆ ถูกล่วงเลยไปเท่านั้น ต้องปาราชิก. เพราะว่าเพียงโอกาสที่ถูกเท่านั้น ย่อมเป็นฐานของหอกหลาวและเส้ทางสัตว์เหล่านั้น, ตะปูฝาดหรือฟินนาคทั้งหมด ไม่จัดเป็นฐาน. ภิกษุยื่นหันหน้าเข้าฝาด จับตรงกลางลากมา เพียงแต่ส่วนด้านนอกล่วงเลยโอกาสที่ส่วนด้านในถูก ต้องปาราชิก. แม้เมื่อภิกษุเลื่อนไปข้างหน้าก็มีนัยเหมือนกันนี้. เมื่อภิกษุเอามือจับยกขึ้น ทำให้ลอยไปในอากาศ แม้เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก. ภิกษุลากหอกเป็นต้นนั้นที่เขาวางไว้ชิดฝาดครูดฝาดมา, เมื่อเธอให้ด้ามล่วงเลยโอกาสที่ปลายถูก หรือให้ปลายล่วงเลย

โอกาสที่ห้ามถูกไป ต้องปาราชิก. ภิกษุยื่นหันหน้าเข้าฝา ลากมาให้ส่วนที่สุดข้างอื่นล่วงเลยโอกาสที่ส่วนอีกข้างหนึ่งถูกไป ต้องปาราชิก. เมื่อยกขึ้นตรง ๆ ทำให้ลอยไปในอากาศเพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก.

สองบทว่า รุกฺเข วา ลกุคิตฺตํ ได้แก่ ภัณฑะที่เขายกขึ้นแขวนไว้ที่ต้นตาลเป็นต้น. พึงทราบวินิจฉัยตามนัยที่กล่าวแล้วในภัณฑะที่แขวนไว้บนขอเป็นต้น. ก็แลเมื่อภิกษุเขย่าทะลยตาลที่เกิดอยู่บนต้นตาลนั้น วัตถุแห่งปาราชิกจะเต็มในผลใด. เมื่อผลนั้นสัคว่าหลุดจากขั้ว ต้องปาราชิก. ภิกษุตัดทะลยตาล ต้องปาราชิก. ส่วนทะลยตาลที่เขายกขึ้นเอาปลายพาดไว้ในง่ามใบได้ ๒ ฐาน คือฐานที่พาดไว้ ๑ ฐานคือขั้ว ๑. วินิจฉัยใน ๒ ฐานนั้น พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้ว. ส่วนภิกษุใด ยกปลายพาดที่ง่ามใบเองแล้วจึงตัด เพราะกลัวว่า พอดัดขาดตกลงมา จะพึงทำเสีย สัคว่าตัดเสร็จ, ภิกษุนั้นต้องปาราชิก. เพราะฐานที่ตนทำ ไม่จัดเป็นฐาน. ในดอกและผลของต้นไม้ทั้งปวง พึงทราบวินิจฉัยโดยอุบายนี้.

ในคำว่า ปตุตฺตาธารเกปิ นี มิวินิจฺฉิตฺตํ :- จะเป็นเชิงไม้ก็ตาม เชิงวลัยก็ตาม เชิงท่อนไม้ก็ตาม ที่ตั้งบาตรชนิดใดชนิดหนึ่ง แม้เป็นกระเช้าก็ช่าง ทุกอย่างถึงความนับว่า เชิงรองบาตร ทั้งนี้ เพียงโอกาสที่บาตรถูกนั่นเอง เป็นฐานของบาตรที่เขาตั้งไว้บนเชิงรองบาตรนั้น. ในเชิงไม้ของบาตรนั้น มีกำหนดฐานโดยอาการ ๕ อย่าง. ภิกษุจับบาตรที่ตั้งอยู่บนเชิงไม้นั้นที่ขอบปาก แล้วลากไปข้างใดข้างหนึ่งในทิศทั้ง ๔ ให้ส่วนข้างอื่นล่วงเลยโอกาสที่ส่วนข้างหนึ่ง ๆ ถูกไป ต้องปาราชิก. เมื่อยกขึ้นข้างบน เพียงปลายเส้นผม ต้องปาราชิก. แต่พึงให้ศรัทธาของปรับอบัติทุก ๆ แห่ง. แม้เมื่อภิกษุถือบาตรไปพร้อมทั้งเชิงรอง ก็มีนัยนี้เหมือนกัน ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในกลางแจ้ง

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในน้ำ

พึงทราบวินิจจัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในน้ำ :- หลายบทว่า อุทเท

นิกุชิตฺโต โหติ ความว่า ภัณฑะที่พวกชนผู้กลัวแต่ราชภัยเป็นต้น ทำการปิดเสียให้ดีในวัตถุทั้งหลายมีภาชนะทองแดง และโลหะเป็นต้นซึ่งจะไม่เสียหายไปด้วยน้ำเป็นธรรมดา แล้วเก็บไว้ในน้ำนั้น ในสระโบกขรณีเป็นต้น. เพียงโอกาสที่ตั้งอยู่ เป็นฐานของทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในน้ำนั้น, น้ำทั้งหมด ไม่จัดเป็นฐาน.

หลายบทว่า จจฺจติ วา อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส ความว่า เมื่อภิกษุเดินไปในน้ำที่ไม่ลึก เป็นทุกกฏทุก ๆ ย่างเท้า. ในน้ำลึกเมื่อทำความพยายามด้วยมือ หรือด้วยเท้าก็ดี ทำความพยายามทั้งมือและเท้าก็ดีเป็นทุกกฏทุกประโยค. ถึงในการดำลงและผุดขึ้น เพื่อลักเอาหม้อ ก็มีนัยเหมือนกันนี้. แต่ถ้าภิกษุเห็นภัยบางอย่าง จะเป็นงูน้ำหรือปลาร้ายก็ตาม กลัวแล้วก็หนีไปเสียในระหว่าง ไม่เป็นอาบัติ. ในอาการมีจับต้องเป็นต้น พึงทราบวินิจจัยโดยนัยที่กล่าวแล้วในหม้อ ซึ่งอยู่ในแผ่นดินนั้นแล. ส่วนความแปลกกันมีดังต่อไปนี้ :- ในภุมมัญญสถานนั้น ภิกษุขุดลากไปบนแผ่นดิน, ในอุทกัญญสถานนี้ ภิกษुकดให้จมลงในโคลน. ความกำหนดฐาน ย่อมมีได้ ด้วยอาการ ๖ ด้วยประการฉะนี้. ในดอกอุบลเป็นต้น วัตถุแห่งปาราชิก จะครบในดอกใด, เมื่อดอกนั้นสักว่า ภิกษุเด็ดแล้ว ต้องปาราชิก. ก็บรรดาชาติดอกบัวเหล่านี้ เปลือกบัวแม้ที่ข้าง ๆ หนึ่งแห่งอุบลชาติทั้งหลาย ยังไม่ขาดไปเพียงใด, ยังรักษาอยู่เพียงนั้น. ส่วนปทุมชาติเมื่อก้านขาดแล้ว ใบข้างในแม้ยังไม่ขาดก็รักษาไว้ไม่ได้. ดอกอุบลเป็นต้นที่เจ้าของตัดวางไว้, ดอกใด จะยังวัตถุปาราชิกให้ครบได้, เมื่อดอกนั้นอันภิกษुकขขึ้นแล้ว ก็เป็นปาราชิก. ดอกอุบล

เป็นต้น เป็นของที่เขามัดเป็นกำ ๆ ไว้, วัตถุปาราชิกจะครบในกำใด, เมื่อ
กำนั้น อันภิกษุยกขึ้น ต้องปาราชิก. ดอกอุบลเป็นต้น เป็นของเนื่องด้วย
ภาระ*, เมื่อภิกษุให้ภาระนั้นเคลื่อนจากฐาน ด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง
แห่งอาการ ๖ ต้องปาราชิก ตามนัยที่กล่าวไว้ในหม้อที่ตั้งอยู่บนแผ่นดิน
ดอกอุบลเป็นต้น มีก้านยาวที่เขามัดที่ดอกหรือที่ก้านให้เป็นกำ ลาดหญ้าบน
เชือกบนหลังน้ำ วาง ไว้ หรือล่ามไว้, กำหนดการให้เคลื่อนจากฐานแห่งดอก
อุบลเป็นต้นเหล่านั้น พึงทราบโดยอาการ 6 อย่าง คือ ด้านยาว กำหนด
ด้วยปลายดอกและที่สุดก้าน ด้านขวาง กำหนดด้วยที่สุดสองข้าง เบื้องล่าง
กำหนดด้วยโอกาสที่จด เบื้องบนกำหนดด้วยหลังแห่งดอกที่อยู่ข้างบน. แม้
ภิกษุใด ทำน้ำให้กระเพื่อม ให้คลื่นเกิดขึ้น ยังกำดอกไม้ที่เขาวางไว้บนหลังน้ำ
ให้เคลื่อนจากฐานที่ตั้งเดิม แม้เพียงปลายเส้นผม, ภิกษุนั้นต้องปาราชิก.

แต่ถ้าเธอกำหนดหมายไว้ว่า ถึงที่นี่แล้วเราจักถือเอา ดังนี้ ยังรักษาอยู่ก่อน.
เมื่อเธอยกขึ้นในที่ซึ่งกำดอกไม้ลอยไปถึงแล้ว เป็นปาราชิก. น้ำทั้งสิ้น เป็น
ฐานของดอกไม้ที่ขึ้นพ้นน้ำแล้ว. เมื่อภิกษุถอนดอกไม้ขึ้นขึ้นตรง ๆ เมื่อที่
สุดของก้านห่างจากน้ำเพียงปลายเส้นผม เป็นปาราชิก. ภิกษุจับดอกไม้ผลักไป
แล้วเหนียวมาข้าง ๆ จึงถอนขึ้น, น้ำไม่เป็นฐาน; เมื่อดอกไม้ขึ้นขึ้นสักว่า ภิกษุ
ถอนขึ้นแล้ว ก็เป็นปาราชิก. ในอรรถกถาหาปัจจัยเป็นต้น ท่านกล่าว ๒
คำนี้ไว้ว่า ดอกไม้ที่มัดเป็นกำ ๆ เขาผูกตั้งไว้ในที่น้ำหรือที่ต้นไม้อื่น หรือที่กอไม้,
เมื่อภิกษุไม่แก้เครื่องผูกออก ทำให้ลอยไปข้างโน้นและข้างนี้ เป็นอุลลัจจัย,

* คือ หาบ คอน แบก ตะพาย.

เมื่อเครื่องผูกสักว่าหลุดออก ต้องปาราชิก. ภิกษุแก้เครื่องผูกก่อนแล้วนำไปที่หลัง, ในดอกไม้ที่เขาผูกไว้^{*} กำหนดฐานโดยอาการ* ๖ อย่าง.

สำหรับภิกษุผู้ใคร่จะถือเอาดอกปทุมในกอบปทุมพร้อมทั้งกอ พึงทราบกำหนดฐานเบื้องต้นและด้านกว้าง ด้วยอำนาจแห่งน้ำที่ก้านดอก และก้านใบถูก. และเมื่อเธอยังไม่ได้ถอนกอบปทุมนั้นขึ้น แต่เห็นช่อดอกหรือใบมาเฉพาะหน้าตน เป็นอุลลัจฉัย. พอถอนขึ้น ต้องปาราชิก. เมื่อเธอแม้ไม่ยังก้านดอก และก้านใบให้เคลื่อนจากฐาน ถอนกอบปทุมขึ้นก่อน เป็นอุลลัจฉัย. เมื่อก้านช่อดอกและใบเธอให้เคลื่อนจากฐาน ในภายหลัง ต้องปาราชิก. ส่วนภิกษุผู้ถือเอาดอกในกอบปทุม ที่เขาถอนขึ้นไว้แล้ว พึงให้ตีราคาภณจะปรับอาบัติ. แม้ในดอกที่กองไว้ที่มัดไว้เป็นกำๆ และที่เนื่องในภาระ ซึ่งวางไว้ในอกสระ มีนัยเหมือนกันนี้. เหง้าบัวหรือรากบัว วัตถุปาราชิกจะครบ ด้วยเหง้าหรือรากอันใด, เมื่อภิกษุถอนเหง้าหรือรากอันนั้นขึ้น ต้องปาราชิก. ก็ในเหง้าและรากบัวนี้ พึงกำหนดฐานด้วยอำนาจโอกาสที่เปือกตมถูก. ในมหาอรรคถา นั้นเอง ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุถอนเหง้าหรือรากบัวเหล่านั้นขึ้น แม้รากฝอยที่ละเอียด ยังไม่ขาด ก็ยังรักษาอยู่ก่อน, ใบก็ดี ดอกก็ดี เกิดที่ข้อเหง้าบัว มีอยู่, แม้ใบและดอกนั้น ก็ยังรักษาอยู่ ดังนี้. ก็แล ที่หัวเหง้าบัว เป็นของมีหนาม เหมือนคุ่มสิวที่ใบหน้าของพวกคนกำลังแตกเนื้อหนุ่มสาว ฉะนั้นหนามนี้รักษาไม่ได้ เพราะไม่ใช่เป็นของยาว. คำที่เหลือนัยดังกล่าวไว้แล้ว ในดอกอุบล เป็นต้นนั่นเอง. น้ำทั้งสิ้น ในชลาลัยทั้งหลาย มีบึงเป็นต้น

* คำว่า ๒ คำนี้ ในสารัตถทีปนี. ๒/๒๑๘ ท่านอธิบายไว้ว่า คำว่า เมื่อภิกษุไม่แก้เครื่องผูกออก แต่ทำให้ลอยไปข้างโน้นและข้างนี้ เป็นอุลลัจฉัย, เมื่อเครื่องผูกสักว่าหลุดแล้ว ก็เป็นปาราชิก นี่เป็นคำที่ ๑ คำว่า ภิกษุแก้เครื่องผูกออกก่อนแล้ว จึงนำไปที่หลัง, ในดอกไม้ที่เขาผูกไว้^{*} กำหนดฐานโดยอาการ ๖ นี่เป็นคำที่ ๒.

เป็นฐานของปลาและเต่าที่มีเจ้าของ. เพราะเหตุนั้น ภิกษุใด เอาเบ็ดก็ดี ข่ายก็ดี ไซก็ดี มือก็ดี จับเอาปลาที่มีเจ้าของ ในที่ที่เขายังรักษา, วัตถุปาราชิกจะครบด้วยปลาตัวใด, เมื่อปลาตัวนั้น ลักว่าภิกษุยกขึ้นจากน้ำแม่เพียงปลายเส้นผม ภิกษุนั้น ต้องปาราชิก. ปลาบางตัวเมื่อถูกจับ วิ่งไปทางโน้นและทางนี้ กระโดดขึ้นไปยังอากาศ ตกลงไปที่ตลิ่ง, แม้เมื่อภิกษุจับเอาปลาตัวที่อยู่ในอากาศหรือที่ตกไปที่ตลิ่งนั้น ก็เป็นปาราชิกเหมือนกัน. เมื่อภิกษุจับเอาแม่เต่าตัวที่คลานไปหาอาหารกินภายนอกขอบสระ ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ก็เมื่อภิกษุให้สัตว์น้ำพ้นจากน้ำ เป็นปาราชิก.

[สมัยหลังพุทธกาลพวกชนชูดบ่อน้ำใช้เลี้ยงปลา]

ชนทั้งหลายในชนบทนั้นๆ อาศัยลำราง สำหรับไขน้ำของสระใหญ่ที่ทั่วไปแก่ชนทั้งปวง ชูดหัวน้ำเช่นกับแม่น้ำน้อยอันทั่วไปแก่ชนทั้งปวงเหมือนกัน. พวกเขาได้ชักลำรางเล็กๆ จากหัวน้ำ คล้ายกับแม่น้ำนั้นไป แล้วชูดเป็นบ่อไว้เพื่อประโยชน์แก่การใช้สอยของตนๆ ที่ปลายราง. และชนเหล่านั้นมีความต้องการน้ำในเวลาใด ในเวลานั้นจึงชำระลำรางเล็กในบ่อ และหัวน้ำให้สะอาด แล้วลากลำรางสำหรับไขน้ำไป. ปลาทั้งหลายออกจากสระใหญ่นั้นพร้อมกับน้ำ ไปถึงบ่อโดยลำดับแล้วอยู่. ชนทั้งหลายไม่ห้ามผู้ที่จับปลาในสระและหัวน้ำนั้น. แต่ไม่ยอม คือ ห้ามมิให้จับปลาทั้งหลายที่เข้าไปในลำรางและบ่อน้ำเล็กๆ ของตน ๆ.

[ภิกษุจับเอาปลาที่เขาเลี้ยงปรับอาบัติตามราคาปลา]

ภิกษุใดจับปลาในที่เหล่านั้น ในสระหรือในลำรางสำหรับไขน้ำ หรือในหัวน้ำ, ภิกษุนั้น อันพระวินัยธรพึงให้ปรับอาบัติด้วยอาหาร. แต่เมื่อ

จับปลาที่เข้าไปในลำรางเล็ก หรือในบ่อแล้ว พึงปรับอาบัติด้วยอำนาจแห่ง
ราคาปลาที่จับได้. ถ้าปลาที่กำลังถูกจับ จากลำรางเล็กและบ่อน้ำนั้น กระโดด
ขึ้นไปในอากาศ หรือตกลงมาริมตลิ่ง, เมื่อภิกษุจับเอาปลานั้น ซึ่งอยู่ในอากาศ
หรือที่อยู่บนตลิ่งพ้นจากน้ำแล้ว ออาหาร ไม่มี. เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า
ชนเหล่านั้นเป็นเจ้าของปลา ซึ่งอยู่ในที่หวงห้ามของตนเท่านั้น. จริ่งอยู่ กติกา
เห็นปานนี้ เป็นกติกาในชนบทเหล่านั้น. แม้ในเต่า ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. ก็
ถ้าว่า ปลาที่กำลังจะถูกจับว่ายขึ้นจากบ่อไปลงรางเล็ก, แม้เมื่อภิกษุจับปลานั้น
ในรางเล็กนั้น เป็นอาหารแท้. แต่ไม่เป็นอาหารแก่ภิกษุผู้จับปลาที่ว่ายขึ้นจาก
ลำรางเล็กไปลงห้วงน้ำ และว่ายขึ้นจากห้วงน้ำนั้นไปลงสระแล้ว. ภิกษุเอา
เมล็ดข้าวสุกล่อปลาจากบ่อไปขึ้นลำรางแล้วจับเอา, เป็นอาหารแก่ภิกษุนั้นแท้.
แต่ไม่เป็นอาหารแก่ภิกษุผู้ล่อจากลำรางนั้นไปลงห้วงน้ำแล้วจับเอา. ชนบาง
พวก นำเอาปลาจากที่สาธารณะแก่ชนทั้งปวง บางแห่งนั้นแล จังเลียงไว้ใน
บ่อน้ำที่หลังสวน แล้วฆ่าเสียคราวละ ๒ - ๓ ตัว เพื่อประโยชน์แก่แกงเผ็ด
ทุกวัน. เมื่อภิกษุจับปลาเห็นปานนั้น ซึ่งอยู่ในน้ำ หรือบนอากาศ หรือริม
ตลิ่งแห่งใดแห่งหนึ่ง เป็นอาหารแท้. แม้ในเต่า ก็มีนัยนี้เหมือนกันนี้.

ก็ในฤดูแล้ง กระแสน้ำในแม่น้ำขาดสาย น้ำย่อมจ้งอยู่ในที่ลุ่มบาง
แห่ง. มนุษย์ทั้งหลายโปรยผลไม้เบือเมาและยาพิษเป็นคันลง เพื่อความวอด
วายแห่งปลาทั้งหลายในลุ่มน้ำนั้นแล้วไปเสีย. ปลาทั้งหลาย กินผลไม้เบือเมา
และยาพิษเป็นคันเหล่านั้น แล้วตายหงายท้องลอยอยู่บนน้ำ. ภิกษุใดไปในที่
นั้นแล้ว จับเอาด้วยทำในใจว่า เจ้าของยังไม่มาเพียงใด, เราจักจับเอาปลา
เหล่านี้เพียงนั้น, ภิกษุนั้น พระวินัยธร พึงปรับอาบัติตามราคา. เมื่อเธอ

ถือเอาด้วยบังสุกุลสัญญาไม่เป็นอาหาร. แต่เมื่อเจ้าของให้นำมาเป็นภัณฑไทย
มนุษย์ทั้งหลายโปรยยาพิษเบื้อปลาแล้วพากันกลับไปนำภาชนะมาบรรจุให้เต็ม
แล้วไป. พวกเขายังอาศัยอยู่ว่า พวกเราจักกลับมาเมื่ออีก เพียงใด, ปลา
เหล่านั้น ยังจัดว่าเป็นปลาที่มีเจ้าของเพียงนั้น. แต่เมื่อใด พวกเขาสืบอาศัย
หลีกไปเสียด้วยปลงใจว่า พวกเรา พอละ จำเดิมแต่นั้นไป เป็นทุกกฏแก่ภิกษุ
ผู้ถือเอาด้วยโดยจิต, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มีบังสุกุลสัญญา. พึงทราบวินิจฉัย
ในชาติสัตว์น้ำแม้นทุกชนิดเหมือนในปลาและเต่า.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในน้ำ

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในเรือ

พึงทราบวินิจจัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในเรือ :- พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงแสดงเรือเป็นอันดับแรกก่อน จึงตรัสว่า นาวา นาม ยาย ตรติ ดังนี้. เพราะฉะนั้น ในอธิการว่าด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในเรือนี้ พาหนะสำหรับข้ามน้ำ โดยที่สุด จะเป็นรางข้อมผ้าก็ตาม แผลไม้ไผ่ก็ตาม พึงทราบว่า เรือ ทั้งนั้น. ส่วนในการสมมติสีมา เรือประจำที่ภิกษุขุดภายใน หรือต่อด้วยแผ่นกระดาน จัดทำไว้ โดยกำหนดอย่างต่ำที่สุด บรรทุกคนข้ามปากได้ถึง ๓ คน จึงใช้ได้. แต่ในนาวิภูฐานิการนี้ บรรทุกคนได้แม้คนเดียว ท่านก็เรียกว่า เรือ เหมือนกัน.

กัณเฑอย่างใดอย่างหนึ่ง เนื่องกับตัวเรือก็ตาม ไม่เนื่องกับตัวเรือ ก็ตาม ชื่อว่ากัณเฑที่เก็บไว้ในเรือ. ลักษณะการลักกัณเฑที่เก็บไว้ในเรือนั้น พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในกัณเฑที่ตั้งอยู่บนบก นั้นแล. การแสวงหาเพื่อน การเดินไป การจับต้อง และการทำให้ไหว ในคำเป็นต้นว่า นาว อวหริตฺตสฺมิ มินฺยํคังกล่าวแล้ว นั้นแล. ส่วนในคำว่า พนฺธนํ โมจติ นี้ มีวินิจจัยดังนี้ :- เรือลำใด เมื่อแก้เครื่องผูกแล้ว ก็ยังไม่เคลื่อนจากฐาน, เครื่องผูกของเรือ ลำนั้น ยังแก้ไม่ออกเพียงใด, เป็นทุกกฎเพียงนั้น, แต่ครั้นแก้ ออกแล้ว เป็นอุลลัจฉัยก็มี เป็นปาราชิกก็มี. ลำนั้น จำมีแข่งขังหน้า. คำที่เหลือมีนัย ดังกล่าวแล้วนั้นแหละ. พรรณนาเฉพาะบาลีมีเท่านี้ก่อน.

ส่วนวินิจจัยนอกบาลี ในนาวิภูฐานิการนี้ มีดังต่อไปนี้ :- สำหรับ เรือที่ผูกจอดไว้ในกระแสน้ำเชี่ยว มีฐานเดียว คือ เครื่องผูกเท่านั้น. เมื่อเครื่องผูกนั้น สักว่าแก้ ออกแล้วต้องปาราชิก. ความขุกติในเครื่องผูกนั้น ได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้นนั้นแล. ส่วนในเรือที่เขาถมไว้ ตั้งแผ่ไปตลอดประเทศ

แห่งน้ำใด ๆ ประเทศแห่งน้ำนั้น ๆ เป็นฐานของเรื่อนั้น. เพราะเหตุนั้น เมื่อ
ภิกษุผู้เรื่อนั้นข้างบนก็ดี กดให้จมลงในเบื้องต่ำก็ดี ให้ล่วงเลยโอกาสที่เรื่อ
ถูกในทิศทั้ง ๔ ไปก็ดี ก็เป็นปาราชิกในขณะที่พอเลยไป. เรื่อไม่ได้ผูกจอด
อยู่ตามธรรมดาของเรื่อในน้ำนั้น เมื่อภิกษุนุดลาก ไปข้างหน้าก็ดี ไปข้างหลัง
ก็ดี ข้างซ้ายและข้างขวาก็ดี ครั้นเมื่อสักว่าส่วนที่ตั้งอยู่ในน้ำอีกข้างหนึ่ง ล่วง
เลยโอกาสที่ส่วนข้างหนึ่งถูกไป เป็นปาราชิก. เมื่อยกขึ้นข้างบนให้พ้นจากน้ำ
เพียงปลายเส้นผม เป็นปาราชิก เมื่อตกลงข้างล่างให้ขอบปากล่วงเลยโอกาสที่
พื้นท้องเรื่อถูกต้องไป เป็นปาราชิก. สำหรับเรื่อที่ผูกไว้ริมตลิ่งจอดอยู่ในน้ำนั้น
มีฐาน ๒ คือ เครื่องผูก ๑ โอกาสที่จอด ๑. ภิกษุแก่เรื่อนั้นออกจากเครื่อง
ผูกก่อน ต้องถูกล้างจัย. ภายหลังให้เคลื่อนจากฐาน โดยอาการอันใดอันหนึ่ง
แห่งอาการ ๖ อย่าง ต้องปาราชิก. แม้ในการให้เคลื่อนจากฐานก่อน แก่
เครื่องผูกที่หลัง ก็มีนัยเหมือนกันนี้. โอกาสที่ถูกเกี่ยว เป็นฐานของเรื่อที่เข็น
ขึ้นวางหงายไว้บนบก. กำหนดฐานของเรื่อนั้น ฟิงทราบโดยอาการ ๕ อย่าง.
แต่โอกาสที่ขอบปากถูกเท่านั้น เป็นฐานของเรื่อที่เขาวางคว่ำไว้. ผู้ศึกษา ฟิง
ทราบการกำหนดฐานของเรื่อเมื่อนั้นไปโดยอาการ ๕ อย่าง แล้วทราบว่าเป็น
ปาราชิก ในเมื่อเรื่อสักว่าล่วงเลยโอกาสที่ถูกข้างใดข้างหนึ่งและเบื้องบนไป
เพียงปลายเส้นผม. ก็แลโอกาสที่ไม่หมอนถูกเท่านั้นเป็นฐานของเรื่อที่เขาเข็น
ขึ้นบนแล้ววางบนไม้หมอนสองอัน. เพราะฉะนั้น วินิจจัยในเรื่อที่เขาวางบน
ไม้หมอนนั้น ฟิงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในผ้าสาฎกเนื้อแข็งที่พาดไว้เฉพาะ
บนปลายเท้าเดียว และในหลาว แล้หางสัตว์เขาพาดไว้บนไม้พินนาค. แต่
ว่าเมื่อเรื่อผูกเชือกไว้ ไม่ใช่เพียงแต่โอกาสที่ถูกต้องเท่านั้นเป็นฐาน แห่งเรื่อ
ที่เขายังมีได้แก่เชือกซึ่งยาวประมาณ ๖๐ - ๗๐ วา ไว้เลยแล้วเหนี่ยวมากล้องไว้

กับหลักที่ตอกลงดินตั้งไว้บนบกพร้อมกับเชือก, โดยที่แท้ พึงทราบว่า ด้านยาวเพียงที่ส่วนเบื้องหลังของโอกาสที่เรือจอดแผ่นดิน จับแต่ปลายเชือกมา เป็นฐานก่อน ส่วนด้านขวางประมาณที่สุดรอบที่เรือและเชือกจอดแผ่นดิน เป็นฐาน. เมื่อภิกษุนุดลากเรื่อนั้นไปตามยาวก็ดี ตามขวางก็ดี พอสักว่าให้ส่วนที่จอดดินอีกข้างหนึ่งเลยโอกาสที่ส่วนข้างหนึ่งถูก เป็นปาราชิก. เมื่อยกขึ้นข้างบนให้พ้นจากแผ่นดินพร้อมทั้งเชือก เพียงปลายเส้นผม เป็นปาราชิก.

อนึ่ง ภิกษุใด มิได้ยจิต ขึ้นไปยังเรือที่จอดอยู่ที่ท่า เอาถ่อหรือไม้พายแจวไป, ภิกษุนั้นต้องปาราชิก. แต่ถ้าภิกษูกางร่ม หรือเอาเท้าทั้งสองเหยียบจิวร และเอามือทั้งสองยกขึ้นทำต่างใบเรือให้กินลม, ลมแรงพัดมาพาเรือไป, เรื่อนั้นเป็นอันถูกลักไปด้วยลมนั้นแล. อาหารไม่มีแก่นุคคล แต่ความพยายามมีอยู่. ก็ความพยายามนั้น หาใช่เป็นความพยายามในอันที่ให้เคลื่อนจากฐานไม้. ก็ถ้าเรื่อนั้นแล่นไปอยู่อย่างนั้น ภิกษุนั้นไม่ให้แล่นไปตามปกติเสีย นำไปยังทิศภาคส่วนอื่น ต้องปาราชิก. เรือที่แล่นไปถึงท่าบ้านแห่งใดแห่งหนึ่งเสียเอง ภิกษุไม่ให้เคลื่อนจากฐานเลยขายเสียแล้วก็ไป, ไม่เป็นอาหารเลย, แต่เป็นกัณฑ์ไทย จะนี้แล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในเรือ

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในยาน

พึงทราบวินิจจัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในยาน :- พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงแสดงยานก่อน จึงตรัสว่า ยานํ นาม วยฺหํ เป็นต้น. ในคำว่า วยฺหํ เป็นต้นนั้นมีวินิจจัยดังนี้ :-

ยานที่ปิดบังด้วยไม้เลียบไว้เบื้องบน คล้ายกับมณฑปก็ตาม ที่เขาทำปิดคลุมไว้ทั้งหมดก็ตาม ชื่อว่า คานหาม. เติงที่เขาใส่กลอนซึ่งสำเร็จด้วยทองและเงินเป็นต้นไว้ที่ข้างทั้งสอง และทำไว้โดยนัยดังปิกครุฑ ชื่อว่า เติงหาม, รถและเกวียนปรากฏชัดแล้วแล. ภัณฑะที่มีวิญญูญาณหรือไม่มีวิญญูญาณ ซึ่งเขาเก็บไว้ด้วยอำนาจเป็นกองเป็นต้น ในบรรดาคานหามเป็นต้นเหล่านั้น แหงใดแห่งหนึ่ง เมื่อภิกษุให้เคลื่อนจากฐานด้วยโลหจิต พึงทราบว่าเป็นปาราชิก โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในภัณฑะที่ตั้งอยู่ในเรือและที่ตั้งอยู่บนบก. ส่วนความแปลกกัน มีดังต่อไปนี้ :- เมื่อภิกษุเอาตะกร้ารับเอาสิ่งของมีข้าวสาร เป็นต้นที่ตั้งอยู่ในยาน แม้เมื่อไม่ยกตะกร้าขึ้น ครั้นตบตะกร้า ทำให้วัตถุมีข้าวสาร เป็นต้น ซึ่งเนื่องเป็นอันเดียวกัน กระจายไป เป็นปาราชิก. นัยนี้ ย่อมใช้ได้แม้ในสิ่งของที่ตั้งอยู่บนบกเป็นต้น. กิจทั้งหลายมีการเกี่ยวหาเพื่อน เป็นต้น ในคำว่า เราจักลักยาน มีนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นแล.

ก็ในคำว่า ฐานา จาวติ นี้ พึงทราบวินิจจัยดังนี้ :- สำหรับยานที่เทียมด้วยโคคู่ มี ๑๐ ฐาน คือ เท้าทั้ง ๘ ของโคทั้ง ๒ และล้อ ๒. เมื่อภิกษุมีโลหจิตขึ้นเกวียนนั้น นั่งบนทูลจับไป เป็นอุลลัจฉัย ในเมื่อโคทั้ง ๒ ยกเท้าขึ้น, และเมื่อโอกาสเพียงปลายเส้นผมล่วงเลยไปจากประเทศที่ล้อทั้ง ๒ จดแผ่นดิน เป็นปาราชิก. แต่ถ้าโคทั้ง ๒ รู้ว่า ผู้นี้มีใจเจ้าของๆ เรา แล้ว

สลัดแอกทิ้ง ไม่ยอมเดินไป หลุดอยู่ก็ตาม ดิ้นรนอยู่ก็ตาม, ยังรักษายู่ก่อน เมื่อภิกษุจัดโคทั้งสองให้เทียมเข้าไปตรง ๆ แล้วพาดแอกเทียมให้มัน แทะ ด้วยปลุกเข้าไปอีก เป็นอุลลัจจัย ในเมื่อโคเหล่านั้นยกเท้าขึ้น ตามนัยที่กล่าว แล้วมันแล, เป็นปาราชิก ในเมื่อล้อเคลื่อนไป. ถ้าแม้นในทางที่มีโคลนคม ล้อข้างหนึ่งติดแล้วในโคลน, โคลนกล้อข้างที่ ๒ หมุนเวียนอยู่, อวหารยังไม่ มีก่อน เพราะล้อข้างหนึ่งยังงตั้งอยู่. แต่เมื่อภิกษุจัดโคทั้งสองให้เทียมตรง แล้วเข้าไปอีก เมื่อล้อที่หลุดอยู่หมุนเลยโอกาสที่ถูกไป เพียงปลายเส้นผม เป็น ปาราชิก. และพึงทราบความต่างกันแห่งฐานของยานที่เทียม โดยอุบายนี้ คือ ยานที่เทียม ๔ มีฐาน ๑๘ ที่เทียม ๘ มีฐาน ๓๔. ส่วนยานใดที่มีได้เทียม เขา ใช้ไม้ค้ำที่ตรงท่อนหนึ่ง และค้ำข้างหลัง ๒ อันจอดไว้, ยานนั้น มีฐาน ๕ ด้วยอำนาจแห่งไม้ค้ำ ๓ อัน และล้อทั้ง ๒. ถ้าไม้ค้ำที่ตรงแอก เขาบากเป็น ง่ามที่ตอนล่าง มีฐาน ๖. ส่วนยานที่ไม่ได้ค้ำไว้ข้างหลัง ค้ำที่ทาบเท่านั้น มี ฐาน ๓ บ้าง ๔ บ้าง ด้วยอำนาจแห่งไม้ค้ำ. สำหรับยานที่เขาเอาทาบพาดไว้บน กระดานหรือบนไม้ มีฐาน ๔. ยานที่เขาเอาทาบพาดไว้ที่แผ่นดินก็เหมือนกัน. เมื่อภิกษุลากหรือยกยานนั้น ให้เคลื่อนจากฐานไปข้างหน้าและข้างหลัง เป็น อุลลัจจัย, เมื่อฐานที่ล้อทั้งสองจดยู่ ล่วงเลยไปเพียงปลายเส้นผม ก็เป็น ปาราชิก. สำหรับยานที่เขาถอดล้อออกแล้วเอาหัวเพลทั้ง ๒ พาดไว้บนไม้ มีฐาน ๒. ภิกษุเมื่อลากหรือยกยานนั้น ให้ล่วงเลยโอกาสที่ถูกไป เป็นปาราชิก. ยานที่เขาวางไว้บนแผ่นดิน มีฐาน ๕ ด้วยอำนาจแห่งที่ซึ่งจดยับทาบ และไม้ ค้ำเพล ๔ อัน. เมื่อภิกษุจับยานนั้นที่ทาบลากไป ครั้นส่วนสุดข้างหน้ากับส่วน สุดข้างหลังแห่งไม้ค้ำเพล คลาดจากกัน เป็นปาราชิก. เมื่อจับที่ไม้ค้ำเพล ลากไป เมื่อส่วนเบื้องหลังกับส่วนเบื้องหน้าของไม้ค้ำเพลคลาดจากกัน เป็น ปาราชิก. เมื่อจับตรงสี่ข้างลากไป เป็นปาราชิก ในเมื่อที่ซึ่งไม้ค้ำเพลนั่นเอง

จดอยู่ตามขวางกลางจากกันไป. เมื่อจับตรงกลางยกขึ้น ครั้นโอกาสเพียงปลาย
เส้นผมพ้นจากแผ่นดิน เป็นปาราชิก. ถ้าไม้เคียวค้ำเพลาไม่มี, เขาทำปึกทาบ
ให้เท่ากันดีแล้ว เขาจะตรงกลางสอดหัวเพลาเข้าไป. ยานนั้น ตั้งอยู่ถูกแผ่นดิน
ทั้งหมด โดยรอบพื้นเบื้องล่าง. ในยานนั้นพึงทราบว่าเป็นปาราชิกด้วย
อำนาจล่องเลยฐานที่ถูกใน ๔ ทิศ และเบื้องบน. ล้อที่เขาวางเอาคุมตั้งบน
ภาคพื้น มีฐานเดียวเท่านั้น. การกำหนดล้อนั้น พึงทราบโดยอาการ ๕ อย่าง.
ล้อที่ตั้งให้ข้างกงและคุมภูมิ (ดิน) มีฐาน ๒. เมื่อภิกษุเอาเท้าเหยียบส่วนที่
เชิดขึ้นแห่งกงให้ถูกที่พื้นแล้วจับที่กำหรือที่กงยกขึ้น ฐานที่ตนทำไม่จัดเป็นฐาน.
เพราะเหตุนั้น เมื่อส่วนที่เหลือแต่ที่คงตั้งอยู่นั้น สักว่าล่องเลยไป เป็นปาราชิก.
แม้สำหรับล้อที่เขาวางพึงฝ่าไว้ ก็มีฐาน ๒. บรรดาฐานทั้ง ๒ นั้น เมื่อภิกษุ
ปลดออกจากฝาคั้งแรกเป็นอุลลัจจัย, ภายหลังในเมื่อยกขึ้นจากแผ่นดินเพียง
ปลายเส้นผม เป็นปาราชิก. แต่เมื่อภิกษุปลดให้พ้นจากพื้นดินครั้งแรก ถ้าฐาน
ที่ล้อตั้งอยู่ใกล้ฝ่า ไม่กระเทือน ก็มีนัยนี้แหละ. ถ้าเมื่อภิกษุจับที่กำลากไป
ข้างล่างปลายส่วนเบื้องบนแห่งโอกาสที่ตั้งถูกฝาล่องเลยปลายส่วนเบื้องล่างไป
เป็นปาราชิก. ในยานที่กำลังเดินทางไปเจ้าของยานลงจากยานแหวะออกจากทาง
ไปด้วยกรณีะบางอย่าง ถ้ามีภิกษุรูปอื่นเดินสวนทางมา พบเห็นยานว่างจาก
การอารักขา จึงคิดว่าเราจักลักเอายาน แล้วขึ้นขี่. โคทั้งหลายพาหลีกไป
เว้นจากความพยายามของภิกษุที่เดียว ไม่เป็นอาหาร. คำที่เหลือเป็นเช่นดัง
ที่กล่าวไว้แล้วในเรือ ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในยาน

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในภาระ

ถัดจากภาระที่ตั้งอยู่ในยานี้ไป ภาระนั้นแล ชื่อว่า ภารัฐฐะ (ภาระที่ตั้งอยู่ในภาระ). ภาระนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ ๔ ประการด้วย อำนาจแห่งศีลภาระเป็นต้น. ในภาระที่ตั้งอยู่ในภาระนั้น พึงทราบการกำหนด อวัยวะมีศีระเป็นต้น เพื่อความไม่หลงในภาระทั้งหลาย มีศีลภาระเป็นต้น. บรรดาอวัยวะเหล่านั้น พึงทราบการกำหนดศีระก่อน; นี้กำหนดส่วนเบื้องล่าง คือ ที่เบื้องหน้ามีหลุมคอ, ที่คอเบื้องหลังของคนบางพวก มีขั้วอยู่ ที่ท้ายผม, ที่ข้างทั้งสองแห่งหลุมค่อนั่นเอง ผมของคนบางพวก เกิดลามลงมา, ผมเหล่าใด เขาเรียกว่า จอนหู, ส่วนเบื้องต่ำแห่งผมเหล่านั้นด้วย. กำหนด เบื้องบนแต่นั้นขึ้นไป พึงทราบว่าเป็นศีระ. ภาระที่ตั้งอยู่ในระหว่างนี้ ชื่อว่า ศีลภาระ.

อวัยวะที่ชื่อว่า คอในข้างทั้งสอง เบื้องต่ำตั้งแต่จอนหูลงไป, เบื้องบน ตั้งแต่ข้อศอกขึ้นไป, เบื้องต่ำตั้งแต่รากขั้วที่ท้ายทอยและ หลุมคอลงไป. เบื้องบนตั้งแต่รากขั้วกลางหลัง และหลุมตรงลิ้นปี่ ในท่ามกลางที่กำหนด ของอกขึ้นไป. ภาระที่ตั้งอยู่ในระหว่างนี้ ชื่อว่า ขันธภาระ.

ส่วนเบื้องต่ำตั้งแต่รากขั้วกลางหลัง และหลุมตรงลิ้นปี่ลงไปจนถึง ปลายเล็บเท้า, นี่เป็นการกำหนดแห่งสะเอว, ภาระที่ตั้งอยู่ในสรีระโดยรอบใน ระหว่างนี้ ชื่อว่า กฏิภาระ.

ส่วนเบื้องต่ำตั้งแต่ข้อศอกลงไป จนถึงปลายเล็บมือ, นี่เป็นการกำหนด แห่งของที่หัว. ภาระที่ตั้งอยู่ในระหว่างนี้ ชื่อว่า โอลัมพะกะ.

บัดนี้ พึงทราบวินิจัยเป็นลำดับไป ในคำว่า สีเส ภาริ เป็นต้น ดังต่อไปนี้ :- ภิกษุใดอันพวกเจ้าของมิได้สั่งว่า ท่านจงถือเอาภาระนี้ไปใน

ที่นี้ พุทเองเลยว่ ท่านจงมอบภณฑะชื่อนี้ให้แก่ข้าพเจ้า, ข้าพเจ้าจะนำเอา
ภณฑะของพวกท่านไป ดังนี้ แล้วเอาศิระทูลภณฑะของพวกชนเหล่านั้นไป
ลอบคลำภณฑะนั้นด้วยโดยจิตต้องทุกกฏ. เมื่อยังไม่ทันให้ล่วงเขตกำหนดศิระ
ตามที่กล่าวแล้วเลย เป็นแต่ลากย้ายไปข้างนี้ ๆ บ้าง ลากย้ายกลับมาบ้าง ต้อง
ถูกล้างจัย, เมื่อภณฑะนั้นพอเธอตกลงสู่คอ แม้พวกเจ้าของจะมีความคิดว่า
จงนำไปเถิด ดังนี้ ก็จริงอยู่ ถึงกระนั้นก็ต้องปาราชิก เพราะตนมิได้ถูกพวก
เขาสั่งไว้. อนึ่ง เมื่อเธอแม้ไม่ได้ตกลงมาสู่คอ แต่ให้พ้นจากศิระ แม้เพียง
ปลายเส้นผม ก็เป็นปาราชิก. อนึ่ง สำหรับภาระคู่ส่วนหนึ่งตั้งอยู่บนศิระ
ส่วนหนึ่งตั้งอยู่ที่หลัง. ในภาระคู่หนึ่ง พึงทราบวินิจฉัยด้วยอำนาจแห่งฐาน ๒.
แต่การจีแจงนี้ ได้ปรารภด้วยอำนาจแห่งภาระ มีสี่สภาระล้วน ๆ เป็นต้น
เท่านั้น. อนึ่ง แม้ในชั้นภาระเป็นต้น ก็มีวินิจฉัยเหมือนที่กล่าวไว้ในสี่สภาระ
นี้แหละ.

ส่วนในคำว่า หตุเถ ภารึ นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ :- ภณฑะที่
หิ้วไป เรียกว่า หัตถภาระ เพราะเป็นของที่ถือไปด้วยมือ. ภะนั้นจะเป็น
ของที่ถือเอาจากภาคพื้นก่อนที่เดียว หรือจะเป็นของที่ถือเอาจากศิระเป็นต้น
ด้วยจิตบริสุทธิ์ก็ตามที ย่อมถึงความนับว่า หัตถภาระเหมือนกัน. เมื่อภิกษุ
เห็นที่รक्षุเช่นนั้น จึงปลงภะนั้นลงที่ภาคพื้นหรือที่ถือไม่เป็นต้น ด้วย
โดยจิต, เมื่อภะนั้นนั้นสัคว่าพ้นจากมือ เป็นปาราชิก.

ก็แล ในคำว่า ภูมิโต คณฺหาติ นี้ มีวินิจฉัยดังนี้ :- เมื่อภิกษุ
ปลงภะนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งลง บนภาคพื้นด้วยจิตบริสุทธิ์ เพราะเหตุ
มีอาหารเข้าเป็นต้น แล้วกลับยกขึ้นอีกด้วยโดยจิต แม้เพียงเส้นผมเดียว ก็เป็น
ปาราชิก ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในภาระ

กล่าวด้วยทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในสวน

พึงทราบวินิจฉัยแม้อาสน์ทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในสวนต่อไป :- พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงสวนก่อน จึงตรัสว่า สวนดอกไม้ สวนผลไม้ ชื่อว่าสวน ดังนี้. บรรดาสวนเหล่านั้น สวนเป็นที่บานแห่งดอกไม้ทั้งหลาย มีดอกมะลิเป็นต้น ชื่อว่า สวนดอกไม้. สวนเป็นที่ผลัดแห่งผลไม้ทั้งหลาย มีผลมะม่วงเป็นต้น ชื่อว่า สวนผลไม้. วินิจฉัยกัณหาที่เขาเก็บไว้แม้อาสน์โดยฐาน ๔ มีนัยดังกล่าวแล้ว ในกัณหาที่ตั้งอยู่ในภาคพื้นเป็นต้นนั้นแล. ส่วนวินิจฉัยในของซึ่งเกิดในสวนนั้น พึงทราบดังนี้ :- รากไม้มงคลโคชนิดหนึ่ง มีเปลือกและตะไคร้เป็นต้น ชื่อว่า เหง้า. เมื่อภิกษุถอนรากนั้นถือเอาที่ดี ถือเอาที่เขาถอนไว้แล้วก็ดี วัตถุแห่งปาราชิกจะเต็มด้วยรากใด, ครั้นเมื่อรากนั้นอันเธอถือเอาแล้ว เป็นปาราชิก. แม้เหง้ามัน ก็สงเคราะห์เข้าด้วยรากเหมือนกัน. ก็เมื่อภิกษุถอนเหง้าขึ้น เป็นอุลลัจจัยทีเดียว ในเมื่อเหง้ามันยังไม่ขาด แม้มีประมาณเล็กน้อย. คำที่เหลือ พึงทราบตามนัยที่กล่าวไว้แล้วในเหง้าบัวนั้นแล.

บทว่า **ตจ** ได้แก่ เปลือกไม้มงคลโคชนิดหนึ่ง ที่พอจะใช้ประกอบเพื่อเป็นเครื่องยา หรือเพื่อเป็นเครื่องซ่อม. เมื่อภิกษุถากถือเอาเปลือกไม้นั้น หรือถือเอาเปลือกไม้ที่เขาถากไว้แล้ว เป็นปาราชิก โดยนัยที่กล่าวไว้แล้วในรากไม้นั้นแล.

บทว่า **ปุปผ** ได้แก่ ดอกไม้มงคลโคชนิดหนึ่ง มีดอกมะลิเครือและมะลิซ้อนเป็นต้น. เมื่อภิกษุเก็บเอาดอกไม้้นั้น หรือถือเอาดอกไม้ที่เขาเก็บไว้แล้ว เป็นปาราชิก โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในดอกอุบลและดอกปทุมนั้นแล. จริงอยู่ แม้อดอกไม้ทั้งหลาย มีขั้วหรือมีที่ต่อยังไม่ขาด ก็ยังรักษาอยู่. แต่สำหรับดอกไม้บางเหล่า มีไส้อยู่ภายในขั้ว, ไส้นั้นรักษาไม่ได้.

บทว่า ผล ได้แก่ ผลไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง มีผลมะม่วงและผลตาล เป็นต้น. วินิจ्ञัยสำหรับภิกษุผู้ถือเอาผลไม้ที่นั้นจากต้นไม้นั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในกถาว่าด้วยภณกะที่คล้องไว้บนต้นไม้นั้น. ผลไม้ที่เขาเก็บวางไว้ สงเคราะห์เข้าด้วยภณกะที่ตั้งอยู่บนภาคพื้นเป็นต้นนั้นแล.

สองบทว่า อาราม อภิญญชติ ความว่า ภิกษุกล่าวเท็จต่อเอาสวนซึ่งเป็นของคนอื่นว่า นี่เป็นสวนของข้าพเจ้า ดังนี้ เป็นทุกกฏ เพราะเป็นประโยชน์แห่งอุทินนาทาน.

หลายบทว่า สามิกสูต วิมตี อุปปาเทติ มีความว่า ภิกษุยังความสงสัยให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของสวน เพราะความเป็นผู้ฉลาดในการวินิจ्ञัย หรือเพราะอาศัยคนที่มีกำลังเป็นต้น. คืออย่างไร ? คือตามความจริง เจ้าของเห็นภิกษุนั้น ซึ่งเป็นผู้ชวนขายในการวินิจ्ञัยอยู่อย่างนั้น จึงคิดว่า เราจักอาจทำสวนนี้ให้กลับคืนเป็นของเรา หรือไม่หนอ ? ความสงสัย เมื่อเกิดขึ้นแก่เจ้าของนั้น ย่อมชื่อว่า เป็นอันภิกษุนั้นให้เกิดขึ้นแล้ว ด้วยอาการดังกล่าวมานี้ เพราะเหตุนี้ ภิกษุนั้น ย่อมต้องถูกลัจฉัย.

สองบทว่า ฐุริ นิรุจิปติ มีความว่า ก็เมื่อใด เจ้าของทอดธุระเสีย ด้วยคิดว่า ภิกษุนี้ หยาบเข้าทารุณ พึงทำแม้ซึ่งอันตรายแก่ชีวิตและพรหมจรรย์ของเรา, บัดนี้ เราไม่ต้องการสวนนี้ละ, เมื่อนั้น ภิกษุผู้ดู ย่อมต้องปาราชิก หากแม้นตนจะเป็นผู้ทำการ* ทอดธุระเสียเองก็ตาม. แต่ถ้าเจ้าของทอดธุระแล้วก็ตาม ภิกษุผู้ดู ไม่ทอดธุระ ยังความอดุสาหะในอันจะพึงให้คืนทีเดียว ด้วยคิดว่า เราจักบีบเจ้าของสวนนี้ให้หนักแล้วแสดงความแผ่อำนาจของเรา ตั้งเจ้าของสวนคนนั้นไว้ในความเป็นผู้รับใช้ แล้วจึงจักให้คืน ดังนี้, ยังรักษาอยู่ก่อน. ถ้าแม้ภิกษุผู้ดู กรันแย่งชิงเอาแล้ว ก็ทอดธุระเสีย ด้วย

* โยชนาปาฐะ ๑/๓๒๔ ว่า อกโต ฐุริณฺเษโป เอเตนาติ อกตฐุริณฺเษโป.

คิดว่า บัดนี้ เราจักไม่กินสวนนั้นให้แก่เจ้าของคนนี้ ฝ่ายเจ้าของก็ไม่ทอดธุระเสีย ยังเที่ยวแสวงหาพรรคพวก ทั้งรอคอยเวลาอยู่ ด้วยคิดว่า เราได้ลัทธิบริษัทเสียก่อน ภายหลังจึงจรรู้ ดังนี้ ยังเป็นผู้มีความอุตสาหะในการรับคืนทีเดียว, ก็ยังรักษาอยู่นั้นเที่ยว. แต่เมื่อใด แม้ภิกษุผู้ผู้นั้นทอดธุระเสีย ด้วยคิดว่า เราจักไม่กินให้ ทั้งเจ้าของก็ทอดธุระเสียด้วยคิดว่า เราจักไม่ได้กิน ทั้งสองฝ่ายทอดธุระเสียดังกล่าวมานี้; เมื่อนั้น ภิกษุผู้ผู้นั้นเป็นปราชิก. แต่ถ้าภิกษุผู้นั้นได้แล้ว ก็ทำการวินิจฉัยความเสียเอง เมื่อวินิจฉัยยังไม่เสร็จ ทั้งเจ้าของก็มิได้ทอดธุระ รู้อยู่ที่เดียวว่า คนมิใช่เป็นเจ้าของเลย ได้ถือเอาดอกไม้หรือผลไม้บางอย่างจากสวนนั้น พระวินัยธรพึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ.

บทว่า **ธมฺมญฺจเรณฺโต** ได้แก่ ภิกษุผู้ผู้นั้น ทำการตัดสินความในหมู่ภิกษุ หรือในราชตระกูล.

สองบทว่า **สามิกิ ปฺราเชติ** ความว่า ภิกษุผู้ผู้นั้น ให้ของกำนัลแก่พวกผู้พิพากษา แล้วอ้างพยานโกง ย่อมชนะเจ้าของสวน.

สองบทว่า **อาปตฺติ ปฺราชิกสฺส** ความว่า มิใช่จะเป็นปราชิกเฉพาะภิกษุผู้ประกอบคดีนั้นอย่างเดียวก็น่ามิได้ พวกภิกษุผู้พิพากษาโกงก็ดี ผู้เป็นพยานโกงก็ดี ผู้เกลี้ยดำเนินคดีในการให้สำเร็จประโยชน์แก่ภิกษุผู้ฟ้องร้องนั้น ก็เป็นปราชิกทั้งหมด. ก็ในคำว่า **ธมฺมญฺจเรณฺโต** นี้ พึงทราบความปราศัย ด้วยอำนาจเจ้าของทอดธุระเท่านั้น. จริงอยู่ เจ้าของยังไม่ทอดธุระจัดว่ายังไม่แพ้ทีเดียว.

หลายบทว่า **ธมฺมญฺจเรณฺโต ปฺรชฺชติ** ความว่า แม้อัตนเองถึงความปราศัย เพราะคำพิพากษาที่เป็นไปโดยธรรมโดยวินัย โดยสัตตสุสานน์. แม้ด้วยประการอย่างนี้ ภิกษุผู้ผู้นั้น ยังต้องถูกล้างจัย เพราะทำการบีบบังคับเจ้าของด้วยการกล่าวเท็จเป็นปจจัย ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในสวน

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในวิหาร

พึงทราบวินิจฉัยในทรัพย์แม้ที่ตั้งอยู่ในวิหารต่อไป :- ทรัพย์ที่เก็บไว้ โดยฐาน ๔ มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. ถ้าวินิจฉัยแม้ในการค้ำเอาทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในวิหารนี้ พึงทราบดังนี้ :- เมื่อภิกษุค้ำเอาวิหารก็ดี บริเวณก็ดี อาวาสก็ดี ทั้งใหญ่ ทั้งเล็ก ซึ่งเขาถวายพวกภิกษุอุทิศสงฆ์ มาจากทิศทั้ง ๔ ตูไม่ขึ้น, ทั้งไม่อาจเพื่อจะแย่งชิงเอาได้. เพราะเหตุไร ? เพราะไม่มีการทอดธุระแห่ง ภิกษุทั้งปวง. จริงอยู่ ภิกษุทั้งหมดผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ จะทำการทอดธุระในวิหารเป็นต้นที่เป็นของสงฆ์ไม่ได้แล. แต่ภิกษุผู้ค้ำเอาสิ่งของ ๆ ณะ อันต่างด้วยคณะผู้กล่าวทีมนิกายเป็นต้น หรือของบุคคลบางคน ย่อมอาจทำคณะ และบุคคลบางคนนั้น พึงทราบวินิจฉัย โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในสวน นั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในวิหาร

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในนา

พึงทราบวินิจฉัยแม่ในกัณฑ์ที่ตั้งอยู่ในนาต่อไป :- พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงนาก่อน จึงตรัสว่า ที่ซึ่งบุพพณชาติ หรืออปรรณชาติเกิด ชื่อว่า นา. บรรดาบุพพณชาติเป็นต้นนั้น ข้าวเปลือก ๙ ชนิด มีข้าวสาลีเป็นต้น ชื่อว่า บุพพณชาติ. พืชทั้งหลายมีถั่วเขียวและถั่วราชมาย เป็นต้น ชื่อว่า อปรรณชาติ. แม้ไร่อ้อยเป็นต้น ก็สงเคราะห์เข้าในบทว่า อปรรณชาติ นี้เหมือนกัน. กัณฑ์ที่เขาเก็บไว้โดยฐาน ๔ แม่นในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในนาก็มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

ส่วนในกัณฑ์ที่เกิดขึ้นในนานั้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- เมื่อภิกษุแย่งชิง เอาธัญชาติมีรวงข้าวสาลีเป็นต้นก็ดี ไซ้มีอนันเองเด็ดเอาหรือใช้เกี่ยวเกี่ยวเอา ทีละรวง ๆ ก็ได้ หรือถอนรวมกันเอาทีละมาก ๆ ก็ได้ วัตถุปาราชิก จะครบในเมล็ด ในรวง ในกำ หรือในผลมีถั่วเขียวและถั่วราชมายเป็นต้นใด ๆ เมื่อเมล็ดเป็นต้นนั้น ๆ สักว่าเธอให้หลุดจากขั้ว เป็นปาราชิก. ส่วนลำต้นก็ดี ใบก็ดี เปลือกก็ดี ที่ยังไม่ขาดแม้มีประมาณน้อย ก็ยังรักษาอยู่. ชั่งข้าวเปลือก แม้เป็นของยาว, ลำต้นของรวงข้าวเปลือก ยังไม่หลุดออกจากชั่งข้าวภายในเพียงใด, ยังรักษาอยู่เพียงนั้น เมื่อพื้นเบื้องล่างของลำต้น หลุดออกจากชั่งข้าวแล้ว แม้เพียงปลายเส้นผม พระวินัยธรพึงปรับอาบัติด้วยอำนาจราคาสั่งของ. ก็เมื่อภิกษุใช้เกี่ยวเกี่ยวถือเอา ครั้นเมื่อลำต้นข้าวอยู่ในกำมือ แม้ขาดแล้วในตอนล่าง, ถ้าวรวงทั้งหลายยังเกี่ยวประสานกันอยู่, ยังรักษาอยู่ก่อน. แต่เมื่อเธอสาบยกขึ้นแม้เพียงปลายเส้นผม, ถ้าววัตถุปาราชิกครบ เป็นปาราชิก.

ก็แล เมื่อภิกษุถือเอาข้าวเปลือกที่เจ้าของเกี่ยววางไว้พร้อมทั้งข้าวลีบ หรือทำให้หมดข้าวลีบ, วัตถุปาราชิกจะครบด้วยรวงใด, ครั้นเมื่อรวงนั้นอันเธอถือเอาแล้ว เป็นปาราชิก. ถ้าเธอกำหนดหมายไว้ว่า เราจักนวดข้าวเปลือกนี้ แล้วจักฝัดถือเอาแต่เมล็ดข้าวเท่านั้น ดังนี้, ยังรักษายู่ก่อน. แม้เมื่อเธอให้เคลื่อนจากฐาน ในเพราะการนวดและฝัด ยังไม่เป็นปาราชิก ภายหลัง เมื่อเธอสักว่าดักใส่ภาชนะ เป็นปาราชิก. ส่วนการตู่เอาในภณะที่ตั้งอยู่ในนานี้ มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

ในการปักหลักรุกกล้าเป็นต้น มีวินัยจัตยดังนี้ :- ขึ้นชื่อว่าแผ่นดินเป็นของหาค่ามิได้ ; เพราะเหตุนี้ ถ้าว่าภิกษุทำประเทศแห่งแผ่นดิน แม้เพียงปลายเส้นผมให้เป็นของ ๆ ตน ด้วยหลักเพียงอันเดียวเท่านั้น พวกเจ้าของจะเห็นหรือไม่เห็นก็ตาม, ที่หลักนั้น จะจารึกชื่อหรือไม่จารึกก็ตาม พอเธอรุกเสร็จ ก็เป็นปาราชิก แก่เธอด้วย แก่ภิกษุทั้งปวงผู้มีฉันทะร่วมกับเธอด้วย แต่ถ้านั้น เป็นของที่พึงโกนเอาได้ ด้วยหลัก ๒ อัน, เป็นอุลลัจจัยในหลักอันที่ ๑, เป็นปาราชิกในหลักอันที่ ๒. ถ้าเป็นของที่พึงโกนเอาได้ด้วยหลัก ๓ อัน เป็นทุกกฏในหลักอันที่ ๑ เป็นอุลลัจจัยในหลักอันที่ ๒ เป็นปาราชิกในหลักอันที่ ๓. แม้ในหลักมากอัน ก็พึงทราบว่าเป็นทุกกฏด้วยหลักต้น ๆ เว้นในที่สุดไว้ ๒ หลัก เป็นอุลลัจจัยด้วยหลักอันหนึ่ง แห่งสองหลักในที่สุด, เป็นปาราชิกด้วยหลักอีกอันหนึ่ง ด้วยประการฉะนี้. ก็ปาราชิกนั้นแล ย่อมมีด้วยความทอดธุระของพวกเจ้าของ. ในการรุกทั้งปวงมีการรุกกล้าด้วยเชือกเป็นต้น ก็อย่างนี้.

บทว่า **รหฺ** ภา มีความว่า ภิกษุมีความประสงค์จะให้ผู้อื่นเข้าใจว่า นานี้เป็นของเรา จึงเชือกก็ตาม ทอดไม้ทำลายก็ตาม ต้องทุกกฏ เมื่อเธอทำ

ในใจว่า บัดนี้เรากำลังทำให้เป็นของ ๆ คน ด้วย ๒ ประโยค เป็นอุลลัจจัย ใน
ประโยคที่หนึ่งแห่ง ๒ ประโยคนั้น, เป็นปาราชิกในประโยคที่ ๒.

บทว่า วติ วา มีความว่า ภิกษุมีความประสงค์จะทำนาของผู้อื่นให้
เป็นของ ๆ คน ด้วยอำนาจแห่งการล้อม จึงปักหลักกระทุ้งลง ต้องทุกกฏทุก ๆ
ประโยค, เมื่อประโยคหนึ่งยังไม่สำเร็จ เป็นอุลลัจจัย เมื่อประโยคนั้นสำเร็จ
แล้ว เป็นปาราชิก. ถ้าเธอไม่อาจทำด้วยประโยคมีประมาณเท่านั้น แต่อาจ
ทำให้เป็นของ ๆ คนได้ ด้วยล้อมไว้ด้วยกิ่งไม้เท่านั้น แม้ในการทอดกิ่งไม้ลง
ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. ภิกษุอาจเพื่อจะล้อมด้วยวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้เป็น
ของ ๆ คนได้ ด้วยประการอย่างนี้, ในวัดอุทฺธนั้น ๆ พึงทราบว่าเป็นทุกกฏ
ด้วยประโยคต้น ๆ, เป็นอุลลัจจัยด้วยประโยคอันหนึ่ง แห่งสองประโยคใน
ที่สุด, เป็นปาราชิกด้วยประโยคนอกจากนี้.

บทว่า ปริยาทำ วา มีความว่า ภิกษุมีความประสงค์จะให้ผู้อื่นเข้าใจ
นาของผู้อื่นว่า นี่เป็นนาของเรา จึงรูกันนาของตนเข้าไป โดยประการที่
แนวนา (ของตน) จะลำนาของผู้อื่น หรือเอาดินร่วนและดินเหนียวเป็นต้น
เสริมทำให้กว้างออกไป หรือว่าตั้งคันนาที่ยังไม่ได้ทำขึ้น ต้องทุกกฏในประโยค
ต้น ๆ, เป็นอุลลัจจัยด้วยประโยคอันหนึ่ง แห่งสองประโยคหลัง, เป็นปาราชิก
ด้วยประโยคนอกจากนี้ ฉะนั้นแล.

จบภควาด้วยทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในนา

กล่าวด้วยทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในพื้นที่

พึงทราบวินิจฉัยแม้ในทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ต่อไป :- พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงพื้นที่ก่อน จึงตรัสว่า **วัตถุ นาม อารามวัตถุ** **วิหารวัตถุ** (ที่ชื่อว่าพื้นที่ ได้แก่พื้นที่สวน พื้นที่วิหาร) ดังนี้. บรรดาพื้นที่สวนเป็นคันทัน ภูมิภาคที่เขาได้ปลูกพืช หรือต้นไม้ที่ควรปลูกไว้เลย แล้ววางพื้นดินไว้อย่างเดียว หรือล้อมด้วยกำแพง ๓ ชนิด ชนิดใดชนิดหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่สวนดอกไม้เป็นคันทัน ชื่อว่า อารามวัตถุ. ภูมิภาคที่เขาตั้งไว้เพื่อประโยชน์แก่วิหารบริเวณ และอาวาสหนึ่ง ๆ โดยนัยนั้นนั่นเอง ชื่อว่า วิหารวัตถุ. ภูมิภาคแม้ใดในกาลก่อน เป็นอารามและเป็นวิหาร, ภายหลังร้างไป ตั้งอยู่เป็นเพียงภูมิภาค ไม่สำเร็จกิจแห่งอารามและวิหาร ภูมิภาคแม้นั้นก็สงเคราะห์ โดยการรวมเข้าในอารามวัตถุและวิหารวัตถุเหมือนกัน. ส่วนวินิจฉัยในทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สวนและพื้นที่วิหารนี้ เป็นเช่นกับที่กล่าวไว้ในนัยนั้นเอง ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในพื้นที่

คำที่ควรจะกล่าวในกัณฑ์ที่ตั้งอยู่ในบ้าน ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วทั้งนี้.

กล่าวด้วยทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในป่า

วินิจฉัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในป่า พึงทราบดังนี้ :- พระผู้มีพระภาคเจ้า
เมื่อจะทรงแสดงป่าก่อน จึงตรัสว่า อรณฺณ นาม ยํ มนุสฺसानํ ปริคฺคหิตํ
โหติ, ตํ อรณฺณ (ที่ชื่อว่าป่า ได้แก่ป่าที่พวกมนุษย์หวงห้าม) ดังนี้. ในคำว่า
อรณฺณ นั้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- เพราะขึ้นชื่อว่า แม้ที่พวกมนุษย์หวงห้าม
ก็มี แม้ที่ไม่หวงห้ามก็มี, ในอธิการนี้ ท่านประสงค์เอาป่าที่เขาหวงห้าม
มีการอารักขา เป็นแดนที่พวกมนุษย์ไม่ได้เพื่อจะถือเอาไม้และเถาวัลย์เป็นต้น
โดยเว้นจากมูลค่า; เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ป่าเป็นที่
พวกมนุษย์หวงห้าม แล้วตรัสอีกว่า ชื่อว่าป่า ดังนี้.

ด้วยคำว่าป่านั้น ท่านแสดงความหมายนี้ดังนี้ว่า ความเป็นที่
หวงห้ามไม่จัดเป็นลักษณะของป่า, แต่ที่เป็นป่าโดยลักษณะของตน และพวก
มนุษย์หวงห้าม ชื่อว่าป่าในความหมายนี้. วินิจฉัยในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในป่านั้น
ก็เป็นเช่นกับที่กล่าวแล้วในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในสวนเป็นต้น.

ก็บรรดาต้นไม้ที่เกิดในป่านั้น เมื่อต้นไม้ที่มีราคามากแม้เพียงต้นเดียว
ในป่านี้ ลักว่าภิกษุตัดขาดแล้ว ก็เป็นปาราชิก. อนึ่ง ในบทว่า ลตํ วา นี้
หวายก็ดี เถาวัลย์ก็ดี ก็ชื่อว่าเถาวัลย์ทั้งนั้น. บรรดาหวายและเถาวัลย์เหล่านั้น
หวายหรือเถาวัลย์ใด เป็นของยาวซึ่งยื่นไป หรือเกี่ยวพันต้นไม้ใหญ่และกอไม้
เลื้อยไป เถาวัลย์นั้น ภิกษุตัดที่รากแล้วก็ดี หรือตัดที่ปลายก็ดี ไม่ยังอาหาร
ให้เกิดขึ้นได้. แต่เมื่อใดภิกษุตัดทั้งที่ปลายทั้งที่ราก เมื่อนั้น ย่อมยังอาหาร
ให้เกิดขึ้นได้ หากเถาวัลย์ไม่เกี่ยวพัน (ต้นไม้) อยู่. ส่วนที่เกี่ยวพัน (ต้นไม้) อยู่

พอกิษุคลายออกพ้นจากต้นไม้มื่อยังอาหารให้เกิดได้. หญาที่ตาม ใบไม้
ก็ตาม ทั้งหมดนั้น ท่านสงเคราะห์เข้าด้วยศัพท์ว่าหญา ในบทว่า ติณฺหา นี้
กิษุถือเอาหญานั้น ที่ผู้อื่นตัดไว้เพื่อประโยชน์แก่เครื่องมือเป็นต้น หรือ
ที่ตนเองตัดเอา พระวินัยชรพึงปรับอาบัติตามราคาส่งของ และจะปรับอาบัติ
แต่เฉพาะถือเอาหญาและใบไม้อย่างเดียวเท่านั้นหามิได้ ถือเอาเปลือกและสะเก็ด
เป็นต้นแม้อย่างอื่นชนิดใดชนิดหนึ่ง ก็พึงปรับอาบัติตามราคาส่งของ. เมื่อ
กิษุถือเอาวัตถุมิเปลือกไม้เป็นต้น ซึ่งพวกเจ้าของยังความอาลัยอยู่ พึงปรับ
อาบัติตามราคาส่งของ แม้ต้นไม้ที่เขาถากทิ้งไว้นานแล้ว ก็ไม่ควรถือเอา.
ส่วนต้นไม้ใด ซึ่งเขาตัดที่ปลายและรากแล้ว กิ่งของต้นไม้ นั้นเกิดเน่าผุบ้าง
สะเก็ดทั้งหลายกะเทาะออกบ้าง, จะถือเอาด้วยคิดว่า ต้นไม้ นี้ พวกเจ้าของ
ทอดทิ้งแล้ว ดังนี้ ควรอยู่. แม้ต้นไม้ที่สลักเครื่องหมายไว้เมื่อใดเครื่องหมาย
ถูกสะเก็ดงอกปิด เมื่อนั้น จะถือเอาก็ควร. มนุษย์ทั้งหลาย ตัดต้นไม้เพื่อ
ประโยชน์แก่เรือนเป็นต้น เมื่อใด เขาสร้างเรือนเป็นต้นนั้นเสร็จแล้ว และ
เข้าอยู่อาศัย, เมื่อนั้น แม้ไม้ทั้งหลาย ย่อมเสียหายไปเพราะฝนและแดดแผดเผา
อยู่ในป่า. กิษุพบเห็น ไม้เช่นนั้น จะถือเอาด้วยคิดว่า เขาทอดทิ้งแล้ว ดังนี้
ควรอยู่ เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า ไม้เหล่านั้นเจ้าของป่า (เจ้าพนักงาน
ป่าไม้) ไม่มีอิสระ. ไม้ทั้งหลายที่ชนเหล่าใดให้ไทยธรรม (ค่าภาคหลวง)
แก่เจ้าของป่าแล้วจึงตัด, ชนเหล่านั้นนั่นเอง เป็นอิสระแห่งไม้เหล่านั้น และ
ชนเหล่านั้น ก็ทั้งไม้เหล่านั้น พวกเขาเป็นผู้ไม่มีความอาลัยในไม้เหล่านั้นแล้ว;
เพราะเหตุนั้น กิษุจะถือเอาไม้เช่นนั้นก็ควร. แม้กิษุรูปใด ให้ไทยธรรม
(ค่าภาคหลวง) แก่พนักงานผู้รักษาป่าไม้มาก่อนทีเดียวแล้วเข้าป่า ให้ไวยวัจกร
ถือเอาไม้ทั้งปวงได้ตามความพอใจ, การที่กิษุรูปนั้น แม้จะไม่ไปยังที่อารักขา
(ด่านตรวจ) ของเจ้าพนักงานผู้รักษาป่าไม้มานั้น ไปโดยทางตามที่ตนชอบใจ
ก็ควร. แม้ถ้าเธอเมื่อเข้าไป ยังไม่ได้ให้ไทยธรรม ทำในใจว่า ขณะออกมา

จักให้ ดังนี้ ให้ถือเอาไม้ทั้งหลาย แล้วขณะออกมาให้ไทยธรรมที่ควรให้ แก่พวกเจ้าพนักงานผู้รักษาป่าไม้เหล่านั้นแล้วไป สมควรแท้. แต่ถ้าเธอทำ ความผูกใจไว้แล้วจึงไป เมื่อเจ้าพนักงานผู้รักษาป่าไม้ทวงว่า ท่านจงให้ ตอบว่า อาตมาจักให้ เมื่อเขาทวงอีกว่า จงให้ ควรให้ทีเดียว ถ้ามีบางคน ให้ทรัพย์สินของตนแล้ว พุค (กับเจ้าพนักงาน) ว่า พวกท่านจงให้ภิกษุไปเถิด ดังนี้, ภิกษุจะไปตามข้ออ้างที่ตนได้แล้วนั้นแลควรอยู่. แต่ถ้าบางคนมีชาติ เป็นอิสระ (เจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่) ไม่ได้ให้ทรัพย์สินเลย ห้ามไว้ว่า พวกท่านอย่าได้ รับค่าภาคหลวงสำหรับพวกภิกษุ ดังนี้ แต่พวกเจ้าพนักงานผู้รักษาป่าไม้ พุคว่า เมื่อพวกเราไม่รับเอาของพวกภิกษุและคาบส จักได้จากที่ไหนเล่า ? ให้เถิดขอรับ ! ดังนี้, ภิกษุควรให้เหมือนกัน. ส่วนภิกษุรูปใด เมื่อเจ้า- พนักงานผู้รักษาป่าไม้เฝ้านอนหลับ หรือซุกซนอยู่ในการเล่น หรือหลับไปใน ที่ไหน ๆ เสีย มาถึงแล้วแม่เรียกหาอยู่ว่า เจ้าพนักงานผู้ควบคุมป่าไม้ อยู่ที่ ไหนกัน ดังนี้ ครั้นไม่พบ จึงไปเสีย, ภิกษุรูปนั้น เป็นกัณฑไทย. ฝ่ายภิกษุ รูปใด ครั้นไปถึงสถานที่อารักขาแล้ว แต่มัวใส่ใจถึงกรรมฐานเป็นต้นอยู่ หรือส่งจิตไปที่อื่นเสีย เลยผ่านไป เพราะระลึกไม่ได้, ภิกษุรูปนั้น เป็น กัณฑไทยเหมือนกัน. แม้ภิกษุรูปใด ไปถึงสถานที่นั้นแล้ว มีโจร ช้าง เนื้อร้าย หรือหมาเมฆมปรากฏขึ้น, เมื่อภิกษุรูปนั้น รีบผ่านเลยสถานที่นั้นไป เพราะ ต้องจะพ้นจากอุปัทวะนั้น, ยังรักษายู่ก่อน, แต่ก็ยังเป็นกัณฑไทย. ก็ขึ้น ชื่อว่า สถานที่อารักขาในป่านี้ เป็นของหนักมาก แม้กว่าค่านภายี. จจริงอยู่ ภิกษุเมื่อไม่ก้าวเข้าไปสู่เขตแดน ค่านภายี หลบหนีไปเสียแต่ที่ไกล จะต้อง เพียงทุกกฎเท่านั้น แต่เมื่อเธอหลบหนีที่อารักขาในป่านี้ไปด้วยโดยจิต ถึง จะไปโดยทางอากาศก็ตาม ก็เป็นปาราชิกโดยแท้ เพราะเหตุนี้ ภิกษุไม่ควร เป็นผู้ประมาทในสถานที่อารักขาในป่า ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยทรัพย์สินที่ตั้งอยู่ในป่า

กล่าวด้วยน้ำ

ก็ผู้ศึกษาพึงทราบวินิจฉัยในน้ำดังนี้ :- บทว่า ภาชนคตฺ ได้แก่น้ำที่เขารวมใส่ไว้ในภาชนะทั้งหลายมีไหใส่น้ำเป็นต้น ในเวลาที่หาน้ำได้ยาก. เมื่อภิกษุเอียงภาชนะที่เขาใส่น้ำนั้นก็ดี ทำให้เป็นช่องทะลุก็ดี แล้วสอดภาชนะของตนเข้าไปปรับเอาน้ำที่มีอยู่ ในภาชนะของเขาเหล่านั้น กับในสระโบกขรณีและบ่อ ก็พึงทราบวินิจฉัยโดยนัยดังที่กล่าวไว้ในเนยใสและน้ำมันนั่นแล. ส่วนในการเจาะคันทา มีวินิจฉัยดังนี้ :- เมื่อภิกษุเจาะคันทาแม้พร้อมทั้งภูตคาม ซึ่งเกิดขึ้นในคันทานั้น เป็นทุกกฏ เพราะเป็นประโยชน์แห่งอุทินาทาน. ก็แลทุกกฏนั้น ย่อมเป็นทุก ๆ ครั้งทีชุดเจาะ. ภิกษุยืนอยู่ข้างใน แล้วหันหน้าไป แล้วหันหน้าเข้าไปข้างในเจาะอยู่ พึงปรับอาบัติด้วยส่วนข้างใน, เมื่อเธอเจาะหันหน้าไปทั้งข้างในและข้างนอก คือ ยืนอยู่ที่ตรงกลางทำลายคันทานั้นอยู่ พึงปรับอาบัติด้วยส่วนตรงกลาง.

ภิกษุทำคันทาให้ชำรุดแล้ว จึงร้องเรียกฝูงโคมาเอง หรือใช้ให้พวกเด็กชาวบ้านร้องเรียกมาก็ตาม, ฝูงโคเหล่านั้นพากันเอากีบเลียบตัดคันทา เป็นอันว่าภิกษุรูปนั้นนั่นเองตัดคันทา. ภิกษุทำคันทาให้ชำรุดแล้ว ด้อนฝูงโคเข้าไปในน้ำ หรือสั่งพวกเด็กชาวบ้านให้ด้อนเข้าไปก็ตาม, ระลอกคลื่นที่โคเหล่านั้นทำให้เกิดขึ้นชำตลายคันทาไป. อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุพูดชวนพวกเด็กชาวบ้านว่า จงพากันเล่นน้ำเถิด หรือवादพวกเด็กผู้เล่นอยู่ให้สะดุ้งตกใจ, ระลอกคลื่นที่เด็กเหล่านั้นทำให้เกิดขึ้น ทำลายคันทาไป. ภิกษุตัดต้นไม้ที่เกิดอยู่ภายในน้ำเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นตัดก็ตาม, ระลอกคลื่นแม้ที่ต้นไม้ซึ่งล้มลงนั้น

ทำให้ตั้งขึ้น ชัดทำลายคันนาไป, เป็นอันว่าภิกษุรูปนั้นนั่นเอง เป็นผู้ทำลายคันนา. ภิกษุทำคันนาให้ชำรุดแล้ว ปิดน้ำที่เขาไหลออกไป หรือปิดลำรางสำหรับให้น้ำออกจากสระเสีย เพื่อต้องการรักษาสระก็ดี ก่อคันหรือแต่งลำรางให้ตรง โดยอาการที่น้ำซึ่งไหลบ่าไปแต่ที่อื่น จะไหลเข้าไปในสระนี้ได้ก็ดี พังสระของตนซึ่งอยู่เบื้องบนสระของคนอื่นนั่นก็ดี, น้ำที่เอ่อล้นขึ้น ไหลบ่าพัดเอาคันนาไป, เป็นอันว่าภิกษุรูปนั้นนั่นเอง เป็นผู้ทำลายคันนา. ในที่ทุก ๆ แห่ง พระวินัยธรพึงปรับด้วยอาหาร พอเหมาะสมแก่ราคาน้ำที่ไหลออกไป. แม้เมื่อภิกษุหรือถอนท่อลำรางสำหรับให้น้ำออกไปเสีย ก็มีนัยนี้เหมือนกัน.

อนึ่ง ถ้าภิกษุนั้นทำคันนาให้ชำรุดแล้ว ผูกโคซึ่งเดินมาตามธรรมดาของตนนั่นเอง หรือพวกเด็กชาวบ้านผู้ไม่ได้ถูกบังคับ ช่วยกันจับด้อนให้ขึ้นไปเอาทิวเล็บตัดคันนาก็ดี ผูกโคที่พวกเด็กชาวบ้านผู้ไม่ได้ถูกบังคับ ช่วยกันจับด้อนให้ลงไปในน้ำตามธรรมดาของตนเอง ทำให้ระลอกคลื่นตั้งขึ้นก็ดี, พวกเด็กชาวบ้านพากันเข้าไปเล่นน้ำเสียเอง ทำให้ระลอกคลื่นตั้งขึ้นก็ดี, ต้นไม้ (ซึ่งเกิดอยู่) ภายในน้ำ ที่ถูกชนเหล่าอื่นตัดขาดล้มลงแล้ว ทำระลอกคลื่นให้ตั้งขึ้น, ระลอกคลื่นนั้น ๆ ชัดคันนาขาดก็ดี, แม้หากว่า ภิกษุทำคันนาให้ชำรุดแล้ว ปิดที่ ๆ เขาให้น้ำออกไป หรือลำรางสำหรับให้น้ำแห่งสระที่แห่ง ก่อคันหรือแต่งลำรางที่แห่งให้ตรงทางน้ำที่จะไหลบ่าไปแต่ที่อื่น, ภายหลังในเมื่อฝนตก น้ำไหลบ่ามาเขาะทำลายคันนาไป, ในที่ทุก ๆ แห่ง เป็นกัณฑ์ไทย. ส่วนภิกษุใด ทำลายคันบึงแห่งในฤดูแล้งให้พังลงจนถึงพื้น, ภายหลังในเมื่อฝนตก น้ำที่ไหลมาครั้งแล้วครั้งเล่า ก็ไหลผ่านไป, เป็นกัณฑ์ไทยแก่ภิกษุรูปนั้น. ข้าวกล้ามีประมาณเท่าใด ที่เกิดขึ้นเพราะมีน้ำนั้นเป็นปัจจัย, ภิกษุเมื่อไม่ใช่ แม้ค่าทดแทนเท่าราคาบาทหนึ่งจากข้าวกล้า (ที่เสียไป) นั้น จัดว่าไม่เป็นสมณะ เพราะพวกเจ้าของทอดธุระ. แต่พวกชาวบ้านแม้ทั้งหมด เป็นอิสระแห่งน้ำในบึงทั่วไปแก่ชนทั้งปวง และปลูกข้าวกล้าทั้งหลายไว้ภายใต้แห่งบึงนั้นด้วย.

น้ำก็ไหลออกจากลำรางใหญ่แต่บึงไปโดยท่ามกลางนา เพื่อหล่อเลี้ยงข้าวกล้า.
แม้ลำรางใหญ่นั้น ก็เป็นสาธารณะแก่ชนทั้งปวง ในเวลาน้ำไหลอยู่เสมอ.
ส่วนพวกชนซักลำรางเล็ก ๆ ออกจากลำรางใหญ่นั้น แล้วไขน้ำให้เข้าไปในนา
ของตน ๆ. ไม่ยอมให้คนอื่นถือเอาน้ำในลำรางเล็กของตนนั้น, เมื่อมี
น้ำน้อย ในฤดูแล้ง จึงแบ่งปันน้ำให้กันตามวาระ. ผู้ใด เมื่อถึงวาระน้ำ
ไม่ได้น้ำ, ข้าวกล้าของผู้นั้นย่อมเหี่ยวแห้งไป, เพราะเหตุนั้น ผู้นั้นจะรับเอา
น้ำในวาระของคนเหล่านี้ ย่อมไม่ได้. บรรดาลำรางเล็กเป็นต้นนั้น ภิกษุใด
ไขน้ำจากลำรางเล็ก หรือจากนาของชนเหล่านี้ ให้เข้าไปยังเหมืองหรือนา
ของตน หรือของคนอื่นด้วยโดยจิตที่ดี ให้น้ำไหลบ่าปากคงไปก็ดี, ภิกษุนั้น
เป็นอหหารแท้. ฝ่ายภิกษุใด คิดว่า นาน ๆ เราจักมีน้ำสักคราวหนึ่ง และ
ข้าวกล้านี้ก็เหี่ยวแห้งจึงปิดทางไหลของน้ำที่กำลังไหลเข้าไปในนาของชนเหล่า
อื่นเสีย แล้วให้ไหลเข้าไปยังนาของตน, ภิกษุนั้นเป็นอหหารเหมือนกัน. ก็ถ้า
ว่าเมื่อน้ำยังไม่ไหลออกจากบึง หรือยังไม่ไหลไปถึงปากเหมืองของชนเหล่านี้,
ภิกษุก่อลำรางแห่งนั้นเองไว้ในที่นั้น ๆ โดยอาการที่น้ำซึ่งกำลังไหลมา จะไม่
ไหลเข้าไปในนาของชนเหล่านี้ ไหลเข้าไปแต่ในนาของตนเท่านั้น, เมื่อน้ำ
ยังไม่ไหลออกมา แต่ภิกษุได้ก่อกันไว้ก่อนแล้ว ก็เป็นอันเธอก่อไว้ดีแล้ว, เมื่อ
น้ำไหลออกมาแล้ว ถ้าภิกษุก่อกันไว้ เป็นกัณฑ์ไทย. แม้เมื่อภิกษุไปยังบึง
แล้วรื้อถอนท่อลำรางสำหรับไขน้ำออกเสียเอง ให้น้ำไหลเข้าไปยังนาของตน
ไม่เป็นอหหาร. เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่าตนอาศัยบึงจึงได้ทำนา. แต่ไม่
สมด้วยลักษณะนี้ว่า วัตถุกาละและเทศะเป็นต้น. เพราะเหตุนั้น คำที่ท่าน
กล่าวไว้ในมหาอรรคถานั้นแหละ ชอบแล้ว ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยน้ำ

กล่าวด้วยไม้ชำระฟัน

ไม้ชำระฟัน อันผู้ศึกษาพึงวินิจฉัยตามข้อที่วินิจฉัยไว้ในกัณฑ์ตั้งอยู่ในสวน. ส่วนความแปลกกันในไม้ชำระฟันนี้ มีดังต่อไปนี้ :-

ไวยาวัจกรคนใด เป็นผู้ที่สงฆ์เลื่อมใสด้วยคำบำเหน็จ ย่อมนำไม้ชำระฟันมาถวายทุกวัน หรือตามวาระปีภักและเดือน. ไวยาวัจกรคนนั้น นำไม้ชำระฟันนั้นมา แม้ตัดแล้ว ยังไม่มอบถวายภิกษุสงฆ์เพียงใด, ไม้ชำระฟันนั้นก็ยังเป็นของไวยาวัจกรผู้นำนั่นนั่นเอง เพียงนั้น. เพราะเหตุนั้น ภิกษุเมื่อถือเอาไม้ชำระฟันนั้นด้วยโดยจิต พึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ. อนึ่ง มีของครุภัณฑ์ซึ่งเกิดขึ้นในอารามนั้น, ภิกษุเมื่อถือเอาของครุภัณฑ์เหล่านั้น ที่ภิกษุสงฆ์รักษาคุ้มครอง ก็พึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ. ในไม้ชำระฟันที่ตัดแล้ว และยังมีได้ตัด ซึ่งเป็นของคณะบุคคลและมนุษย์คฤหัสถ์ก็ดี ในกัณฑ์ที่เกิดขึ้นในอารามและสวนเป็นต้น ของคณะบุคคลและมนุษย์คฤหัสถ์เหล่านั้นก็ดี ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. สามเณรทั้งหลาย เมื่อนำไม้ชำระฟันมาถวายแก่ภิกษุสงฆ์ตามวาระ ย่อมนำมาถวายแม่แก่พระอาจารย์และอุปัชฌายะ (ของตน). เธอเหล่านั้น ครั้นตัดไม้ชำระฟันนั้นแล้ว ยังไม่มอบถวายสงฆ์เพียงใด, ไม้ชำระฟันนั้นแม้ทั้งหมด ก็ยังเป็นของเธอเหล่านั้นนั่นเองเพียงนั้น, เพราะเหตุนั้น ภิกษุเมื่อถือเอาไม้ชำระฟันเหล่านั้นด้วยโดยจิต ก็พึงปรับอาบัติตามราคาสั่งของ. แต่เมื่อใด สามเณรเหล่านั้นตัดไม้ชำระฟันแล้ว ได้มอบถวายสงฆ์แล้ว แต่ยังเก็บไว้ในโรงไม้ชำระฟัน ด้วยคิดในใจอยู่ว่า ภิกษุสงฆ์จะใช้สอยตามสบายเถิด ดังนี้, ตั้งแต่กาลนั้นไป ไม่เป็นอาหาร แต่ก็ควรทราบธรรมเนียม.

จริงอยู่ ภิกษุรูปใด เข้าไปในท่ามกลางสงฆ์ทุกวัน, ภิกษุรูปนั้น ควรถือเอา
ไม้ชำระฟันได้เพียงวันละอันเท่านั้น. ส่วนภิกษุรูปใด ไม่เข้าไปในท่ามกลาง
สงฆ์ทุกวัน พักอยู่ในเรือนที่บำเพ็ญเพียร จะปรากฏตัวได้ก็แต่ในที่ฟังธรรม
หรือในโรงอุโบสถ ; ภิกษุรูปนั้นควรกำหนดประมาณ แล้วเก็บไม้ชำระฟัน
๔ - ๕ อันไว้ในที่อยู่ของตนก็แล้วเถิด. เมื่อไม้ชำระฟันเหล่านั้น หหมดไปแล้ว
แต่ถ้าในโรงไม้ชำระฟัน ยังมีอยู่มากทีเดียว ก็ควรนำมาเกี่ยวได้อีก, ถ้าเธอ
ไม่กำหนดประมาณ ยังนำมาอยู่ไช้ไร, เมื่อไม้ชำระฟันเหล่านั้นยังไม่หมดสิ้น
ไปเลย, แต่ในโรงหมดไป ; คราวนั้น พระเถระทั้งหลายบางพวกจะพึงพูดว่า
พวกภิกษุผู้นำไม้ชำระฟันไป จงนำมาคืน, บางพวกจะกล่าวว่า จงเกี่ยวไปเถิด,
พวกสามเณรจักขนมาถวายอีก เพราะเหตุนี้ จึงควรกำหนดประมาณ เพื่อ
ป้องกันการวิวาทกัน แต่ไม่มีโทษในการถือเอา. แม้ภิกษุผู้จะเดินทาง ควร
ใส่ไม้ชำระฟันหนึ่งหรือสองอันในถุงย่ามแล้วจึงไป ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยไม้ชำระฟัน

กล่าวด้วยต้นไม้เจ้าป่า

บทว่า วนปติ ได้แก่ ต้นไม้เป็นเจ้าแห่งป่า คำว่า วนปติ นั้น เป็นชื่อของต้นไม้ที่เจริญที่สุดในป่า. ก็ต้นไม้ที่พวกมนุษย์หวงห้ามแม่ทั้งหมด มีมะม่วง ขนุนลำมะลอ และขนุนธรรมดาเป็นต้น ท่านประสงค์เอาในอธิการนี้. ก็หรือว่า พวกมนุษย์ปลูกกระวานและเถาว์วัลย์เป็นต้นขึ้นไว้ที่ต้นไม้ใด, ต้นไม้นั้น เมื่อถูกภิกษุตัด ถ้าเปลือกก็ดี ใยก็ดี สะเก็ดก็ดี กระพี้ก็ดี แม้นเดียว ยังติดเนื่องกันอยู่เล ล้มลงบนพื้นดิน ก็ยังรักษาอยู่ก่อน. ส่วนต้นไม้ใดแม้ ถูกตัดขาดแล้ว ก็ยังตั้งอยู่ตรงๆ นั้นเอง เพราะมีเถาว์วัลย์หรือกิ่งไม้ไผ่ครอบ ธารไว้ หรือเมื่อล้มลงไปยังไม่ถึงพื้นดิน, ในต้นไม้ นั้น ไม่มีการหลีกเลียง คือ เป็นอาหารทีเดียว. แม้ต้นไม้ใด ที่ภิกษุเอาเลื้อนตัดขาดแล้ว ก็ยังตั้งอยู่ในที่นั้นนั่นเอง เป็นเหมือนยังไม่ขาดฉะนั้น, แม้ในต้นไม้ นั้น ก็มีนัยนี้ เหมือนกัน. ส่วนภิกษุรูปใด ทำต้นไม้ให้หย่อนกำลัง ภายหลังจึงเขย่าให้ล้มลงก็ดี ให้ผู้อื่นเขย่าก็ดี ตัดไม้ต้นอื่นใกล้ต้นไม้ นั้นทับลงไว้เองก็ดี ให้ผู้อื่น ตัดทับก็ดี ต้อนพวกลิงให้ไปขึ้นบนต้นไม้ นั้นก็ดี สั่งคนอื่นให้ต้อนขึ้นไปก็ดี ต้อนพวกค่างควาให้ขึ้นบนต้นไม้ นั้นก็ดี สั่งคนอื่นให้ต้อนขึ้นไปก็ได้ ค่างควา เหล่านั้น ทำต้นไม้ นั้นให้ล้มลง ; อาหารย่อมมีแก่ภิกษุรูปนั้นเหมือนกัน. แต่ถ้าเมื่อทำต้นไม้ หย่อนกำลังแล้ว มีผู้อื่นซึ่งเธอมิได้บังคับเคย เขย่า ต้นไม้ นั้นให้ล้มลงก็ตาม เอาต้นไม้ ทับไว้เองก็ตาม พวกลิงหรือค่างควาขึ้น

เกาะตามธรรมดาของตนก็ตาม มีผู้อื่นซึ่งเธอมิได้บังคับขึ้นไปเองก็ตาม เธอ
แผ้วถางทางลมไว้เสียเองก็ตาม, ลมที่มีกำลังแรงพัดมาทำต้นไม้ให้ล้มลง ;
เป็นกัณฑ์ไทย ในที่ทุกแห่ง. ก็ในอธิการนี้ การแผ้วถางทางลมในเมื่อลมยังไม่
พัดมา สมด้วยกิจทั้งหลาย มีการแต่งตำราที่แห่งให้ตรงเป็นต้น หาสมโดย
ประการอื่นไม่. ภิกษุเจาะต้นไม้แล้วเอาศัสตราดอกก็ดี จุดไฟเผาก็ดี ตอก
เสี้ยนกระเบนที่เป็นพิษไว้ก็ดี ต้นไม้นั้นย่อมตายไป ด้วยการกระทำใด, ในการ
กระทำนั้นทั้งหมด เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน ฉะนี้แล.

จบกล่าวว่าย่นต้นไม้เข้าป่า

กล่าวด้วยผู้นำทรัพย์ไป

ในภณณะที่มีผู้นำไป มีวินัยดังนี้ :- ภณณะที่ผู้อื่นนำไป ชื่อว่า

หรรณกะ.

สองบทว่า **เอยฺยจิตฺโต อามสฺติ** ความว่า ภิกษุเห็นคนอื่นผู้ใด
สืตภาระเป็นต้นทุนเอาสิ่งของเดินไป แล้วคิดอยู่ในใจว่า เราจักแย่งเอาสิ่งของ
นั้นไป จึงรีบไปลอบคลำ เพียงการลอบคลำเท่านั้น เธอเป็นทุกกฏ.

บทว่า **พฺนฺทาเปติ** ความว่า ภิกษุทำการขุดมาและขุดไป แต่เจ้าของ
ยังไม่ปล่อย, เพราะทำให้ไวนั้น เธอเป็นอุลลัจจัย.

สองบทว่า **จํานา จาเวติ** ความว่า ภิกษุขุดมาให้พ้นจากมือเจ้าของ,
เพราะเหตุที่ให้พ้นนั้น เธอเป็นปาราชิก. แต่ถ้าเจ้าของภณณะลุกขึ้นมาแล้วโดยดี
ภิกษุนั้น บังคับให้วางภณณะนั้น แล้วจึงรับคืนอีก , ภิกษุเป็นปาราชิก เพราะ
การถือเอาคราวแรกนั่นเอง. เมื่อภิกษุตัดหรือแก้เครื่องอสังการ จากศีรษะ
หู คอ หรือจากมือถือเอา พอรู้สึกว่าเธอแก้ให้พ้นจากอวัยวะมีศีรษะเป็นต้น
ก็เป็นปาราชิก. แต่เธอไม่ได้นำกำไลมือหรือทองปลายแขนที่มือออก เป็นแต่
รูดไปทางปลายแขน ให้เลื่อนไป ๆ มา ๆ หรือทำให้เช็ดไปในอากาศ, ก็ยัง
รักษายู่ก่อน เครื่องประดับมีกำไลมือเป็นต้น ให้เกิดเป็นปาราชิกไม่ได้
จุจวลัยที่โคนต้นไม้อะไรและราวจิรวรณะนั้น; เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า มือที่
สวมเครื่องประดับมีวิญญูญาณ. จริงอยู่ เครื่องประดับมีกำไลมือเป็นต้น ซึ่ง
สวมอยู่ในส่วนแห่งอวัยวะที่มีวิญญูญาณ ยังนำออกจากมือนั้นไม่ได้เพียงใด ก็ยัง
มีอยู่ในมือนั้นนั่นเองเพียงนั้น. ในวงแหวนที่สวมนิ้วมือ ในเครื่องประดับเท้า
และสะเอว ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. ส่วนภิกษุรูปใด แย่งชิงเอาผ้าสาฎกที่ผู้อื่น

นุ่งห่มอยู่ และผู้นั้น ก็ไม่ปล่อยให้หลุดออกโดยเร็ว เพราะมีความละอาย. ภิกษุผู้เป็นโจรดึงทางชายข้างหนึ่ง. ผู้นั้น (คือเจ้าของผ้า) ก็ดึงทางชายอีกข้างหนึ่ง ยังรักษาอยู่ก่อน. เมื่อสักว่าผ้านั้นพ้นจากมือของผู้นั้น ภิกษุนั้นต้องปาราชิก. แต่ถ้าเอกเทศแห่งผ้าสาฎกที่ภิกษุดึงมา ขาดไปอยู่ในมือ และเอกเทศนั้น ได้ราคาถึงบาท ก็เป็นปาราชิกเหมือนกัน.

บทว่า สหณฺฑทหรรกํ ความว่า ภิกษุคิดว่า เราจักนำภัณฑะพร้อม กับคนผู้ขนภัณฑะไป ดังนี้แล้ว จึงคุกคามผู้ขนภัณฑะไปว่า เองจงไปจากที่นี่. บุคคลผู้ขนภัณฑะไปนั้นเกรงกลัว จึงได้หันหน้าไปยังทิศตามที่ภิกษุผู้เป็นโจรประสงค์ ก้าวเท้าข้างหนึ่งไป เป็นอุตุลัจฉัย แก่ภิกษุผู้เป็นโจร. เป็นปาราชิก ในก้าวเท้าที่สอง.

บทว่า ปาตาเปติ ความว่า แม้ถ้าภิกษุผู้เป็นโจร เห็นอาวุธในมือของบุคคลผู้ขนภัณฑะไป เป็นผู้มีความหวาดระแวง ใครจะทำให้อาวุธตกไปแล้วถืออาวุธนั้น จึงถอยออกไปอยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่งตวาด ทำให้อาวุธตกไป พอสักว่าอาวุธหลุดจากมือของผู้นั้นแล้ว ก็ต้องปาราชิก. ส่วนคำว่า ทำทรัพย์ให้ตกไป ต้องอาบัติทุกกฏ เป็นต้น พระองค์ตรัสไว้แล้วด้วยอำนาจความกำหนดหมาย. จริงอยู่ ภิกษุรูปใด กำหนดหมายไว้ว่า เราจักทำให้สิ่งของตกไป แล้วจักถือเอาสิ่งของที่เรารอบใจ ดังนี้ แล้วจึงทำให้ตกไป. เอรูปนั้นต้องทุกกฏ เพราะทำให้สิ่งของนั้นตกไป และเพราะการจับต้องสิ่งของนั้น, ต้องอุตุลัจฉัย เพราะทำให้ไหว, ต้องปาราชิก เพราะทำสิ่งของที่มีราคาถึงบาทให้เคลื่อนจากฐาน. แม้เมื่อภิกษุถูกบุคคลผู้ขนภัณฑะไปผลักให้ล้มลงในภายหลังจึงปล่อยสิ่งของนั้น ความเป็นสมณะไม่มีเลย. ฝ่ายภิกษุรูปใด เห็นบุคคลผู้ขนสิ่งของกำลังก้าวเดินไป จึงติดตามไป พลางพูดว่า หยุด หยุด วางสิ่งของลง ทำให้เขาวางสิ่งของลง, แม้ภิกษุรูปนั้น ก็เป็นปาราชิก ในเมื่อ

สักว่าสิ่งของพ้นไปจากมือของผู้ชนไป เพราะคำสั่งนั้นเป็นเหตุ, ส่วนภิกษุรูปใด พุดว่า หยุต ๆ แต่ไม่ได้พุดว่า วางสิ่งของลง, และบุคคลผู้ชนสิ่งของไป นอกนี้ จึงเหลือวาทุภิกษุผู้เป็นโจรนั้น แล้วคิดว่า ถ้าภิกษุโจรรูปนี้ ฟังมาถึงตัวเรา จะฟังฆ่าเราเสียก็ได้ ยังเป็นผู้มีความหวังไขอยู่ จึงได้ซ่อนสิ่งของนั้นไว้ในที่รกชัฏ ด้วยคิดในใจว่า จักกลับมาถือเอา ดังนี้แล้วหนีไป ยังไม่เป็นที่ปราชิก เพราะมีการทำให้ตกเป็นปัจจัย, แต่เมื่อภิกษุมานถือเอาด้วยโดยจิตเป็นปราชิกในขณะยกขึ้น ก็ถ้าภิกษุผู้เป็นโจรนั้น มีความรำพึงอย่างนี้ว่า สิ่งของนี้เมื่อเราทำให้ตกไปเท่านั้น ชื่อว่า ได้ทำให้เป็นของๆ เราแล้ว ในระหว่างที่รำพินนั้น จึงถือเอาสิ่งของนั้น ด้วยความสำคัญว่า เป็นของตนยังรักษาอยู่ ในเพราะการถือเอา, แต่เป็นภณฑไทย ครั้นเมื่อเจ้าของพุดว่า ท่านจงคืนให้ เมื่อไม่คืนให้ เป็นปราชิก ในเมื่อเจ้าของทอดธุระ. แม้เมื่อภิกษุถือเอาด้วยบังสุกุลสัญญาว่า เจ้าของภณฑะนั้น ทั้งสิ่งของนี้ไป, บัดนี้เขาไม่หวังเห็นสิ่งของนี้ ดังนี้ ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

ในมหาอรรคถา ท่านกล่าวไว้ว่า แต่ถ้าเจ้าของกำลังตรวจดูด้วยเหตุเพียงคำที่ภิกษุโจรพุดว่า หยุต หยุต เท่านั้น เห็นภิกษุโจรนั้น แล้วทอดธุระเสีย ด้วยคิดว่า บัดนี้ มันไม่ใช่ของเรา หมดความหวังไข ทอดทิ้งหนีไป, เมื่อภิกษุถือเอาของสิ่งนั้นด้วยโดยจิต เป็นทุกกฏ ในเมื่อยกขึ้น, เมื่อเจ้าของให้นำมาคืน ฟังคืนให้, เมื่อไม่คืนให้ เป็นปราชิก เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่าเขาทอดทิ้งสิ่งของนั้น ด้วยประโยชน์ของภิกษุนั้น. แต่ในอรรคถาทั้งหลายอื่น ไม่มีคำวิจารณ์เลย วินิจัยแม้ในภิกษุผู้ถือเอาด้วยความสำคัญว่าเป็นของตนก็ดี ด้วยบังสุกุลสัญญาก็ดี โดยนัยก่อนนั่นเอง ก็เหมือนกันนี้แล.

จบกล่าวด้วยผู้นำทรัพย์ไป

กล่าวด้วยสิ่งของที่เขาสลักไว้

พึงทราบวินิจจัยในของฝากต่อไป:- แม้ในเพราะการกล่าวเท็จทั้งที่
รู้ตัวอยู่ว่า ข้าพเจ้าไม่ได้รับไว้ ดังนี้ จึงเป็นทุกกฏ เพราะเป็นบุพประโยค
แห่งอกินนาทาน คงเป็นทุกกฏนั่นเอง แม้แก่ภิกษุผู้กล่าวคำเป็นต้นว่า ท่าน
พูดอะไร? คำนี้ไม่สมควรแก่ข้าพเจ้า, ทั้งไม่สมควรแก่ท่านด้วย เจ้าของยัง
ความสงสัยให้เกิดขึ้นว่า เราได้มอบทรัพย์ไว้ในมือของภิกษุนี้ ในที่ลับ, คน
อื่นไม่มีใครรู้ เธอจักให้แก่เรา หรือไม่หนอ? เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุ
เจ้าของเห็นข้อที่ภิกษุนั้นเป็นผู้หยาบคายเป็นต้น จึงทอดธุระว่า ภิกษุรูปนี้
จักไม่คืนให้แก่เรา ในภิกษุและเจ้าของภณฑะนั้น ถ้าภิกษุนี้ ยังมีความ
อุตสาหะในอันให้อยู่ว่า เราจักทำให้เขาลำบาก แล้วจักให้ ยังรักษาอยู่ก่อน
แม้ถ้าเธอไม่มีความอุตสาหะในอันให้, แต่เจ้าของภณฑะยังมีความอุตสาหะใน
อันรับ ยังรักษาอยู่เหมือนกัน แต่ถ้าภิกษุไม่มีอุตสาหะในอันให้นั้น เจ้าของ
ภณฑะทอดธุระว่า ภิกษุนี้ จักไม่ให้แก่เรา เป็นปาราชิกแก่ภิกษุ เพราะทอด
ธุระของทั้งสองฝ่าย ด้วยประการฉะนี้ แม้ถ้าภิกษุพูดแต่ปากว่า จักให้ แต่
จิตใจ ไม่อยากให้ แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็เป็นปาราชิก ในเพราะเจ้าของทอดธุระ
แต่ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ย้ายภณฑะ ชื่อว่าของฝากนั้น ที่ชนเหล่าอื่นมอบไว้
ในมือของตน เพื่อประโยชน์แก่การคุ้มครองไปจากฐาน โดยความเป็นประเทศ
นี้ไม่ได้คุ้มครอง นำไปเพื่อต้องการเก็บไว้ในที่คุ้มครอง อวหารย่อมไม่มีแก่
ภิกษุผู้ให้เคลื่อนจากฐานแม้ด้วยโดยจิต. เพราะเหตุไร? เพราะเป็นของที่
เขาสลักไว้ในมือของตน, แต่เป็นภณฑไทย. แม้เมื่อภิกษุผู้ให้สอยเสียด้วย
โดยจิต ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ถึงในการถือเอาเป็นของยืม ก็เหมือนกันแล.

แม้คำว่า **ธมฺม จรฺนุโต** เป็นอาทิ ก็มีนัยดังกล่าวแล้วเหมือนกัน พรรณนาพระบาลี เท่านั้นก่อน.

ส่วนวินิจฉัยนอกพระบาลีในของฝากนี้ ท่านกล่าวไว้แล้วด้วยอำนาจแห่งจตุกกะมีปิตตจตุกกะเป็นต้น อย่างนี้ :-

ได้ยินว่า ภิกษุรูปหนึ่ง ให้เกิดความโลภขึ้นในบาตรที่มีราคามากของผู้อื่น ใครจะลักบาตรนั้น จึงกำหนดที่ซึ่งเขาวางบาตรครั้นนั้นไว้ได้อย่างดี แล้วจึงวางบาตรแม่ของตนไว้ใกล้ชิดบาตรครั้นนั้นทีเดียว ในสมัยใกล้รุ่ง แม้เธอจึงมาให้บอกธรรม แล้วเรียนพระมหาเถระผู้กำลังหลับอยู่ อย่างนี้ว่า กระผมไหว้ขอรับ พระเถระถามว่า นั่นใคร เธอจึงตอบว่า กระผมเป็นภิกษุอาคันตุกะขอรับ อยากจะลาไปแค่เช้านี้แหละ และบาตรของกระผมมีสายโยกเช่นนี้มีถลอกเช่นนี้ วางไว้ที่โน้น, ดิละ ขอรับ กระผมควรได้บาตรนั้น. พระเถระเข้าไปฉวยเอาบาตรนั้น, เป็นปาราชิก แก่ภิกษุผู้เป็นโจร ในขณะที่ยกขึ้นทีเดียว. ถ้าเธอกลัวแล้วหนีไปในเมื่อพระเถระมาแล้ว ถามว่า คุณเป็นใคร มาผิดเวลา. เธอต้องปาราชิกแล้วเทียว จึงหนีไป. แต่ไม่เป็นอาบัติแก่พระเถระ เพราะท่านมีจิตบริสุทธิ์ พระเถระทำในใจว่า เราจักหยิบบาตรนั้น แต่ฉวยเอาไปอื่นไป, แม้ในบาตรใบนั้น ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. แต่นัยนี้ ย่อมเหมาะในเมื่อพระเถระหยิบบาตรใบอื่น แต่เหมือนใบนั้น ดังเรื่องคนที่เหมือนกันกับคนที่สั่งในมนุสสวิคคหสิกขาบทฉะนั้น. ส่วนในกฐนที ท่านกล่าวไว้ว่า พึงปรับอาบัติด้วยการอย่างเท่าไป คำที่ท่านกล่าวไว้ในกฐนทีนั้น ย่อมสมในเมื่อพระเถระหยิบบาตรอื่น แต่ไม่เหมือนใบนั้นเลย. พระเถระสำคัญว่าเป็นบาตรใบนั้น แต่ได้หยิบเอาบาตรของตนให้ไป, ไม่เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้เป็นโจร เพราะบาตรนั้นเจ้าของให้, เพราะตนถือเอาด้วยจิตไม่บริสุทธิ์ เป็นทุกกฏ. พระเถระ

สำคัญว่าเป็นบาตรใบนั้น แต่ได้หยิบเอาบาตรของภิกษุผู้เป็นโจรนั่นเองให้ไป, แม้ในอธิการว่าด้วยการหยิบบาตรของภิกษุผู้เป็นโจรให้ไปนี้ ไม่เป็นปาราชิก แก่ภิกษุผู้เป็นโจร เพราะบาตรใบนั้นเป็นของๆ ตน, แต่เพราะตนถือเอา ด้วยจิตไม่บริสุทธิ์ เป็นทุกกฏแท้. เป็นอนาบัติแก่พระเถระในที่ทั้งปวง.

ภิกษุอีกรูปอื่น คิดว่า จักลักบาตร แล้วให้พระเถระผู้กำลังจำวัด หลับอยู่ เหมือนอย่างนั้นเอง และถูกพระเถระถามว่า นี่ใคร?. ภิกษุนั้น เรียนว่า กระผมเป็นภิกษุไข้ ขอรับ! ได้โปรดให้บาตรใบหนึ่งแก่กระผมก่อน, กระผมไปยังประตูบ้านแล้ว จักนำเกสัฆมา. พระเถระกำหนดว่า ในที่นี้ ไม่มี ภิกษุไข้, นี่ เป็นโจร แล้วพูดว่า จงนำบาตรนี้ไป ได้นำบาตรของภิกษุ ผู้คู่เวรของตนให้ไป, เป็นปาราชิกแก่ทั้งสองรูป ในขณะที่ยกขึ้นนั่นเอง. แม้ เมื่อพระเถระจำได้ดีว่า เป็นบาตรของภิกษุผู้คู่เวร แล้วยกบาตรของรูปอื่นขึ้น ก็มีนัยเหมือนกัน ก็ถ้าพระเถระจำได้ดีว่า บาตรใบนี้ ของภิกษุผู้คู่เวร แต่ได้ยกเอาบาตรของภิกษุผู้เป็นโจรนั่นเองให้ไป เป็นปาราชิกแก่พระเถระ เป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้เป็นโจร โดยนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. ถ้าพระเถระสำคัญ อยู่ว่า บาตรใบนี้ ของภิกษุผู้คู่เวรของภิกษุผู้เป็นโจรนั้น จึงให้บาตรของตน ไป, เป็นทุกกฏทั้งสองรูป โดยนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นแล. พระมหาเถระรูปหนึ่ง พุทกะภิกษุผู้ปฏิญาณว่า คุณจงถือเอาบาตรและจีวร, เราจักไปบิณฑบาตยังบ้าน ชื่อนั้น. ภิกษุหนุ่ม ถือเอาเดินไปข้างหลังพระเถระ ยังโดยจิตให้เกิดขึ้นแล้ว ถ้าเลื่อนภาระบนศีรษะลงมาที่คอ ไม่เป็นปาราชิก. เพราะเหตุไร? เพราะ เหตุว่า บาตรและจีวรนั้น เธอถือไปตามคำสั่ง, แต่ถ้าเธอแหวะออกจากทาง เข้าดงไป, พึงปรับอาบัติการอย่างเท่า. ถ้าเธอกลับบ่ายหน้าไปทางวิหาร หนีไป เข้าวิหารแล้วจึงไป เป็นปาราชิกในขณะที่ก้าวล่วงอุปจารไป. ถ้าแม้ เธอบ่ายหน้าสู่บ้าน หนีไปจากสถานที่พระมหาเถระผลัดเปลี่ยนผ่านงุ่มห่ม เป็น

ปาราชิกในขณะที่กำลังอุปจารบ้านไป. แต่ถ้าทั้งสองรูป เทียวบิณฑบาตฉันแล้ว หรือถือเอาออกไป, ฝ่ายพระเถระพูดกะภิกษุหนุ่มรูปนั้นแม้อีกว่า คุณจงถือเอาบาตรและจีวร, เราจักไปยังวิหาร และภิกษุหนุ่มรูปนั้น ก็เลื่อนภาระบนศีรษะลงมาที่คอในสถานที่นั้น โดยนัยก่อนนั้นแล ยังรักษาอยู่ก่อน ถ้าแหวะออกจากทางเข้าดังไป พึงปรับอาบัติด้วยการย่างเท้า. เธอกลับแล้วมุ่งหน้าไปสู่บ้านนั้นแลหนีไป เป็นปาราชิกในขณะที่กำลังอุปจารบ้านไป. เธอมุ่งหน้าไปยังวิหารข้างหน้าหนีไป แต่ไม่ยืนไม่นั่งในวิหาร ไปเสียด้วยโดยจิต ยังไม่ทันสงบนั้นเอง, เป็นปาราชิกในขณะที่กำลังอุปจารไป. ฝ่ายภิกษุรูปใด ท่านมิได้ใช้ฉวยเอาเอง เป็นปาราชิกแก่ภิกษุรูปนั้น ในเพราะเลื่อนภาระที่ศีรษะลงมาที่คอเป็นต้น คำที่เหลือเหมือนกับคำก่อนนั้น แล.

ส่วนภิกษุใด อันพระเถระสั่งว่า คุณจงไปยังวิหารซื้อโน้นแล้ว ชักหรือข้อมจีวรแล้วจงมา ดังนี้ รับคำว่า สาธุ แล้วฉวยเอาไป, ไม่เป็นปาราชิกแม้แก่ภิกษุรูปนั้น ในเพราะยังโดยจิตให้เกิดขึ้น แล้วเลื่อนภาระบนศีรษะลงมาที่คอเป็นต้นในระหว่างทาง. ในเพราะแหวะออกจากทาง พึงปรับเธอด้วยการย่างเท้า. เธอไปยังวิหารนั้นแล้ว พักอยู่ในวิหารนั้นนั้นเอง ใช้สอยให้เก่าไปด้วยโดยจิต หรือว่าพวกโจรลักเอาจีวรนั้นของพระเถระนั้นไป ไม่เป็นอาหารแต่เป็นภณฑไทย. แม้เมื่อเธอออกจากวิหารนั้นมา ก็นัยนี้แล. ฝ่ายภิกษุใด ท่านมิได้สั่ง เมื่อพระเถระทำนิมิตแล้ว หรือตนเองกำหนดได้ เห็นจีวรเศร้าหมองแล้ว จึงกล่าวว่า โปรดมอบจีวรเถิด ขอรับ! ผมจักไปยังบ้านซื้อโน้น ข้อมแล้วจักนำมา ดังนี้ แล้วฉวยเอาไป เป็นปาราชิกแก่ภิกษุนั้น ในเพราะยังโดยจิตให้เกิดขึ้น แล้วเลื่อนภาระบนศีรษะลงมาที่คอเป็นต้นในระหว่างทาง. เพราะเหตุไร? เพราะจีวรนั้น ตนถือเอาด้วยท่านมิได้สั่ง.

เมื่อเธอแหวะออกจากทางก็ดี กลับมายังวิหารนั้นนั่นเอง แล้วก้าวล่วงแดนวิหารไปก็ดี ก็เป็นปาราชิก ซึ่งมีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. ในเมื่อโดยจิตเกิดขึ้น แม้แก่เธอผู้ไปแล้วที่บ้านนั้น ย่อมจิวรแล้วกลับมาอยู่ ก็มีนัยนี้เหมือนกัน. แต่ถ้าเธอไปในวิหารใด ก็พักอยู่ในวิหารนั้น หรือในวิหารในระหว่างทาง หรือกลับมายังวิหาร (เดิม) นั้นนั้นแลแล้วพักอยู่ ไม่ให้ก้าวล่วงแดนอุปจารในด้านหนึ่งแห่งวิหารนั้นไปก็ดี ใ้สอยให้เก่าไปด้วยโดยจิตก็ดี พวกโจรลักจิวรนั้น ของภิกษุรูปนั้นไปก็ดี จิวรนั้นสูญหายไปด้วยประการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี เป็นกัณฑ์ไทย. แต่เมื่อเธอก้าวล่วงแดนอุปจารสีมาไป เป็นปาราชิก.

ฝ่ายภิกษุใด เมื่อพระเถระทำนimitอยู่ จึงเรียนท่านว่า โปรดให้เถิด ขอรับ! ผมจักข้อมมาถวาย ดังนี้ แล้วเรียนถามว่า ผมจะไปข้อมที่ไหน ขอรับ? ส่วนพระเถระกล่าวกะภิกษุรูปนั้นว่า คุณจงไปข้อมในที่ซึ่งคุณปรารถนาเถิด. ภิกษุรูปนี้ ชื่อว่า ทูตที่ท่านส่งไป. ภิกษุนี้ แม้เมื่อหนีไปด้วยโดยจิตก็ไม่ควรปรับด้วยอาวหาร. แต่เมื่อเธอหนีไปด้วยโดยจิตก็ดี ให้ฉิบหายเสียด้วยการใช้สอยหรือด้วยประการอื่นก็ดี ย่อมเป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. ภิกษุฝากบริจารบางอย่างไปไว้ในมือของภิกษุ ด้วยสั่งว่า ท่านจงให้แก่ภิกษุชื่อโน้นในวิหารชื่อโน้น. วินิจฉัยในเมื่อโดยจิตเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ที่รับบริจารนั้นในที่ทั้งปวง ก็เป็นเช่นกับที่กล่าวไว้แล้วในค่านีว่า คุณจงไปยังวิหารชื่อโน้นแล้วชักหรือข้อมจิวรแล้วจงมา ดังนี้. ภิกษุอีกรูปหนึ่ง ใครจะส่ง (บริจาร) ไป จึงทำนimitโดยนัยว่า ใครหนอ จักรับไป. ก็ในสถานที่นั้น มีภิกษุรูปหนึ่งกล่าวว่า โปรดให้เถิด ขอรับ! ผมจักรับไป ดังนี้แล้ว ก็รับเอา (บริจารนั้น) ไป. วินิจฉัยในเมื่อโดยจิตเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ที่รับบริจารนั้น ในที่ทั้งปวง เป็นเช่นกับที่กล่าวไว้แล้วในค่านีว่า โปรดให้จิวรเถิด ขอรับ! ผมไปยังบ้านชื่อโน้น ข้อมแล้ว จักนำมา ดังนี้.

พระเถระได้ผ้าเพื่อประโยชน์แก่จีวรแล้ว ก็เก็บไว้ในตระกูลอุปัฏฐาก. ถ้าอันเตวาสิกของพระเถระนั้น ใครจะลักเอาผ้าไป จึงไปในตระกูลนั้น แล้วพูดเหมือนคนถูกพระเถระใช้ให้ไปว่า นัยว่าพวกท่านจงให้ผ้านั้น. อุบาสกเชื่อคำของภิกษุรูปนั้นแล้ว ได้นำเอาผ้าที่อุบาสกเก็บไว้มาถวายก็ดี อุบาสกหรือใครคนอื่น (เชื่อคำของภิกษุรูปนั้นแล้ว) ได้นำเอาผ้าที่อุบาสกเก็บไว้มาถวายก็ดี. ภิกษุรูปนั้น เป็นปราชิกในขณะที่ยกขึ้นนั่นเอง. แต่ถ้าพวกอุปัฏฐากของพระเถระพูดว่า พวกเราจักถวายผ้านี้แก่พระเถระ แล้วก็เก็บผ้าของตนไว้. ถ้าอันเตวาสิกของพระเถระนั้น ใครจะลักเอาผ้านั้น จึงไปในตระกูลนั้น แล้วพูดว่า นัยว่า พวกท่านใครจะถวายผ้าแก่พระเถระ จงให้ผ้านั้นเถิด. และอุปัฏฐากเหล่านั้น เชื่ออันเตวาสิกรูปนั้นแล้วพูดว่า ท่านผู้เจริญ ! พวกข้าพเจ้าตั้งใจไว้ว่า นิมนต์ให้ท่านฉันแล้ว จักถวาย จึงได้เก็บไว้ นิมนต์ท่านรับเอาไปเถิด แล้วก็ถวายไป ไม่เป็นปราชิก เพราะผ้านั้นพวกเจ้าของถวายแล้ว แต่เป็นทุกกฎ เพราะเธอถือเอาด้วยจิตไม่บริสุทธิ์ และเป็นกัณหาไทยด้วย.

ภิกษุเดินไปยังบ้านบอกแก่ภิกษุว่า ผู้มีชื่อนี้ จักถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่ผม, ท่านพึงรับเอาผ้าผืนนั้นแล้วเก็บไว้ด้วย. ภิกษุรูปนั้นรับว่า ดีละ แล้วเก็บผ้าสาฎกที่มีราคามากที่ภิกษุนั้นให้ไว้ กับผ้าสาฎกที่มีราคาน้อยซึ่งตนได้แล้ว ภิกษุนั้นมาแล้วจะรู้ว่าผ้าที่ตนได้มีราคามาก หรือไม่รู้ก็ตาม พูดว่า ท่านจงให้ผ้าอาบน้ำฝนแก่ผมเถิด เธอตอบว่า ผ้าสาฎกที่ท่านได้ไม่มีเนื้อหยาบ, ส่วนผ้าสาฎกของผมมีราคามาก, ทั้งสองผืนผมได้เก็บไว้ในโอกาสซื้อโน้นแล้ว, โปรดเข้าไปเอาเถิด. เมื่อภิกษุรูปที่ทวงนั้นเข้าไปเอาผ้าสาฎกเนื้อหยาบแล้ว, ภิกษุรูปนอกนี้ถือเอาผ้าสาฎกอีกผืนหนึ่ง เป็นปราชิกในขณะที่ยกขึ้น. แม้ถ้า

ภิกษุที่เก็บผ้าไว้นั้น ได้จารึกชื่อของตนไว้ในผ้าสาฎกของภิกษุที่มาทวงนั้น และชื่อของภิกษุที่มาทวงนั้นไว้ในผ้าสาฎกของตน แล้วกล่าวว่า ท่านจงไปอ่านดูชื่อ ถือเอาไปเถิด ดังนี้. แม้ในผ้าสาฎกที่กล่าวนั้น ก็นัยนี้เหมือนกัน.

ส่วนภิกษุเจ้าถิ่นรูปใด เก็บผ้าสาฎกที่ตนเองและภิกษุอาคันตุกะนั้นได้มารวมกันไว้แล้ว พุทธะภิกษุอาคันตุกะนั้นอย่างนี้ว่า ผ้าสาฎกที่ท่านและผมได้ทั้งสองผืนเก็บไว้ในห้อง, ท่านจงไปเลือกเอาผ้าที่ท่านปรารถนาเถิด. และภิกษุอาคันตุกะนั้น ถือเอาผ้าสาฎกเนื้อหยาบที่ภิกษุเจ้าถิ่นได้มานั้นแล เพราะความละอาย. ในภิกษุอาคันตุกะและเจ้าถิ่นนั้น เมื่อภิกษุเจ้าถิ่นถือนผ้าสาฎกนอกนี้ เหลือจากที่อาคันตุกะภิกษุเลือกเอาแล้ว ไม่เป็นอาบัติ.

ภิกษุอาคันตุกะ เมื่อพวกภิกษุเจ้าถิ่นทำจิรกรรมอยู่ เก็บบาตรและจิรวไว้ในที่ใกล้เข้าใจว่า พวกภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้น จักคุ้มครองไว้ จึงไปอาบน้ำหรือไปในที่อื่นเสีย ถ้าภิกษุเจ้าถิ่นคุ้มครองบาตรและจิรนั้นไว้, ข้อนั้นเป็นการดี, ถ้าไม่คุ้มครองไว้, เมื่อบาตรและจิรนั้นสูญหายไป, ก็ไม่เป็นสินใช้. แม้ถ้าภิกษุอาคันตุกะนั้น กล่าวว่า จงเก็บบาตรและจิรนี้ไว้เถิด ขอรับ! แล้วไป, และภิกษุเจ้าถิ่นนอกนี้ไม่ทราบ เพราะมัวชวนขวายในกิจอยู่, พึงทราบนัยเหมือนกันนี้. แม้ถ้าภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้น อันภิกษุอาคันตุกะกล่าวว่า จงเก็บบาตรและจิรนี้ไว้เถิด ขอรับ! ได้ห้ามว่า พวกข้าพเจ้ากำลังยุ่ง และภิกษุอาคันตุกะนอกนี้ก็คิดว่า ท่านเหล่านี้จักเก็บแน่นอน ไม่คิดใจแล้วไปเสีย, พึงทราบนัยเหมือนกันนี้. แต่ถ้าภิกษุเจ้าถิ่นถูกพระอาคันตุกะรูปนั้น ขอร้องหรือไม่ขอก็ตาม พุทธว่า พวกข้าพเจ้าจักเก็บไว้เอง, ท่านจงไปเถิด ดังนี้ ต้องรักษาบาตรและจิรนั้นไว้ ถ้าไม่รักษาไว้ไซ้, เมื่อบาตรและจิรนั้นสูญหายไป ย่อมเป็นสินใช้. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า บาตรและจิรนั้น พวกเรารับไว้แล้ว.

ภิกษุรูปใดเป็นกัณหาการิก (ผู้รักษาเรือนคัลล) เวลาจวนรุ่งสางนั่นเอง ได้รวบรวมบาตรและจีวรของภิกษุทั้งหลายลงไปไว้ยังปราสาทชั้นล่าง ไม่ได้ปิดประตู ทั้งไม่ได้ บอกแม่แก่ภิกษุเหล่านั้น ไปเที่ยวภิกขาจารในที่ไกลเสีย, ถ้าพวกโจรลักเอาบาตรและจีวรเหล่านั้นไปไซ้, ย่อมเป็นสินใช้แก่เธอแท้.

ส่วนภิกษุกัณหาการิกรูปใด ถูกพวกภิกษुकล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ! ท่านยกบาตรและจีวรลงมาเถิด บัดนี้ ได้เวลาจับสลาก จึงถามว่า พวกท่านประชุมพร้อมกันแล้วหรือ ?

เมื่อท่านเหล่านั้นเรียนว่า ประชุมพร้อมแล้ว ขอรับ ! จึงได้ขนเอาบาตรและจีวรออกมาวางไว้ แล้วกั้นประตูกัณหาการ (เรือนคัลล) แล้วสั่งว่า พวกท่านถือเอาบาตรและจีวร แล้วพึงปิดประตูภายใต้ปราสาทเสียก่อนจึงไปดังนี้แล้วไป; ก็ในพวกภิกษุเหล่านั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีชาติเฉื่อยชา เมื่อภิกษุทั้งหลายไปกันแล้ว ภายหลังจึงเช็ดตากลูกขึ้นเดินไปยังที่มีน้ำ หรือที่ล้างหน้า. ขณะนั้นพวกโจรพบเห็นเข้า จึงลักเอาบาตรและจีวรของเธอนั้นไป, เป็นอันพวกโจรลักไปด้วยดี, ไม่เป็นสินใช้แก่ภิกษุกัณหาการิก. แม้ถ้าภิกษุบางรูปไม่ได้แจ้งแก่ภิกษุกัณหาการิกเลย ก็เก็บจีวรของตนไว้ในกัณหาการ, แม้เมื่อบริขารนั้นสูญหายไป ก็ไม่เป็นสินใช้แก่ภิกษุกัณหาการิก. แต่ถ้าภิกษุกัณหาการิก เห็นบริขารนั้นแล้ว คิดว่า เก็บไว้ในที่ไม่ควร จึงเอาไปเก็บไว้, เมื่อบริขารนั้นสูญหายไป เป็นสินใช้แก่ภิกษุกัณหาการิกรูปนั้น. ถ้าภิกษุกัณหาการิก อันภิกษุผู้เก็บไว้กล่าวว่า ผมเก็บบริขารชิ้นนี้ไว้แล้ว ขอรับ ! โปรดช่วยดูให้ด้วย ระบุว่า ได้ หรือรู้ว่าเก็บไว้ไม่ดี จึงเก็บไว้ในที่อื่นเสีย, เมื่อบริขารนั้นสูญหายไป เป็นสินใช้ แก่ภิกษุกัณหาการิกนั้นเหมือนกัน. แต่เมื่อเธอห้ามอยู่ว่า ข้าพเจ้าไม่รับรู้ ไม่เป็นสินใช้. ฝ่ายภิกษุใด เมื่อภิกษุ

กัณหาการิกเห็นอยู่นั่นเอง เก็บไว้ ทั้งไม่ให้ภิกษุกัณหาการิกรับรู้. บริหารของภิกษุนั้นหายไป เป็นอันสูญหายไปด้วยดีแล. ถ้าภิกษุกัณหาการิก เก็บบริขารนั้นไว้ในที่แห่งอื่น เมื่อสูญหายไปเป็นสินใช้.

[โจรลักของสงฆ์ในเรือนคัลล ประสันไหมภิกษุผู้รักษา]

ถ้ากัณหาการิกษาคี บริหารทั้งปวงของสงฆ์และของเจดีย์ เขาเก็บไว้ในกัณหาการิกนั้นแล. แต่ภิกษุกัณหาการิกเป็นคนโง่ ไม่ฉลาด เปิดประตูไว้ไปเพื่อฟังธรรมกถา หรือเพื่อทำกิจอื่นบางอย่างในที่ใดที่หนึ่ง ขณะนั้นพวกโจรเห็นแล้ว ลักกัณหาการิกไปเท่าใด กัณหาการิกเท่านั้นเป็นสินใช้แก่เธอทั้งหมด. เมื่อกัณหาการิกออก จากกัณหาการิกไปจงกรมอยู่ภายนอก หรือเปิดประตูตากอากาศ หรือนั่งตามประกอบสมณธรรมในกัณหาการิกนั้นเอง หรือนั่งในกัณหาการิกนั้นเอง ขวนขวายด้วยกรรมบางอย่าง หรือเป็นผู้แม่ปวดอุจจาระ ปัสสาวะ เมื่ออุปจารในที่นั้นเองมีอยู่ แต่ไปข้างนอกหรือเดินเลาะเสียดด้วยอาการอื่นบางอย่าง, พวกโจรเปิดประตู หรือเข้าทางประตูที่เปิดไว้นั่นเอง หรือตัดที่ต่อลักกัณหาการิกไปเท่าใด เพราะความเลินเล่อของเธอเป็นปัจจัย กัณหาการิกเท่านั้นเป็นสินใช้แก่เธอนั้นแลทั้งหมด. ฝ่ายพระอาจารย์บางพวกกล่าวว่า ในฤดูร้อนจะเปิดหน้าต่างนอน ก็ควร. แต่เมื่อปวดอุจจาระปัสสาวะแล้วไปในที่อื่น ในเมื่ออุปจารนั้นไม่มี จักว่าเหลือวิสัย เพราะเธอดังอยู่ในฝ่ายของผู้เป็นไข้; เพราะเหตุนี้ไม่เป็นสินใช้. ฝ่ายภิกษุใดถูกความร้อนภายในเบียดเบียน จึงทำประตูให้เป็นของรักษาคีแล้วออกไปข้างนอก. และพวกโจรจับภิกษุนั้น ได้แล้ว บังคับว่า จงเปิดประตู. เธอไม่ควรเปิดจนถึงครั้งที่สาม. แต่ถ้าพวกโจรเจื้อยวานเป็นต้น ขู่ ว่า ถ้าท่านไม่ยอมเปิด, พวกเราจักฆ่าท่านเสียด้วย จักทำลายประตูลักบริขารไปเสียด้วย. เธอจะเปิดให้ ด้วยทำในใจว่า เมื่อเรา

ตาย เสนาสนะของสงฆ์ก็ดับหาย ไม่มีคุณเลย ดังนี้ สมควรอยู่, แม้ใน
อธิการนี้ พระอาจารย์บางพวกกล่าวว่า ไม่มีสินใช้เพราะเหลือวิสัย. ถ้าภิกษุ
อาคันตุกะบางรูป ไขกุญแจ หรือเปิดประตูไว้, พวกโจรลักกันทะไปเท่าใด
กันทะเท่านั้นเป็นสินใช้แก่อาคันตุกะนั้นทั้งหมด. สลักยนต์และกุญแจ เป็น
ของที่สงฆ์คิดให้ไว้ เพื่อประโยชน์แก่การรักษาภัณฑาคาร. ภัณฑาคาริกได้
เพียงลี้มนั่น. พวกโจรเปิดเข้าไปลักบริวาร เป็นสินใช้แก่เธอแท้. แต่
ภัณฑาคาริกนั้น ได้สลักยนต์และกุญแจแล้วนอน, ถ้าพวกโจรมาบังคับว่า
จงเปิด เธอพึงปฏิบัติในคำของพวกโจรนั้น ตามนัยก่อนนั้นแล. ก็เมื่อ
ภัณฑาคาริกนั้นทำการรักษาอย่างนั้นแล้ว จึ้นนอน, ถ้าพวกโจรทำลายฝาหรือ
หลังคา หรือเข้าทางอุโมงค์ ลักไป, ไม่เป็นสินใช้แก่เธอ. ถ้าพระเถระแม้
เหล่าอื่นอยู่ในภัณฑาคาร เมื่อประตูเปิด ท่านจงถือเอาบริวารส่วนตัวไป
ภัณฑาคาริกไม่ระวังประตู ในเมื่อพระเถระเหล่านั้นไปแล้ว, ถ้าของอะไร ๆ
ในภัณฑาคารนั้นถูกลักไป, เป็นสินใช้แก่ภัณฑาคาริกเท่านั้น เพราะภัณฑา-
คาริกเป็นใหญ่. ฝ่ายพวกพระเถระพึงเป็นพรรคพวก. นี่เป็นสามิจิกรรม ใน
ภัณฑาคารนั้น. แต่ถ้าภัณฑาคาริกบอกว่า ขอพวกท่านจงยื่นรับบริวารของ
พวกท่านข้างนอกเถิด อย่าเข้ามาเลย. และพระเถระโลเลรูปหนึ่ง แห่งพวก
พระเถระเหล่านั้น พร้อมด้วยสามเณรและอุปัฏฐากทั้งหลาย เปิดภัณฑาคารเข้า
ไปนั่งและนอน กันทะหายไปเท่าใด เป็นสินใช้แก่พระเถระนั้นทั้งหมด
ฝ่ายภัณฑาคาริกและพระเถระที่เหลือ พึงเป็นพรรคพวก. ถ้าภิกษุภัณฑาคาริก
นั่นเองชวนเอาพวกสามเณรโลเล และเหล่าผู้อุปัฏฐาก ไปนั่งและนอนอยู่ใน
ภัณฑาคาร, สิ่งของใดในภัณฑาคารนั้นหายไป. ของทั้งหมดนั้น เป็นสินใช้
แก่ภิกษุภัณฑาคาริกเท่านั้น. เพราะเหตุนี้ ภิกษุภัณฑาคาริกเท่านั้น ควร

พักอยู่ในภัณฑาคารนั้น. พวกภิกษุที่เหลือ ควรพักอยู่ที่มณฑปหรือโคนต้นไม้ แต่ไม่ควรพักอยู่ในภัณฑาคาร ด้วยประการฉะนี้.

อนึ่ง ภิกษุเหล่าใด เก็บบริวารของพวกภิกษุผู้เป็นสภาคันไว้ในห้องที่อยู่ของตนๆ เมื่อบริวารหายไ้ ภิกษุเหล่าใดเก็บไว้ เป็นสินใช้แก่ภิกษุเหล่านั้นนั่นแล. ฝ่ายภิกษุนอกนี้ ควรเป็นพรรคพวก. แต่ถ้าสงฆ์สั่งให้ถวายข้าวยาและภัต แก่ภิกษุภัณฑาคาริกในวิหารนั่นเอง และภิกษุภัณฑาคาริกรูปนั้น เข้าไปสู่บ้าน เพื่อต้องการภิกขาจาร, สิ่งของหายไ้ ย่อมเป็นสินใช้แก่ภิกษุภัณฑาคาริกรูปนั้นนั่นเอง. แม้ภิกษุผู้รับหน้าที่เฝ้าวิหาร ที่พวกภิกษุผู้เข้าไปเที่ยวภิกขาจารตั้งไว้ เพื่อต้องการให้รักษาอดิเรกจิวร ใด้ยาและภัตหรืออาหารเหมือนกัน ยังไปภิกขาจาร, สิ่งของใดในวิหารนั้นหายไ้, สิ่งของนั้นทั้งหมดเป็นสินใช้แก่เธอ. และสิ่งของนั้นนั่นเอง จะเป็นสินใช้อย่างเดียวก็หามิได้ สิ่งของใดหายไ้ เพราะความประมาทของภิกษุผู้เฝ้าวิหารนั้นเป็นปัจจัย, สิ่งของนั้นทั้งหมดเป็นสินใช้แก่เธอเหมือนภิกษุภัณฑาคาริกจะนั้น (เหมือนสิ่งของที่หายไ้เพราะความประมาทของภิกษุภัณฑาคาริก เป็นสินใช้แก่ภิกษุภัณฑาคาริกจะนั้น) ถ้าเป็นวิหารใหญ่, เมื่อเธอเดินไปเพื่อรักษาที่ส่วนหนึ่ง สิ่งของที่เก็บไว้ในอีกที่หนึ่ง พวกโจรลักเอาไป ย่อมไม่เป็นสินใช้ เพราะเป็นเหตุเหลือวิสัย. ก็ในที่เช่นนั้น เธอควรเก็บบริวารทั้งหลายไว้ในที่ประชุมแห่งภิกษุทั้งปวง แล้วนั่งในท่ามกลางวิหาร หรือพึงตั้งภิกษุรับหน้าที่เฝ้าวิหารไว้ ๒-๓ รูป. ถ้าแม้เมื่อเธอเหล่านั้น มิได้เป็นผู้ประมาท คอยระแวดระวังอยู่ข้างโน้นและข้างนี้ นั่นแล สิ่งของอะไรๆ หายไ้, ก็ไม่เป็นสินใช้แก่เธอเหล่านั้น สิ่งของที่พวกโจรมักลักภิกษุผู้รับหน้าที่รักษาวิหารไว้แล้ว ลักเอาไปก็ดี สิ่งของที่ถูกลักไปโดยทางอื่น เมื่อภิกษุรับหน้าที่เฝ้าวิหาร เดิน

สวนทางพวกโจรไปก็ดี ไม่เป็นสินใช้แก่เธอเหล่านั้น. ถ้าข้าวยาคูและภัตหรืออาหารที่จะพึงถวายในวิหารไม่มีแก่ภิกษุผู้รับหน้าที่รักษาวิหาร, จะตั้งสลากข้าวยา ๒-๓ ที่ ซึ่งมีเหลือเพื่อจากลาภที่ภิกษุเหล่านั้นพึงได้ และสลากภัตพอแก่ภิกษุผู้เฝ้าวิหารเหล่านั้น ก็ควร แต่ไม่ควรตั้งให้เป็นประจำ. เพราะว่าพวกชาวบ้าน จะมีความร้อนใจว่า พวกภิกษุผู้รับหน้าที่เฝ้าวิหารเท่านั้น ย่อมฉันทของพวกเรา. เพราะเหตุนี้ จึงควรผลัดเปลี่ยนวาระกันตั้งไว้. ถ้าพวกภิกษุที่เป็นสภาคัน ของภิกษุรับวาระเฝ้าวิหารเหล่านั้น นำสลากภัตมาถวาย, ข้อนั้นก็เป็นการดี, ถ้าไม่ถวาย, ควรให้ภิกษุทั้งหลายรับวาระแล้วให้นำมาถวายเถิด. ถ้าภิกษุผู้รับหน้าที่รักษาวิหาร เมื่อได้รับสลากข้าวยา ๒-๓ ที่ และสลากภัต ๔ - ๕ ที่เสมอ ยังไปภิกขาจาร, สิ่งของหายไปทั้งหมดเป็นสินใช้แก่เธอ เหมือนภิกษุภัณฑาคาริก ฉะนั้น. ถ้าภัตหรือค่าจ้างเพื่อภัตของสงฆ์ ที่จะพึงถวายแก่ภิกษุผู้เฝ้าวิหารไม่มี ภิกษุรับเอาตามวาระเฝ้าวิหารแล้ว จึงให้นิสิตของตน ๆ ช่วยปฏิบัติจะไม่รับเอาวาระที่มาถึง ย่อมไม่ได้, ควรทำเหมือนอย่างภิกษุเหล่าอื่นทำอยู่นั้น. แต่ว่าภิกษุใด ไม่มีสหยาหรือเพื่อน ไม่มีภิกษุผู้ชอบพอกันที่จะนำภัตมาให้, ภิกษุทั้งหลาย ไม่ควรให้วาระถึงแก่ภิกษุเห็นปานนั้น. ภิกษุทั้งหลายตั้งแม้ส่วนใดไว้ในวิหาร เพื่อประโยชน์เป็นเสบียงกรัง. ควรตั้งภิกษุผู้รับเอาส่วนนั้นเลี้ยงชีพ (ให้เป็นผู้รับวาระ). ภิกษุใดไม่รับเอาส่วนนั้นเลี้ยงชีพ, ไม่ควรให้ภิกษุนั้นรับวาระ. ภิกษุทั้งหลาย แต่งตั้งภิกษุไว้ในวิหาร แม้เพื่อต้องการให้รักษาผลไม้ไม่น้อยใหญ่, ครั้นปฏิบัติรักษาแล้วก็แจกกันฉันตามคราวแห่งผลไม้. ภิกษุที่ฉันผลไม้เหล่านั้น ควรตั้งให้รับวาระ. ภิกษุผู้ไม่อาศัย (ผลไม้) เลี้ยงชีพ ไม่ควรให้รับวาระ. ภิกษุทั้งหลายจะแต่งตั้งภิกษุไว้ แม้เพื่อต้องการให้รักษาเสนาสนะ เติง ตั้ง และ

เครื่องปลูก, ควรแต่งตั้งภิกษุผู้อยู่ในอาวาส, ส่วนภิกษุผู้ถืออัปภogaสิกขุคงค์ก็ดี ผู้ถือรุกขมุสิกขุคงค์ก็ดี ไม่ควรให้รับวาระ. อาจารย์บางพวกกล่าวว่า ภิกษุรูปหนึ่งยังเป็นพระนวกะอยู่ แต่เธอเป็นพหูสูต สอนธรรมให้การสอบถาม บอกบาปแสดงธรรมกถา แก่ภิกษุเป็นอันมาก ทั้งช่วยภาระของสงฆ์ด้วย. ภิกษุนี้ เมื่อฉันลาภอยู่ก็ดี อยู่ในอาวาสก็ดี ไม่ควรให้รับวาระ, ควรรู้กันว่าเป็นคนพิเศษ. แต่ภิกษุผู้รักษาโรงอุโบสถ และเรือนพระปฎิมา ควรให้ข้าวยาคูและภัตเป็นทวีคูณ ข้าวสารทะนานหนึ่งทุกวัน ไตรจีวรประจำปี และกับปิณฑ์ที่มีราคา ๑๐ หรือ ๒๐ กหาปณะ. ก็ถ้าเมื่อเธอได้รับข้าวยาคูและภัตนั้นอยู่นั่นเอง สิ่งของอะไร ๆ ในโรงอุโบสถ และเรือนพระปฎิมานั้นหายไป เพราะความประมาท, เป็นสินใช้แก่เธอทั้งหมด. แต่สิ่งของที่ถูกรวบรวมใจผูกมัดตัวเธอไว้แล้ว แยกชิงเอาไป โดยพลการย่อมไม่เป็นสินใช้แก่เธอ, การที่จะให้รักษาส่งของ ๆ เจริญไว้ร่วมกับสิ่งของ ๆ เจริญเอง หรือกับสิ่งของ ๆ สงฆ์ในโรงอุโบสถเป็นคั้นนั้น สมควรอยู่, แต่การที่จะให้รักษาส่งของ ๆ สงฆ์ไว้ร่วมกับสิ่งของ ๆ เจริญไม่ควร. แต่สิ่งของอันใด ที่เป็นของสงฆ์ ซึ่งเก็บรวบรวมของเจริญ, สิ่งของ ๆ สงฆ์นั้น เมื่อให้รักษาของเจริญไว้แล้ว ก็เป็นอันรักษาไว้แล้วทีเดียว เพราะฉะนั้น การรักษาไว้อย่างนั้นควรอยู่. แม้เมื่อภิกษุรักษาสถานที่ทั้งหลาย มีโรงอุโบสถเป็นต้น ตามปิกขวาระ สิ่งของที่หายไป เพราะอำนาจความประมาทย่อมเป็นสินใช้ เหมือนกัน ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยของที่เขย่งฝากไว้

กล่าวด้วยด่านภาษี

ชนทั้งหลาย ย่อมตระบัดภาษีจากที่นั่น เหตุนี้ ที่นั่น ชื่อว่า **สูงกฆาณะ** ที่เป็นแดนตระบัดภาษี. คำว่า **สูงกฆาณะ** นั้น เป็นชื่อของด่านภาษี. จริงอยู่ ด่านภาษีนั่น ท่านเรียกว่า **สูงกฆาณะ** เพราะเหตุที่ชนทั้งหลาย เมื่อไม่ยอมให้ของควรเสียภาษี เป็นด่านภาษีนำออกไปจากที่นั่น ชื่อว่าตระบัด คือ ยังภาษีของพระราชาให้สูญหายไป.

สองบทว่า **ตตฺร ปวิสิตฺวา** มีความว่า เข้าไปในด่านภาษีที่พระราชาทรงกำหนดตั้งไว้ในที่ทั้งหลาย มีเขาขาดเป็นต้นนั้น.

สองบทว่า **ราชคฺฌิ ญฺหํ** ได้แก่ ภัณฑะที่ควรแก่พระราชา. อธิบายว่า ภาษีมีราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก เป็นของที่ตนควรถวายแด่พระราชา จากภัณฑะใด, ภัณฑะนั้น. ปาฐะว่า **ราชคฺ** บ้าง. เนื้อความอย่างนี้เหมือนกัน. ภิกษุมีโดยจิต คือ ยังโดยจิตให้เกิดขึ้นว่า เราจะไม่ให้ภาษีแก่พระราชาจากภัณฑะนี้ แล้วลอบกล่าวภัณฑะนั้น ต้องทุกกฎ, หยิบจากที่ที่วางไว้ใส่ในย่าม หรือผูกติดกับขาไว้ในที่ปิดบัง ต้องถูกลักขัย, กิริยาที่ให้เคลื่อนจากฐาน ชื่อว่ายังไม่มี เพราะเขตแห่งปาราชิก พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกำหนดด้วยด่านภาษี. ภิกษุยังเท่าที่ ๒ ให้ก้าวข้ามเขตกำหนดด่านภาษีไป ต้องปาราชิก.

สองบทว่า **พหิ สูงกฆาญฺ ปาเตติ** มีความว่า ภิกษุอยู่ภายในนั้นเอง เห็นราชบุรุษทั้งหลาย เมินเหม่อเลี้ยว จึงขวางไป เพื่อต้องการให้ตกไปภายนอก ถ้าภัณฑะนั้น เป็นของจะตกได้แน่นอน พอหลุดจากมือ เธอต้องปาราชิก. ถ้าภัณฑะนั้น กระเด็นไม่ หรือตอไม้ หรือถูกกำลังลมแรงหอบไป

ตกในภายในนั้นแลอีก ยังคู้มได้. เธอหิบบ้างไปอีก ต้องปาราชิก ตามนัย
ที่กล่าวแล้วในหนหลังนั้นแล. ถ้าภณเฑาะนั้นตกที่พื้นดิน แล้วกลิ้งเข้ามาข้างใน
อีก เธอต้องปาราชิกเหมือนกัน. ส่วนในภณเฑาะ และสังเขปอรรถกถากล่าวว่า
ถ้าภณเฑาะนั้นตกข้างนอก หยุดแล้วจึงกลิ้งเข้าไป เธอต้องปาราชิก ถ้ายังไม่
ทันหยุดเลยกลิ้งเข้าไป ยังคู้มได้. ภิกษุอยู่ภายในใช้มือ หรือเท้า หรือไม้เท้า
เขี่ยกลิ้งไป หรือทำให้ผู้อื่นกลิ้งไป, ถ้าภณเฑาะนั้นไม่หยุด กลิ้งออกไปต้อง
ปาราชิก. ภณเฑาะนั้นหยุดข้างในแล้ว จึงออกไปข้างนอก ยังคู้มได้. ภณเฑาะ
ที่ภิกษุวางไว้ภายใน ด้วยคิดว่า จักกลิ้งออกไปเอง หรือว่าผู้อื่นจักให้มันกลิ้ง
ออกไป ภายหลังกลิ้งเอง หรือผู้อื่นกลิ้งออกไปข้างนอก ยังคู้มได้เหมือนกัน.
แต่ในภณเฑาะที่ภิกษุวางไว้ด้วยจิตบริสุทธิ์ และกลิ้งออกไปอย่างนั้น ไม่มีคำที่
จะพึงกล่าวเลย. ภิกษุทำห่อสองห่อให้ติดกันเป็นพวงเดียว วางไว้ระหว่างแค้น
ของด่านภายี แม้ว่าด่านภายีในห่อนอกจะได้ราคาบาทหนึ่ง ก็จริง ถึงกระนั้น
ห่อในยังคู้มไว้ได้ เพราะเนื่องเป็นพวงเดียวกันกับห่อนอกนั้น. แต่ถ้าเธอย้าย
ห่อที่อยู่ภายในไปวางไว้ข้างนอก ต้องปาราชิก. แม้ในหีบที่ภิกษุทำให้เนื่อง
เป็นอันเดียวกันวางไว้ ก็มีนัยเหมือนกัน. แต่ถ้าภณเฑาะนั้น เป็นของไม่ได้ผูก
สักว่าพาดไว้บนปลายคานเท่านั้น เป็นปาราชิก. ภิกษุวางไว้ในยาน หรือบน
หลังม้าเป็นต้น ซึ่งกำลังไป ด้วยทำในใจว่า ภณเฑาะนี้มันจักนำออกไปใน
ภายนอก เมื่อภณเฑาะนั้นถูกนำออกไปแล้ว อาหารย่อมไม่มี แม้ภณเฑาะไทยก็
ไม่มี. เพราะเหตุไร? เพราะพระราชาก็คิดว่า จงเก็บภายีแก่คนผู้เข้ามา
ในที่นี้, จึงอยู่ ภณเฑาะนี้ ภิกษุตั้งไว้ในนอกด่านภายี และเธอมิได้นำไป;
เพราะฉะนั้น จึงไม่มีภณเฑาะไทย ไม่เป็นปาราชิก. แม้ในภณเฑาะที่วางไว้ใน
ยานที่จอดอยู่เป็นต้น ครั้นเมื่อยานเป็นต้นนั้นไป เว้นประโยชน์ของภิกษุนั้น

แม้เมื่อมีโดยจิต อวหารย่อมไม่มีเหมือนกัน. แต่ถ้าภิกษุวางแล้ว ขับขาน เป็นต้นไปอยู่ ให้ก้าวล่วงไปก็ดี ยืนข้างหน้าแล้ว เรียกว่า มาเถิดโว้ย ดังนี้ เพราะความที่ตนสั่งสมไว้ในมโนทั้งหลาย มีมโนเรียกข้างเป็นต้นก็ดี ต้องปราชาภิก ในขณะก้าวล่วงแดนไป. ในเอภกโลมสิกขาบท ไม่เป็นอาบัติในฐานะนี้ คือ ภิกษุให้ผู้อื่นนำขณเจียมไป, ในสิกขาบทนี้เป็นปราชาภิก. ในเอภกโลมสิกขาบทนั้น ภิกษุใส่ขณเจียมในขานหรือกัณเฑาะเองชนอื่นผู้ไม่รู้ ให้ก้าวล่วงสามโยชน์ไป. ขณเจียมเป็นนิสัคคีย์ เพราะเหตุนั้น ภิกษุต้องปาจิตตีย์, ในสิกขาบทนี้หาเป็นอาบัติไม่. ภิกษุเสียภายีที่ด้านภายีก่อนแล้ว จึงไป คารอยู่.

ภิกษุรูปหนึ่ง ทำความผูกใจไว้แล้วไป ด้วยคิดว่า ถ้าเจ้าพนักงานภายี ทวงว่า ท่านจงให้ค่าภายี, เราก็จักให้, ถ้าพวกเขาไม่ทวง. เราก็จักไป ดังนี้ เจ้าพนักงานภายีคนหนึ่ง ได้เห็นภิกษุรูปนั้น จึงกล่าวว่า ภิกษุรูปนี้ จะไป, พวกท่านจงเก็บค่าภายีภิกษุนั้น. เจ้าพนักงานภายีอีกนายหนึ่ง พุดขึ้นว่า บรรพจิตจักมีค่าภายีแต่ที่ไหนเล่า นิมนต์ไปเถิด ดังนี้. เป็นอันได้ข้ออ้าง ภิกษุควรไป. ภิกษุทั้งหลายที่ยังไม่เสียค่าภายีเสียก่อน ไป ไม่ควร, ก็เพราะเหตุนั้น เมื่อภิกษุพุดว่า รับเอาเถิด อุบาสก ดังนี้ก็ดี เมื่อเจ้าพนักงานภายี พุดว่า เมื่อเราจะเก็บค่าภายีของภิกษุ ก็จะต้องเอาบาตรและจีวร จะมีประโยชน์อะไรด้วยบาตรและจีวรนั้น นิมนต์ไปเถิด ดังนี้ก็ดี เป็นอันได้ข้ออ้างที่เดียว. ถ้าพวกเจ้าพนักงานภายี นอนหลับอยู่ก็ดี เล่นสกาอยู่ก็ดี หรือไปในที่ไหน ๆ เสียก็ดี, และภิกษุนี้ แม้ร้องเรียกว่า พวกเจ้าพนักงานภายี อยู่ที่ไหนกัน ? ก็ไม่พบเห็น, เป็นอันได้ข้ออ้างเหมือนกัน. แม้ถ้าภิกษุไปถึงด้านภายีแล้ว เผอเรอไป คิดถึงอะไร ๆ อยู่ก็ดี สาธยายอยู่ก็ดี ตามประกอบมนสิการอยู่ก็ดี

ถูกกษัตรา ย มิโจร ช้าง ราชสีห์ และเสือโคร่งเป็นต้น ลูกวิ่งไล่ติดตามไป
ก็ดี เห็นหมาเมฆตั้งเค้าขึ้นแล้ว ประสงค์จะเข้าไปยังศาลาข้างหน้าก็ดี ล่วงเลย
สถานที่นั้นไป; เป็นอันได้ข้ออ้างเหมือนกัน.

ในคำว่า ภิกษุหลบเลี้ยงภายี นี้ ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาคุรุนิว่า
ถึงภิกษูก้าวลงสู่อุปจารแล้วหลบเลี้ยงไป ก็จริง ก็เป็นอาหารที่เดียว. แต่ใน
มหาอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุเล็งเห็นโทษอย่างเดียวว่า พวกราช-
บุรุษ เบียดเบียนผู้หลบเลี้ยง ดังนี้ จึงก้าวลงสู่อุปจารแล้ว หลบเลี้ยงไปเป็น
ทุกกฏ, เมื่อไม่ได้ก้าวลงเลย แต่หลบเลี้ยงไป ไม่เป็นอาบัติ. คำในมหา
อรรถกถานี้ ย่อมสมด้วยพระบาลี. ในคำณภายีนี้ ควรกำหนดอุปจารไว้ ๒
เลขาทุบาท ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยคำณภายี

กล่าวด้วยสัตว์มีชีวิต

ถัดจากถาด่านภานีนี้ไป พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงสัตว์ที่มีชีวิต ซึ่งพอควรแก่อาหารโดยส่วนเดียว จึงตรัสว่า มนุสสุปาโณ เป็นต้น. เมื่อภิกษุลักกมนุษย์ผู้ยังมีชีวิตเมื่อนั้น ซึ่งเป็นไทไป ย่อมไม่เป็นอาหาร. แม้มนุษย์ผู้เป็นไทคนใด ถูกมารดาหรือบิดาเอาไปจำนำไว้ หรือตัวเองเอาตัวเป็นประกันไว้ แล้วได้ถือเอาทรัพย์ ๕๐ หรือ ๖๐ กหาปณะไป, เมื่อภิกษุลักเอามนุษย์ผู้เป็นไทเมื่อนั้นไป ก็ไม่เป็นอาหาร. ส่วนทรัพย์ย่อมเพิ่มดอกเบี้ยขึ้นในสถานที่เขาไป. แต่เมื่อภิกษุลักทาสนั้นแล ต่างโดยเป็นทาสที่เกิดในเรือนเบี้ย ทาสสินไถ่และทาสที่ถูกนำมาเป็นเชลย ย่อมเป็นอาหาร. จริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงหมายเอาทาสผู้เกิดในเรือนเบี้ยเป็นต้น นั้นนั้นแล จึงตรัสพระคำรัสนี้ไว้ว่า ที่ชื่อว่าสัตว์มีชีวิต เราเรียกคนยังมีชีวิต ดังนี้.

[บุคคลผู้เป็นทาส ๓ จำพวก]

ก็บรรดาทาสเหล่านั้น ทาสที่เกิดในท้องของนางทาสี ในเรือนพึงทราบ ว่า อันโตชาตกะ ทาสที่เกิดภายใน. ทาสที่ซื้อมาด้วยทรัพย์ พึงทราบว่า ธนัภักตกะ ทาสที่ไถ่มาด้วยทรัพย์, บุคคลที่ถูกกวาดต้อนมาจากต่างประเทศ แล้วเข้าถึงความเป็นทาส พึงทราบว่า กรรมรานิตะ ทาสที่ถูกนำมาเป็นเชลย. ภิกษุคิดว่า เราจักลักกมนุษย์ที่มีชีวิตเห็นปานนี้ไป แล้วลอบคลำ ต้องทุกกฎ. เมื่อเธอจับที่มือ หรือเท้ากขึ้น ทำให้ไหว ต้องถูกลักจัจจ. เธอใคร่จะยกหนีไป ให้ล่องเลยจากสถานที่ ๆ ยืนอยู่ แม้เพียงปลายเส้นผมไป ต้องปาราชิก. เธอจับที่ผมหรือที่แขนทั้งสอง ถูคร่ำไป พึงปรับตามอย่างเท่า. ภิกษุคิดว่า เราจัก

พาเดินไป ชูหรือตี พลงพุดว่า แกลงไปจากที่นี่. เมื่อเขาไปยังทิศภาคตามที่ภิกษุนั้นสั่ง เธอต้องปาราชิกในอย่างเท่าที่ ๒. แม้ภิกษุเหล่าใด มีฉันทะร่วมกับภิกษุนั้น เป็นปาราชิก ในขณะเดียวกันแก่ภิกษุเหล่านั้นทั้งหมด. ภิกษุเห็นทาสแล้ว ถามถึงสุขทุกข์ หรือไม่ถามก็ตาม พุดว่า แกลงไป จงหนีไปอยู่เป็นสุขเถิด ถ้าทาสคนนั้นหนีไปไซ้ เธอต้องปาราชิกในอย่างเท่าที่ ๒. ภิกษุรูปอื่น พุดกะทาสคนนั้น ผู้เข้ามาสู่สำนักของตนว่า แกลงหนีไป. ถ้าภิกษุตั้งร้อยรูป พุดกะทาสผู้เข้ามาสู่สำนักของตน ๆ ตามลำดับ, ก็เป็นปาราชิกด้วยกันทั้งหมด. ส่วนภิกษุรูปใด พุดกะทาสผู้กำลังวิ่งหนีไปนั้นเองว่า แกลงหนีไป ตลอดเวลาที่เจ้าของยังจับแถมไม่ได้, เธอรูปนั้นไม่ต้องอาบัติปาราชิก. แต่ถ้าเธอพุดกะทาสค่อย ๆ เดินไป, และทาสคนนั้นรีบจำเดินไป ตามคำของภิกษุนั้น, เป็นปาราชิก, เมื่อภิกษุเห็นทาส ผู้หนีไปยังบ้านหรือประเทศอื่นแล้วไล่ให้หนีไป แม้จากที่นั้น เป็นปาราชิกเหมือนกัน. ชื่อว่า อทินนาทาน ย่อมพ้นได้โดยปริยาย.

จริงอยู่ ภิกษุรูปใด พุดอย่างนี้ว่า เธอทำอะไรอยู่ในที่นี่? เธอหนีไปไม่ควรหรือ? ก็ดี ว่า การที่เธอไปในที่ไหน ๆ แล้ว มีชีวิตอยู่อย่างสบาย ไม่ควรหรือ? ก็ดี ว่า พวกทาสและสาวใช้พากันหนีไปยังประเทศชื่อนั้นแล้ว ย่อมเป็นอยู่อย่างสบาย ก็ดี, และเขาได้ฟังคำพุดของภิกษุนั้นแล้ว ก็หนีไป, ย่อมไม่เป็นอวหาร. ฝ่ายภิกษุใด พุดว่า พวกอาตมา จะไปยังประเทศชื่อนั้น, ผู้ไปในประเทศนั้นแล้ว ย่อมเป็นอยู่อย่างสบาย และเมื่อพวกท่านไปพร้อมกับพวกอาตมา จะไม่มีความลำบาก ด้วยเสบียงทางเป็นต้น แม้ในระหว่างทางดังนี้แล้ว พาเอาทาสผู้มาพร้อมกับตนไป, ภิกษุรูปนั้น ไม่ต้องปาราชิกด้วย

โดยจิต ทั้งอาหารก็ไม่มีเลย เพราะอำนาจแห่งการเดินทาง และเมื่อมีพวกโจรคั่งอยู่ในระหว่างทาง แม้เมื่อภิกษุกล่าวว่า เฮ้ย! พวกโจรชุมคักแล้ว, แกจงรีบหนีไป จงรีบมาไป ดังนี้ พระอาจารย์ทั้งหลาย ก็ไม่ปรับเป็นอาหาร เพราะเขากล่าวเพื่อต้องการให้พ้นจากอันตรายแต่โจร ด้วยประการฉะนี้.

จบกล่าวด้วยสัตว์มีชีวิต

กล่าวด้วยสัตว์ไม่มีเท้า

บรรดาสัตว์ไม่มีเท้าทั้งหลาย ที่ชื่อว่างู มีเจ้าของ คือ งูที่พวกหมอนูเป็นต้นจับไว้ เมื่อให้เล่น ย่อมได้ค่าคู่กับบาทบ้าง บาทหนึ่งบ้าง กหาปณะหนึ่งบ้าง, แม้เมื่อจะปล่อยออก ก็รับเอาเงินและทองแล้วแต่จึงปล่อยออก. เจ้าของงูเหล่านั้น ไปยังโอกาสที่ภิกษุบางรูปนั่งแล้ววางกล่องงูไว้ นอนหลับไป หรือไปในที่ไหน ๆ เสีย. ถ้าภิกษุนั้นจับกล่องนั้นในสถานที่นั้น ด้วยโดยจิต ต้องทุกกฏ. ทำให้ไหวต้องถูกล้างจัย, ให้เคลื่อนจากฐาน ต้องปาราชิก. แต่ถ้าเธอเปิดกล่องออกแล้วจับงูที่คอ ต้องทุกกฏ, ยกงูขึ้นต้องถูกล้างจัย, เมื่อเธอยกขึ้นให้ตรง ๆ พอเมื่อหางงูพ้นจากพื้นกล่องเพียงปลายเส้นผม ก็ต้องปาราชิก. เมื่อเธอถึงครูดออกไป พอหางงูพ้นจากขอบปาก (กล่อง) ไป ต้องปาราชิก.

เธอเปิดปากกล่อออกนิดหน่อยแล้ว ตี หรือร้องเรียกออกชื่อว่า เฮ้ย! จง
เลื้อยออกมา แล้วให้เลื้อยออก ต้องปาราชิก. เธอเปิดออกเหมือนอย่างนั้นแล้ว
จึงทำเสียงกบร้อง หรือเสียงหนูร้อง หรือโปรยข้าวตอกลงตาม แล้วร้องเรียก
ออกซึ่ง หรือคิดนิ้วมือก็ตาม แม้เมื่องูเลื้อยออกไป ด้วยกิริยาที่ทำเสียงเป็นต้น
อย่างนั้น ก็ต้องปาราชิก. เมื่อเธอไม่ได้เปิดปากออก แต่ได้ทำกิริยาอย่างนั้น
งูหิวจัด จึงชูศีรษะขึ้นดันฝากล่อง ทำช่องแล้วก็เลื้อยหนีไป เป็นปาราชิก
เหมือนกัน. แต่เมื่อเธอเปิดปากออกแล้ว งูเลื้อยออกหนีไปเสียเอง ย่อมเป็น
กัณฑ์ไทย. แม้ถ้าเธอเปิดปากออกก็ตาม ไม่ได้เปิดออกก็ตาม แต่ได้ทำเป็น
เสียงกบและเสียงหนูร้อง หรือโปรยข้าวตอกลงเท่านั้นอย่างเดียว ไม่ได้ร้อง
เรียกกระบุรีชื่อ หรือไม่ได้คิดนิ้วมือ, เพราะหิวจัด งูคิดว่า จักกินกบเป็นต้น
จึงเลื้อยออกหนีไป เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. ในอธิการนี้ ปลาอย่างเดียว
มาแล้วด้วย อุปทศัพท์. ก็คำที่จะพึงกล่าวในปลานี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้ว
ในกัณฑ์ที่ตั้งอยู่ในน่านน้ำนี้แล้ว. ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยสัตว์ไม่มีเท้า

กล่าวด้วยสัตว์ ๒ เท้า

บรรดาสัตว์สองเท้าทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดง
จำพวกสัตว์ ๒ เท้า ซึ่งใคร ๆ อาจลักเอาไปได้ จึงตรัสคำว่า **มนุษย์
ปักษชาติ** เป็นต้น. ส่วนพวกเทวดา ใคร ๆ ไม่อาจลักเอาไปได้. ที่ชื่อว่า
นก เพราะอรรถว่า สัตว์เหล่านั้นมีปีกเกิดแล้ว. สัตว์มีปีกเหล่านั้น มี ๓
จำพวก คือ มีขนเป็นปีกจำพวกหนึ่ง มีหนังเป็นปีกจำพวกหนึ่ง มีกระดูก
เป็นปีกจำพวกหนึ่ง, บรรดาสัตว์เหล่านั้น นกยูงและไก่ เป็นต้น ฟังทราบว่า
มีขนเป็นปีก, ค้างคาว เป็นต้น ฟังทราบว่า มีหนังเป็นปีก, แมลงภู่ เป็นต้น
ฟังทราบว่า มีกระดูกเป็นปีก. ในอธิการนี้ มนุษย์และนกเหล่านั้นทั้งหมด
มาแล้วด้วยทวีปทิศทั้งสี่. ส่วนคำที่จะพึงกล่าวในสัตว์ ๒ เท้านี้ ข้าพเจ้า
ได้กล่าวไว้แล้วในภณะที่อยู่ในอากาศ และสัตว์มีชีวิตนั้นเทียว ฉะนี้แล.

จบกล่าวด้วยสัตว์ ๒ เท้า

กล่าวด้วยสัตว์ ๔ เท้า

พึงทราบวินิจฉัย ในสัตว์ ๔ เท้าต่อไป :- ชนิดแห่งสัตว์ ๔ เท้า
ทั้งหมด ที่เหลือจากที่มาในพระบาลี พึงทราบว่า ปศุสัตว์ สัตว์เลี้ยง. สัตว์
ทั้งหลายมีช้างเป็นต้น ปรากฏชัดแล้วแล. บรรดาสัตว์มีช้างเป็นต้นเหล่านั้น
เมื่อภิกษุลูบคลำช้างด้วยโดยจิต เป็นทุกกฏ. ทำให้ไหว เป็นอุลลัจจัย. ส่วน
ภิกษุรูปใด มีกำลังมาก ใช้ศีรษะทวนเอาลูกช้างตัวยังอ่อน ที่ต้นสะดือขึ้น
เพราะความเมากำลังให้เท้าทั้ง ๔ และวงพันจากดินแม่เพียงปลายเส้นผม,
ภิกษุรูปนั้น ต้องปาราชิก. แต่ช้างบางเชือกเขาผูกขังไว้ในโรงช้าง, บางเชือก
ยืนอยู่ ไม่ได้ผูกเลย บางเชือกยืนอยู่ภายในที่อยู่, บางเชือกยืนอยู่ที่พระลาน
หลวง.

บรรดาช้างเหล่านั้น ช้างเชือกที่ผูกคอขังไว้ในโรงช้าง มีฐาน ๕ คือ
เครื่องผูกที่คอ และเท้าทั้ง ๔. สำหรับช้างเชือกที่เขาเอาโซ่เหล็กผูกไว้ที่คอ
และที่เท้าข้างหนึ่ง มีฐาน ๖. ช้างเชือกที่เขาผูกไว้ที่คอและที่เท้าทั้ง ๒ มีฐาน ๗.
พึงทราบการทำให้ไหว และให้เคลื่อนจากฐาน ด้วยอำนาจแห่งฐานเหล่านั้น.
โรงช้างทั้งสิ้น เป็นฐานของช้างเชือกที่เขาไม่ได้ผูกไว้, เป็นปาราชิก ในเมื่อ
ให้ก้าวล่วงจากโรงช้างนั้นไป. พื้นที่ภายในที่อยู่ทั้งสิ้นนั้นแล เป็นฐานของ
ช้างเชือกยืนอยู่ภายในที่อยู่, เป็นปาราชิก ในเมื่อให้ล่วงเลยประตูที่อยู่ของช้าง
นั้นไป. พระนครทั้งสิ้นเป็นฐานของช้างเชือกที่ยืนอยู่ที่พระลานหลวง, เป็น
ปาราชิก ในเมื่อให้ช้างนั้นล่วงเลยประตูพระนครไป. สถานที่ยืนอยู่นั่นเอง
เป็นฐานของช้างเชือกที่ยืนอยู่ภายนอกพระนคร. ภิกษุเมื่อลักช้างนั้นไป พึง

ปรับด้วยอย่างเท่า. สำหรับช้างที่นอนอยู่ มีฐานเดียวเท่านั้น. เมื่อภิกษุไล่ให้ ช้างลุกขึ้น ด้วยถอยจิต พอช้างลุกขึ้นแล้ว เป็นปาราชิก, ถึงในม้า ก็มี วินิจฉัยเหมือนกันนี้แล. แต่ถ้าม้านั้นถูกเขาล่ามไว้ที่เท้าทั้ง ๔ เที้ยว ฟังทราบ ว่ามีฐาน ๘. ถึงในอูฐก็มีนัยเช่นนี้. แม้โคบางตัวเป็นสัตว์ที่เขาผูกขังไว้ใกล้ เรือน. บางตัวยืนอยู่ไม่ได้ผูกไว้เลย, แต่บางตัว เขาผูกไว้ในคอก, บางตัว ก็ยืนอยู่ไม่ได้ผูกไว้เลย.

บรรดาโคเหล่านั้น โคที่เขาผูกขังไว้ใกล้เรือน มีฐาน ๕ คือ เท้าทั้ง ๔ และเครื่องผูก. เรือนทั้งสี่ เป็นฐานของโคที่ไม่ได้ผูก. โคที่เขาผูกไว้ในคอก ก็มีฐาน ๕. คอกทั้งสี่ เป็นฐานของโคที่ไม่ได้ผูก. ภิกษุให้โคนั้นล่วงเลย ประตูคอกไป ต้องปาราชิก. เมื่อเธอทำลายคอกลักไปให้ล่วงเลยประตูคอกไป เป็นปาราชิก เธอเปิดประตูออก หรือทำลายคอกแล้ว ยืนอยู่ข้างนอก แล้ว ร้องเรียกออกชื่อ บังคับให้โคออกมา ต้องปาราชิก. แม้สำหรับภิกษุผู้แสดง กิ่งไม้ที่หักได้ ให้โคเห็นแล้วเรียกมา ก็มีนัยเหมือนกันนั้นแหละ. เธอไม่ได้ เปิดประตู คอกก็ไม่ได้ทำลาย เป็นแต่สังกั้งไม้ที่หักได้แล้วเรียกโคมา. โค กระโดดออกมาเพราะความหวัด เป็นปาราชิกเหมือนกัน. แต่ถ้าเมื่อเธอเปิด ประตูออก หรือทำลายคอกแล้ว โคก็ออกมาเสียเอง เป็นกัณฑ์ไทย. เธอ เปิดประตู หรือไม่ได้เปิดก็ตาม ทำลายคอก หรือไม่ได้ทำลายก็ตาม เป็น แต่สังกั้งไม้ที่หักได้อย่างเดียว ไม่ได้เรียกโค. โคเดินออกมาหรือกระโดดออก มา เพราะความหวัด เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. โคที่เขาล่ามไว้กลางบ้าน ยืนอยู่ตัวหนึ่ง นอนอยู่ตัวหนึ่ง. โคตัวที่ยืนอยู่มีฐาน ๕. ตัวที่นอนอยู่มีฐาน ๒. ฟังทราบการทำให้ไหว และให้เคลื่อนจากฐาน ด้วยอำนาจแห่งฐานเหล่านั้น.

ก็ภิกษุรูปใดไม่ได้ไล่ให้โคที่นอนอยู่ลุกขึ้น แต่ให้ฆ่าเสียในที่นั้นนั่นเอง เป็น
ภิกขาไทยแก่ภิกษุรูปนั้น. ก็บ้านทั้งสี่ เป็นฐานของโคตัวยืนอยู่ในบ้านที่ได้
ประกอบประตูล้อมไว้เป็นอย่างดี สำหรับโคตัวที่ยืนอยู่ หรือที่เกี่ยวไปในบ้าน
ซึ่งไม่ได้ล้อม สถานที่ ๆ เท้าทั้ง ๔ ย่ำไปย่ำมานั่นเอง เป็นฐาน. แม้ในสัตว์
ทั้งหลาย มีลา และปศุสัตว์เป็นต้น ก็มีวินิจัยเหมือนกันนี้นั่นแล.

จบกล่าวด้วยสัตว์ ๔ เท้า

กล่าวด้วยสัตว์มีเท้ามาก

พึงทราบวินิจัยในสัตว์มีเท้ามากต่อไป :- ถ้าวัตถุปาราชิกเต็มด้วย
ตะขบตัวเดียว เมื่อภิกษุลักตะขบตัวนั้นไปด้วยเท้า เป็นอุลลัจจัย ๕๕ ตัว,
เป็นปาราชิกตัวเดียว. คำที่เหลือ มีนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นแล.

จบกล่าวด้วยสัตว์มีเท้ามาก

กล่าวด้วยภิกษุผู้ตั้ง

ที่ชื่อว่าภิกษุผู้ตั้ง เพราะอรรถว่า ประพฤติเลวทราม. ท่านกล่าวอธิบายว่า ย่อมตามเข้าไปข้างใน ในสถานที่นั้น ๆ.

บทว่า โอจริตฺวา ความว่า คอยกำหนด คือ คอยตรวจดู.

บทว่า อาจิกฺขติ ความว่า ภิกษุแก่งบอกทรัพย์ที่เก็บไว้ไม่ดี ในตระกูลของชนอื่นหรือวิหารเป็นต้น ซึ่งมีได้จัดการอารักขาไว้แก่ภิกษุรูปอื่น ผู้สามารถจะทำโจรกรรมได้.

หลายบทว่า อาปตฺติ อุกฺกนํ ปาราชิกสฺส ความว่า เธอทั้งสองรูป ต้องอาบัติปาราชิก อย่างนี้ คือ ในทรัพย์ที่จะต้องลักได้แน่นอน ภิกษุผู้ตั้ง เป็นในขณะตั้ง ภิกษุผู้รับตั้งนอกนี้ เป็นในขณะทำให้เคลื่อนจากฐานส่วนภิกษุรูปใด ทำปริยายโดยนัยเป็นต้นว่า ในเรือนไม่มีผู้ชาย เขาเก็บทรัพย์ซ่อนไว้ในส่วนหนึ่ง ไม่ได้จัดการอารักขาไว้ ทั้งประตูก็ไม่ได้ปิด, อาจจะลักเอาไปได้ตามทางที่ไปแล้วนั้นแหละ ชื่อว่าบุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ที่จะพึงไปลักเอาทรัพย์นั้น มาเลี้ยงชีวิตอย่างลูกผู้ชายไม่มี. และภิกษุรูปอื่นได้ฟังคำนั้นแล้วคิดว่า บัดนี้เราจักลักเอา (ทรัพย์นั้น) จึงเดินไปลัก, เป็นปาราชิกแก่ภิกษุรูปนั้น ในขณะที่ทำให้เคลื่อนจากฐาน. ส่วนภิกษุรูปนี้ไม่เป็นอาบัติ. จริงอยู่ภิกษุผู้ทำปริยายนั้น ย่อมพ้นจากอทินนาทานโดยปริยาย ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยภิกษุผู้ตั้ง

กล่าวด้วยผู้รับของฝาก

ที่ชื่อว่า ภิกษุผู้รับของฝาก เพราะอรรถว่า รักษาทรัพย์ที่เขานำมาฝากไว้. ภิกษุรูปใด อันชนอื่น กล่าวว่า ท่านผู้เจริญ! ช่วยดูแลทรัพย์นี้ สักครู่ จนกว่ากระผมจะทำกิจชื่อนี้ แล้วกลับมา ได้รักษาทรัพย์ที่เขานำมาในสถานที่อยู่ของตนไว้, คำว่า โฉณรูปโภชนัน เป็นชื่อของภิกษุผู้รับของฝากนั้น. เพราะเหตุที่นั่นแหละ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุผู้รับของฝาก ได้แก่ ภิกษุผู้รักษาทรัพย์ที่เขานำมาฝากไว้ ดังนี้.

ในเรื่องนั้น ภิกษุผู้รับของฝาก ไม่ได้แก้ห่อสิ่งของที่เจ้าของเขาผูกมัดตราสินออกเลย โดยส่วนมาก ตัดแต่กระสอบหรือห่อข้างล่างออกแล้ว ถือเอาแต่เพียงเล็กน้อย ทำการเย็บเป็นคั่น ให้เป็นปกติเดิมอีก สำหรับภิกษุผู้คิดว่า เราจักถือนำด้วยอาการอย่างนั้น แล้วทำการจับต้องเป็นคั่น พึงทราบว่าเป็นอาบัติตามสมควร ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยภิกษุผู้รับของฝาก

กล่าวว่าการชักชวนกันลัก

การชักชวนกันลัก ชื่อว่า สังวิชาวหาร. มีคำอธิบายว่า การลักที่ทำด้วยความสมรู้ร่วมคิดกะกันและกัน.

บทว่า ส่วิทิตฺวา มีความว่า ปรีกษาหาหรือกัน ด้วยความเป็นผู้ร่วมฉันทะกัน คือ ด้วยความเป็นผู้ร่วมอชยาศัยกัน.

[ภิคุหลายรูปชวนกันไปลักทรัพย์ ต้องอาบัติหมดทุกรูป]

วินิจฉัยในสังวิชาวหารนั้น ดังนี้ ภิคุหลายรูปด้วยกัน ชักชวนกันว่า พวกเราจักไปเรือน ชื่อโน้น จักทำลายหลังคา หรือฝา หรือจักตัดที่ต่อลักของ. ในภิคุเหล่านั้น รูปหนึ่งลักของได้, เป็นปาราชิกแก่ภิคุทั้งหมด ในขณะที่ภักขณะนั้นขึ้น. จริงอยู่ แม้ในคัมภีร์ปริวาร พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสคำนี้ว่า

๔ คน ได้ชวนกันลักครุภัณฑ์ ๓ คน

เป็นปาราชิก คนหนึ่งไม่เป็นปาราชิก

ปัญหานี้ท่านผู้ฉลาดทั้งหลายคิดกันแล้ว*.

เพื่อความแห่งคำนั้น พึงทราบดังนี้ ๔ คน คือ อาจารย์กับอันเตวาสิก เป็นผู้ใคร่จะลักครุภัณฑ์ ราคา ๖ มาสก. ใน ๔ คนนั้นอาจารย์สั่งว่า คุณจงลัก ๑ มาสก คุณจงลัก ๑ มาสก คุณจงลัก ๑ มาสก ฉันจักลัก ๓ มาสก. ฝ่ายบรรดาอันเตวาสิกทั้งหลาย อันเตวาสิกรูปหนึ่ง กล่าวว่า ได้เท่าจงลัก ๓ มาสก นะขอรับ ! คุณจงลัก ๑ มาสก คุณจงลัก ๑ มาสก ผมจักลัก ๑ มาสก แม้อันเตวาสิก ๒ รูปนอกจากนี้ ก็ได้กล่าวอย่างนั้นเหมือนกัน. บรรดาชน

* วิ. ปริวาร. ๘/๕๓๐.

๔ คนนั้น มาสกหนึ่งของอันเตวาสิกคนหนึ่ง ๆ ในพวกอันเตวาสิก เป็นสาหัตถิกอาหาร, เป็นอาบัติทุกกฏแก่อันเตวาสิกทั้ง ๓ คนนั้น ด้วยมาสกหนึ่งนั้น. ๕ มาสกเป็นอาณัตติกอาหาร, เป็นปาราชิกแก่อันเตวาสิกทั้ง ๓ คนด้วย ๕ มาสกนั้น. ส่วน ๓ มาสก ของอาจารย์ เป็นสาหัตถิกะ, เป็นอุลลัจฉัยแก่อาจารย์นั้น ด้วย ๓ มาสกนั้น. ๓ มาสกเป็นอาณัตติกะ. แม้ด้วย ๓ มาสกนั้นก็ เป็นอุลลัจฉัยเหมือนกัน. จริอยู่ ในอินทินาทานสิกขาบทนี้ สาหัตถิกะไม่เป็นองค์ของอาณัตติยะ หรืออาณัตติยะไม่เป็นองค์ของสาหัตถิกะ. แต่สาหัตถิกะพึงปรับรวมกับสาหัตถิกะด้วยกันได้. อาณัตติยะพึงปรับรวมกับอาณัตติยะด้วยกันได้. เพราะเหตุนี้แล ท่านจึงกล่าวว่า

๔ คน ได้ชวนกันลักครุภัณฑ์ ๓ คน

เป็นปาราชิก คนหนึ่งไม่เป็นปาราชิก ปัญหา

นี้ท่านผู้ฉลาดทั้งหลายคิดกันแล้ว.*

อีกอย่างหนึ่ง เพื่อไม่จงนในสังวิธาวหาร พึงกำหนดจตุกกะเมนี้ โดยใจความ คือ ของสิ่งเดียว มีฐานเดียว ของสิ่งเดียว มีหลายฐาน ของหลายสิ่ง มีฐานเดียว ของหลายสิ่ง มีหลายฐาน. ในจตุกกะนั้น ชื่อว่า ของสิ่งเดียว มีฐานเดียว นั้น คือ ภิกษุหลายรูป เห็นของมีราคา ๕ มาสก ซึ่งเขาวางไว้ไม่มิดชิด ที่กระดานร้านตลาด ของสกุลหนึ่ง จึงบังคับภิกษุรูปหนึ่งว่า คุณจงไปลักของสิ่งนั้น เป็นปาราชิกแก่ภิกษุทั้งหมด ในขณะที่ยกกันทะขึ้นนั้น.

ชื่อว่า ของสิ่งเดียว มีหลายฐาน นั้น คือ ภิกษุหลายรูปเห็นมาสก ซึ่งเขาวางไว้ไม่มิดชิด บนกระดานร้านตลาดห้าแผ่น ๆ ละมาสก ของสกุลหนึ่ง

* วิ. ปริวาร. ๘/๕๓๐.

จึงสั่งบังคับภิกษุรูปหนึ่งว่า คุณจงไปลักมาสกเหล่านั้น เป็นปาราชิกแก่ทุกรูป ในขณะที่ยกมาสกที่ ๕ ขึ้น.

อ้างว่า ของหลายสิ่ง มีฐานเดียว นั้น คือ ภิกษุหลายรูปเห็นของมี ราคา ๕ มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก เป็นของ ๆ คนหลายคน ซึ่งวางไว้ ล่อแหลมในที่เดียวกัน จึงสั่งบังคับภิกษุรูปหนึ่งว่า คุณจงไปลักของนั้น เป็น ปาราชิกแก่ทุกรูป ในขณะยกภันฑะนั้นขึ้น.

ข้อว่า ของหลายสิ่ง มีหลายฐาน นั้น คือ ภิกษุหลายรูปเห็นมาสก ของห้าสกุล ๆ ละหนึ่งมาสกซึ่งวางไว้ล่อแหลม บนกระดานร้านตลาดห้าแผ่น ๆ ละหนึ่งมาสก จึงสั่งบังคับภิกษุรูปหนึ่งว่า คุณจงไปลักมาสกเหล่านั้น. เป็น ปาราชิกแก่ทุกรูป ในขณะที่ยกมาสกที่ ๕ ขึ้น ด้วยประการฉะนี้.

จบกล่าวด้วยการชักชวนกันลัก

กล่าวด้วยการนัดหมาย

กรรมเป็นที่หมายรู้กัน ชื่อว่า สังเกตกรรม. อธิบายว่า การทำความหมายรู้กัน ด้วยอำนาจกำหนดเวลา. ก็ในสังเกตกรรมนี้ เมื่อภิกษุผู้ใช้สั่งว่า คุณจงลักในเวลาก่อนอาหาร ภิกษุผู้รับใช้จะลักในเวลาก่อนอาหารวันนี้ หรือพรุ่งนี้ หรือในปีหน้าก็ตามที, ความผิดสังเกตย่อมไม่มี, เป็นปาราชิก แม้แต่เธอทั้ง ๒ รูป ตามนัยที่กล่าวแล้ว ในภิกษุผู้คอยกำหนดสังฆนัตถ. แต่เมื่อภิกษุผู้ใช้สั่งว่า คุณจงลักในเวลาก่อนอาหารวันนี้ ภิกษุผู้รับใช้ ลักในวันพรุ่งนี้, สิ่งของนั้น ย่อมเป็นอันภิกษุผู้รับใช้ลักมาภายหลัง ล่วงเลยกำหนดหมายนั้น ที่ผู้ใช้กำหนดไว้ว่า วันนี้, ถ้าเมื่อภิกษุผู้ใช้สั่งว่า จงลักในเวลาก่อนอาหารพรุ่งนี้ ภิกษุผู้รับใช้ลักในเวลาก่อนอาหารวันนี้, สิ่งของนั้นย่อมเป็นอันผู้รับใช้ลักมาเสียก่อน ยังไม่ทันถึงกำหนดหมายนั้น ที่ผู้ใช้กำหนดว่า พรุ่งนี้, เป็นปาราชิก เฉพาะภิกษุผู้ลัก ซึ่งลักด้วยอาหารอย่างนั้นเท่านั้น, ไม่เป็นอาบัติแก่ผู้ใช้ซึ่งเป็นต้นเหตุ ในเมื่อผู้ใช้สั่งว่า จงลักในเวลาก่อนอาหารพรุ่งนี้. ฝ่ายภิกษุผู้รับใช้ ลักในวันนั้นนั่นเอง หรือในเวลาหลังอาหารพรุ่งนี้ พึงทราบว่าเป็นลักมาเสียก่อนและภายหลัง การนัดหมายนั้น. แม้ในเวลาหลังอาหารกลางคืนและกลางวัน ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ก็ในสังเกตกรรมนั้น พึงทราบความถูกนัดหมาย และความผิดการนัดหมาย แม้ด้วยอำนาจแห่งเวลา มีปริมขาม มัชฌิมขาม ปัจฉิมขาม กาลปิกข์ ชุณห์ปิกข์ เดือน ฤดู และปี เป็นต้น.

ถามว่า เมื่อภิกษุผู้ใช้สั่งว่า จงลักในเวลาก่อนอาหาร ภิกษุผู้รับใช้พยายามอยู่ ด้วยอันคิดว่า จักลักในเวลาก่อนอาหารนั่นเอง และสิ่งของนั้นย่อมเป็นอันเรอลักมาได้ ในเวลาหลังอาหาร; ในอาหารข้อนี้ เป็นอย่างไร ?

แก้วว่า พระมหาสุมเถระ กล่าวไว้ก่อนว่า นั้นเป็นประโยชน์ในเวลาก่อนอาหารแท้; เพราะเหตุนี้ ภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุ ย่อมไม่พ้น. ส่วนพระมหาปทุมเถระ กล่าวว่า เชื่อว่าผิดการนัดหมาย เพราะล่วงเลยกำหนดกาลไป; เพราะเหตุนี้ ภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุจึงรอดตัวไป.

จบกล่าวด้วยการนัดหมาย

กล่าวด้วยการทำนิมิต

การทำนิมิตบางอย่าง เพื่อให้เกิดความหมายรู้ ชื่อว่า นิมิตกรรม. นิมิตกรรมนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ ๓ อย่าง โคนัยเป็นต้นว่า เราจักขยิบตา ก็ดี. ก็การทำนิมิตเป็นอย่างอื่น มีเป็นอนุสสาวะการเป็นต้นว่า แกว่งไกวมือ ประนมมือ คีดนิ้วมือ เอียงคอลงไป และกระแอม ฟังสงเคราะห์ เข้าในนิมิตกรรมนี้ ส่วนคำที่เหลือในนิมิตกรรมนี้ มีนัยดังกล่าวแล้วในสังเกตุกรรมนั้นที่ देखแล.

จบกล่าวด้วยการทำนิมิต

กล่าวด้วยการสั่ง

บัดนี้ เพื่อความไม่ฉงนในสังเกตรกรรม และนิมิตกรรมเหล่านั้นเอง
พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ภิกษุ อาณาเปติ ดังนี้ เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น หลายบทว่า โส ตมฺ มลฺลมาโน ความว่า
ภิกษุผู้ลึกลั่น เข้าใจทรัพย์ที่ภิกษุผู้สั่ง บอกทำนิมิตเครื่องหมายไว้ว่า เป็น
ทรัพย์นั้น จึงลักทรัพย์นั้นนั่นแล. เป็นปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

หลายบทว่า โส ตมฺ มลฺลมาโน อญฺญ ความว่า ภิกษุผู้ลึกลั่น
เข้าใจทรัพย์ที่ภิกษุผู้สั่งๆ ให้ลัก ว่า เป็นทรัพย์นั้น แต่ลักทรัพย์อื่นที่เขาเก็บไว้
ในที่นั้นนั่นแล. ภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุ ไม่เป็นอาบัติ.

หลายบทว่า อญฺญ มลฺลมาโน ตมฺ ความว่า ภิกษุผู้ลึกลั่น
ทรัพย์อื่นที่ภิกษุผู้สั่ง ทำนิมิตเครื่องหมายบอกไว้อย่างนี้ว่า ทรัพย์นี้มีราคาน้อย,
แต่ทรัพย์อย่างอื่น ที่เขาเก็บไว้ในที่ใกล้ทรัพย์นั้นนั่นเอง เป็นทรัพย์ที่มีคุณค่า
ดังนี้ จึงลักทรัพย์นั้นนั่นเอง เป็นปาราชิก ทั้ง ๒ รูป

หลายบทว่า อญฺญ มลฺลมาโน อญฺญ ความว่า ภิกษุผู้ลึกลั่น
ย่อมเข้าใจโดยนัยก่อนนั้นแล้วว่า ทรัพย์อย่างอื่นนี้. ที่เขาเก็บไว้ในที่ใกล้ทรัพย์
นั้นนั่นเอง เป็นทรัพย์ที่มีคุณค่า ดังนี้, ถ้าทรัพย์ที่ลักมานั้นเป็นทรัพย์อย่างอื่น
นั่นแล, เป็นปาราชิกแก่เธอผู้ลักเท่านั้น.

ในคำว่า อิตฺตุนามสฺส ปาวท เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้ :- พึงเห็น
อาจารย์รูปหนึ่ง อันเตवासิก ๓ รูป มีชื่อว่า พุทธรักจิต ธรรมรักจิต และ
สังฆรักจิต.

บรรดาบทเหล่านั้น หลายบทว่า ภิกขุ ภิกขุ อาณาเปติ ความว่า
อาจารย์กำหนดทรัพย์บางอย่าง ในสถานที่บางแห่ง แล้วตั้งพระพุทธรักขิต
เพื่อต้องการลักทรัพย์นั้น.

สองบทว่า อิตฺตุนฺนามสฺส ปาวท ความว่า (อาจารย์สั่งว่า) คุณก่อน
พุทธรักขิต! คุณจงไปบอกเนื้อความนั้นแก่พระธรรมรักขิต.

หลายบทว่า อิตฺตุนฺนาโม อิตฺตุนฺนามสฺส ปาวทตฺ ความว่า
แม้พระธรรมรักขิต จงบอกแก่พระสังฆรักขิต.

พระธรรมรักขิตถูกท่านสั่งอย่างนี้ว่า ภิกขุชื่อนี้ จงลักสิ่งของชื่อนี้
แล้วตั้งพระสังฆรักขิตว่า จงลักสิ่งของชื่อนี้; แท้จริงบรรดาเราทั้งสอง ท่าน
สังฆรักขิต เป็นคนมีชาติกล้าหาญสามารถในกรรมนี้.

สองบทว่า อาปตฺติ ทุกฺกณฺสฺส ความว่า เป็นทุกกณ แก่อาจารย์
ผู้สั่งอย่างนี้ก่อน. แต่ถ้าคำสั่งนั้น ดำเนินไปตามความประสงค์ ถุลลัจจัยท่าน
ปรับไว้ข้างหน้านั้นแล ย่อมมีในขณะสั่ง, ถ้าสิ่งของนั้นจะต้องลักมาได้แน่นอน,
ปาราชิกที่ตรัสไว้ข้างหน้าว่า ทุกฺกณฺสฺส ปาวทตฺ ดังนี้ ย่อมมีแก่อาจารย์นี้ใน
ขณะนั้นนั่นเอง เพราะคำรัสที่ตรัสไว้นั้น, ความชุกคินี บัณฑิตพึงทราบในที่
ทั้งปวง ด้วยประการอย่างนี้.

หลายบทว่า โส อิตฺตสฺส อาโรเจติ ความว่า ภิกษุผู้รับสั่งบอกว่า
พระพุทธรักขิต บอกพระธรรมรักขิต และพระธรรมรักขิต บอกพระสังฆ-
รักขิตว่า อาจารย์ของพวกเรา กล่าวอย่างนี้ว่า ได้ยินว่า คุณจงลักทรัพย์ชื่อนี้
ได้ยินว่า บรรดาเราทั้ง ๒ ตัวท่านเป็นบุรุษผู้กล้าหาญ ดังนี้, เป็นทุกกณ
แม้แก่เธอเหล่านั้น เพราะมีการบอกต่อกันไป ด้วยอาการอย่างนั้นเป็นปัจจัย.

สองบทว่า อวหารโก ปฏิกฺคณฺหาติ ความว่า พระสังฆรักขิต
รับว่า ดีละ ผมจักลัก.

หลายบทว่า มุลกุณฺฐสุ อาปตฺติ อุลลฺลฺลฺยสุ ความว่า พอ
พระสังฆรักขิตรับคำสั่ง เป็นอุลลัจจัย แก่อาจารย์, เพราะคนหลายคนถูก
อาจารย์นั้นชักชวนแล้ว ในบาปแล.

หลายบทว่า โส ตํ ภณฺทํ ความว่า ถ้าภิกษุ นั้น คือ พระสังฆรักขิต
ลักสิ่งของนั้นมาได้ไซ้, เป็นปาราชิกทั้งหมด คือ ทั้ง ๔ คน, และหาเป็น
ปาราชิกแก่ ๔ คน อย่างเดียวไม่, สมณะตั้งร้อย หรือสมณะตั้งพันก็ตาม
ที่สั่งโดยสืบต่อกันไป ไม่ทำให้ผิดการณ์หมาย โดยอุบายอย่างนั้น เป็นปาราชิก
ด้วยกันทั้งหมดทีเดียว.

ในทุติยวาร พึงทราบวินัยดังนี้ :-

หลายบทว่า โส อญฺญํ อาณาเปติ ความว่า ภิกษุ นั้น คือ
พระพุทธรักขิต อันอาจารย์สั่งไว้แล้ว แต่ไม่พบพระธรรมรักขิต หรือเป็นผู้
ไม่อยากจะบอก จึงเข้าไปหาพระสังฆรักขิตทีเดียว แล้วสั่งว่า อาจารย์ของ
พวกเราสั่งไว้อย่างนี้ว่า ได้ยินว่า คุณจงลักสิ่งของชื่อนี้มา.

สองบทว่า อาปตฺติ ทุกฺกกุณฺฐสุ ความว่า พระพุทธรักขิต ชื่อว่า
เป็นทุกกฏ เพราะสั่งก่อน.

หลายบทว่า ปฏิกุณฺหาติ อาปตฺติ ทุกฺกกุณฺฐสุ ความว่า พึง
ทราบว่าเป็นทุกกฏ แก่ภิกษุผู้สั่ง ซึ่งเป็นต้นเดิมทีเดียว ในเมื่อพระสังฆรักขิต
รับแล้ว. ก็ถ้าพระสังฆรักขิตนั้น ลักทรัพย์นั้นมาได้, เป็นปาราชิก แม้ทั้ง
สองรูป คือ พระพุทธรักขิตผู้สั่ง ๑ พระสังฆรักขิตผู้ลัก ๑. แต่สำหรับอาจารย์
ผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเดิม ไม่เป็นอาบัติปาราชิก เพราะผิดสังเกต. ไม่เป็นอาบัติ
ทุกอย่าง แก่พระธรรมรักขิตเพราะไม่รู้. ส่วนพระพุทธรักขิตทำความสวัสดี
แก่ท่านทั้งสองรูปแล้ว ตนเองพินาศ.

บรรดาอาณัติวาร ทั้ง ๔ บท ถัดจากทุติยวารนี้ไป พึงทราบวินิจจย
ในอาณัติวารข้อแรกก่อน.

หลายบทว่า โส คนุตวา ปุน ปจจาคจติ ความว่า ภิกษุผู้รับสั่ง
นั้น ไปยังทรัพย์ตั้งอยู่แล้ว เห็นมีการอารักขาไว้ ทั้งภายในและภายนอก
ไม่อาจลักเอาได้ จึงกลับมา.

หลายบทว่า ยทา สกุโกสิ ตทา ความว่า ภิกษุผู้สั่งนั้น สั่งใหม่ว่า
ทรัพย์ที่ท่านลักมาแล้วในวันนี้เท่านั้นหรือ จึงเป็นอันลัก, ไปเถิดท่าน ท่าน
อาจจะลักมาได้ เมื่อใด, ก็จงลักทรัพย์นั้นมา เมื่อนั้น.

สองบทว่า อาปตติ ทุกกฏสุส ความว่า แม้เพราะสิ่งอีกอย่างนั้น
ก็เป็นทุกกฏเท่านั้น. แต่ถ้าทรัพย์นั้น ย่อมเป็นของที่ลักมาได้แน่นอน. ชื่อว่า
เจตนาที่ให้สำเร็จประโยชน์ ก็เป็นเช่นกับผลที่เกิดในลำดับแห่งมรรค; เพราะ
ฉะนั้น ภิกษุผู้สั่งนี้ เป็นปาราชิกในขณะสั่งทีเดียว. แม้ถ้าภิกษุผู้ลัก จะลัก
ทรัพย์นั้นมาได้ โดยล่วงไป ๖๐ ปี และภิกษุผู้สั่ง จะทำกาลกิริยา หรือสีก
ไปเสียในระหว่างนั้นเอง จักเป็นผู้ไม่ใช่สมณะเลย ทำกาลกิริยา หรือจักสีกไป,
แต่สำหรับภิกษุผู้ลัก ย่อมเป็นปาราชิกในขณะลักนั่นเอง.

ในทุติยวาร เพราะภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุพูดคำนั้นเบาๆ ไม่ได้
ประกาศให้ได้ยิน หรือไม่ได้ประกาศให้ได้ยินคำสั่งนี้ว่า เธออย่าลัก เพราะ
เธอผู้เป็นต้นเหตุ นั้น เป็นคนหูหนวก; ฉะนั้น ภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุ จึง
ไม่พ้น. ส่วนในตติยวารข้อพัน เพราะท่านประกาศให้ได้ยิน. ในจตุตถวาร
แม้ทั้งสองรูปพ้นได้ เพราะภิกษุผู้สั่งซึ่งเป็นต้นเหตุ นั้น ประกาศให้ได้ยิน และ
เพราะภิกษุผู้รับสั่งนอกนี้ รับคำว่า ดิละ แล้วถึงควั่นเสียบ ด้วยประการฉะนี้.

จบกล่าวด้วยคำสั่ง

การพรรณนาบทาสนี

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงองค์แห่งอทินนาทานที่
ตรัสไว้ ด้วยอำนาจแห่งกิริยาที่ให้เคลื่อนจากฐาน ในทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในพื้นดิน
เป็นต้นนั้น ๆ และความต่างแห่งอาบัติ กับความต่างกันแห่งวัตถุ จึงตรัสคำ
เป็นต้นว่า **ปลงหากาหิ** ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **ปลงหากาหิ** ได้แก่ ด้วยเหตุ ๕ อย่าง
มีคำอธิบายว่า ด้วยองค์ ๕. ในคำว่า **ปลงหากาหิ** เป็นต้นนั้น มีเนื้อ-
ความย่อ ดังต่อไปนี้:- คือ ปาราชิก ย่อมมีแก่ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของ
ไม่ได้ให้ ด้วยอาการ ๕ อย่างที่ตรัสไว้โดยนัยเป็นต้นว่า ทรัพย์อันผู้อื่น
หวงแหน ๑; เพราะไม่ครบองค์ ๕ นั้น จึงไม่เป็นปาราชิก. ในคำนั้น มี
อาการ ๕ อย่างเหล่านี้ คือ ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหน ๑ เข้าใจว่าทรัพย์อันผู้
อื่นหวงแหน ๑ ความที่บริจารเป็นครุภัณฑ์ ๑ มีโดยจิต ๑ การทำให้เคลื่อน
จากฐาน ๑. ส่วนในบริจาร ที่เป็นลหุภัณฑ์ ท่านแสดงอุลลัจจัยและทุกกฏไว้
โดยความต่างกันแห่งวัตถุ ด้วยวาระทั้ง ๒ ออกจากอาการ ๕ อย่างนั้น.

[อาการ ๖ อย่างที่ให้ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก]

แม้ในวาระทั้ง ๓ ที่ท่านตรัสไว้ โดยนัยเป็นต้นว่า **หากาหิ**
ก็ควรทราบอาการ ๖ อย่างนั้น คือ มิใช่มีความสำคัญว่าเป็นของตน ๑ มิใช่
ถือเอาด้วยวิสาสะ ๑ มิใช่ขอยืม ๑ ความที่บริจารเป็นครุภัณฑ์ ๑ มีโดยจิต ๑
การทำให้เคลื่อนจากฐาน ๑. ก็บรรดาว่าวาระทั้ง ๓ แม้นี้ในปฐมวาร ท่านปรับ
เป็นปาราชิก ทุติวาร และตติยวารท่านปรับเป็นอุลลัจจัย และทุกกฏ โดย
ความต่างกันแห่งวัตถุ. ส่วนในความต่างกันแห่งวัตถุ แม้ที่มีอยู่ในวาระทั้ง ๓

อื่นจาก ๓ วารนั้น ท่านปรับเป็นทุกกฏอย่างเดียว เพราะเป็นวัตถุอันชนเหล่าอื่นไม่ได้หวงแหน. วัตถุที่ท่านกล่าวใน ๓ วารนั้นว่า มิใช่ของอันผู้อื่นหวงแหน จะเป็นวัตถุที่ยังมิได้ครอบครองก็ตาม จะเป็นของที่เขาทิ้งแล้วหมดราคา หาเจ้าของมิได้ หรือจะเป็นของๆ ตนก็ตาม, วัตถุแม้ทั้ง ๒ ย่อมถึงความนับว่า มิใช่ของอันผู้อื่นหวงแหน. ถิ่นทรัพย์ ๒ อย่างนี้ มีความสำคัญว่า ทรัพย์อันผู้อื่นหวงแหนไว้ ๑ ถือเอาด้วยโดยจิต ๑; เพราะเหตุนี้ท่านจึงไม่กล่าวอนาปัตติไว้ ฉะนั้นแล.

[อรรถาธิบายในอนาปัตติวาร]

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงแสดงความต่างแห่งอาบัติ ด้วยอำนาจแห่งวัตถุและด้วยอำนาจแห่งจิต อย่างนี้แล้ว บัดนี้ เมื่อจะทรงแสดงอนาปัตติจัตริศดำไว้ว่า อนาปัตติ สกสณฺณิสฺส ดังนี้ เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า สกสณฺณิสฺส ได้แก่ ภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของตน คือ ผู้มีความสำคัญอย่างนี้ว่า ภัณฑะนี้เป็นของเรา เมื่อถือน้ำแม้ซึ่งภัณฑะของผู้อื่น ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือน้ำ, ควรให้ทรัพย์ที่ตนถือน้ำแล้วนั้นคืน ถ้าถูกพวกเจ้าของทวงว่า จงให้. เธอไม่ยอมคืนให้เป็นปาราชิก ในเมื่อเจ้าของทรัพย์เหล่านั้นทอदฐะ.

บทว่า วิสฺสาสคฺคาเห ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือน้ำด้วยวิสาสะ. แต่ควรรู้ลักษณะแห่งการถือน้ำด้วยความวิสาสะ โดยสูตร*นี้ว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เาอนุญาตให้ถือน้ำวิสาสะ แก่บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ เคยเห็นกันมา ๑ เคยคบกันมา ๑ เคยบอกอนุญาตกันไว้ ๑ ยังมีชีวิตอยู่ ๑ รู้ว่าเราถือน้ำแล้ว เขาจักพอใจ ๑.

* วิ. มหา ๕/๒๑๘.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **สนุทฺธิโจ** ได้แก่ เพื่อนเพียงเคยเห็นกัน.

บทว่า **สมฺภคฺโค** ได้แก่ เพื่อนสนิท.

บทว่า **อาลปิโต** ได้แก่ ผู้อันเพื่อนสั่งไว้ว่า ท่านต้องการสิ่งใดซึ่งเป็นของผม ท่านพึงถือเอาสิ่งนั้นเถิด, ไม่มีเหตุในการที่ท่านจะขออนุญาตก่อนจึงถือเอา. แม้เพื่อนผู้นอน ด้วยการนอนที่ไม่ลุกขึ้น ยังไม่ถึงความขาดเค็ดแห่งชีวิตินทรีย์เพียงใด ชื่อว่ายังมีชีวิตอยู่เพียงนั้น.

หลายบทว่า **คหิเต จ อตุตฺมโน** ความว่า เมื่อเราถือเอาแล้ว เขาจะพอใจ. การที่ภิกษุเมื่อรู้ว่า ครั้นเราถือเอาสิ่งของๆ ผู้อื่นเห็นปานนี้แล้ว เขาก็พอใจ จึงถือเอา ย่อมสมควร. ก็พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสองค์ ๕ เหล่านั้นไว้ ด้วยอำนาจแห่งการรวบรวมไว้โดยไม่มีส่วนเหลือ.* แต่การถือเอาด้วยวิสาสะ ย่อมขึ้นด้วยองค์ ๓ คือ เคยเห็นกันมายังมีชีวิตอยู่ รู้ว่าเมื่อเราถือเอาแล้ว เขาก็พอใจ ๑ เคยคบกันมา ยังมีชีวิตอยู่ รู้ว่าเมื่อเราถือเอาแล้ว เขาก็พอใจ ๑ เคยบอกอนุญาตกันไว้ ยังมีชีวิตอยู่ รู้ว่าเมื่อเราถือเอาแล้ว เขาก็พอใจ ๑. ส่วนเพื่อนคนใด ยังมีชีวิตอยู่ แต่เมื่อถือเอาแล้วเขาไม่พอใจ. สิ่งของๆ เพื่อนคนนั้น แม้ภิกษุถือเอาแล้วด้วยการถือวิสาสะ ก็ควรคืนให้แก่เจ้าของเดิม, และเมื่อจะคืนให้ ทรัพย์มรดก ควรคืนให้แก่เหล่าชนผู้เป็นใหญ่ในทรัพย์ของผู้นั้นก่อน จะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตาม, ทรัพย์ของเพื่อนผู้ไม่พอใจ ก็ควรคืนให้ผู้นั้นนั่นเอง.

ส่วนภิกษุใด พลอยยินดีตั้งแรกทีเดียว ด้วยการเปล่งวาจาว่า ท่านเมื่อถือเอาของๆ ผมชื่อว่าทำชอบแล้ว หรือเพียงจิตศุပ္บาทเท่านั้น ภายหลังโกรธด้วยเหตุบางอย่าง, ภิกษุนั้นย่อมไม่ได้เพื่อจะให้นำมาคืน. แม้เธอรูปใด

* ศัพท์นี้น่าจะถูกตามอรรถโยชนาว่า อเสส... จึงได้แปลไว้อย่างนั้น.

ไม่ประสงค์จะให้ แต่รับคำไว้ด้วยจิต ไม่พูดอะไร ๆ แม้เธอรูปนั้น ก็ยอมไม่ได้เพื่อจะให้นามาคืน. ส่วนภิกษุใด เมื่อเพื่อนภิกษุพูดว่า สิ่งของ ๆ ท่านถือเอาแล้ว หรือผมใช้สอยแล้ว จึงพูดว่า สิ่งของนั้น ท่านจะถือเอาหรือใช้สอยแล้วก็ตาม, แต่ว่าสิ่งของนั้น ผมเก็บไว้ด้วยกรณีบางอย่างจริง ๆ ท่านควรทำสิ่งของนั้นให้เป็นปกติเดิม ดังนี้ ภิกษุนี้ ย่อมได้เพื่อให้นามาคืน.

บทว่า ตาวกาลีเก ความว่า สำหรับภิกษุผู้ถือเอาด้วยจิตอย่างนี้ว่า เราจักให้คืน จักทำคืน ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือเอาแต่เป็นของยืม. แต่สิ่งของที่ภิกษุถือเอาแล้ว ถ้าบุคคลหรือคณะผู้เป็นเจ้าของ ๆ สิ่งของ อนุญาตให้ว่า ของสิ่งนั้นจงเป็นของท่านเหมือนกัน ข้อนี้เป็นการดี ถ้าไม่อนุญาตไซ้, เมื่อให้นามาคืน ควรคืนให้. ส่วนของ ๆ สงฆ์ ควรให้คืนทีเดียว.

กัณฺฐกคฺคผู้เกิดในเปรตวิสัยก็ดี เปรตผู้ที่ทำกาละแล้ว เกิดในอัทธภาพนั้นนั่นเองก็ดี เทวดาทั้งหลาย มีเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกเป็นต้นก็ดี, ทั้งหมดถึงความนับว่า เปรต เหมือนกันในคำว่า เปตปริกคฺเห นี้ ไม่เป็นอาบัติในทรัพย์อันเปรตเหล่านั้นหวงแหน. จริงอยู่ ถ้าแม่ท้าวสักกเทวราชออกร้านตลาดประทับนั่งอยู่, และภิกษุผู้ได้ทิพยจักขุ รู้ว่าเป็นท้าวสักกะ แม่เมื่อท้าวสักกะนั้นร้องห้ามอยู่ว่า อย่าถือเอา ๆ ก็ถือเอาผ้าสาฎกแม้มีราคาตั้งแสน เพื่อประโยชน์แก่จิ๋วของตนไป, การถือเอานั้น ย่อมควร. ส่วนในผ้าสาฎกที่เหล่าชนผู้ทำพิธีกรรมอุทิศพวกเทวดา คล้องไว้ที่ต้นไม้เป็นต้น ไม่มีคำที่ควรจะกล่าวเลย.

บทว่า ตีรจฺจนคตปริกคฺเห ได้แก่ ไม่เป็นอาบัติ เพราะทรัพย์ แม้พวกสัตว์ดิรัจฉานหวงแหน. จริงอยู่ แม้พวกพญานาค หรือสุบรรณมานพแปลงรูปเป็นมนุษย์ ออกร้านตลาดอยู่, และมีภิกษุบางรูป มาถือเอาสิ่งของ ๆ

พญานาคหรือของสุบรรณมานพนั้น จากร้านตลาดนั้นไป โดยนัยก่อนนั่นเอง, การถือเอานั้น ย่อมควร. ราชสีห์ หรือ เสือโคร่งฆ่าสัตว์มีเนื้อและกระบือ เป็นต้นแล้ว แต่ยังไม่เคี้ยวกิน ถูกความหิวเบียดเบียน ไม่พึงห้ามในตอนต้นทีเดียว, เพราะว่ามันจะพึงทำแม้ความฉิบหายให้. แต่ถ้าเมื่อราชสีห์เป็นต้น เคี้ยวกินเนื้อเป็นอาทิไปหน่อยหนึ่งแล้ว สามารถห้ามได้ จะห้ามแล้วถือเอา ก็ควร. แม้จำพวกนกมีเหยี่ยวเป็นต้น คาบเอาเหยื่อบินไปอยู่ จะไล่ให้มันทิ้งเหยื่อให้ตกไป แล้วถือเอา ก็ควร.

บทว่า **ปัสตุลลสณฺณิสฺส** ความว่า แม้สำหรับภิกษุผู้มีความสำคัญ อย่างนั้นว่า สิ่งของนี้ ไม่มีเจ้าของ เกือบจะหลุดไปด้วยฝุ่น ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือเอา. แต่ถ้าสิ่งของนั้นมีเจ้าของไซ้, เมื่อเขาให้นามาคืน ก็ควรคืนให้.

บทว่า **อุมฺมุตฺตกสฺส** ความว่า ไม่เป็นอาบัติแม้แก่ภิกษุผู้เป็นข้า ซึ่งมีประการดังกล่าวแล้วในเบื้องต้น.

บทว่า **อาทิกมฺมิกสฺส** ความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่พระธนียะผู้เป็นอาทิกัมมิกะ (ผู้เป็นต้นต้นบัญญัติ) ในสิกขาบทนี้. แต่สำหรับภิกษุฉัพพัคคีย์ เป็นต้น ผู้เป็นโจรลักห่อผ้าของช่างซ่อมเป็นอาทิที่เหลือ เป็นอาบัติทีเดียว ฉะนั้นแล.

จบการพรรณานาบทภาษนีย

กล่าวว่าการสับเปลี่ยนสลา

[ปกิณกะมีสมุฏฐานเป็นต้น]

กัณในปกิณกะนี้ คือ

สมุฏฐาน ๑ กิริยา ๑ สัญญา ๑

สจิตตะ ๑ โลกวัชชะ ๑ กรรมและกุศล

พร้อมด้วยเวทนา ๑

บัณฑิตพึงทราบคำทั้งหมด โดยนัยดังที่กล่าวไว้แล้วในปฐมสิกขาบท
นั่นเอง ว่า สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๑ คือ เป็นสาเหตุเกิดทางกายและทาง
จิต, เป็นอาณัตติกะ เกิดทางวาจาและทางจิต, เป็นสาเหตุเกิดและอาณัตติกะ
เกิดทางกาย ทางวาจาและทางจิต; และเกิดเพราะทำ; จริ่งอยู่ เมื่อทำเท่านั้น
จึงต้องอาบัตินั้น; เมื่อไม่ทำก็ไม่ต้อง เป็นสัญญาวิโมกข์ เพราะพ้นด้วยไม่มี
สำคัญว่า เราจะถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้, เป็นสจิตตะ เป็นโลก
วัชชะ เป็นกายกรรม เป็นวจีกรรม เป็นอกุศลจิต, ภิกษุยินดี หรือกลัว
หรือวางตนเป็นกลาง จึงต้องอาบัตินั้น; เพราะเหตุนี้ สิกขาบทนี้ จึงชื่อว่า
มีเวทนา ๑.

[อรรถาธิบายอุทานคาถาในวินิตัวตถุ]

ในคาถาแห่งวินิตัวตถุ พึงทราบวินิจัยดังต่อไปนี้:- เรื่องภิกษุ
ฉัพพัคคีย์ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในอนุบัญญัตินั้นแล. ในเรื่องที่ ๒ มีวินิจัย
ดังนี้ ขึ้นชื่อว่า จิตของพวกปุณฺณชน ละปกติไปด้วยอำนาจกิเลสมีราคะ
เป็นต้น ย่อมวิ่งไป คือ พล่านไป ได้แก่ เร่ร้อนไป. ถ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า

แม้เว้นความทำลายทางกายทวารและวจีทวารเสีย จะพึงทรงบัญญัติอาบัติด้วยเหตุเพียงจิตตูปบาท (เพียงเกิดความคิด) ใครจะพึงสามารถทำตนไม่ให้ เป็นอาบัติได้เล่า? เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสไว้ว่า คุณก่อนภิกษุ! เธอไม่ต้องอาบัติ เพราะเพียงแต่เกิดความคิดขึ้น^๑ แต่ภิกษุก็ไม่ควรเป็นไปในอำนาจแห่งจิต, ควรห้ามจิตไว้ด้วยกำลังแห่งการพิจารณาที่เดียวแล. เรื่องการจับต้องผ้า ทำให้ผ้าไหวและทำให้ผ้าเคลื่อนจากฐาน มีเนื้อความตื้นแล้วทั้งนั้น. ส่วนเรื่องทั้งหลายซึ่งถัดจากเรื่องที่ทำให้ผ้าให้เคลื่อนจากฐานนั้นไป มีเรื่องว่า ภิกษุมิไถยจิต หยิบทรพณ์นั้นขึ้นจากพื้นดิน^๒ เป็นที่สุด มีเนื้อความตื้นแล้วทั้งนั้น.

ในเรื่องตอบคำถามนำ มีวินัยจัตถ์ดังนี้:-

บทว่า อาทิตี ความว่า ภิกษุเจ้าของจีวร จับแล้ว คือ ยึดไว้ว่า ท่านเป็นโจร. ส่วนภิกษุผู้ลักจีวรนอกนี้ เมื่อถูกภิกษุเจ้าของจีวร ถามว่า จีวรของผมนั้น ใครลักไป? จึงได้ให้คำปฤญญา โดยเสมอกับคำถามว่า ผมลักไป. จริงอยู่ ถ้าภิกษุเจ้าของจีวรนอกนี้จักกล่าวว่า จีวรของผม ใครถือเอา ใครนำไป ใครเก็บไว้?, แม้ภิกษุนี้ ก็จะพึงตอบว่า ผมถือเอา หรือว่า ผมนำไป หรือว่า ผมเก็บไว้ แน่นนอน. ธรรมดาว่าปาก อันธรรมดาแต่งไว้ เพื่อประโยชน์แก่การบริโภค และเพื่อประโยชน์แก่การพูด แต่เว้นไถยจิตเสีย ก็ไม่เป็นอาหาร เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสไว้ว่า คุณก่อนภิกษุ! เธอไม่เป็นอาบัติ เพราะตอบตามคำถามนำ ดังนี้. อธิบายว่า ไม่เป็นอาบัติ เพราะเพียงแต่กล่าวโดยสำนวนโวหาร. เรื่องที่ถัดจากเรื่องตอบตามคำถามนำนั้นไป ซึ่งมีเรื่องผ้าโพกเป็นที่สุด ทั้งหมดมีเนื้อความตื้นแล้วทั้งนั้น.

๑. วิ. มหา. ๑/๑๐๕ ๒. วิ. มหา. ๑/๑๐๗ ๓. วิ. มหา. ๑/๑๐๗.

ในเรื่องศพที่ยังสด มีวินัยดังนี้ :-

บทว่า อธิวตุโถ ความว่า เปรตเกิดขึ้นในศพนั้นนั่นเอง เพราะความอยากในผ้าสาฎก.

บทว่า อนาทิยนฺโต ความว่า ภิกษุไม่เชื่อคำของเปรตนั้น หรือไม่ทำความเอื้อเฟื้อ.

หลายบทว่า ตํ สรีรํ อุฏฺฐหิตฺวา ความว่า เปรตบังคับให้ศพนั้นลุกขึ้น ด้วยอำนาจของตน. เพราะเหตุนี้ พระอุบาลีเถระจึงกล่าวไว้ว่า ศพนั้นลุกขึ้น (เดินตามหลังภิกษุนั้นไป*).

สองบทว่า ทวารํ ฦกสิ ความว่า วิหารของภิกษุมีอยู่ในที่ใกล้ป่าช้านั้นเอง เพราะเหตุนี้ ภิกษุเป็นผู้กลัวอยู่โดยปกติ จึงรีบเข้าไปในวิหารนั้นนั่นเอง แล้วปิดประตู.

สองบทว่า ตตฺถเอว ปรีปติ ความว่า เมื่อภิกษุปิดประตูแล้วเปรตเป็นผู้หมดความอาลัยในผ้าสาฎก จึงละทิ้งศพนั้นไว้ แล้วไปตามยถากรรม. เพราะเหตุนี้ ร่างศพนั้นก็ล้มลง. มีคำอธิบายว่า ตกไปในที่นั้นนั่นแล.

สองบทว่า อภินฺนํ สรีเร ความว่า อันผ้าบังสุกุลที่ศพสดซึ่งยังอุ่นอยู่ ภิกษุไม่ควรถือเอา. เมื่อภิกษุถือเอา อุปัทวะเห็นปานนี้ย่อมมี และภิกษุย่อมต้องทุกกฎ แต่จะถือเอาที่ศพแตกแล้ว ควรอยู่.

ถามว่า ก็ศพจะจัดว่า แตกแล้ว ด้วยเหตุเพียงไร ?

แก้วว่า แม้ด้วยเหตุเพียงถูกจะงอยปากหรือเขี้ยว อันสัตว์ทั้งหลาย มีกา พังพอน สุนัข และสุนัขจิ้งจอกเป็นต้น กัดแล้วนิดหน่อย. ส่วนอวัยวะของศพใดที่ล้มลง เพียงผิวหนังถลอกไปด้วยการครูดสี. หนัวยังไม่ขาดออก, ศพนั้น นับว่ายังสดทีเดียว, แต่เมื่อหนังขาดออกแล้วจัดว่าแตกแล้ว. แม้ศพใด

* วิ. มหา. ๑/๑๐๕

ในเวลายังมีชีวิตนั่นเอง มีฝีโรครื้อนและต่อม หรือแผลแตกพรุณทั่วไป, แม้ศพนี้ชื่อว่า แตกแล้ว. ตั้งแต่วันที่ ๓ ไป แม้สรีระที่ถึงความเป็นซากศพ โดยเป็นศพที่ขึ้นพองเป็นต้น จักว่าเป็นศพที่แตกแล้วโดยแท้.

อนึ่ง แม้ในศพที่ยังไม่แตกโดยประการทั้งปวง แต่คนผู้ดูแลป่าช้า หรือมนุษย์เหล่าอื่นให้ถือเอา ควรอยู่ ถ้าไม่ได้มนุษย์อื่น, ควรจะเอาศัสตรา หรือวัตถุอะไรทำให้เป็นแผลแล้ว จึงถือเอา. แต่ในศพเพศตรงกันข้าม ภิกษุควรตั้งสติไว้ ประคองสมณสัญญาให้เกิดขึ้น ทำให้เป็นแผลที่ศีรษะ หรือที่หลังมือและหลังเท้าแล้วถือเอาสมควรอยู่.

ในเรื่องอัน เป็นลำดับแห่งสรีระยังไม่แตกนั้น มีวินัยดังนี้:-

หลายบทว่า กุสฺส สงฺกามตฺวา จีวรํ อคฺคฺคฺหติ มีความว่า ภิกษุ ลักด้วยกุสาวหาร ในบรรดาเถยวหาร ปลั้วหวาหาร ปริกัปปาวหาร ปฏิจันนาวาหารและกุสาวหาร ซึ่งได้แสดงไว้แล้วแต่เพียงชื่อ ในการพรรณนาเนื้อความแห่งบทนี้ว่า อาทิเยยุ ในเบื้องต้น. และพึงทราบความต่างกันแห่งอาหารเหล่านี้ ดังจะกล่าวต่อไป:-

[อรรถาธิบายอาหาร ๕ อย่าง]

จริงอยู่ ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง แอบทำโจรกรรมมีการตัดที่ต่อเป็นต้น ลักทรัพย์ซึ่งมีเจ้าของ ในเวลากลางคืนหรือกลางวัน หรือหลอกลงมือเอาด้วยเครื่องดวงโกง และกหาปณะปลอมเป็นต้น, อาหารของภิกษุรูปนั้นนั่นแล ผู้ถือเอาทรัพย์นั้น พึงทราบว่าเป็นเถยวหาร, ฝ่ายภิกษุใด ข่มเหงผู้อื่น คือ กดขี่เอาด้วยกำลัง, ก็หรือขู่กรรโชก คือ แสดงภัย ถือเอาทรัพย์เป็นของชนเหล่านั้น เหมือนพวกโจรผู้ฆ่าเชลย ทำประทุษกรรม มีฆ่าคนเดินทาง และฆ่าชาวบ้านเป็นต้น (และ) เหมือนอิสฺรชน มีพระราชและมหาอำมาตย์

ของพระราชาเป็นต้น ซึ่งทำการริบเอาเรือนของผู้อื่น ด้วยอำนาจความโกรธ และใช้พลการเก็บพลี เกินกว่าพลีที่ตั้งแก่ตน, อวหารของภิกษุนั้น ผู้ถือเอา อย่างนั้น ฟังทราบว่าเป็นปัสสยหาวหาร ส่วนอวหารของภิกษุผู้กำหนดหมาย ไว้แล้วถือเอา ท่านเรียกว่า ปริกัปปาวหาร. ปริกัปปาวหารนั้น มี ๒ อย่าง เนื่องด้วยกำหนดหมายสิ่งของ และกำหนดหมายโอกาส.

[อรรถาธิบายกัณฑ์ปริกัป]

ใน ๒ อย่างนั้น กัณฑ์ปริกัป ฟังทราบอย่างนี้:- ภิกษุบางรูปใน ศาสนานี้ มีความต้องการด้วยผ้าสาฎก จึงเข้าไปยังห้อง หมายใจไว้ว่า ถ้า จักเป็นผ้าสาฎก, เราจักถือเอา, ถ้าจักเป็นด้าย, เราจักไม่ถือเอา แล้วถือเอา กระสอบไปในเวลากลางคืน. ถ้าในกระสอบนั้น มีผ้าสาฎก, เป็นปาราชิก ในขณะที่ยกขึ้นนั่นเอง ถ้ามีด้าย ยังรักษาอยู่. เธอได้ออกไปข้างนอก แก้ออก รู้ว่า เป็นด้าย นำมาวางไว้ยังที่เดิมอีก, ยังรักษาอยู่เหมือนกัน, แม้รู้ว่า เป็น ด้าย แล้วเดินไปด้วยคิดว่า ได้สิ่งใด ก็ต้องถือเอาสิ่งนั้น ฟังปรับอาบัติด้วย อย่างเท่า วางไว้บนภาคพื้นแล้ว ถือเอา, ต้องปาราชิก ในขณะที่ยกขึ้น. เธอ ถูกพวกเจ้าของเขาร้องเอะอะขึ้นว่า ขโมย ขโมย แล้วทั้งหนีไป ยังรักษาอยู่. พวกเจ้าของพบแล้วถือเอาไป อย่างนั้นนั่นเป็นการดี ถ้าคนอื่นบางคนถือเอา เป็นกัณฑ์ไทยแก่เธอ. ภายหลังเมื่อพวกเจ้าของกลับไปแล้ว เธอเห็นของนั้น เข้าเองจึงถือเอา ด้วยคิดว่า ของนี้ เรานำออกมาก่อน บัดนี้ เป็นของๆ เราละดังนี้ ยังรักษาอยู่ แต่เป็นกัณฑ์ไทย. แม้เมื่อภิกษुकำหนดหมายไว้แล้ว ถือเอา โดยนัยเป็นต้นว่า ถ้าจักเป็นด้าย เราจักถือเอา ถ้าจักเป็นผ้าสาฎก เราจักไม่ถือเอา ถ้าจักเป็นเนยใส เราจักถือเอา ถ้าจักเป็นน้ำมัน เราจักไม่ ถือเอา ดังนี้ มีนัยเหมือนกันนั่นแล.

ส่วนในอรรถกถาหาปัจจัยเป็นต้น ท่านกล่าวไว้ว่า แม้ภิกษุมีความต้องการด้วยผ้าสาฎก ถือเอากระสอบผ้าสาฎกนั้นแหละออกไปวางไว้ข้างนอก แก้ออกแล้ว เห็นว่า นี่ เป็นผ้าสาฎก แล้วไปพึงปรับด้วยการยกเท้าเหมือนกัน. แต่ในอรรถกถาหาปัจจัยเป็นต้นนี้ ปฏิบัติชื่อว่า ย่อมปรากฏ เพราะเธอได้กำหนดหมาย สิ่งของไว้ว่า ถ้าจักเป็นผ้าสาฎก เราจักถือเอา ปฏิบัติปาวหาร ชื่อว่า ไม่ปรากฏ เพราะเห็นแล้วจึงลัก. แต่ในมหาอรรถกถา ท่านปรับอาหารแก่ภิกษุ ผู้ยกขึ้นซึ่งสิ่งของที่ตนกำหนดหมายไว้ ที่ตนมองไม่เห็น แต่คงตั้งอยู่ในความ เป็นสิ่งของที่ตนกำหนดหมายไว้แล้วนั่นเอง. เพราะเหตุนี้ปฏิบัติปาวหาร จึงชื่อว่าปรากฏในมหาอรรถกถานั้น. อาหารที่กล่าวไว้ในมหาอรรถกถานั้น สมด้วยพระบาลีว่า **ตัม มณฺญมาโน ตัม อหริ*** สำคัญว่า เป็นสิ่งนั้น ลักสิ่งนั้น ฉะนั้นแล. บรรดาปฏิบัติทั้ง ๒ นั้น ปฏิบัตินี้ได้ที่เป็นไปโดยนัยเป็นต้น ว่า ถ้าจักเป็นผ้าสาฎก เราจักถือเอา ดังนี้ ปฏิบัตินี้ชื่อว่า ภัณฑปฏิบัติ.

[อรรถาธิบายโอกาสปฏิบัติ]

ส่วนโอกาสปฏิบัติ พึงทราบอย่างนี้ :- ภิกษุใดเลขาจารูปในศาสนานี้ เข้าไปยังบริเวณของผู้อื่น หรือเรือนของตระกูล หรือโรงซึ่งเป็นที่ทำกรงาน ในป่าก็ดี แล้วนั่งในที่นั้น ด้วยการสนทนาปราศรัย ขำเลี้งดูบริวารอันเป็นที่ตั้งแห่งความโลภบางอย่าง. ก็แล เมื่อขำเลี้งดู พบเห็นแล้ว จึงได้ทำความ กำหนดหมายไว้ ด้วยอำนาจสถานที่มิประตุ หนามุข ภายได้ปราสาท บริเวณ ชุ่มประตุ และโคนไม้เป็นต้น แล้วกำหนดหมายไว้ว่า ถ้าพวกชนจักเห็นเรา ในระหว่างนี้ เราจักคืนให้แก่ชนเหล่านั้นนั่นแหละ ทำที่เป็นหยิบ เพื่อต้องการจะดูเที่ยวไป ถ้าพวกเขาจักไม่เห็นไซ้เร่ เราก็จักลักเอา ดังนี้. พอเมื่อ

* บาลีเป็น อหริติฯ

ภิกษุนั้นถือเอาทรัพย์นั้นล่องเลยแดนกำหนดที่หมายไว้ไป เป็นปาราชิก. ถ้าเธอกำหนดหมายแดนอุปจารไว้ เดินมุ่งหน้าไปทางนั่นเอง มนสิการกรรมฐานเป็นต้นอยู่ก็ดี ส่งใจไปทางอื่นก็ดี ก้าวล่วงแดนอุปจารไป ด้วยทั้งไม่มีสติเป็นกัณฑ์ไทย. แม้ถ้าเมื่อเธอไปถึงที่นั่นแล้ว มิโจร ช้าง เนื้อร้าย หรือมหาเมฆตั้งขึ้น และเธอก้าวล่วงสถานที่นั้นไปโดยเร็ว เพราะใครจะพ้นจากอุปัทวะนั้น เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. ก็ในคัมภีร์ อาจารย์บางพวกกล่าวว่า เพราะในเบื้องต้นนั่นเอง เธอถือเอาด้วยโดยจิต; ฉะนั้น จึงรักษาไว้ไม่ได้ เป็นอาหารที่เดียว. นี่เป็นนัยในมหาอรรถกถาก่อน. ส่วนในมหาปัจจุรี ท่านกล่าวไว้ว่า แม้ถ้าเธอรูปนั้น ขึ้นขี่ช้างหรือม้ายู่ภายในแดนกำหนดไม่จับช้างหรือม้านั้นไปเอง ท่านไม่ให้ผู้อื่นจับไป แม้เมื่อล่องเลยแดนกำหนดไป ย่อมไม่เป็นปาราชิก เป็นเพียงกัณฑ์ไทยเท่านั้น. ในปริกัป ๒ อย่างนั้น ปริกัปที่เป็นไปว่า ถ้าพวกชนจกเห็นเราในระหว่างนี้ เราจักคืนแก่ชนเหล่านั้นนั่นแหละ ทำให้เป็นหยาบ เพื่อต้องการจะดูเที่ยวไป นี่ ชื่อว่าโอกาสปริกัป. อาหารของภิกษุผู้กำหนดไว้แล้วถือเอา ด้วยอำนาจแห่งปริกัป แม้ทั้ง ๒ เหล่านี้ ดังพรรณนามาอย่างนี้ ฟังทราบว่าเป็นปริกัปปาหาร.

[อรรถาธิบายปฏิจันนาหาร]

ส่วนการปกปิดไว้แล้วจึงลัก ชื่อว่าปฏิจันนาหาร. ปฏิจันนาหารนั้น ฟังทราบอย่างนี้ :- ก็ภิกษุรูปใด เมื่อพวกมนุษย์กำลังเล่นอยู่ หรือกำลังเข้าไปในสวนเป็นต้น เห็นสิ่งของ คือ เครื่องอสังการซึ่งเขาถอดวางไว้ จึงเอาฝุ่นหรือใบไม้ปกปิดไว้ ด้วยคิดในใจว่า ถ้าเราก็ก้มลงถือเอา, พวกมนุษย์จักรู้เราว่า สมณะถือเอาอะไร? แล้วจะพึงเบียดเบียนเรา จึงคิดว่าภายหลังเราก็ก้มถือเอา ดังนี้, การขกสิ่งของขึ้น ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ยังไม่มี

แก่ภิกษุรูปนั้น; เพราะเหตุนั้น จึงไม่เป็นอาหารก่อน. แต่เวลาใด พวกมนุษย์เหล่านั้นประสงค์จะเข้าไปภายในบ้าน แม้เมื่อค้นหาสิ่งของนั้น ก็ไม่เห็น จึงคิดว่า บัดนี้ ค่ำมืดแล้ว, พรุ่งนี้ก่อนเกิด พวกเราจึงจรรู้ แล้วก็ไปทั้งที่ยังมีความอาลัยอยู่นั้นเอง, เวลานั้น เมื่อภิกษุนั้น ยกสิ่งของนั้นขึ้น เป็นปาราชิกในขณะที่ยกขึ้น. แต่เมื่อภิกษุถือเอาในเวลาที่ปกปิดไว้แล้ว นั่นเอง ด้วยสทกสัญญาว่า เป็นของเรา หรือด้วยบังสุกุลสัญญาว่า บัดนี้ มนุษย์เหล่านั้นไปแล้ว พวกเขาได้ทั้งสิ่งของนี้แล้ว เป็นกัณฑไทย. เมื่อมนุษย์เหล่านั้นกลับมาในวันที่ ๒ แม้ตรวจค้นดูแล้วก็ไม่เห็น จึงได้ทอดธุระกลับไป สิ่งของที่เธอถือเอาเป็นกัณฑไทยเหมือนกัน. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่าพวกเขาไม่เห็นสิ่งของด้วยความพยายามของภิกษุนั้น. ส่วนภิกษุใด พบเห็นสิ่งของเห็นปานนั้น ซึ่งยังคงตั้งอยู่ในที่เดิมนั่นเอง ไม่ได้ปกปิดไว้ แต่มีโดยจิตเอาทำเหยียบกดให้จมลงในเปือกตม หรือในทราย, พอเธอกดให้จมลงเท่านั้น เป็นปาราชิก.

[อรรถาธิบายกุสาวหาร]

การสับเปลี่ยนสลากแล้ว ลัก ท่านเรียกว่า กุสาวหาร. แม้กุสาวหารนั้น. พึงทราบดังนี้:- ภิกษุรูปใด เมื่อภิกษุจิรภาชกะกำลังจัดวางสลากแจกจิร ใครจะนำเอาส่วนของภิกษุรูปอื่น ซึ่งมีราคามากกว่า* ที่ตั้งอยู่ใกล้ส่วนของตนไป ใครจะวางไม้สลากที่จิรภาชกภิกษุวางไว้ในส่วนของตน ลงไว้ในส่วนของภิกษุรูปอื่น จึงยกขึ้น ยังรักษาอยู่ก่อน. เธอวางลงไว้ในส่วนของ

* ประโยควรรคนี้ ตามเชิงอรรถไว้ก็ดี ในอรรถโยชนาก็ดี และสารัตถทีปนีก็ดี มีตกหล่นอยู่หลายศัพท์ แปลตามเชิงอรรถดังนี้ :- ภิกษุรูปใด ใครจะนำเอาส่วนของภิกษุรูปอื่น ซึ่งมีราคาน้อยกว่าหรือมากกว่า หรือเท่าๆ กัน โดยราคาแห่งส่วนของตน ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ส่วนของตนไป ดังนี้. สามนต์ฉบับที่เราใช้อยู่นี้ จะลอกคัดตกไปกระมัง เพราะในอรรถโยชนาและสารัตถทีปนีก็มีแก้ไข.

ภิกษุรูปอื่น ก็ยังรักษาอยู่เหมือนกัน. แต่ในเวลาใด เมื่อเธอวางไม้สาลากลงไว้ แล้ว ยกไม้สาลากของภิกษุรูปอื่นขึ้นจากส่วนของภิกษุรูปอื่น, เวลานั้น พอเธอ ลักว่ายกขึ้น ก็เป็นปาราชิก. ถ้าเธอยกไม้สาลากขึ้นจากส่วนของภิกษุรูปอื่นเสีย ก่อน, เพราะใครจะวางลงไว้ในส่วนของตน ในขณะที่ยกขึ้นยังรักษาอยู่, ใน ขณะที่วางลงไว้ ก็ยังรักษาอยู่ และยกไม้สาลากของตนขึ้นจากส่วนของตน ในขณะที่ยกขึ้นนั่นเอง ยังรักษาอยู่, เมื่อยกไม้สาลากนั้นขึ้นแล้ว วางลงไว้ใน ส่วนของภิกษุรูปอื่น พอพ้นจากมือก็เป็นปาราชิก. แต่ถ้าไม้สาลากที่วางไว้ใน ส่วนทั้งสองมองไม่เห็น. ภายหลัง เมื่อภิกษุที่เหลือไปแล้ว นวกภิกษุรูป นอกนี้ ถามว่า ท่านขอรับ ! ไม้สาลากของผม ย่อมไม่ปรากฏ. ภิกษุผู้เฒ่า จึงพูดว่า คุณ ! แม้ของข้าพเจ้า ก็ไม่ปรากฏ. นวกภิกษุถามว่า ท่านขอรับ ก็ส่วนของผมเป็นไฉน ? ภิกษุผู้เฒ่า จึงแสดงส่วนของตนว่า ในส่วนของคุณ เมื่อนวกภิกษุรูปนั้น ได้แย่ง หรือไม่ได้แย่งก็ตาม รับเอาส่วนนั้นไป, ภิกษุ นอกนี้ ยกส่วนของนวกภิกษุนั้นขึ้น ต้องปาราชิกในขณะที่ยกขึ้น. แม้หากว่า เมื่อนวกภิกษุนั้น ถึงจะเรียนว่า ผมจะไม่ยอมให้ส่วนของผมแก่ท่าน, และ ท่านรู้ส่วนของตนแล้ว จงถือเอาเถิด, ภิกษุผู้เฒ่า ถึงแม้รู้อยู่ว่า นี่ไม่ใช่ส่วน ของเรา ได้ถือเอาส่วนของนวกภิกษุรูปนั้นนั่นเอง เป็นปาราชิกในขณะที่ยกขึ้น. แต่ถ้าภิกษุนอกนี้คิดว่า จะมีประโยชน์อะไรด้วยการวิวาทนี้ว่า นี่ส่วนของท่าน, นี่ส่วนของผม จึงพูดว่า จะเป็นส่วนที่ถึงแก่ผมก็ตาม ถึงแก่ท่านก็ตาม, ส่วนใดดี ท่านจงถือเอาส่วนนั้นเถิด ดังนี้, เธอชื่อว่าถือเอาส่วนที่เขาให้แล้ว จึงไม่มีอาหารในการถือเอา. ถ้าภิกษุนั้นกลัวต่อความถกเถียงกัน อันพวก ภิกษุเตือนว่า คุณจงรับเอาส่วนตามที่คุณชอบใจเถิด ก็เว้นส่วนที่ดีซึ่งถึงแก่ ตนเสีย ถือเอาส่วนที่เลวนั้นแลไป, ภายหลัง แม้เมื่อภิกษุนอกนี้ ถือเอาส่วน ที่ยังเหลือจากที่เลือกแล้ว ก็ไม่เป็นอาหารเหมือนกัน ฉะนั้นแล.

จบกล่าวด้วยคำการสับเปลี่ยนสาลาก

กถาปรารภเรื่องทั่วไป

ก็พระอรรถกถาจารย์ทั้งหลาย กล่าวไว้ในอรรถกถาทั้งหลายว่า การแจกจีวรอย่างเดียวนั้น มาแล้วด้วยอำนาจการสับเปลี่ยนสลาภในที่นี้, แต่ควรนำความเกิดขึ้นแห่งปัจจัยทั้ง ๔ และการแจกมาแสดงไว้ด้วย. ก็แล ครั้นกล่าวไว้อย่างนั้นแล้ว จึงกล่าวกถาปรารภจีวรที่เกิดขึ้น เริ่มต้นแต่เรื่องหมอชีวกนี้ว่า พระเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงรับผู้ผ้าที่ทอในแคว้นสีพีของข้าพระองค์เถิด, และขอทรงอนุญาตคฤหบดีจีวร แก่ภิกษุสงฆ์ด้วยเถิด^๑ ดังนี้ โดยพิสดารในจีวรขันธกะ, กล่าวบิณฑบาตกถา เริ่มต้นแต่สูตรนี้ว่า ก็โดยสมัยนั้นแล กรุงราชคฤห์มีภิกษาฬีเคือง มนุษย์ทั้งหลายไม่อาจทำสังฆภักดิ์ นิมนต์ภักดิ์ สลาภภักดิ์ ปีกขิกภักดิ์ อุโปสถิกภักดิ์ ปาฏิปติกภักดิ์^๒ ดังนี้ โดยพิสดารในเสนาสนขันธกะ กล่าวอาคตเสนาสกถา เริ่มต้นแต่เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์นี้ว่า ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุสัตตตรสวัคคีย์ ช่อมแซมวิหารซึ่งตั้งอยู่ปลายแควนหลังโคหลังหนึ่ง ด้วยหมายใจว่า พวกเราจักอยู่จำพรรษาในวิหารนี้ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ได้เห็นพวกภิกษุสัตตตรสวัคคีย์ กำลังซ่อมแซมวิหารแล^๓ ดังนี้ โดยพิสดารในเสนาสนขันธกะนั่นเอง, และกล่าวกถาปรารภเภสัชมีเนยใสเป็นต้น ในที่สุดแห่งเสนาสนกถานั้น โดยพิสดาร. ส่วนข้าพเจ้า จักกล่าวกถานั้นทั้งหมด ในอาคตสถานแห่งกถานั้น ๆ นั้นแล. เมื่อข้าพเจ้ากล่าวอย่างนั้น เหตุเป็นอันข้าพเจ้ากล่าวไว้เสร็จแล้วในเบื้องต้นทีเดียว.

เรื่องเรื่อนไฟถัดจากเรื่องนี้ไป มีเนื้อความคั่นทั้งนั้น.

๑. วิ. มหา. ๕/๑๕๑. ๒. วิ. จุล. ๗/๑๔๖. ๓. วิ. จุล. ๗/๑๒๔

ในวิมาสวัตต ๕ เรื่อง มีวินิจัยดังนี้:- ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น
ให้อนุุปสัมบันทำให้เป็นของควร แล้วฉนั้น. แต่เมื่อภิกษุจะถือเอาเนื้อซึ่งเป็น
เดน ฟังถือเอาเนื้อที่สัตว์เหล่านั้นกินเหลือทิ้งแล้ว. ถ้าอาจะให้สัตว์เหล่านั้น
ซึ่งกำลังกินอยู่ให้ทิ้งไปแล้วถือเอา, แม้เนื้อที่เป็นเดนนั้น ก็ควร. แต่ไม่ควร
ถือเอา เพื่อประโยชน์แก่การคุ้มครองตน และเพื่อความเป็นผู้มีคุณใน
สัตว์อื่น.

ในเรื่องแจกข้าวสุก ของควรเคี้ยว ขนม อ้อย และผลมะพลับ มี
วินิจัยดังนี้:- ภิกษุอย่างบุคคลซึ่งไม่มีตัวว่า ท่านจงให้ส่วนแก่ภิกษุรูปอื่นอีก.

สองบทว่า อมูลกํ อकुณหติ ความว่า เธอได้กล่าวมุสาวาท ถือ
เอาส่วนที่ไม่มีตัวบุคคลเป็นมูลอย่างเดียว. เธอหาได้ถือเอาส่วนนั้นด้วยโดยจิต
ไม่. เพราะเหตุนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ตรัสถามว่า เธอมีจิตอย่างไร ?
ตรัสว่า เป็นปาจิตติยํ จริยอยู่ เมื่อเธอกล่าวว่า ท่านจงให้ส่วนแก่ภิกษุอีกรูป
หนึ่ง วัตถุแห่งปาราชิก ย่อมไม่ปรากฏ และพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมไม่
ตรัสถามในฐานะเช่นนี้. แต่ถ้าค่านั้น จะพึงเป็นวัตถุแห่งปาราชิกไซ้, ฟัง
ทราบว่าเป็นทุกกฏเท่านั้น เหมือนเป็นทุกกฏ เพราะการคู่เอาสวน ฉะนั้น.
ความสังเขป เรื่องนี้ มีเท่านี้.

ส่วนความพิสดาร ฟังทราบดังนี้:- ก็สิ่งใดเป็นของมีอยู่แห่งสงฆ์
เท่านั้น เมื่อสิ่งนั้น อันภิกษุซึ่งสงฆ์สมมติ หรือมิได้สมมติก็ตาม แจกอยู่,
เมื่อภิกษุกล่าวว่า ท่านจงให้ส่วนแก่ภิกษุอีกรูปหนึ่ง คืออย่างบุคคลที่ไม่มีตัว
อย่างนั้น ถือเอาด้วยการกล่าวเท็จอย่างเดียว เป็นปาจิตติยํด้วย เป็นกัณฑ์ไทย
ด้วย. เมื่อภิกษุถือเอาด้วยโดยจิต ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ภิกษุรูปใด ไม่ได้อ้าง
บุคคล กล่าววาทว่า ท่านจงให้อีกส่วนหนึ่ง แล้วถือเอาที่ดี นับพรรษาโกงถือ

เอาที่ดี ภิกษุรูปนั้น พึงปรับตามราคาของ. ส่วนสิ่งใด เป็นของพวกคฤหัสถ์ ที่เขาแจกถวายสงฆ์ในเรือน หรือในอาคารของคฤหัสถ์เหล่านั้น ครั้นเมื่อถึง ของนั้น อันเจ้าของที่ดี ชนอื่นซึ่งเจ้าของวาน อย่างนี้ว่า ท่านจงถวายแก่ ภิกษุนี้ ก็ดี ถวายอยู่ แม้เมื่อภิกษुकกล่าวว่า ท่านจงให้อีกส่วนหนึ่ง แล้วถือ เอาด้วยโดยจิต ไม่เป็นทั้งปาราชิก ไม่เป็นทั้งภณฑไทย. แต่เป็นภณฑไทย แก่ภิกษุผู้ถือเอา ด้วยโกณฑพรรษา. เมื่อถึงของนั้น อันชนอื่นซึ่งเจ้าของมิได้ วาน อย่างนี้ว่า ท่านจงถวายแก่ภิกษุนี้ ถวายอยู่ เมื่อภิกษุอ้างบุคคลถือเอา ตามนัยก่อนนั้นแล เป็นปาจิตติยด้วย เป็นภณฑไทยด้วย เมื่อภิกษुकกล่าวว่า ท่านจงให้อีกส่วนหนึ่ง แล้วถือเอาด้วยโดยจิตก็ดี ถือเอาด้วยนบัพรรษาโกณฑ ก็ดี พึงปรับความราคาของ ก็วินิจัยนี้ใคร ๆ ก็อาจรู้ได้ในอรรถกถา ชื่อ กรุณทิ, แต่ในอรรถกถาอื่น ๆ รู้ได้ยาก ทั้งมีพิรุณด้วย.

สองบทว่า **อมุลกํ อคฺคเหติ** ความว่า เมื่อพวกเจ้าของถวายภิกษุ ถือเอาได้.

หลายบทว่า **อนาปตฺติ ภิกฺขุ ปาราชิกสฺส** ความว่า สิ่งของที่ พวกเจ้าของถวายแล้ว ภิกษุถือเอาได้ เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสไว้ว่า ภิกษุนั้น ไม่เป็นอาบัติ.

หลายบทว่า **อาปตฺติ สมฺปชานมุสาวาทะ ปาจิตฺตียสฺส** ความว่า เพราะสัมปชานมุสาวาทที่ภิกษุรูปนั้นกล่าว พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงปรับเป็น ปาจิตติย ดูในเรื่องข้าวยาคุที่ปรุงด้วยของ ๓ อย่างข้างหน้า.

ส่วนในการถือเอา พึงทราบวินิจัยดังนี้ :- อาหารมีข้าวสุกเป็นต้น ของสงฆ์ อันภิกษุซึ่งสงฆ์สมมติ หรือชนทั้งหลายมีอารามิกะเป็นต้น ซึ่งสงฆ์ ตั้งไว้ กำลังถวาย และอาหารมีข้าวสุกเป็นต้น เป็นของพวกคฤหัสถ์ อัน

เจ้าของหรือคนอื่น ซึ่งเจ้าของวาน กำลังถวาย เมื่อภิกษุกล่าวว่า ท่านจงให้ ส่วนแก่ภิกษุอีกรูปหนึ่ง แล้วถือเอาเป็นกัณฑ์ไทย. เมื่อภิกษุถือเอาอาหารมี ข้าวสุกเป็นต้นที่ชนอื่นกำลังถวาย ฟังปฏิบัติตามราคาสั่งของ เมื่ออาหารมีข้าวสุก เป็นต้นอันภิกษุซึ่งสงฆ์มิได้สมมติ หรือคนที่เจ้าของมิได้วาน ถวายอยู่ ภิกษุ เมื่อกล่าวว่า ท่านจงให้อีกส่วนหนึ่ง แล้วถือเอาที่ดี นับพรรษาโง่ ถือเอาที่ดี ฟังปฏิบัติตามราคาสั่งของ ในขณะที่ยกส่วนนั้นขึ้นทีเดียว จูกลงปิดตาคุดกะ ฉะนั้น. อาหารมีข้าวสุกเป็นต้น ที่เหล่าชนนอกนี้ถวายอยู่ เมื่อภิกษุถือเอา ด้วยอาการอย่างนั้น เป็นกัณฑ์ไทย. ส่วนสิ่งของ ๆ ฤๅที่เจ้าของเขาพาน ไว้ว่า ท่านจงถวายแก่ภิกษุนี้ ก็ดี เจ้าของเขาถวายเองก็ดี ก็เป็นอันถวาย แล้ว ฉะนั้นแล. ในอธิการว่าด้วยวัตถุมีข้าวสุกเป็นต้นนี้ มีสาระจากคำวินิจฉัย ใน อรรถกถาทั้งปวงเพียงเท่านี้.

ในเรื่องทั้งหลายที่เรื่องร้านขายข้าวสุกเป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้:- เรือน สำหรับหุงข้าวสวดยาย ชื่อโอทนิยฆระ (คือร้านขายข้าวสุก). เรือนสำหรับ แกงเนื้อขาย ชื่อสุนาฆระ* (คือร้านขายแกงเนื้อ). เรือนสำหรับเจียวทอด ของขบเคี้ยวขาย ชื่อปุมฆระ (คือร้านขายขนม). คำที่เหลือในเรื่องร้านขาย ข้าวสุกเป็นต้น มีปรากฏชัดแล้วในเรื่องบริขารนั้นแล

ในเรื่องตั้ง มีวินิจฉัยดังนี้ ภิกษุรูปนั้น กำหนดหมายตักไว้ แล้ว จึงให้ตั้งเลื่อน ๒ ด้วยคิดว่า เราจัก ถือเอาตัก ซึ่งมาถึงที่นี่. เพราะเหตุนี้ ในการเลื่อนตักไป อาหารจึงไม่มีแก่ภิกษุรูปนั้น แต่ท่านปรับเป็นปาราชิก ในการให้เลื่อนไปแล้วถือเอา จากโอกาสที่กำหนดหมายไว้ ก็ภิกษุเมื่อนำไป อย่างนั้น ถ้าไม่มีโดยจิตในตั้ง พระวินัยธรพึงให้ตีราคาตัก ปรับอาบัติ. ถ้ามี แม้นในตักตั้ง ควรให้ราคาทั้ง ๒ อย่าง ปรับอาบัติ.

* บาลีเดิมเป็น สุนฆริ.

๘ ๓ เรื่อง มีเรื่องฟูกเป็นต้น ปรากฏชัดแล้วทีเดียว.

ใน ๓ เรื่อง มีเรื่องการถือเอาด้วยวิสาสะเป็นต้น ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือเอา, เมื่อพวกเจ้าของให้นามาคืน เป็นกัณฑ์ไทย ส่วนของภิกษุ ผู้เข้าไปบิณฑบาต ภิกษุรูปที่ยังอยู่ภายในอุปัชฌาย์มานั้นรับเอา จึงควร แต่ถ้าพวกทายก เผลียงแม้แก่พวกภิกษุผู้อยู่นอกอุปัชฌาย์ว่า พวกท่านรับเอาเถิด ขอรับ ภิกษุทั้งหลายมาแล้ว จักฉัน ด้วยคำเผลียงอย่างนั้น แม้พวกภิกษุผู้ภายในบ้านจะรับเอา ก็ควร. คำที่เหลือในเรื่องทั้ง ๓ นี้ มีเนื้อความตื้นทั้งนั้น.

ใน ๓ เรื่อง มีเรื่องขโมยมะม่วงเป็นต้น มีวินิจัยดังนี้:- ไม่เป็นอาบัติ เพราะถือเอาด้วยบังสุกุลสัญญา, เมื่อพวกเจ้าของให้นามาคืน เป็นกัณฑ์ไทย, เพราะบริโภคด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก.

ในเรื่องทั้งหลาย มีเรื่องพวกขโมยลักมะม่วงเป็นต้นนั้น มีวินิจัยดังต่อไปนี้:- ทั้งพวกเจ้าของก็มีความอาลัย, ทั้งพวกโจรก็มีความอาลัย, เมื่อภิกษุฉัน ด้วยบังสุกุลสัญญา เป็นกัณฑ์ไทย, เมื่อถือเอาด้วยโดยจิต เป็นอาหารในขณะที่ยกขึ้นนั่นเอง, ภิกษุนั้น อันพระวินัยธร พึงให้ตีราคาล้างของปรับอาบัติ. พวกเจ้าของยังมีความอาลัย แต่พวกโจรหมดความอาลัย ก็มีนัยเหมือนกันนี้. พวกเจ้าของหมดความอาลัย พวกโจรยังมีความอาลัย ซ่อนไว้ในที่รกชัฏแห่งใดแห่งหนึ่งด้วยคิดว่า จักถือเอาอีก ดังนี้ แล้วไป มีนัยเหมือนกันนี้. ทั้ง ๒ ฝ่าย หมดความอาลัย, เมื่อภิกษุขบฉันด้วยบังสุกุลสัญญา ไม่เป็นอาบัติ, เมื่อขบฉันด้วยโดยจิต เป็นทุกกฏ.

ส่วนในมะม่วงเป็นต้น ของสงฆ์ มีวินิจัยดังนี้:- ผลไม่มีมะม่วงเป็นต้น ซึ่งเกิดอยู่ในสังฆาราม หรือที่เขานามากล้วยก็ตามที่ ซึ่งมีราคา ๕

มาสก หรือเกินกว่า ๕ มาสก เมื่อภิกษุลักไป เป็นปาราชิก. ในปัจฉินต-
ชนบท เมื่อพวกเขาบ้านอพยพหนีไป เพราะอุปัทวะ คือโจร, พวกภิกษุ
ก็ละทิ้งวิหารไป ทั้งที่ยังมีความอดสาหะอยู่นั่นเอง ด้วยคิดว่า เมื่อชนบทสงบ
ลงแล้ว พวกเราจักกลับมา. พวกภิกษุไปถึงวิหารเช่นนั้น คิดว่า ผลไม้
ทั้งหลายมีมะม่วงสุกเป็นต้น เป็นของที่เขาละทิ้งแล้ว จึงฉันท้วยบังสุกุลสัญญา
ไม่เป็นอาบัติ, เมื่อฉันท้วยโดยจิต เป็นอาหาร. ภิกษุรูปนั้น อันพระวินัยธร
พึงให้ติราคาของ ปรับอาบัติ.

ส่วนในมหาปัจฉจรและในสังเขปอรรถกถา ท่านกล่าวไว้โดยไม่แปลก
กันว่า เมื่อภิกษุฉันท้วยผลไม้ น้อยใหญ่ในวัดร้าง ด้วยโดยจิต ไม่เป็นปาราชิก
เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ผลไม้ทั้งหลายในวัดร้าง เป็นของๆ พวกภิกษุ
ที่มาแล้วๆ. ก็เหตุสักว่ามีความอดสาหะเท่านั้น เป็นประมาณในผลไม้ที่เป็น
ของๆ คณะ และที่เป็นของจำเพาะบุคคล. แต่ถ้าภิกษุให้ผลมะม่วงสุกเป็นต้น
จากผลไม้ที่เป็นของคณะ หรือของบุคคลนั้น เพื่อประโยชน์แก่การสงเคราะห์
ตระกูล ย่อมต้องทุกกฎ เพราะกุลทูตสกลิกขาบท ภิกษุเมื่อให้ด้วยโดยจิต
พึงปรับอาบัติตามราคา (สิ่งของ). แม้ในผลไม้ที่เป็นของสงฆ์ ก็มีนัยเหมือน
กันนี้. เมื่อภิกษุให้ผลมะม่วงสุกเป็นต้น ที่เขากำหนดไว้ เพื่อประโยชน์แก่
เสนาสนะ เพื่อต้องการแก่การสงเคราะห์ตระกูล เป็นทุกกฎ, เมื่อให้เพราะ
ความที่คนมีอิสระ เป็นอุลลัจฉัย เมื่อให้ด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก. ถ้าวัตถุ
แห่งปาราชิกยังไม้พอ, พึงปรับอาบัติตามราคา (สิ่งของ). เมื่อภิกษุนั่งฉันอยู่
ภายนอกอุปัฏฐาเสมา เพราะความที่คนมีอิสระ ก็เป็นสินใช้. ผลไม้ที่ภิกษุเคาะ
ระฆังประกาศเวลา แล้วขบฉันด้วยทำใน ใจว่า ของนี้ถึงแก่เรา ดังนี้ ก็เป็น
อันขบฉันดีแล้ว. ผลไม้ที่ภิกษุไม่เคาะระฆัง เป็นแต่ประกาศเวลาอย่างเดียว

แล้ว ฉันก็ดี เคารพอย่างเดียว แต่ไม่ประกาศเวลา ฉันก็ดี ไม่เคารพทั้ง
ระฆัง ไม่ประกาศทั้งเวลา ฉัน ก็ดี รู้ว่าไม่มีภิกษุเหล่านี้แล้ว ฉันด้วยคิดว่า
ผลไม้ไปถึงแก่เรา ดังนี้ก็ดี เป็นอันจบดีแล้วเหมือนกัน.

เรื่องสวนดอกไม้ ๒ เรื่อง ปรากฏชัดแล้วทีเดียว.

ใน ๓ เรื่องของภิกษุผู้พูดตามคำบอก มีวินัยจัตถ์ดังนี้:-

สองบทว่า วุตโต วชฺเชมิ ความว่า ผมเป็นผู้อันท่านบอกแล้ว
จะบอกตามคำของท่าน.

หลายบทว่า อนาปัตติ ภิกฺขุ ปาราชิกสฺส ความว่า ผ้าสาฎก
อันพวกเจ้าของถวายแล้ว จึงไม่เป็นอาบัติ.

หลายบทว่า น จ ภิกฺขเว วุตโต วชฺเชมิตี วุตตพฺโพ ความว่า
ภิกษุรูปอื่น อันภิกษุอีกรูปหนึ่ง ไม่พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ผมเป็นผู้อันท่านบอก
แล้ว จะบอกตามคำของท่าน. ก็ภิกษุจะทำความกำหนดพูดว่า ผมจักถือเอา
ผ้าสาฎกอันนี้ ตามคำของท่าน ควรอยู่.

สองบทว่า วุตโต วชฺเชมิ ความว่า ท่านเป็นผู้อันผมบอกแล้ว
จงบอกตามคำของผม. คำที่เหลือออกมีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. ภิกษุจะทำความ
กำหนดพูดใน ๒ เรื่องแม้นี้ ก็ควร. จริงอยู่ ภิกษุย่อมเป็นผู้พ้นจากการข้อ
ขาด ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล.

ในเรื่องซึ่งมีอยู่ท่ามกลาง แห่งเรื่องแก้วมณี ๓ เรื่อง มีวินัยจัตถ์ดังนี้ :-

สองบทว่า นาหิ อกุลฺโล ความว่า ผมหาได้เป็นผู้อาพาธไม่
คำที่เหลือปรากฏชัดแล้วทีเดียว.

ในเรื่องสุกร ๒ เรื่อง พึงทราบวินัยจัตถ์ดังนี้ :- ชื่อว่า ไม่เป็นอาบัติ
แก่ภิกษุรูปที่หนึ่ง เพราะคำที่เธอเห็นว่า มันมีความหิวครอบงำ แล้วปล่อยไป

ด้วยความเป็นผู้มีกรุณา แม้โดยแท้, ถึงกระนั้น เมื่อพวกเจ้าของไม่ยินยอม
ยอมเป็นกัณหาไทย ควรจะนำสุกรที่ขาย ที่ใหญ่เท่านั้นมาใช้ให้ หรือให้สิ่ง
ของที่มีราคาเท่านั้นก็ได้. ถ้าเธอไม่เห็นพวกเจ้าของบ่วงแม่ในที่ไหน ๆ พึง
วางผ้ากาสาละ หรือถาด ซึ่งมีราคาเท่านั้น ไว้ในที่ซึ่งพวกเจ้าของนั้นมาแล้ว
จะเห็นได้โดยรอบแห่งบ่วง แล้วจึงไป. แต่เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้ปล่อยไปถวาย
โดยจิตแท้. ก็บรรดาสุกรเหล่านั้น สุกรบางตัวเอาเท้าค้ำบ่วง พอบ่วงขาดแล้ว
ยืนอยู่ ด้วยกิริยายืน ซึ่งมีอันให้เคลื่อนจากฐานได้เป็นธรรมดา เหมือนเรือที่
ผูกไว้ที่กระแสน้ำเชี่ยวจะนั้น บางตัวยืนอยู่ตามธรรมดาของตน บางตัวนอน.
บางด้วยเป็นสัตว์อันบ่วงโก้งมัดไว้แล้ว ที่ชื่อว่าบ่วงโก้ง ได้แก่ บ่วงที่มีไม้
คันธนู หรือขอ หรือท่อนไม้อื่นบางอย่าง ติดไว้ที่ปลาย, และเป็นบ่วงที่
คล้องไว้ที่ต้นไม้เป็นต้น ในที่นั้น ๆ กันมิให้สุกรเดินไปได้ ในสุกรเหล่านั้น
สุกรที่ค้ำบ่วงยืนอยู่ มีฐานเดียวเท่านั้น คือ ที่ผูกบ่วง จริงอยู่ สุกรนั้นเมื่อ
บ่วงหลุด หรือพอบ่วงขาด ย่อมหนีไปได้ สุกรที่ยืนอยู่ตามธรรมดาของตน
มีฐาน ๕ คือ ที่ผูก และเท้าทั้ง ๔ สุกรที่นอนอยู่ มีฐาน ๒ คือ ที่ผูก ๑
ที่นอน ๑. สุกรที่ค้ำบ่วง มันไปในที่ใด ๆ ที่นั้น ๆ แลเป็นฐาน, เพราะเหตุ
นั้น ภิกษุ ๑๐ รูปก็ดี ๒๐ รูปก็ดี ๑๐๐ รูปก็ดี เมื่อปล่อยสุกรนั้นพ้นไปจาก
ฐานนั้น ๆ ย่อมต้องปาราชิก เหมือนภิกษุหลายรูป เห็นทาสคนเดียวเท่านั้น
มาแล้วในที่นั้น ๆ แล้วให้หนีไปเสีย ต้องปาราชิก ฉะนั้น. ส่วนการให้
สุกรทั้ง ๓ ข้างต้น คืบรนไป และให้เคลื่อนจากฐาน พึงทราบตามนัยที่กล่าว
ไว้แล้ว ในกถาว่าด้วยสัตว์ ๔ เท้า. แม้เมื่อภิกษุให้ปล่อยสุกรที่สุนัขกัดไป
ด้วยการอุณาภิบาล เป็นกัณหาไทย ด้วยโดยจิต เป็นปาราชิก. แต่ไม่เป็น
อาหาร แก่ภิกษุผู้เดินสวนทางไป แล้วยังสุกรซึ่งยังไม่ทันถึงที่ค้ำบ่วง หรือที่

ใกล้สุนัข ให้หนีไปเสียก่อน. แม้ภิกษุรูปใด ให้เหยื่อและน้ำแก่สุกรที่ติดแล้ว ให้มันได้กำลังแล้ว ทำการตะเพิด ด้วยตั้งใจว่า มันจักตกใจ แล้วหนีไปเสีย, ถ้ามันหนีไป, ภิกษุนั้นต้องปาราชิก. แม้เมื่อภิกษุทำบ่วงให้ชำรุด แล้วไล่ให้หนีไป ด้วยเสียงตะเพิด ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ฝ่ายภิกษุใด ให้เหยื่อและน้ำ แล้วไปเสีย ด้วยทำในใจว่า มันจักได้กำลังแล้วหนีไปเสีย, ถ้ามันหนีไป, เป็นกัณฑ์ไทยแก่ภิกษุรูปนั้น แม้เมื่อภิกษุทำบ่วงให้ชำรุดแล้วไปเสีย, ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ภิกษุวางมิด หรือก่อไฟไว้ใกล้บ่วง ด้วยคิดว่า เมื่อบ่วงถูกมิด ตัดขาด หรือถูกไฟไหม้ มันจักหนีเอง. สุกรให้บ่วงเคลื่อนไปมา แล้วหนีไปได้ ในเมื่อบ่วงถูกตัดขาดหรือถูกไฟไหม้, เป็นกัณฑ์ไทยแก่ภิกษุรูปนั้นโดยแท้. ภิกษุทำให้บ่วงพร้อมทั้งคันล้มลง, ภายหลังสุกรเหยียบย่ำบ่วงนั้นไปเสีย เป็นกัณฑ์ไทย. สุกรเป็นสัตว์ถูกหินฟ้าถล่มทั้งหลายทัບแล้ว. เมื่อภิกษุใครจะให้สุกรนั้นหนีไป จึงยกฟ้าถล่มขึ้นด้วยความกรุณา เป็นกัณฑ์ไทย. ยกขึ้นด้วยไถยจิต เป็นปาราชิก. ถ้าเมื่อฟ้าถล่มนั้น พอภิกษุยกขึ้นแล้ว สุกรยังไม่ไป ภายหลังจึงไป, เป็นกัณฑ์ไทยเท่านั้น. ภิกษุยังฟ้าถล่มที่เขายกขึ้นค้างไว้ ให้ตกลง, ภายหลังสุกรเหยียบฟ้าถล่มนั้น ไปเสีย เป็นกัณฑ์ไทย. เมื่อภิกษุช่วยยกขึ้น แม้ซึ่งสุกรที่ตกหลุมพรางแล้ว ด้วยความกรุณา เป็นกัณฑ์ไทย, ยกขึ้นด้วยไถยจิต เป็นปาราชิก. ภิกษุยังหลุมพรางให้เต็ม ให้ใช้ไม่ได้, ภายหลังสุกรเหยียบย่ำหลุมพรางนั้นไปเสีย เป็นกัณฑ์ไทย, ภิกษุช่วยสุกรที่ถูกหลาวแทงแล้ว ด้วยความกรุณา เป็นกัณฑ์ไทย, ยกขึ้นด้วยไถยจิต เป็นปาราชิก. ภิกษุชักหลาวทิ้งเสีย เป็นกัณฑ์ไทย.

อนึ่ง เมื่อพวกชาวบ้านดักบ่วง หรือฟ้าถล่มไว้ในพื้นที่วัด ภิกษุควรห้ามว่า ที่นี้เป็นสถานที่พึ่งอาศัยของพวกเนื้อ, พวกท่านอย่าทำอย่างนี้ในที่นี้

เลย ถ้าพวกเขาบอกว่า ท่านจงให้นำออกไปเสียขอรับ ภิกษุจะให้นำออกไปเสีย ก็ควร. ถ้าเขานำออกไปเสียเอง เป็นความดีแท้. ถ้าเจ้าของเขาไม่นำออกไปเอง ทั้งไม่ยอมให้ผู้อื่นนำออก, จะขออารักขา แล้วให้นำออกเสีย ก็ควร. ในเวลารักษาข้าวกล้า พวกชาวบ้านย่อมทำบ่วง และเครื่องดักสัตว์ทั้งหลาย มีฟาล้อมเป็นต้น ไว้ในนา ด้วยพูดว่า พวกเราจักรักษาข้าวกล้ากินเนื้อไปด้วย. ครั้นฤดูข้าวกล้าผ่านไปแล้ว เมื่อพวกเราไม่มีความอาลัยหลีกไป ภิกษุจะปล่อยสุกรที่ติด หรือที่ตกแล้ว ในบ่วงและฟาล้อมเป็นต้น นั้นควรอยู่.

วินิจฉัยแม้ในเรื่องเนื้อ ๒ เรื่อง ก็เป็นเช่นกับที่กล่าวไว้แล้วในเรื่องสุกรนั่นเอง. แม้ในเรื่องปลา ๒ เรื่อง ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

ส่วนความแปลกกัน มีดังต่อไปนี้:- เมื่อภิกษุเปิดปากไซ่ออก ภายหลังจึงแก้กระพุ้งออก หรือทำเป็นช่องไว้ที่ข้าง แล้วเคาะให้ปลาหนีออกไปจากไซ่ เป็นปาราชิก เป็นปาราชิกแม้แก่ภิกษุผู้แสดงเมล็ดข้าวสุกนั้นแล ล่อปลาให้หนีไป. เมื่อยกปลาขึ้นพร้อมทั้งไซ่ ก็เป็นปาราชิก, ภิกษุเปิดปากไซ่ออกอย่างเดียว ภายหลังจึงแก้กระพุ้งออก หรือทำเป็นช่องไว้, และปลาทั้งหลายก็หนีไปตามธรรมชาติของตน, เป็นกัณฑ์ไทย. ภิกษุทำไว้อย่างนี้แล้ว จึงแสดงเมล็ดข้าวสุกล่อปลา ปลาทั้งหลายหนีออกไป เพื่อต้องการอาหาร, เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน ภิกษุเปิดปาก (ไซ่) ออกแล้ว ภายหลังไม่ได้แก้กระพุ้งออก ทั้งไม่ได้ทำเป็นช่องไว้ที่ข้าง เอาแต่เมล็ดข้าวสุกแสดงล่ออย่างเดียว, ส่วนปลาทั้งหลาย เพราะถูกความหิวครอบงำ จึงเอาศีรษะกระแทกทำช่องแล้ว หนีออกไป เพื่อต้องการอาหาร เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. ภิกษุเปิดปากไซ่เปล่าไว้ หรือภายหลังแก้กระพุ้งออก หรือทำเป็นช่องไว้,

ปลาทั้งหลายที่ว่ายมาแล้ว ๆ ถึงประตูแล้ว ก็หนีไปทางกระพุ้งและช่อง, เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. ภิกษุจับไซปลาโยนไปไว้บนพุ่มไม้ เป็นกัณฑ์ไทยเหมือนกัน. ฉะนั้นแล.

กัณฑ์บนยาน ก็เป็นเช่นกับกัณฑ์ในถุ้งที่วางไว้บนตั้ง.

ในเรื่องขึ้นเนื้อ มีวินัยดังนี้ :- ถ้าภิกษุรับเอา (ขึ้นเนื้อ) ในอากาศ ที่ ๆ ภิกษุรับเอานั้นเองเป็นฐาน. ฟังกำหนดฐานนั้นด้วยอาการ ๖ แล้วทราบการให้เคลื่อนจากฐาน. คำที่เหลือในเรื่องขึ้นเนื้อนี้ และในเรื่องแพไม้ เรื่องคนเลี้ยงโค กับเรื่องผ้าสาฎกของช่างซ่อม ฟังวินัยโดยนัยแห่งเรื่องมีเรื่องพวกขโมยลักมะม่วงเป็นต้น.

ในเรื่องหม้อ มีวินัยดังนี้ :- ภิกษุใดถือเอาเนยใสและน้ำมันเป็นต้น ซึ่งมีราคาไม่ถึงบาท ด้วยทำในใจว่า เราจักไม่ทำอย่างนี้อีก คงอยู่ในสังวร แม้ในวันที่สองเป็นต้น เมื่อเกิดความคิดขึ้นอีก ก็ทำการทอดธุระเหมือนอย่างนั้นนั่นแล ขณะนั้นก็จันเนยใสและน้ำมันเป็นต้นนั้นแม้ทั้งหมด ไม่เป็นปาราชิกเลย, เธอย่อมต้องทุกกฎหรือถูกลักจับ และเป็นกัณฑ์ไทยด้วย. ภิกษุแม้ได้ทำอย่างนั้นเหมือนกัน. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก. ก็เมื่อภิกษุไม่ทำการทอดธุระแต่จันเนยใสและน้ำมันเป็นต้นนั้น แม้ทีละน้อย ๆ ด้วยคงใจว่า เราจักจันทุกวัน ๆ ดังนี้, ในวันใดมีราคาเต็มบาท, ในวันนั้นเป็นปาราชิก.

เรื่องชักชวนกันลัก ฟังทราบตามนัยแห่งการวินัยที่กล่าวแล้วในสังวิชาวาท, เรื่องกำมือ ฟังทราบตามนัยแห่งการวินัยที่กล่าวแล้วในเรื่องทั้งหลาย มีเรื่องร้านขายข้าวสุกเป็นต้น, เรื่องเนื้อเดน ๒ เรื่อง ฟังทราบ

ตามนัยแห่งการวินิจฉัยที่กล่าวแล้ว ในเรื่องทั้งหลายมีเรื่องขโมยลักมะม่วง เป็นต้น เรื่องหญ้า ๒ เรื่อง มีเนื้อความต้นทั้งนั้น.

ในเรื่องทั้งหลาย มีเรื่องให้แบ่งมะม่วง เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้:-
ภิกษุเหล่านั้น ได้ไปยังอาวาสใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งมีกำหนดจำนวนภิกษุไว้. พวกภิกษุผู้อยู่ในอาวาสแห่งนั้นนั้นแหละ แม้เมื่อจะฉันผลไม้ใหญ่ ในเมื่อพระอาคันตุกะเหล่านั้นมาแล้ว ไม่ได้บอกกับปียการกว่า พวกเราจงถวายผลไม้ แก่พระเถระทั้งหลาย คราวนั้น ภิกษุเหล่านั้นจึงกล่าวว่า มะม่วงของสงฆ์ ไม่ถึงแก่พวกกระผมหรือ? จึงให้เถาะระฆังแจกัน ได้ถวายส่วนแก่ภิกษุเจ้าถิ่นแม่เหล่านี้ ตามลำดับพรรษา แม้ตนเองก็ฉัน. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสแก่พระอาคันตุกะเหล่านั้นว่า ภิกษุทั้งหลาย! เพื่อต้องการฉัน ไม่เป็นอาบัติ เพราะเหตุนี้ บัดนี้ ในอาวาสใด ภิกษุเจ้าของถิ่นไม่ถวายแก่พวกภิกษุอาคันตุกะ และเมื่อถึงหน้าผลไม้ เห็นว่าภิกษุอาคันตุกะเหล่านี้ไม่มี ตนเองก็ฉันเสีย ด้วยกิริยาที่เป็นโจร, การที่พวกภิกษุอาคันตุกะเถาะระฆังขึ้นแล้ว แจกกันฉันในอาวาสเช่นนั้น ย่อมควร ส่วนในต้นไม้นี้ใด พวกภิกษุเจ้าของถิ่นรักษาค้นไม้ทั้ง หลาย เมื่อถึงหน้าผลไม้ ก็แจกกันฉัน ทั้งนำไปใช้ในปัจจัย ๔ โดยชอบ, พวกภิกษุอาคันตุกะ ไม่มีอิสระในต้นไม้นั้น ต้นไม้แม่เหล่าใด ที่ทายกกำหนดถวายไว้ เพื่อประโยชน์แก่จีวร พวกภิกษุอาคันตุกะ ไม่มีอิสระในต้นไม้แม่เหล่านั้น. แม้ในต้นไม้ทั้งหลาย ที่ทายกกำหนดถวายไว้ เพื่อประโยชน์แก่ปัจจัยที่เหลือ ก็มีนัยเหมือนกันนี้ ส่วนต้นไม้เหล่าใด ที่ทายกไม่ได้กำหนดไว้อย่างนั้น และพวกภิกษุเจ้าถิ่น ก็รักษาปกครองต้นไม้เหล่านั้น ไว้ ทั้งฉันอยู่ด้วยกิริยาที่เป็นโจร*, ในต้นไม้เหล่านั้น พระ-

* ประโยชน์นี้ อรรถโยชนา ๑/๓๕๔... เนว รุกขิตฺวา น โคปีตฺวา โจรกาย ปริกฺขณฺติ แปลว่า ... ทั้งไม่ได้รักษาไม่ได้คุ้มครอง ฉันด้วยกิริยาโจร.

อาคันตุกะทั้งหลาย ไม่ควรตั้งอยู่ในข้อกติกา ของพวกภิกษุเจ้าถิ่น ดันไม้ เหล่าใด ที่ทายกถวายไว้เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การบริโภคน้ำ และพวกภิกษุ เจ้าถิ่น ก็รักษาปกครองดันไม้เหล่านั้นไว้ นำไปใช้สอยโดยชอบ, ในดันไม้ เหล่านั้นนั้นแหละ พระอาคันตุกะทั้งหลาย ควรตั้งอยู่ในข้อกติกา ของพวก ภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้น.

ส่วนในมหาปัจฉริ ท่านกล่าวไว้ว่า ภิกษุเมื่อฉันผลไม้ ที่ทายกกำหนด ถวายไว้เพื่อปัจจัย ๔ ด้วยโดยจิต พึงให้ศีราสังของปรินิพพาน, เมื่อแจกกัน ฉันด้วยอำนาจการบริโภค เป็นภิกษุไทย, ก็บรรดาผลไม้เหล่านั้น เมื่อภิกษุ แจกกันฉันผลไม้ที่ทายกกำหนดไว้ เพื่อประโยชน์แก่เสนาสนะ ด้วยอำนาจ การบริโภค เป็นอุลลัจฉัยด้วย เป็นภิกษุไทยด้วย.

ผลไม้ที่ทายกอุทิศถวายไว้ เพื่อประโยชน์แก่จิวร ควรน้อมเข้าไปใน จิวรเท่านั้น ถ้าเป็นวัดที่มีภิกษาหาได้โดยยาก ภิกษุทั้งหลาย ย่อมลำบากด้วย บิณฑบาต ส่วนจิวรหาได้ง่าย จะทำอุปโลกนกรรมเพื่อความเห็นชอบแห่งสงฆ์ แล้วน้อมเข้าไปในบิณฑบาต ก็ควร. เมื่อลำบากอยู่ด้วยเสนาสนะ หรือคิลาน- ปัจจัย จะทำอุปโลกนกรรมเพื่อความเห็นชอบแห่งสงฆ์ แล้วน้อมเข้าไปเพื่อ ประโยชน์แก่เสนาสนะและคิลานปัจจัยนั้น ก็ควร. แม้ในผลไม้ที่ทายกอุทิศ ถวายไว้ เพื่อประโยชน์แก่บิณฑบาต และเพื่อประโยชน์แก่คิลานปัจจัย ก็มีนัย เหมือนกันนี้. ส่วนสิ่งของที่ทายกอุทิศถวายไว้ เพื่อประโยชน์แก่เสนาสนะ เป็นครุภัณฑ์, ควรรักษาปกครองสิ่งนั้นไว้ แล้วน้อมเข้าไปเพื่อประโยชน์แก่ เสนาสนะนั้นเท่านั้น. ก็ถ้าเป็นวัดที่ภิกษาหาได้โดยยาก ภิกษุทั้งหลายจะเลิ้ง อดภาพให้เป็นไปด้วยบิณฑบาตไม่ได้, ในวัดหรือรัฐนี้ วิหารของพวกภิกษุผู้ อพยพไปในที่อื่น เพราะราชภัย โรคภัย และโจรภัยเป็นต้น ย่อมชำระไป,

ชนเหล่าอื่นย่อมทำคันดาลและคันมะพร้าวเป็นคัน ให้เสียหายไป, ส่วนภิกษุอาศัยเสนาสนปัจฉัยแล้ว ย่อมอาจเลี้ยยังอัทธภาพให้เป็นไปได้, ในกาลเห็นปานนี้ แม้จำหน่ายเสนาสนะแล้วบริโภค เพื่อประโยชน์แก่การรักษาเสนาสนะ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตไว้แล้ว. เพราะฉะนั้น เว้นเสนาสนะที่ดีไว้ หนึ่งหลัง หรือสองหลัง เสนาสนะนอกนี้ ตั้งคัน แต่เสนาสนะเลวที่สุด จะจำหน่ายเพื่อประโยชน์แก่บิณฑบาต ก็ควร, แต่ไม่ควรน้อมเข้าไปทำให้อัตถุที่เป็นมูลเดิมขาด. ส่วนในสวนที่ทายกกำหนดถวายไว้เพื่อประโยชน์แก่ปัจฉัย ๔ ไม่ควรทำอุปโลกนกรรม, แต่จะน้อมเข้าไปเพื่อประโยชน์แก่ปัจฉัยที่ยังพร่องอยู่ ย่อมสมควร. ควรรักษาสวนไว้, แม้จะจ่ายสินจ้างไปให้รักษาไว้ ก็ควร ส่วนชนเหล่าใดได้รับสินจ้าง สร้างเรือนอยู่รักษาในสวนนั่นเอง, ถ้าชนเหล่านั้นถวายมะพร้าว หรือผลตาลสุกแก่ภิกษุทั้งหลายผู้มาแล้ว, ชนผู้รักษาสวนเหล่านั้น ย่อมได้เพื่อถวายผลไม้ เฉพาะที่สงฆ์อนุญาตแก่พวกเขาว่า พวกเธอจะกินผลไม้มีประมาณเท่านี้ ได้ทุกวัน ดังนี้ การที่ภิกษุจะรับเอาผลไม้ของชนเหล่านั้น แม้ผู้ถวายมากยิ่งขึ้นไป กว่าผลไม้ที่สงฆ์อนุญาตนั้น ย่อมไม่ควร ส่วนผู้ใดได้รับเช่าสวนแล้ว ย่อมถวายเฉพาะกับปิยภันฑ์เท่านั้นแก่สงฆ์ เพื่อประโยชน์แก่ปัจฉัย ๔, ผู้นี้ย่อมได้เพื่อถวายผลไม้แม้มาก. แม้สวนที่ทายกถวายไว้แก่พระเจดีย์ เพื่อประโยชน์แก่ประทีป หรือเพื่อต้องการปฏิสังขรณ์สิ่งที่ชำรุดหักพัง สงฆ์ควรรักษาไว้, ถึงจะจ่ายสินจ้างไปบ้าง ก็ควรให้รักษาไว้ ก็แลในสวนที่ทายกถวายไว้แก่พระเจดีย์นี้ จะจ่ายสินจ้างที่เป็นของเจดีย์บ้าง ที่เป็นของสงฆ์บ้าง ควรอยู่. การถวายผลไม้ที่เกิดขึ้นในสวนนั้น (แก่ภิกษุทั้งหลายผู้มาแล้ว ๆ) ของพวกชนผู้พักอยู่ ในสวนนั้นนั่นเอง รักษาสวนเมื่อนั้นอยู่ด้วยสินจ้าง และของพวกชนผู้รับเช่าสวน แล้วถวายแก่กับปิยภันฑ์ (แก่สงฆ์) ฟังทราบโดยนัยดังที่กล่าวแล้วนั้นนั่นแล.

ใน* คำนี้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษา ถวายซึ่งมืออยู่ในเรื่องทั้งหลาย มีเรื่องคนรักษามะม่วงเป็นต้น มีวินัยดังนี้:-

ถามว่า คนรักษาถวายเท่าไร จึงควร? ถวายเท่าไร ไม่ควร?

แก้วว่า พระมหาสุมัตถะ กล่าวไว้ก่อนว่า ผลไม้ใด ซึ่งคนรักษากำหนดถวายด้วยคำว่า พระคุณเจ้าจงถือเอาผลไม้มีประมาณเท่านั้น ทุกวัน ๆ ผลไม้นั้นนั้นแหละย่อมควร, เขาถวายเกินไปกว่านั้นไม่ควร. ส่วนพระมหาปทุมเถระกล่าวไว้ว่า หนังสือที่พวกคนรักษาเขียนไว้ หรือทำสัญญาเครื่องหมายถวายไว้ จะมีประโยชน์อะไร? คนรักษาเหล่านั้น ก็เป็นอิสระแห่งผลไม้ที่เขาสละแล้วในมือของพวกเขา; เพราะเหตุนั้น ผลไม้ซึ่งคนรักษาเหล่านั้นถวายแม้มากก็ควร.

ส่วนในอรรถถาฎฐนที ท่านกล่าวว่า พวกเด็กหนุ่มของชาวบ้าน ย่อมรักษาสวน หรือผลไม้เล็กน้อยอย่างอื่นไว้, ผลไม้เล็กน้อยที่เด็กหนุ่มเหล่านั้นถวาย ย่อมควร, แต่ภิกษุไม่ควรใช้ให้พวกเด็กนำมาแล้ว จึงรับ การถวายผลไม้ของชนผู้รับเข้ารักษาสวนของสงฆ์และของเจ้าเจดีย์นั้นแหละ ย่อมควร, การถวายของชนผู้รักษาด้วยสินจ้างเพียงส่วนของตน จึงควร.

ในมหาปัจฉริท่านกล่าวว่า พวกลูกจ้างผู้รักษาสวนของคฤหัสถ์ถวายผลไม้ใดแก่ภิกษุทั้งหลาย, ผลไม้นั้นย่อมควร พวกคนผู้รักษาสวนของภิกษุสงฆ์แบ่งผลไม้ใดจากค่าจ้างของตนถวาย, ผลไม้นั้นก็สมควร, แม้ผู้ใด ได้รับค่าจ้างแล้ว จึงรักษาสวนเพียงกึ่งหนึ่ง หรือต้นไม้บางชนิดเท่านั้น, การถวายผลไม้จากต้นไม้ที่ถึงแก่ตนนั่นเอง แม้ของผู้ใด ก็ควร, แต่สำหรับชนผู้รับเข้ารักษาสวน จะถวายผลไม้ทั้งหมด ก็ควร. ก็คำที่ท่านกล่าวมานั้นทั้งหมด

* แปลตามอัธยาศัย ๑/๓๕๕ - ๖.

ต่างกันแค่โดยพยัญชนะ โดยอรรถก็เป็นอันเดียวกันนั่นเอง, เพราะฉะนั้น
ผู้ศึกษาควรทราบความอธิบายแล้ว จึงถือเอา.

ในเรื่องไม้ มีวินิจัยดังนี้ :-

หลายบทว่า ตาวกาลีโก อหิ ภควา ความว่า ภิกษุนั้นใครจะ
กราบทูลว่า ข้าพระองค์มีความคิดจะขอยืม พระพุทธรูปเจ้าข้า! ดังนี้ จึงได้
กราบทูลว่า. คำว่า ตาวกาลิจิตฺโต นี้ ท่านกล่าวอธิบายไว้ว่า ข้าพระ-
พุทธเจ้า มีความคิดอย่างนี้ว่า จักนำมาคืนให้อีก. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า
เธอไม่เป็นอาบัติ เพราะขอยืม.

ก็ในเรื่องไม้นี้ มีวินิจัยที่พ้นจากบาป ดังต่อไปนี้ :- ถ้าสงฆ์ใช้ให้
ภิกษุทำการงานของสงฆ์ จะเป็นโรงอุโบสถหรือหอดฉันก็ตาม, ภิกษุต้องถาม
การกสงฆ์เสียก่อน จึงควรขอยืมไป จากไม้ที่เป็นทัวสัมภาระ ซึ่งเก็บไว้เพื่อ
สร้างโรงอุโบสถเป็นต้นนั้น. ส่วนทัวสัมภาระที่เป็นของสงฆ์อันใด ไม่ได้
คุ้มครองไว้ ย่อมเปื่อยในเมื่อฝนตก, ทั้งแห้งเพราะแดดเผา, ภิกษุจะนำ
ทัวสัมภาระแม้ทั้งหมดนั้นมาสร้างเป็นที่อยู่ของตน ก็ควร, เมื่อสงฆ์ให้นำ
คืนมา ควรตกลงยินยอมกันด้วยทัวสัมภาระ หรือด้วยมูลค่าอย่างอื่น. ถ้า
ไม่อาจตกลงยินยอมกันได้, เธอควรจะกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ! เสนาสนะ
ที่ผมสร้างด้วยทัวสัมภาระของสงฆ์, ขอท่านทั้งหลายจงใช้สอย โดยบริโศก
เป็นของสงฆ์เถิด. แต่ภิกษุนี้เท่านั้น เป็นอิสระแห่งเสนาสนะแล. แม้ถ้าเสาหิน
ก็ดี เสาไม้ก็ดี บานประตูก็ดี หน้าต่างก็ดี ไม่เพียงพอไซ้, จะขอยืมของสงฆ์
ทำให้เป็นปกติ ก็ควร. ในทัวสัมภาระแม้อย่างอื่น ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

ในเรื่องน้ำ มีวินิจัยดังนี้ :- ในกาลใด น้ำย่อมเป็นของหาได้ยาก
ในกาลนั้น เขาย่อมนำน้ำมาไกลโยชน์หนึ่งบ้าง กึ่งโยชน์บ้าง, ในน้ำที่เขา

หวงแหนเห็นปานนั้น ย่อมเป็นอาหาร, พวกชนย่อมปรุงข้าวต้มและข้าวสวย ให้สำเร็จได้แม้ด้วยน้ำไคที่เขานำมา หรือที่ขังอยู่ในชลาถัยทั้งหลาย มีสระ โปกขรณิเป็นต้น ทั้งทำเป็นน้ำคั้นและน้ำใช้อย่างเดียว หาได้ทำเป็นน้ำสำหรับ ใช้สอย อย่างเหลือเฟืออย่างอื่นไม่ เมื่อภิกษุถือเอาน้ำเมื่อนั้น ด้วยโดยจิต ย่อมเป็นอาหาร ส่วนภิกษุถือเอาน้ำหนึ่งหม้อ หรือสองหม้อ จากน้ำไค ย่อม ได้เพื่อล้างอาสนะ รดคันโพธิ์ ทำการบูชาด้วยน้ำ (และ) เพื่อดื่มนำย่อม ควรปฏิบัติในน้ำนั้น ด้วยอำนาจแห่งข้อกติกาของสงฆ์ทีเดียว ภิกษุผู้รับเอาน้ำมากเกินไป หรือใส่วัตถุทั้งหลาย มีดินเหนียวเป็นต้นปนลงด้วยโดยจิต พระวินัยธรพึงให้ติราคาสิ่งของปรับอาบัติ. ถ้าพวกภิกษุเจ้าของถิ่น ทำข้อ กติกาวัตรไว้อย่างมั่นคง ไม่ยอมให้ภิกษุเหล่าอื่นใช้ล้างสิ่งของ หรือใช้ซ่อมผ้า แต่ตนเองถือเอาทำกิจทุกอย่าง เมื่อภิกษุเหล่าอื่นไม่เห็น พวกภิกษุอาคันตุกะ ไม่ต้องตั้งอยู่ในข้อ กติกาของภิกษุเจ้าถิ่น เหล่านั้น พึงใช้ล้างสิ่งของมีประมาณ เท่ากับที่ภิกษุเจ้าของถิ่นใช้ล้าง. ถ้าสงฆ์สระโปกขรณิ หรือมีบ่อน้ำอยู่สอง สามแห่งไซ้ และสงฆ์ก็ทำข้อกติกาไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ควรสงวนน้ำในสระ โปกขรณิ และบ่อน้ำนี้, ควรรับเอาน้ำดื่มจากที่นี่, ควรทำการใช้สอยกิจทุกอย่าง ในสระโปกขรณิและบ่อน้ำนี้, พวกภิกษุอาคันตุกะควรทำกิจทั้งหมดด้วย ข้อ กติกาวัตรนั้นแล. ในสระโปกขรณิเป็นต้นต้นใด ไม่มีข้อกติกา, การใช้สอยกิจทุกอย่าง ในสระโปกขรณิเป็นต้นนั้น ย่อมควร ฉะนั้นแล.

ในเรื่องดินเหนียว มีวินัยจลยดังนี้:- ในที่ใด ดินเหนียวเป็นของ หาได้ยาก หรือดินเหนียว มีสีมีประการต่างๆ อันพวกชนชนมากองไว้, ในที่นั้นแม้ดินเหนียวชนิดหน้อย ก็มีราคาถึง ๕ มาสก; เพราะเหตุนั้น จึง เป็นไปปาราชิก. อนึ่ง เมื่อการงานของสงฆ์ และการงานในพระเจดีย์สำเร็จแล้ว

การที่ภิกษุถามสงฆ์เสียก่อน จึงถือเอาหรือข้อมือเอา ควรอยู่. ในปูนขาวก็ดี ในจิตรกรรมและวรรณกรรมก็ดี ก็มีนัยเหมือนกัน.

ในเรื่องหญ้าทั้งหลาย มีวินัยดังนี้ :- ในหญ้าที่ภิกษุเอาไฟเผา เป็นทุกกฎ เพราะไม่มีการให้เคลื่อนจากฐาน, แต่เป็นกัณฑ์ไทย. สงฆ์รักษา พื้นที่ที่ปลูกหญ้าไว้ แล้วใช้หญ้านั้นมุงที่อยู่ของสงฆ์, บางคราวสงฆ์ยอมไม่อาภรรษาได้อีก. ครั้งนั้น มีภิกษุอีกรูปหนึ่ง รักษาไว้ด้วยมั่งวัตรเป็นใหญ่ หญ้านั้น เป็นของสงฆ์เหมือนกัน ถ้าไม่มีใครรักษา สงฆ์ควรสั่งภิกษุรูปหนึ่ง ว่า ท่านจงช่วยรักษาให้ที, ถ้าเธอรูปนั้น ปรารถนาส่วนแบ่งไซ้, สงฆ์แม่ จะต้องเสียส่วนแบ่งให้ ก็ควรให้เธอรูปนั้นรักษา. ถ้าเธอขอเพิ่มส่วนแบ่งไซ้, สงฆ์ควรให้โดยแท้. ภิกษุขอเพิ่ม เดิมขึ้นอีก สงฆ์ควรพูดว่า ท่านจงไป รักษา แล้ว เอาหญ้าทั้งหมด มุงเสนาสนะของตนเถิด. เพราะเหตุไร ไม่ควรให้ พร้อมทั้งพื้นที่ ที่เป็นครุภัณฑ์ ควรให้เพียงหญ้าย่านั้น. เมื่อภิกษุรูปนั้น รักษาไว้แล้ว ใช้มุงเสนาสนะของตน, ถ้าสงฆ์ยังจะสามารถจะรักษาได้อีก, สงฆ์ควรจะพูดกะภิกษุรูปนั้นว่า ท่านไม่ต้องรักษา, สงฆ์จักรักษาเอง ดังนี้.

๗ เรื่อง มีเรื่องเดียวเป็นต้น ปราภุชต์แล้วแล. ก็เมื่อภิกษุลักเสาคินก็ดี เสาคินก็ดี หรือสิ่งของอะไร ๆ อย่างอื่น แม้ที่ไม่ได้มาในพระบาฬี ซึ่งมีราคาถึงบาท เป็นปาราชิกเหมือนกัน.

ในเรื่องสำหรับทำความเพียรเป็นต้น มีวินัยดังนี้ :- แม้เมื่อภิกษุ พังฝาก็ดี กำแพงก็ดี แห่งสถานที่ที่มีบริเวณเป็นต้น ซึ่งถูกเจ้าของเขาทอดทิ้ง เรียกราคไว้ แล้วลักเอาทัพสัมภาระมีอิฐเป็นต้นไป ก็มีนัยนั้นเหมือนกัน เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า ภิกษุทั้งหลาย บางคราวยอมอยู่ครอบครอง

เสนาสนะ ที่ชื่อว่าเป็นของสงฆ์ บางคราวก็ไม่อยู่ครอบครอง. แม้เมื่อภิกษุ
ลักเอาบริวารบางอย่าง ในสถานที่ทั้งหลาย มีวัดที่ถูกทอดทิ้งแล้วเป็นต้น ใน
เมื่อชาวชนบทอพยพหนีไป เพราะโจรภัยในชายแดน ก็มีนัยนั้นเหมือนกัน.
ส่วนภิกษุเหล่าใดนำทัพสัมภาระไปใช้ชั่วคราว จากวัดที่เขาทอดทิ้งแล้วนั้น
และในเมื่อวัดมีภิกษุกลับมาอยู่ ภิกษุทั้งหลาย สิ่งภิกษุเหล่านั้นให้นำมาคืน
ควรให้คืน. แต่ถ้าเธอทั้งหลาย นำสัมภาระไม่เป็นต้น จากวัดที่เขาทอดทิ้ง
แล้วนั้น มาสร้างเป็นเสนาสนะ, สิ่งของที่พวกเธอนำมานั้น หรือเสนาสนะที่
มีราคาเท่ากับสิ่งของนั้น ควรให้คืนเหมือนกัน. เมื่อชาวชนบท ยังไม่ตัด
ความอาลัย อพยพไป ด้วยคิดว่า พวกเราจักกลับมาอยู่ ครอบครองอีก, เสนา-
สนะที่เป็นของคณะหรือเป็นของบุคคล เป็นอันเขายังถือกรรมสิทธิ์อยู่. ถ้าเขา
เหล่านั้นอนุญาตให้, ไม่มีกิจด้วยการทำคืน. ส่วนทัพสัมภาระของสงฆ์ จัด
เป็นกรุณท์ เพราะฉะนั้น ควรจัดการให้คืนเหมือนกัน เรื่องเครื่องใช้สอย
ในวิหารมีเนื้อความกระจ่างทั้งนั้น

ในพระพุทธานุญาตนี้ว่า ก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้นำไป
ใช้ได้ชั่วคราว ดังนี้ มีวินิจัยดังนี้ ภิกษุใดยืมเตียงหรือตั้งของสงฆ์ไป
ใช้สอยโดยการใช้สอยอย่างของสงฆ์ หนึ่งเดือนบ้าง สองเดือนบ้าง ในสถานที่
ที่ผาสุกของตน เมื่อภิกษุทั้งหลายผู้แก่กว่ามาแล้วก็ถวาย, ไม่นำกลับคืน. เมื่อ
เตียงและตั้งนั้น หายไปบ้าง ชำรุดไปบ้าง คนอื่นลักไปโดยความเป็นขโมย
บ้าง ย่อมไม่เป็นสินใช้แก่ภิกษุรูปนั้น. แต่เมื่อเธออยู่แล้วจะไป ควรจะเก็บ
ไว้ในที่เดิม. ส่วนภิกษุใดใช้สอย โดยการใช้สอยเป็นของบุคคล ไม่ได้ถวาย
แก่ภิกษุทั้งหลายผู้แก่กว่า ซึ่งมาแล้วๆ (เมื่อเตียงและตั้งนั้นเสียหายไปบ้าง
ชำรุดไปบ้าง คนอื่นลักไปโดยความเป็นขโมยบ้าง) ย่อมเป็นสินใช้แก่ภิกษุรูป

นั้น. ในสังเขปบรรณาท่านกล่าวไว้ว่า ก็ภิกษุผู้น่าไปสู่อาวาสอื่นแล้วใช้สอย ถ้าในอาวาสนั้น ภิกษุผู้แก่กว่า มาบังคับให้ภิกษุนั้นออกไปเสีย ควรพูดว่า ผมน่าเพียงและดังนี้ มาจากอาวาสชื่อนั้น, ผมจะไป ผมจำจัดเพียงและตั้ง นั้นให้เป็นปกติ. ถ้าภิกษุผู้แก่กว่านั้น พูดว่า ข้าพเจ้าจักจัดให้เป็นปกติเอง, แม้จะทำให้เป็นภาระของภิกษุผู้เฒ่า นั้น ไปเสีย ก็ควร.

ในเรื่องเมืองจัมปา มีวินัยดังนี้:- ข้ายาคูที่พวกชนใส่อปรรณชาติชนิดเอก อย่างใดอย่างหนึ่ง รวมกับน้ำมันงา และข้าวสาร แล้วปรุงด้วยวัตถุ ๓ อย่าง คือ น้ำมันงา ข้าวสาร และถั่วเขียว, หรือน้ำมันงา ข้าวสาร และถั่วราชมาษ, หรือน้ำมันงา ข้าวสาร และเหื่อถั่วพู ชื่อว่า **เตกกุลละ*** (ข้ายาคูปรุงด้วยวัตถุ ๓ อย่าง). ได้ยินว่า พวกชนย่อมประกอบปรุงข้ายาคู ชื่อ **เตกกุลละ** นั้นด้วยวัตถุ ๓ อย่าง มีเนยใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวด เป็นต้นเหล่านี้ ในน้ำมันที่เคี่ยวด้วยน้ำ ๔ ส่วน.

ในเรื่องเมืองราชคฤห์ มีวินัยดังนี้:- ขนมหที่มีรสดียิ่ง ท่านเรียกว่า **ขนมรวงผึ้ง** อาจารย์บางพวกกล่าวว่า รวงผึ้ง บ้าง. คำที่เหลือ แม้ใน ๒ เรื่องนี้ ก็พึงทราบโดยนัยดังกล่าวแล้ว ในเรื่องแจกข้าวสุกนั้นแล้ว.

ในเรื่องพระอชชุกะ มีวินัยดังนี้:-

บทว่า **เอตทโวจ** ความว่า คฤหบดีนั้นเป็นไข้ ได้ตั้งไว้แล้ว.

หลายบทว่า **อายุสุมา อุปาลี อายุสุนโต อชชุกสุต ปกุโข** ความว่า ท่านพระอุปาลี หาใช่เป็นฝักฝ้าย (ของท่านพระอชชุกะนั้น) ด้วยอำนาจถึงความลำเอียงไม่ โดยที่แท้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นฝักฝ้าย (ของท่านพระอชชุกะนั้น) ด้วยความอนุเคราะห์ผู้เป็นลัทธิ และอนุเคราะห์

* บาลีเดิมเป็น **เตกกุลละ**.

พระวินัย เพราะรู้ว่าท่านไม่เป็นอาบัติ. คำที่เหลือในเรื่องพระอัชชกะนี้ มีเนื้อความขึ้นทั้งนั้น.

ในเรื่องเมืองพาราณสี มีวินัยดังนี้:-.

สองบทว่า โจเรหิ อุปฺปทฺหุตํ ความว่า ถูกพวกโจรปล้นแล้ว.

หลายบทว่า อิทธิยา อาเนตฺวา ปาสาเท จเปติ ความว่า ได้

ยินว่า พระเถระได้เห็นสกุลนั้น เพียบพร้อมอยู่ด้วยลูกศรคือความโศก วนเวียนกลับไปกลับมาอยู่ จึงได้อธิษฐานปราสาทของตนเหล่านั้นแล ด้วยฤทธิ์ของตนว่า จงปรากฏมีในที่ใกล้เด็กทั้งหลาย โดยความอนุเคราะห์ธรรม เพื่อความกรุณา เพื่อประโยชน์แก่การตามรักษาความเลื่อมใสแห่งสกุลนั้น. เด็กทั้ง ๒ ก็จำได้ว่า ปราสาทของพวกเรา จึงได้ขึ้นไป. ลำดับนั้นพระเถระได้คลายฤทธิ์แล้ว. แม้ปราสาทก็ได้ตั้งอยู่ในที่ของตนตามเดิม. แต่พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลาย กล่าวไว้ด้วยอำนาจโวหารว่า พระเถระนำเด็ก ๒ นั้นมาด้วยฤทธิ์แล้วพักไว้ในปราสาท.

บทว่า อิทธิวิสเย คือ ไม่เป็นอาบัติ เพราะอธิษฐานฤทธิ์เช่นนี้.

ส่วนฤทธิ์ คือการแผดต่าง ๆ ย่อมไม่ควร ฉะนั้นและ. ๒ เรื่องในที่สุด มีเนื้อความขึ้นทั้งนั้นแล.

จบทุติยปาราชิกวรรณา ในวินัยสังวรรรณา

ชื่อสมันตปาสาทิกา

[คาถาสรุปทุติยปาราชิกสิกขาบท]

ในทุติยปาราชิกสิกขาบทนี้ มีอนุสาสนี ดังต่อไปนี้

ทุติยปาราชิกสิกขาบทนี้ใด อันพระ

ชินเจ้าผู้ไม่เป็นที่ ๒ มีกิเลสอันฟ่ายแผ้วแล้ว

ทรงประกาศแล้วในพระศาสนานี้, ลิกขาบท
อื่นใด ๆ ที่มีนัยอันซับซ้อนมากมาย มีเนื้อ
ความและวินิจฉัยลึกลับซึ่ง เสมอด้วยทุกข-
ปารชิกสิกขาบทนั้น ย่อมไม่มี. เพราะเหตุ
นั้น เมื่อเรื่องหยั่งลงแล้ว ภิกษุผู้รู้ทั่วถึง
พระวินัย จะทำการวินิจฉัยในเรื่องที่หยั่งลง
แล้วนี้ ด้วยความอนุเคราะห์พระวินัย ฟัง
พิจารณาพระบาลีและอรรถกถาพร้อมทั้ง
อธิบาย โดยถ้วนถี่ อย่าเป็นผู้ประมาท ทำ
การวินิจฉัยเถิด. ในกาลไหน ๆ ไม่พึงทำ
ความอาจหาญในการซื้ออบัติ, ควรใส่ใจว่า
เราจักเห็นอนาบัติ. อนึ่ง แม้เห็นอบัติแล้ว
อย่าเพ่อพูดเพรื่อไปก่อน ฟังใคร่ครวญและ
หารือกับท่านผู้รู้ทั้งหลายแล้ว จึงปรับอบัติ
นั้น. อีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายผู้เป็น
ปุถุชนในศาสนานี้ ย่อมเคลื่อนจากคุณ คือ
ความเป็นสมณะ ด้วยอำนาจแห่งจิต ที่มัก
กลับกลอกเร็ว ในเพราะเรื่องแม่ที่ควร.
เพราะเหตุนี้ ภิกษุผู้เจตียวฉลาด เมื่อเล็ง
เห็นบริวารของผู้อื่น เป็นเหมือนงูมีพิษร้าย
และเหมือนไฟ ฟังจับต้องเถิด.

ตติยปาราชิกกัณฑ์

นิทานปฐมบัญญัติ เรื่องภิกษุหลายรูป

[๑๗๖] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ป่ามทวัน เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้นพระองค์ทรงแสดงอสุกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุกกรรมฐาน ทรงสรรเสริญคุณแห่งการเจริญอสุกกรรมฐาน ทรงพรรณนาคุณอสุกสมาบัติเนื่อง ๆ โดยอเนกปริยายแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราปรารธนาจะหลีกออกเร้นอยู่ตลอดถึงเดือน ใคร ๆ อย่าเข้าไปหาเรา นอกจากภิกษุผู้นำบิณฑบาตเข้าไปให้รูปเดียว ภิกษุเหล่านั้นรับ ๆ สั่งแล้ว ไม่มีใครกล้าเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเลย นอกจากภิกษุผู้นำบิณฑบาตเข้าไปถวายรูปเดียว ภิกษุเหล่านั้นสนทนากันว่า พระผู้พระภาคเจ้าทรงแสดงอสุกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุกกรรมฐาน ทรงสรรเสริญคุณแห่งการเจริญอสุกกรรมฐาน ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุกสมาบัติเนื่อง ๆ โดยอเนกปริยายดังนี้ แล้วพากันประกอบความเพียรในการเจริญอสุกกรรมฐาน หลายอย่างหลายกระบวนอยู่ ภิกษุเหล่านั้น อี๊ดอัด ระอา เกลียดชังร่างกายของตน ดูสตรีนุ่มสาวหรือบุรุษรุ่มนุ่ม พอใจในการตกแต่งกาย อาบน้ำสระเกล้า มีซากศพ พุพพ สุนัข หรือซากศพมนุษย์มาคลุ้งอยู่ที่คอ ฟุ้งอี๊ดอัด สะอิดสะเอียน เกลียดชังจะนั้น จึงปลงชีวิตตนเองบ้าง วานกันและกันให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าก็เข้าไปหามิถลักชิกสมณกุตตก* กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อคุณ ขอท่านได้ปลงชีวิตพวกฉันที บาตรจีวรนี้จักเป็นของท่าน ครั้งนั้นมิถลักชิกสมณกุตตก อันภิกษุ

* คนโกนผมไว้จุก นุ่งผ้ากาสาระผืนหนึ่ง ห่มผืนหนึ่ง ทำนองเป็นตาเถน.

ทั้งหลายจางด้วยบาตรจิ๋ว จึงปลงชีวิตภิกษุเป็นอันมากแล้ว ถือดาบเปื้อนเลือด
เดินไปทางแม่น้ำวัคคุมทา ขณะเมื่อมีคลื่นทกสมณกุตตก กำลังล้างดาบที่
เปื้อนเลือดนั้น อยู่ ได้มีความรำคาญ ความเคียดรื้อนว่า ไม่ใช่ลาภของเราหนอ
ลาภของเราไม่มีหนอ เราได้ชั่วแล้วหนอ เราไม่ได้ดีแล้วหนอ เราสร้างบาป
ไว้มากจริงหนอ เพราะเราได้ปลงชีวิตภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณ-
ธรรม ขณะนั้นเทพดาคนหนึ่งผู้นับเนื่องในหมู่มาร เดินมาบนน้ำมิได้แตก
ได้กล่าวคำนี้กะเขาว่า ดีแล้ว ดีแล้ว ท่านสัตบุรุษ เป็นลาภท่าน ๆ ได้ดีแล้ว
ท่านได้สร้างสมบุญไว้มาก เพราะท่านได้ช่วยสงคนที่ยังข้ามไม่พ้น ให้ข้ามพ้นได้
ครั้นมีคลื่นทกสมณกุตตก ได้ทราบว่าเป็นลาภของเรา เราได้ดีแล้ว เราได้
สร้างสมบุญไว้มาก เพราะเราได้ช่วยสงคนที่ยังข้ามไม่พ้น ให้ข้ามพ้น ได้ ดังนี้
จึงถือนดาบอันคม จากวิหารเข้าไปสู่วิหาร จากบริเวณเข้าไปสู่บริเวณ แล้ว
กล่าวอย่างนี้ว่า ใครยังข้ามไม่พ้น ข้าพเจ้าจะช่วยสงให้ข้ามพ้น บรรดาภิกษุ
เหล่านั้น ภิกษุเหล่าใด ยังไม่ปราศจากราคะ ความกลัว ความหวาดเสียว
ความสยอง ย่อมมีแก่ภิกษุเหล่านั้นในเวลานั้น ส่วนภิกษุเหล่าใดปราศจากราคะ
แล้ว ความกลัว ความหวาดเสียว ความสยอง ย่อมไม่มีแก่ภิกษุเหล่านั้นใน
เวลานั้น ครั้นนั้นมิลลันทิกสมณกุตตก ปลงชีวิตภิกษุเสียวันละ ๑ รูปบ้าง
๒ รูปบ้าง ๓ รูปบ้าง ๔ รูปบ้าง ๕ รูปบ้าง ๖ รูปบ้าง ๗ รูปบ้าง ๘ รูปบ้าง
๙ รูปบ้าง ๑๐ รูปบ้าง ๒๐ รูปบ้าง ๓๐ รูปบ้าง ๔๐ รูปบ้าง ๕๐ รูปบ้าง
๖๐ รูปบ้าง.

รับสั่งให้เผด็จสงฆ์

[๑๓๗] ครั้นล่วงถึงเดือนนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากที่
ประทับเรียบร้อยแล้ว รับสั่งถามท่านพระอานนท์ว่า คุณก่อนอานนท์ เหตุไฉนหนอ
ภิกษุสงฆ์จึงดูเหมือนน้อยไป.

ท่านพระอานนทกราบทูลว่า จริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า เพราะ
พระองค์ทรงแสดงอสุกเถา ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุกกรรมฐาน ทรงสรรเสริญ
คุณแห่งการเจริญอสุกกรรมฐาน ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุกสมาบัติเนื่อง ๆ
โดยอเนกปริยายแก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าข้า และภิกษุเหล่านั้นก็พากัน
พูดว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอสุกเถา ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุก-
กรรมฐาน ทรงสรรเสริญคุณแห่งการเจริญอสุกกรรมฐาน ทรงพรรณนาคุณ
แห่งอสุกสมาบัติเนื่อง ๆ โดยอเนกปริยาย จึงพากันประกอบความเพียรในการ
เจริญอสุกกรรมฐาน หลายอย่างหลายกระบวนอยู่ เธอเหล่านั้น อีดิฉัต ระอา
เกลียดชังร่างกายของตน คุจสตรีรุ่นสาวหรือบุรุษรุ่นหนุ่ม พอใจในการ
ตกแต่งกาย อาบน้ำ สระเกล้า มีชากศพุง ชากศพสันขหรือชากศพมณุษย์
มากล่องอยู่ที่คอ จะพึงอีดิฉัต สะอิดสะเอียน เกลียดชัง ฉะนั้น จึงปลงชีวิต
ตนเองบ้าง วานกันและกันให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าก็เข้าไปหามิคฉัตติก-
สมณกุตตก กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อคุณ ขอท่านได้ช่วยปลงชีวิตพวกฉันที บาตร
จิวรนี้จะเป็นของท่าน พระพุทธเจ้าข้า ครั้นมิคฉัตติกสมณกุตตกได้บาตรจิวร
เป็นค่าจ้างแล้ว จึงปลงชีวิตภิกษุเสียวันละ ๑ รูปบ้าง ๒ รูปบ้าง ๓ รูปบ้าง
๔ รูปบ้าง ๕ รูปบ้าง ๖ รูปบ้าง ๗ รูปบ้าง ๘ รูปบ้าง ๙ รูปบ้าง ๑๐ รูปบ้าง
๒๐ รูปบ้าง ๓๐ รูปบ้าง ๔๐ รูปบ้าง ๕๐ รูปบ้าง ๖๐ รูปบ้าง ข้าพระพุทธเจ้า
ขอประทานพระวโรกาส ภิกษุสงฆ์นี้จะพึงดำรงอยู่ในพระอรหัตผลด้วยปริยาย
ใด ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงตรัสบอกปริยายอื่นนั้นเถิด พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนอานนท ถ้าเช่นนั้น เธอจงเผด็จ
ภิกษุที่อาศัยพระนครเวสาลีอยู่ทั้งหมด ให้ประชุมกันที่อุปัฏฐานศาลา.

เป็นดังรับสั่งพระพุทธเจ้าข้า ท่านพระอานนทรับสนองพระพุทธพจน์
แล้ว จึงเผด็จภิกษุสงฆ์ที่อาศัยพระนครเวสาลีอยู่ทั้งสิ้น ให้ประชุมที่อุปัฏฐาน-

ศาลาแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุสงฆ์
ประชุมพร้อมกันแล้ว ขอพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดทราบกาลอันควร ใน
บัดนี้เถิด พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงแสดงอนานาปานสติสมาธิกา

[๑๗๘] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าสู่อุปัฏฐานศาลา
ประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่จัดไว้ถวาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย แม้สมาธิในอนานาปานสตินี้แล อันภิกษุอบรมทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นคุณสมบัติ ประณีต เยือกเย็น อยู่เป็นสุข และยังบาปอกุศลธรรมที่
เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรายจนสงบไปโดยฉับพลัน จุลละและฝุ่นที่ฟุ้งขึ้น
ในเดือนท้ายฤดูร้อน ฝนใหญ่ที่ตกในสมัยมิใช่ฤดูกาล ย่อมยังละและฝุ่น
นั้น ๆ ให้อันตรายจนสงบไปได้ โดยฉับพลัน ฉะนั้น.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็อนานาปานสติสมาธิ อันภิกษุอบรมอย่างไร
ทำให้มากอย่างไร จึงเป็นคุณสมบัติ เยือกเย็น อยู่เป็นสุข และยังบาป
อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรายจนสงบไปโดยฉับพลัน.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ตาม อยู่ ณ
โคนไม้ก็ตาม อยู่ในสถานที่สงัดก็ตาม นั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรงค้ำรงสติบ้ายหน้า
สู่กรรมฐาน ภิกษุนั้น ย่อมมีสติหายใจเข้า มีสติหายใจออก เมื่อหายใจเข้ายาว
ก็รู้สึกว่ายาวหายใจเข้ายาว หรือเมื่อหายใจออกยาว ก็รู้สึกว่ายาวหายใจออกยาว เมื่อ
หายใจเข้าสั้น ก็รู้สึกว่ายาวหายใจเข้าสั้น หรือเมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้สึกว่ายาว
หายใจออกสั้น ย่อมสำเนียงว่า เราจรรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจเข้า ย่อม
สำเนียงว่า เราจรรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจออก ย่อมสำเนียงว่า เราจัก
ระงับกายสังขารหายใจเข้า ย่อมสำเนียงว่า เราจักระงับกายสังขารหายใจออก

ย่อมสำเหนียกว่า เราจรรู้แจ้งซึ่งปีติหายใจเข้า ย่อมสำเหนียกว่า เราจรรู้แจ้ง
 ซึ่งปีติหายใจออก ย่อมสำเหนียกว่า เราจรรู้แจ้งซึ่งสุขหายใจเข้า ย่อมสำเหนียก
 ว่า เราจรรู้แจ้งซึ่งสุขหายใจออก ย่อมสำเหนียกว่า เราจรรู้แจ้งซึ่งจิตสังขาร
 หายใจเข้าย่อมสำเหนียกว่า เราจรรู้แจ้งซึ่งจิตสังขารหายใจออก ย่อมสำ-
 เนียกว่า เราจรรับจิตสังขารหายใจเข้า ย่อมสำเหนียกว่า เราจรรับจิต
 สังขารหายใจออก ย่อมสำเหนียกว่า เราจรรู้แจ้งซึ่งจิตหายใจเข้า ย่อมสำ
 เนียกว่า เราจรรู้แจ้งซึ่งจิตหายใจออก ย่อมสำเหนียกว่า เราจักยังจิตให้บันเทิง
 หายใจเข้า ย่อมสำเหนียกว่า เราจักยังจิตให้บันเทิงหายใจออก ย่อมสำเหนียก
 ว่า เราจักตั้งจิตไว้มั่นหายใจเข้า ย่อมสำเหนียกว่า เราจักจิตไว้มั่นหายใจออก
 ย่อมสำเหนียกว่า เราจักปล่อยจิตหายใจเข้า ย่อมสำเหนียกว่า เราจักปล่อยจิต
 หายใจออก ย่อมสำเหนียกว่า เราจักพิจารณาเห็นธรรมอันไม่เที่ยงหายใจเข้า
 ย่อมสำเหนียกว่า เราจักพิจารณาเห็นธรรมอันไม่เที่ยงหายใจออก ย่อมสำเหนียก
 ว่า เราจักพิจารณาเห็นวิราคะหายใจเข้า ย่อมสำเหนียกว่า เราจักพิจารณาเห็น
 วิราคะหายใจออก ย่อมสำเหนียกว่า เราจักพิจารณาเห็นนิโรธหายใจเข้า ย่อม
 สำเหนียกว่า เราจักพิจารณาเห็นนิโรธหายใจออก ย่อมสำเหนียกว่า เราจัก
 พิจารณาเห็นปฏินิสสัคคะหายใจเข้า ย่อมสำเหนียกว่า เราจักพิจารณาเห็นปฏิ-
 นิสสัคคะหายใจออก.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติสมาธิ อันภิกษุชอบรมแล้วอย่างนี้แล
ทำให้มากแล้วอย่างนี้แล จึงเป็นคุณสงบ ประณีต เขือกเย็น อยู่เป็นสุข
และยังบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรายสงบไปไว้โดยฉับพลัน

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท

[๑๗๕] ลำคับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ใน
เพราะเหตุเป็นเล้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกภิกษุปลงชีวิตตนเองบ้าง วานกัน
และกันให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าก็ไปหาภิกษุสงฆ์สมณทูตต์ กล่าวอย่างนี้ว่า
พ่อคุณ ขอท่านได้ช่วยปลงชีวิตพวกฉันที บาตรจีวรนี้จักเป็นของท่าน ดังนี้
จริงหรือ.

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การ
กระทำของภิกษุเหล่านั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้
ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนภิกษุเหล่านั้นจึงได้ปลงชีวิตตนเองบ้าง วานกันและกัน
ให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าก็เข้าไปหาภิกษุสงฆ์สมณทูตต์ พูดอย่างนี้ว่า พ่อคุณ
ขอท่านได้ช่วยปลงชีวิตพวกฉันที บาตรจีวรนี้จักเป็นของท่าน ดังนี้เล่า ดูก่อน
ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุเหล่านั้นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส
ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของผู้ที่เลื่อมใสแล้ว โดย
ที่แท้ การกระทำของภิกษุเหล่านั้นนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใส ของผู้ที่
ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของตนบางพวกผู้เลื่อมใสแล้ว ครั้น
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุเหล่านั้น โดยอนกปริยายแล้ว จึงทรงติโทษ
แห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคนบำรุงยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็น
คนไม่สันโดษ ความคลุกกลี ความเกียจคร้าน ทรงสรรเสริญคุณแห่ง
ความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความเป็นคนมักน้อย ความเป็น
คนสันโดษ ความขัดเกลา ความก้ำจืด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม

การปรารภความเพียรโดยอนกปริยาย แล้วทรงแสดงธรรมีกถาที่สมควรแก่
เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อความสำเร็จแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกียติ ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่ง
ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัด
อาสวะจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑
เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระ
สัตถธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระปฐมบัญญัติ

๓. อนึ่ง ภิกษุใดจงใจพรากรากายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวง
หาศัตรูอันจะปลิดชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็น
ปาราชิก หาสังวาสมิได้.

ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้ว แก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๑๘๐] ก็โดยสมัยนั้นแล อุบาสกคนหนึ่งเป็นไข้ ภริยาของเขาเป็น
คนสวย น่าเอ็นดู น่าชม พวกพระฉัพพัคคีย์มีจิตปฏิพัทธ์ในหญิงนั้นจึงดำริ
ขึ้นว่า ถ้าอุบาสกสามียังมีชีวิตอยู่ พวกเราจักไม่ได้นาง ฉะนั้น พวกเราจัก

พรรณนาคุณแห่งความตายแก่อุบาสกนั้น ครั้นดำรินั้นแล้ว จึงเข้าไปหา
อุบาสกนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า ดูก่อนอุบาสก ท่านเป็นผู้ทำความดีไว้แล้ว ทำกุศล
ไว้แล้ว ทำความต้านทานต่อความขลาดไว้แล้ว มิได้ทำบาป มิได้ทำความชั่ว
มิได้ทำความเสียหาย ทำแต่ความดี ไม่ได้ทำบาป จะประโยชน์อะไรแก่ท่าน
ด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ตายจากโลกนี้แล้ว
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ท่านจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ จักได้รับบำเรอ
เปรียบพร้อมอิมเอบด้วยเบญจกามคุณ อันเป็นทิพย์ ในสุคติโลกสวรรค์นั้น.

ครั้งนั้น อุบาสกนั้นเห็นจริงว่า ท่านพูดจริง เพราะเราทำความดีไว้
แล้ว ทำกุศลไว้แล้ว ทำความต้านทานต่อความขลาดไว้แล้ว มิได้ทำบาป
มิได้ทำความชั่ว มิได้ทำความเสียหาย เราทำแต่ความดี เรามิได้ทำความชั่ว
จะประโยชน์อะไรแก่เรา ด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้ เราตายเสียดีกว่า
เป็นอยู่ ตายจากโลกนี้แล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เราจักเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์ จักได้รับบำเรอเปรียบพร้อมอิมเอบด้วยเบญจกามคุณอันเป็น
ทิพย์ ในสุคติโลกสวรรค์นั้น ดังนี้แล้ว เขาจึงรับประทานโภชนะที่แสดง
เลี้ยวขาทินิยะที่แสดง ลิมสาขนิยะที่แสดง และคัมปานะที่แสดง เมื่อเป็นเช่นนั้น
ความป่วยหนักก็เกิดขึ้น เขาถึงแก่กรรมเพราะความป่วยไฉนนั้นเอง ภริยาของ
เขาจึงเพ่งโทษว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ เป็นผู้ไม่ละอาย
ทุศีล พุศฺเทจ แพ้จริง พระสมณะเหล่านี้ ยังปฏิญาณตนว่า เป็นผู้ประพฤติธรรม
ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ กล่าวคำสัตย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม
ติเตียนว่า ความเป็นสมณะย่อมไม่มีแก่พระสมณะเหล่านี้ ความเป็นพราหมณ์
ของพระสมณะเหล่านี้หาไม่มี ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ของพระ
สมณะเหล่านี้ พินาศแล้ว ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ ของพระ-

สมณะเหล่านี้ จะมีแต่ไหน และโพนทะนาว่า พระสมณะเหล่านี้ ปราศจาก
ความเป็นสมณะ ปราศจากความเป็นพราหมณ์เสียแล้ว เพราะสมณะเหล่านี้
ได้พรรณนาคุณแห่งความตายแก่สามีของเรา สามีของเราถูกพระสมณะเหล่านี้
ทำให้ตายแล้ว.

แม้คนเหล่านี้ก็เพ่งโทษว่า พระสมณะเชื้อสายพระศาสดาบุตรเหล่านี้
เป็นผู้ไม่ละอาย ทูศีล พุตเทจ แท้จริง พระสมณะเหล่านี้ยังปฏิญาณตนว่า
เป็นผู้ประพฤดิธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ กล่าวคำสัตย์
มีศีล มีกัลยาณธรรม ตีเถียนว่า ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์
ของสมณะเหล่านี้ หามีไม่ ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ ของพระ
สมณะเหล่านี้ พินาศแล้ว ความเป็นสมณะ ความเป็นพราหมณ์ ของพระสมณะ
เหล่านี้ จะมีแต่ไหน และโพนทะนาว่า พระสมณะเหล่านี้ ปราศจากความ
เป็นสมณะ ปราศจากความเป็นพราหมณ์เสียแล้ว เพราะพระสมณะเหล่านี้
พรรณนาคุณแห่งความตายแก่อุบาสก ๆ ถูกพระสมณะเหล่านี้ทำให้ตายแล้ว
ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินคนเหล่านั้น เพ่งโทษตีเถียนโพนทะนาอยู่ จำพวก
ที่มีความมกน้อย สันโดษ มีความละอาย มีความรังเกียจ เป็นผู้ใคร่ต่อสิกขา
ต่างก็เพ่งโทษตีเถียนโพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์ จึงได้พรรณนาคุณ
แห่งความตายแก่อุบาสกเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติอนุบัญญัติ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุ
เป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุ แรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามพระฉัพพัคคีย์

เหล่านั้นว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ข่าว่าพวกเธอพรณนาคุณแห่งความตาย
แก่อุบาสกจริงหรือ.

พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคพระพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย
การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ
ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนพวกเธอจึงได้พรณนาคุณแห่งความตายแก่อุบาสก
เล่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความ
เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อม
ใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของพวกเธอนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใส
ของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของคนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว
ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนพระฉัพพัคคีย์เหล่านั้นโดยอเนกปริยายแล้ว
ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคนบารุงยาก ความเป็นคนมัก
มาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่ง
ความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบารุงง่าย ความมักน้อย ความสันโดษ
ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความ
เพียรโดยอเนกปริยาย ทรงแสดงธรรมมีกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสม
แก่เรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อความสำเร็จแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกื้อยาก ๑ เพื่อยุ่สำเร็จแห่ง
ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อ
กำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่

เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่น
แห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนั้น
ว่าดังนี้:-

อนุบัญญัติ

๓. อนึ่ง ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์ จากชีวิต หรือแสวง
หาศัตรูอันจะปลิดชีวิตให้แก่กายมนุษย์นั้น หรือพรรณานาคูณแห่ง
ความตาย หรือชักชวนเพื่ออันตาย ด้วยถ้อยคำว่า แะนายผู้เป็น
ชาย จะประโยชน์อะไรแก่ท่าน ด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้
ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ดังนี้ เธอมีจิตอย่างนี้ มีใจอย่างนี้ มีความ
หมายหลายอย่าง อย่างนี้ พรรณานาคูณในความตายก็ดี ชักชวน
เพื่ออันตายก็ดี โดยหลายนัย แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสิ่งवास
มิได้.

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๑] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่าผู้ คือ ผู้เช่นใด มีการงาน
อย่างใด มีชาติอย่างใด มีชื่ออย่างใด มีโคตรอย่างใด มีปกติอย่างใด มี
ธรรมเครื่องอยู่อย่างใด มีอารมณ์อย่างใด เป็นเถระก็ตาม เป็นนวกะก็ตาม
เป็นมัชฌิมะก็ตาม นี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อนึ่ง...ใด.

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า เป็นผู้ขอ
ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า ประพฤติภิกขาจริยวัตร ชื่อว่า ภิกษุ เพราะ

อรรธว่า ทรงผืนผ้าที่ถูกทำลายแล้ว ชื่อว่า ภิกขุ โดยสมญา ชื่อว่า ภิกขุ โดยปญญา ชื่อว่า ภิกขุ เพราะอรรธว่า เป็นเอหิภิกขุ ชื่อว่า ภิกขุ เพราะอรรธว่า เป็นผู้อุปสมบทแล้วด้วยไตรสรณคมนั่นชื่อว่า ภิกขุ เพราะอรรธว่า เป็นผู้เจริญ ชื่อว่า ภิกขุ เพราะอรรธว่า มีศีลธรรม ชื่อว่า ภิกขุ เพราะอรรธว่า เป็นพระเสขะ ชื่อว่า ภิกขุ เพราะอรรธว่า เป็นพระอเสขะชื่อว่า ภิกขุ เพราะอรรธว่า เป็นผู้อันสงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้วด้วยญัตติจตุตถกรรม อันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ บรรดาผู้ที่ชื่อว่า ภิกขุเหล่านั้น ภิกขุนี้ใด ที่สงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้วด้วยญัตติจตุตถกรรมอันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ ภิกขุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์ว่า ภิกขุ ในอรรธนี้.

บทว่า จงใจ ความว่า ภิกขุใดรู้อยู่ รู้คืออยู่ พราภาคนุชย์จากชีวิต การกระทำของภิกขุนั้น เป็นความตั้งใจ พยายาม ละเมิด.

ที่ชื่อว่า กายมนุชย์ ได้แก่อัจฉริยที่เกิดขึ้น คือ ปฐมวิญญาณปรากฏขึ้นในท้องแห่งมารดา ตราบเท่าถึงกาลเป็นที่ตาย อตภาพในระหว่างนี้ ชื่อว่า กายมนุชย์.

บทว่า พรากชีวิต ความว่า ตัดทอน บั่นรอน ซึ่งอินทริย คือชีวิต ทำความสืบทอดให้กำเริบ.

บทว่า หรือแสวงหาศัสตราอันจะปลิดชีวิตให้แก่กายมนุชย์ นั้น ได้แก่ ดาบ หอก ฆมวก หลาว ค้อน หิน มีด ยาพิษ หรือเชือก.

[๑๘๒] บทว่า หรือพรรณนาคุณแห่งความตาย ได้แก่แสดงโทษในความเป็นอยู่ พรรณนาคุณในความตาย.

[๑๘๓] บทว่า หรือชักชวนเพื่ออันตราย คือชักชวนว่า จงนำมิด
มา จงกินยาพิษ หรือจงแขวนคอตายด้วยเชือก.

[๑๘๔] บทว่า แนะนำผู้เป็นชาย นี่เป็นคำสำหรับเรียก คือคำ
ทักทาย.

คำว่า จะประโยชน์อะไรแก่ท่าน ด้วยชีวิตอันแสนลำบาก
ยากแค้นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ดังนี้ นั้น อธิบายว่า ชีวิตที่ชื้อ
ว่ายากแค้น คือเทียบชีวิตของตนมั่งคั่ง ชีวิตของตนเจริญใจ ก็ชื้อว่ายากแค้น
เทียบชีวิตของตนมีทรัพย์ ชีวิตของตนไร้ทรัพย์ ก็ชื้อว่ายากแค้น เทียบชีวิต
ของเหล่าเทพเจ้า ชีวิตของพวกมนุษย์ ก็ชื้อว่ายากแค้น ชีวิตของตนมีมือขาด
มีเท้าขาด มีทั้งมือทั้งเท้าขาด มีหูขาด มีจมูกขาด มีทั้งหูทั้งจมูกขาด ชื้อว่า
ชีวิตอันแสนลำบาก จะประโยชน์อะไรด้วยชีวิตอันแสนลำบากและยากแค้น
เช่นนี้ ท่านตายเสียดีกว่าเป็นอยู่ ดังนี้.

บทว่า มีจิตอย่างนี้ มีใจอย่างนี้ ความว่า ธรรมชาติอันใดเป็นจิต
ธรรมชาติอันนั้นชื้อว่าใจ ธรรมชาติอันใดเป็นใจ ธรรมชาติอันนั้นชื้อว่าจิต.

บทว่า มีความมุ่งหมายหลายอย่าง อย่างนี้ คือมีความหมายใน
อันตราย มีความจงใจในอันตราย มีความประสงค์ในอันตาย.

บทว่า โดยหลายนัย คือ โดยอาการมากมาย.

บทว่า พรรณนาคุณในความตายก็ดี ได้แก่ แสดงโทษในความ
เป็นอยู่ พรรณนาคุณในความตายว่า ท่านตายจากโลกนี้แล้ว เบื้องหน้าแต่
ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ จักได้รับบำเรอเพียบพร้อม
อิมเอบด้วยเบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ ในสุคติโลกสวรรค์นั้น.

[๑๘๕] บทว่า **ชักชวนเพื่ออันตรายก็ดี** ก็น่าชักชวนว่า จงนำมีดมา
จงกินยาพิษ จงแขวนคอตายด้วยเชือก หรือจงโจนลงในบ่อ ในเหว หรือ
ในที่ชัน.

[๑๘๖] คำว่า **แม้ภิกษุนี้** พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบเคียดะภิกษุ
๒ รูปแรก.

คำว่า **เป็นปาราชิก** มีอธิบายว่า ศีลาหนาแตกสองเสี่ยงแล้วเป็น
ของกลับต่อให้คิดสนิทอีกไม่ได้แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน จงใจ
พรากกายมนุษย์จากชีวิตแล้ว ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศาสดาบุตร
เพราะเหตุนี้ จึงตรัสว่า **เป็นปาราชิก**.

บทว่า **หาสังวาสมิได้** ความว่า ที่ชื่อว่าสังวาสนั้น ได้แก่กรรมที่
พึงทำร่วมกัน อุเทศที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน นั้นชื่อว่า
สังวาส สังวาสนั้นไม่มีกับภิกษุนั้น เพราะเหตุนี้ จึงตรัสว่า **หาสังวาสมิได้**.

บทภาษณีย์

มัตถิกา

[๑๘๗] ทำเอง ยืนอยู่ใกล้	ตั้งทูต ตั้งทูตต่อ
ทูตไม่สามารถ	ทูตไปแล้วกลับมา
ที่ไม่ลับ สำคัญว่าที่ลับ	ที่ลับ สำคัญว่าที่ไม่ลับ
ที่ไม่ลับ สำคัญว่าที่ไม่ลับ	ที่ลับ สำคัญว่าที่ลับ
พรรณาด้วยกาย	พรรณาด้วยวาจา
พรรณาด้วยกายและวาจา	พรรณาด้วยทูต
พรรณาด้วยหนังสือ	หลุมพราง วัตถุที่พึง

การลอบวาง เกสัช	การนำรูปเข้าไป
การนำเสียงเข้าไป	การนำกลิ่นเข้าไป
การนำรสเข้าไป	การนำโณภูมัพพะเข้าไป
การนำธรรมารมณ์เข้าไป	กิริยาที่บอก การแนะนำ
การนัดหมาย	การทำนิมิต.

มาติกาวิภังค์

สาหัตถิกประโยค ทำเอง

[๑๘๘] คำว่า ทำเอง คือฆ่าเองด้วยกาย ด้วยเครื่องประหาร ที่
เนื่องด้วยกาย หรือด้วยเครื่องที่ประหารขาดไป

ยีนอยู่ใกล้

คำว่า ยีนอยู่ใกล้ คือยีนสั่งอยู่ ณ ที่ใกล้ว่า จงยิงอย่างนี้ จงประหาร
อย่างนี้ จงฆ่าอย่างนี้.

อาณัตติกประโยค สั่งทูต

[๑๘๙] ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุผู้รับคำสั่ง เข้าใจว่าบุคคลนั้นแน่ จึงปลงชีวิตบุคคลนั้น ต้องอาบัติปาราชิก
ทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุผู้รับคำสั่ง เข้าใจว่าบุคคลนั้นแน่ แต่ปลงชีวิตบุคคลอื่น ภิกษุผู้สั่งไม่ต้อง
อาบัติ ภิกษุผู้ฆ่าต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุ
ผู้รับคำสั่ง เข้าใจว่าบุคคลอื่น แต่ปลงชีวิตบุคคลชื่อนั้น ต้องอาบัติปาราชิก
ทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุ
ผู้รับคำสั่ง เข้าใจว่าบุคคลอื่น และปลงชีวิตบุคคลอื่น ภิกษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ
ภิกษุผู้ฆ่า ต้องอาบัติปาราชิก.

สั่งทุดต่อ

[๑๕๐] ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงบอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้จงไป
บอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุผู้รับคำสั่ง บอกแก่ภิกษุนอกนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ฆ่ารับคำ ภิกษุ
ผู้สั่งเดิม ต้องอาบัติอุตถัจจย ภิกษุผู้ฆ่า ปลงชีวิตบุคคลนั้นสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาราชิกทุกรูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า ท่านจงบอกแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้ จงไปบอกแก่
ภิกษุชื่อนี้ว่า ภิกษุชื่อนี้จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุ
ผู้รับคำสั่ง สั่งภิกษุรูปอื่นต่อ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้ฆ่ารับคำ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ภิกษุผู้ฆ่า ปลงชีวิตบุคคลนั้นสำเร็จ ภิกษุผู้สั่งเดิม ไม่ต้องอาบัติ ภิกษุ
ผู้รับคำสั่งและภิกษุผู้ฆ่า ต้องอาบัติปาราชิก.

ทุดไม่สามารถ

[๑๕๑] ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ภิกษุผู้รับคำสั่งไปแล้วกลับมาบอกอีกว่า ผมไม่สามารถปลงชีวิตเขาได้
ภิกษุผู้สั่งสั่งใหม่ว่า ท่านสามารถเมื่อใด จงปลงชีวิตเขาเสียเมื่อนั้น ดังนี้

ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุผู้รับคำสั่งปลงชีวิตบุคคลนั้นสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิก
ทั้ง ๒ รูป.

พูดไปแล้วกลับมา

[๑๕๒] ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ครั้นภิกษุนั้นสั่งภิกษุนั้นแล้ว มีความร้อนใจ แต่พูดไม่ได้ยินว่า
อย่าฆ่า ภิกษุผู้รับคำสั่งปลงชีวิตบุคคลนั้นสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ ครั้น
ภิกษุนั้นสั่งภิกษุนั้นแล้ว มีความร้อนใจ พูดให้ได้ยินว่า อย่าฆ่าเลย ภิกษุผู้
รับคำสั่งกลับพูดว่า ท่านสั่งผมแล้ว จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนั้นเสีย ภิกษุผู้สั่งเดิม
ไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ฆ่า ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุสั่งภิกษุว่า จงปลงชีวิตบุคคลชื่อนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ครั้นภิกษุนั้น สั่งภิกษุนั้นแล้ว มีความร้อนใจ พูดให้ได้ยินว่า อย่าฆ่าเลย
ภิกษุผู้รับคำสั่ง รับคำว่าดีแล้ว จงดเสีย ไม่ต้องอาบัติทั้ง ๒ รูป.

ที่ไม่ลับ สำคัญว่าที่ลับ

[๑๕๓] ที่ไม่ลับ ภิกษุสำคัญว่าที่ลับ พูดขึ้นว่า ทำอย่างไรหนอ
บุคคลชื่อนี้พึงถูกฆ่า ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ที่ลับ สำคัญว่าไม่ลับ

ที่ลับ ภิกษุสำคัญว่าที่ไม่ลับ พูดขึ้นว่า ทำอย่างไรหนอ บุคคลชื่อนี้
พึงถูกฆ่า ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ที่ไม่ลับ สำคัญว่าที่ไม่ลับ

ที่ไม่ลับ ภิกษุสำคัญว่าที่ไม่ลับ พุจฉินว่า ทำอย่างไรหนอ บุคคล
ชื่อนี้ ฟังถูกฆ่า ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ที่ลับ สำคัญว่าที่ลับ

ที่ลับ ภิกษุสำคัญว่าที่ลับ พุจฉินว่า ทำอย่างไรหนอ บุคคลชื่อนี้
ฟังถูกฆ่า ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

พรรณาด้วยกาย

[๑๕๔] ที่ชื่อว่า พรรณาด้วยกาย ได้แก่ภิกษุทำกายวิการว่า
ผู้ใดตายอย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ เพราะการพรรณนานั้น ผู้ใดผู้หนึ่งคิดว่าเราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนา
ให้เกิด ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนา ต้อง
อาบัติปาราชิก.

พรรณาด้วยวาจา

ที่ชื่อว่า พรรณาด้วยวาจา ได้แก่ ภิกษุกล่าวด้วยวาจาว่า ผู้ใด
ตายอย่างนั้น ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
เพราะการพรรณนานั้น ผู้ใดผู้หนึ่งคิดว่าเราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด
ภิกษุผู้พรรณนาต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติปาราชิก.

พรรณาด้วยกายและวาจา

ที่ชื่อว่า พรรณาด้วยกายและวาจา อธิบายว่า ภิกษุทำวิการ
ด้วยกายก็ดี กล่าวด้วยวาจาก็ดีว่า ผู้ใดตายอย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ

หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะการพรรณนานั้น ผู้ใดผู้หนึ่ง
คิดว่า เราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติปาราชิก.

พรรณนาด้วยทนต์

[๑๕๕] ที่ชื่อว่า พรรณนาด้วยทนต์ ได้แก่ภิกษุส่งทนต์ไปว่า ผู้ใด
ตายอย่างนี้ ผู้นั้น จะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ผู้ใดผู้หนึ่งได้ทราบคำบอกของทนต์แล้วคิดว่า เราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนา
ให้เกิด ภิกษุผู้พรรณนา ต้องอาบัติอุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้พรรณนา ต้อง
อาบัติปาราชิก.

พรรณนาด้วยหนังสือ

ที่ชื่อว่า พรรณนาด้วยหนังสือ ได้แก่ภิกษุเขียนหนังสือไว้ว่า ผู้ใด
ตายอย่างนั้น ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ทุก ๆ ตัวอักษร ผู้ใดผู้หนึ่งเห็นหนังสือแล้วคิดว่า เราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนา
ให้เกิด ภิกษุผู้เขียน ต้องอาบัติอุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้เขียน ต้องอาบัติ
ปาราชิก.

หลุมพราง

[๑๕๖] ที่ชื่อว่า หลุมพราง ได้แก่ภิกษุขุดหลุมพรางเจาะจงมนุษย์
ไว้ว่า เขาจักตกตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งตกลงไปแล้วได้รับ
ทุกขเวทนา ภิกษุผู้ขุด ต้องอาบัติอุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุผู้ขุดต้องอาบัติปาราชิก
ภิกษุขุดหลุมพรางไว้มิได้เจาะจงว่า ผู้ใดผู้หนึ่งจักตกตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ

มนุษย์ตกลงไปในหลุมพรางนั้น ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเขาตกลงไปแล้ว ได้รับทุกขเวทนา ภิกษุต้องอาบัติอุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก ยักยักดี เปรดกดี สัตว์ดิรัจฉานแปลงเพศเป็นมนุษย์ก็ดี ตกลงไปในหลุมพรางนั้น ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อมันตกลงไปแล้วได้รับความทุกขเวทนา ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ มันตาย ภิกษุต้องอาบัติอุลลัจจัย สัตว์ดิรัจฉานตกลงไปในหลุมพรางนั้น ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อมันตกลงไปแล้วได้รับทุกขเวทนา ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ มันตาย ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์.

วัตถุที่พึง

[๑๕๓] ที่ชื่อว่า วัตถุที่พึง ได้แก่ภิกษุวางศัสตราไว้ในที่สำหรับพึง กดี ทายาพิชไว้ก็ดี ทำให้ชำรุดกดี วางไว้ริมบ่อ เหวหรือที่ชัน ด้วยหมายใจว่า บุคคลจักตกตายด้วยวิธีนี้ ดังนี้ก็ดี ต้องอาบัติทุกกฏ เขาได้รับทุกขเวทนา เพราะต้องศัสตราถูกยาพิช หรือตกลงไป ภิกษุต้องอาบัติอุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การลอบวาง

[๑๕๔] ที่ชื่อว่า การลอบวาง ได้แก่ภิกษุวางดาบ หอก ฉมวก หลาว ไม้ค้อน หิน มีด ยาพิช หรือเชือกไว้ใกล้ๆ ด้วยตั้งใจว่า บุคคลจักตายด้วยของสิ่งนี้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาคิดว่า เราจักตายด้วยของสิ่งนั้น แล้วยังทุกขเวทนาให้เกิด ภิกษุต้องอาบัติอุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

เกสัช

[๑๕๕] ที่ชื่อว่า เกสัช ได้แก่ ภิกษุให้นยโส เนยจัน น้ำมัน น้ำผ้า หรือน้ำอ้อย ด้วยตั้งใจว่า เขาลิ้มเกสชนี้แล้วจักตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเขาลิ้มเกสชนั้นแล้ว ได้รับทุกขเวทนา ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำรูปเข้าไป

[๒๐๐] ที่ชื่อว่า การนำรูปเข้าไป ได้แก่ ภิกษุนำรูปซึ่งไม่เป็นที่ชอบใจ น่ากลัว น่าหวาดเสียวเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาเห็นรูปนี้แล้วจักตกใจตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาเห็นรูปนั้นแล้วตกใจ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุนำรูปซึ่งเป็นที่ชอบใจ น่ารัก น่าจับใจเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาเห็นรูปนี้แล้ว จักชুবผอมตาย เพราะหาไม่ได้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาเห็นรูปนั้นแล้ว ชুবผอม เพราะหาไม่ได้ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำเสียงเข้าไป

ที่ชื่อว่า การนำเสียงเข้าไป ได้แก่ภิกษุนำเสียงซึ่งไม่เป็นที่ชอบใจ น่ากลัว น่าหวาดเสียวเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาได้ยินเสียงนี้แล้ว จักตกใจตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาได้ยินเสียงนั้นแล้วตกใจ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุนำเสียงซึ่งเป็นที่ชอบใจ น่ารัก น่าจับใจเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาได้ยินเสียงนี้แล้ว จักชুবผอมตาย เพราะหาไม่ได้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ

เขาได้ยืนเสียงนั้นแล้วชুবอม เพราะหาไม่ได้ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำกลืนเข้าไป

ที่ชื่อว่า การนำกลืนเข้าไป ได้แก่ ภิกษุนำกลืนซึ่งไม่เป็นที่ชอบใจ นำเกลียด นำปฏิกูลเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาสูดกลืนนั้นแล้ว จักตาย เพราะเกลียด เพราะปฏิกูล ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเขาสูดกลืนนั้นแล้ว ได้รับทุกขเวทนา เพราะเกลียด เพราะปฏิกูล ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุนำกลืนซึ่งเป็นทุกข์ใจเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาสูดกลืนนี้แล้ว จะชুবอมตาย เพราะหาไม่ได้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาสูดกลืนนั้นแล้วชুবอม เพราะหาไม่ได้ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำรสเข้าไป

ที่ชื่อว่า การนำรสเข้าไป ได้แก่ ภิกษุนำรสซึ่งไม่เป็นที่ชอบใจ นำเกลียด นำปฏิกูลเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาลิ้มรสนี้แล้วจักตาย เพราะเกลียด เพราะปฏิกูล ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเขาลิ้มรสนั้นแล้วได้รับทุกขเวทนา เพราะเกลียด เพราะปฏิกูล ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุนำรสซึ่งเป็นที่ชอบใจเข้าไป ด้วยตั้งใจว่า เขาลิ้มรสนี้แล้วจะชুবอมตาย เพราะหาไม่ได้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาลิ้มรสนั้นแล้วชুবอม เพราะหาไม่ได้ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำโณฏฐัพพะเข้าไป

ที่ชื่อว่า การนำโณฏฐัพพะเข้าไป ได้แก่ ภิกษุนำโณฏฐัพพะ ซึ่งไม่เป็นที่พอใจ มีสัมผัสไม่สบายและกระด้างเข้าไปด้วยตั้งใจว่า เขาถูกต้องสิ่งนี้เข้าแล้ว จักตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเขาถูกต้องสิ่งนั้นเข้า ได้รับทุกขเวทนา ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุนำโณฏฐัพพะซึ่งเป็นที่พอใจ มีสัมผัสสบาย และอ่อนนุ่มเข้าไปด้วยตั้งใจว่า เขาถูกต้องสิ่งนี้แล้ว จักชুবพอมตาย เพราะหาไม่ได้ ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาถูกต้องสิ่งนั้นเข้าแล้วชুবพอม เพราะหาไม่ได้ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนำธรรมารมณ์เข้าไป

ที่ชื่อว่า การนำธรรมารมณ์เข้าไป ได้แก่ภิกษุแสวงเรื่องนรกแก่คนผู้ควรเกิดในนรกด้วยตั้งใจว่า เขาฟังเรื่องนรกนี้แล้ว จักตกใจตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาฟังเรื่องนรknนั้นแล้วตกใจ ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุแสดงเรื่องสวรรค์แก่คนผู้ทำความดีด้วยตั้งใจว่า เขาฟังเรื่องสวรรค์นี้แล้ว จักน้อมใจตาย ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เขาฟังเรื่องสวรรค์นั้นแล้วคิดว่า เราจักน้อมใจตาย แล้วยังทุกเวทนาให้เกิด ภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

กิริยาที่บอก

[๒๐๑] ที่ชื่อว่า กิริยาที่บอก ได้แก่ ภิกษุถูกเขาถาม แล้วบอกว่า จงตายอย่างนี้ ผู้ใดตายอย่างนั้น ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้

ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะการบอกนั้น เขาคิดว่าเราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนา
ให้เกิด ภิกษุต้องอาบัติอุตถัจจย เขตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การแนะนำ

ที่ชื่อว่า การแนะนำ ได้แก่ ภิกษุอันเขาไม่ได้ถาม แต่แนะนำว่า
จงตายอย่างนี้ ผู้ใดตายอย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ได้ยศ หรือไปสวรรค์ ดังนี้
ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะการแนะนำนั้น เขาคิดว่าเราจักตาย แล้วยังทุกขเวทนา
ให้เกิด ภิกษุต้องอาบัติอุตถัจจย เขตาย ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก.

การนัดหมาย

[๒๐๒] ที่ชื่อว่า การนัดหมาย ได้แก่ ภิกษุทำการนัดหมายว่า จง
ปลงชีวิตเขาเสียตามกำหนดหมายนั้น ในเวลาเช้าหรือเวลาเย็น ในเวลากลางคืน
หรือกลางวัน ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะการนัดหมายนั้น ภิกษุผู้รับคำสั่ง
ปลงชีวิตเขาสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป ปลงชีวิตเขาได้ก่อนหรือหลัง
กำหนดหมายนั้น ภิกษุผู้สั่งเดิม ไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ฆ่า ต้องอาบัติปาราชิก.

การทำนิมิต

ที่ชื่อว่า การทำนิมิต ได้แก่ ภิกษุทำนิมิตว่า ผมจักขยิบตา ยักคิ้ว
หรือผงกศีรษะ ท่านจงปลงชีวิตเขาตามนิมิตนั้น ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุผู้รับสั่งปลงชีวิตเขาสำเร็จตามนิมิตนั้น ต้องอาบัติปาราชิกทั้ง ๒ รูป
ปลงชีวิตเขาก่อนหรือหลังนิมิตนั้น ภิกษุผู้สั่งเดิม ไม่ต้องอาบัติ ภิกษุผู้ฆ่า
ต้องอาบัติปาราชิก.

อนาปัตติวาร

[๒๐๓] ภิกษุไม่จงใจ ๑ ภิกษุไม่รู้ ๑ ภิกษุไม่ประสงค์จะให้ตาย ๑
ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุมึจิตฟุ้งซ่าน ๑ ภิกษุกระสับกระส่ายเพราะเวทนา ๑
ภิกษุอาภิกัมมิกะ ๑ เหล่านี้ ไม่ต้องอาบัติ ดังนี้แล.

ปฐมภาณวาร

ในมนุสสวิคคหปาราชิก จบ

วินีตวัตถุ

อุทานคาถา

[๒๐๔] เรื่องพรตเนา ๑ เรื่อง	เรื่องนั่ง ๑ เรื่อง
เรื่องสาก ๑ เรื่อง	เรื่องครก ๑ เรื่อง
เรื่องพระผู้เฒ่า ๓ เรื่อง	เรื่องเนื้อติดคอ ๓ เรื่อง
เรื่องยาพิษ ๒ เรื่อง	เรื่องสร้างที่อยู่ ๓ เรื่อง
เรื่องอิฐ ๓ เรื่อง	เรื่องมีด ๓ เรื่อง
เรื่องไม้กลอน ๓ เรื่อง	เรื่องร่างร้าน ๓ เรื่อง
เรื่องให้ลง ๓ เรื่อง	เรื่องตก ๒ เรื่อง
เรื่องนั่งตัว ๓ เรื่อง	เรื่องนคฤ์ยา ๓ เรื่อง
เรื่องนวด ๓ เรื่อง	เรื่องให้อาบน้ำ ๓ เรื่อง
เรื่องให้ทาน้ำมัน ๓ เรื่อง	เรื่องให้ลุกขึ้น ๓ เรื่อง
เรื่องให้ล้มลง ๓ เรื่อง	เรื่องให้ตายด้วยข้าว ๓ เรื่อง
เรื่องให้ตายด้วยน้ำมัน ๓ เรื่อง	เรื่องมีกรรมกับขู่ ๑ เรื่อง
เรื่องหญิงร่วมสามี ๒ เรื่อง	เรื่องฆ่าสองมารดาบุตรตาย ๑ เรื่อง

เรื่องฆ่าสองมารดาบุตรไม่ตาย ๑ เรื่อง	เรื่องให้รีด ๑ เรื่อง
เรื่องให้ร้อน ๑ เรื่อง	เรื่องหญิงหมั้น ๑ เรื่อง
เรื่องหญิงมีปกติตลอด ๑ เรื่อง	เรื่องจี ๑ เรื่อง
เรื่องทับ ๑ เรื่อง	เรื่องฆ่ายักษ์ ๑ เรื่อง
เรื่องส่งไปสู่ที่มีสัตว์ร้ายและยักษ์ ๕ เรื่อง	เรื่องสำคัญแน่ ๔ เรื่อง
เรื่องประหาร ๓ เรื่อง	เรื่องพรรณาสวรรค์ ๓ เรื่อง
เรื่องพรรณานรก ๓ เรื่อง	เรื่องตัดต้นไม้ที่เมืองอาฬวี ๓ เรื่อง
เรื่องเผาป่า ๓ เรื่อง	เรื่องอย่าให้ลำบาก ๑ เรื่อง
เรื่องไม่ทำตามคำของท่าน ๑ เรื่อง	เรื่องให้ดื่มเปรียง ๑ เรื่อง
เรื่องให้ดื่มยาของโณณะโสจิริกะ ๑ เรื่อง.	

วินิตวัตถุ

เรื่องพรรณา

[๒๐๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้
พรรณาคูณแห่งความตายแก่ภิกษุนั้น ด้วยความกรุณา ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ
แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องนั่ง

[๒๐๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทววินัยบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง
นั่งทับเด็กชายที่เขาเอาผ้าเก่าคลุมไว้บนดั่งให้ตายแล้ว มีความรังเกียจว่า เรา

ต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แล้วตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
อนึ่ง พวกเธอไม่พิจารณาก่อนแล้วอย่านั่งบนอาสนะ รูปใดนั่ง ต้องอาบัติ
ทุกกฏ.

เรื่องสาก

[๒๐๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งปลูตาอาสนะอยู่ที่โรงอาหาร
ในละแวกบ้าน ได้หยิบสากอันหนึ่งในสากที่เขาพึงรวมกันไว้ สากอันที่สองได้
ล้มฟาดลงที่ศีรษะเด็กชายคนหนึ่ง เด็กชาวนั้นตายแล้ว เธอได้มีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้จงใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่จงใจ ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องครก

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งปลูตาอาสนะอยู่ที่โรงอาหารในละแวก
บ้าน ได้เหยียบขอนไม้ที่เขานำมาเพื่อทำครก เตะไปทับเด็กคนหนึ่งตาย แล้ว
มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้จงใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่จงใจ ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องพระผู้เฒ่า ๓ เรื่อง

[๒๐๘] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล บิดาและบุตรบวชอยู่ในสำนักภิกษุ เมื่อเขาบอกภักตกาลแล้ว ภิกษุผู้บุตรได้กล่าวกะภิกษุผู้บิดาว่า นิมนต์ไปเถิด ขอรับ พระสงฆ์กำลังคอยท่านอยู่ แล้วคุณหลังผลัดไป ภิกษุผู้บิดาได้ล้มลงถึงมรณภาพ ภิกษุผู้บุตรนั้นมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ไม่มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล บิดาและบุตรบวชอยู่ในสำนักภิกษุ เมื่อเขาบอกภักตกาลแล้ว ภิกษุผู้บุตรได้กล่าวกะภิกษุผู้บิดาว่า นิมนต์ไปเถิด ขอรับ พระสงฆ์กำลังคอยท่านอยู่ ภิกษุผู้บุตรมีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ จึงคุณหลังผลัดไป ภิกษุผู้บิดาได้ล้มลงถึงมรณภาพ ภิกษุผู้บุตรมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล บิดาและบุตรบวชอยู่ในสำนักภิกษุ เมื่อเขาบอกภักตกาลแล้ว ภิกษุผู้บุตรได้กล่าวกะภิกษุผู้บิดาว่า นิมนต์ไปเถิด ขอรับ พระสงฆ์กำลังคอยท่านอยู่ ภิกษุผู้บุตรมีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ จึงคุณหลังผลัดไป ภิกษุผู้บิดาได้ล้มลง แต่ไม่ถึงมรณภาพ ภิกษุผู้บุตรมีความ

รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องเนื้อติดคอ ๓ เรื่อง

[๒๐๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อภิกษุรูปหนึ่งกำลังฉันอาหาร เนื้อ
ติดคอ ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้ให้ประหารที่คอภิกษุนั้น เนื้อหลุดออกมาพร้อมกับ
โลหิต ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ ภิกษุรูปที่ประหาร มีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ไม่มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระ-
พุทธเจ้าข้า.

ภ. ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อภิกษุรูปหนึ่งกำลังฉันอาหาร เนื้อติดคอ
ภิกษุอีกรูปหนึ่งประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ ได้ให้ประหารที่คอภิกษุนั้น เนื้อ
หลุดออกมาพร้อมกับโลหิต ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ ภิกษุรูปที่ประหาร มีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อภิกษุรูปหนึ่งกำลังฉันอาหาร เนื้อคืดอก
ภิกษุอีกรูปหนึ่งประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ ได้ให้ประหารที่คอภิกษุนั้น เนื้อ
หลุดออกมาพร้อมกับโลหิต แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ ภิกษุรูปที่ประหาร
มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ถึงมรณภาพ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องยาพิษ ๒ เรื่อง

[๒๑๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทววินชบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง
ได้บิณฑบาตเจือยาพิษมาแล้วนำไปสู่โรงฉัน ได้ถวายบิณฑบาตนั้นแก่ภิกษุ
ทั้งหลายให้ฉันก่อน ภิกษุเหล่านั้นถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ
ภาคเจ้าฯ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า ไม่ทราบเกล้าฯ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่รู้ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งประสงค์จะทดลอง ได้ให้ยาพิษ
แก่ภิกษุอีกรูปหนึ่งฉัน ภิกษุนั้นถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะทดลอง พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องสร้างที่อยู่ ๓ เรื่อง

[๒๑๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้น พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันสร้างวิหารที่อยู่ ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกศิลาส่งขึ้นไป ศิลาที่ภิกษุผู้อยู่ข้างบนรับไว้ไม่มั่น ได้ตกทับกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้ตั้งใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันสร้างวิหารที่อยู่ ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่าง ยกศิลาส่งขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบน มีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยศิลาลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างนั้นถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันสร้างวิหารที่อยู่ ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่าง ยกศิลาส่งขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยศิลาลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง แต่ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างไม่ถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย

เรื่องอิฐ ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันก่อฝาผนังวิหาร ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งอิฐขึ้นไป อิฐที่ภิกษุผู้อยู่ข้างบนรับไว้ไม่มัน ได้หล่นทับกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้ตั้งใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันก่อฝาผนังวิหาร ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งอิฐขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยอิฐลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างนั้นถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันก่อฝาผนังวิหาร ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งอิฐขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยอิฐลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง แต่ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างไม่ถึง

มรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องมีด ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนวักรรม ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งมีดขึ้นไป มีดที่ภิกษุผู้อยู่ข้างบนรับไว้ไม่มั่น ได้ตกลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้ตั้งใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนวักรรม ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งมีดขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยไม้มีดลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนวักรรม ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งมีดขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย

จึงปล่อยมีดลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง แต่ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างไม่ถึง
มรณภาพ เธอความรังเกียจว่า เราไม่ต้องปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอ

ไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องไม้กลอน ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนวักรรม
ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกไม้กลอนส่งขึ้นไป ไม้กลอนที่ภิกษุผู้อยู่ข้างบนจับไว้
ไม่มั่น ได้พลัดตกลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างนั้นถึงมรณภาพ เธอมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้ตั้งใจ พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนวักรรม
ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกไม้กลอนส่งขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์
จะให้ตาย จึงปล่อยไม้กลอนลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง ภิกษุผู้อยู่ข้าง
ล่างนั้นถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมัง
หนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ
เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณอนภิกขุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ช่วยกันทำนกรรม
ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกไม้กลอนส่งขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์
จะให้ตาย จึงปล่อยไม้กลอนลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง แต่ภิกษุผู้อยู่
ข้างล่างนั้นไม่ถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณอน
ภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณอนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องร่าร่า ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ผู้ร่าร่าทำนกรรม
ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อาวุโส ท่านจงขึ้นผูกที่ตรงนี้ ภิกษุ
นั้นขึ้นผูกอยู่ ณ ที่นั้น ได้พลัดตกลงถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เรา
ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี
พระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณอนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณอนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ผู้ร่าร่าทำนกรรม
ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้กล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อาวุโส

ท่านจงยืนผูกที่ตรงนี้ ภิกษุนั้น ยืนผูกอยู่ ณ ที่นั้น ได้ปลัดตกลงถึง
มรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี ผู้กร่างร้านทำนกรรม
ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้กล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อาวุโส
ท่านจงยืนผูกที่ตรงนี้ ภิกษุนั้นยืนผูกอยู่ ณ ที่นั้น ได้ปลัดตกลง แต่ไม่ถึง
มรณภาพ ภิกษุผู้กล่าวมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมัง
หนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ
เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้ลง ๓ เรื่อง

[๒๑๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมุงวิหารเสร็จแล้วจะลง
ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุนั้นว่า อาวุโสท่านจงลงทางนี้ ภิกษุนั้น ก็ลง
ทางนั้น ได้ปลัดตกลงถึงมรณภาพแล้ว รูปที่กล่าวมีความรังเกียจว่า เราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุเธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมุงวิหารเสร็จแล้วจะลง ภิกษุอีกรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้กล่าวกะภิกษุรูปนั้นว่า อาวุโส ท่านจงลงทางนี้ ภิกษุนั้นก็ลงทางนั้น ได้พลัดตกลงถึงมรณภาพแล้ว รูปที่กล่าวมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมุงหลังคาเสร็จแล้วจะลง ภิกษุอีกรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้กล่าวกะภิกษุรูปนั้นว่า อาวุโส ท่านจงลงทางนี้ ภิกษุนั้นก็ลงทางนั้น ได้พลัดตกลงแล้วแต่ไม่ถึงมรณภาพ รูปที่กล่าวมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องตก ๒ เรื่อง

[๒๑๓] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกความกระสันบีบคั้น จึงขึ้นภูเขาชฌณภูแล้วโจนลงที่เขาขาด ทับข้างसानคนหนึ่งตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แล้วตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุไม่ควรยังตนให้ตก รูปใดให้ตก ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ขึ้นภูเขาคิชฌกูฏ แล้วพากันกลิ้งศิลาเล่น ศิลาที่กลิ้งตกทับคนเลี้ยงโคคนหนึ่งตาย พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหน่อ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสตามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ภิกษุไม่ควรกลิ้งศิลาเล่น รูปใดกลิ้ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องหนึ่งตัว ๓ เรื่อง

[๒๑๔] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายจึงให้ภิกษุนั้นนั่งตัว ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบหน่อ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสตามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นนั่งตัว ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเขามีความ

รังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ก. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ข. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความ
ประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นนั่งตัว แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอ
มีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ
คิดอย่างไร.

ก. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ข. พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องนัคคฤยา ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งปวดศีรษะ ภิกษุทั้งหลายได้นัคคฤยา
ให้แก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้อง
อาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ
ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ก. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธ-
เจ้าข้า.

ข. ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งปวดศีรษะ ภิกษุทั้งหลายมีความ
ประสงค์จะให้ตาย จึงได้นัคคฤยาให้แก่ภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความ

รังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งปวดศีรษะ ภิกษุทั้งหลายมีความ
ประสงค์จะให้ตาย จึงได้นัดอุยาให้แก่ภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวก
เธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงหนอ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ
คิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติ
ถุลลัจจัย.

เรื่องนวด ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายจึงนวดพื้น
ภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิก
แล้วกระทบงหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธ-
เจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้อง
อาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงนวดฟันภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่าพวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงนวดฟันภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้อาบน้ำ ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายจึงให้ภิกษุนั้นอาบน้ำ ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้อง
อาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความ
ประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นอาบน้ำ ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความ
รังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความ
ประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นอาบน้ำ แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอ
มีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่อง
นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิด
อย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติ
ถุลลัจจัย.

เรื่องให้ทาน้ำมัน ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายจึงเอาน้ำมัน
ทาภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติ
ปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัส
ถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงเอน้ำมันทาภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงเอน้ำมันทาภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องให้ลูกขึ้น ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายให้ภิกษุนั้นลุกขึ้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติ

ปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นลุกขึ้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นลุกขึ้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้ล้มลง ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายยังภิกษุนั้นให้ล้มลง ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นล้มลง ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ภิกษุนั้นล้มลง แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้ตายด้วยข้าว ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้ให้ข้าว แก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้อง อาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้อง อาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความ ประสงค์จะให้ตาย จึงให้ข้าวแก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความ รังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความ ประสงค์จะให้ตาย จึงให้ข้าวแก่ภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอ มีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่อง นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิด อย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้อง อาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้ตายด้วยน้ำฉัน ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้ให้น้ำฉันแก่ภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้ให้น้ำฉันแก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายมีความประสงค์จะให้ตาย จึงได้ให้น้ำฉันแก่ภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ภ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องหญิงมีครรภ์กับชู้

[๒๑๕] ก็โดยสมัยนั้นแล สตรีคนหนึ่ง สามิเลิกร้างไปนาน จึงมีครรภ์กับชายชู้ นางได้บอกเรื่องนี้กะภิกษุกลุ่มกะว่า นิมนต์เถิดเจ้าข้า ขอท่านจงรู้เถตซ์ที่ทำให้ครรภ์ตก ภิกษุนั้นรับคำว่า ดีละน้องหญิง แล้วได้ให้เถตซ์ที่ทำให้ครรภ์ตกแก่หญิงนั้น ทารกได้ถึงแก่ความตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องหญิงร่วมสามี ๒ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีภรรยา ๒ คน ๆ หนึ่งเป็นหมัน อีกคนหนึ่งมีปกติตลอด หญิงหมันได้เล่าเรื่องนี้กะภิกษุกลุ่มกะว่า ท่านเจ้าข้า ถ้านางคนนั้นตลอดบุตร จักได้ครอบครองทรัพย์สินทั้งมวล นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เถตซ์ที่ทำให้ครรภ์ตกแก่นาง ภิกษุนั้นรับคำว่า ดีละน้องหญิง แล้วได้ให้เถตซ์ที่ทำให้ครรภ์ตกแก่หญิงนั้น ทารกได้ถึงแก่ความตาย แต่มารดาไม่ตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าฯ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีภรรยา ๒ คน ๆ หนึ่งเป็นหมัน อีกคนหนึ่งมีปกติตลอด หญิงหมันได้เล่าเรื่องนี้กะภิกษุกลุ่มกะว่า ท่านเจ้าข้า ถ้านางคนนั้นตลอดบุตร จักได้ครอบครองทรัพย์สินทั้งมวล นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เถตซ์ที่ทำให้ครรภ์ตกแก่นาง ภิกษุนั้นรับคำว่า ดีละน้องหญิง แล้วได้ให้เถตซ์ที่ทำให้ครรภ์ตกแก่หญิงนั้น มารดาได้ถึงแก่ความตาย แต่ทารก

ไม่ตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องฆ่าสองมารดาบุตรตาย

ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีภรรยา ๒ คน ๆ หนึ่งเป็นหมัน อีกคนหนึ่งมีปกติตลอด หญิงหมันได้เล่าเรื่องนี้กะภิกษุกลุ่มกะว่า ท่านเจ้าข้า ถ้านางคนนั้นตลอดบุตร จักได้ครอบครองทรัพย์สินทั้งหมด นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เพศที่ทำให้ครรภ์ตกแก่นาง ภิกษุนั้นรับคำว่า ดีละน้องหญิง แล้วได้ให้เพศที่ทำให้ครรภ์ตกแก่หญิงนั้น มารดาและบุตรได้ตายทั้ง ๒ คน เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องฆ่าสองมารดาบุตรไม่ตาย

ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีภรรยา ๒ คน ๆ หนึ่งเป็นหมัน อีกคนหนึ่งมีปกติตลอด หญิงหมันได้เล่าเรื่องนี้กะภิกษุกลุ่มกะว่า ท่านเจ้าข้า ถ้านางคนนั้นตลอดบุตร จักได้ครอบครองทรัพย์สินทั้งหมด นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เพศที่ทำให้ครรภ์ตกแก่นาง ภิกษุนั้นรับคำว่า ดีละน้องหญิง แล้วได้ให้เพศที่ทำให้ครรภ์ตกแก่หญิงนั้น มารดาและบุตรไม่ตายทั้ง ๒ คน เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องให้ริด

ก็โดยสมัยนั้นแล หญิงมีครรภ์คนหนึ่ง ได้บอกเรื่องนี้กะภิกษุผู้กุลุปกะว่า นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เพศที่ทำให้ครรภ์ตก ภิกษุนั้นบอกว่า น้องหญิง ถ้าเช่นนั้นท่านจงริด นางจึงได้ริดให้ครรภ์ตกไป เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องให้ร้อน

ก็โดยสมัยนั้นแล หญิงมีครรภ์คนหนึ่ง ได้บอกเรื่องนั้นกะภิกษุผู้กุลุปกะว่า นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เพศที่ทำให้ครรภ์ตก ภิกษุนั้นบอกว่า น้องหญิง ถ้าเช่นนั้นท่านจงทำให้ครรภ์ร้อน นางจึงทำให้ครรภ์ร้อน ให้ครรภ์ตกไป เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องหญิงหมั้น

ก็โดยสมัยนั้นแล หญิงหมั้นคนหนึ่ง ได้บอกเรื่องนี้กะภิกษุผู้กุลุปกะว่า นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เพศที่ทำให้ฉันทลอดบุตร ภิกษุนั้นรับ คำว่า ดิเส น้องหญิง แล้วได้ให้เพศแก่นางๆ ถึงแก่กรรม เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องหญิงมีปกติตลอด

ก็โดยสมัยนั้นแล หญิงมีปกติตลอดบุตรธิดาคนหนึ่ง ได้บอกเรื่องนี้กะ ภิกษุผู้ถูกลูปกะว่า นิมนต์เถิดเจ้าข้า ท่านจงรู้เกสซ์ที่ทำไมให้ดิฉัน ตลอดบุตร ภิกษุนั้นรับคำว่า ดิฉันน้องหญิง แล้วได้ให้เกสซ์แก่นางๆ ได้ถึงแก่กรรม เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่อง นั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องจี

[๒๑๖] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ ยังภิกษุรูปหนึ่งซึ่งอยู่ใน จำพวกพระสัตรสวัคคีย์ให้หัวเราะเพราะจีด้วยนิ้วมือ ภิกษุนั้นเหนียว หายใจ ออกไม่ทัน ได้ถึงมรณภาพ พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติ ปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตติย์.

เรื่องทับ

[๒๑๗] ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุสัตรสวัคคีย์ ช่วยกันขึ้นทับ ภิกษุรูปหนึ่งซึ่งอยู่ในจำพวกพระฉัพพัคคีย์ ด้วยตั้งใจว่าจักลงโทษให้ถึงมรณภาพ แล้ว พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตติย์.

เรื่องม่ายกษ

[๒๑๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหมอบีรูปหนึ่ง ปลงชีวิตกษแล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องส่งไปสู่ผู้มีสัตว์ร้ายและกษ ๕ เรื่อง

[๒๑๙] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งส่งภิกษุอีกรูปหนึ่งไปสู่วิหารที่มีกษคุณ พวกกษได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่วิหารที่มีกษคุณ พวกกษได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิก.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่วิหารที่มีกษคุณ แต่พวกกษไม่ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความ

รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งส่งภิกษุอีกรูปหนึ่งไปสู่ทางกันดาร ที่มีสัตว์ร้าย ๆ ได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ทางกันดารที่มีสัตว์ร้าย ๆ ได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว .

๖. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ทางกันดารที่มีสัตว์ร้าย แต่สัตว์ร้ายไม่ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๗. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งส่งภิกษุอีกรูปหนึ่งไปสู่ทางกันดาร ที่มีโจร ๆ ได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก แล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๘. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุหนึ่งไปสู่ทางกันดารที่มีโจร ๆ ได้ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๙. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย ได้ส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ทางกันดารที่มีโจร แต่โจรไม่ปลงชีวิตภิกษุนั้น เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องสำคัญแน ๔ เรื่อง

[๒๒๐] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง สำคัญว่าภิกษุผู้มีเวรแก่ตนแน่ จึงปลงชีวิตภิกษุนั้น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก

แล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า
ดูก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว .

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งสำคัญว่าภิกษุผู้มีเวรแก้ตนแน่ แต่
ปลงชีวิตภิกษุอื่น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ
จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งสำคัญว่าภิกษุอื่นแน่ แต่ปลงชีวิต
ภิกษุผู้มีเวรแก้ตน แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมัง
หนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุ
เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งสำคัญว่าภิกษุอื่นแน่ จึงปลงชีวิต
ภิกษุอื่น แล้วมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องประหาร ๓ เรื่อง

[๒๒๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งให้ประหารภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ประหารภิกษุนั้น ๆ ถึงมรณภาพแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงให้ประหารภิกษุนั้น แต่ภิกษุนั้นไม่ถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องพรรณาสวรรค์ ๓ เรื่อง

[๒๒๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพรรณาเรื่องสวรรค์แก่คนผู้ทำความดี คนนั้นดีใจตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิก

แล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า
ดูก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึง
พรรณนาเรื่องสวรรค์แก่คนผู้ทำความดี คนนั้นดีใจตาย เธอมีความรังเกียจว่า
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาค
เจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึง
พรรณนาเรื่องสวรรค์แก่ผู้ทำความดี คนนั้นดีใจ แต่ไม่ตาย เธอจึงมีความ
รังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระ
ผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย

เรื่องพรรณนารก ๓ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพรรณนาเรื่องนรกแก่ผู้ควรเกิดใน
นรก คนนั้นตกใจตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราไม่ต้องปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อน
ภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงพรรณนาเรื่องนรกแก่คนผู้ควรเกิดในนรก คนนั้นตกใจตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติ ปาราชิก.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงพรรณนาเรื่องนรกแก่ผู้ควรเกิดในนรก คนนั้นตกใจ แต่ไม่ตาย เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องตัดต้นไม้ที่เมืองอาฬวี ๓ เรื่อง

[๒๒๓] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีจะตัดต้นไม้ ทำนวกรรม ภิกษุรูปหนึ่งจึงพูดกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อาวุโส ท่านจงยื่นคัตที่ตรงนี้ ต้นไม้ได้ล้มทับภิกษุผู้ยืนคัตอยู่ ณ ที่นั้นถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีจะตัดต้นไม้ทำ
นวกกรรม ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงพูดกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า
อาวุโส ท่านจงยืนตัดที่ตรงนี้ ต้นไม้ได้ล้มทับภิกษุผู้ยืนตัดอยู่ ณ ที่นั้นถึง
มรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีจะตัดต้นไม้ทำนวกกรรม
ภิกษุรูปหนึ่งมีความประสงค์จะให้ตาย จึงพูดกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อาวุโส
ท่านจงยืนตัดที่ตรงนี้ ต้นไม้ได้ล้มทับภิกษุผู้ยืนตัดอยู่ ณ ที่นั้น แต่ไม่ถึง
มรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิด
อย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องเผาป่า ๓ เรื่อง

[๒๒๔] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์เผาป่า คนทั้งหลาย
ถูกไฟไหม้ตาย พวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว
กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ฉ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ค. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่มีความประสงค์จะให้ตาย ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์มีความประสงค์จะให้ตายจึงเผาป่า คนทั้งหลายถูกไฟไหม้ตาย พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ฉ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ค. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์มีความประสงค์จะให้ตายจึงเผาป่า คนทั้งหลายถูกไฟลวก แต่ไม่ตาย พวกเขามีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคิดอย่างไร.

ฉ. พวกข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า.

ค. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

เรื่องอย่าให้ลำบาก

[๒๒๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ตะแลงแกง ได้พบคนนายเพชฌฆาตว่า อวูโส ท่านอย่าให้นักโทษคนนี้ลำบากเลย จงปลงชีวิตด้วยการฟันที่เดียวตายเถิด เพชฌฆาตรับคำว่า ดีละ ขอรับ แล้วปลงชีวิตด้วยการฟันที่เดียวตาย ภิกษุนั้นมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว

กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องไม่ทำตามคำของท่าน

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ตะเลงแกง ได้พูดกะนายเพชฌฆาต ว่า อาวุโส ท่านอย่าให้นักโทษคนนี้อับปากเลย จงปลงชีวิตด้วยการฟันทีเดียว ตายเถิด นายเพชฌฆาตนั้นพูดว่า ผมจักไม่ทำตามคำของท่าน แล้วปลงชีวิต นักโทษนั้น ภิกษุนั้นมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องให้ดื่มเปรียง

[๒๒๖] ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีมือและเท้าด้วน หมูญาคู เลี้ยงคูไว้ในเรือนญาติ ภิกษุรูปหนึ่งได้พูดกะคนพวกนั้นว่า ท่านทั้งหลายอยาก ให้บุรุษผู้นี้ตายหรือไม่.

ญ. ขอรับ กระหมอยกให้ตาย.

ภ. ถ้าเช่นนั้น จงให้เขาดื่มเปรียง.

คนพวกนั้นจึงได้ให้บุรุษนั้นดื่มเปรียง บุรุษนั้นได้ตายแล้ว ภิกษุนั้น มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องให้ดื่มดองโธณะโสจิระกะ

ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งมีมือและเท้าด้วน หมู่ญาติเลี้ยงดูไว้ในเรือนญาติ ภิกษุณีนรูปหนึ่งได้พูดกะคนพวกนั้นว่า ท่านทั้งหลายปรารถนาให้บุรุษนี้ตายหรือไม่.

ญ. ปรารถนาเจ้าข้า

ภ. ถ้าเช่นนั้น จงให้เขาดื่มดองชื่อโธณะโสจิระกะ.

คนพวกนั้นได้ให้บุรุษนั้นดื่มดองชื่อโธณะโสจิระกะ บุรุษนั้นได้ตายแล้ว ภิกษุณีนมีความรังเกียจ จึงได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ๆ ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีนั้น ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ จบ

ตติยปาราชิกวรรณนา

ตติยปาราชิกใด ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้

หมดจดทางไตรทวารทรงประกาศแล้ว, บัด

นี้ ถึงลำดับสังวรรณนา แห่งตติยปาราชิก

นั้นแล้ว; เพราะเหตุที่คำใดที่จะพึงรู้ได้ง่าย

และคำใดที่ข้าพเจ้าได้ประกาศไว้แล้วในก่อน

สังวรรณนานี้แม้แห่งตติยปาราชิกนั้น จะเว้น

คำนั้น ๆ เสียฉะนี้แล.

พระบาลีอุกเขปพจน์ว่า เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา เวสาลิย
วิหริติ มหาวเน ภูฏาคารสาलयิ เป็นต้น ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไปนี้:-

[อธิบายเรื่องเมืองไพศาลี]

บทว่า เวสาลิย มีความว่า ไกลนครที่มีชื่อนั้น คือมีวิหาร
เป็นไป ด้วยอำนาจแห่งอิติถิลิงค์. จริงอยู่ นครนั้น เรียกว่า เวสาลี เพราะ
เป็นเมืองที่กว้างขวาง ด้วยขยายเครื่องล้อม คือกำแพงถึง ๓ ครั้ง. ความ
สังเขปในตติยปาราชิกนี้ มีเท่านี้. ส่วนความพิสดารแห่งบทว่า เวสาลี นั้น
อันผู้ปรารธนาอนุพุทฺธิกาพึงถือเอาจากวรรณนาแห่งรัตนสูตร ในอรรถกถา
แห่งขุททกปาฐะชื่อปรมัตถโชติกาเถร. ก็แลนครแม่นี้ พึงทราบว่าเป็นเมือง
ถึงความไพศาลโดยอาการทั้งปวง ในเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบรรลु
สัมพัญญุตญาณแล้วเท่านั้น. ท่านพระอุบาลีเถระ ครั้นแสดงโคจรคามอย่างนั้น
แล้ว จึงกล่าวที่เสด็จประทับไว้ว่า มหาวเน ภูฏาคารสาलयิ (ที่ภูฏาคาร
ศาลาในป่ามหาวน).

บรรดาป่ามหาวนและภูฏาคารศาลานั้น ป่าใหญ่มีโอกาสนั้นที่กำหนด
เกิดเอง ไม่ได้ปลูก ชื่อว่าป่ามหาวน. ส่วนป่ามหาวนใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ เนื่อง
เป็นอันเดียวกันกับป่าหิมพานต์ ไม่มีโอกาสนั้นที่กำหนด ดังจดมหาสมุทร.
ป่ามหาวนนี้ไม่เป็นเช่นนั้น คือเป็นป่าใหญ่ มีโอกาสนั้นที่กำหนด; เพราะ
ฉะนั้น จึงชื่อว่าป่ามหาวน. ส่วนภูฏาคารศาลา อันถึงพร้อมด้วยอาการทั้งปวง
ซึ่งสร้างให้มีหลังคาล้ำยทรวดทรงแห่งหงส์ ทำเรือนยอดไว้ข้างใน ณ อาราม
ที่สร้างไว้อาศัยป่ามหาวน พึงทราบว่า เป็นพระคันธกุฎีสำหรับพระผู้มี-
พระภาคพุทธเจ้า.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอสุภกรรมฐานแก่พวกภิกษุ]

หลายบทว่า อนЕКปริยาเยน อสุภกถํ กเถติ มีความว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงกถาเป็นที่ตั้งแห่งความเบื่อหน่ายในกาย ซึ่งเป็นไปด้วยอำนาจแห่งความเล็งเห็นอาการอันไม่งาม ด้วยเหตุมากมาย. ทรงแดงอย่างไร? ทรงแสดงว่า มีอยู่ในกายนี้ คือ ผม ขน ฯ มูตร. มีคำอธิบายอย่างไร? มีคำอธิบายอย่างนี้ว่า คุณ่อนภิกษุทั้งหลาย บางคน เมื่อค้นหาดูแม้ด้วยความเอาใจใส่ทุกอย่างในกเลวระมีประมาณวาหนึ่ง จะไม่เห็นสิ่งอะไร ๆ จะเป็น แก้วมุกดาหรือแก้วมณี แก้วไพฑูรย์หรือกฤษณา แก่นจันทน์หรือกำยาน การบูรหรือบรรดาเครื่องหอมมีจุณสำหรับอบเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามที ซึ่งเป็นของสะอาด แม้มาตรว่าน้อย; โดยที่แท้ จะเห็นแต่ของไม่สะอาดมีประการต่าง ๆ มีผมและขนเป็นต้นเท่านั้น ซึ่งมีกลิ่นเหม็นอย่างยิ่ง น่าเกลียด มีการเห็นไม่เป็นมิ่งขวัญ; เพราะเหตุนั้น จึงไม่ควรทำความพอใจ หรือความรักใคร่ในกายนี้ อันที่จริง ขึ้นชื่อว่าผมเหล่านี้ ซึ่งเกิดบนศีรษะ อันเป็นอวัยวะสูงสุด แม้ผมเหล่านั้น ก็เป็นของไม่งามเหมือนกัน ทั้งไม่สะอาด ทั้งเป็นของปฏิกูล ก็แล ข้อที่ผมเหล่านั้นเป็นของไม่งาม ไม่สะอาดและเป็นของปฏิกูลนั้น พึงทราบโดยเหตุ ๕ อย่าง คือ โดยสีบ้าง โดยสณฐานบ้าง โดยกลิ่นบ้าง โดยที่อยู่บ้าง โดยโอกาสบ้าง; ข้อที่ส่วนทั้งหลายมีขนเป็นต้นเป็นของไม่งาม ไม่สะอาด และเป็นของปฏิกูลก็พึงทราบด้วยอาการอย่างนี้แล. ความสังเขปในอธิการแห่งคตยปาราชิกนี้มีเท่านี้. ส่วนความพิสดารพึงทราบโดยนัยที่กล่าวแล้ว ในปกรณ์วิเสสชื่อวิสุทธรค. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอสุภกถาในส่วนอันหนึ่ง ๆ โดยอนЕКปริยาเย มีประเภทส่วนละ ๕ ๆ ด้วยประการฉะนี้.

ชื่อว่า อสุภาย วณฺณ ภาสติ มีความว่า พระองค์ทรงตั้ง
อสุภมาติกา ด้วยอำนาจแห่งอุทฺธมาตโกสุภะเป็นต้นแล้ว เมื่อจะทรงจำแนก
คือทรงพรรณนา สังวรณนา อสุภมาติกานั้น ด้วยบทภาษณีย์ จึงตรัสคุณา-
นิตฺตแห่งอสุภะ.

ชื่อว่า อสุภภาวนาย วณฺณ ภาสติมีความว่า ความอบรมคือ
ความเจริญ ความเพิ่มเติมจิต ที่ถือเอาอากาศอันไม่งาม ในส่วนทั้งหลายมีผม
เป็นต้น หรือในอสุภะมีอุทฺธมาตโกสุภะเป็นต้น หรือในวัตถุภายในและภายนอก
ทั้งหลาย เป็นไป นี้ใด ; พระองค์จะทรงแสดงอานิตฺตแห่งอสุภภาวนานั้น
จึงตรัสสรรเสริญ คือทรงประกาศคุณ. ตรัสอย่างไรเล่า ? ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ! ภิกษุผู้ประกอบเฉพาะซึ่งอสุภภาวนา ในวัตถุมีผมเป็นต้น หรือ
ในวัตถุมีอุทฺธมาตโกสุภะเป็นต้น ย่อมได้เฉพาะซึ่งปฐมณาน อันละองค์ ๕
ประกอบด้วยองค์ ๕ มีความงาม ๓ อย่าง และถึงพร้อมด้วยลักษณะ ๑๐ ภิกษุ
นั้น อาศัยหิปปิจิ กล่าวคือปฐมณานนั้น เจริญวิปัสสนา ย่อมบรรลุพระอรหัต
ซึ่งเป็นประโยชน์สูงสุด.

[ปฐมณานมีลักษณะ ๑๐ และความงาม ๓]

บรรดาความงาม ๓ และลักษณะ ๑๐ เหล่านั้น ลักษณะ ๑๐ แห่ง
ปฐมณานเหล่านี้ คือ ความหมดจดแห่งจิตจากธรรมที่เป็นอันตราย ๑ ความ
ปฏิบัติสมาธินิมิตอันเป็นท่ามกลาง ๑ ความแล่นไปแห่งจิตในสมาธินิมิตนั้น ๑
ความเพิกเฉยแห่งจิตที่หมดจด ๑ ความเพิกเฉยแห่งจิตที่ดำเนินถึงความสงบ ๑
ความเพิกเฉยแห่งจิตที่ปรากฏด้วยอารมณ์อันเดียว ๑ ความผูกฟุ้งด้วยอรรถ
คือความไม่กลับกลายแห่งธรรมทั้งหลายที่เกิดในฉานจิตนั้น ๑ ความผูกฟุ้งด้วย
อรรถคือความที่อินทรีย์ทั้งหลายมีรสเป็นอันเดียวกัน ๑ ความผูกฟุ้งด้วยอรรถ

คือความเป็นไปแห่งความเพียร อันสมควรแก่สมาธิปัญญาและอินทรีย์ซึ่งเป็น
ธรรมไม่กลับกลาย และมีรสเป็นอันเดียวกันนั้น ๑ ความผูกพันด้วยอรรถคือ
ความเสพคุ้น ๑.

บาลี* ในวิสัยเป็นที่เปิดเผยลักษณะ ๑๐ นั้น ดังนี้:-

อะไรเป็นเบื้องต้น อะไรเป็นท่ามกลาง อะไรเป็นที่สุดแห่งปฐมฉาน ความ
หมกจุกแห่งปฏิบัติเป็นเบื้องต้น ความเพิ่มพูนอุเบกขา เป็นท่ามกลาง ความ
ผูกพัน เป็นที่สุดแห่งปฐมฉาน.

ความหมกจุกแห่งปฏิบัติ เป็นเบื้องต้นแห่งปฐมฉาน เบื้องต้นมี
ลักษณะเป็นเท่าไร เบื้องต้นมีลักษณะ ๓. ธรรมใดเป็นอันตรายของจิตนั้น
จิตย่อมหมกจุกจากธรรมนั้น จิตย่อมดำเนินไปสู่สมาธินิมิตอันเป็นท่ามกลาง
เพราะค่าที่เป็นธรรมชาติหมกจุก จิตแล่นไปในสมาธินิมิต (ซึ่งเป็นโคจรแห่ง
อัปปนา) นั้น เพราะความเป็นธรรมชาติดำเนินไปแล้ว. จิตหมกจุกจากธรรม
ที่เป็นอันตราย ๑ จิตดำเนินไปสู่สมาธินิมิตอันเป็นท่ามกลาง เพราะค่าที่เป็น
ธรรมชาติหมกจุก ๑ จิตแล่นไปในสมาธินิมิตนั้น เพราะเป็นธรรมชาติดำเนินไป
๑ เป็นปฏิบัติวิสุทธิซึ่งเป็นเบื้องต้นแห่งปฐมฉาน; เบื้องต้นมีลักษณะ ๓ เหล่า
นี้. เพราะเหตุนี้ ปฐมฉานท่านจึงกล่าวว่า เป็นคุณสมบัติงามในเบื้องต้น และ
ถึงพร้อมด้วยลักษณะ ๓.

ความเพิ่มพูนอุเบกขา เป็นท่ามกลางแห่งปฐมฉาน ท่ามกลางมีลักษณะ
เท่าไร ? ท่ามกลางมีลักษณะ ๓. จิตหมกจุกย่อมเพิกเฉย จิตดำเนินถึงความสงบ
ย่อมเพิกเฉย จิตปรากฏด้วยอารมณ์อันเดียว ย่อมเพิกเฉย. จิตหมกจุกเพิกเฉย
๑ จิตดำเนินถึงความสงบเพิกเฉย ๑ จิตปรากฏด้วยอารมณ์อันเดียวเพิกเฉย ๑

* ปฏิ. ข. ๓๑/๒๕๒ - ๓.

เป็นความเพิ่มพูนอุเบกขา ซึ่งเป็นท่ามกลางแห่งปฐมฌาน; ท่ามกลางมีลักษณะ ๓ เหล่านี้. เพราะเหตุนี้ ปฐมฌานท่านจึงกล่าวว่า เป็นคุณชาตังามในท่ามกลางและถึงพร้อมด้วยลักษณะ ๓.

ความผุดผ่อง เป็นที่สุดแห่งปฐมฌาน ที่สุดมีลักษณะเท่าไร? ที่สุดมีลักษณะ ๔ ความผุดผ่อง ด้วยอรรถ คือความไม่กลับกลายแห่งธรรมทั้งหลายที่เกิดในฌานจิตนั้น ๑ ความผุดผ่องด้วยอรรถคือความที่อินทรีย์ทั้งหลายมีรสเป็นอันเดียวกัน ๑ ความผุดผ่องด้วยอรรถ คือความเป็นไปแห่งความเพียร อันสมควรแก่สมาธิปัญญาและอินทรีย์ ซึ่งเป็นธรรมไม่กลับกลาย และมีรสเป็นอันเดียวกันนั้น ๑ ความผุดผ่องด้วยอรรถ คือความเสพคุ้น ๑. ความผุดผ่อง เป็นที่สุดแห่งปฐมฌาน; ที่สุดมีลักษณะ ๔ เหล่านี้. เพราะเหตุนี้ปฐมฌานท่านจึงเรียกว่า เป็นคุณชาตังามในที่สุด และถึงพร้อมด้วยลักษณะ. ๔. จิตที่ถึงความ เป็นธรรมชาติ ๓ อย่าง มีความงาม ๓ อย่าง ถึงพร้อมด้วยลักษณะ ๑๐ ย่อมเป็นจิตถึงพร้อมด้วยวิตก ถึงพร้อมด้วยวิจาร ปีติ และสุข ถึงพร้อมด้วยการตั้งมั่นแห่งจิต ถึงพร้อมด้วยศรัทธา และเป็นจิตที่ถึงพร้อมด้วยวิริยะ สติ สมาธิ และปัญญาด้วยประการฉะนี้.

ชื่อว่า อาทิสฺส อาทิสฺส อสฺสสมาปตฺติยา วณฺณํ กาสติ มิ
ความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสสรรเสริญ คือตรัสอานิสงส์ ทรงประกาศคุณแห่งอสุกสมาบัติ เพราะทรงทำการกำหนดอ้างถึงบ่อย ๆ ว่า เป็นอย่างนั้นบ้าง เป็นอย่างนี้บ้าง. ตรัสอย่างไร? ตรัสอย่างนี้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุมิจิตอบรมด้วยขอสัญญาอยู่เนื่อง ๆ จิต ย่อมงอ หดเข้า หวนกลับจากความเข้าประชิดด้วยเมถุนธรรม คือไม่ฟุ้งซ่านไป ย่อมตั้งอยู่ด้วยความวางเฉย หรือโดยความเป็นของปฏิภูม ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนปีกไก่ หรือท่อน

เอ็นที่บุคคลใส่เข้าไปในไฟ ย่อมงอ หดเข้า ม้วนเข้า คือไม่แผ่ออก แม้ฉันใด คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เมื่อภิกษุมีจิตอบรมด้วยอสุกัตถุญญาอยู่เนื่อง ๆ จิตย่อมงอ หดเข้า หวนกลับจากความเข้าประชิดด้วยเมถุนธรรม คือไม่พองชานไป ฉะนั้นเหมือนกันแล.

ชื่อว่า อิจฺฉามหิ ภิกฺขเว อทุตฺตมาสํ ปฏิสฺสฺสฺยิตุํ ความว่า
คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เราปรารภจะหลีกออก คือหลีกเร้นอยู่โดดเดี่ยวลำพังผู้เดียว ตลอดถึงเดือนหนึ่ง.

ชื่อว่า นมุหิ เกนจิ อุปฺสํกมิตฺพุโ อณฺณตฺร เอเกน ปิณฺ-

ทปาทนิหารเกน มีความว่า ภิกษุรูปใด ไม่ทำปยุตฺวาจา (วาจาเนื่องด้วยปัจจัย) ด้วยตน นำบิณฑบาตที่เขาตกแต่งเพื่อประโยชน์แก่เราในตระกูลมีศรัทธา น้อมเข้ามาแก่เรา ยกเว้นภิกษุผู้นำบิณฑบาต เข้าไปให้นั้นรูปเดียวใคร ๆ คนอื่นจะเป็นภิกษุหรือคฤหัสถ์ก็ตาม อย่าเข้าไปหาเรา.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงห้ามภิกษุฆ่ากัน เพราะทรงเห็นกรรมเก่า]

ถามว่า ก็เพราะเหตุไร พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสอย่างนี้ ?

แก้วว่า ได้ยินว่า ในครั้งศึกดาบรพณ์ นายพรานเนื้อประมาณ ๕๐๐ คน เอาท่อนไม้และข่ายเครื่องจับสัตว์เป็นอันมาก ล้อมป่าไว้พากันหัวเราะรื่นเริง รวมเป็นพวกเดียวกันนั้นแล สำเร็จการเลี้ยงชีวิตด้วยกรรม คือการฆ่าเนื้อและนก จนตลอดชีวิต แล้วเกิดในนรก. พรานเนื้อเหล่านั้น หมกไหม้ในนรกนั้นแล้ว เกิดในหมู่มนุษย์ เพราะกุศลกรรมบางอย่าง ที่ตนทำไว้แล้วในหนหลังนั้นแล จึงได้บรรพชาและอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ทั้งหมด ด้วยอำนาจแห่งอุปนิสัยแห่งกรรมอันงาม. อปราปรเจตนาของพรานเนื้อเหล่านั้น ที่ยังไม่ได้แผ่สัตผล เพราะอกุศลกรรมที่เป็นรากเหง้า นั้น ได้

กระทำโอกาสเพื่อเข้าไปตัดรอนชีวิตเสียด้วยความพยายามของตนเอง และด้วย
พยายามของผู้อื่น ในภายในถึงเดือนนั้น. พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทอดพระ-
เนตรเห็นความขาดไปแห่งชีวิตนั้นแล้ว. จึงชื่อว่ากรรมวิบากใคร ๆ ไม่สามารถ
จะห้ามได้. ก็บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้ยังเป็นปุถุชนก็มี เป็นพระโสดาบัน
พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระจีณาสพก็มี. ในภิกษุเหล่านั้น ภิกษุ
ทั้งหลายผู้เป็นพระจีณาสพ ไม่มีการถือปฏิสนธิ พระอริยสาวกทั้งหลายนอกนี้
เป็นผู้มีคติแน่นอน คือมีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้า; คติของพวกภิกษุผู้ยังเป็น
ปุถุชน ไม่แน่นอน. คราวนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงดำริว่า ภิกษุเหล่า
นี้ กลัวต่อมรณภัย เพราะความรักด้วยอำนาจความพอใจในอัตภาพ จักไม่อาจ
ชำระคติให้บริสุทธิ์ได้; เอาเถิด ! เราจะแสดงอสุกถาเพื่อละความรักด้วย
อำนาจความพอใจ แก่เธอเหล่านั้น เธอเหล่านั้น ครั้นได้ฟังอสุกถานั้นแล้ว
จักทำการชำระคติให้บริสุทธิ์ได้ เพราะเป็นผู้ปราศจากความรักด้วยอำนาจความ
พอใจในอัตภาพแล้ว จักถือเอาปฏิสนธิในสวรรค์ การบรรพชาในสำนักของ
เรา จักเป็นคุณชาติมีประโยชน์แก่เธอเหล่านั้น ด้วยอาการอย่างนี้. เพราะเหตุ
นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงแสดงอสุกถา ด้วยหัวข้อพระกรรมฐาน เพื่อ
อนุเคราะห์แก่เธอเหล่านั้นหาได้แสดงด้วยความประสงค์ ในการพรรณนาถึง
คุณแห่งความตายไม่. ก็แล ครั้นทรงแสดงแล้ว พระองค์ได้มีความดำริอย่าง
นี้ ว่า ถ้าภิกษุทั้งหลาย จักพบเห็นเราตลอดถึงเดือนนี้ไซ้ เธอเหล่านั้นจัก
มาบอกเราว่า วันนี้ภิกษุมรณภาพไปรูปหนึ่ง วันนี้มรณภาพไป ๒ รูป ฯ ล ฯ
วันนี้มรณภาพไป ๑๐ รูป ดังนี้ ก็แลกรรมวิบากนี้เราหรือใครคนอื่นก็ไม่สามารถ
จะห้ามได้ เรานั้น แม้ได้ฟังเหตุนี้แล้วก็จักทำอะไรเล่า ? จะมีประโยชน์
อะไรแก่เรา ด้วยการฟังที่หาประโยชน์มิได้มีแต่ความฉิบหายใช่ประโยชน์ เอา

เกิด! เราจะเข้าไปยังสถานที่ ๆ ภิกษุทั้งหลายจะเห็นไม่ได้ เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสอย่างนี้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! เราปรารภจะหลีกออกเร้นอยู่ตลอดถึงเดือน ใคร ๆ อย่าเข้าไปหาเรา นอกจากภิกษุผู้นำบิณฑบาตเข้าไปให้รูปเดียว.

ส่วนอาจารย์เหล่าอื่นกล่าวว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ตรัสอย่างนั้นแล้ว จึงได้หลีกออกเร้นอยู่ เพื่อจะเว้นความติเตียนของผู้อื่น นัยว่า ชนพวกอื่น จักกล่าวติเตียนพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นี้เป็นผู้ทรงรู้อยู่ทั้งปวง ทั้งทรงปฏิญาณอยู่ว่า เราเป็นผู้ยังจักรคือพระสัทธรรมอันบรรพให้ไป ไม่ทรงสามารถจะห้ามพระสาวกทั้งหลายแม้ของพระองค์ ผู้วานกันและกันให้มากันอยู่ โฉนจักทรงอาจห้ามบุคคลอื่นได้เล่า? ในข้อที่ผู้อื่นกล่าวติเตียนนั้น บัณฑิตทั้งหลาย จักกล่าวได้ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกอบการหลีกออกเร้นอยู่ หาได้ทรงทราบความเป็นไปนี้ไม่ แม้ผู้จะทูลบอกพระองค์บางคนก็ไม่มี ถ้าพึงทรงทราบไซ้ร้ ก็จะพึงทรงห้ามแน่นอน. แต่เพียงข้อที่ทรงมีความปรารภเป็นข้อแรกนี้นั่นเอง ย่อมเป็นเหตุในคำนี้ได้.

ศัพท์ว่า **อสุสุ** ในคำว่า **นาสุสุ** เป็นนิบาตลงในอรรถลักว่าทำบาปให้เต็ม หรือในอรรถคือการห้ามว่า ใคร ๆ อย่าเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเลย.

อสุภกาวานุกโยค (ความหมั่น ประกอบเนื่อง ๆ ในการเจริญอสุภกรรมฐาน) นั้น มีกระบวนการทำต่าง ๆ ด้วยเหตุทั้งหลายมีศีลและศีลฐานเป็นต้นมากมาย; เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่า อนเภาการโวการ (มีกระบวนการทำต่าง ๆ มากมาย). มีคำอธิบายว่า เคล้าคละปะปนกันด้วยอาการมากมาย คือเจือปน

กันด้วยเหตุหลายอย่าง. อนเการการโวการนั้นได้แก่อะไร ? ได้แก่อสุภกาว-
นานุโยค. ซึ่งความหมั่นประกอบเนื่อง ๆ ในการเจริญอสุภกรรมฐาน มีกระ-
บวนการต่าง ๆ มากมายนั้น.

สองบทว่า อนุยฺยุตฺตา วิหรนฺติ ความว่า ภิกษุเหล่านั้น ประกอบ
คือชวนชวายุอยู่.

บทว่า อญฺญิณฺนฺติ ความว่า ย่อมเป็นผู้ยึดอัด คือ มีความลำบาก
ด้วยกายนั้น.

บทว่า หรายฺนฺติ แปลว่า ย่อมระอา.

บทว่า ชิฺจุจฺจนฺติ แปลว่า เป็นผู้เกิดความเกลียดชังขึ้นเอง.

บทว่า ทหโร แปลว่า เด็กรุนหนุ่น.

บทว่า ยฺวํ แปลว่า ผู้ประกอบด้วยความเป็นหนุ่ม.

บทว่า มณฺทนกชาติโย แปลว่า ผู้ชอบแต่งตัวเป็นปกติ.

สองบทว่า ลีลํ นหาโต แปลว่า ผู้อาบน้ำพร้อมทั้งศิระษะ.

ในสองคำว่า ทหโร ยฺวํ นี้ท่านพระอุบาลีเถระแสดงความเป็นผู้
แรกเป็นหนุ่ม ด้วยคำว่า ทหระ. จริงอยู่ สัตว์ทั้งหลายในคราวแรกเป็นหนุ่ม
ย่อมมีปกติเป็นผู้ชอบแต่งตัวโดยพิเศษ. ท่านพระอุบาลีเถระ แสดงถึงเวลาชวน-
ชวายุการแต่งตัวด้วยคำทั้งสองว่า ลีลํ นหาโตนี้. แท้จริง แม้คนหนุ่มทำการ
งานบางอย่างแล้วมีร่างกายเศร้าหมอง ก็หาเป็นผู้ชวนชวายุการแต่งตัวไม่. แต่
เขาอาบน้ำสระเกล้าเสร็จแล้วจึงตามประกอบการแต่งตัวที่เดียว ย่อมไม่ปรารถนา
แม้ที่จะเห็นของสกปรกมีซากงูเป็นต้น.

[พวกภิกษุมาตัวเองและวานให้ผู้อื่นมา]

ขณะนั้น บุรุษหนุ่มนั้น พึงยึดอัด สะอิดสะเอียน เกลียดชังด้วยซากงู
ซากสุนัขหรือซากศพมนุษย์อันคั่งอยู่ทีคอ คือมีบุคคลผู้เป็นข้าศึกบางคนนั้น

เองนำมาผูกไว้ คือสวมไว้ที่คอ ฉนั้นใด ภิกษุเหล่านั้น ก็อึดอัด ระอา เกลียด
ซึ่งด้วยร่างกายของตน ฉนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ใคร่จะสละร่างกายของตนเสีย
เพราะเป็นผู้ปราศจากความรักด้วยอำนาจความพอใจ อุจบุรุษคนนั้นผู้ใคร่จะ
สละทั้งซากศพนั้นเสีย ฉะนั้น จึงถือเอาศัสตรา แล้วปลงชีวิตตนเองบ้าง
วานกันและกัน ให้ปลงชีวิตบ้าง ด้วยพูดอย่างนี้ว่า ท่านจงปลงกระผมเสียจาก
ชีวิต กระผมจะปลงท่านเสียจากชีวิต.

คำว่า **มิลลณทิกะ** ในสองบทว่า **มิลลณทิกมปิ สมณกุตตก**
นี้เป็นชื่อของเขา.

บทว่า **สมณกุตตโก** ได้แก่ ผู้ทรงเพศสมณะ. ได้ยินว่ามิลลณทิกะ
นั้น โคนศีรษะไว้เพียงจุก นุ่งผ้ากาสาอะผืนหนึ่ง อีกผืนหนึ่ง พาดไว้บนไหล่
เข้าอาศัยวิหารนั้นแล เป็นอยู่โดยความเป็นคนกินเดน. ภิกษุทั้งหลายเข้าไปหา
มิลลณทิกะ ผู้ทรงเพศสมณะเมื่อนั้น แล้วกล่าวอย่างนั้น.

ศัพท์ว่า **สาธุ** เป็นนิบาต ลง ในอรรถว่าขอร้อง. โน เป็นทศิยา
วิภัตติ พหูวนะ. มีคำอธิบายว่า พ่อคุณ! คีละ เธอจงช่วยปลงชีวิตพวกฉันทิ.
ก็บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้เป็นอริยะไม่กระทำปาณาติบาต ไม่ชักชวนบุคคล
อื่น ทั้งไม่อนุญาตด้วย. ส่วนภิกษุผู้เป็นปุถุชน กระทำได้แทบทุกอย่าง.

บทว่า **โลหตก** แปลว่า เปื่อนเลือด. แม่น้ำที่เขาสมมติกันว่าเป็น
บุญของชาวโลก เรียกว่า **วัคค** ในคำว่า **เยน วคฺคุมทา** นี้. ได้ยินว่า
แม้มิลลณทิกะนั้น ไปยังแม่น้ำนั้น ด้วยความสำคัญว่า จักลอยบาปในแม่น้ำนั้น.

[มิลลณทิกะฆ่าภิกษุแล้วเกิดความเสียใจ]

สองบทว่า **อทุเทว กุกฺกัจ** ความว่า ได้ยินว่า บรรดาภิกษุ
เหล่านั้น ภิกษุบางรูปไม่ได้ทำกายวิการ หรือวจิการ, ทั้งหมดทุกรูป มีสติ

รู้สึกตัวอยู่ นอนลงโดยตะแคงขวา. เมื่อมีคลื่นทิกะนั้น ตามระลึกถึงความไม่กระทำกายวิการ และวจีการนั้น ได้มีความรำคาญใจแล้วนั้นเทียว. บาบ แม้มีประมาณน้อย ชื่อว่าเขาจะได้แล้ว ด้วยอานุภาพแห่งแม่น้ำย่อมไม่มี.

คำว่า อหุ วปฺปฏิสาโร นั้น ท่านกล่าวไว้ เพื่อกำหนดสภาพแห่งความรำคาญนั้นนั่นแล. ได้มีความรำคาญ เพราะความวิปฺปฏิสาร มิใช่ความรำคาญทางพระวินัยแล.

ท่านกล่าวคำว่า อลาภา วต เม เป็นต้น เพื่อแสดงอาการคือความเป็นไปแห่งความรำคาญ.

บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า อลาภา วต เม ความว่า มีคลื่นทิกะนั้น ทอดถอนใจอยู่ว่า บัดนี้ ชื่อว่าลาภคือประโยชน์เกื้อกูลและความสุขของเรา ย่อมไม่มีต่อไป. ก็เขาเน้นเนื้อความนั้นนั่นเอง ให้นักแน่น ด้วยคำว่า ลาภของเราไม่มีหนอ นี้. แท้จริง ในคำว่า น วต เม ลาภา นี้ มีอธิบายดังนี้ว่า แม้ถ้ามีใคร ๆ ฟังกล่าวว่า เป็นลาภของท่าน คำนั้นผิด ลาภของเรา ย่อมไม่มีเลย.

ชื่อว่า ทูลลทฺธํ วต เม มีความว่า ความเป็นมนุษย์นี้ แม้ที่เรา ได้แล้วด้วยกุศลานุภาพ ก็เป็นอันเราได้ไม่ดีหนอ. ก็เขาย่อมเน้นเนื้อความนั้นนั่นเอง ให้นักแน่นด้วยคำนี้ว่า เราได้ไม่ดีหนอ. จริงอยู่ ในคำว่า น วต เม ทูลลทฺธํ นี้ มีอธิบายดังนี้ว่า แม้ถ้าใคร ๆ ฟังกล่าวว่า ท่านได้ดีแล้ว คำนั้นผิด เราได้ไม่ดีหนอ.

สองบทว่า อปฺปญฺญํ ปสฺสตุความว่า สิ่งมิใช่บุญเราสั่งสมหรือก่อให้เกิดขึ้นแล้ว. หากจะฟังมีผู้ถามว่า เพราะเหตุไร? ฟังเฉลยว่า เพราะเหตุที่เราได้ปลงภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม เสียดชีวิต. คำนั้น

มือธิบายว่า เพราะเหตุที่เราได้ปลงภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม คือผู้มีอุดมธรรม มีธรรมอันประเสริฐ เพราะความเป็นผู้มีศีลนั้นแล จากชีวิต.

[เทวดาช่วยปลดปล่อยนิมิตลัทธิกะให้มาภิกษุต่อไป]

สองบทว่า อญฺญตรา มารกายิกา มีความว่า ภุมเทวดาคนหนึ่ง ไม่ปรากฏชื่อ เป็นมิถิยาเทวัญ เป็นฝักฝ่ายแห่งมาร ประพฤติตามมาร คิดว่า นิมิตลัทธิกะนี้ จักไม่กล้าล่วงบ่วงของมาร คือวิสัยของมารไปได้ ด้วยอุบาย อย่างนี้ ดังนี้แล้วจึงประดับด้วยเครื่องอาภรณ์ทั้งปวง เมื่อจะแสดงอานุภาพของตน จึงเดินมาบนน้ำ อันไม่แตกแยก จูงเดินไปมาอยู่บนพื้นดินฉะนั้น ได้กล่าวคำนั้น กะนิมิตลัทธิกะสมณุกตัก.

ศัพท์ว่า สาธุ สาธุ เป็นนิบาต ลงในอรรถ คือความร่าเริง. เพราะเหตุนั้น ในพระบาลีนี้ จึงกล่าวซ้ำ ๒ ครั้ง อย่างนี้แล.

สองบทว่า อติญฺเณ ตาเรติความว่า ท่านช่วยสงฆ์พวกคนที่ยังข้าม ไม่พ้น ให้ข้ามพ้น คือช่วยเปลื้อง ให้พ้นจากสงสาร ด้วยการปลงเสียจากชีวิต. ได้ยินว่า เทวดาผู้เป็นพาลทรมานปัญฺญาตนนั้น มีลัทธิดังนี้ว่า บุคคลทั้งหลาย ผู้ยังไม่ตาย เชื่อว่ายังไม่พ้นจากสงสาร, ผู้ที่ตายแล้วจึงพ้น. เพราะเหตุนั้น เทวดาผู้มีลัทธิอย่างนั้น ก็เป็นเหมือนชนชาวป่า* ผู้จะเปลื้องตนจากสงสารฉะนั้น ได้ประกอบเมื่อนิมิตลัทธิกะนั้นไว้ในการให้ช่วยปลงเสียจากชีวิตนั้น จึงกล่าวอย่างนั้น.

[นิมิตลัทธิกะมาภิกษุต่อไปวันละ ๑ รูปถึง ๕๐๐ รูป]

ครั้งนั้นแล นิมิตลัทธิกะสมณุกตัก ถึงแม้เป็นผู้มีความเดือดร้อน เกิดขึ้นกล้าแข็งเพียงนั้นก็ตาม ครั้นเห็นอานุภาพของเทวดานั้น ก็ถึงความตกลงใจว่า เทวดาตนนี้ ได้กล่าวอย่างนี้, ประโยชน์นี้ พึงเป็นอย่างนี้ทีเดียว

* มลฺกข มลฺกโข คนชาวป่า, คนป่า, ผู้พูดอย่างเสียงสัตว์ร้อง, เป็นคนมิได้รับการศึกษาเลย.

แน่แท้ แล้วกล่าวคำเป็นต้นว่า นัยว่าเป็นลาภของเรา จึงจากวิหารเข้าไปสู่วิหาร
จากบริเวณเข้าไปสู่บริเวณ แล้วกล่าวอย่างนั้น คือ เข้าไปยังวิหารและบริเวณ
นั้น ๆ แล้วเปิดประตู เข้าไปภายใน กล่าวกะภิกษุทั้งหลายอย่างนั้นว่า ใครยัง
ข้ามไม่พ้น ข้าพเจ้าจะช่วยส่งให้ข้ามพ้น.

สองบทว่า โหติเยว ภย ความว่า มีจิตสะกึ่ง เพราะอาศัยความตาย.

บทว่า จมฺภิตตฺตํ ความว่า มีร่างกายสันเทา ตั้งแต่เนื้อหัวใจ
เป็นต้นไป. อาจารย์พวกหนึ่งกล่าวว่า ความมีร่างกายแข็งทื่อ เพราะกลัวจัด
ดังนี้บ้าง. จริงอยู่ ความมีร่างกายแข็งดุจเสาท่านเรียกว่า ความหวาดเสียว.
ความมีขนตั้งชูขึ้นข้างบน ชื่อว่า ความมีขนชูชัน. ส่วนพระชินาสพทั้งหลาย
ย่อมไม่เห็นสัตว์ตายเลย เพราะท่านเห็นดีแล้ว โดยความเป็นของว่างจากสัตว์
เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบว่ อันตรายมีความกลัวเป็นต้นนั้น แม้ทั้งหมด
หาได้มีแก่พระชินาสพเหล่านั้นไม่. มิคลัทธิกะนั้นได้ปลงภิกษุมีประมาณ ๕๐๐
รูป แม้ทั้งหมดเหล่านั้นเสียจากชีวิตด้วยอำนาจการคำนวณอย่างนั้นคือ เขาได้
ปลงภิกษุจากชีวิตเสีย วันละ ๑ รูปบ้าง ๒ รูปบ้าง ฯลฯ ๖๐ รูปบ้าง.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบว่ภิกษุสงฆ์เบาบางไป]

สองบทว่า ปฏิสลฺลนา วุฏฺฐิต ความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงทราบข้อที่ภิกษุมีประมาณ ๕๐๐ รูปเหล่านั้นถึงมรณภาพ จึงเสด็จออกจาก
ความเป็นผู้ใดเดียนั้น ถึงแม้จะทรงทราบ ก็เป็นเหมือนไม่ทรงทราบจึงได้
ตรัสเรียกท่านพระอานนท์มา เพื่อให้ตั้งเรื่องขึ้น.

ชื่อว่า กิณฺุโข อานนฺท ตณฺุโต วีย ภิกฺุสงฺุโณ มีความว่า
พระองค์ทรงรับสั่งว่า คุณก่อนอานนท์ ! ในกาลก่อนแต่ฉันไป พวกภิกษุเป็น

จำนวนมาก ย่อมมาสู่ที่อุปัฏฐาก โดยรวมเป็นพวกเดียวกัน เรียนเอาอุเทศ
ปริปัฏฐา สาธยายอยู่, อารามย่อมปรากฏดุจรุ่งเรืองเป็นอันเดียวกัน, แต่บัดนี้
โดยล่วงไปเพียงกิ่งเดือน ภิกษุสงฆ์ดูเหมือนน้อยไป คือเป็นประหนึ่งว่าเบาบาง
เล็กน้อย ร่อยหรอ โหรงเหรงไป มีเหตุอะไรหรือ? พวกภิกษุหลีกไปในทิศ
ทั้งหลายหรือ?

[พระอานนท์ทูลให้ตรัสบอกกรรมฐานอย่างอื่นแก่พวกภิกษุ]

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์ เมื่อไม่กำหนดเหตุที่ภิกษุเหล่านั้นถึง
มรณภาพไป เพราะผลแห่งกรรม แต่มกำหนดเพราะความหมั่นประกอบใน
อสุภกรรมฐานเป็นปัจจัย จึงได้กราบทูลคำเป็นต้นว่า ตถา หิ ปน ภนฺเต
ภควา ดังนี้ เมื่อจะทูลขอพระกรรมฐานอย่างอื่น เพื่อให้ภิกษุทั้งหลายบรรลุ
อรหัตผล จึงได้กราบทูลคำเป็นต้นว่า สาธุ ภนฺเต ภควา ดังนี้. คำนั้น
มีใจความว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ดังข้าพระองค์ขอโอกาส ขอพระผู้มี
พระภาคเจ้า โปรดตรัสบอกการณอย่างอื่น ซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุสงฆ์ดำรงอยู่
ในพระอรหัตผล. อธิบายว่า ๑.เรียงอยู่. พระกรรมฐานที่เป็นคุณชาติหยั่งลงสู่
พระนิพพานจุทำเป็นที่หยั่งลงสู่มหาสมุทร แม้เหล่านั้นก็มีมาก ต่างโดย
ประเภท คือ อนุสติ ๑๐ กสิณ ๑๐ จตุธาตุววัฏฐาน ๔ พรหมวิหาร ๔
และอานาปานัสสติ. ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงปลอบภิกษุทั้งหลายให้เบาใจ
ในพระกรรมฐานเหล่านั้น แล้วตรัสบอกพระกรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเกิด.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า มีพระประสงค์จะทรงทำเช่นนั้น เมื่อ
จะส่งพระเถระไปจึงทรงรับสั่งว่า เตนหิ อานนฺท ดังนี้เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น สอนบทว่า เวสาลี อุปนิสฺสาย ความว่า ภิกษุ
มีประมาณเท่าใด ซึ่งอาศัยเมืองไพศาลีอยู่ โดยรอบในที่คามุตหนึ่งข้าง กิ่ง-
โยชนบ้าง, เธอจงเผด็จภิกษุเหล่านั้น ทั้งหมดให้ประชุมกัน.

ชื่อว่า สพเพ อุปปฐานศาลาย์ สนิหิปาเตตฺวา ความว่า ไปสู่
ที่ๆ ตนควรจะไปเองแล้ว ในที่อื่น ส่งภิกษุหนุ่มไปแทน จัดพวกภิกษุให้
ประชุมกันไม่ให้เหลือ ที่อุปัฏฐานศาลาโดยครูเดียวกัน.

ในคำว่า ยสฺสิทานิ ภนฺเต ภควา กาลํ มลฺลติ นี้มีอธิบาย
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า! ภิกษุสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว, นี่เป็นกาล
เพื่อทรงทำธรรมกา เพื่อประทานพระอนุสาสนีแก่ภิกษุทั้งหลาย, ขอพระองค์
ทรงทราบกาลแห่งกิจที่ควรทรงกระทำในบัดนี้เถิด.

[พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสบอกอานาปานัสสติแก่พวกภิกษุ]

ชื่อว่า อลฺโข ภควา ฯ เป ฯ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อยมฺปิ โข
ภิกฺขเว มีความว่า ก็แล พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นรับสั่งตกเตือนแล้ว เมื่อ
จะตรัสบอกปริยายอย่างอื่นจากอสุกกรรมฐานที่ตรัสบอกแล้วในก่อน เพื่อบรรลु
พระอรหัตแก่ภิกษุทั้งหลาย จึงตรัสว่า อานาปานัสสติสมาธิ เป็นต้น. บัดนี้
เพราะว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสบาลีนี้ เพื่อทรงแสดงพระกรรมฐาน ที่เป็น
คุณสงบและประณีตจริง ๆ แก่ภิกษุทั้งหลาย; ฉะนั้น ข้าพเจ้าจักทำการ
พรรณนาในพระบาลีนี้ ตามลำดับอรรถโยชนา ไม่ละทิ้งให้เสียไป.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อยมฺปิ โข ภิกฺขเว เป็นต้นนี้มีโยชนา
ดังต่อไปนี้ก่อนว่า คุณอนภิกษุทั้งหลาย อสุกภาวนาอย่างเดียวกันเท่านั้น ย่อม
เป็นไปเพื่อละกิเลส หามิได้, อีกอย่างหนึ่ง อานาปานัสสติสมาธิ แม้นี้แล
อันภิกษุอบรมทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นคุณสงบประณีตเยือกเย็น อยู่เป็นสุข
และยังบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรธานสงบไปโดยฉับพลัน. ก็ใน
คำว่า อานาปานัสสติสมาธิ เป็นต้นนี้ มีอรรถวรรณาดังต่อไปนี้.

สติกำหนดลมหายใจเข้าและหายใจออกชื่อว่าอานาปานัสสติ. สมจริง
ดังคำที่พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร กล่าวไว้ในปฏิสัมภิทาวา ลมหายใจเข้า
ชื่อว่า อานะ ไม่ใช่ปัสสาสะ, ลมหายใจออก ชื่อว่า ปานะ^๑ ไม่ใช่ธัสสาสะ,
สติเข้าไปตั้งอยู่ ด้วยอานาจลมหายใจเข้า สติเข้าไปตั้งอยู่ด้วยอานาจลมหายใจ-
ออก ย่อมปรากฏแก่บุคคลผู้หายใจเข้า ย่อมปรากฏแก่บุคคลผู้หายใจออก^๒.

ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับสติที่กำหนดลมหายใจเข้า
และหายใจออกนั้น ชื่อว่าสมาธิ. ก็เทศนานี้ ท่านกล่าวไว้ด้วยหัวข้อ คือสมาธิ
หาใช่ด้วยหัวข้อคือสติไม่. เพราะฉะนั้น ในบทว่า อานาปานัสสติสมาธิ นี้
พึงทราบใจความอย่างนี้ว่า สมาธิที่ประกอบด้วยอานาปานัสสติ หรือสมาธิใน
อานาปานัสสติชื่อว่า อานาปานัสสติสมาธิ.

บทว่า ถาวโร แปลว่า ให้เกิดขึ้น หรือให้เจริญแล้ว.

บทว่า พหุลีกโต แปลว่า กระทำบ่อยๆ.

สองบทว่า สนฺโต เจว ปณฺโติ จ คือ เป็นคุณสมบัติด้วยนั้นเทียว
เป็นคุณสมบัติด้วยทีเดียว. ในบททั้งสองพึงทราบความแน่นอนด้วยเอกศัพท์.
ท่านกล่าวอธิบายไว้อย่างไร? ท่านกล่าวอธิบายไว้ว่า จริงอยู่ อานาปานัสสติ
สมาธินี้ จะเป็นธรรมไม่สงบ หรือไม่ประณีต โดยปริยายอะไรๆ เหมือน
อสุกกรรมฐานซึ่งเป็นกรรมฐานสงบและประณีต ด้วยอานาการแทงตลอด
อย่างเดียว แต่ไม่สงบไม่ประณีตด้วยอานาอารมณ์ เพราะมีอารมณ์หยาบและ
เพราะมีอารมณ์ปฏิกูลฉุนนั้นหามิได้, อนึ่งแล อานาปานัสสติสมาธินี้ สงบ คือ
ระงับดับสนิท เพราะมีอารมณ์สงบบ้าง เพราะมีองค์คือการแทงตลอดสงบบ้าง
๑. อปานนฺติ ปาลิ. ๒. ขุ. ปฏิ. ๓๑/๒๕๘.

ประณีต คือไม่กระทำให้เสียเกียรติ เพราะมีอารมณ์ประณีตบ้าง เพราะมีองค์
ประณีตบ้าง. เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสคำว่า สงบและประณีต.

ก็ในคำว่า อเสจนโก จ สุโข จ วิหาโร นี้ มีวินัยจักษดังนี้:-

อานาปานัสสติสมาธินั้น ไม่มีเครื่องรุด; เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าเยือกเย็น คือ
ไม่มีเครื่องรุดไม่เจือปน แผนกหนึ่งต่างหาก ไม่ทั่วไป. อนึ่ง ความสงบ
โดยบริกรรม หรือโดยอุปัชฌายในอานาปานัสสติสมาธินี้ไม่มี. อธิบายว่า เป็น
ธรรมสงบและประณีต โดยสภาพของตนที่เดียว จำเดิมแต่เริ่มต้นใส่ใจ. แต่
อาจารย์บางพวกกล่าวว่า บทว่า อเสจนโก ความว่า ไม่มีเครื่องรุด คือ
มีโอชะ มีรสอร่อยโดยสภาพที่เดียว. โดยอรรถดังกล่าวมาอย่างนี้ อานาปา-
นัสสติสมาธินี้ บัณฑิตพึงทราบว่ายือกเย็นและอยู่เป็นสุข เพราะเป็นไปเพื่อ
ให้ได้ความสุขทางกายและทางจิต ในขณะที่เข้าถึงแล้ว ๆ.

บทว่า อุปฺปยุตฺตํ หมายความว่า ที่ยังข่มไม่ได้ ๆ.

บทว่า ปาปเก หมายความว่า เลวทราม.

สองบทว่า อกุสเล ฐมฺเ ได้แก่ ธรรมที่เกิดจากความไม่ฉลาด.

สองบทว่า จานโส อนฺตรธาเปติ ความว่า ย่อมให้อันตรธานไป
คือข่มไว้ได้โดยฉับพลันที่เดียว.

บทว่า วุปลเมติ ความว่า ย่อมให้สงบไปด้วยดี. อีกอย่างหนึ่ง
อธิบายว่า อานาปานัสสติสมาธินี้ ย่อมถึงความเจริญด้วยอริยมรรคโดยลำดับ
เพราะมีส่วนแห่งการแทงตลอด ย่อมตัดขาดด้วยดี คือย่อมสงบราบคาบได้.

คำว่า เสยฺยถาปี นี้ เป็นคำแสดงความอุปมา.

หลายบทว่า คิมุหํ ปจฺจุเม มาเส ได้แก่ ในเดือนอาสาฬหะ
(เดือน ๘).

บทว่า อุหตรโฆลล์* ความว่า ฝุ่นและละออง ถูกลมพัดฟุ้งขึ้น เบื้องบน คือ ลอยขึ้นบนอากาศจากพื้นดิน ที่แตกกระแหงเพราะกิบโคและ กระบือเป็นต้นกระทบ ซึ่งแห่งเพราะลมและแดดเผาตลอดทั้งเดือน.

เมฆซึ่งขึ้นเต็มท้องฟ้าทั้งหมด แล้วให้ฝนตกตลอดทั้งเดือนทั้งสิ้นใน ชุณหปักษ์แห่งเดือนอาสาฬหะ ชื่อว่าฝนห่าใหญ่ที่ตกในสมัยใช้ฤดูกาล. จริง อยู่ เมฆนั้น ท่านประสงคฺเอาในอธิการนี้ว่า อกาลเมฆ เพราะเกิดขึ้นใน เวลายังไม่ถึงฤดูฝน.

หลายบทว่า จานโส อุหตรธาเปติ รูปสเมติ ความว่า ฝนห่า ใหญ่ที่ตกในสมัยมิใช่ฤดูกาลนั้น ย่อมพัดเอาฝุ่นและละอองนั้น ๆ ไป ไม่ให้ แลเห็น คือพัดให้จมหายไปในแผ่นดินโดยจับปล้นทีเดียว.

คำว่า เอวเมว โข นี้ เป็นคำเปรียบเทียบกับอุปไมย. ถัดจากคำว่า เอวเมว โข นั้นไป มีนัยดังกล่าวมาแล้วนั้นแล.

ในคำว่า ถถิ ภาวิตो จ ภิกขเว อานาปานัสสติสมาธิ นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้:-

คำว่า ถถิ เป็นคำถาม คือความเป็นผู้ใคร่จะยังอานาปานัสสติสมาธิ ภาวนาให้พิสดาร โดยประการต่างๆ.

คำว่า ภาวิตो จ ภิกขเว อานาปานัสสติสมาธิ เป็นคำแสดง ไขข้อธรรมที่ถูกถาม เพราะความเป็นผู้ใคร่จะยังอานาปานัสสติสมาธินั้นให้ พิศดาร โดยประการต่างๆ. แม้ในบททั้งสอง ก็นัยนั้น.

ก็ในคำว่า ถถิ ภาวิตो จ เป็นต้นนี้ มีความสังเขปดังนี้ว่า ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย! อานาปานัสสติสมาธิ อันภิกษุอบรมแล้ว ด้วยประการไร

* บาลีเป็น อุหติ รโฆลล์.

ด้วยอาการไร ด้วยวิธีไร ? ทำให้มากแล้ว ด้วยประการไร ? จึงเป็นคุณสงบ
ประณีต เขือกเย็น อยู่เป็นสุข และยังบาป อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้
อันตรธานไปโดยลบล้าง.

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงยังเนื้อความนั้นให้พิสดาร จึง
ตรัสว่า อธิ ภิกขเว เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น ข้อว่า อธิ ภิกขเว ภิกขุ มีความว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย. ภิกษุในศาสนา. จริงอยู่ อธิศัพท์นี้ในบทว่า ภิกขเว นี้
แสดงศาสนาซึ่งเป็นที่อาศัยของบุคคลผู้ให้อานาปานัสสติสมาธิเกิดขึ้นโดย
ประการทั้งปวง และปฏิเสธความไม่เป็นเช่นนั้นแห่งศาสนาอื่น. สมจริง ดัง
พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ! สมณะ (ที่ ๑)
มีในธรรมวินัยนี้เท่านั้น สมณะที่ ๒ มีในธรรมวินัยนี้. สมณะที่ ๓ มีในธรรม
วินัยนี้ สมณะที่ ๔ มีในธรรมวินัยนี้ ลัทธิอื่นว่างจากสมณะทั้ง* ๔. เพราะ
เหตุนั้น ท่านจึงกล่าวไว้ว่า ภิกษุในศาสนา.

คำว่า อรณฺณคโต วา ฯเปฯ สุญฺญาตารคโต วา นี้แสดง
การที่ภิกษุนั้นเลือกหาเสนาสนะเหมาะแก่การเจริญอานาปานัสสติสมาธิ.
เพราะว่า จิตของภิกษุนี้เคยชานไปในอารมณ์ทั้งหลายมีรูปเป็นต้นเสียนาน
จึงไม่อยากจะก้าวขึ้นสู่อารมณ์ของอานาปานัสสติสมาธิ คอยแต่จะเล่นไปนอก
ทางอย่างเดียว จุจรถที่เขาเทียมด้วยโคโงงฉะนั้น. เพราะฉะนั้น คนเลี้ยงโค
ต้องการจะฝึกลูกโคโงง ตัวค่อมน้ำมันทั้งหมดของแม่โคโงง เติบโตแล้ว ฟัง
พรากออกจากแม่โคนม ปีกหลักใหญ่ไว้ส่วนหนึ่ง แล้วเอาเชือกผูกไว้ที่หลัก
นั้น, คราวนั้นลูกโคนั้นของเขา คืบรนไปทางโน้นทางนี้ ไม่อาจหนีไปได้

* อญ. จตุกก. ๒๑/๓๒๓.

พึงยืนพึงหรือนอนอิงหลักนั้นนั่นแล ชื่อแม้นันใด; ภิกษุแม้รูปนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ประสงค์จะฝึกฝนจิตที่ถูกโทษประทุษร้าย ซึ่งเจริญด้วยการคัมภรตแห่งอารมณ์มีรูปเป็นต้นมานานแล้ว พึงพรากรออกจากอารมณ์มีรูปเป็นต้นแล้วเข้าไปสู่ป่า หรือโคนไม้ หรือเรือนว่างเปล่าแล้วพึงเอาเชือกคือสติผูกไว้ที่หลัก คือลมอัสสาสะและปัสสาสะนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น จิตของเธอนั้น แม้จะกวัดแกว่งไปทางโน้นและทางนี้ก็ตาม เมื่อไม่ได้รับอารมณ์ที่เคยชินมาในกาลก่อนไม่สามารถจะตัดเชือกคือสติหนีไปได้ ย่อมจดจ่อและแนบสนิทอารมณ์นั้นแล ด้วยอำนาจอุปจาระและอัปปนา. เพราะเหตุนี้ พระโอรามาจารย์ทั้งหลายจึงกล่าวว่า

นรชน เมื่อจะฝึกลูกโค พึงผูกติดไว้

ที่หลัก ฉันทิ ภิกษุในศาสนานี้ พึงเอาสติ

ผูกจิตของตนไว้ที่อารมณ์ให้มันฉันนั้น.

เสนาสนะนั้น ย่อมเป็นสถานที่เหมาะแก่การเจริญอานาปานัสสติสมาธินั้น ด้วยประการฉะนี้. เพราะเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า คำนี้แสดงการที่ภิกษุนั้น เลือกลหาเสนาสนะที่เหมาะสมแก่การเจริญอานาปานัสสติสมาธิ. อีกอย่างหนึ่ง เพราะอานาปานัสสติกรรมฐานนี้เป็นยอดในประเภทแห่งกรรมฐาน เป็นปทัฏฐานแห่งการบรรลุคุณพิเศษ และเป็นสุขวิหารธรรมในปัจจุบัน ของพระพระสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระสาวก อันพระโยคาวจรไม่ละชาบ้านที่อื้ออึงด้วยเสียงสตรี บุรุษ ช้าง และม้าเป็นต้น จะเจริญให้ถึงพร้อม ทำไม่ได้ง่าย เพราะเสียงเป็นข้าศึกต่อสมาธิ; แต่ในป่าซึ่งไม่ใช่บ้าน พระโยคาวจรกำหนดกรรมฐานนี้แล้ว ยังจุดอดทนอันมีลมหายใจเข้าและหายใจออก เป็นอารมณ์ให้เกิดแล้ว ทำมานานนั้นนั่นเองให้เป็นบาทพิจารณาสังขาร

ทั้งหลายได้บรรลุพระอรหัตอันเป็นผลที่เลิศจะทำได้ง่าย; เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงเสนาสนะที่เหมาะสมแก่ภิกษุนี้. จึงตรัสพระพุทธพจน์มีอาทิว่า อรณฺณคโต วา ดังนี้. ด้วยว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นประจักษ์อาจารย์ผู้ทรงวิद्याคุณรู้ชัยภูมิพื้นที. อาจารย์ผู้ทรงวิद्याรู้พื้นที เห็นพื้นที่ที่จะสร้างนครแล้วพิจารณาโดยตระหนักแล้วจึงว่า ขอพระองค์จงโปรดสร้างพระนครในที่นี้ เมื่อนครสำเร็จแล้วโดยสวัสดิ ย่อมได้มหาสักการะแต่ราชตระกูล ฉนฺได, พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ทรงพิจารณาเสนาสนะอันสมควรแก่พระโยคาวจรแล้วย่อมทรงชี้ว่า กรรมฐาน อณฺณคตผู้มีคามเพียรพึงพากเพียรพยายามในที่นี้, แต่นั้น เมื่อพระโยคาวจรประกอบกรรมฐานอยู่ในเสนาสนะนั้นแล้ว บรรลุพระอรหัตโดยลำดับ ย่อมได้มหาสักการะว่า พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเป็นสัมมาสัมพุทธเจ้าแท้แล ฉนฺตนั้นเหมือนกัน. ส่วนภิกษุนี้ ท่านว่า เช่นกับพยัคฆ์ เหมือนอย่างพญาเสือใหญ่ แอบอาศัยพงหญ้า วัชฺฐปาหรือเทือกเขา อยู่ในไพร ย่อมจับหมู่มฤคมีกระบือป่า ชะมด (หรือกวาง) และสุกรเป็นต้น (เป็นภิกษา) ฉนฺได ภิกษุพากเพียรกรรมฐานอยู่ในเสนาสนะมีป่าเป็นต้นนี้ ก็ฉนฺตนั้น บัณฑิตพึงทราบว่าย่อมยึดไว้ได้ซึ่งโศคาปตติมรรค สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตมรรคและอริยผล โดยลำดับ. เพราะฉะนั้น พระโบราณจารย์ทั้งหลาย จึงกล่าวว่า

จันชื่อว่า พยัคฆ์ ย่อมแอบจับหมู่

มฤค (เป็นภิกษา) แม้ฉนฺได พุทธบุตร
ผู้ประกอบความเพียรบำเพ็ญวิปัสสนา นี้ ก็
เหมือนกัน เข้าไปสู่ป่าแล้ว ย่อมยึดไว้ได้
ซึ่งผลอันอุดม.

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงอริยญเสนาสนะ อันเป็นภูมิควรแก่การประกอบเขวณปัญญา เพื่อความเจริญก้าวหน้า แก่ พระโยคาวจรนั้น จึงตรัสพระพุทธพจน์มีอาทิว่า **อรณฺณคโต** วา ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **อรณฺณคโต** วา ความว่า ไปสู่ป่า อันสะดวกแก่ความสงบแห่งใดแห่งหนึ่ง ในบรรดาป่าซึ่งมีลักษณะที่กล่าวไว้ อย่างนี้ว่า. ที่ชื่อว่าป่า ได้แก่ สถานที่ภายนอกจากเสาเขื่อนออกไป นั้นทั้งหมด ชื่อว่าป่า^๑ และว่า เสนาสนะที่สุคโคตประมาณ ๕๐๐ ชั่วณู ชื่อว่าเสนาสนะ ป่า.^๒

บทว่า **รุกฺขมฺมูลคโต** วา ความว่า ไปสู่ที่ใกล้ต้นไม้.

บทว่า **สุญฺญาคารคโต** วา ความว่า ไปสู่โอกาสที่สงัด ซึ่งว่างเปล่า. แต่ในอธิการนี้ แม้ภิกษุจะเว้นป่าและโคนต้นไม้เสีย ไปยังเสนาสนะ ๓ อย่าง ที่เหลือ ก็ควรเรียกได้ว่า ไปสู่เรือนว่างเปล่า.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงชี้เสนาสนะอันสมควรแก่การเจริญอานา-ปานัสสติ ซึ่งเหมาะแก่ฤดูทั้ง ๓ และเหมาะแก่ธาตุและจิริยาแก่ภิกษุนั้น อย่างนั้นแล้ว เมื่อจะทรงชี้อิริยาบถที่สงบ ซึ่งเป็นฝ่ายแห่งความไม่ท้อแท้และไม่ฟุ้งซ่าน จึงตรัสว่า **นีสิตฺติ** ดังนี้. ภายหลังเมื่อจะทรงแสดงภาวะแห่งการนั่ง เป็นของมั่นคง ข้อที่ลมอัสสาสะ ปัสสาสะเป็นไปสะดวก และอุบายเครื่องกำหนดจับอารมณ์แก่เรือนั้น จึงตรัสพระพุทธพจน์มีอาทิว่า **ปลฺลงกํ อากฺขิตุ** วา ดังนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **ปลฺลงกํ** ได้แก่ การนั่งพับขาทั้ง ๒ โดยรอบ (คือนั่งขัดสมาธิ).

๑. พุ. ปฎิ. ๓๑/๒๖๔. อภิ. วิ. ๓๕/๓๓๘. ๒. วิ. มหา. ๒/๑๔๖.

บทว่า อากุชิตฺวา แปลว่า กู้เข้าไว้.

ข้อว่า อุขุ กาย ปณิธาย มีความว่า ตั้งร่างกายส่วนบนให้ตรง คือให้กระดูกสันหลัง ๑๘ ท่อน จดที่สุดต่อที่สุด. จรงอยู่ เมื่อภิกษุนั่งด้วยอาการอย่างนั้นแล้ว หนัง เนื้อ และเส้นเอ็น ย่อมไม่หึงงอ. เวลานั้น เวทนาทั้งหลายที่จะพึงเกิดขึ้นแก่เธอในขณะๆ เพราะความหึงงอแห่งหนัง เนื้อและเอ็นเหล่านั้นเป็นปัจจัยนั้นแล ย่อมไม่เกิดขึ้น. เมื่อเวทนาเหล่านั้นไม่เกิดขึ้น จิตก็มีอารมณ์เป็นอันเดียว, กรรมฐานไม่ตกไป ย่อมเข้าถึงความเจริญรุ่งเรือง.

ข้อว่า ปริมุขํ สติ อุปภฺรฺสเปตฺวา มีความว่า ตั้งสติมุ่งหน้าต่อกรรมฐาน. อีกอย่างหนึ่ง ก็ในคำว่า ปริมุขํ สติ อุปภฺรฺสเปตฺวา นี้ พึงเห็นใจความตามนัยดังที่พระธรรมเสนาบดีสารีบุตรกล่าวไว้ในปฏิสัมภิทานั้นแล อย่างนี้ว่า ศัพท์ว่า ปริ มีความกำหนดถือเอาเป็นอรรถ, ศัพท์ว่า มุขํ มีความนำออกเป็นอรรถ, ศัพท์ว่า สติ มีความเข้าไปตั้งไว้เป็นอรรถ; เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า ตั้งสติไว้เฉพาะหน้า.* ในบทว่า ปริมุขํ สติ นั้น มีความข้อดังนี้ว่า ทำสติเป็นเครื่องนำออกที่คนกำหนดถือเอาแล้ว.

[อรรถาธิบายวิธีอบรมสติ ๓๒ อย่าง]

ข้อว่า โส สโตว อสฺสสฺสติ มีความว่า ภิกษุนั้นนั่งอย่างนั้น และตั้งสติไว้อย่างนั้นแล้ว เมื่อไม่ละสตินั้น ข้อว่า มีสติหายใจเข้า ข้อว่า มีสติหายใจออก. มีคำอธิบายว่า เป็นผู้อบรมสติ.

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงแสดงอาการเป็นเครื่องอบรมสติเหล่านั้นจึงตรัสพระพุทธพจน์ว่า ทีฆํ วา อสฺสสฺสนฺโต เป็นต้น. สมจริง

* ขุ. ปฏิ. ๓๑/๒๖๔๕.

ดังคำที่พระธรรมเสนานีสารีบุตรกล่าวไว้ ในวิภังค์เฉพาะแห่งสองคำนี้ว่า

โส สโต อสฺสสฺติ สโต ปสฺสสฺติ ในปฏิสัมภิทาวา ภิขุ ย่อมเป็น

ผู้อบรมสติ โดยอาการ ๓๒ อย่าง คือ สติของภิกษุผู้รู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจเข้ายาว ย่อมตั้งมั่น, เธอเชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติ ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, สติของภิกษุผู้รู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจออกยาว ย่อมตั้งมั่น, เธอเชื่อว่าเป็นผู้อบรมสติด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น ฯ ล ฯ สติของภิกษุผู้รู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่านด้วย อำนาจความเป็นผู้พิจารณาเห็นความสละคืนหายใจเข้า... ด้วยอำนาจความเป็นผู้พิจารณาเห็นความสละคืน หายใจออก ย่อมตั้งมั่น, เธอเชื่อว่าเป็นผู้ อบรมสติด้วยสตินั้นด้วยญาณนั้น.^๑

[มติลมหายใจเข้าและออกตามอรรถกถาวินัยและพระสูตร]

บรรดาบทเหล่านั้น สองบทว่า ที่มฺ วา อสฺสสนฺโต ได้แก่ เมื่อให้ลมหายใจเข้ายาวเป็นไปอยู่. ในอรรถกถาวินัย ท่านกล่าวไว้ว่า ลมที่ ออกไปข้างนอก ชื่อว่า อัสสาสะ คือลมหายใจออก^๒ ลมที่เข้าไปข้างใน ชื่อว่า ปัสสาสะ คือลมหายใจเข้า.^๓ ส่วนในอรรถกถาแห่งพระสูตรทั้งหลาย มาโดย กลับลำดับกัน.

๑. ขุ. ปฏิ. ๓๑/๒๖๔-๕. ๒.-๓. ศัพท์ว่า อสฺสาโส และ ปสฺสาโส หรือ อสฺสสฺติ และ ปสฺสสฺติ ทั้ง ๒ ศัพท์นี้ บางท่าน แปล อสฺสาโส หรือ อสฺสสฺติ ว่า หายใจออก ปสฺสาโส หรือ ปสฺสสฺติ ว่า หายใจเข้า, ส่วนในหนังสือเล่มนี้ตั้งแต่ต้นมาได้แปล อสฺสาโส หรือ อสฺสสฺติ ว่า หายใจเข้า, ปสฺสาโส หรือ ปสฺสสฺติ ว่า หายใจออก, ที่แปลเช่นนี้ ก็เพราะอาศัยนัยอรรถกถา แห่งพระสูตรเป็นหลัก เช่นอรรถกถามหาหัตถิปโทปมสูตรในปัญจสุทนี ทุติยภาคหน้า ๓๐๘ เป็นต้น ซึ่งท่านอธิบายไว้ดังนี้ คือ:- อสฺสาโสติ อนฺโต ปวิสนนาสิกฺวาโต ลมที่จุมูกเข้าไป ข้างใน ชื่อว่า อัสสาสะ คือลมหายใจเข้า, ปสฺสาโสติ พหิ นิภฺขมนนาสิกฺวาโต ลมที่ออกไป ภายนอก ชื่อว่า ปัสสาสะ คือลมหายใจออก, ส่วนในอรรถกถาวินัย ท่านก็อธิบายไว้กลับกัน

บรรดาลมทั้งสองนั้น ในเวลาที่สัตว์ผู้นอนอยู่ในครรภ์แม่ทุกชนิดออก
จากท้องแม่ ลมภายในครรภ์ย่อมออกไปข้างนอกก่อน ภายหลัง ลมข้างนอก
พาเอาละอองที่ละเอียดเข้าไปข้างใน กระทบเพดานแล้วดับไป. ฟังทราบลม
อัสสาสะและปัสสาสะอย่างนั้นก่อน. ส่วนความที่ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก
เหล่านั้น มีระยะและสั้น ฟังทราบด้วยอำนาจแห่งกาล. เหมือนอย่างว่า น้ำ
หรือทราย แผลออกไปตลอดระยะ คือโอกาสทั้งอยู่ เขาเรียกว่า น้ำยาว ทราย
ยาว น้ำสั้น ทรายสั้น ฉะนั้น ลมหายใจเข้าและหายใจออกแม่ที่ละเอียดจนยับ
ก็ฉนั้นนั้น ยังประเทศอันยาวในตัวของตัว และตัวงู กล่าวคืออรรถภาพของข้างและงู
เหล่านั้น ให้ค่อยๆ เต็มแล้วก็ค่อยๆ ออกไป; เพราะฉะนั้น ท่านจึงเรียกว่า
ยาว. ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ยังประเทศอันสั้น กล่าวคือ อรรถภาพ
แห่งสุนัขและกระต่ายเป็นต้น ให้เต็มเร็วแล้วก็ออกเร็วเหมือนกัน; เพราะฉะนั้น
ท่านจึงเรียกว่า สั้น. แต่บรรดาหมูนมนุษย์ มนุษย์บางจำพวกหายใจเข้าและ
หายใจออกยาวด้วยอำนาจระยะกาล คุงช้างและงูเป็นต้น บางจำพวกหายใจเข้า
และหายใจออกสั้น คุงสุนัขและกระต่ายเป็นต้น; เพราะฉะนั้นลมหายใจเข้า
และหายใจออกเหล่านั้น ของมนุษย์เหล่านั้น ด้วยอำนาจกาล ที่ออกและเข้าอยู่
กินเวลานาน ฟังทราบว่า ยาว ที่ออกและเข้าอยู่ชั่วเวลาน้อย ฟังทราบ
ว่าสั้น.

ดังที่ปรากฏอยู่ข้างบนนี้ แม้ในปกรณ์วิสุทธรค ภาค ๒ หน้า ๑๖๕ ท่านก็ชักออกถามหาหัตถิป
โทปมุตุนั้นเองมาอธิบายไว้. เรื่อง ศัพท์ว่า อัสสาสะ และ ปัสสาสะ นี้ ความจริงท่านผู้
แต่งอรรถกถาทั้งพระวินัยและพระสูตรก็คนเดียวกัน คือท่านพระพุทโธสา และที่ค้ำกันอยู่
ทั้งสองแห่ง คืออรรถกถาพระวินัย และพระสูตร ถึงในอรรถกถาอธิบายไว้เหมือนพระสูตร ขอ
ได้พิจารณาอุเกิด.

[ผู้เจริญอานาปานัสสติกรรมฐานย่อมได้ความปราโมทย์เป็นต้น]

ในลมหายใจเข้าและออกนั้น ภิกษุนั้นเมื่อหายใจเข้าและหายใจออกยาว โดยอาการ ๕ อย่าง ย่อมรู้ชัดว่า เราหายใจเข้าหายใจออกยาว. ก็เมื่อเธอรู้ชัดอยู่อย่างนี้ พึงทราบว่าการเจริญกายนุปัสสนาสติปัฏฐาน ย่อมสำเร็จด้วยอาการอันหนึ่ง เหมือนอย่างที่ท่านพระธรรมเสนาบคิสารีบุตร กล่าวไว้ในปฏิสัมภิทาวา ถามว่าภิกษุเมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่า เราหายใจเข้ายาว^๑ ฯลฯ เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกสั้น อย่างไร^๒ ?

แก้วว่า ภิกษุเมื่อหายใจเข้ายาว ย่อมหายใจเข้าในขณะที่นับว่ายาว เมื่อหายใจออกยาว ย่อมหายใจออกในขณะที่นับว่ายาว เมื่อหายใจเข้าและหายใจออกยาว ย่อมหายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้างในขณะที่นับว่ายาว ฉันทะย่อมเกิดแก่ภิกษุผู้เมื่อหายใจเข้าและหายใจออกยาว หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในขณะทีนับว่ายาว ภิกษุเมื่อหายใจเข้ายาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ ย่อมหายใจเข้าในขณะที่นับว่ายาว เมื่อหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ ย่อมหายใจออกในขณะที่นับว่ายาว เมื่อหายใจเข้าและหายใจออกละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ ย่อมหายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในขณะทีนับว่ายาว ความปราโมทย์ย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ผู้เมื่อหายใจเข้าและหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจฉันทะ หายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในขณะทีนับว่ายาว เมื่อหายใจเข้ายาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจความปราโมทย์ ย่อมหายใจเข้าในขณะที่นับว่ายาว เมื่อหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจความปราโมทย์ ย่อมหายใจออกในขณะที่นับว่ายาว ฯ ล ฯ เมื่อหายใจเข้าและหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจความปราโมทย์ ย่อมหายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง ในขณะทีนับว่ายาว จิตของภิกษุผู้เมื่อหายใจ

๑. พุ. ปฎิ. ๓๑/๖๕ ๒. พุ. ปฎิ. ๓๑/๒๗๔.

เข้าและหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้น ด้วยอำนาจความปรามิทย หายใจเข้า บ้าง หายใจออกบ้าง ในขณะที่นับว่ายาว ย่อมหลีกเลี่ยงจากการหายใจเข้าและ หายใจออกยาว อุเบกขาย่อมดำรงอยู่. กายคือลมหายใจเข้าและหายใจออกยาว ด้วยอาการ ๕ อย่างเหล่านั้นย่อมปรากฏ สติเป็นอนุปัสสนาญาณ กายปรากฏ ไม่ใช่สติ สติปรากฏด้วย เป็นตัวสติด้วย; ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกายนั้นด้วย สตินั้น ด้วยญาณนั้น; เพราะเหตุดังนี้ ท่านจึงกล่าวว่า การเจริญสติ- ปัญฐานคือการพิจารณาเห็นกายในกาย* ดังนี้.

แม้ในบทที่กำหนดด้วยลมสั้น ก็นัยนี้เหมือนกัน. ส่วนความแปลกกัน มีดังต่อไปนี้:- ในบทที่กำหนดด้วยลมยาวนั้น ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อหายใจ เข้ายาว ย่อมหายใจเข้าในขณะที่นับว่ายาว ดังนี้ ฉนใด ในบทที่กำหนด ด้วยลมสั้นนี้ ก็มีคำที่มานิยามไว้ว่า เมื่อหายใจเข้าสั้น ย่อมหายใจเข้าในขณะที่ นับว่าเล็กน้อย ฉนนั้น. เพราะฉะนั้น พึงประกอบด้วยสามารทแห่งบทที่ กำหนดว่าสั้นนั้น จนถึงคำว่า เพราะเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า การเจริญสติ- ปัญฐาน คือการพิจารณาเห็นกายในกาย. ภิกษุนี้ เมื่อรู้ชัดลมหายใจเข้าและ หายใจออกโดยอาการ ๕ อย่างเหล่านี้ ด้วยอำนาจกาลยาวและด้วยอำนาจกาล นิดหน้อยดังพรรณนามาจะนี้ บัณฑิตพึงทราบว่ ภิกษุเมื่อหายใจเข้ายาว ย่อม รู้ชัดว่า เราหายใจเข้ายาว ฯ ล ฯ หรือเมื่อหายใจออกสั้น ย่อมรู้ชัดว่า เราหายใจออกสั้น ดังนี้. อนึ่ง เมื่อภิกษุนั้นรู้อยู่อย่างนั้น.

วรรณะ (คืออาการ) ทั้ง ๔ คือ ลม

หายใจเข้ายาวและสั้น แม้ลมหายใจออกก็

เช่นนั้น ย่อมเป็นไปเฉพาะที่ปลายจมูกของ

ภิกษุ ฉะนั้นแล.

* บ. ปฏิ. ๓๑/๒๖๕ - ๒๗๔.

ชื่อว่า สพฺพกายปฏฺฐิเวทึ อสฺสสึสฺสามิตฺติ ฯ เป ฯ ปสฺสสึ-

สามิตฺติ ลิกฺขติ มื่อธิบายว่า เธอย่อมสำเหนียกว่า เราจักทำเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด แห่งกองลมหายใจเข้าทั้งสิ้น ให้รู้แจ้ง คือทำให้ปรากฏหายใจเข้า (และ) ย่อมสำเหนียกว่า เราจักทำเบื้องต้นท่ามกลาง และที่สุด แห่งกองลมหายใจออกทั้งสิ้นให้รู้แจ้ง คือทำให้ปรากฏหายใจออก. เมื่อเธอทำให้รู้แจ้ง คือทำให้ปรากฏด้วยอาการอย่างนั้น ย่อมหายใจเข้าและหายใจออก ด้วยจิตที่สัมปยุตด้วยญาณ; เพราะฉะนั้น ท่านจึงเรียกว่า ย่อมสำเหนียกว่า เราจักหายใจเข้า จักหายใจออก.

จริงอยู่ เบื้องต้นในกองลมหายใจเข้าหรือในกองลมหายใจออกที่แล่นไปอย่างละเอียด* ย่อมปรากฏแก่ภิกษุรูปหนึ่ง แต่ท่ามกลางและที่สุดไม่ปรากฏ เธอสามารถกำหนดได้เฉพาะเบื้องต้นเท่านั้น ย่อมลำบากในท่ามกลางและที่สุด. อีกรูปหนึ่ง ย่อมปรากฏแต่ท่ามกลาง เบื้องต้น และที่สุด ไม่ปรากฏ เธอสามารถกำหนดได้เฉพาะท่ามกลางเท่านั้น ย่อมลำบากในเบื้องต้นและที่สุด อีกรูปหนึ่ง ย่อมปรากฏแต่ที่สุด เบื้องต้นและท่ามกลางไม่ปรากฏ เธอสามารถกำหนดได้เฉพาะที่สุดเท่านั้น ย่อมลำบากในเบื้องต้นและท่ามกลาง. อีกรูปหนึ่ง ย่อมปรากฏได้แม้ทั้งหมด เธอสามารถกำหนดได้แม้ทั้งหมด ย่อมไม่ลำบากในส่วนไหน ๆ. พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงชี้ว่า อันภิกษุพึงเป็นผู้เช่นนั้น จึงตรัสว่า ภิกษุย่อมสำเหนียกว่า เราจักรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจเข้า; ย่อมสำเหนียกว่า เราจักรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้ง ปวงหายใจออก ดังนี้.

* วิสุทฺธิมรรค. ๒/๖๑ เป็น จุณฺณวิสฺสุ, สารัตถทีปนี ๒/๒๕๕ แก้วว่า จุณฺณวิกเตติ อนนฺทกลาปตฺย จุณฺณวิจฺจนฺณภาเวน วิสฺสุ.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **สิกฺขติ** ความว่า ย่อมพากเพียร คือ พยายามอย่างนั้น. อีกอย่างหนึ่ง ในบทว่า **สิกฺขติ** นี้ พึงเห็นใจความอย่างนี้ว่า ความสำรวมของภิกษุผู้เป็นอย่างนั้น นี้ชื่อว่าอริสัณฺหา. ในอธิการว่าด้วย อานาปานัสสติภาวนานี้ สมาธิของเธอ ผู้เป็นอย่างนั้น นี้ชื่อว่า อริจิตตสิกขา ปัญญาของเธอผู้เป็นอย่างนั้น นี้ชื่อว่าอริปัญฺญาสิกขา เธอย่อมสำเนียง คือย่อมช่องเสฟ เจริญกระทำให้มาก ซึ่งสิกขา ๓ อย่าง ดังพรรณนามานี้ ด้วยสตินั้น ด้วยมนสิการนั้น ในอารมณ์นั้น. เพราะว่า โดยนัยก่อน บรรดา สองนัยนั้น ภิกษุพึงหายใจเข้าและหายใจออกอย่างเดียวกันเท่านั้นไม่ต้องทำอะไร ๑ อื่น แต่จำเดิมแต่เวลาที่รู้ชัดลมหายใจเข้าและหายใจออกนี้ไป ควรทำความพากเพียรในอาการที่ให้ญาณเกิดขึ้นเป็นต้น; เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษา พึงทราบว่ ในนัยก่อนนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสบาลีไว้ด้วยอำนาจเป็น วัตตมานาวิกตติว่า ย่อมรู้ชัดว่า เราหายใจเข้า ย่อมรู้ชัดว่า เราหายใจ ออก เท่านั้น แล้วยกพระบาลีขึ้นด้วยอำนาจคำที่เป็นอนาคตกาล โดยนัยมี อาทิว่า เธอย่อมสำเนียงกว่า เราจักรู้แจ้ง ซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจ เข้า ดังนี้ เพื่อจะทรงแสดงอาการที่ให้ญาณเกิดขึ้นเป็นต้นซึ่งควรทำจำเดิมแต่ กาลนี้ไป.

[ภิกษุกำหนดกรรมฐานแล้ว ถายสังขารจึงสงบ]

ชื่อว่า ปสฺสสมุภยํ กายสงฺขารํ อสฺสสฺสิตฺตมิตฺติ ๑ เป ๑ ปสฺส- สฺสิตฺตมิตฺติ **สิกฺขติ** ความว่า เธอย่อมสำเนียงกว่า เราจักเป็นผู้สงบคือ ระงับ คับ ได้แก่ให้กายสังขารที่หยาบสงบไป หายใจเข้าหายใจออก. ในคำ ว่า จักเป็นผู้ระงับกายสังขารที่หยาบ นั้นพึงทราบความที่ลมเป็นของหยาบและ ละเอียด และความระงับอย่างนี้ คือ :- ก็ในกาลก่อนคือในเวลาทีภิกษุนี้ ยัง

ไม่ได้กำหนดกรรมฐาน กายและจิต ยังมีความกระวนกระวาย ยังหยาบ* เมื่อ
เมื่อกายและจิตซึ่งเป็นของหยาบ ยังไม่สงบ แม้ลมหายใจเข้าและหายใจออก ก็
เป็นของหยาบ คือเป็นไปเกินกำลัง จมูกไม่พอหายใจ ต้องยืนหายใจเข้าบ้าง
หายใจออกบ้างทางปาก ต่อเมื่อใด กายก็ดี จิตก็ดี เป็นของอันเธอกำหนด
แล้ว เมื่อนั้น กายและจิตนั้นก็จะเป็นของสงบระงับ. ครั้นเมื่อกายและจิตนั้น
สงบแล้ว ลมหายใจเข้าและหายใจออกย่อมเป็นไปละเอียด คือเป็นสภาพถึง
อาการที่จะต้องค้นหาว่า มีอยู่หรือไม่หนอ. เปรียบเหมือนลมหายใจเข้าและหายใจ
ออก ของบุรุษผู้วิ่งลงจากภูเขา หรือผู้ปลงของหนักลงจากศิรณะแล้วยืนอยู่
ย่อมเป็นของหยาบ จมูกไม่พอหายใจ ต้องยืนหายใจเข้าบ้าง หายใจออกบ้าง
ทางปาก ต่อเมื่อใด เขาบรรเทาความกระวนกระวายนั้นเสีย อาบและดื่มน้ำ
แล้ว เอาผ้าเปียกคลุมที่หน้าอกนอนพักที่ร่มไม้เย็นๆ; เมื่อนั้น ลมหายใจ
เข้าและหายใจออกนั้นของเขา จึงเป็นของละเอียด คือถึงอาการที่จะต้องค้นหา
ว่ามีอยู่หรือไม่หนอ แม้ฉันใด ในกาลก่อน คือในเวลาที่ภิกษุนี้ยังไม่ได้
กำหนดกรรมฐาน กายและจิต ฯ ล ฯ คือถึงอาการที่จะต้องค้นหาว่า มีอยู่หรือไม่
หนอ ฉันนั้นเหมือนกัน. ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร? เพราะความจริงเป็นอย่าง
นั้น ในกาลก่อน คือในเวลาที่เธอยังมิได้กำหนดกรรมฐาน การคำนึง การ
ประมวลมา การมนสิการ และการพิจารณาว่า เราจะระงับกายสังขารส่วน
หยาบๆ ดังนี้ หามิแก่เธอนั้นไม่, แต่ในเวลาที่เราที่กำหนดแล้ว จึงมีได้.
เพราะเหตุนี้ในเวลาที่เราที่กำหนดกรรมฐาน กายสังขารของเธอนั้น จึงเป็นของ
ละเอียดกว่าเวลาที่ยังไม่ได้กำหนด. เพราะเหตุนี้ พระโบราณจารย์ทั้งหลาย
จึงกล่าวไว้ว่า

* ศัพท์ว่า โอพาริกณฺ์ ให้แก่เป็น โอพาริกา เป็นบทคุณของกายและจิต. วิสุทฺธิมรรค ภาค
๒/๖๒ แก่เป็นอย่างนี้.

เมื่อกายและจิต ยังระล่ำระสายอยู่
กายสังขารย่อมเป็นไปเกินประมาณ เมื่อกาย
และจิต ไม่ระล่ำระสาย กายสังขารย่อมเป็น
ไปละเอียด.

[กายสังขารในฌานชั้นสูงขึ้นไปยังละเอียดไปตามลำดับ]

กายสังขารแม้ในเวลากำหนดก็ยังหยาบ ในอุปจารแห่งปฐมฌาน
ละเอียด. ถึงแม้ในอุปจารแห่งปฐมฌานนั้น ก็ยังหยาบ ในปฐมฌานละเอียด.
ในปฐมฌานและในอุปจารแห่งทุติยฌานยังหยาบ ในทุติยฌานละเอียด. ใน
ทุติยฌานและในอุปจารแห่งตติยฌานก็ยังหยาบ ในตติยฌานละเอียด. ใน
ตติยฌานและอุปจารแห่งจตุตถฌานก็ยังหยาบ ในจตุตถฌานละเอียดยิ่งนัก ถึง
ความไม่เป็นไปทีเดียวน. คำนี้เป็นมติของพระอาจารย์ผู้กล่าวทิมนิกาย และ
สังยุตตนิกายก่อน. ส่วนพระอาจารย์ทั้งหลายผู้กล่าวมัชฌิมนิกาย ย่อมปรารธนา
ความละเอียดกว่ากัน แม้ในอุปจารแห่งฌานชั้นสูง ๆ ขึ้นไปกว่าฌานชั้นต่ำ ๆ
อย่างนี้ คือกายสังขารที่เป็นไปในปฐมฌาน ยังเป็นของหยาบ ในอุปจารแห่ง
ทุติยฌาน จึงจัดว่าละเอียด ดังนี้ เป็นต้น. ก็ตามมติของพระอาจารย์ทั้งหมด
นั้นแล ควรทราบดังนี้ว่า กายสังขารที่เป็นไปในเวลาที่ยังมิได้กำหนด (กรรม-
ฐาน) ย่อมระงับไปในเวลาที่กำหนดแล้ว กายสังขารที่เป็นไปในเวลาที่ได้
กำหนด ย่อมระงับไปในอุปจารแห่งปฐมฌาน ฯ ล ฯ กายสังขารที่เป็นไปใน
อุปจารแห่งจตุตถฌาน ย่อมระงับไปในจตุตถฌาน. ในสมณะมณีนัยเท่านั้นก่อน.

ส่วนในวิปัสสนา พึงทราบนัยดังนี้:- กายสังขารที่เป็นไปในเมื่อยัง
มิได้กำหนด ยังหยาบ ในการกำหนดมหาภูตรูปละเอียด แม้การกำหนดมหา-
ภูตรูปนั้น ก็ยังหยาบ ในการกำหนดอupaทายรูปละเอียด แม้การกำหนดupa-

ทายรูปนั้น ก็ยังหยาบ ในการกำหนดรูปทั้งสี่ละเอียด แม้การกำหนดรูปทั้งสี่นั้น ก็ยังหยาบ, ในการกำหนดรูปละเอียด, แม้การกำหนดรูปนั้น ก็ยังหยาบ, ในการกำหนดรูปและรูป ละเอียด แม้การกำหนดรูปและรูปนั้น ก็ยังหยาบ, ในการกำหนดปัจจัยละเอียด, แม้การกำหนดปัจจัยนั้น ก็ยังหยาบ, ในการเห็นนามรูปพร้อมทั้งปัจจัยละเอียด, แม้การเห็นนามรูปพร้อมทั้งปัจจัยนั้น ก็ยังหยาบ, ในวิปัสสนาที่ประกอบด้วยลักษณะและอารมณ์ ละเอียด, แม้ในวิปัสสนาที่มีกำลังเพลา, ในวิปัสสนาที่มีกำลังจึงจัดว่าละเอียด. ในวิปัสสนานี้ ฟังทราบความสงบไปแห่งลมอัสสาสะและปัสสาสะก่อน ๆ ด้วยลมอัสสาสะและปัสสาสะหลัง ๆ โดยนัยดังกล่าวแล้วในก่อนนั้นแล. ในคำว่า ระงับกายสังขารที่หยาบ นี้ ฟังทราบความที่ลมหยาบละเอียดและสงบไป โดยนัยดังพรรณนามาจะนี้แล.

ส่วนในปฏิสัมภิทา พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร กล่าวเนื้อความแห่งบทนั้น พร้อมกับคำท้วงแลคำแก้ให้กระจ่างอย่างนั้น:-

ภิกษุย่อมสำเหนียกอย่างไร ? ย่อมสำเหนียกอย่างนี้ว่า เราจักระงับกายสังขารหายใจเข้า ย่อมสำเหนียกว่า เราจักระงับกายสังขารหายใจออก.

กายสังขารเป็นไฉน ? ลมหายใจเข้ายาว เป็นไปทางกาย ธรรมเหล่านี้เนื่องด้วยกายเป็นกายสังขาร, ภิกษุระงับ คือดับ สงบกายสังขารเหล่านั้น สำเหนียกอยู่; ลมหายใจออกยาวเป็นไปทางกาย ธรรมเหล่านี้เนื่องด้วยกายเป็นกายสังขาร, ภิกษุระงับ คือดับ สงบกายสังขารเหล่านั้น สำเหนียกอยู่; ลมหายใจเข้าสั้น ลมหายใจออกสั้น ลมที่ภิกษุรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจเข้า ลมที่ภิกษุรู้แจ้งซึ่งกองลมทั้งปวงหายใจออก เป็นไปทางกาย ธรรมเหล่านี้เนื่องด้วยกายเป็นกายสังขาร ภิกษุระงับ คือดับ สงบกายสังขารเหล่านั้น

สำเนียงอยู่. ความอ่อนไป ความนุ่มไป ความเอนไป ความโอนไป
ความห้วนไป ความคั่นร่น ความโยก ความโคลงแห่งกาย เพราะกายสังขาร
เห็นปานใด, ภิกษุย่อมสำเนียงกว่า เราจักระงับกายสังขารเห็นปานนั้น หายใจเข้า
ย่อมสำเนียงกว่า เราจักระงับกายสังขารเห็นปานนั้น หายใจออก. ความไม่
อ่อนไป ความไม่นุ่มไป ความไม่เอนไป ความไม่โอนไป ความไม่ห้วนไป
ความไม่คั่นร่น ความไม่โยก ความไม่โคลงแห่งกาย เพราะกายสังขารเห็น
ปานใด, ภิกษุย่อมสำเนียงกว่า เราจักระงับกายสังขารที่ละเอียดสุขุมเห็นปานนั้น
หายใจเข้า หายใจออก. หากว่าภิกษุสำเนียงอยู่อย่างนี้ว่า เราจักระงับกาย-
สังขารหายใจเข้า ย่อมสำเนียงกว่า เราจักระงับกายสังขารหายใจออก. เมื่อ
เป็นอย่างนั้น ความได้ลม* (อัสสาสะและปัสสาสะ) ก็ไม่เป็นไป (คือไม่
เกิดขึ้น); ลมอัสสาสะและปัสสาสะ ก็ไม่เป็นไป, อานาปานัสสติก็ไม่เป็นไป,
อานาปานัสสติสมาธิ ก็ไม่เป็นไป, และสมาบัตินั้น บัณฑิตทั้งหลายจะเข้าบ้าง
จะออกบ้าง ก็หาไม่, ถ้าหากว่าภิกษุ สำเนียงอยู่อย่างนี้ว่า เราจักระงับ
กายสังขารหายใจเข้า หายใจออก. เมื่อเป็นอย่างนี้ ความได้ลม* (อัสสาสะ
และปัสสาสะ) ย่อมเป็นไป (คือเกิดขึ้น), ลมอัสสาสะและปัสสาสะ ย่อมเป็นไป,
อานาปานัสติย่อมเป็นไป, อานาปานัสสติสมาธิ ย่อมเป็นไป, และสมาบัตินั้น
บัณฑิตทั้งหลายย่อมเข้าบ้าง ย่อมออกบ้าง. ข้อนี้เปรียบเหมือนอะไร ?
เปรียบเหมือนเมื่อบุคคลตีกังสดาล เสียงดัง (เสียงหยาบ) ย่อมกระจายไปก่อน
เพราะกำหนดไต่ใจ จำไว้ด้วยดี ซึ่งนิมิตแห่งเสียงดัง แม้เมื่อเสียงดังดับไปแล้ว;
ต่อมาเสียงละเอียด (เสียงกรวญ) ย่อมกระจายไปภายหลัง, เพราะกำหนด
ไต่ใจ จำไว้ด้วยดีซึ่งนิมิตแห่งเสียงกรวญ แม้เมื่อเสียงกรวญดับไปแล้ว; ต่อ

* วาตปลทฐิ ความสำเนียง กำหนดหมายลม.

มาจิตย่อมเป็นไปภายหลัง แม้เพราะมีนิमितแห่งเสียงกรวณเป็นอารมณ์ ข้อนี้ก็เหมือนกันฉะนั้น ลมหายใจเข้าและหายใจออกที่หายาบ ย่อมเป็นไปก่อน, เพราะกำหนดใส่ใจจำไว้ด้วยดี ซึ่งนิमितแห่งลมหายใจเข้าและหายใจออกที่หายาบ เมื่อลมหายใจเข้าและหายใจออกที่หายาบ แม้ดับไปแล้ว, ต่อมาลมหายใจเข้าและหายใจออกที่ละเอียดย่อมเป็นไปภายหลัง เพราะกำหนดใส่ใจ จำไว้ด้วยดี ซึ่งนิमितแห่งลมหายใจเข้าและหายใจออกที่ละเอียด เมื่อลมหายใจเข้าและลมหายใจออกที่ละเอียดแม้ดับไปแล้ว, ต่อมาจิตไม่ถึงความฟุ้งซ่านในภายหลัง แม้เพราะมีนิमितแห่งลมหายใจเข้าและหายใจออกที่ละเอียดเป็นอารมณ์. เมื่อเป็นอย่างนี้ ความได้ลม (อัสสาสะและปัสสาสะ) ย่อมเป็นไป, ลมอัสสาสะและปัสสาสะย่อมเป็นไป, อานาปานัสสติย่อมเป็นไป, อานาปานัสสติสมาธิย่อมเป็นไป, และสมาธินั้น บัณฑิตทั้งหลายย่อมหายใจเข้าบ้าง ย่อมหายใจออกบ้าง กายคือความที่บุคคลระงับกายสังขารหายใจเข้าและหายใจออกย่อมปรากฏ, สติเป็นอนุปัสสนาญาณ, กายย่อมปรากฏ, ไม่ใช่สติ, สติปรากฏด้วย เป็นตัวสติด้วย, ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกายนั้นด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เพราะเหตุดังนี้ นั้น ท่านจึงกล่าวว่า การเจริญสติปัฏฐานคือการพิจารณาเห็นกายในกาย* ดังนี้.

ในบทว่า **ปฐมมกฺขํ กายสงฺขารํ** นี้ มีการพรรณนาตามลำดับบทแห่งปฐมจตุกกะ ซึ่งตรัสไว้ด้วยสามารถแห่งกายานุปัสสนาเพียงเท่านี้ ก่อน. แต่เพราะในอธิการนี้ จตุกกะนี้เท่านั้น ตรัสไว้ด้วยสามารถแห่งกรรมฐานของกุลบุตรผู้เริ่มทำ, ส่วนอีก ๓ จตุกกะนอกนี้ ตรัสไว้ด้วยสามารถแห่งเวทนานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา ของกุลบุตรผู้บรรลุนานแล้วในปฐมจตุกกะนี้; ฉะนั้น พุทธบุตร ผู้ปรารถนาจะเจริญกรรมฐานนี้ แล้วบรรลุพระอรหัต

* บ. ปฏิ. ๓๑/๒๓๘-๒๔๐.

พร้อมกับปฏิสัมภิทา ด้วยวิปัสสนาอันมีอานาปานจตุตถฌานเป็นปทัฏฐาน
ควรทราบกิจที่ตนควรทำก่อนทั้งหมด ตั้งแต่ต้น ในอธิการแห่งอานาปานัสสติ
กรรมฐานนี้แล ด้วยสามารถแห่งกุลบุตรผู้เริ่มทำ.

[กุลบุตรจะเรียนกรรมฐานต้องบำเพ็ญศีลให้บริสุทธิ์ก่อน]

กุลบุตรควรชำระศีล ๔ อย่างให้หมดจดก่อน. ในศีลนั้น มีวิธีชำระ
ให้หมดจด ๓ อย่าง คือ ไม่ต้องอาบัติ ๑ ออกจากอาบัติที่ต้องแล้ว ๑ ไม่
เศร้าหมองด้วยกิเลสทั้งหลาย ๑. จริงอยู่ ภวานาซ่อมสำเร็จแก่กุลบุตรผู้มีศีล
บริสุทธิ์อย่างนั้น. กุลบุตรควรบำเพ็ญแม่ศีลที่ท่านเรียกว่าอภิสมาจาริกศีล ให้
บริบูรณ์ดีเสียก่อน ด้วยอานาจารวัตรเหล่านี้ คือ วัตรที่ลานพระเจดีย์ วัตรที่
ลานคันโพธิ์ อุปัชฌายวัตร อาจริยวัตร วัตรที่เรือนไฟ วัตรที่โรงอุโบสถ
ขันธกวัตร ๘๒ มหาวัตร ๑๔. จริงอยู่ กุลบุตรใด ฟังกล่าวว่า เรารักษาศีล
อยู่, กรรมด้วยอภิสมาจาริกวัตรจะมีประโยชน์อะไร? ข้อที่ศีลของกุลบุตรนั้น
จักบริบูรณ์ได้ นั้นไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้. แต่เมื่ออภิสมาจาริกวัตรบริบูรณ์
ศีลก็จะบริบูรณ์. เมื่อศีลบริบูรณ์ สมาธิย่อมถือเอาห้อง. สมจริงดังพระดำรัส
ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ข้อที่ภิกษุนั้นหนอไม่
บำเพ็ญธรรม คือ อภิสมาจาริกวัตรให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญศีลทั้งหลาย
ให้บริบูรณ์ได้ นั้นไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้* เรื่องนี้ควรให้พิสดาร. เพราะเหตุ
ฉะนั้น กุลบุตรนี้ควรบำเพ็ญแม่วัตร มีเจตยัคณวัตรเป็นต้น ที่ท่านเรียกว่า
อภิสมาจารวัตร ให้บริบูรณ์ด้วยดีเสียก่อน.

เบื้องหน้าแต่การชำระศีลให้หมดจดนั้น ก็ควรตัดปติโพธ (ความ
กังวล) อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ในบรรดาปติโพธ ๑๐ อย่างที่พระอาจารย์
ทั้งหลายกล่าวไว้อย่างนี้ว่า

* อญ. ปญจก. ๒๒/๑๕-๑๖.

ปติโพธ (ความกังวล) ๑๐ อย่างนั้น

คือ อาวาส ๑ ตระกูล ๑ ลาภ (คือปัจจัยสี่)

๑ คณะ (คือหมู่) ๑ การงาน (คือการ

ก่อสร้าง) เป็นที่คำรบห้า ๑ อัทธานะ (คือ

เดินทางไกล) ๑ ญาติ ๑ อาพาธ ๑ คัมภีระ

(คือการเรียนปริยัติ) ๑ อิทธิฤทธิ์ ๑.

กุลบุตรผู้ตัดปติโพธได้อย่างนั้นแล้ว จึงควรเรียนกรรมฐาน.

[กรรมฐาน ๒ พร้อมทั้งอธิบาย]

กรรมฐานนั้น มีอยู่ ๒ อย่าง คือ สัพพัตถกัมมัฏฐาน (กรรมฐาน
มีประโยชน์ในกุศลธรรมทั้งปวง) ๑ ปาริหาริกัมมัฏฐาน (กรรมฐานควร
บริหารรักษา) ๑. บรรดากรรมฐาน ๒ อย่างนั้น ที่ชื่อว่า สัพพัตถกัมมัฏฐาน
ได้แก่ เมตตา (ที่เจริญไป) ในหมู่วิภิกขุเป็นต้น และมรณัสสติ (การระลึก
ถึงความตาย). พระอาจารย์พวกหนึ่งกล่าวว่า อสุภสังขยา บ้าง. จริงอยู่ วิภิกขุ
ผู้จะเจริญกรรมฐาน ครั้งแรกต้องตัดปติโพธเสียก่อน แล้วจึงเจริญเมตตาไป
ในหมู่วิภิกขุผู้อยู่ในสีมา, ถัดนั้น พึงเจริญไปในเหล่าเทวดาผู้อยู่ในสีมา,
ถัดจากนั้นพึงเจริญไปในอสรชนในโคจรคาม, ต่อจากนั้นพึงเจริญไปในเหล่า
สรรพสัตว์กระทั่งถึงชาวบานในโคจรคามนั้น. แท้จริง วิภิกขุนั้น ทำพากชน
ผู้อยู่ร่วมกันให้เกิดมีจิตอ่อนโยน เพราะเมตตาในหมู่วิภิกขุ. เวลานั้น เธอจะ
มีความสุขเป็นสุข. เธอย่อมเป็นผู้อันเหล่าเทวดามีจิตอ่อนโยน เพราะเมตตา
ในเหล่าเทวดาผู้อยู่ในสีมาจัดการรักษาไว้เป็นอย่างดี ด้วยการรักษาที่ชอบ
ธรรม. ทั้งเป็นผู้อันอสรชนทั้งหลาย ผู้มีจิตสันดานอ่อนโยน เพราะเมตตา
ในอสรชนในโคจรคาม จัดรักษาระแวดระวังไว้อย่างดี ด้วยการรักษาที่ชอบ

ธรรม. และเป็นผู้อันชาวบ้านเหล่านั้นผู้มีจิตอุกอบรมให้เลื่อมใส เพราะเมตตาในพวกชาวบ้านในโคจรคามนั้น ไม่ดูหมิ่นเที่ยวไป. เป็นผู้เที่ยวไปไม่ถูกอะไร ๆ กระทบกระทั้งในที่ทุกสถาน เพราะเมตตาในเหล่าสรรพสัตว์. อนึ่งเธอเมื่อคิดว่า เราจะต้องตายแน่แท้ ด้วยมรณัสสติ ละการแสวงหาที่ไม่สมควรเสีย เป็นผู้มีความสลัดใจเจริญสูงขึ้นเป็นลำดับ ย่อมเป็นผู้มีความประพฤตินิไมยย่อมน. ตัณหาย่อมไม่เกิดขึ้น แม้ในอารมณ์ที่เป็นทิพย์ เพราะอสุกสัญญา. เพราะเหตุนี้ คุณธรรมทั้ง ๓ (คือ เมตตา ๑ มรณัสสติ ๑ อสุกสัญญา ๑) นั้น ของภิกษุนั้น ท่านเรียกว่า สัพพัตถกัมมัฏฐาน เพราะทำอธิบายว่าเป็นกรรมฐานอันอุกอบตรึงปรารภนา คือ พึงต้องการในที่ทุกสถาน เพราะเป็นธรรมมีอุปการะมาก และเพราะความเป็นปทัฏฐาน แห่งการหมั่นประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งความเพียร ตามที่ประสงค์ไป โดยนัยดังพรรณนามาจะนี้.

กัปปธการมณั ๓๘ ประการ กรรมฐานใด ที่คล้อยตามจริตของอุกอบตรใด กรรมฐานนั้น ท่านเรียกว่า ปาริหาริกรรมฐาน เพราะเป็นกรรมฐานที่อุกอบตรนั้น ควรบริหารไว้เป็นนิตย์ โดยนัยตามที่กล่าวแล้วนั่นเอง แต่ในคตติยปาราชิกนี้ อานาปานกรรมฐานนี้แล ท่านเรียกว่า ปาริหาริกรรมฐาน. ในอธิการว่าด้วยอานาปานกัมมัฏฐานนี้ มีความสังเขปเท่านี้. ส่วนความพิสดารนักศึกษาผู้ต้องการกล่าวด้วยการชำระศีลให้หมดจด และกล่าวด้วยการตัดปัลลิวโพธิ์ พึงถือเอาจากปกรณ์วิเสสชื่อวิสุทธิมรรคเถิด.

[ควรเรียนกรรมฐานในสำนักพุทธโอรสกระทั่งถึงท่านผู้ได้ฌาน]

อนึ่ง อุกอบตรผู้มีศีลบริสุทธิ์ และตัดปัลลิวโพธิ์ได้แล้วอย่างนั้น เมื่อจะเรียนกรรมฐานนี้ ควรเรียนเอาในสำนักพุทธบุตร ผู้ให้จุตถุฌานเกิดขึ้นด้วยกรรมฐานนี้แล แล้วเจริญวิปัสสนา ได้บรรลุความเป็นพระอรหันต์. เมื่อไม่

ได้พระจีณาสพนัน ควรเรียนเอาในสำนักพระอนาคามี เมื่อไม่ได้แม่พระ-
อนาคามีนัน ก็ควรเรียนเอาในสำนักพระสกทาคามี เมื่อไม่ได้แม่พระสกทาคามี
นัน ก็ควรเรียนเอาในสำนักพระโศดาบัน, เมื่อไม่ได้แม่พระโศดาบันนัน ก็
ควรเรียนเอาในสำนักของท่านผู้ได้จุตตถมาน ซึ่งมีอานาปานะเป็นอารมณ์,
เมื่อไม่ได้ท่านผู้ได้จุตตถมานเมื่อนัน ก็ควรเรียนเอาในสำนักของพระวินิจ-
จยาจารย์ ผู้ไม่เลอะเลือนทั้งในบาติและอรรถถา. จริงอยู่ พระอริยบุคคล
ทั้งหลายมีพระอรหันต์เป็นต้น ย่อมบอกเฉพาะมรรคที่ตนได้บรรลุแล้วเท่านั้น.
ส่วนพระวินิจจยาจารย์นี้เป็นผู้ไม่เลอะเลือน กำหนดอารมณ์เป็นที่สบายและ
ไม่สบาย ในอารมณ์ทั้งปวงแล้วจึงบอกให้ เหมือนผู้นำไปสู่ทางช้างใหญ่ ใน
ป่าที่รกชัฏฉะนั้น.

[กรรมฐานมีสนธิคือที่ต่อ ๕ อย่าง]

ในอธิการว่าด้วยการเรียนกรรมฐานนัน มีอนุบุพพิกาดังต่อไปนี้:-
ภิกษุนันควรเป็นผู้มีความพระพุทธิเบา สมบูรณ์ด้วยวินัยและมรรยาทเข้าไปหา
อาจารย์ซึ่งมีประการดังกล่าวแล้ว ฟังเรียนกรรมฐาน มีสนธิ ๕ ในสำนักของ
อาจารย์นัน ผู้มีจิตอันตนให้ยินดี ด้วยวัตรและข้อปฏิบัติ. ในคำว่า กรรมฐาน
มีสนธิ ๕ นั้น สนธิมี ๕ อย่างเหล่านี้ คือ **อุคคหะ** การเรียน ๑ **ปริปฺจจา**
การสอบถาม ๑ **อุปฺปฏิฐานะ** ความปรากฏ ๑ **อัปปนา** ความแน่วแน่น ๑
ลักษณะ ความกำหนดหมาย ๑.

ในอุคคหะเป็นต้นนัน การเรียนกรรมฐาน ชื่อว่า อุคคหะ. การ
สอบถามกรรมฐาน ชื่อว่า ปริปฺจจา. ความปรากฏแห่งกรรมฐาน ชื่อว่า
อุปฺปฏิฐานะ. ความแน่วแน่นแห่งกรรมฐาน ชื่อว่า อัปปนา. ลักษณะแห่ง
กรรมฐาน ชื่อว่า ลักษณะ. มีคำอธิบายว่า ความใคร่ครวญแห่งสภาพกรรม-

ฐานว่า กรรมฐานนี้ มีลักษณะอย่างนั้น. ภิกษุเมื่อเรียนกรรมฐาน ซึ่งมีสนธิ ๕ อย่างนี้ แม้ตนเองก็ไม่ลำบาก ทั้งไม่ต้องรบกวนอาจารย์ให้ลำบาก. เพราะฉะนั้น ควรเรียนอาจารย์ให้บอกแต่น้อย สาธยายตลอดเวลาเป็นอันมาก ครั้นเรียนกรรมฐาน ซึ่งมีสนธิ ๕ อย่างนั้นแล้ว ถ้าในอาวาสนั้น มีเสนาสนะเป็นต้นเป็นที่สบายไซ้ ควรอยู่ในอาวาสนั้นนั่นแล ถ้าในอาวาสนั้น ไม่มีเสนาสนะเป็นที่สบายไซ้ ควรบอกลาอาจารย์ ถ้าเป็นผู้มีปัญญาอ่อน ควรไปสิ้นระยะ-โยชน์หนึ่งเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเป็นผู้มีปัญญาล้ำก็ควรไปแม่ไกล (กว่านั้น) ได้แล้วเข้าไปยังเสนาสนะที่ประกอบด้วยองค์แห่งเสนาสนะ ๕ อย่าง เว้นเสนาสนะที่มีโทษ ๑๘ อย่าง แล้วพักอยู่ในเสนาสนะนั้น ตัดปติโพธหุยมหิมเสีย ฉันทกัตตาหารเสร็จแล้ว บรรเทาความเมาอาหาร ทำจิตให้ร่าเริง ด้วยการอนุสรณ์ถึงคุณพระรัตนตรัย ไม่หลงลืมกรรมฐานแม้บทหนึ่ง แต่ที่เรียนเอาจากอาจารย์ ฟังมนสิการอานาปานัสสติกรรมฐานนี้. ในวิสัยแห่งตติยปาราคนี้ มีความสังเขปเท่านี้. ส่วนความพิสดาร นักศึกษาผู้ต้องการถามรรคนี ฟังถือเอาจากปกรณ์วิเสสชื่อวิสุทธิมรรคเกิด.

[วิธีมนสิการอานาปานัสสติกรรมฐาน ๘ อย่าง]

ก็ในคำที่ข้าพเจ้ากล่าวว่า ฟังมนสิการอานาปานัสสติกรรมฐานนี้ มีมนสิการวิธีดังต่อไปนี้:- คือ การนับ การตามผูก การถูกต้อง การหยุดไว้ การกำหนด การเปลี่ยนแปลง ความหมจด และการเห็นธรรมเหล่านั้นแจ่มแจ้ง.

การนับนั่นแล ชื่อว่า **คณนา**. การกำหนดตามไปชื่อว่า **อนุพันธนา**. ฐานที่ลมถูกต้อง ชื่อว่า **มุสนา**. ความแน่วแน่ชื่อว่า **ฐปนา**. ความเห็นเห็นแจ้ง ชื่อว่า **สัลลภขณา**. มรรค ชื่อว่า **วิวิญญนา**. ผลชื่อว่า **ปาริสุทธิ**. การพิจารณา ชื่อว่า **เตสฺสยจ ปฐิปัสสนา**.

[อธิบายวิธีนับลมหายใจเข้าออก]

บรรดามนสิการวิธี มีการนับเป็นต้นนั้น กุลบุตรผู้เริ่มบำเพ็ญนี้
กรรมมนสิการกรรมฐานนี้โดยการนับก่อน. และเมื่อจะนับไม่ควรหยุดนับต่ำกว่า
๕ ไม่ควรนับให้เกินกว่า ๑๐ ไม่ควรแสดง (การนับ) ให้ขาดในระหว่าง.
เพราะเมื่อหยุดนับต่ำกว่า ๕ จิตตูปบาทย่อมคืนรนในโอกาสดับแคบ ดุจฝูงโค
ที่รวมขังไว้ในคอกที่คับแคบฉะนั้น. เมื่อนับเกินกว่า ๑๐ ไป จิตตูปบาทก็
พะวงอยู่ด้วยการนับเท่านั้น. เมื่อแสดง (การนับ) ให้ขาดในระหว่าง จิตย่อม
หวั่นไปว่า กรรมฐานของเราถึงที่สุดหรือไม่หนอ. เพราะฉะนั้น ต้องเว้นโทษ
เหล่านี้เสียแล้ว จึงค่อยนับ. เมื่อจะนับ ครั้งแรก ควรนับโดยวิธีนับซ้ำ ๆ
คือนับอย่างวิธีคนดวงข้าวเปลือก. จริงอยู่ คนดวงข้าวเปลือก ดวงเต็มทะนาน
แล้วบอกว่า ๑ จึงเทลง เมื่อดวงเต็มอีก พบหยากเยื่อบางอย่าง เก็บมันทิ้งเสีย
จึงบอกว่า ๑-๑. ในคำว่า ๒-๒ เป็นต้น ถิ่นนี้. กุลบุตรเมื่อนับ ก็ฉันนั้นเหมือน
กัน บรรดาลมหายใจเข้าและหายใจออก ส่วนใดปรากฏ ฟังจับเอาส่วนนั้น
แล้วฟังกำหนด ลมที่กำลังผ่านไป ๆ ตั้งแต่ต้นว่า ๑-๑ ไป จนถึงว่า ๑.๑๐
เมื่อกุลบุตรนั้นนับอยู่โดยวิธีอย่างนี้ ลมอัสสาสะปัสสาสะ ที่กำลังผ่านออกและ
ผ่านเข้า ย่อมปรากฏ.

ลำดับนั้น กุลบุตรนี้ควรละวิธีนับซ้ำ ๆ คือนับอย่างวิธีคนดวงข้าว
เปลือกนั้นเสีย แล้วฟังนับโดยวิธีเร็ว ๆ คือนับอย่างวิธีนายโคบาล. แท้จริง
นายโคบาลผู้ฉลาด เอาก้อนกรวดใส่ปาก มือถือเชือกและไม้ตะพุดไปผูกคอกแต่
เช้าตรู่ ติโคที่หลังแล้ว นั่งอยู่บนเสาลิมสลัก นับแม่โคตัวมาถึงประตูแล้ว ๆ
ใส่ก้อนกรวดลงไปว่า ๑-๒ เป็นต้น. ฝูงโคที่อยู่ลำบากในโอกาสที่คับแคบ
ตลอดราตรี ๓ ยาม เมื่อออก (จากคอก) เบียดเสียดกันและกันรีบออกเป็น

หมู่ๆ. นายโกลนนั้น ย่อมนับอย่างรวดเร็วที่เดียวว่า ๓ - ๔ - ๕ - ๑๐ เป็นต้น.
แม้เมื่อกุลบุตรนี้ นับอยู่โดยนัยก่อนอย่างว่ามาแล้วนี้ ลมอัสสาสะและปัสสาสะ
ย่อมปรากฏสัญญาจรไปมา อย่างรวดเร็ว. ลำดับนั้นเธอรู้ชื่อว่า ลมอัสสาสะและ
ปัสสาสะ ย่อมสัญญาจรไปมา อย่างรวดเร็ว แล้วไม่ถือเอาลมภายในและภายนอก
เพื่อกำหนดเฉพาะลมที่มาถึงช่องๆ เท่านั้น นับอย่างเร็วๆ ที่เดียวว่า

๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ -

๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖

๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖ - ๗

๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖ - ๗ - ๘

๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖ - ๗ - ๘ - ๙

๑ - ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖ - ๗ - ๘ - ๙ - ๑๐

เพราะว่าในกรรมฐานที่เนื่องด้วยการนับ จิตย่อมมีอารมณ์เป็นหนึ่งได้
ด้วยกำลังแห่งการนับเท่านั้น จุจการหยุดเรือไว้ในกระแสน้ำเชี่ยว ด้วยอำนาจ
ที่เอาก่อคำไว้จะนั้น. เมื่อเขอนับอยู่เร็วๆ อย่างนี้กรรมฐานย่อมปรากฏเป็นจุ
ว่า ดำเนินไปไม่ขาดสาย. เวลานั้น ครั้นเธอรู้ว่า กรรมฐานดำเนินไปไม่ขาด
สาย แล้ว อย่างกำหนดลมทั้งภายในและภายนอก พึงนับเร็วๆ ตามนัยก่อน
นั้นแล. เมื่อเธอส่งจิตเข้าไปพร้อมกับลมที่เข้าไปภายใน ฐานภายใน ถูกลม
กระทบแล้ว ย่อมเป็นเหมือนเต็มด้วยมันข้นจะนั้น. เมื่อนำจิตออกมาพร้อมกับ
ลมที่ออกมาภายนอก จิตย่อมส่ายไปในอารมณ์มากหลายในภายนอก. แต่ภavana
ย่อมสำเร็จแก่ผู้ตั้งสติไว้ ในโอกาสที่ลมถูกต้อง เจริญอยู่เท่านั้น. เพราะเหตุ
นั้น ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า อย่างกำหนดลมทั้งภายในและภายนอก พึงนับเร็วๆ
ตามนัยก่อนนั้นแล.

ถามว่า จะพึงนับลมอัสสาสะและปัสสาสะนั้น นานเท่าไร ?

แก้วว่า พึงนับไปจนกว่าสติที่เว้นจากการนับ จะตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ คือลมอัสสาสะและปัสสาสะ. เพราะว่าการนับ ก็เพื่อจะตัดวิตกที่ผ่านไปภายนอก แล้วตั้งสติไว้ในอารมณ์ คือ ลมอัสสาสะและปัสสาสะ..เท่านั้น.

[อธิบายเบื้องต้นท่ามกลางและที่สุดลมหายใจเข้าออก]

พระโยคาวจร ครั้นมนสิการโดยการนับอย่างนั้นแล้ว พึงมนสิการ โดยการตามผูก. กิริยาที่หยุดพักการนับ แล้วส่งสติไปตามลมอัสสาสะและปัสสาสะติดต่อกันไป ชื่อว่าการตามผูก. ก็แลการส่งสติไปตามนั้น. หาใช่ด้วยอำนาจการไปตามเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด (แห่งลมอัสสาสะ) ไม่. จริงอยู่ นาฬิ (สะดือ) เป็นเบื้องต้นแห่งลมออกไปภายนอก หทัย (หัวใจ) เป็นท่ามกลาง นาสิก (จมูก) เป็นที่สุด ปลายนาสิก เป็นเบื้องต้น แห่งลมเข้าไปภายใน หทัย เป็นท่ามกลาง นาฬิ เป็นที่สุด. ก็เมื่อพระโยคาวจรนั้น ไปตามเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด (แห่งลมอัสสาสะและปัสสาสะ) นั้น จิต ที่ถึงความพึงชาน ย่อมเป็นไปเพื่อความกระวนกระวาย และเพื่อความหวั่นไหว. เหมือนอย่างที่ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรกล่าวไว้ว่า เมื่อพระโยคาวจรส่งสติไปตามเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุดแห่งลมหายใจว่า กายก็ดี จิตก็ดี ย่อมความระส่ำระสาย หวั่นไหว และคั่นรน เพราะจิตถึงความพึงชานไปภายใน เมื่อพระโยคาวจรส่งสติไปตามเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุดแห่งลมหายใจออก กายก็ดี จิตก็ดี ย่อมมีความระส่ำระสาย หวั่นไหว และคั่นรน เพราะจิตถึงความพึงชานไปภายนอก*. เพราะฉะนั้น พระโยคาวจร เมื่อมนสิการโดยการตามผูก ไม่พึงมนสิการด้วยอำนาจแห่งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด อนึ่งแล

* จุ. ปฎิ. ๓๑/๒๕.

พึงมนสิการด้วยอำนาจการถูกต้อง และด้วยอำนาจการหยุดไว้ เพราะว่าไม่มีการมนสิการเป็นแผนกหนึ่ง ด้วยอำนาจแห่งการถูกต้องและหยุดไว้ เหมือนกับด้วยอำนาจแห่งการนับและการตามฝูง. แต่พระโยคาวจรเมื่อนับอยู่ในฐานที่ลมถูกต้องแล้ว ๆ นั้นแหละชื่อว่ามนสิการด้วยการนับและการถูกต้อง. พระโยคาวจร เมื่อหยุดพักการนับในฐานที่ลมถูกต้องแล้ว ๆ นั้นนั่นแล ใช้สติตามฝูงลมอัสสาสะและปัสสาสะนั้น และตั้งจิตไว้ด้วยอำนาจอัปปนา ท่านเรียกว่ามนสิการด้วยการตามฝูง การถูกต้องและการหยุดไว้. ใจความนี้นั้นพึงทราบด้วยข้ออุปมาเหมือนคนง่อยและคนรักษาประตู ที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถา และด้วยข้ออุปมาเหมือนเลื่อยที่ท่านพระธรรมเสนาบคีสาริบุตรกล่าวไว้ในปฎิสัมภิตา.

[ข้ออุปมาเหมือนคนง่อยไล่ชิงช้า]

บรรดาข้ออุปมา ๓ อย่างนั้น ข้ออุปมาเหมือนคนง่อยไล่ชิงช้ามีดังต่อไปนี้:- เปรียบเหมือนคนง่อยไล่ชิงช้า ให้แก่ มารดาและบุตรผู้เล่นชิงช้าอยู่ แล้วนั่งอยู่ที่โคนเสาชิงช้าในที่นั้นนั่นเอง เมื่อกระดานชิงช้าไกวไปอยู่โดยลำดับ ย่อมเห็นที่สุดทั้งสองข้างและตรงกลาง แต่มิได้ชวนขวายเพื่อจะดูที่สุดทั้งสองข้างและตรงกลาง แม้ฉันใด ภิกษุนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ยืนที่ใกล้โคนเสาอันเข้าไปผูกไว้ด้วยอำนาจสติแล้วไล่ชิงช้าคือลมหายใจเข้าและหายใจออก นั่งอยู่ด้วยสติ ในนิมิตนั้นนั่นเอง ส่งสติไปตามเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุดแห่งลมหายใจเข้าและหายใจออก ในฐานที่ลมถูกต้องแล้ว ซึ่งพัดผ่านมาและผ่านไปอยู่โดยลำดับ และตั้งจิตเฉยไว้ในนิมิตนั้น และไม่ชวนขวายเพื่อจะแลดูลมเหล่านั้น. นี่เป็นข้ออุปมาเหมือนคนง่อย.

[ข้ออุปมาเหมือนคนรักษาประตู]

ส่วนข้ออุปมาเหมือนคนรักษาประตูมีดังต่อไปนี้ :- คนรักษาประตูจะไม่สอบสวนบุรุษทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกพระนครว่า ท่านเป็นใคร ? มาแต่ไหน ? จะไปไหน ? หรือว่า ในมือของท่านมีอะไร ? ความจริง พวกมนุษย์ผู้เดินไปทั้งภายในและภายนอกพระนครเหล่านั้นไม่ใช่หน้าที่ของคนรักษาประตูนั้น แต่เขาขอมสอบสวนเฉพาะคนผู้มาถึงประตูแล้ว ๆ เท่านั้น แม้ฉันใด ลมเข้าไปข้างในและลมที่ออกไปข้างนอก ข่อมไม่เป็นที่ของภิกษุนี้ ฉะนั้นเหมือนกัน จะเป็นหน้าที่ที่เฉพาะแต่ลมที่มาถึงช่องแล้ว ๆ เท่านั้น. นี่เป็นข้ออุปมาเหมือนคนรักษาประตู.

[การกำหนดลมหายใจเปรียบเหมือนเลื่อย]

ส่วนข้ออุปมาเหมือนเลื่อย ควรทราบจำเดิมแต่ต้นไป. สมดังคำที่ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร กล่าวไว้ว่า

นิमित ลมหายใจเข้า และลมหายใจ

ออก มิใช่เป็นอารมณ์แห่งจิตดวงเดียว และ

เมื่อบุคคลไม่รู้ธรรมทั้ง ๓ ประการ ข่อมไม่

ได้ภาวนา (ภาวนาข่อมไม่สำเร็จ). นิमित ลม

หายใจเข้าและลมหายใจออก มิใช่เป็น

อารมณ์แห่งจิตดวงเดียว และเมื่อบุคคลรู้ซึ่ง

ธรรม ๓ ประการ ข่อมได้ภาวนา.

ถามว่า ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ จะไม่เป็นอารมณ์แห่งจิตดวงเดียว และธรรม ๓ ประการเหล่านี้ จะไม่ปรากฏก็หามิได้ จิตจะไม่ถึงความฟุ้งซ่าน ประชาน (ความเพียร) ข่อมปรากฏ แลพระโยคาวจรจะทำประโยชน์ให้สำเร็จ ได้บรรลุคุณวิเศษอย่างไร.

แก้วว่า เปรียบเหมือนต้นไม้ที่เขาวางไว้บนภาคพื้นที่ยี่สิบแปดมอ บุรุษเอาเลื่อยเลื่อยต้นไม้ขึ้น สติของบุรุษ ย่อมปรากฏ ด้วยอำนาจแห่งฟันเลื่อยที่ถูกต้นไม้ และเขาย่อมไม่ได้ใส่ใจถึงฟันเลื่อยที่ผ่านมาหรือผ่านไป ทั้งฟันเลื่อยที่ผ่านมาหรือผ่านไป จะไม่ปรากฏก็หาไม่ได้ ประชาน (ความเพียรในการตัดต้นไม้) ย่อมปรากฏ และเขาย่อมให้ประโยชน์ (กิริยาที่ตัดต้นไม้ขึ้น) สำเร็จได้* นิमितคือสติเป็นเครื่องเข้าไปผูกไว้ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่เขาวางไว้บนภาคพื้นที่ยี่สิบแปดมอ ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก เปรียบเหมือนฟันเลื่อย ภิกษุหนึ่งตั้งสติไว้มั่น ที่ปลายจมูกหรือที่ริมฝีปาก ย่อมไม่ได้ใส่ใจถึงลมหายใจเข้าและลมหายใจออกที่ผ่านมาหรือที่ผ่านไป ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกที่ผ่านมาหรือผ่านไป จะไม่ปรากฏก็หาไม่ได้ ประชาน ย่อมปรากฏ และภิกษุหนึ่งย่อมให้ประโยชน์สำเร็จได้ ทั้งบรรลुकุณพิเศษด้วย เหมือนบุรุษตั้งสติไว้ ด้วยอำนาจแห่งฟันเลื่อยซึ่งถูกต้นไม้ เขาย่อมไม่ได้ใส่ใจถึงฟันเลื่อยที่ผ่านมาหรือที่ผ่านไป ทั้งฟันเลื่อยที่ผ่านมาหรือผ่านไป จะไม่ปรากฏก็หาไม่ได้ ประชานย่อมปรากฏ และเขาย่อมทำประโยชน์ให้สำเร็จได้ ฉะนั้น คำว่า ประชาน ความว่า ประชานเป็นไฉน ? กายก็ดี จิตก็ดี ของภิกษุผู้ปรารถนาความเพียรย่อมควรแก่การงาน, นี่เป็นประชาน. ประโยค เป็นไฉน ? ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียร ย่อมละอุปกิเลสได้ วิตกย่อมสงบไป, นี่เป็นประโยค. คุณพิเศษเป็นไฉน ? ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียร ย่อมละสังโยชน์ได้ อนุสัยย่อมหมดสิ้นไป, นี่เป็นคุณพิเศษ. ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ ย่อมไม่เป็นอารมณ์แห่งจิตดวงเดียว และธรรม ๓ ประการเหล่านี้ จะไม่ปรากฏก็หาไม่ได้, จิตย่อมไม่ถึงความฟุ้งซ่าน, ประชาน (ความเพียร) ย่อมปรากฏ, และพระโยคาวจร ทำให้ประโยชน์ (การหมั่นประกอบภาวนา) สำเร็จได้ ทั้งได้บรรลुकุณพิเศษด้วย.

* บาลีที่เพิ่มเติม มีศัพท์ว่า วิเสสมริจฺจติ. ขุ. ปฎิ. ๓๑/๒๕๖.

ภิกษุใด เจริญอานาปานัสสติให้
บริบูรณ์ดี อบรมมาโดยลำดับ ตามที่พระ
พุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้ว, ภิกษุนั้นย่อมทำ
โลกนี้ให้สว่างได้ เหมือนพระจันทร์พ้นแล้ว
จากหมอก ฉะนั้นแล.*

ข้อนี้อุปมาเหมือนเลื่อย.

ถ้าในข้ออุปมาเหมือนเลื่อยนี้ พึงทราบว่าเป็นเหตุเพียงไม่ใส่ใจด้วยอำนาจ
สมหทัยใจเข้าและสมหทัยใจออก ที่ผ่านมาแล้ว ๆ เท่านั้น เป็นประโยชน์แก่
ภิกษุนั้น. กรรมฐานนี้เมื่อภิกษุบางรูป มนสิการนิมิต ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่
ชักช้าเลย และรูปนา กล่าวคืออัปปนา ซึ่งประกอบด้วยองค์ฌานที่เหลือ ก็
ย่อมสำเร็จ. แต่สำหรับภิกษุบางรูปมีจำเดิมแต่เวลามนสิการโดยอำนาจการนับ
นั้นแล คือตั้งแต่เวลาทำไว้ในใจด้วยอำนาจการนับ เมื่อความกระวนกระวาย
ทางกายสงบไป ด้วยอำนาจสมหทัยใจเข้าและสมหทัยใจออกที่หยาบดับไปโดย
ลำดับ กายก็ดี จิตก็ดี ย่อมเป็นของเบา ร่างกายย่อมเป็นดุจถึงอาการลอยขึ้น
ไปในอากาศเหมือนภิกษุผู้มีกายกระสับกระส่าย เมื่อนั่งลงบนเตียงหรือตั้ง
เตียงและตั้งข้อมโณนเอน คดงอไป เครื่องปูลาดข้อมยันเป็นเกลียว, แต่เมื่อ
เธอมีกายไม่กระสับกระส่าย นั้นลง เตียงและตั้งข้อมไม่โณนเอน ไม่คดงอ
เครื่องปูลาดก็ไม่ยันเป็นเกลียว, เตียงตั้งเป็นเหมือนเต็มด้วยปุยนุ่น, เพราะ
เหตุไร ? เพราะเหตุว่า กายไม่กระสับกระส่าย ย่อมเป็นของเบาฉะนั้น. เมื่อ
ลมอัสสาสะและปัสสาสะที่หยาบดับไปแล้ว จิตของภิกษุนั้นมีนิมิต คือ ลม
ดับไปแล้ว จิตดวงต่อ ๆ ไป ซึ่งมโหรรณคือนิมิตที่ละเอียดจนละเอียดกว่าจิต

* บุ. ปฎิ. ๓๑/๒๕๗-๒๕๘.

ถามว่า จิตดวงต่อ ๆ ไป ย่อมเป็นไปอย่างไร ?

แก้วว่า เปรียบเหมือนบุรุษ ฟังเอาซึ่งเหล็กท่อนใหญ่ตีกังสดาล ด้วยการตีเพียงครั้งเดียว เสียงดัง ฟังเกิดขึ้น, จิตของบุรุษนั้น ซึ่งมีเสียงดัง (หยาบ) เป็นอารมณ์ ฟังเป็นไป, เมื่อเสียงดังดับไป ต่อจากนั้นภายหลัง จิตซึ่งมีเสียงละเอียดเป็นอารมณ์ ฟังเป็นไป, แม้เมื่อจิตซึ่งมีนิमित คือเสียงละเอียดเป็นอารมณ์นั้นดับไปแล้ว จิตดวงต่อ ๆ ไป ซึ่งมีอารมณ์คือนิมิตที่ละเอียดจนละเอียดกว่าจิต ซึ่งมีนิमित คือเสียงละเอียด เป็นอารมณ์นั้น ย่อมเป็นไปทีละเดียว ฉะนั้น, จิตซึ่งมีนิमितคือลมอัสสาสะและปัสสาสะเป็นอารมณ์นั้น บัณฑิตพึงทราบว่า ย่อมเป็นไปฉนั้น. แม้ข้อนี้สมจริงดังคำที่พระธรรมเสนาบดีสารีบุตรกล่าวไว้ว่า เปรียบเหมือนบุคคลตีกังสดาล (เสียงดังคือเสียงหยาบ ย่อมกระจายไปก่อน)* ดังนี้ เป็นต้น. ควรให้พิสดาร. เหมือนอย่างว่า กรรมฐานเหล่านี้ ย่อมปรากฏชัดในชั้นสูง ๆ ขึ้นไป ฉะนั้น, อานาปานัสสติกรรมฐานนี้จะเป็นฉนั้น ก็หาไม่ได้. แต่อานาปานัสสติกรรมฐานนี้ เมื่อภิกษุเจริญ ๆ ในชั้นสูงขึ้นไป ย่อมถึงความเป็นของละเอียด คือจะไม่ถึงแม้ความปรากฏ. ก็เมื่อกรรมฐานนั้น ไม่ปรากฏอยู่อย่างนั้น ภิกษุนั้นไม่ควรลุกขึ้นจากอาสนะ ตบพ่อนั่งไปเสีย. ไม่ควรลุกขึ้น ด้วยคิดว่า จะพึงทำอย่างไร ? เราจักถามพระอาจารย์ หรือว่า บัดนี้กรรมฐานของเราเสื่อมแล้ว. จริงอยู่เมื่อเธอให้อริยาบถกำเริบเดินไป กรรมฐานย่อมปรากฏเป็นของใหม่ ๆ เรื่อยไป; เพราะเหตุฉนั้น ควรนั่งอยู่ตามเดิมนั้นแหละ นำกรรมฐานมาจากที่ถูกต้องตามปกติ.

* บุ. ปฎิ. ๓๑/๒๓๕.

[อุบายเป็นเหตุนำอานาปานัสสติกรรมฐานมา]

ในอธิการว่าด้วยอานาปานัสสติกรรมฐานนั้น มีอุบายเป็นเครื่องนำมาดังต่อไปนี้:-

จริงอยู่ ภิกษุนั้น รู้ว่ากรรมฐานไม่ปรากฏ ควรพิจารณาสำเนียงอย่างนี้ว่า ชื่อว่า ลมหายใจเข้าและหายใจออกนี้ มีอยู่ในที่ไหน? ไม่มีในที่ไหน ของใครมี? ของใครไม่มี?

ภายหลัง เมื่อภิกษุนั้น พิจารณาอยู่อย่างนี้ ก็รู้ได้ว่า ลมหายใจเข้าและหายใจออกนี้ (ของทารกผู้อยู่) ภายในท้องของมารดา ไม่มี พวกชนผู้ดำนาก็ไม่มี. พวกอสังขยสัตว์ คนตายแล้ว ผู้เข้าจุตตณาน ท่านผู้พร้อมเพรียงด้วยรูปภพและอรูปภพ ท่านเข้านิโรธ ก็ไม่มีเหมือนกัน แล้วพึงตั้งเตือนตนด้วยตนเองอย่างนี้ว่า แน่ะบัณฑิต! ตัวเธอไม่ใช่ผู้อยู่ในท้องของมารดา ไม่ใช่ผู้ดำน้า ไม่ใช่เป็นอสังขยสัตว์ ไม่ใช่คนตาย ไม่ใช่ผู้เข้าจุตตณาน ไม่ใช่ผู้พร้อมเพรียง ด้วยรูปภพ และอรูปภพ ไม่ใช่ผู้เข้านิโรธ มิใช่หรือ? ตัวเธอยังมีลมหายใจเข้าและหายใจออกอยู่แท้ ๆ, แต่ตัวเธอก็ไม่สามารถจะกำหนดได้ เพราะยังมีปัญญาอ่อน.

ภายหลัง เธอนั้น ควรตั้งจิตไว้ด้วยอำนาจที่ลมถูกต้องโดยปกติตนเอง ให้มนสิการเป็นไป. จริงอยู่ ลมหายใจเข้าและหายใจออกนี้ กระทบโครงงมูกของผู้มีงมูกยาวผ่านไป, กระทบริมฝีปากข้างบนของผู้มีงมูกสั้นผ่านไป. เพราะฉะนั้น เธอนั้น จึงควรตั้งนimitไว้ว่า ลมหายใจเข้าและหายใจออก ย่อมกระทบฐานช้อน. ความจริง พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! เราไม่กล่าวการเจริญอานาปานัสสติแก่ภิกษุผู้หลงลืมสติ ไม่รู้สีกตัวอยู่.*

* ม. อุป. ๑๔/๑๕๖-๗.

จริงอยู่ กรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมสำเร็จแก่ผู้มีสติ มีความรู้ตัวเท่านั้น แม้ก็จริง, ถึงกระนั้น กรรมฐานอย่างอื่น นอกจากอานาปานัสสติกรรมฐานนี้ ย่อมปรากฏได้แก่ผู้ที่มีมนสิการอยู่. แต่อานาปานัสสติกรรมฐานนี้เป็นภาระหนัก เจริญสำเร็จได้ยาก ทั้งเป็นภูมิแห่งมนสิการ ของมหาบุรุษทั้งหลาย คือ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพุทธบุตรเท่านั้น, ไม่ใช่เป็นกรรมฐานต่ำต้อย, ทั้งมิได้เป็นกรรมฐานที่สัตว์ผู้ต่ำต้อยช่องเสพ, เป็นกรรมฐานสงบและละเอียด โดยประการที่มหาบุรุษทั้งหลายยอมทำไว้ในใจ ; เพราะฉะนั้นในอานาปานัสสติกรรมฐานนี้ จำต้องปรารณาสติและปัญญาอันมีกำลัง. เหมือนอย่างว่า ในเวลาชุนผ้าสาฎกเนื้อเกลี้ยง แม้เข็มก็จำต้องปรารณาอย่างเล็ก, แม้ด้ายซึ่งร้อยในบ่วงเข็ม ก็จำต้องปรารณาเส้นละเอียดกว่านั้น ฉะนั้น, ในเวลาเจริญกรรมฐานนี้ ซึ่งเป็นเช่นกับผ้าสาฎกเนื้อเกลี้ยงก็ฉะนั้นเหมือนกัน สติมีส่วนเปรียบด้วยเข็มที่ดี ปัญญาที่สัมปยุตด้วยสตินั้นมีส่วนเปรียบด้วยด้ายร้อยบ่วงเข็มที่ดี จำต้องปรารณาให้มีกำลัง.

ก็แล ภิกษุผู้ประกอบด้วยสติและปัญญานั้นแล้ว ไม่จำต้องแสวงหาลมหายใจเข้าและหายใจออกนั้น นอกจากโอกาสที่ลมถูกต้องโดยปกติ. เปรียบเหมือนชาวนาไถนาแล้วปล่อยพวกโคถึก ให้บ่ายหน้าไปสู่ที่หากิน แล้วพึงนั่งพักที่ร่มไม้, คราวนั้นพวกโคถึกเหล่านั้นของเขาก็เข้าคางไป โดยเร็ว. ชาวนาผู้ฉลาด ประสงค์จะจับโคถึกเหล่านั้นมาเทียมไถอีก จะไม่เดินตามรอยเท้าโคถึกเหล่านั้นเข้าไปยังคาง, โดยที่แท้ เขาจะ ถือเอาเชือกและประดักเดินตรงไปยังทำนน้ำซึ่งโคถึกเหล่านั้นลงที่เดียว นั่งหรือนอนคอยอยู่. เวลานั้นเขาได้เห็นโคเหล่านั้น ซึ่งเที่ยวไปสิ้นทั้งวัน แล้วลงไปสู่ทำน้ำดื่มอาบและกินน้ำแล้วจึงขึ้นมายืนอยู่ จึงเอาเชือกผูกแล้วเอาประดักทิ่มแทง นำไปเทียม (ไถ) ทำการ

งานอีก ฉันทใด ภิกษุนั้นก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ไม่จำเป็นต้องแสวงหาลมหายใจเข้า และหายใจออก นอกจากโอกาสที่ลมถูกต้องโดยปกติ แต่พึงถือเอาเชือก คือสติ และประคองคือปัญญาแล้ว ตั้งจิตไว้ในโอกาสที่ลมถูกต้องโดยปกติ ยังมนสิการให้เป็นไป. เพราะว่า เมื่อเธอมนสิการอยู่อย่างนั้น ต่อกาลไม่นานเลย ลมหายใจเข้าและหายใจออกนั้น จะปรากฏคุณพวกโคปรากฏที่ทำลงคัมจะนั้น. ในลำดับนั้น เธอพึงเอาเชือกคือสติผูกประกอบไว้ในที่นั้นนั่นแหละ แล้วทางด้วยประคองคือปัญญาตามประกอบกรรมฐานอีก. เมื่อเธอหมั่นประกอบอยู่อย่างนั้น ต่อกาลไม่นานเลย นิमितจะปรากฏ.

อาจารย์บางพวกกล่าวไว้ว่า ก็นิมิตนี้นั้น ย่อมไม่เป็นเช่นเดียวกันแก่พระโยคาวจรทุกรูป. อนึ่งแล นิมิตนั้น ย่อมปรากฏแก่พระโยคาวจรบางรูป คุจบุยุ่น คุจบุยฝ้าย และคุจสายลม ให้เกิดสุขสัมผัส.

ส่วนวินิจฉัยในอรรถกถา มีดังต่อไปนี้:- จริงอยู่ นิมิตนี้ ย่อมปรากฏแก่พระโยคาวจรบางรูป คุจดวงดาว คุจพวงแก้วมณี และคุจพวงแก้วมุกดา บางรูปปรากฏเป็นของมีสัมผัสหยาบ คุจเมล็ดฝ้าย และคุจเสี้ยนไม้แก่น, บางรูปปรากฏเป็นของสายสังวาลที่ยาว คุจพวงแห่งดอกคำ และคุจเปลวควันไฟ, บางรูปคุจใยแมลงมุมที่กว้าง คุจช่อกลีบเมฆ คุจดอกปทุม คุจล้อรถ คุจมณฑลจันทร์ และคุจมณฑลพระอาทิตย์ ฉะนั้น.

ก็แล กรรมฐานนี้นั้นเป็นอันเดียวกันแท้ๆ แต่ปรากฏโดยความต่างกัน เพราะมีสัญญาต่างกัน เหมือนบรรดาภิกษุหลายรูปด้วยกัน นั่งสาธยายพระสูตรอยู่ เมื่อภิกษุรูปหนึ่ง พู่ว่า พระสูตรนี้ ย่อมปรากฏแก่พวกท่านเป็นเช่นไร? รูปหนึ่งพู่ว่า ย่อมปรากฏแก่ผม เป็นเหมือนแม่น้ำไหลตกจากภูเขาใหญ่, อีกรูปอื่น พู่ว่า ย่อมปรากฏแก่ผม เป็นเหมือนแนวป่าแห่งหนึ่ง,

รูปอื่นพูดว่า ย่อมปรากฏแก่ผม เป็นเหมือนรูกชาติที่เพียบพร้อมด้วยภาระคือ
ผลไม้ ซึ่งมีร่มเงาเย็น สมบูรณ์ด้วยกิ่ง. จริงอยู่ พระสูตรของเธอเหล่านั้น
ก็เป็นสูตรเดียวกันนั่นเอง แต่ปรากฏโดยความเป็นของต่างกัน เพราะมีสัญญา
ต่างกัน ฉะนั้น. ความจริง ธรรมฐานนี้ เกิดแต่สัญญา มีสัญญาเป็นต้นเหตุ
มีสัญญาเป็นแดนเกิด ; เพราะฉะนั้น พึงทราบว่าย่อมปรากฏโดยความต่างกัน
เพราะมีสัญญาต่างกัน.

[ธรรม ๓ อย่างมีบริบูรณ์ธรรมฐานจึงถึงอัปนา]

ก็ บรรดาลมหายใจเข้า หายใจออก และนิมิตนี้ จิตที่มีลมหายใจเข้า
เป็นอารมณ์ ก็อย่างหนึ่งต่างหาก จิตที่มีลมหายใจออกเป็นอารมณ์ ก็อย่างหนึ่ง
จิตที่มีนิมิตเป็นอารมณ์ ก็อย่างหนึ่ง. จริงอยู่ ธรรมฐานของภิกษุผู้ไม่มีธรรม
๓ อย่างนั้น ย่อมไม่ถึงอัปนา ไม่ถึงอุปจาระ. ส่วนธรรมฐานของภิกษุผู้มี
ธรรม ๓ อย่างนี้ ย่อมถึงอัปนาและอุปจาระด้วย. สมจริงดังคำที่ท่านพระ-
ธรรมเสนาบดีสารีบุตรกล่าวไว้ว่า

นิมิต ลมหายใจเข้า และลมหายใจ

ออก มิใช่เป็นอารมณ์แห่งจิตดวงเดียว, และ
เมื่อภิกษุไม่รู้ธรรม ๓ ประการ ย่อมไม่ได้
ภาวนา (ย่อมไม่สำเร็จ), นิมิต ลมหายใจเข้า
และลมหายใจออก มิใช่เป็นอารมณ์แห่งจิต
ดวงเดียว, และเมื่อภิกษุรู้ซึ่งธรรม ๓ ประการ
ย่อมได้ภาวนา.*

พระอาจารย์ทั้งหลาย ผู้กล่าวที่มณิกาย ได้กล่าวไว้ก่อนว่า ก็
เมื่อนิมิตปรากฏแล้วอย่างนั้น ภิกษุนั้นควรไปสำนักของอาจารย์ แล้วบอกว่า

* บุ. ปฎิ. ๓๑/๒๕๗.

นิมิตชื่อเห็นปานนี้ ย่อมปรากฏแก่ผมขอรับ ส่วนอาจารย์ไม่ควรพูดว่า นั่น
เป็นนิมิต หรือว่า ไม่ใช่นิมิต ควรพูดว่า ย่อมเป็นอย่างนั้นละ คุณ ! แล้ว
จึงพูดว่า คุณจงมนสิการบ่อย ๆ. จริงอยู่เมื่ออาจารย์พูดว่า เป็นนิมิต เธอ
จะพึงถึงความถอยหลัง, เมื่ออาจารย์พูดว่า ไม่ใช่นิมิต เธอก็จะเป็นผู้หมดหวัง
จมอยู่, เพราะเหตุนี้ ไม่ควรพูดแม้ทั้งสองอย่างนั้น. ควรประกอบเธอนั้น
ไว้ในมนสิการนั้นแล. ส่วนอาจารย์ทั้งหลายผู้กล่าวมัชฌิมนิกายได้กล่าวไว้ว่า
เธอ อันอาจารย์พึงพูดว่า นี่เป็นนิมิต คุณ ! ขอให้คุณจงมนสิการกรรมฐาน
บ่อย ๆ เกิดสติบุรุษ !

ภายหลัง เอรูปนนั้น พึงตั้งจิตไว้ในนิมิตนั่นเอง. จำเดิมแต่ปฏิภาณ-
นิมิตเกิดขึ้นนี้ ภาวานาของเอรูปนนั้น ย่อมมิได้ด้วยอำนาจการตั้งไว้ด้วย
ประการอย่างนี้. สมจริงดังคำที่พระโบราณจารย์ทั้งหลายกล่าวไว้ว่า

พระโยคีผู้เป็นธีรชน เมื่อตั้งจิตไว้

ในนิมิต เจริญลมหายใจเข้า และหายใจออก

ซึ่งมีอาการต่าง ๆ อยู่ชื่อว่า ย่อมผูกจิตของ

ตนไว้.

จำเดิมตั้งแต่ต้นนิมิตปรากฏ โดยนัยดังกล่าวแล้วนั้น นิเวศทั้งหลาย
ย่อมเป็นอันพระโยคินั้นข่มได้โดยแท้ กิเลสทั้งหลาย สงบนิ่ง สถิตเข้าไปตั้งมั่น
ที่เดียว จิตก็ตั้งมั่น เช่นกัน.

[จิตย่อมตั้งมั่นเป็นสมาธิด้วยองค์]

จริงอยู่ จิตนี้ ย่อมชื่อว่าเป็นธรรมชาติตั้งมั่น ด้วยองค์ ๒ คือ ด้วย
การละนิเวศในอุปจารภูมิ หรือด้วยความปรากฏแห่งองค์ในปฏิลาภภูมิ.
บรรดาภูมิ ๒ อย่างนั้น ที่ชื่อว่า อุปจารภูมิ ได้แก่ อุปจารสมาธิ. ที่ชื่อว่า
ปฏิลาภภูมิ ได้แก่ อัปปนาสมาธิ.

ถามว่า สมาธิทั้งสองนั้น มีการทำต่างกันอย่างไร ?

แก้วว่า อุปจารสมาธิ เล่นไปในกุศลวิถีแล้ว ก็ยังลงสู่ภวังค์.

อัปนาสมาธิ เมื่อพระโยคินั่งแนบสนิทตลอดทั้งวัน เล่นไปในกุศลวิถีแม้ตลอดทั้งวัน ก็ไม่หยั่งลงสู่ภวังค์. บรรดาสมาธิ ๒ อย่างเหล่านี้ จิตย่อมเป็นธรรมชาติตั้งมั่นด้วยอุปจารสมาธิ เพราะนิमितปรากฏ. ภายหลัง ภิกษุนี้ไม่เพียงมโนมยนิมิตนั้นโดยดี ทั้งไม่พิจารณาโดยลักษณะ. ก็อีกอย่างหนึ่งแลเธออย่าประมาท ควรรักษานิमितไว้ ดูพระมเหสีของกษัตริย์ ทรงรักษาครรภ์แห่งพระเจ้าจักรพรรดิ และดูขาวนารักษารวงแห่งข้าวสาลีและข้าวเหนียวฉะนั้น. จริงอยู่ นิमितที่รักษาไว้ได้ ย่อมจะอำนวยผลแก่เธอ.

เมื่อพระโยคิรักษานิमितไว้ได้ จะไม่

มีความเสื่อม จากอุปจารณาทิตนได้แล้ว

เมื่อไม่มีการอารักขา (นิमित) ณาทิตนได้

แล้ว ๆ ก็ะพินาศไป ฉะนั้นแล.

[อุบายสำหรับรักษาอานาปานัสสติกรรมฐานไม่ให้เสื่อม]

ในอธิการแห่งอานาปานัสสติกรรมฐานนั้น มีอุบายสำหรับรักษาดังต่อไปนี้:- ภิกษุนั้น ควรเว้นอสัปปายะ ๗ อย่างเหล่านี้ คือ อาวาส ๑ โคจร ๑ การสนทนา ๑ บุคคล ๑ โภชนะ ๑ ฤดู ๑ อิริยาบถ ๑ แล้วเสทสัปปายะ ๗ อย่างเหล่านั้นนั้นแล มโนมยนิมิตนั้นบ่อย ๆ.

พระโยคินั้น ครั้นทำนิมิตให้มั่นคงด้วยการเสทสัปปายะอย่างนั้นแล้ว ควรรอกอยความเจริญของงามไพบูลย์ บำเพ็ญความเพียรไม่ละทิ้งอัปนาโกศล ๑๐ อย่างเหล่านั้น คือ ทำวัตรให้สละสลวย ๑ ประคองอินทรีย์ให้เป็นไปเสมอ ๑ ฉลาดในนิมิต ๑ ข่มจิตในสมัยที่ควรข่ม ๑ ประคองจิตในสมัยที่ควรประคอง ๑

ปลอมจิตให้ร่าเริงในสมัยที่ควรปลอมจิตให้ร่าเริง ๑ เพ่งดูจิตในสมัยที่ควรเพ่งดู ๑ เว้นบุคคลผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น ๑ เสพบุคคลผู้มีจิตตั้งมั่น ๑ น้อมไปในสมาธินั้น ๑.

เมื่อพระโยคีนั่นหมั่นประกอบโดยนัยดังกล่าวมาอย่างนี้อยู่ มโนทวาราวชชนะ ซึ่งมีนิमितเป็นอารมณ์ ตัดภวังค์แล้วก็เกิดขึ้นขณะที่ควรกล่าวว่า อปปนา จักเกิดขึ้นในบัดนี้. ก็เมื่อมโนทวาราวชชนะนั้นดับไป บรรดาชวนะทั้งหลาย ๔ หรือ ๕ ควง ยึดเอาอารมณ์นั้นแน่นแลแล่นไป ซึ่งชวนะดวงแรก ชื่อปริกรรม ที่ ๒ ชื่ออุปจาระ ที่ ๓ ชื่ออนุโลม ที่ ๔ ชื่อโคตรภู ที่ ๕ ชื่ออปปนาจิต อีกอย่างหนึ่ง ดวงแรกเรียกว่าปริกรรมและอุปจาระ ที่ ๒ เรียกว่าอนุโลม ที่ ๓ เรียกว่า โคตรภู ที่ ๔ เรียกว่า อปปนาจิต. จริงอยู่ ชวนะดวงที่ ๔ เท่านั้น บางทีที่ ๕ ย่อมเป็นไป* ไม่ถึงดวงที่ ๖ หรือที่ ๗ เพราะอาสัณภวังค์ (ภวังค์ใกล้อปปนา) ตกไป.

ส่วนพระโคตมคฤณะ ผู้ชำนาญอุภิสรรณ กล่าวไว้ว่า กุศลธรรมทั้งหลาย ย่อมเป็นธรรมมีกำลัง โดยอาเสวนปัจจัย เพราะฉะนั้น ชวนะย่อมถึงที่ ๖ หรือที่ ๗. คำนั้นถูกคัดค้านในอรรถกถาทั้งหลาย. ในชวนจิตเหล่านั้น จิตที่เป็นบุรพภาค เป็นกามาวจร ส่วนอปปนาจิตเป็นรูปาวจร. ปฐมฌาน ซึ่งละองค์ ๕ ประกอบด้วยองค์ ๕ สมบูรณ์ด้วยลักษณะ ๑๐ มีความงาม ๓ ย่อมเป็นอันพระโยคินีบรรลุแล้ว โดยนัยดังกล่าวมาจะนี้. เธอยังองค์ฌานทั้งหลาย มีวิตกเป็นต้นให้สงบราบคาบในอารมณ์นั้นนั่นเอง ย่อมบรรลุฌานที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔. และด้วยเหตุมีประมาณเพียงนี้ เธอย่อมเป็นผู้ถึงที่สุดแห่งภาวนา ด้วยอำนาจแห่งการหยุดไว้. ในอธิการนี้ มีสังเขปกถาเท่านี้ ส่วน

* โยชนา ๑/๓๓๘ แก่ อปเปติ เป็น ปวตตติ

นักศึกษาผู้ต้องการความพิสดาร ฟังถือเอาจากปกรณ์วิเสส ชื่อวิสุทธิมรรคเถิด.

ส่วนในกายนุปัสสนานี้ ภิกษุผู้บรรลุจุดตถุณแล้วอย่างนั้น มีความประสงค์ที่จะเจริญกรรมฐาน ด้วยอำนาจการกำหนดและการเปลี่ยนแปลง แล้วบรรลุความหมดจด กระทำมานั้นนั้นแล ให้ถึงความชำนาญชำนาญ (วสี) ด้วยอาการ ๕ อย่าง กล่าวคือ **อวัชชนะ** การรำพึง **สมาปัชชนะ** การเข้า **อธิฐานะ** การตั้งใจ **วฐานะ** การออก และ **ปัจเจกขณะ** การพิจารณา แล้วกำหนด รูปและอรุปว่า รูป มีรูปเป็นหัวหน้า หรืออรุป มีรูปเป็นหัวหน้า แล้วเริ่มตั้งวิปัสสนา.

ถามว่า เริ่มตั้งวิปัสสนาอย่างไร ?

แก้วว่า จริงอยู่ พระโยคินั้น ครั้นออกจากฌานแล้วกำหนดองค์ฌาน ย่อมเห็นหทัยวัตถุ ซึ่งเป็นที่อาศัยแห่งองค์ฌานเหล่านั้น ย่อมเห็นภูตรูป ซึ่งเป็นที่อาศัยแห่งหทัยวัตถุนั้น และย่อมเห็นกรัษกายแม้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นที่อาศัยแห่งภูตรูปเหล่านั้น. ในลำดับแห่งการเห็นนั้น เธอย่อมกำหนดรูปและอรุปว่า องค์ฌานจัดเป็นอรุป, (หทัย) วัตถุเป็นต้นจัดเป็นรูป. อีกอย่างหนึ่ง เธอนั้น ครั้นออกจากสมาบัติแล้ว กำหนดภูตรูปทั้ง ๔ ด้วยอำนาจปฐวีธาตุเป็นต้น ในบรรดาส่วนทั้งหลายมีผมเป็นอาทิ และรูปซึ่งอาศัยภูตรูปนั้น ย่อมเห็นวิญญาน พร้อมทั้งสัมปยุตธรรมซึ่งมีรูปตามที่ตนกำหนดแล้วเป็นอารมณ์ หรือมีรูปวัตถุ และทวารตามที่ตนกำหนดแล้วเป็นอารมณ์. ลำดับนั้น เธอย่อมกำหนดว่า ภูตรูปเป็นต้น จัดเป็นรูป, วิญญานที่มีสัมปยุตธรรม จัดเป็นอรุป. อีกอย่างหนึ่ง เธอครั้นออกจากสมาบัติแล้ว ย่อมเห็นว่า กรัษกายและจิตเป็นที่เกิดขึ้นแห่ง ลมอัสสาสะและปัสสาสะ. เหมือนอย่างว่า เมื่อสูบของช่างทองยังสูบอยู่ ลมย่อมล้นจรไปมา เพราะอาศัยการสูบ และความพยายามอันเกิดจากการสูบนั่น

ของบุรุษ นั้นใด, ลมหายใจเข้าและหายใจออก ย่อมเข้าออก เพราะอาศัย
กายและจิตนั้นเหมือนกันแล. ลำดับนั้น เธอกำหนดลมหายใจเข้าหายใจออก
และกายว่า เป็นรูป, กำหนดจิตนั้นและธรรมที่สัมปยุตด้วยจิตว่า เป็นอรูป.
ครั้น เธอกำหนดนามรูปด้วยอาการอย่างนั้นแล้ว ย่อมแสวงหาปัจจัยแห่งนามรูป
นั้น. และเธอเมื่อแสวงหาอยู่ ก็ได้เห็นปัจจัยมีวิชาและตณหาเป็นต้นนั้นแล้ว
ย่อมข้ามความสงสัยปรารถความเป็นไปแห่งนามรูปในกาลทั้ง ๓ เสียได้.

เธอนั้น ข้ามความสงสัยได้แล้ว ยกไตรลักษณ์ขึ้นด้วยอำนาจพิจารณา
กลาป ละวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ อย่าง มีโอภาสเป็นต้น ซึ่งเกิดขึ้นแล้วในส่วน
เบื้องต้น ด้วยอุทยัพพยานุปัสสนา (การพิจารณาเห็นความเกิดและความดับ)
กำหนดปฏิบัติทาญาณที่พ้นจากอุปกิเลสว่า เป็นมรรค ละความเกิดเสีย ถึง
กังคานุปัสสนา (การพิจารณาเห็นความดับ) เบื่อหน่ายคลายกำหนดพ้นไปใน
สรรพสังขาร ซึ่งปรากฏโดยความเป็นของน่ากลัว ด้วยพิจารณาเห็นความดับ
ติดต่อกันไป ได้บรรลุวิมรรคทั้ง ๔ ตามลำดับ แล้วตั้งอยู่ในพระอรหัตผล
ถึงที่สุดแห่งปัจเจกขณญาณ ๑๘ อย่าง เป็นอัครทักษิณแห่งโลก พร้อมทั้ง
เทวดา. ก็การเจริญอานาปานัสสติสมาธิ ของภิกษุผู้ประกอบในอานาปาน-
กรรมฐานนั้น ตั้งต้นแต่การนับ จนถึงมรรคผลเป็นที่สุด จบบริบูรณ์เพียง
เท่านั้นแล.

นี้พรรณนาปฐมจตุกกะโดยอาการทุกอย่าง

ก็เพราะใน ๓ จตุกกะนอกนี้ ขึ้นชื่อนัยแห่งการเจริญกรรมฐาน
แผนกหนึ่งย่อมไม่มี, เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาควรทราบเนื้อความแห่ง ๓ จตุกกะ
เหล่านั้น โดยนัยแห่งการพรรณนาตามบทนั้น แล.

บทว่า ปิติปฏิสัเวที ความว่า เธอย่อมสำเหนียกว่า เราจักทำปิติให้รู้แจ้ง คือทำให้ปรากฏหายใจเข้า หายใจออก. บรรดาปิติและสุขเหล่านั้น ปิติ ย่อมเป็นอันภิกษุรู้แจ้งแล้วโดยอาการ ๒ อย่าง คือ โดยอารมณ์ และโดยความไม่มมกาย.

ถามว่า ปิติ ย่อมเป็นอันภิกษุรู้แจ้งแล้ว โดยอารมณ์อย่างไร ?

แก้วว่า ภิกษุนั้นย่อมเข้าฌานทั้ง ๒ (ปฐมฌานและทุติยฌาน) ซึ่งมีปิติ, ปิติชื่อว่าเป็นอันภิกษุนั้นรู้แจ้งแล้วโดยอารมณ์ ด้วยการได้ฌานในขณะที่เข้าสมาบัติ เพราะอารมณ์เป็นธรรมชาติอันภิกษุนั้นรู้แจ้งแล้ว.

ถามว่า ปิติ ย่อมเป็นอันภิกษุรู้แจ้งแล้วโดยความไม่มมกายอย่างไร ?

แก้วว่า ภิกษุนั้นเข้าฌานทั้ง ๒ ซึ่งมีปิติออกจากฌานแล้วย่อมพิจารณาปิติที่สัมปยุตด้วยฌาน โดยความสิ้น ความเสื่อม, ปิติชื่อว่าเป็นอันภิกษุรูปนั้นรู้แจ้งแล้ว โดยความไม่มมกาย เพราะแทงตลอดลักษณะ ในขณะที่แห่งวิปัสสนา. ข้อนี้ สมจริงดังคำที่ท่านพระธรรมเสนาบคิสารีบุตร กล่าวไว้ในปฏิสัมภิทาวา เมื่อภิกษุรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจเข้ายาว สติย่อมตั้งมั่น, ปิตินั้น ย่อมเป็นอันเธอนั้นรู้แจ้งแล้ว ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อภิกษุรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจออกยาว สติย่อมตั้งมั่น, ปิตินั้น ย่อมเป็นอันเธอรู้แจ้งแล้ว ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อภิกษุรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจเข้าสั้น สติย่อมตั้งมั่น, ปิตินั้น ย่อมเป็นอันเธอนั้นรู้แจ้งแล้ว ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อภิกษุรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจลมหายใจออกสั้น สติย่อมตั้งมั่น, ปิตินั้นย่อมเป็นอันเธอนั้นรู้แจ้งแล้ว ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อภิกษุรู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจ

ความเป็นผู้รู้แจ้งกองลมทั้งปวง หายใจเข้าและหายใจออก สติย่อมตั้งมั่น
ปีตินั้น ย่อมเป็นอันธอนันรู้แจ้งแล้ว ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อภิกษุ
รู้ความที่จิตมีอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยอำนาจความเป็นผู้ระงับกายสังขาร
หายใจเข้าและหายใจออก สติย่อมตั้งมั่น, ปีตินั้น ย่อมเป็นอันธอนันรู้แจ้งแล้ว
ด้วยสตินั้น ด้วยญาณนั้น, เมื่อรำพึงถึง ปีตินั้น ย่อมเป็นอันธอนันรู้แจ้งแล้ว,
เมื่อรู้ เมื่อเห็น เมื่อพิจารณา เมื่ออธิษฐานจิต เมื่อน้อมใจไปด้วยศรัทธา
เมื่อระงับความเพียร เมื่อเข้าไปตั้งสติไว้ เมื่อตั้งจิตไว้มั่น เมื่อรู้ชัดด้วย
ปัญญา เมื่อรู้ยิ่งซึ่งธรรมที่ควรรู้อย่างยิ่ง เมื่อกำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อ
ละธรรมที่ควรละ เมื่อเจริญธรรมที่ควรเจริญ เมื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ควรทำ
ให้แจ้ง ปีตินั้น ย่อมเป็นอันธอนันรู้แจ้งแล้ว, ปีตินั้น เป็นอันธอนันรู้แจ้งแล้ว
ด้วยอาการอย่างนี้*.

แม้บทที่เหลือ ก็พึงทราบโดยเนื้อความตามนัยนี้นั้นแล. แต่ในสองบท
นี้มีความสักกว่าแปลกกัน ดังต่อไปนี้:- พึงทราบความเป็นผู้รู้แจ้งสุข ด้วย
อำนาจแห่งฌาน ๓, พึงทราบความเป็นผู้รู้แจ้งจิตสังขาร ด้วยอำนาจแห่งฌาน
ทั้ง ๔. ขันธ ๒ มีเวทนาเป็นต้น ชื่อว่าจิตสังขาร. ก็บรรดาสองบทนี้ ใน
สุขปฏิสังขเวทิตถ ทานพระสารีบุตรเถระกล่าวไว้ในปฏิสัมภิทา เพื่อแสดงภูมิ
แห่งวิปัสสนาว่า คำว่า สุข ได้แก่สุข ๒ อย่าง คือ กายิกสุข ๑ เจตสิกสุข ๑.

สองบทว่า ปุสฺสมุภยํ จิตฺตสฺสขารํ ความว่า ระงับ คือดับจิต-
สังขารที่หยาบ ๆ เสีย. ความดับจิตสังขารนั้น พึงทราบโดยพิสดารตามนัย
ดังที่กล่าวแล้วในกายสังขารนั้นแหละ.

อีกอย่างหนึ่ง บรรดาบทเหล่านี้ ในปิตฺติบท ท่านกล่าวเวทนาไว้ด้วย
ปิตฺติเป็นประธาน, ในสุขปฏิสังขเวทิตถ ท่านกล่าวเวทนาไว้โดยสรูปทีเดียว, ใน

* ขุ. ปฏิ. ๓๑/๒๘๑-๒.

จิตสังขารบทั้งสอง เป็นอันทันทก่าวเวทนาที่สัมปยุตด้วยสัญญาไว้ เพราะพระบาลีว่า สัญญาและเวทนา เป็นเจตสิก ธรรมเหล่านี้เนื่องด้วยจิต เป็นจิตสังขาร* ดังนี้. จตุกกะนี้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นผู้มีพระภาคเจ้าตรัสโดยเวทนานุปัสสนานัย ด้วยประการอย่างนี้.

แม้ในจตุกกะที่ ๓ มีวินัยจัตถะนี้:- บัณฑิตพึงทราบความเป็นผู้รู้แจ้งจิต ด้วยอำนาจแห่งฌาน ๔.

สองบทว่า อภิปรโมทญ์ จิตตํ ความว่า ภิกษุย่อมสำเนียงกว่าเราจักยังจิตให้บันเทิง คือให้ร่าเริง ได้แก่ ให้เบิกบานหายใจเข้าหายใจออก. ในสองบทนั้น ความบันเทิง ย่อมมิได้ด้วยอาการ ๒ อย่างคือ ด้วยอำนาจสมาธิ และด้วยอำนาจวิปัสสนา.

ถามว่า ความบันเทิง ย่อมมิได้ด้วยอำนาจสมาธิอย่างไร ?

แก้ว่า ภิกษุย่อมเข้าฌานทั้ง ๒ (ปฐมฌานและทุติยฌาน) ซึ่งมีปีติ. เรอนนั้นย่อมให้จิตรื่นเริง ด้วยปีติที่สัมปยุต ในขณะแห่งสมาบัติ.

ถามว่า ความบันเทิง ย่อมมิได้ด้วยอำนาจวิปัสสนาอย่างไร ?

แก้ว่า ภิกษุครั้นเข้าฌานทั้ง ๒ ซึ่งมีปีติ ออกจากฌานแล้วพิจารณาอยู่ซึ่งปีติที่สัมปยุตด้วยฌาน โดยความสิ้น ความเสื่อม. เธอทำปีติสัมปยุตด้วยฌานให้เป็นอารมณ์ ในขณะแห่งวิปัสสนาอย่างนั้นแล้ว ให้จิตรื่นเริง บันเทิงอยู่. ผู้ปฏิบัติอย่างนั้น ท่านเรียกว่าย่อมสำเนียงกว่า เราจักยังจิตให้บันเทิงหายใจเข้าหายใจออก.

สองบทว่า สมททํ จิตตํ ความว่า ดำรงจิตไว้เสมอ คือ ทั้งจิตไว้เสมอในอารมณ์ ด้วยอำนาจแห่งฌานมีปฐมฌานเป็นต้น. ก็หรือว่า เมื่อเธอเข้าฌานเหล่านั้นแล้วออกจากฌาน พิจารณาอยู่ซึ่งจิตที่สัมปยุตด้วยฌาน

* ขุ. ปฎิ. ๓๑/๒๘๓-๔.

โดยความสิ้น ความเสื่อม ความที่จิตมีอารมณ์เดียวชั่วขณะ (ขณิกสมาธิ) ย่อมเกิดขึ้น เพราะการแทงตลอดลักษณะ ในขณะที่แห่งวิปัสสนา ภิกษุผู้ดำรงจิตไว้เสมอ คือตั้งจิตไว้เสมอในอารมณ์ แม้ด้วยอำนาจแห่งความที่จิตมีอารมณ์เดียวชั่วขณะ ซึ่งเกิดขึ้นแล้วอย่างนั้น ท่านก็เรียกว่า ย่อมสำเนียงว่า เราจักตั้งจิตไว้มั่น หายใจเข้าหายใจออก.

สองบทว่า วิโมจย จิตฺตํ ความว่า เมื่อเปลื้อง เมื่อปล่อยจิตให้พ้นจากนิวรณ์ทั้งหลาย ด้วยปฐมฌาน คือ เมื่อเปลื้อง ปล่อยจิตให้พ้นจากวิตกวิจารณ์ ด้วยทุติยฌาน จากปิตติด้วยตติยฌาน จากสุขและทุกข์ด้วยจตุตถฌาน. ก็หรือว่า เธอเข้าฌานเหล่านั้นแล้วออกมาพิจารณาอยู่ซึ่งจิตที่สัมปยุตด้วยฌาน โดยความสิ้น ความเสื่อม ในขณะแห่งวิปัสสนา เธอนั้นเปลื้อง คือ ปล่อยจิตให้พ้น จากนิจสัญญา (ความสำคัญว่าเที่ยง) ด้วยอนิจจานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง) เปลื้อง คือ ปล่อยจิตให้พ้นจากสุขสัญญา (ความสำคัญว่าเป็นสุข) ด้วยทุกขานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นว่า เป็นทุกข์) จากอตตสัญญา (ความสำคัญว่าเป็นตัวตน) ด้วยอนัตตานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นว่าไม่ใช่ตัวตน) จากนั้นทิ (ความเพติดเพลิน) ด้วยนิพพิทานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นความเบื่อหน่าย) จากราคะ (ความกำหนัด) ด้วยวิราคานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นธรรมเครื่องคลายความกำหนัด) จากสมุทัย (ต้นเหตุที่ยังทุกข์ให้เกิด) ด้วยนิโรธานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นธรรมเป็นเครื่องดับ) จากอาทาน (ความยึดถือ) ด้วยปฏิบัติสัจจคานุปัสสนา (ความพิจารณาเห็นธรรมเป็นเครื่องสลัดคืนซึ่งอุปธิ) หายใจเข้าและหายใจออกอยู่. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า ย่อมสำเนียงว่า เราจักปล่อยจิตหายใจเข้า หายใจออก. จตุกกะนี้ บัณฑิตพึงทราบว่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยอำนาจแห่งจิตตานุปัสสนาอย่างนี้.

ส่วนในจตุกกะที่ ๔ มีวินิจัยดังนี้:- ในบทว่า อนิจจานุปัสสตี นี้
พึงทราบ อนิจจัง (ของไม่เที่ยง) พึงทราบ อนิจจตา (ความเป็นของไม่
เที่ยง) พึงทราบ อนิจจทานุปัสสนา (การพิจารณาเห็นของไม่เที่ยง) พึง
ทราบ อนิจจานุปัสสตี (ผู้พิจารณาเห็นของไม่เที่ยง) เสียก่อน.

ในลักษณะ ๔ อย่าง มีอนิจจังเป็นต้นนั้น ที่ชื่อว่า อนิจจัง ได้แก่
เบญจขันธ์ เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า เบญจขันธ์มีความเกิดขึ้น มีความ
เสื่อมไป และมีความเป็นไปโดยประการอื่น.

ที่ชื่อว่า อนิจจตา ได้แก่ ข้อที่เบญจขันธ์เหล่านั้นนั่นเอง มีความ
เกิดขึ้น มีความเสื่อมไป และมีความเป็นไปโดยอาการอื่น หรือมีแล้ว กลับ
ไม่มี อธิบายว่า เบญจขันธ์เหล่านั้น เกิดขึ้นแล้ว ไม่ตั้งอยู่โดยอาการนั้นนั้น
แล แดกดับเพราะความแตกดับไปชั่วขณะ.

ที่ชื่อว่า อนิจจทานุปัสสนา ได้แก่ การพิจารณาเห็นในเบญจขันธ์
ทั้งหลาย มีรูปเป็นต้นว่า ไม่เที่ยง ด้วยอำนาจแห่งความเป็นของไม่เที่ยงนั้น.

ที่ชื่อว่า อนิจจานุปัสสตี ได้แก่ พระโยคาวจรผู้ประกอบด้วยอนุปัสสนา
นั้น. เพราะเหตุนั้น พระโยคาวจรผู้เป็นแล้วอย่างนั้นหายใจเข้า และหายใจออก
อยู่ บัณฑิตพึงทราบในอธิการนี้ว่า ย่อมสำเนียงกว่า เราจักพิจารณาเห็นว่า
ไม่เที่ยง หายใจเข้า หายใจออก.

ส่วนวิราคะ ในบทว่า วิราคานุปัสสตี นี้ มี ๒ อย่าง คือ ขยวิราคะ
กลายความกำหนด คือความสิ้นไป ๑ อัจฉันทวิราคะ กลายความกำหนด
โดยส่วนเดียว ๑ บรรดาราคะ ๒ อย่างนั้น ความแตกดับไปชั่วขณะแห่งสังขาร
ทั้งหลาย ชื่อ ว่า ขยวิราคะ. พระนิพพาน ชื่อว่า อัจฉันทวิราคะ. วิปัสสนา
และมรรคที่เป็นไปด้วยอำนาจแห่งการเห็นวิราคะทั้ง ๒ อย่างนั้น ชื่อว่า
วิราคานุปัสสนา (การพิจารณาเห็นการกลายความกำหนด). พระโยคาวจร

เป็นผู้ประกอบด้วยอนุปัสสนาแม้ทั้ง ๒ อย่างนั้น หายใจเข้าและหายใจออกอยู่
บันทึกพึงทราบว่าย่อมสำเนียงกว่า เราจักพิจารณาเห็นวิราคะหายใจเข้า
หายใจออก. แม้ในบทว่า นิโรธานุปัสสี ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

ปฏินิสสัคคะ (ความสละคืนอุปธิ) แม้ในบทว่า **ปฏินิส-**
สคฺคานุปัสสี นี้ก็มี ๒ อย่างคือ **ปริจจาคปฏินิสสัคคะ** ความสละคืน
คือความเสียดสละ ๑ **ปักขันทนปฏินิสสัคคะ** ความสละคืน คือความเล่นไป
๑. การพิจารณาเห็น คือความสละคืนนั่นเอง ชื่อว่า **ปฏินิสสัคคานุปัสสนา**.
คำว่า **ปฏินิสสัคคานุปัสสนา** นั้น เป็นชื่อแห่งวิปัสสนาและมรรค. จริง
อยู่ วิปัสสนา พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า การสละคืน คือการละ เพราะ
ย่อมละกิเลสทั้งหลายพร้อมทั้งขันธกิสังขาร ด้วยอำนาจตทังคปหาน และว่า
การสละคืนคือการเล่นไปเพราะย่อมเล่นไปในพระนิพพาน ซึ่งผิดจากสังขาร
นั้น เหตุที่น้อมไปในพระนิพพานนั้น เพราะเห็นโทษแห่งสังขตธรรม.
มรรคพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า การสละคืน คือการละ เพราะย่อมละ
กิเลสพร้อมทั้งขันธกิสังขาร ด้วยสามารถสมุจเฉทปหาน และว่า การสละคืน
คือการเล่นไป .เพราะย่อมเล่นไปในพระนิพพาน ด้วยการกระทำให้เป็น
อารมณ์. ก็ วิปัสสนาญาณและมรรคญาณแม้ทั้ง ๒ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
เรียกว่า **อนุปัสสนา** เพราะเล็งเห็นญาณคั่น ๆ ในภายหลัง. ภิกษุเป็นผู้
ประกอบด้วยปฏินิสสัคคานุปัสสนา ทั้ง ๒ อย่างนั้น หายใจเข้าและหายใจออก
อยู่ บันทึกพึงทราบว่าย่อมสำเนียงกว่า เราจักเป็นผู้มีปกติเล็งเห็นญาณชื่อ
ปฏินิสสัคคะ ในภายหลัง หายใจเข้า หายใจออก ดังนี้.

คำว่า **เอว** ภาวโธความว่า เจริญแล้วด้วยอาการอย่างนี้ คือด้วย
อาการ ๑๖ อย่าง. คำที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

กล่าวด้วยอานาปรัณาสติสมาธิ จบ

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติตติยปาราชิกสิกขาบท

ก็ ในคำว่า **อดโภ ภควา** เป็นต้น มีความสัหเชดดังต่อไปนี้:-
พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงปลอบภิกษุทั้งหลายให้เบาใจ ด้วยอานาปานัสสติ-
สมาธิกา อย่างนี้แล้ว ในลำดับนั้น ตรัสให้ประชุมภิกษุสงฆ์ เพราะเกิด
เรื่องภิกษุทั้งหลายปลงชีวิตกันและกัน อันเป็นเหตุก่อให้เกิดผล และเป็น
เหตุเริ่มแรกแห่งการบัญญัติตติยปาราชิกสิกขาบทนี้แล้ว ตรัสสอบถามและทรง
ติเตียนแล้ว เพราะในการปลงชีวิตนั้น การปลงชีวิตตนเอง และการใช้ให้
มีลักษณะกัสมณกุตกปลงชีวิตตน ย่อมไม่เป็นวัตถุแห่งปาราชิก; ฉะนั้น จึง
ทรงเว้นการปลงชีวิต ๒ อย่างนั้นเสีย ทรงถือเอาการปลงชีวิตกันและกัน อัน
เป็นวัตถุแห่งปาราชิกอย่างเดียว ทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบท ตรัสพระพุทธพจน์
มีคำว่า **อนึ่ง ภิกษุใด** แกล้งพรากกายมนุษย์จากชีวิต ดังนี้ เป็นต้น.*
ก็ในพระบาลีนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ไม่ตรัสว่า **โมฆปริณิสา** ตรัสว่า **เต**
ภิกษุ เพราะภิกษุเหล่านั้น เจือด้วยพระอริยบุคคล.

[ภิกษุฉัพพัคคีย์พรณนาคุณแห่งความตาย]

ครั้งเมื่อตติยปาราชิก อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติให้มันด้วย
อำนาจแห่งความขามมูล ด้วยประการฉะนี้แล้ว เรื่องพรณนาคุณแห่งความ
ตายเมื่ออื่นอีก ก็ได้เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์แก่อนุบัญญัติ. เมื่อแสดงความเกิด
ขึ้นแห่งเรื่องนั้น ท่านพระอุบาลีเถระ จึงกล่าวว่า **เอวณฺจิทํ ถควตา** เป็น
อาทิ.

* วิ. มหา. ๑/๑๓๔.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **ปฏิพัทธจิตฺตา** มีความว่า ผู้มีจิตรักใคร่ด้วยฉันทราคะ อธิบายว่า เป็นผู้มีความรักมาก คือมีความเพ่งเล็ง.

สองบทว่า **มรณวณฺณํ สวณฺณม** มีความว่า เราจะชี้อธิบายในความเป็นอยู่ แล้วพรรณนาคุณ คือแสดงอานิสงส์แห่งความตาย .

ในบทว่า **กตกลยาโณ** เป็นอาทิ มีเนื้อความเฉพาะบทดังต่อไปนี้:-
กรรมอันงาม คือสะอาดอันท่านทำแล้ว; เพราะเหตุนี้ท่านย่อมเป็นผู้ชื่อว่า มีกรรมงามอันทำแล้วแล. อนึ่ง กุศล คือกรรมอันหาโทษมิได้ อันท่านทำแล้ว; เพราะเหตุนี้ ท่านชื่อว่าผู้มีกุศลอันทำแล้ว. ความเป็นผู้ฉลาด กล่าวคือความกลัวอันใด ย่อมเกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลาย ในเมื่อมรณกาลมาถึงเข้า. เครื่องด้านทาน คือกรรมเครื่องป้องกัน จากความเป็นผู้ฉลาดนั้นอันท่านทำแล้ว, เพราะเหตุนี้ ท่านชื่อว่าผู้มีเครื่องด้านทานจากความเป็นผู้ฉลาดอันกระทำแล้ว. กรรมที่เป็นบาป คือลามกอันท่านมิได้ทำแล้ว; เพราะเหตุนี้ ท่านชื่อว่าผู้ไม่ได้ทำบาป. กรรมของผู้ละโมภ คือกรรมทารุณ ได้แก่กรรมเครื่องเป็นผู้ทุจริต อันท่านมิได้ทำไว้; เพราะเหตุนี้ ท่านชื่อว่าผู้มีได้ทำกรรมของผู้ละโมภ. กรรมหยาบช้า คือกรรมเลวทรามเป็นที่หนาขึ้นแห่งกิเลสมีโลภะเป็นต้น อันท่านมิได้ทำไว้; เพราะเหตุนี้ ท่านชื่อว่า ผู้มิได้ทำกรรมที่หยาบช้า. คำว่า ท่านมีกรรมงามได้ทำแล้ว เป็นต้นนี้ เราทั้งหลายย่อมกล่าวเพราะเหตุไร? เพราะกรรมงามแม้ทุกประการอันท่านทำแล้ว กรรมอันเป็นบาปแม้ทุกประการอันท่านมิได้ทำแล้ว; เพราะเหตุนี้ เราทั้งหลาย จึงกล่าวกะท่านว่าจะประโยชน์อะไรของท่าน ด้วยชีวิตอันชื่อว่าเลวทรามคือดำช้าเพราะถูกโรคครอบงำ อันชื่อว่าเป็นทุกข์ เพราะมากไปด้วยทุกข์นี้, ความตายของท่านประเสริฐกว่าความเป็นอยู่. เพราะฉะนั้น จึงมีอธิบายว่า ความตายของ

ท่าน ตีความความเป็นอยู่. เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า ท่านเป็นผู้ทำกาลแล้ว
คือมีกาละอันทำแล้ว อธิบายว่าทำกาลกิริยา คือตายแล้วจากโลกนี้ ต่อจาก
ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ และท่านเข้าถึงแล้วอย่างนั้น จัก
เอบอ้อม พรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ คือส่วนแห่งวัตถุกาม ๕ มีรูปเป็นที่น่าพอใจ
เป็นต้น อันเป็นทิพย์ซึ่งเกิดขึ้นในเทวโลกนั้น ยังอัศภาพให้เที่ยวไป ; อธิบาย
ว่า จักเป็นผู้ประกอบพร้อม คือถึงความพรั่งพร้อม (ด้วยกามคุณ ๕ คือส่วน
แห่งวัตถุกาม ๕ อันเป็นทิพย์ซึ่งเกิดขึ้นในเทวโลกนั้น) จักเที่ยวไปข้างนี้และ
ข้างนี้ คือจักอยู่ หรือจักอภิมย.

บทว่า **อสปายานิ** ความว่า โภชนาหารเหล่าใด ยังตนให้ถึง
ความสิ้นไปแห่งชีวิตอย่างรวดเร็วพลัน โภชนาหารเหล่านั้น จักว่าไม่เกื้อกูล คือ
ไม่ทำความเจริญให้.

[อธิบายสัตถุจิจจศัพท์]

ศัพท์ว่า **สัตถุจิจจ** นี้ เป็นศัพท์หนนสัตถุจิจจบท ที่พระผู้มี-
พระภาคเจ้าตรัสแล้ว ในมาติกาว่า **สัตถุจิจจ มนุสสุวิคคหิ** ศัพท์ว่า **สั**
ในบทว่า **สัตถุจิจจ** นั้นเป็นอุปสรรค. คำว่า **สัตถุจิจจ** นี้ เป็นคำบ่งถึง
บุพกาลกิริยารวมกับ **สั** อุปสรรคนั้น. ใจความแห่งบทว่า **สัตถุจิจจ** นั้น
ว่า จงใจ คือแกล้ง. ก็ภิกษุใดแกล้งปลง, ภิกษุนั้นเป็นผู้รู้อยู่ คือรู้พร้อมอยู่
และการปลงนั้นของภิกษุนั้น เป็นความแกล้ง คือฝ่าฝืนละเมิด ; เพราะเหตุ
นั้น เพื่อจะไม่ทำความเอื้อเฟื้อในพญชณะ แสดงแต่ใจความเท่านั้น ท่าน
พระอุบาลีเถระ จึงกล่าววบทกษณะแห่งบทว่า **สัตถุจิจจ** นั้น อย่างนี้ว่า รู้อยู่
รู้พร้อมอยู่ แกล้ง คือฝ่าฝืนละเมิด.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **ชานนุโต** คือ รู้ชื่อว่า สัตว์มีปราณ.

บทว่า **สณฺขานนฺโต** คือ รู้พร้อมอยู่ว่า เราจะปลงเสียจากชีวิต.
อธิบายว่า รู้พร้อมกับอาการที่รู้ว่า สัตว์มีปรารถนานั้นนั่นเอง.

บทว่า **เจจฺจุ** ความว่า จงใจ คือ ปักใจ ด้วยอำนาจเจตนาจะฆ่า.

บทว่า **อภิวิตฺติควา** ความว่า สงัดที่หมดความระแวงสงสัยไปย่ำยี
ด้วยอำนาจความพยายาม.

ด้วยบทว่า **วิติกฺกโม** มีคำอธิบายที่ท่านกล่าวไว้ว่า ความล่วงละเมิด
แห่งจิตหรือบุคคล ซึ่งเป็นไปแล้วอย่างนั้น นี่เป็นความอธิบายสุดยอดแห่ง
สัตถุจิจจ ศัพท์.

[อธิบายปฐมจิตของมนุษย์ผู้เริ่มลงสู่ครรภ์]

บัดนี้ ท่านพระอุบาลีเถระ กล่าวคำเป็นต้นว่า ชื่อว่ากายมนุษย์
เพื่อจะแสดงอรรถภาพของมนุษย์ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ ในคำว่า ปลงกาย
มนุษย์เสียจากความเป็นอยู่ นี้ ตั้งแต่แรก.

บรรดาบทเหล่านั้น หลายบทว่า (ปฐมจิต) อันใด (เกิดขึ้นแล้ว)
ในท้องแห่งมารดา ท่านพระอุบาลีเถระกล่าว เพื่อแสดงอรรถภาพอันละเอียดที่สุด
ด้วยอำนาจแห่งเหล่าสัตว์ผู้นอนในครรภ์. ปฏิสนธิจิต ชื่อจิตดวงแรก. บทว่า
สุคฺฉิณฺ ได้แก่เกิด. คำว่า วิญญฺณดวงแรก มีปรากฏ นี้ เป็นคำไข ของ
คำว่า จิตดวงแรก ที่สุคฺฉิณฺ นั้นนั่นแหละ. บรรดาคำเหล่านี้ ด้วยคำว่า
จิตดวงแรก (ที่สุคฺฉิณฺ) ในท้องมารดา นั่นแหละ เป็นอันท่านแสดงปฏิสนธิ
ของสัตว์ผู้มีขั้น ๕ แม้ทั้งสิ้น. เพราะเหตุนั้น กายมนุษย์อันเป็นที่แรกที่สุดนี้
คือ จิตดวงแรกนั้น ๑ อรูปขั้น ๓ ที่เกี่ยวเกาะด้วยจิตนั้น ๑ กลลรูปที่เกิด
พร้อมกับจิตนั้น ๑. บรรดาอรูปขั้น และกลลรูปแห่งจิตดวงแรกนั้น รูป
๓ ถ้วน ด้วยอำนาจแห่งกาย ๑๐ วัตถุ ๑๐ และภาวะ ๑๐ แห่งสตรีและบุรุษ,

รูป ๒๐ ด้วยอำนาจแห่งกาย ๑๐ และวัตถุ ๑๐ แห่งพวกกะเทย ชื่อว่ากลลรูป.
บรรดาสตรี บุรุษ และกะเทยนั้น กลลรูปของสตรีและบุรุษ มีขนาดเท่า
หยาดน้ำมันงาที่ซ้อนขึ้นด้วยปลายข้างหนึ่ง แห่งขนแกะแรกเกิด เป็นของใส
กระจ่าง จริงอยู่ ในอรรถกถาท่านกล่าวคำนี้ว่า

หยาดน้ำมันงา หรือสัปปิโส ไม่ชุ่ม

มัว ฉันทิ, รูปมีส่วนเปรียบด้วยสี ฉันทัน

เรียกว่ากลลรูป.

อรรถาของสัตว์มีอายุ ๑๒๐ ปีตามปกติ ที่ถึงความเติบโตโดยลำดับ
ในระหว่างนี้ คือตั้งต้นแต่เป็นวัตถุเล็กน้อยอย่างนั้น จนถึงเวลาตาย นี้ ชื่อว่า
กายมนุษย์.

สองบทว่า ปลงเสียจากชีวิต ความว่า พึงพรากเสียจากชีวิต
ด้วยการ ناب และริด หรือด้วยการวางยา ในกาลที่ยังเป็นกลลเกที่ดี หรือด้วย
ความพยายามที่เหมาะสมแก่รูปนั้น ๆ ในกาลถัดจากเป็นกลลนั้นไปก็ดี. ก็ขึ้น
ชื่อว่าปลงเสียจากชีวิต โดยความ ก็คือการเข้าไปตัดอินทรีย์ คือชีวิตเสีย
เอง; เพราะฉะนั้น ในวาระจำแนกบทแห่งสองบทว่า ปลงเสียจากชีวิต นั้น
ท่าน (พระอุบาลี) จึงกล่าวว่า เข้าไปตัด คือเข้าไปบั่นอินทรีย์ คือชีวิตเสีย
(ใจความว่า) ทำความสับต่อให้ขาดสาย. เมื่อเข้าไปตัด และเข้าไปบั่นความ
สับต่อเชื้อสาย แห่งอินทรีย์คือชีวิตเสีย ท่านกล่าวว่า ย่อมเข้าไปตัด เข้าไป
บั่นอินทรีย์ คือชีวิตเสีย ในบทภาษานั้น. เนื้อความนี้นั้น ท่านแสดงด้วย
บทว่า ทำความสับต่อให้ขาดสาย.

บทว่า ให้ขาดสาย คือพรากเสีย. ในบทว่า อินทรีย์ คือชีวิต นั้น
อินทรีย์คือชีวิต มี ๒ อย่าง คือ รูปชีวิตินทรีย์ ๑ อรูปชีวิตินทรีย์ ๑. ใน

๒ อย่างนั้น ในอรูปชีวิตินทรีย์ ไม่มีความพยายาม ใคร ๆ ไม่สามารถปลงอรูปชีวิตินทรีย์นั้นได้. แต่ในรูปชีวิตินทรีย์ มี, บุคคลอาจปลงได้. ก็เมื่อปลงรูปชีวิตินทรีย์นั้น ชื่อว่า ปลงอรูปชีวิตินทรีย์ด้วย. จริงอยู่ อรูปชีวิตินทรีย์นั้น ย่อมดับพร้อมกับรูปชีวิตินทรีย์นั้นนั่นเอง เพราะมีพหุติการณณ์เนื่องด้วยรูปชีวิตินทรีย์นั้น.

ถามว่า ก็เมื่อปลงชีวิตินทรีย์นั้น ย่อมปลงที่เป็นอดีต หรือเป็นอนาคต หรือปัจจุบัน

ตอบว่า ไม่ใช่อดีต ไม่ใช่อนาคต. ก็ในชีวิตินทรีย์ ๒ ประการนั้น ประการหนึ่งดับไปแล้ว ประการหนึ่งยังไม่เกิดขึ้น ; เพราะฉะนั้น ชื่อว่าไม่มีทั้ง ๒ ประการ เพราะเป็นสิ่งที่ไม่มี ความพยายามจึงไม่มี ; เพราะความพยายามไม่มี จึงไม่อาจปลงได้ แม้ประการหนึ่ง. จริงอยู่ แม้คำนี้ท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรก็ได้กล่าวไว้ว่า สัตว์เป็นอยู่แล้ว ในขณะจิตที่เป็นอดีต ไม่ใช่กำลังเป็นอยู่ ไม่ใช่จักเป็นอยู่, จักเป็นอยู่ ในขณะจิตที่เป็นอนาคต ไม่ใช่เป็นอยู่แล้ว ไม่ใช่กำลังเป็นอยู่, กำลังเป็นอยู่ ในขณะจิตที่เป็นปัจจุบัน ไม่ใช่เป็นอยู่แล้ว ไม่ใช่จักเป็นอยู่* เพราะฉะนั้น ชีวิตย่อมเป็นอยู่ในขณะจิตใด, ความพยายามเป็นของสมควรในขณะจิตนั้น ; เพราะเหตุนี้ บุคคลชื่อว่าย่อมปลงชีวิตินทรีย์ที่เป็นปัจจุบัน.

[ชีวิตินทรีย์ปัจจุบันมี ๓ ขณะ]

ก็ขึ้นชื่อว่า ชีวิตินทรีย์ที่เป็นปัจจุบันนี้ มี ๓ อย่าง คือขณะปัจจุบัน ๑ สันตติปัจจุบัน ๑ อัทธาปัจจุบัน ๑. ใน ๓ อย่างนั้น ปัจจุบันที่พร้อมเพรียงด้วยความเกิด ความเสื่อมและความสลาย ชื่อขณะปัจจุบัน, ใคร ๆ ไม่สามารถ

* บ. มหา. ๒๕/๔๘.

จะปลงขณปัจจุบันนั้นได้. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ดับไปเองทีเดียว.
(ขณะจิต) ชั่วโมง ๗ - ๘ ขณวาระ ที่เป็นไปด้วยอำนาจสภาพสันตติแล้วดับไป
ชื่อสันตติปัจจุบัน, เมื่อบุคคลมาจากที่ร้อน เข้าสู่ห้องน้อยแล้วนั่ง อันธการ
ยังมี เพียงใด หรือว่าเมื่อบุคคลมาจากที่เย็น นั่งในห้องน้อย ฤดูที่มีอยู่ก่อน
ยังไม่ระงับไปด้วยความปรากฏแห่งฤดูที่เป็นวิสภาพกันเพียงใด, ในระหว่างนี้
ท่านเรียกว่า สันตติปัจจุบัน เพียงนั้น. ส่วนตั้งแต่ปฏิสนธิไปจนถึงจุติ นี้ชื่อ
ว่าอทธาปัจจุบัน. บุคคลอาจปลงหมวดสองแห่งชีวิตินทรีย์ที่เป็นสันตติ
ปัจจุบัน และอทธาปัจจุบันนั้นได้บ้าง. ถ้ามว่า อาจปลง ได้อย่างไร แก้ว
จริงอยู่ เมื่อบุคคลทำความพยายามในหมวด ๒ แห่งสันตติปัจจุบัน และอทธา-
ปัจจุบันนั้น. หมวดแห่งรูป ๑๐ ประการ ซึ่งกำหนดด้วยชีวิต ได้ความพยายาม
แล้วเมื่อดับ ย่อมเป็นปัจจัยแห่งสันดานที่ทุพพล มีกำลังเสื่อมสิ้นไปแล้ว,
ต่อจากนั้น สันตติปัจจุบันหรืออทธาปัจจุบัน ยังไม่ทันถึงกาล ที่กำหนดไว้
ย่อมดับไปในระหว่างเที่ยว ด้วยประการใด, บุคคลอาจปลงแม้ซึ่งหมวดสอง
แห่งชีวิตินทรีย์ที่เป็นสันตติปัจจุบัน และอทธาปัจจุบันนั้นได้บ้าง ด้วยประการ
นั้น. เพราะเหตุนี้ บัณฑิตพึงทราบสันนิษฐานว่า คำว่า ทำความสืบต่อให้
ขาดสาย นี้ ท่านกล่าวหมายเอาหมวดสองปัจจุบันนั่นเอง.

ก็แล เพื่อประกาศเนื้อความนั้น ควรทราบปาณะ, ควรทราบปาณาติ-
บาต, ควรทราบปาณาติปาตี, ควรทราบประโยคแห่งปาณาติบาต.

บรรดาปาณะเป็นต้น เหล่านั้น ที่ชื่อว่า ปาณะ โดยโวหารได้แก่สัตว์
โดยปรมาตม ได้แก่วิจิตินทรีย์. จริงอยู่ บุคคลผู้ยังชีวิตินทรีย์ให้ตกลงไป
ท่านกล่าวว่า ยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป. ชีวิตินทรีย์นั้น มีประการดังกล่าว
แล้วนั้นแล. ปาณาติบาตนั้น คือ บุคคลยังประโยคอันเข้าไปตัดเสีย ซึ่ง

ชีวิตินทรีย์ ให้ตั้งขึ้นด้วยเจตนาใด เจตนา นั้น ชื่อว่า วกกเจตนา ท่านเรียกว่า ปาณาติบาต (เจตนาธรรมเป็นเหตุล้างผลาญชีวิตสัตว์มีปราณ). บุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยเจตนาดังกล่าวแล้ว พึงเห็นว่า ผู้ล้างผลาญสัตว์มีปราณ.

[ประโยคแห่งการฆ่า ๖ อย่าง]

ที่ชื่อว่า ประโยคแห่งปาณาติบาตนั้น ได้แก่ ประโยคแห่งปาณาติบาต ๖ อย่าง คือ สาทตติกประโยค ๑ อาณัตติกประโยค ๑ นิสสัคคีย-
ประโยค ๑ ถาวรประโยค ๑ วิชขามยประโยค ๑ อิทธิมยประโยค ๑.
บรรดาประโยคเหล่านั้น การประหารด้วยกาย หรือของที่เนื่องด้วยกาย แห่ง บุคคลผู้ฆ่าให้ตายเอง ชื่อว่า สาทตติกประโยค. การสั่งบังคับว่า ท่านจง
แทงหรือประหารให้ตาย ด้วยวิธีอย่างนั้น ของบุคคลผู้ใช้คนอื่น ชื่อว่า
อาณัตติกประโยค. การชักเครื่องประหารมีลูกศร หอกขนด์และหินเป็นต้น
ไป ด้วยกาย หรือของที่เนื่องด้วยกาย แห่งบุคคลผู้มุ่งหมายจะฆ่าบุคคลซึ่งอยู่
ในที่ไกล ชื่อว่า นิสสัคคียประโยค. การขุดหลุมพรางวางกระดานหก วาง
(เครื่องประหาร) ไว้ใกล้ และการจัดยา (พิษ) แห่งบุคคลผู้มุ่งหมายจะฆ่า
ด้วยเครื่องมืออันไม่เคลื่อนที่ ชื่อว่า ถาวรประโยค. ประโยคแม้ทั้ง ๔ นั้น
จักมีแจ้งโดยพิสดารในอรรถกถาแห่งบาลีข้างหน้านั้นแล. ส่วนวิชขามยประโยค
และอิทธิมยประโยค ไม่ได้มาในบาลี. พึงทราบประโยคทั้ง ๒ นั้นอย่างนี้
ก็โดยสังเขป การร้ายมนต์เพื่อจะให้เขาตาย ชื่อว่า วิชขามยประโยค. แต่
ในอรรถกถาทั้งหลาย ท่านแสดงวิชขามยประโยคว่าอย่างนี้ว่า วิชขามยประโยค
เป็นไฉน? พวกหมออาถรรพณ์ ย่อมประกอบอาถรรพณ์ เมื่อเมืองถูกล้อม
หรือเมื่อสงครามเข้าประชิดกันย่อมก่อความจัญไร ความอุบาทว์ โรค ความไข้
ให้เกิดขึ้นในพวกปัจเจกมิตรผู้เป็นข้าศึก ย่อมทำให้เป็นโรคจุกเสียด ให้เป็น

โรคป่วง เพื่อจะป้องกัน, พวกหมออาถรรพณ์ย่อมประกอบอาถรรพณ์อย่างนี้ พวกทรงวิชาคุณ ร่ายเวทแล้ว เมื่อเมืองถูกล้อมหรือ ๑ ล ๑ ย่อมให้เป็นโรคป่วง ดังนี้แล้ว กล่าวเรื่องเป็นอันมากของคนทั้งหลายที่ถูกพวกหมออาถรรพณ์ และพวกทรงวิชาคุณฆ่าเสีย จะมีประโยชน์อะไรด้วยเรื่องเหล่านั้น กัลลหะในวิขามยประโยคนี้ มีดังนี้:- คือการร่ายมนต์เพื่อจะให้เขาตาย ชื่อว่า **วิขามยประโยค**. การประกอบฤทธิ์อันเกิดแต่ผลแห่งกรรม ชื่อว่า **อิทธิมยประโยค**. จริงอยู่ ขึ้นชื่อว่าฤทธิ์อันเกิดแต่ผลแห่งกรรมนี้ มีมากอย่างเป็นต้นว่า ฤทธิ์น้ำของพวกนาค ฤทธิ์สุบรรณของพวกสุบรรณ ฤทธิ์ยักษย์ของพวกยักษย์ เทวฤทธิ์ของพวกเทพ ราชฤทธิ์ของพวกพระราช. บรรดาฤทธิ์นาค เป็นต้นนั้น ฟังทราบฤทธิ์น้ำของพวกนาค ซึ่งมีพิษในขณะเห็น ขบกัดและถูกต้อง ขณะทำการเบียดเบียนสัตว์อื่น เพราะเห็น ขบกัดถูกต้อง ฟังทราบฤทธิ์สุบรรณของพวกสุบรรณ ในการรุดนาคยาวประมาณ ๑๗๒ วา ขึ้นจากมหาสมุทร. ส่วนพวกยักษย์เมื่อมาไม่ปรากฏ เมื่อประหารก็ไม่ปรากฏ, แต่สัตว์ที่พวกยักษย์เหล่านั้นประหารแล้วย่อมตายในที่นั้นนั่นเอง ฟังทราบฤทธิ์ยักษย์ของพวกยักษย์เหล่านั้น ในเพราะเหตุนี้ ฟังทราบเทวฤทธิ์ในเพราะความตายของพวกกุมภันท์ ที่ท้าวเวสสุวรรณมองดูด้วยนัยนาฏ ในกาลก่อน แต่กาลเป็นพระโตดาบัน และในเพราะฤทธานุภาพของตน ๆ แห่งพวกเทวดาเหล่านี้. ฟังทราบราชฤทธิ์ ในเพราะความเหาะไปได้ ในอากาศเป็นต้นของพระเจ้าจักรพรรดิพร้อมทั้งบริพาร ในเพราะความแผ่พระราชอำนาจไปเป็นต้น ในที่โยชน์หนึ่ง ทั้งเบื้องต่ำและเบื้องบนของพระเจ้าอโศก และในเพราะการฆ่าเสียซึ่งกุกุมพีชื่อว่าจุฬามณีด้วยการตอกเขี้ยวแห่งจอมนระชาวสิงหลพระนามว่าปิตุราช ดังนี้แล.

ส่วนพระอาจารย์บางพวก แสดงพระสูตรทั้งหลายเป็นต้นว่า คุณก่อน
ภิกษุทั้งหลาย! เรื่องอื่นยังมีอยู่อีก สมณะหรือพราหมณ์ ผู้มีฤทธิ์ ถึงความ
เป็นผู้มีความชำนาญแห่งจิต ย่อมเป็นผู้เพ่งเล็งทารกที่อยู่ในท้องของหญิงอื่น
ด้วยใจอันลามกว่า ทำโฉนหนอ หญิงคนนี้ไม่พึงตลอดทารกที่อยู่ในท้องนั้น
โดยความสวัสดิ์ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ก็เป็นการเบียดเบียนสัตว์ที่
อยู่ในครรภ์ ดังนี้ แล้วกล่าวถึงกรรม คือการเบียดเบียนสัตว์อื่น แม้ด้วย
ภาวนามยฤทธิ์, และปรารธนาความพินาศไปแห่งฤทธิ์ พร้อมกับการเบียดเบียน
สัตว์อื่นเหมือนการแตกแห่งหม้อน้ำ ที่เขาโยนขึ้นไปบนเรือนที่ถูกไฟไหม้
ฉะนั้น คำที่กล่าวมานั้น เป็นแค่เพียงความปรารธนาของเกจิอาจารย์เหล่านั้น
เท่านั้น. เพราะเหตุไร ?. เพราะไม่สมด้วย กุศลัตติกะ เวทนัตติกะ
วิตกกัตติกะ และปริตัตติกะ, ข้อนี้อย่างไร ?. ก็ชื่อว่าภาวนามยฤทธิ์นี้
ในกุศลัตติกะ เป็นทั้งกุศลด้วย เป็นทั้งอัพยากัตติด้วย, ปาณาติบาตเป็นอกุศล,
ในเวทนัตติกะ สัมปยุตด้วยอกุศลทุกขมสุข; ปาณาติบาตสัมปยุตด้วยทุกข ใน
วิตกกัตติกะ เป็นอวิตกกถาวิจารณ์, ปาณาติบาตเป็นสวิตกกถาวิจารณ์, ในปริต-
ัตติกะเป็นมหัคคตะ, ปาณาติบาต เป็นปริตตะ

[อธิบายวัตถุที่เป็นเครื่องประหาร]

พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า สตุทธการก วาสส ปริเยสเยย นี้ดัง
ต่อไปนี้:- เครื่องประหารใด ย่อมนำเสีย; เหตุนั้น เครื่องประหารนั้น
ชื่อว่า สิ่งนำเสีย. ถ้ามว่า นำเสียซึ่งอะไร? ตอบว่า นำเสียซึ่งชีวิต. อีก
อย่างหนึ่ง เครื่องประหารใด อันบุคคลพึงนำไป; เหตุนั้น เครื่องประหารนั้น
ชื่อว่าสิ่งอันบุคคลพึงนำไป อธิบายว่า; เครื่องประหารอันบุคคลพึงจัดเตรียม
ไว้ ศัสตรานั้นด้วย เป็นสิ่งนำเสียด้วย; เหตุนั้น ชื่อศัสตราอันนำเสีย.

บทว่า อสุส ได้แก่ กายของมนุษย์.

บทว่า ปริเยเสยย มีความว่า พึงทำโดยประการที่ตนจะได้. อธิบายว่า พึงจัดเตรียมไว้. ด้วยคำว่า สตุถหารกั สตุถหารกั วาสุส ปริเยเสยยนี พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงถาวรประโยค. เมื่อจะถือเอาเนื้อความนี้โดยประการอื่นจากนี้แล้ว ภิกษุจะพึงเป็นปาราชิกด้วยเหตุสักว่า ศัสตราอันตนแสวงหามาแล้วเท่านั้น. อันที่จริง ข้อนั้นไม่ถูก แต่ในพระบาลี ท่านพระอุบาลีเถระ ไม่เอื้อเพื่อพยัญชนะทั้งปวง เพื่อจะแสดงเฉพาะศัสตราที่สงเคราะห์เข้าในถาวรประโยค ในคำว่า สตุถหารกั นี้ เท่านั้น จึงกล่าวไว้ในบทภาษณะว่า อสี วา ฯเป ฯ รัชฆ วา ดังนี้. บรรดาเครื่องประหารเหล่านั้น เครื่องประหารที่มีคมชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งนอกจากที่กล่าวแล้ว พึงทราบว่าเป็นศัสตรา. และพึงทราบว่า สงเคราะห์ไม้ค้อน ก้อนหิน ยาพิษและเชือกเข้าเป็นศัสตราด้วย เพราะเป็นเครื่องผลาญชีวิตให้พินาศ.

พึงทราบวินิจฉัยในคำว่า มรณวณฺณ วา นี้ ดังต่อไปนี้:- ภิกษุแม้แสดงโทษในความเป็นอยู่ โดยนัยมีคำว่า จะมีประโยชน์อะไร ด้วยความเป็นอยู่อันชั่วช้าลามกเช่นนี้ ของท่านผู้ไม่ได้เพื่อบริโศโกโทษนะอันดี ดังนี้ เป็นต้น แม้กล่าวสรรเสริญคุณแห่งความตาย โดยนัยมีคำว่า อุบาสก! ท่านแลเป็นผู้ทำกรรมงามไว้แล้ว ฯลฯ บาปท่านไม่ได้ทำเลย ความตายของท่านดีกว่าความเป็นอยู่ ท่านทำกาละจากอัทธภาพนี้แล้ว ฯลฯ จักยังตนให้เที่ยวไป คือ จักมีนางอัปสรแวดล้อม ถึงความสุข อยู่ในสวนนันทวัน ดังนี้ เป็นต้น ชื่อว่าพรรณนาคุณแห่งความตายทีเดียว. ฉะนั้น ท่านพระอุบาลีเถระ จึงกล่าวบทภาษณะแยกออกเป็น ๒ ส่วนว่า ชีโวทยในความเป็นอยู่ ๑ สรรเสริญคุณในความตาย ๑.

คำว่า **มรณาย** วา **สมาทเปยุย** มีความว่า พึงแนะนำให้ฉวยเอาอุบาย เพื่อประโยชน์แก่ความตาย. ส่วนคำว่า ท่านจงคบอตายหรือว่าจงตกเหวตาย เป็นต้น แม้ที่พระอุบาลีเถระมิได้กล่าวไว้ ในคำมีอาทิว่า **สตถุ** วา **อาห**ร ดังนี้ ทั้งหมด ก็พึงทราบว่าเป็นการกล่าวไว้แล้วโดยใจความนั่นเอง เพราะเป็นคำซึ่งมีนัยดังกล่าวแล้วข้างหน้า. จริงอยู่ ใคร ๆ ก็ไม่สามารถกล่าวคำชักชวนทุกอย่างโดยสิ้นเชิงได้.

บทว่า **อิติ จิตฺตมโน** มีความว่า เธอมีจิตอย่างนี้ มีใจอย่างนั้น อธิบายว่า เธอมีจิตหมายความว่าความตาย มีใจหมายความว่าความตายดังกล่าวแล้วในคำนี้ว่า ความตายของท่านดีกว่าความเป็นอยู่ ก็เพราะในบทว่า **จิตฺตมโน** นี้ มนสัพพาท่านกล่าวแล้ว เพื่อแสดงใจความแห่งจิตตศัพท์ แต่จิตและใจ แม้ทั้ง ๒ นี้ โดยใจความ ก็เป็นอันเดียวกันนั่นเอง; เพราะฉะนั้น เพื่อแสดงความไม่ต่างกัน โดยใจความแห่งจิตและใจนั้น ท่านพระอุบาลีเถระจึงกล่าวไว้ว่า ธรรมชาติอันใด เป็นจิต ธรรมชาติอันนั้น ก็คือใจ, ธรรมชาติอันใดเป็นใจ ธรรมชาติอันนั้น ก็คือจิต. ส่วนเนื้อความยังไม่ได้กล่าวก่อน แม้เพราะถอนอดีตศัพท์ออกเสีย. อดีตศัพท์ พึงชักมาด้วยอำนาจเป็นเจ้าหน้าที่ในบทว่า **จิตฺตสฺสกุปฺโป** นี้.

จริงอยู่ บทว่า **จิตฺตสฺสกุปฺโป** นี้ แม้ไม่ได้ตรัสอย่างนี้ว่า **อิติ-จิตฺตสฺสกุปฺโป** ก็พึงทราบว่าเป็นอันตรัสแล้วโดยความเป็นเจ้าหน้าที่นั่นเอง. จริงอย่างนั้น เมื่อท่านจะแสดงเฉพาะเนื้อความนั้น แห่งบทว่า **จิตฺตสฺสกุปฺโป** นั้น จึงกล่าวว่าคำว่า **มรณสฺสญฺญิ** (มีความหมายในอันตาย) เป็นอาทิ. แต่คำว่า **สฺสกุปฺโป** นี้ ในบทว่า **จิตฺตสฺสกุปฺโป** นั้น มิได้เป็นชื่อของวิตก อันที่แท้ คำนั้นเป็นคำเรียกกรรมเพียงการจัดแจง และการจัดเจนนั่นย่อมถึงความ

สงเคราะห์ด้วยความหมาย ความตั้งใจ และความประสงค์ในอรรถนี้; เพราะเหตุนั้น ผู้ศึกษาพึงเห็นเนื้อความอย่างนี้ว่า ชื่อว่าผู้มีจิตตสังกัปปะ เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า เธอมีความจัดแจงแปลก คือมีประการต่างๆ. จริงอย่างนั้น แม้บทาชนะแห่งบทว่า จิตตสังกัปโป นั้น ท่านพระอุบาลีเถระ ก็กล่าวด้วยอำนาจแห่งความหมาย ความตั้งใจ และความประสงค์. แต่ในอธิการนี้ วิตก พึงทราบว่าเป็นความประสงค์.

สองบทว่า อุจฺจาเวหิ อากาเรหิ มีความว่า ด้วยอุบายทั้งหลาย ที่ใหญ่และใหญ่โดยลำดับ. บรรดาการพรรณนาคุณความตายและการชักชวนในความตายเหล่านั้น ในการพรรณนาคุณความตายก่อน อวจาการตา พึงทราบ ด้วยอำนาจการชี้โทษในความเป็นอยู่ อุจฺจาการตา พึงทราบ ด้วยอำนาจการสรรเสริญคุณแห่งความตาย. ส่วนในการชักชวน อุจฺจาการตา พึงทราบ ด้วยอำนาจการชักชวนในความตาย เพราะเหตุทั้งหลาย มีกำมือและปรบเข้าเป็นต้น อวจาการตา พึงทราบ ด้วยอำนาจการใส่ยาพิษเข้าในเล็บมือ ของบุคคลผู้บริโภคร่วมกัน แล้วชักชวนในความตายเป็นต้น.

ในคำว่า โสพฺพะ วา นรเก วา ปปาเต วา นี้มีวินัยดังนี้:-
บ่อที่ลึก ซึ่งมีตลิ่งชันโดยรอบชื่อว่า โสพพะ. ที่ชื่อว่า นรเก ได้แก่ ชอกใหญ่ที่เกิดเองโดยแท้ ในเมื่อพื้นดินแตกกระแหงในที่นั้น ๆ อันเป็นที่ซึ่งช้างตกไปบ้าง พวกโจรแอบซ่อนอยู่บ้าง. ที่ชื่อว่า ปปาตะ ได้แก่ ประเทศที่ขาดแห่งข้างเดียว ในระหว่างภูเขา หรือในระหว่างบนบก.

สองบทว่า บุริเม อุปาทย ความว่า ทรงเทียบเคียงบุคคลผู้เสพเมถุนธรรมและผู้ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ แล้วต้องอาบัติปาราชิก. คำที่เหลือ ปรากฏชัดแล้วแล เพราะมีนัยดังกล่าวแล้วในก่อน และเพราะมีเนื้อความสั้น ฉะนี้แล.

[อธิบายมัตถกในบทาขณีย์]

ท่านพระอุบาลีเถระ ครั้นจำแนกสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอุเทศไว้แล้วตามลำดับบทอย่างนี้ บัดนี้ เมื่อจะตั้งมัตถกแสดงมนุสสวิคคหปาราชิกโดยพิสดารไว้ โดยนัยมีอาทิว่า สาม อธิฏฐาย ดังนี้อีก เพื่อให้ภิกษุทั้งหลายถือเอานัยโดยอาการทุกอย่าง และเพื่อป้องกันโอกาสของปาปบุคคลทั้งหลายในอนาคต เพราะเหตุว่า มนุสสวิคคหปาราชิก พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงในบทาขณีย์ในหนหลัง โดยสังเขปเท่านั้น ไม่ได้ทรงยกอาบัติขึ้นปรับแล้ววางแบบแผนไว้โดยพิสดาร และภิกษุทั้งหลาย ไม่สามารถจะถือเอานัยไว้โดยอาการทั้งปวง ในเนื้อความที่ทรงแสดงไว้โดยสังเขป ถึงแม้ปาปบุคคลทั้งหลายในอนาคต ก็มีโอกาส จึงกล่าวคำว่า สามนฺติ สยฺ หนติ ดังนี้ เป็นต้น. ในคำเหล่านั้น มีถ้อยคำสำหรับวินิจฉัยพร้อมด้วยการพรรณนาบทที่ยังไม่ง่าย ดังต่อไปนี้:-

บทว่า กายเณ ความว่า ด้วยมือ เท้า คำมือ หรือเข้า หรือด้วยอวัยวะน้อยใหญ่ อย่างใดอย่างหนึ่ง.

บทว่า กายปฏิพุเทน ความว่า ด้วยเครื่องประหารมีดาบ เป็นต้น ที่ไม่พ้นจากกาย.

บทว่า นิสุตฺตคฺคิเณ ความว่า ด้วยเครื่องประหารมีลูกศรและหอก เป็นต้น ที่พ้นจากกาย หรือจากของที่เนื่องด้วยกาย ด้วยลำดับแห่งคำเพียงเท่านั้น ประโยคทั้ง ๒ คือ สาหตฺถิกประโยคและนิสสํกคฺคิยประโยคเป็นอันท่านกล่าวแล้ว. ในประโยคทั้ง ๒ นั้น แต่ละประโยคมี ๒ อย่าง โดยจำแนกเป็นประโยคเจาะจงและไม่เจาะจง.

บรรดาประโยคเจาะจงและไม่เจาะจงนั้น พึงทราบวินิจฉัยในประโยค
เจาะจง ดังต่อไปนี้:- ภิกษุประหารเจาะจงผู้ใด ด้วยการตายของผู้หนึ่งนั้นแล
ภิกษุนั้นย่อมถูกรกรรมผูกพัน. ในประโยคที่ไม่เจาะจงอย่างนี้ว่า ผู้ใดผู้หนึ่ง จง
ตาย ดังนี้ ด้วยการตายของผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะการประหารเป็นปัจจัย ภิกษุ
ย่อมถูกรกรรมผูกพัน. ทั้ง ๒ ประโยคผู้ถูกประหารจะตายในขณะที่พอถูกประหาร
หรือจะตายในภายหลังด้วยโรคนั้นก็ตามที ภิกษุย่อมถูกรกรรมผูกพันในขณะที่ผู้
ตายถูกประหารนั่นเอง. แต่เมื่อภิกษุให้ประหารด้วยความประสงค์เพื่อการตาย
เมื่อผู้ถูกประหารไม่ตายด้วยการประหารนั้น จึงให้การประหารด้วยจิตดวงอื่น
ต่อไป ถ้าผู้ถูกประหารตายด้วยการประหารครั้งแรก แม้ในภายหลัง ภิกษุถูก
กรรมผูกพันในเวลาประหารครั้งแรกเท่านั้น ถ้าตายด้วยการประหารครั้งที่ ๒
ไม่มีปาณาติบาต. แม้เมื่อผู้ถูกประหารตายด้วยการประหารทั้ง ๒ ครั้ง ภิกษุก็
ถูกรกรรมผูกพันแท้ ด้วยการประหารครั้งแรกนั่นเอง. เมื่อไม่ตายด้วยการ
ประหารทั้ง ๒ คราวก็ไม่มีปาณาติบาตเหมือนกัน. ในการที่คนเฒ่ามากให้
การประหารแก่บุคคลผู้เดียว ก็นัยนี้ ถึงในการที่คนมากคนให้การประหารเมื่
นั้น ผู้ถูกประหารตายด้วยการประหารของผู้ใด กรรมพันธุ์ ย่อมมีแก่ผู้หนึ่งเท่า
นั้น ฉะนั้นแล.

[ภิกษุฆ่าพ่อแม่เป็นต้นเป็นอนันตริยกรรมและปาราชิก]

อนึ่ง ในอธิการแห่งตติยปาราชิกนี้ เพื่อความฉลาดในกรรมและอาบัติ
พึงทราบแม่มหาด ๔ ว่าด้วยเรื่องแพะ. จริงอยู่ ภิกษุรูปใด ตำรวจดูแพะซึ่ง
นอนอยู่ที่แห่งหนึ่ง ด้วยคิดในใจว่า เราจักฆ่าในเวลากลางคืน. และ
มารดาหรือบิดาของภิกษุนั้นหรือพระอรหันต์ห่มผ้ากาสาเวสีเหลือง แล้วนอน
อยู่ในโอกาสที่แพะนอน. เธอเวลากลางคืน ทำในใจว่า เราจะฆ่าแพะให้

ตาย ดังนี้ จึงฆ่ามารดาบิดาหรือพระอรหันต์ตาย. เพราะมีเจตนาอยู่ว่า เรา จะฆ่าวัดนี้ให้ตาย เธอจึงเป็นผู้ฆ่าค้ำด้วย ถูกต้องอนันตริยกรรมด้วย ต้อง ปาราชิกด้วย. มีคนอาคันตุกะอื่นบางคนนอนอยู่. เธอทำในใจว่า เราจะฆ่า แพะให้ตาย จึงฆ่าคนอาคันตุกะนั้นตาย จัดเป็นฆาตกรด้วย ต้องปาราชิกด้วย แต่ไม่ถูกต้องอนันตริยกรรม. มียักษ์หรือเปรตนอนอยู่. เธอทำในใจว่า เราจะฆ่าแพะให้ตาย จึงฆ่ายักษ์หรือเปรตนั้นตาย, เป็นเฉพาะฆาตกร ไม่ถูก ต้องอนันตริยกรรมและไม่ต้องปาราชิก แต่เป็นอุลลัจจัย. ไม่มีใคร ๆ อื่นนอน อยู่ มีแต่แพะเท่านั้น. เธอฆ่าแพะตัวนั้นตาย เป็นฆาตกรด้วย ต้องปาจิตติย ์ด้วย. ภิกษุใดทำในใจว่า เราจะฆ่ามารดาบิดาและพระอรหันต์ คนใดคนหนึ่ง ให้ตาย ดังนี้แล้ว ก็ฆ่าบรรดาท่านเหล่านั้นนั้นแหละ คนใดคนหนึ่งให้ตาย ภิกษุนั้น เป็นฆาตกรด้วย ถูกต้องอนันตริยกรรมด้วย ต้องปาราชิกด้วย. เธอ ทำในใจว่า เราจักฆ่ามารดาบิดาและพระอรหันต์เหล่านั้นนั้นแหละ คนใดคน หนึ่งให้ตาย แล้วก็ฆ่าอาคันตุกะคนอื่นตาย หรือฆ่ายักษ์เปรตหรือแพะตาย. ผู้ศึกษาหุิงทราบ (อาบัติคือปาราชิก อุลลัจจัยและปาจิตติย) โดยนัยดังกล่าว แล้วในก่อนนั้นแล. แต่โนวิสัแห่งการฆ่าสัตว์มีอาคันตุกะเป็นดังนี้ เจตนา ย่อมเป็นของทารุณ แล.

[ภิกษุฆ่าพ่อแม่เป็นต้นในกองฟางไม่ต้องปาราชิก]

โนวิสัแห่งตติยปาราชิกนี้ ผู้ศึกษาควรทราบเรื่องทั้งหลายแม่เหล่าอื่น มีกองฟางเป็นต้น. จริงอยู่ ภิกษุใด ทำในใจว่า เราจักเช็ดคาบหรือที่เปื้อนT เลือด แล้วสอดเข้าไปในกองฟาง ฆ่ามารดาก็ดี บิดาก็ดี พระอรหันต์ก็ดี คนอาคันตุกะก็ดี ยักษ์ก็ดี เปรตก็ดี สัตว์ดิรัจฉานก็ดี ซึ่งนอนอยู่ในกองฟาง นั้นตาย ภิกษุนั้น ด้วยอำนาจแห่งโหหาร เรียกว่า ฆาตกร ได้ แต่เพราะ

ไม่มีวชเจตนา เธอจึงไม่ถูกต้องกรรม ทั้งไม่ต้องอาบัติ. ส่วนภิกษุใด เมื่อ กำลังสอด (ดาบหรือหอกนั้น) เข้าไปด้วยอาการอย่างนั้น กำหนดได้ว่าสัมผัส กับร่างกาย ก็สอดเข้าไปมาให้ตายด้วยคิดว่า พระรอยจะมีสัต์วอยู่ภายในจึงตาย เสียเถอะ. กรรมพันธุ์ (ข้อผูกพันทางกรรม) และอาบัติของเธอนั้น พึงทราบ โดยสมควรแก่เรื่องเท่านั้น. เมื่อภิกษุสอด (ดาบหรือหอกนั้น) เข้าไปเพื่อ เก็บไว้ในกองฟางนั้นก็ดี โยนเข้าไปที่พุ่มไม้ป่าเป็นต้น ก็ดี ก็นับนี้.

[ภิกษุฆ่าพ่อในสนามรบเป็นทั้งปาราชิกและปิตุฆาต]

ภิกษุใด คิดว่า เราจะฆ่าโจรให้ตาย แล้วก็ฆ่าบิดาซึ่งกำลังเดินไปด้วย เพศเหมือนโจรตาย ภิกษุนั้น ย่อมถูกต้องอนันตริยกรรมด้วย เป็นปาราชิกด้วย. ส่วนภิกษุใด เห็นนักรบคนอื่นและบิดาซึ่งกำลังทำงาน (การรบ) อยู่ในสนาม ฝายข้าศึก จึงยิงลูกศรไปเฉพาะตัวนักรบ ด้วยคิดในใจว่า ลูกศรแทงนักรบ คนนั้นแล้วจักแทงบิดาของเรา. ภิกษุรูปนั้น ย่อมชื่อว่าเป็นปิตุฆาต (ผู้ฆ่า บิดา) ในเมื่อลูกศรพุ่งไปตามความประสงค์. เธอคิดอยู่ในใจว่า เมื่อนักรบ ถูกลูกศรแทงแล้ว บิดาของเราก็จักหนีไป ดังนี้แล้วจึงยิงลูกศรไป ลูกศรไม่ พุ่งไปตามความประสงค์ กลับทำให้บิดาตาย เธอรูปนั้น ท่านเรียก ปิตุฆาต (ผู้ฆ่าบิดา) ด้วยอำนาจแห่งโฆหาร แต่ไม่เป็นอนันตริยกรรม ด้วยประการ ฉะนั้นแล.

บทว่า อธิภูจิทฺวา ได้แก่ ยืนอยู่ในที่ใกล้. บทว่า อาณาเปติ ได้แก่ ภิกษุผู้สั่ง สั่งเจาะตัวหรือไม่เจาะตัว. บรรดาการสั่งเจาะตัวไม่เจาะตัวนั้น ครั้นหมู่เสนาฝ่ายข้าศึก ปรากฏขึ้นเฉพาะแล้ว เมื่อภิกษุผู้สั่ง สั่งไม่เจาะตัว เลยว่า เธอจงแทงอย่างนี้ จงประหารอย่างนั้น จงฆ่าอย่างนี้ เป็นปาณาติบาต แก่เธอทั้ง ๒ รูป มีประมาณเท่าจำนวนข้าศึกที่ภิกษุผู้รับสั่งฆ่า. บรรดาภิกษุ

ผู้สั่งและผู้รับสั่งนั้น ถ้าภิกษุผู้สั่งมีมารดาและบิดาอยู่ด้วย, เธอผู้สั่ง ย่อมต้อง
อนันตริยกรรมด้วย, ถ้ามีพระอรหันต์อยู่ด้วย, เธอแม้ทั้ง ๒ รูป ย่อมต้อง
อนันตริยกรรมด้วย. ถ้าภิกษุผู้รับสั่งเท่านั้นมีมารดาและบิดาอยู่ (ในสนามรบ),
ภิกษุผู้รับสั่งเท่านั้นแล ย่อมต้องอนันตริยกรรม. แต่เมื่อภิกษุผู้สั่ง ตั้งเจาตัวว่า
เธอจงแทง จงประหารจงฆ่าันกรบคนนั้น ผู้สั่ง ต่ำ มีเลือดสีแดง มีเลือดเขียว
ซึ่งนั่งอยู่บนคอช้าง (หรือ) นั่งอยู่ตรงกลาง (หลังช้าง), ถ้าภิกษุผู้รับสั่งนั้น
ฆ่าันกรบคนนั้นนั่นเอง, เป็นปาณาติบาตแม้ด้วยกันทั้ง ๒ รูป, และในเรื่อง
แห่งอนันตริยกรรม ย่อมต้องอนันตริยกรรมด้วยกันทั้ง ๒ รูป. ถ้าภิกษุผู้รับ
สั่งฆ่าคนอื่นตาย, ปาณาติบาต ย่อมไม่มีแก่ภิกษุผู้สั่ง. อาณัตติกประโยค
ย่อมเป็นอันท่านกล่าวไว้แล้ว ด้วยคำว่า อธิญฺหิตฺวา อาณาเปติ เป็นต้นนั้น.

[ฐานะ ๕ และ ๖ พร้อมทั้งอรรถาธิบาย]

โนอาณัตติกประโยคนั้น :-

ผู้พิจารณาที่ฉลาด พึงสอบสวน

ฐานะ ๕ ประการ คือ วัตถุ กาล โอกาส

อาวุธ และอิริยาบถ แล้วพึงทรงไว้ซึ่ง

อรรถคดี.

อีกนัยหนึ่ง:-

เหตุทำให้การสังเอนอน (สำเร็จได้)

มี ๖ อย่างนี้ คือ วัตถุ กาล โอกาส อาวุธ

อิริยาบถ และกิริยาพิเศษ.

บรรดาฐานะมีวัตถุเป็นต้นนั้น ฐานะว่า วัตถุ ได้แก่ สัตว์ที่จะพึง
ถูกฆ่าให้ตาย.

ฐานะว่า กาล ได้แก่ กาลมีกาลเช้าและเย็นเป็นคั่น และกาลมีวัย เป็นหนุ่มสาวมีเรี่ยวแรงและความเพียรเป็นคั่น.

ฐานะว่า โอกาส ได้แก่ สถานที่มีอาทิตยารมณ์ คือ บ้าน ป่า ประตุน้ำท่ามกลางเรือน ถนน รถ หรือทาง ๓ แพร่ง.

ฐานะว่า อาวุธ ได้แก่ อาวุธมีอาทิตยารมณ์ คือ ดาบ ลูกศร หรือหอก.

ฐานะว่า อิริยาบถ ได้แก่ อิริยาบถมีอาทิตยารมณ์ คือ การเดิน หรือนั่ง ของผู้ที่กำลังถูกฆ่าให้ตาย.

ฐานะว่า กิริยาพิเศษ ได้แก่ กิริยาที่ทำมีอาทิตยารมณ์ คือ แทะ ตัด ทำลาย ถลกหนังศีรษะทำให้เกลี้ยงเหมือนสังข์*.

[อธิบายวัตถุที่จะพึงถูกฆ่า]

ถ้าหากว่า ภิกษุผู้รับสั่งทำให้วัตถุพลาดไป ไพล่ไปฆ่าคนอื่นจาก บุคคลที่ผู้สั่ง สั่งให้ฆ่า, หรือถูกสั่งว่า ท่านจงประหารข้างหน้าฆ่าให้ตาย ไพล่ไปประหารข้างหลัง หรือข้างๆ หรือที่อวัยวะแห่งใดแห่งหนึ่งให้ตายไป, ข้อผูกพันทางกรรมย่อมไม่มีแก่ภิกษุผู้สั่ง, ข้อผูกพันทางกรรม ย่อมมีแก่ภิกษุผู้รับสั่งเท่านั้น. อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุผู้รับสั่ง ไม่ทำวัตถุให้พลาดไป ฆ่าผู้นั้น ตามที่สั่งไว้. ข้อผูกพันทางกรรม ย่อมมีแก่เธอทั้ง ๒ รูป คือ แก่ผู้สั่ง ในขณะที่สั่ง ผู้รับสั่งในขณะที่ประหาร. ก็ในเรื่องวัตถุนี้ ความแปลกกันแห่ง กรรมและความแปลกกันแห่งอาบัติ ย่อมมี เพราะความแปลกกันแห่งวัตถุ. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมาย และผิดที่หมาย ในวัตถุอย่างนี้ก่อน.

* ความหมายของศัพท์นี้ ในสารัตถทีปนี ๒/๔๐๕ อธิบายไว้ว่า ต้องตัดหนังออก (จากศีรษะ) กำหนดเพียงหมวกหู และหลุมคอ แล้วเอาก่อนกรวดขัดกะโหลกศีรษะให้มีสีขาวเหมือนสังข์.

[อธิบายกาลที่สั่งให้ทำการฆ่า]

ส่วนในกาล มีวินิจัยดังนี้:- ภิกษุรูปใดได้รับคำสั่งว่า ท่านจงฆ่าให้ตายในเวลาเช้า ไม่กำหนดว่า วันนี้ หรือพรุ่งนี้, ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ฆ่าเขาตายเวลาเช้า ในกาลใดกาลหนึ่ง ความผิดที่หมาย ย่อมไม่มี. ส่วนภิกษุรูปใดได้รับสั่งว่า ท่านจงฆ่าให้ตายในเวลาเช้าวันนี้, ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ฆ่าเขาตายในเวลาเที่ยงวัน หรือเวลาเย็น หรือเวลาเช้าพรุ่งนี้, ย่อมผิดที่หมาย, สำหรับภิกษุผู้สั่ง ไม่มีความผูกพันทางกรรม. แม้ในเมื่อภิกษุพยายามจะฆ่าให้ตายในเวลาเช้า แต่กลายเป็นเที่ยงวันไป ก็มีนัยเหมือนกัน. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมายและผิดที่หมาย ในประเภทแห่งกาลทั้งปวงโดยนัยนี้.

[อธิบายโอกาสที่สั่งให้ทำการฆ่า]

แม้ในโอกาส มีวินิจัยดังนี้:- ภิกษุรูปใด ถูกสั่งว่า ท่านจงฆ่าบุคคลนั้น ผู้ยืนอยู่ในบ้านให้ตาย, แต่ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ฆ่าบุคคลนั้นตายในที่ใดที่หนึ่ง. ย่อมไม่ผิดที่หมาย. ส่วนภิกษุรูปใดถูกสั่งกำหนดไว้ว่า จงฆ่าให้ตายในบ้านเท่านั้น, แต่ภิกษุผู้รับสั่งนั้นฆ่าเขาตายในป่า, อนึ่ง เธอถูกสั่งว่า จงฆ่าให้ตายในป่า, แต่เธอฆ่าเขาตายในบ้าน, ถูกสั่งว่า จงฆ่าให้ตายที่ประตูภายในบ้าน ฆ่าเขาตายตรงท่ามกลางเรือน, ย่อมผิดที่หมาย. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมายและผิดที่หมายในความต่างกันแห่งโอกาสทั้งปวง โดยนัยนี้.

[อธิบายอาวุธที่เป็นเครื่องมือใช้ให้ฆ่า]

แม้ในอาวุธ มีวินิจัยดังนี้:- ภิกษุรูปใด ถูกสั่งว่าท่านจงเอาอาวุธฆ่าให้ตาย ไม่ได้กำหนดไว้ว่า ดาบ หรือลูกศร, ภิกษุผู้รับสั่งนั้น เอาอาวุธชนิดใดชนิดหนึ่งฆ่าให้ตาย, ย่อมไม่ผิดที่หมาย. ส่วนภิกษุรูปใด ถูกสั่งว่า จงใช้ดาบฆ่า แต่ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ใช้ลูกศรฆ่า, หรือถูกสั่งว่า จงใช้ดาบ

เล่มนี้ฆ่า ผู้รับสั่งใช้ดาบเล่มอื่นฆ่า หรือถูกสั่งว่า จงเอาคมดาบเล่มเดียวนี้
เท่านั้นฆ่า แต่ภิกษุผู้รับสั่ง ใช้คมดาบนอกนี้หรือใช้ฝ่ามือ หรือใช้จะงอยปาก
หรือใช้ค้ำกระบี่ฆ่า. ย่อมผิด ที่หมาย. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมายและ
ผิดที่หมายในความแตกต่างกันแห่งอาวุธทั้งปวง โดยนัยนี้.

[อธิบายอิริยาบถที่สั่งให้ทำการฆ่า]

ส่วนในอิริยาบถ มีวินัจฉัยดังนี้:- ภิกษุรูปใด ถูกสั่งว่า ท่านจง
ฆ่าบุคคลผู้นั้น ซึ่งกำลังเดินให้ตาย, แต่แม้ถ้าภิกษุผู้รับสั่งนั้น ฆ่าบุคคลผู้
กำลังเดินไปตาย ย่อมไม่ผิดที่หมาย. เมื่อภิกษุผู้สั่ง สั่งว่า ท่านจงฆ่าบุคคล
ผู้กำลังเดินอยู่เท่านั้น ให้ตาย แต่ถ้าภิกษุผู้รับสั่ง ฆ่าบุคคลผู้นั่งอยู่ตาย. หรือ
ภิกษุผู้สั่ง สั่งว่า ท่านจงฆ่าบุคคลผู้นั่งอยู่เท่านั้น ให้ตาย, แต่ภิกษุผู้รับสั่ง
ฆ่าบุคคลผู้กำลังเดินไปตาย, ย่อมผิดที่หมาย. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมาย
และผิดที่หมาย ในความต่างแห่งอิริยาบถทั้งปวง โดยนัยนี้.

[อธิบายกิริยาพิเศษที่สั่งให้ทำการฆ่า]

แม้ในกิริยาพิเศษ มีวินัจฉัยดังนี้:- ภิกษุรูปใด ถูกสั่งว่า ท่านจง
แทงให้ตาย ภิกษุผู้รับสั่งนั้น แทะให้ตาย, ย่อมไม่ผิดที่หมาย. ส่วนภิกษุรูปใด
ถูกสั่งว่า จงแทงให้ตาย, แต่ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ตัด (ฟัน) ให้ตายเหียว, ย่อม
ผิดที่หมาย. บัณฑิตพึงทราบความถูกที่หมายและผิดที่หมาย ในความต่างกัน
แห่งกิริยาพิเศษทั้งปวง โดยนัยนี้.

ส่วนภิกษุรูปใด สั่ง ไม่กำหนด ด้วยอำนาจเพศว่า ท่านจงฆ่าคนผู้ที่
สูงดำ ดำขาว ผอม อ้วน ให้ตาย, และภิกษุผู้รับสั่ง ฆ่าคนใดคนหนึ่ง
เช่นนั้นตาย, ย่อมไม่ผิดที่หมาย. เป็นปาราชิกด้วยกันทั้ง ๒ รูป. แต่ถ้าภิกษุ
ผู้สั่งนั้น สั่งหมายเอาตนเอง, และภิกษุผู้รับสั่ง ฆ่าภิกษุผู้สั่งนั้นเองตาย ด้วย

คิดว่า ท่านผู้สั่งนี้แหละ เป็นเช่นนี้, สำหรับภิกษุผู้สั่ง เป็นทุกกฎ, ภิกษุผู้ฆ่า เป็นปาราชิก. ภิกษุผู้สั่ง สั่งหมายเอาตนเอง, ภิกษุผู้รับสั่งนอกนี้ ฆ่าคนอื่น เช่นนั้นตาย; ภิกษุผู้สั่งยอมพ้น (จากอาบัติ), เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้ฆ่าเท่านั้น. ถามว่า เพราะเหตุไร? แก้วว่า เพราะไม่ได้กำหนดโอกาสไว้. แต่ถ้าภิกษุผู้สั่ง แม้เมื่อสั่งหมายเอาตนเองก็กำหนดโอกาสไว้ว่า ท่านจงฆ่าบุคคลชื่อเห็นปานนี้ ซึ่งนั่งอยู่บนอาสนะพระเถระ หรือบนอาสนะพระมัชฌิมะ ในที่พักกลางคืน หรือที่พักกลางวัน ชื่อโน้นให้ตาย, แต่ในโอกาสนั้น มีภิกษุรูปอื่นนั่งแทนอยู่, ถ้าภิกษุผู้รับสั่ง ฆ่าภิกษุผู้มานั่งอยู่นั้นตาย, ภิกษุผู้ฆ่า ย่อมไม่พ้น (จากอาบัติ) แน่, ภิกษุผู้สั่ง ก็ไม่พ้น. ถามว่า เพราะเหตุไร? แก้วว่า เพราะได้กำหนด โอกาสไว้. แต่ถ้าภิกษุผู้รับสั่ง ฆ่าเขาตาย เว้นจากโอกาสที่กำหนดไว้ ภิกษุ ผู้สั่ง ย่อมพ้น (จากอาบัติ), นัยดังอธิบายมานี้ พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ เป็นหลักฐานดี ในมหาอรรถกถา, เพราะฉะนั้น ความไม่เอื้อเฟื้อในนัยนี้ บัณฑิตจึงไม่ควรทำ ฉะนี้แล.

อาณัติติภโยคกถา ด้วยอำนาจมาติกาว่าอริฏฐาย จบ

กล่าวด้วยการสั่งพูด

บัดนี้ พึงทราบวินิจฉัยใน ๔ วาระมีว่า ภิกขุ ภิกขุ อานาเปติ เป็นต้น ที่พระอุบาลีเถระกล่าวไว้ เพื่อแสดงไขบทมาติกาว่า ทุเตน นี้.

ชื่อว่า โส ต มลฺลมาโน ความว่า ภิกษุรูปใด อันภิกษุผู้สั่ง บอกว่า บุคคลชื่อนี้, ภิกษุผู้รับสั่งรูปนั้น เข้าใจว่าบุคคลนั้นแน่ จึงปลงบุคคล นั้นนั่นเองเสียจากชีวิต เป็นปาราชิกด้วยกันทั้ง ๒ รูป.

ข้อว่า **ตัม มลฺลมาโน อญฺญํ** ความว่า ภิกษุผู้รับสั่ง เข้าใจบุคคล
ที่ภิกษุผู้สั่ง ตั้งให้ปลงเสียจากชีวิต แต่ไปปลงบุคคลอื่นเช่นนั้นจากชีวิต
เสีย, ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมไม่เป็นอาบัติ.

ข้อว่า **อญฺญํ มลฺลมาโน** ต่ความว่า ภิกษุรูปใด อันภิกษุผู้สั่ง
ตั้งไว้แล้ว, เธอเห็นบุคคลผู้เป็นสหายที่มีกำลังของภิกษุผู้สั่งนั้น ซึ่ง ยืนอยู่ใน
ที่ใกล้ จึงคิดว่า บุคคลผู้นี้ ย่อมช่วยด้วยกำลังของภิกษุผู้สั่งนี้, เราจะปลงบุคคล
นี้จากชีวิตเสียก่อน เมื่อจะประหาร เข้าใจว่าเป็นบุคคลที่สั่งให้ฆ่านอกนี้แน่นอน
ซึ่งเปลี่ยนกันมายืนอยู่ในที่นั้นแทนว่า เป็นสหาย จึงได้ปลงเสียจากชีวิต, เป็น
ปาราชิกด้วยกันทั้ง ๒ รูป.

ข้อว่า **อญฺญํ มลฺลมาโน อญฺญํ** ความว่า ภิกษุผู้รับสั่ง คิด
โดยนัยก่อนนั้นแหละว่า เราจะปลงบุคคลผู้เป็นสหายคนนี้ ของภิกษุผู้สั่งนั้น
จากชีวิตเสียก่อน แล้วก็ปลงบุคคลผู้เป็นสหายนั้นแลจากชีวิต เป็นปาราชิกแก่
ภิกษุผู้รับสั่งนั้นเท่านั้น.

[อาณัติกปิระโยคเรื่องสั่งทุตต่อ]

ในคำเป็นต้นว่า **อิตุณฺนามสฺส ปาวท** ในนิเทศวาทแห่งบทว่า
ด้วยการนำคำสั่งสืบ ๆ กันมาแห่งทุต มีวินิจัยดังนี้:- พึงเห็นว่าอาจารย์
รูปหนึ่ง อันเตวาสิก ๓ รูป มีชื่อว่า พุทฺธรักขิต ธรรมรักขิต และสังฆรักขิต.

บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า **ภิกฺขุ ภิกฺขุ อาณาเปติ** ความว่า
อาจารย์มีความประสงค์จะให้ฆ่าบุคคลบางคน จึงบอกเนื้อความนั้น แล้วสั่ง
พระพุทฺธรักขิต.

สองบทว่า **อิตุณฺนามสฺส ปาวท** ความว่า (อาจารย์สั่งว่า)
ดูก่อนพุทฺธรักขิต ! คุณจงไปบอกเนื้อความนั้นแก่พระธรรมรักขิต.

ชื่อว่า อิตฺตุนฺนาโม อิตฺตุนฺนามสฺส ปาวตฺตุ ความว่า แม่
พระธรรมรักจิต ก็บอกแก่พระสังฆรักจิต (ต่อไป).

ชื่อว่า อิตฺตุนฺนาโม อิตฺตุนฺนามํ ชีวิตา โวโรเปตฺtu ความว่า
พระธรรมรักจิตถูกท่านสั่งไว้อย่างนั้นแล้ว ก็สั่งท่านพระสังฆรักจิต (ต่อไป)
ว่า จงปลงบุคคลชื่อนี้เสียจากชีวิต, เพราะว่าบรรดาเราทั้ง ๒ ตัวท่านเป็นคน
ผู้มีชาติกล้าหาญ สามารถในกรรมนี้.

ชื่อว่า อาปตฺติ ทุกฺกสฺส ความว่า เป็นอาบัติทุกกฏแก่อาจารย์
ผู้สั่งอยู่อย่างนั้นก่อน.

ชื่อว่า โส อิตฺรสฺส อาโรเจติ ความว่า พระพุทธรักจิตบอก
พระธรรมรักจิต พระธรรมรักจิต บอกพระสังฆรักจิตว่า อาจารย์ของพวกเรา
สั่งอย่างนี้ว่า ได้ยินว่า คุณจงปลงบุคคลชื่อนี้เสียจากชีวิต. ได้ยินว่า บรรดา
เราทั้ง ๒ ตัวท่านเป็นบุรุษผู้กล้าหาญ เป็นทุกกฏ แม่แก่เธอเหล่านั้น ด้วย
การบอกต่อกันไปอย่างนั้นเป็นปัจจัย.

สองบทว่า วธโก ปฏิกุณฺหาติ ความว่า พระสังฆรักจิตรับว่า
ดีละ ผมจักปลง.

ชื่อว่า มุลฺลสฺส อาปตฺติ อุลลจฺวยสฺส มีความว่า ครั้นเมื่อ
คำสั่งนั้น พอพระสังฆรักจิตรับแล้ว เป็นอุลลัจจัยแก่อาจารย์, แต่มหาชนอัน
อาจารย์นั้นชักนำในความชั่วแล้วแล.

สองบทว่า โส ตํ ความว่า ถ้าภิกษุ นั้น คือพระสังฆรักจิตปลง
บุคคลนั้นเสียจากชีวิตไซ้, เป็นปาราชิกทั้งหมด คือทั้ง ๔ คน และไม่ใช่
เพียง ๔ คนอย่างเดียว, เมื่อทำไมให้ถกกัน สั่งตามลำดับโดยอุบายนี้ สมณะ
ทั้งร้อย หรือสมณะตั้งพันก็ตาม เป็นปาราชิกด้วยกันทั้งหมด.

ในนิเทศแห่งบทวิสัทธิยสูตร มีวินัยดังนี้:-

ชื่อว่า โส อญฺญ อามเปติ ความว่า ภิกษุนั้น คือพระพุทธรักษิต ที่อาจารย์สั่งไว้ไม่พบพระธรรมรักษิต หรือเป็นผู้ไม่ยอมบอก จึงเข้าไปหาพระสังฆรักษิตทีเดียว แล้วทำให้ถลัน สั่งว่า อาจารย์ของเราสั่งไว้ อย่างนี้ว่า ได้ยินว่า คุณจงปลงบุคคลชื่อนี้เสียจากชีวิต. จจริงอยู่ ภิกษุนี้น ท่านเรียกว่า วิสัทธิยสูตร เพราะทำให้ถลันนั่นเอง.

ชื่อว่า อาปตติ ทุกกฏสูตร คือ เป็นทุกกฏแก่พระพุทธรักษิต เพราะสั่งก่อน.

ชื่อว่า ปฏิกุณฺหาติ อาปตติ ทุกกฏสูตร นั้น พึงทราบว่าเป็นทุกกฏแก่ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมทีเดียว ในเมื่อพระสังฆรักษิตรับ. เมื่อเป็นอย่างนั้น อาบัติในเพราะรับ ไม่พึงมี, แต่แม้ในการรับชกสือ และพอใจในการตาย ก็ยังเป็นอาบัติ, อย่างไร จะไม่พึงเป็นอาบัติ เพราะรับมาแล้ว เพราะเหตุนั้น ทุกกฏ มีแก่ภิกษุผู้รับนั่นเอง, ด้วยเหตุนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงไม่ตรัสคำว่า มุลกฏสูตร ในนัยนี้. และแม้ในนัยก่อน ก็พึงทราบทุกกฏนี้แก่ภิกษุผู้รับเหมือนกัน. แต่เพราะไม่มีโอกาส จึงไม่ตรัสทุกกฏนี้ไว้. เพราะฉะนั้น ภิกษุใด ๆ รับ เป็นอาบัติแก่ภิกษุนั้น ๆ เพราะมีการรับนั้นเป็นปัจจัยแท้, นี่เป็นความชอบใจของเราทั้งหลายในเรื่องนี้แล. เหมือนอย่างว่า ในมนุษยวิคคหะนี้ฉันใด แม้นอกหินนาทาน ก็ฉันนั้นแล. ก็ถ้าพระสังฆรักษิตนั้นปลงบุคคลนั้นจากชีวิตได้ไซ้, เป็นปาราชิกทั้ง ๒ รูป คือ พระพุทธรักษิตผู้สั่ง และพระสังฆรักษิตผู้ฆ่า, ไม่เป็นอาบัติปาราชิกแก่พระอาจารย์เป็นต้นเดิม เพราะการสั่งถลัน, ไม่เป็นอาบัติโดยประการทั้งปวงแก่พระธรรมรักษิต เพราะไม่รู้. ส่วนพระพุทธรักษิต ทำความสวัสดิแก่ภิกษุทั้ง ๒ รูป แล้วพินาศด้วยตนเอง ฉะนั้นแล.

ในนิเทศแห่ง คตปัจจาคตทุต มีวินิจัยดังนี้:-

ชื่อว่า โส คนตุวา ปุณ ปจจาจจติ ความว่า ภิกษุผู้รับสั่งนั้น ไปสู่ที่ไกลแห่งบุคคลซึ่งคนจะพึงปลงเสียจากชีวิตนั้น เมื่อไม่อาจปลงบุคคลนั้น จากชีวิต เพราะเขามีการอารักขาจัดไว้ดีแล้วจึงกลับมา.

ชื่อว่า ยทา สกุกโถติ ตทา ต มีความว่า ภิกษุผู้สั่งนั้น ตั้งใหม่ว่า ต้องมาในวันนี้ที่เดียวหรือ จึงเป็นอันมา? ไปเถิด ท่านอาจเมื่อใด จงปลง เขาเสียจากชีวิต เมื่อนั้น.

สองบทว่า อาปตติ ทุกกฏสฺส มีความว่า เพราะสิ่งอีกอย่างนั้น ย่อมเป็นทุกกฏเหมือนกัน. ก็ถ้าบุคคลนั้น เป็นผู้จะพึงถูกปลงจากชีวิตแน่ ไชว์, เจตนาที่ยังบรรลให้สำเร็จ ย่อมเป็นเช่นกับผลที่เกิดในลำดับแห่งมรรค; เพราะฉะนั้น ภิกษุผู้สั่งนี้ จึงเป็นปาราชิกในขณะสั่งทีเดียว. ถ้าแม้ภิกษุผู้มา จะมาบุคคลนั้นได้ โดยล่วงไป ๖๐ ปีไชว์, และภิกษุผู้สั่ง จะทำกาลกิริยา หรือสึกเสียในระหว่างนั้น, จักเป็นผู้ไม่ใช่สมณะทำกาลกิริยาหรือสึกแท้. ถ้า ผู้สั่งหมายเอามารดาบิดา หรือพระอรหันต์ สั่งอย่างนั้นในเวลาเป็นคฤหัสถ์ แล้วจึงบวช, คนผู้รับสั่งมาบุคคลนั้นได้ ในเมื่อผู้สั่งนั้นบวชแล้ว, ผู้สั่ง ย่อม เป็นผู้มามารดา มาบิดา มาพระอรหันต์แต่ในเวลาเป็นคฤหัสถ์ทีเดียว; เพราะ เหตุนั้น บรรพชา อุปสมบทของเขา ย่อมไม่ขึ้นเลย. ถ้าแม้บุคคลที่จะพึง ถูกมา ในขณะสั่งยังเป็นปุถุชนอยู่, แต่เป็นพระอรหันต์ในเวลาที่ถูกผู้รับสั่งมา, อีกอย่างหนึ่ง บุคคลที่จะพึงถูกมานั้น ได้การประหารจากผู้รับสั่งแล้วอาศัย ศรัทธามีทุกข์เป็นมูล เจริญวิปัสสนาบรรลุพระอรหันต์ แล้วทำกาลกิริยาไป เพราะอาพาธนั้นนั่นเอง, ผู้สั่ง ย่อมเป็นผู้มาพระอรหันต์ในขณะสั่งนั่นเอง, ส่วนผู้มาย่อมเป็นปาราชิก ในขณะทำความพยายามในที่ทั้งปวงทีเดียวแล.

ก็ในบรรดาวาระทั้ง ๓ ที่พระอุบาลีเถระกล่าวไว้ เพื่อแสดงความถูกต้องที่หมายและผิดที่หมาย ในบทมัตถิกาที่ตรัสด้วยอำนาจเหตุทั้งหมดนี้นั้น บัดนี้พึงทราบวินิจฉัยในปฐมวารก่อน. ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมพูดคำนั้นเบา ๆ หรือเพราะภิกษุผู้รับสั่งนั้นเป็นคนหูหนวก จึงประกาศให้ได้ยินคำสั่งนี้ว่า เธอจงอย่าฆ่า, ไม่ได้; เพราะเหตุนี้ภิกษุผู้ต้นเดิมจึงไม่ฟัง. ในทุติยวาร ฟังได้ เพราะท่านประกาศให้ได้ยิน. ส่วนในตติยวาร แม้ทั้ง ๒ รูป ก็ฟังได้ เพราะภิกษุที่เป็นต้นเดิมนั้นประกาศให้ (ภิกษุผู้รับสั่ง) ได้ยิน และเพราะภิกษุผู้รับสั่งนอกนี้ ก็รับคำว่า ดีละ แล้วควั่นเสียบ ฉะนั้นแล.

พุทธกา จบ

เรื่องที่ไม่ลับ สำคัญว่าที่ลับ

ใน อรโห รโหสัณญนิเทศ เป็นต้น มีวินิจฉัยดังนี้:-

บทว่า อรโห ได้แก่ ต่อหน้า. บทว่า รโห ได้แก่ ลับหลัง.

บรรดาชน ๒ คน (คือ ผู้มีความสำคัญต่อหน้าว่าลับหลัง และผู้มีความสำคัญลับหลังว่าต่อหน้านั้น) ภิกษุใด เมื่อภิกษุผู้มีเวรกัน มาพร้อมกับภิกษุทั้งหลาย แล้วนั่งอยู่ข้างหน้านั้นเอง ในเวลาอุปัฏฐาก ไม่ทราบข้อที่เธอมา เพราะโทษคือความมืด พอใจความตายของภิกษุผู้มีเวรกันนั้น จึงพูดจาถ้อยคำเช่นนี้ขึ้นว่า เจ้าพระคุณ! ขอให้ภิกษุมีชื่ออย่างนี้ถูกฆ่า, ทำไมพวกโจร จึงไม่ฆ่ามันเสีย, งูจึงไม่กัดมันเสีย, ไคร ๆ จึงไม่เอาศัสตราหรือยาพิษมาวางมันเสีย, ภิกษุนี้ ชื่อว่าผู้มีความสำคัญต่อหน้าว่าลับหลังพูดจา. อธิบายว่า ผู้มีความสำคัญในที่ต่อหน้านั้นว่าลับหลัง. ฝ่ายภิกษุใด เห็นภิกษุผู้มีเวรกันนั้นนั่งอยู่

ข้างหน้า เป็นผู้มีความสำคัญว่า เรายังนั่งอยู่ที่นี้เอง พุดจาขึ้นตามนัยก่อนนั้นแล ในเมื่อเธอแม่ไปพร้อมกับภิกษุทั้งหลาย ผู้ทำอุปัฏฐากแล้ว กลับไป, ภิกษุนี้ชื่อว่าผู้มีความสำคัญลับหลังว่าต่อหน้าพุดจา. บุคคลผู้มีความสำคัญในต่อหน้าว่าต่อหน้า และบุคคลผู้มีความสำคัญในลับหลังว่าลับหลัง ผู้ศึกษาพึงทราบโดยอุบายนี้แล. และพึงทราบว่า เป็นทุกกฏทุก ๆ คำพุดแก่ภิกษุเหล่านั้น แม้ทั้ง ๔ รูป.

[อธิบายการพรรณนาความตายด้วยกาย]

บัดนี้ พึงทราบวินัยฉัยในนิเทศแห่งมาติกา ๕ มีพรรณนาด้วยกาย เป็นต้น ที่ท่านพระอุบาลีกล่าวไว้ เพื่อแสดงวิภาคแห่งการพรรณนาความตาย.

ชื่อว่า กายณ วิการ ทสฺเสติ* มีความว่า เขาจะรู้ได้ว่า เนื้อความนี้ อันบุคคลนี้กล่าวว่า ผู้ใดใช้ศัสตราฆ่าตัวตาย หรือเคียวกินยาพิษตาย หรือเอาเชือกผูกคอตาย หรือกระโดดบ่อเป็นต้นตาย, ได้ยินว่า ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ จะได้ยศ หรือจะไปสวรรค์ ดังนี้ด้วยประการใด, ภิกษุแสดงด้วยประการนั้น ด้วยอวัชวะทั้งหลายมีหัวแม่มือ เป็นต้น.

ชื่อว่า วาจา ยณติ ความว่า ภิกษุล้นวาจา กล่าวเนื้อความนั้นนั้นแล. วาระที่ ๓ เป็นอันกล่าวแล้ว ด้วยอำนาจแห่งวาระทั้ง ๒. ทุก ๆ วาระปรับเป็นทุกกฏทุก ๆ ประโยค แห่งการพรรณนา, เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุผู้พรรณนา ในเพราะทุกข์เกิดขึ้นแก่เขา, เมื่อบุคคลที่ตนเจาะจงทำการพรรณนาตายไป เป็นปราชิกแก่ภิกษุผู้พรรณนาในขณะที่พรรณนาทีเดียว. ผู้นั้น ย่อมไม่รู้ข้อความนั้น ผู้อื่นรู้แล้วคิดว่า เราได้อุบายเป็นเหตุเกิดความสุขแล้วหนอ ดังนี้ ตายไปเพราะการพรรณนานั้น ไม่เป็นอาบัติ. เมื่อภิกษุเจาะจงทำการ

* บาลี เป็น กโรติ.

พรรณาแก่คน ๒ คน รู้คนเดียวแล้วตายไป เป็นปาราชิก, ทั้ง ๒ คนตาย เป็นปาราชิกด้วย เป็นกองอกุศลด้วย. ในบุคคลมากมาย ถิ่นนี้, ภิกษุ ที่ยวพรรณาความตายไม่เจาะจง บุคคลใด ๆ รู้การพรรณานั้น แล้วตายไป, บุคคลนั้น ๆ ทั้งหมด เป็นอันภิกษุรูปนั้น ผ่าแล้ว.

[อธิบายพรรณาความตายด้วยทูตและหนังสือ]

ในการพรรณาด้วยทูต มีวินัยดังนี้:- เป็นทุกกฏเมื่อภิกษุเพียง แต่บอกข่าวว่า ท่านจงไปสู่เรือน หรือบ้านชื่อนั้น แล้วพรรณาคุณความ ตาย แก่บุคคลมีชื่ออย่างนั้นนั่นแล. ทูตอันตนส่งไป เพื่อประโยชน์แก่บุคคลใด เพราะทุกข์เกิดแก่บุคคลนั้น เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม, เพราะเขาตาย เป็นปาราชิก. ทูตคิดว่า บัดนี้เรารู้ทางสวรรค์นี้แล้ว ไม่บอกแก่บุคคลนั้น บอกแก่ญาติหรือสหายโลหิตของตน, เมื่อเขาตาย เป็นผิตสังเกต, ภิกษุผู้เป็น ต้นเดิมรอดตัวไป. ทูตคิดอย่างนั้นแล ทำกิจที่กล่าวไว้ในการพรรณาเสียเอง ตายไป, ผิดที่หมายเหมือนกัน. แต่เมื่อภิกษุบอกข่าวไม่เจาะจง เป็นปาณาติ บาตประมาณเท่าจำนวนมนุษย์ที่ตายไป ด้วยการพรรณาของทูต. ถ้ามารดา และบิดาตายไป เป็นอนันตริยกรรมด้วย.

ในเลขาสังวรณนา มีวินัยดังนี้:-

ข้อว่า เลข นิหุติ มีความว่า ภิกษุเขียนหนังสือลง (จารึกอักษรลง) ที่ใบไม้หรือที่ใบลานว่า ผู้ใด ใช้ศาสตราฆ่าตัวตาย หรือกระโดดเหวตาย หรือตายด้วยอุบายอย่างอื่น มีการกระโดดเข้าไฟและกระโดดน้ำเป็นต้น, ผู้นั้น จะได้สิ่งนี้ หรือว่า ฯลฯ เป็นความชอบของผู้นั้น. แม้ในการเขียนหนังสือ ที่ไม่เจาะจงนี้ บัณฑิตก็พึงทราบว่าเป็นทุกกฏ อุลลัจจัย และปาราชิก โดยนัยดังกล่าวแล้วนั่นแล.

แต่เมื่อภิกษุเขียนหนังสือเจาจะง คนเขียนเจาจะงบุคคลใด เพราะ
ผู้นั้นนั้นแลตาย เป็นปาราชิก, เมื่อเขียนหนังสือเจาจะงบุคคลหลายคนเป็น
ปาณาติบาต มีประมาณเท่าจำนวนคนที่ตายไป, เพราะมารดาและบิดาตาย
เป็นอนันตริยกรรม. แม้ในหนังสือที่เขียนไม่เจาจะง ก็นัยนี้แล. ภิกษุ เมื่อ
เกิดความเดือดร้อนขึ้นว่า คนสัตว์เป็นอันมากจะตาย จึงเผาใบลานนั้นเสีย
หรือทำโดยประการที่อักษรทั้งหลายจะไม่ปรากฏ ย่อมพ้นได้. ถ้าใบลานนั้น
เป็นของคนอื่น, ภิกษุจะเขียนหนังสือเจาจะงก็ตาม หรือเขียนไว้ไม่เจาจะง
ก็ตาม หรือเขียนไว้ไม่เจาจะงก็ตาม วางไว้ในที่ ๆ คนถือเอามา ย่อมพ้น.
ถ้าใบลานนั้น ย่อมเป็นของที่เขาชื้อมาด้วยมูลค่า, เธอให้ใบลานแก่เจ้าของ
ใบลานแล้ว ให้มูลค่าแก่เหล่าชนผู้ที่ตนรับเอามูลค่าจากมือแล้ว ย่อมพ้นได้.
ถ้าภิกษุมารูปด้วยกันเป็นผู้มีอริยาศัยร่วมกันว่า พวกเราจักเขียนพระรณาคณ
ความตาย ดังนี้, รูปหนึ่งขึ้นคันตาลแล้ว ตัดใบตาล. รูปหนึ่งนำมา, รูป
หนึ่งทำให้เป็นใบลาน, อีกรูปหนึ่งเขียน. อีกรูปหนึ่ง ถ้าเป็นการเขียนด้วย
เหล็กจาร ก็เอาเขม่าทา: ครั้นทาเขม่าแล้ว จัดใบลานนั้นเข้าเป็นผูก, เธอ
ทั้งหมดเทียวเอาไปวางไว้ที่สภา หรือที่ร้านตลาด หรือในสถานที่ ๆ ประชาชน
เป็นอันมากผู้แตกตื่นเพื่อดูหนังสือประชุมกัน. ประชาชนอ่านหนังสือนั้นแล้ว,
ถ้าตายไปคนเดียวไซ้, เป็นปาราชิกแก่ภิกษุทั้งหมด. ถ้าตายไปหลายคนไซ้,
ก็มีนัยเช่นเดียวกันกับที่กล่าวแล้วนั้นแล. แต่เมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น ถ้า
ภิกษุเหล่านั้น เอาใบลานนั้นเก็บไว้ในหีบ, และมีผู้อื่นพบเห็นใบลานนั้นแล้ว
นำออกมาแสดงแก่ชนเป็นอันมากอีก, เธอทั้งหมดนั้น จะไม่รอดตัวเลย, หีบ
จงยกไว้. ถ้าแม้พวกเธอเหวี่ยงใบลานนั้นลงไป หรือล้างในแม่น้ำหรือทะเล
เสีย หันเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ หรือใส่ไฟเผาเสีย ก็ยังไม่รอดตัวตราบเท่า

ที่ตัวหนังสือยังปรากฏอยู่ในใบลาน แม้ที่ยังเชื่อมต่อกันได้ ซึ่งล้างไม่ดี หรือเผาไม่ดี. แต่เมื่อกระทำโดยประการที่อักษรทั้งหลายจะไม่ปรากฏเลย จึงรอดตัวไปได้ แล.

[อธิบายขุดหลุมพรางให้คนตาย]

บัดนี้ จะวินิจฉัยในนิเทศแห่งมคติกามีหลุมพรางเป็นต้น ที่ท่านพระอุบาลีกล่าวไว้ เพื่อแสดงวิภาคแห่งถาวรประโยชน์.

ชื่อว่า มนุสฺส อุตฺตมฺสฺส โอปาตฺต ขนฺติ ความว่า ภิกษุขุดหลุมเจาะจงคนบางคนด้วยตั้งใจว่า ผู้มีชื่อนี้ จะตกลไปตาย ในที่ ๆ ผู้นั้นเที่ยวไปแต่ลำพัง. ก่อนอื่น ถ้าแม้ขุดขาดปฐพี เป็นทุกกฏทุก ๆ ประโยค แก่ภิกษุผู้ขุด เพราะเป็นประโยชน์แห่งปณณัติบาต เป็นอุลลัจจัย เพราะก่อให้เกิดทุกข์แก่คนผู้ที่ตนเจาะจงขุดไว้ เป็นปาราชิก เพราะเขาตาย. เมื่อผู้อื่น แม้ตกลไปตาย ไม่เป็นอาบัติ. ถ้าขุดไว้ไม่เจาะจงด้วยคิดว่า ผู้ใดใครผู้หนึ่งจักตาย เป็นปณณัติบาตเท่าจำนวนสัตว์ที่ตกลไปตาย เป็นอนันตริยกรรมในเพราะวัตถุแห่งอนันตริยกรรม เป็นอุลลัจจัยและปาจิตติย ในเพราะวัตถุแห่งอุลลัจจัยและปาจิตติย.

ถามว่า เจตนาในการขุดหลุมนั้นมีมาก เป็นปาราชิกด้วยเจตนาไหน

แก้วว่า ท่านกล่าวไว้ในมหาอรรถกถาก่อนว่า เมื่อภิกษุขุดหลุม ทั้งโดยส่วนลึกทั้งโดยส่วนยาวและกว้าง ได้ประมาณ (ขนาด) แล้ว ถากเขาะกองไว้ ใช้ปู้งก็สำหรับใส่ฝุ่นโกยขึ้น เจตนาที่ยังอรรถให้สำเร็จ ซึ่งเป็นเหตุให้ตั้งขึ้น เป็นเช่นเดียวกันกับผลในลำดับแห่งมรรค ถ้าแม้ว่าโดยล่วงไปถึงร้อยปี จะมีสัตว์ตกลตายแน่นอน เป็นปาราชิกด้วยเจตนาซึ่งเป็นเหตุให้ตั้งขึ้นนั่นเอง ส่วนในมหาปิฎก และในสังเขปอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุใช้

จอบประหาร (ฟัน) แม้ครั้งเดียว ด้วยคิดว่า บุคคลจักตกที่หลุมนี้ตาย ดังนี้ ถ้ามีใคร ๆ พลัดตกลงไปที่หลุมนั้นตาย เป็นปาราชิกเหมือนกัน ; ส่วนพวกพระเถระผู้ชำนาญในพระสูตร ยังยึดเอาเจตนาซึ่งเป็นเหตุให้ตั้งขึ้น (เป็นหลัก).

ภิกษุรูปหนึ่งขุดหลุมพราง แล้วตั้งภิกษุรูปอื่นว่า จงนำคนชื่อโน้นมา แล้ว ผลักให้ตกตายในหลุมพรางนี้. ภิกษุอื่นนั้น ยังผู้นั้นให้ตกตาย เป็นปาราชิกทั้ง ๒ รูป, ยังผู้นั้นให้ตกตาย ตัวเองตกไปตาย คนอื่นตกไปตายตามธรรมดาของตน, ในทุกกรณีมีการผิดที่หมาย ภิกษุผู้เป็นต้นเค็มรอดตัวไป. แม้ในหลุมพรางที่ภิกษุขุดไว้ ด้วยคิดว่าภิกษุชื่อโน้น จักนำคนชื่อโน้นมา ให้ (ตก) ตายในหลุมพรางนี้ก็นัยนี้เหมือนกัน. ภิกษุขุดไว้ด้วยคิดว่า คนทั้งหลาย ผู้อยากจะตายจักตายในหลุมพรางนี้, เป็นปาราชิก เพราะคนคนเดียวตาย, เป็นกองอกุศล เพราะคนมากคนตาย, เป็นอนันตริยกรรม เพราะมารดาและบิดาตาย, เป็นอุลลัจฉัยและปาจิตติย์ ในเพราะวัตถุแห่งอุลลัจฉัยและปาจิตติย์. ภิกษุขุดไว้ด้วยคิดว่า ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีความประสงค์จะฆ่าเขาให้ตาย จักผลักชนเหล่านั้น ให้ตกตายในหลุมพรางนี้ ดังนี้. พวกเขาผลัก ให้ตกตายในหลุมพรางนั้น, เมื่อตายคนเดียว เป็นปาราชิก, เมื่อมากคนตาย เป็นกองอกุศล, เป็นอนันตริยกรรมเป็นต้น ในเพราะวัตถุแห่งอนันตริยกรรมเป็นต้น และแม้พระอรหันต์ทั้งหลาย ก็ถึงความสงเคราะห์เข้าในนัยหลังนี้ด้วย แต่นัยแรก กิริยาที่พระอรหันต์เหล่านั้นจะตกไปเพราะความเป็นผู้ใคร่จะตาย ย่อมไม่มี; เพราะเหตุนั้น พระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านจึงไม่สงเคราะห์เข้าด้วย แม้ในนัยทั้งสอง เมื่อบุคคลตกไปตายตามธรรมดาของตน ย่อมมีการผิดที่หมาย ภิกษุคิดว่า ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งจักผลักคนผู้มีเวรของตนให้ตกตายใน

หลุมพรางนี้ แล้วขุดไว้, และเหล่าชนผู้มีเวรกัน ก็สักคนมีเวรให้ตกตายในหลุมพรางนั้น, เมื่อถูกฆ่าตายคนเดียว เป็นปาราชิก, เมื่อถูกฆ่าตายหลายคน เป็นกองอกุศล เมื่อมารดาหรือบิดา หรือพระอรหันต์ ถูกเหล่าชนผู้มีเวรนำมาฆ่าให้ตายในหลุมพรางนั้น เป็นอนันตริยกรรม, เมื่อมารดาเป็นต้นเหล่านั้นตายตามธรรมชาติของตน ย่อมผิตสังเกตุ.

ส่วนภิกษุรูปใด ขุดไว้มิได้เจาะจง แม้โดยประการทั้งปวงเลยว่าชนเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ผู้อยากจะตายก็ดี ไม่อยากจะตายก็ดี ผู้ประสงค์จะฆ่าเขากดี ไม่ประสงค์จะฆ่าก็ดี จักตกไปตาย หรือถูกผลักให้ตกไปตายในหลุมพรางนี้, ภิกษุนั้น ย่อมถูกต้องกรรม และย่อมต้องอาบัติตามสมควร เพราะความตายของบุคคลผู้ตายไปนั้น ๆ. ถ้าสตรีมีครรภ์ตกไปตายทั้งกรม* เป็นปาณาติบาต ๒ กระทง. เฉพาะสัตว์ที่อยู่ในครรภ์เท่านั้นพินาศไป เป็นปาณาติบาตกระทงเดียว, สัตว์เกิดในครรภ์ไม่พินาศ แต่มารดาตาย เป็นปาณาติบาตกระทงเดียวเหมือนกัน. คนถูกพวกโจรไล่ติดตาม ตกไปตาย, เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้ขุดหลุมพรางเช่นกัน. พวกโจรตกลงไปตายในหลุมพรางนั้น เป็นปาราชิกเหมือนกัน. พวกโจรนำผู้ตกไปในหลุมพรางนั้นออกไปภายนอก แล้วฆ่าให้ตาย, เป็นปาราชิกเหมือนกัน. ถามว่า เพราะเหตุไร แก้วว่า เพราะเขาถูกพวกโจรจับได้ ก็เพราะประโยชน์ที่ตกไปในหลุมพราง. ผู้ที่ตกหลุมพรางออกมาจากหลุมพรางได้แล้วตายไป ด้วยความเจ็บไข้นั้นนั่นแล เป็นปาราชิกเหมือนกัน. ครั้นล่วงเลยมาหลายปีแล้ว จึงตายเพราะความเจ็บไข้นั้นนั่นเอง ซึ่งกำเริบขึ้นอีก เป็นปาราชิกเหมือนกัน. โรคชนิดอื่น เกิดแทรกขึ้นแก่บุคคลผู้ป่วยไข้ ด้วยโรคที่เกิดขึ้น เพราะมีการตกไปในหลุมพรางนั้นเป็นปัจจัยนั้นแล,

* ตายพร้อมทั้งครรภ์ คือถูกในท้อง

แต่โรคที่เกิดขึ้นเพราะหลุมพราง เป็นของมีกำลังกว่า, แม้เมื่อผู้นั้นตายเพราะโรคที่เกิดขึ้นนั้น ก็ขุขุดหลุมพราง ย่อมไม่พิน. ถ้าโรคที่เกิดขึ้นภายหลัง เป็นของมีกำลังไชรั, เมื่อผู้นั้นตายเพราะโรคที่เกิดขึ้นภายหลัง เอรอดตัว. เมื่อผู้นั้นตายด้วยโรคทั้ง ๒ ชนิด ไม่พิน. มนุษย์ผู้เกิด ในหลุมพราง ครั้นเกิดแล้ว ไม่สามารถจะขึ้นได้ ก็ตายไป, เป็นปาราชิกเหมือนกัน.

[มติพระเถระสองรูปในการขุดหลุมพราง]

พระอุปติสสะเถระ กล่าวว่า เมื่อชักเป็นต้น ตกไปตายในหลุมพรางที่ขุดไว้จะจงมนุษย์ ไม่เป็นอาบัติ. ในมนุษย์เป็นต้นแม้ตายอยู่ในหลุมพราง ที่ขุดไว้จะจงชักเป็นต้น ก็นั้นแน่แล. แต่เป็นทุกกฏทีเดียว แก่ภิกษุผู้ขุดจะจงชักเป็นต้น เพราะการขุดบ้าง เพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่ชักเป็นต้นเหล่านั้นบ้าง. เพราะ (ชักเป็นต้น) ตายเป็นอุลลัจจัยหรือปาจิตติย์ตามอำนาจแห่งวัตถุทีเดียว. สัตว์ตกลงในหลุมพรางที่ขุดไว้มิได้จะจงโดยรูปชัก หรือรูปเปรตตายไป โดยรูปสัตว์ดิรัจฉาน, ก็รูปที่ตกไป ย่อมเป็นประมาณ; เพราะฉะนั้น จึงเป็นอุลลัจจัย.

พระปุลสเทวเถระ กล่าวว่า รูปที่ตายเป็นประมาณ; เพราะฉะนั้น จึงเป็นปาจิตติย์. แม้ในสัตว์ตกไปด้วยรูปสัตว์ดิรัจฉาน แล้วตายด้วยรูปชักและรูปเปรต ก็นั้นเหมือนกัน. ภิกษุผู้ขุดหลุมพรางขายหรือให้เปล่าซึ่งหลุมพรางแก่ภิกษุอื่น, ภิกษุนั้นแลยังต้องอาบัติ และมีข้อผูกพันทางกรรม เพราะมีผู้ตกตายเป็นปัจจัย, ผู้ที่ได้หลุมพรางไป ไม่มีโทษแล. ภิกษุผู้ได้ไปแล้วคิดว่า หลุมอย่างนี้ สัตว์ผู้ตกไปยังอาจขึ้นได้ จักไม่พินาศ จักทรงตัวขึ้นได้ง่าย จึงทำหลุมพรางนั้นให้ลึกลงไป หรือให้ตื้นขึ้น ให้ยาวออกไป หรือให้สั้นเข้า ให้กว้างออกไป หรือให้แคบเข้า ต้องอาบัติ และมีข้อผูกพันทางกรรมด้วยกัน

แม้ทั้ง ๒ รูป. เมื่อเกิดวิปฏิสารขึ้นว่า คนสัตว์จะตายกันมาก จึงกลบหลุมพราง ให้เต็มด้วยดิน. ถ้าสัตว์ใด ๆ ยังตกไปในดินตายได้, แม้กลบให้เต็มแล้ว ก็ไม่พ้น. เมื่อฝนตกมีโคลน, แม้เมื่อสัตว์ใด ๆ ตีตกตายในโคลนนั่น, ดันไม้ล้ม ก็ดี ลมพัดก็ดี น้ำฝนตกก็ดี พัดพาคนไป หรือพวกขุดแผ่นดินเพื่อเหง้ามัน ขุดเป็นหลุมบ่อไว้ในที่นั้น, ถ้าสัตว์ใด ๆ ตีหรือตกไปตายในหลุมนั้น ภิขุผู้เป็นต้นเดิมยังไม่พ้น. แต่ในโอกาสนั้น ภิขุให้ทำบึงหรือสระบัวใหญ่ให้ ประดิษฐานเจดีย์ ปลุกต้นโพธิ์หรือให้สร้างวัด หรือให้ทำทางเกวียนแล้วจึง พ้นได้. แม้ในกาลใด ดันไม้เป็นต้น ในหลุมพรางอันถูกกลบเต็มทำให้แน่น แล้วรากต่อรากเกี่ยวพันกัน, เกิดชาตปฐพี, แม้ในกาลนั้นก็พ้นได้. ถ้าแม่น้ำ แม่น้ำหลากมาลบล้างหลุมพรางเสีย, แม้อย่างนั้น จึงพ้นได้แล.

กล่าวด้วยหลุมพรางเท่านั้นก่อน.

[ว่าด้วยการดักบ่วงของภิขุ]

ก็พึงทราบวินิจฉัย แม้ในบ่วงเป็นต้น อันอนุโลมแก่หลุมพรางนั้น ดังต่อไปนี้:- ภิขุรูปใด ดักบ่วงไว้ก่อน ด้วยคิดว่า สัตว์ทั้งหลายจักติดใน บ่วงนี้ตาย เมื่อบ่วงพอฟันไปจากมือ พึงทราบว่าเป็นปาราชิก อนันตริยกรรม ฤทธัจฉัย และปาจิตติย์ แก่ภิขุรูปนั้นแน่นอน ด้วยอำนาจสัตว์ที่ติด (บ่วง).

ในบ่วงที่ภิขุทำเจาะจงไว้ มีวินิจฉัยดังนี้:- บ่วงที่ภิขุดักเจาะจง สัตว์ตัวใดไว้ เพราะสัตว์เหล่านั้นจากสัตว์ตัวนั้นมาติด ไม่เป็นอาบัติ. แม้เมื่อ ภิขุจำหน่ายบ่วงไป ด้วยมูลค่าหรือให้เปล่งก็ตาม ข้อผูกพันทางกรรม ย่อม มีแก่ภิขุผู้เป็นต้นเดิมเช่นกัน. ถ้าภิขุผู้ได้บ่วงไป ดักบ่วงเคลื่อนที่ได้ไว้ หรือเห็นพวกสัตว์เดินไปข้าง ๆ จึงทำรั้วกันไว้ ด้อนสัตว์ให้เข้าไปตรงหน้า หรือจัดคันบ่วงไว้ให้แข็งแรง หรือผูกเชือกบ่วงไว้ให้มันขึ้น หรือตอกหลักไว้

ให้มันคง ; เธอทั้ง ๒ รูปไม่พ้น ถ้าเมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น เธอจึงรู้คบ่วง ให้หลุดออกแล้ว ไปเสีย. คนเหล่านี้ พบเห็นบ่วงที่รู้คบ่วงแล้วนั้น เอาไว้อีก สัตว์ทั้งหลายที่ติด (บ่วง) แล้ว ๆ ตายไป; ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม ไม่พ้นไปได้. แต่ถ้าคนบ่วง อันเธอผู้เป็นต้นเดิมนั้นไม่ได้ทำไว้อเอง แต่วางไว้. ในที่ ๆ คนรับมา ย่อมพ้น. เธอตัดไม้คันบ่วงซึ่งเกิดอยู่ในสถานที่นั้นเสีย ย่อมพ้น. แต่แม้เมื่อเธอเก็บรักษาไม้คันบ่วงที่คนทำเองไว้ ย่อมไม่พ้น. จจริงอยู่ ถ้าภิกษุรูปอื่น ถือเอาไม้คันบ่วงนั้น ไปดักบ่วงไว้อีกไซ้, เมื่อสัตว์ทั้งหลาย ตายไป เพราะมีการดักบ่วงนั้นเป็นปัจจัย ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม ย่อมพ้น, ถ้าเธอเผาคันบ่วงนั้น ทำให้เป็นคุ่นไฟแล้วทิ้งเสีย, แม้เมื่อสัตว์ทั้งหลาย ได้ การประหารด้วยคุ่นไฟนั้นตายไปย่อมไม่พ้น. แต่เผาหรือทำให้เสียหายไปโดย ประการทั้งปวง ย่อมพ้น. เธอวางไม้เชือกบ่วงที่คนเหล่านี้พ้นเสร็จแล้วใน ที่ ๆ คนรับมา ย่อมพ้น. เธอได้เชือกมาแล้ว คลี่เกลียวที่เข้าพันไว้ออกเสียเอง (หรือ) ทำเชือกที่ตนได้ปอมาแล้วพันไว้ ให้เป็นจั่นน้อยและจั่นใหญ่ ย่อมพ้น. แต่แม้เมื่อเธอเก็บรักษาเชือกที่ตนเองนำปอมาจากป่าพันไว้อย่อมไม่พ้น, แต่เผา หรือทำให้เสียหายไปโดยประการทั้งปวง ย่อมพ้น.

[ว่าด้วยการใช้ฟ้าถล่มดักสัตว์ของภิกษุ]

ภิกษุเมื่อจัดแจงฟ้าถล่ม วางเตียงฟ้าถล่มไว้บนเท้าทั้ง ๔ ยกหินขึ้น เป็นทุกกฎ ทุก ๆ ประโยค. เมื่อทำการตระเตรียมทุกอย่างแล้ว พอฟ้าถล่ม พ้นไปจากมือ ฟ้ิงทราบว่าเป็นปราชิกเป็นต้น ตามสมควรแก่ประโยคที่ทำ เจาจะจงและไม่เจาจะจ ด้วยอำนาจแห่งพวกสัตว์ที่จะฟ้ิงถูกทับแน่นอน. แม้เมื่อ ภิกษุจำหน่ายฟ้าถล่ม ด้วยมูลค่าหรือให้เปล่าก็ตาม ข้อผูกพันทางกรรม ย่อม มีแก่ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมทีเดียว. ถ้าภิกษุผู้ได้ฟ้าถล่มไป ยกฟ้าถล่มที่ตกขึ้นไว้

หรือยกหินแม้อ่อนขึ้นทำให้มีน้ำหนักกว่า หรือเห็นพวกสัตว์เดินไปข้าง ๆ ทำรั้วกันไว้ต้อนรับสัตว์ให้เข้าไปที่ฟาล้อม, เธอทั้ง ๒ รูป ย่อมไม่พ้น. ถ้าเมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น เธอจึงทำฟาล้อมให้ตกแล้ว ไปเสีย, ภิกษุรูปอื่นพบเห็นฟาล้อมที่ตกแล้วนั้น ก็ทั้งดักไว้อีก, ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมไม่พ้น. ภิกษุวางก้อนหินไว้ในที่ ๆ ต้อนรับมา และวางขาฟาล้อมไว้ในที่ ๆ ต้อนรับมา หรือเผาโดยนัยดังกล่าวไว้แล้วในคัมภีร์บ่วงย่อมพ้น.

แม้เมื่อภิกษุปักหลาว พอทำการเตรียมทุกอย่างเสร็จแล้ว พ้นจากมือ ฟิงทราบว่าเป็นปราชิกเป็นต้น โดยสมควรแก่ประโยชน์ที่เจาะจงด้วยอำนาจแห่งพวกสัตว์ที่จะตกไปตามบนคมหลาวแน่นอน. แม้เมื่อภิกษุจำหน่ายหลาว ด้วยมูลค่า หรือให้เปล่าก็ตาม ข้อผูกพันทางกรรม ย่อมมีแก่ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมเช่นกัน. ถ้าภิกษุผู้ได้หลาวไปแต่งหลาวให้คมกริบ ด้วยคิดว่า สัตว์ทั้งหลาย จักตายด้วยการประหารครั้งเดียวเท่านั้น หรือแต่งหลาวให้ทื่อเข้า ด้วยคิดว่า สัตว์ทั้งหลาย จักตายเป็นทุกข์ หรือกำหนดว่าหลาวสูงไป ปักให้ต่ำลง หรือกำหนดว่า หลาวต่ำไป ปักให้สูงขึ้นอีก หรือคัดที่คดให้ตรง หรือคัดที่ตรงเกินไปให้โค้งนิดหน่อย; เธอทั้ง ๒ รูป ไม่พ้น. ถ้าเธอเห็นว่าไว้ในที่ไม่เหมาะ แล้วเอาไปปักไว้ในที่อื่น ถ้าหลาวนั้น ย่อมเป็นของที่เธอแสวงหาทำไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อต้องการฆ่าให้ตาย; ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม ไม่พ้น. แต่เมื่อมิได้แสวงหาได้ของที่เขาทำไว้แล้วนั้นแล ยกขึ้นไว้, ภิกษุผู้เป็นต้นเดิมย่อมพ้น. เมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น เธอวางหลาวไว้ในที่ ๆ ต้อนรับมาหรือเผาเสีย โดยนัยดังกล่าวไว้แล้วในคัมภีร์บ่วง ย่อมพ้น.

[ลอบวางศัสตราไว้ในวัตถุสำหรับฟิง]

ในคำว่า **อปสุเสน สตุถํ** วา นี้ มีวินิจฉัยดังนี้:- ชื่อว่า ที่ฟิง ได้แก่ เติง หรือดั่ง หรือกระดานสำหรับฟิง ที่ใช้เป็นนิจ หรือเสาสำหรับฟิง

ของภิกษุผู้นั่งพักอยู่ในที่พักกลางวัน หรือต้นไม้ซึ่งเกิดอยู่ในที่นั้น หรือต้นไม้สำหรับยึดเหนี่ยว ของภิกษุผู้ยืนฟังอยู่ในที่จักรมหรือกระดานสำหรับยึดเหนี่ยว วัตถุมีเดียเป็นคันทันนั้นแม้ทั้งหมด ชื่อว่าที่พึง เพราะอรรถว่าเป็นที่ตั้งแห่งการ พิง (เป็นที่ตั้งแห่งการมองไม่เห็น). ภิกษุทำเหมือนอย่างคนแทงหรือฟันบุคคล ที่ไม่เห็น วางบรรดาศัสดราชนิดหนึ่ง มี มืด ขวาน หอก เหล็กแหลม และ หนามเป็นคันทันไว้สำหรับพิงนั้น เป็นทุกกฏ. เมื่อผู้หมดความสงสัยนั่ง หรือนอน หรือฟังอยู่ในสถานที่ใช้ประจำ เป็นอุลลัจจัย เพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้น ซึ่งมีความถูกต้องศีลตราเป็นปัจจัย, เป็นปาราชิกในเพราะเขาตาย. ถ้าภิกษุผู้มี เวรของเธอนั้นแม้รูปอื่น เทียวจาริกไปในวิหาร พบเห็นศีลตรานั้นแล้ว ยิน ดียู่ว่า ะรอยศีลตรานี้เป็นขอที่เธอรูปนี้วางไว้ เพื่อเป็นเครื่องสังหาร, คีละ จงกายให้สนิทเกิด เดินไป เป็นทุกกฏ. แต่ถ้าภิกษุผู้มีเวรแม้รูปนั้น คิดว่า เมื่อเธอทำศีลตรานี้ไว้อย่างนั้นแล้ว จักเป็นอันเธอทำได้แล้ว จึงทำกรรม บางอย่าง ด้วยการทำศีลตราให้คมกริบเป็นคันทัน. เป็นปาราชิกแม้แก่เธอผู้มีเวร รูปนั้น, แต่ถ้าภิกษุผู้มีเวรเห็นว่า เธอรูปนั้นวางศีลตราไว้ในที่ไม่เหมาะะ จึง ยกขึ้นมาวางไว้ในที่อื่น, เมื่อเธอทำแล้ววางไว้เพื่อประโยชน์นั้น ๆ เอง ภิกษุ ผู้เป็นคันทันเดิม ย่อมไม่พิน. ภิกษุได้ศีลตราแล้ววางไว้ตามปกติเดิม ย่อมพิน. ภิกษุนำศีลตรานั้นออกไปเสีย แล้วจึงเอาศีลตราอย่างอื่นที่คมกว่ามาวางไว้แทน. ภิกษุเป็นคันทันเดิมย่อมไม่พินเหมือนกัน.

[ลอบวางยาพิษแทรกไว้ในเภสัช]

แม้ในการทนายาพิษไว้ มีวินิจัยดังนี้:- เป็นทุกกฏ เพราะเขยิดิ ความตาย จนกระทั่งถึงนัยนี้เหมือนกัน. ถ้าภิกษุแม้รูปนั้นกำหนดได้ว่า ก้อน ยาพิษเล็กไป จึงทำให้แข็งขึ้น หรือกำหนดได้ว่า ก้อนยาพิษแข็งไป หรือ

เชิงเกินไป จึงทำให้เล็กลง หรือบางไป จึงทำให้หนา หรือหนาไป จึงทำให้บางลง แล้วลนให้ร้อนด้วยไฟ ทำให้แล่นไปข้างล่างหรือข้างบน; เป็นปาราชิกแม้แก่ภิกษุรูปนั้น. เธอเห็นว่า ก้อนยาพิษนี้ วางไว้ในที่ไม่เหมาะสม จึงถากใส่ให้บางทุกส่วนที่เคี้ยว แล้วเช็ดถู (ให้เกลี้ยง) เอาวางไว้ในที่อื่น. เมื่อภิกษุปรุ้งเกสด้วยตนเอง แล้วแทรกยาพิษเข้าด้วย ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม ย่อมไม่พ้น เมื่อตนเองไม่ได้ทำ ย่อมพ้น, แต่ถ้าภิกษุรูปนั้นเห็นว่า ยาพิษนี้มีน้อยเกินไป จึงนำเอายาพิษแม่อื่นมาเติมใส่ไว้ เป็นปาราชิกแก่ภิกษุเจ้าของยาพิษซึ่งเป็นเหตุให้เขาตาย. ถ้าเขาตายไปเพราะยาพิษซึ่งเป็นของภิกษุแม่ทั้ง ๒ รูป ก็เป็นปาราชิกแก่เธอแม่ทั้ง ๒ รูป. ภิกษุเห็นว่า ยาพิษนี้ หมดฤทธิ์ไปแล้ว จึงนำยาพิษนั้นออกเสีย แล้ววางยาพิษของตนเองไว้แทน; เป็นปาราชิกแก่ภิกษุนั้นเท่านั้น, ภิกษุผู้เป็นต้นเดิม รอดตัวไป.

[ลอบวางอาวุธไว้ใต้เตียงหรือตั่ง]

สองบทว่า **ทิพฺพผลฺล** วา **กโรติ** ความว่า ภิกษุตัดเตียงและตั่งภายใต้แม่แคร่ หรือตัดหวายและเชือกที่เขาร้อยไว้ ทำให้เหลือไว้นิดหน่อยเท่านั้น จึงสอดอาวุธไว้ภายใต้, เธอตัดส่วนอื่นแม่แห่งวัตถุ มีกระดานสำหรับพึงเป็นต้น ซึ่งมีต้นไม้และกระดานสำหรับยึดเหนี่ยวในที่จंगกรมเป็นที่สอดออก แล้วเอาอาวุธสอดไว้ภายใต้ ด้วยหวังว่า คนจักตกตายที่อาวุธนี้. ภิกษุนำเตียงตั่งหรือกระดานสำหรับพึงมาวางไว้ ใกล้บ่อเป็นต้น โดยประการที่คนพอนั่งหรือพึงที่เตียงเป็นต้นนั้นก็จะตกลงไป, หรือทำสะพานสำหรับเดินไปมาบนบ่อเป็นต้นให้ชำรุดไว้, เมื่อภิกษุทำอยู่อย่างนั้น เป็นทุกกฏ เพราะทำ, เป็นอุลลัจจัย เพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่คนนอกนี้, เป็นปาราชิก ในเพราะเขาตาย. ภิกษุนำเอาภิกษุด้วยกันไปแล้วพักไว้บนริมปากบ่อเป็นต้น ด้วยคิดว่า เธอเห็นแล้ว

สะทกสะท้าน เพราะกลัว จักตกตาย ดังนี้ เป็นทุกกฎ. เธอตกไปอย่างนั้นจริงๆ, เป็นอุลลัจจัย เพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้น, เป็นปาราชิก ในเพราะเขาตาย. ตนเองผลักภิกษุรูปนั้นให้ตกไป, ไซ้ผู้อื่นให้ผลักตกไป, ผู้อื่นมิได้สั่งเลย ผลักให้ตกไปตามธรรมดาของตน อมนุษย์ผลักให้ตกลงไป, ตกไปเพราะถูกลมพัด, ตกไปตามธรรมดาของตน; เป็นปาราชิก ในเพราะผู้นั้นตายทุกกรณี. เพราะเหตุไร. เพราะผู้ตายอยู่ใกล้ริมปากบ่อเป็นต้น ด้วยประโยชน์ของภิกษุผู้เป็นต้นเคมนั้น.

[ว่าด้วยการลอบวางดาบไว้]

การวาง (ดาบเป็นต้น) ไว้ในที่ใกล้ ชื่อว่า การลอบวาง. ในการลอบวางนั้น มีวินัยจัตถ์ดังนี้:- ภิกษุใดพรรณนาคุณแห่งความตาย โดยนัยเป็นต้นว่า ผู้ใดตายด้วยดาบนี้, ผู้นั้นจะได้ทรัพย์ ก็ดี พูดว่า ผู้ต้องการตายจงตายด้วยดาบนี้ ก็ดี พูดว่า ผู้ต้องการตาย จงให้เขามาด้วยดาบนี้ ก็ดี แล้วลอบวางดาบไว้, เป็นทุกกฎแก่ภิกษุรูปนั้น ในการลอบวางไว้. บุคคลผู้อยากจะตาย จะใช้ดาบนั้นประหารตนเองก็ตาม ผู้มีความประสงค์จะใช้ให้คนอื่นฆ่าจงเอาดาบนั้นประหารคนอื่นก็ตาม, แม้ด้วยการประหารทั้ง ๒ วิธี เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุผู้ลอบวาง เพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น, เป็นปาราชิก ในเพราะเขาตาย. เมื่อภิกษุวางไว้ไม่เจอะจงเป็นกองอกุศล ในเพราะคนสัตว์เป็นอันมากตาย, เป็นปาราชิกเป็นต้น ในเพราะวัตถุแห่งปาราชิกเป็นต้น. ภิกษุนั้น เมื่อเกิดความเดือนร้อนขึ้นจึงเก็บดาบไว้ในที่ๆ ตนรับมา ย่อมพ้น. ดาบเป็นของที่เธอรับซื้อมา, เธอคืนดาบให้แก่เจ้าของดาบ ให้มูลค่าแก่เหล่าชนผู้ที่ตนรับเอามูลค่ามาจากมือของเขาแล้ว ย่อมพ้น. ถ้าภิกษุเอาแท่งโลหะ ผาลไถหรือจอบไปให้ช่างทำเป็นดาบไซ้, ถือเอาภณณะใดมาให้ทำดาบ ครั้น

ทำกลับให้เป็นกัณเฑาะนั้นอย่างเดิม แล้วจึงจะพ้น. ถ้าภิกษุยังคาบที่เอาจอบให้ช่างทำ ให้เสียหายไป แล้วทำให้เป็นผาลไชรั, แม้เมื่อสัตว์มากหลายได้การประหารด้วยผาลตายไป ภิกษุนั้น ย่อมไม่พ้นจากปาณาติบาต. แต่ถ้าเธอให้หลอมโลหะขึ้นมาแล้วให้ช่างทำเป็นคาบ เพื่อการลอบวางนั้นเอง, เมื่อคาบที่เธอเอาปลายเหล็กครูดุแล้วทำให้แหลกละเอียดกระจัดกระจายไป เธอจึงจะพ้น. แม้ถ้าเป็นคาบที่ภิกษุมารูปรวมอหยาศัยกันทำไว้ เป็นเหมือนใบลานที่เขียนพรรณนา (คุณความตาย) ไว้ฉะนั้น วินิจจยถึงข้อถูกพ้นทางกรรมพึงทราบโดยนัยดังที่กล่าวแล้วในใบลานนั้นแล. ในหอกและฉมวกก็เช่นนี้. ในหลาวและไม้ค้อนมีวินิจจยเช่นกับที่กล่าวแล้วในไม้คันทวน. ในหินก็อย่างนั้น. ในศัสตราที่มีวินิจจยเหมือนคานานั้นเอง.

[ว่าด้วยลอบวางยาพิษไว้เป็นต้น]

บทว่า วิธ วา ความว่า เมื่อภิกษุลอบวางยาพิษไว้ พึงทราบว่าเป็นปาราชิกเป็นต้น ในวัตถุแห่งปาราชิกเป็นต้น โดยควรแก่การเจาะจงและไม่เจาะจงด้วยอำนาจแห่งวัตถุ. ในยาพิษที่ภิกษุซื้อมาเก็บไว้ เธอทำให้เป็นปกติเดิมโดยนัยก่อนแล้ว จึงจะพ้น. เมื่อภิกษุผสมยาพิษเข้ากับเภสัชเสียเอง เธอทำไม่ให้เป็นยาพิษแล้วจึงจะพ้นได้. ในเชือกมีวินิจจยเช่นกับด้วยเชือกบ่วงนั้นแหละ.

ในเภสัช วินิจจยดังนี้:- ภิกษุใด เมื่อภิกษุผู้มีเวรเกิดเป็นไข้เชื่อมหรือโรคมิส่วนเป็นพิษขึ้น มีความประสงค์จะให้ตายเรียกว่า วัตถุมีเนยใสเป็นต้น เป็นที่สบาย ดังนี้ จึงถวายเภสัชแม้อันเป็นที่ไม่สบาย หรือเหง้าบัวรากไม้และผลไม้ชนิดอื่นบางอย่าง, พึงทราบว่าเป็นทุกกฏแก่ภิกษุนั้น ในเพราะถวายเภสัชอย่างนั้น, เป็นอุลลัจฉัยและปาราชิก ในเพราะก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น และในเพราะเขาตาย, เป็นอนันตริยกรรม ในวัตถุแห่งอนันตริยกรรม

[การนำรูปและเสียงเป็นต้นเข้าไป]

ในการนำรูปเข้าไป มีวินัยดังนี้:- บทว่า อุปสัหริ ความว่า ภิกษุพักคนอื่นผู้มีรูปไม่น่าพอใจ ไว้ในที่ใกล้ๆ บุคคลนั้นหรือเธอแปลงเพศเป็นยักษ์และเปรตเป็นต้น ด้วยตนเองแล้วยืนอยู่ พอเมื่อนำรูปเข้าไป เป็นทุกกฎแก่ภิกษุนั้น, เป็นอุลลัจฉัย ในการก่อกัณฑ์ให้เกิดขึ้นแก่คนอื่น เพราะเห็นรูปนั้น, เป็นปาราชิก ในเพราะเขาตาย. แต่ถ้ารูปนั่นเอง ย่อมเป็นที่ชอบใจของคนบางคนไซ้, และเขาย่อมชুবอมตาย เพราะไม่ได้ (รูปนั้น), ย่อมผิตสังเกต. แม้ในรูปซึ่งเป็นที่ชอบใจ ก็มีนัยเหมือนกันนี้.

กับบรรดารูปซึ่งเป็นที่ชอบใจเหล่านั้น ว่าโดยพิเศษ รูปบุรุษย่อมเป็นที่ชอบใจของเหล่าสตรี และรูปสตรี ย่อมเป็นที่ชอบใจของเหล่าบุรุษ. ภิกษุตกแต่งรูปนั้นแล้วก็นำเข้าไป ก็ทำเพียงให้เขาเห็นเท่านั้น, แต่ไม่ยอมให้แม้เพื่อจะดูนาน ๆ. คนนอกนี้ย่อมชুবอมตายเพราะไม่ได้ (รูปนั้น), ภิกษุเป็นปาราชิก, ถ้าเขาจักใจตาย, ย่อมผิตสังเกต. แต่ถ้าภิกษุไม่พิจารณาเลยว่า เขาจักตกใจตาย หรือจักชুবอมตาย เพราะไม่ได้ นำเข้าไปด้วยจิตอย่างเดียวกันว่า เขาเห็นแล้ว จักตาย ดังนี้, เมื่อเขาตกใจตาย หรือชুবอมตาย เป็นปาราชิกเหมือนกัน. แม้กิจทั้งหลายมีการนำเสียงเข้าไปเป็นต้น ก็พึงทราบโดยอุบายนี้ นั่นแล.

จริงอยู่ ในเสียงเป็นต้นนี้ (มีความแปลกกัน) อย่างเดียวคือ (อารมณ์ภายนอก) มีเสียงของมนุษย์เป็นต้น พึงทราบว่า เป็นเหตุให้เกิดความสะดุ้งเป็นสิ่งที่ไม่ชอบใจ, เสียงสตรีและเสียงของนักฟ้อนที่ไพเราะเป็นต้น พึงทราบว่า ทำความชื่นใจให้ เป็นเสียงที่ชอบใจ, กลิ่นแห่งรากไม้เป็นต้น ของต้นไม้ที่มีพิษ ในป่าหิมพานต์และกลิ่นแห่งซากศพ พึงทราบว่า เป็นกลิ่นที่ไม่

ชอบใจ, กลิ่นอันเกิดแต่รากไม้ที่มีกฤษณาและกำยานเป็นต้น ฟังทราบว่าเป็น
กลิ่นที่ชอบใจ รสอันเกิดแต่รากไม้ที่ปฏิกูลเป็นต้น ฟังทราบว่าเป็นรสที่ไม่
ชอบใจ, รสอันเกิดแต่รากไม้ที่ไม่ปฏิกูลเป็นต้น ฟังทราบว่าเป็นรสที่ชอบใจ,
ความสัมผัสยาพิษ และสัมผัสหามั่วใหญ่เป็นต้น ฟังทราบว่าเป็นโณฏฐัพพะ
ที่ไม่ชอบใจ, ความสัมผัสผ้าที่ทอในเมืองจีน ขนปีกหงส์และนุ่นสำลีเป็นต้น
ฟังทราบว่าเป็นโณฏฐัพพะที่ชอบใจ.

[การนำธรรมารมณ์เข้าไป]

ในการนำธรรมเข้าไป มีวินิจัยดังนี้:- เทศนาธรรม ฟังทราบว่าเป็น
ธรรม. อีกอย่างหนึ่ง ธรรมารมณ์แล อันต่างกันด้วยความวิบัติในนรก และ
สมบัติในสวรรค์ ด้วยอำนาจแห่งเทศนา (ก็ฟังทราบว่าเป็น ธรรม).

บทว่า เนรยิกสุส ได้แก่ กล่าวกถาพรรณนาเรื่องนรก มีเครื่อง
จองจำ ๕ อย่าง และเครื่องกรรมกรณ์เป็นต้น แก่สัตว์ผู้เสียสังวร ทำบาปไว้
ซึ่งควรเกิดในนรก. ถ้าเขาฟังนิรยกถานั้นตกใจตาย, เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้
กล่าว. แต่ถ้าแม้เขาฟังแล้ว ตายไปตามธรรมดาของตน, ไม่เป็นอาบัติ. ภิกษุ
แสดงนิรยกถาด้วยตั้งใจว่า ผู้นี้ได้ฟังนิรยกถานี้แล้ว จักไม่ทำกรรมเห็นปานนี้
จักงด จักเว้น บุคคลนอกนี้ ฟังนิรยกถานั้นตกใจตาย, ไม่เป็นอาบัติ.

บทว่า สกุกกถ ได้แก่ กล่าวกถาพรรณนาสมบัติแห่งของมีวิญญูณ
มีเทพนาฏกาเป็นต้น และแห่งของไม่มีวิญญูณมีสวนนันทวันเป็นต้น. บุคคล
นอกนี้ได้ฟังสกุกกถานั้น น้อมใจไปในสวรรค์ต้องการได้สมบัตินั้นเร็ว ๆ ยัง
ทุกข์ให้เกิดขึ้น ด้วยใช้ศัสตราประหารกินยาพิษ อดอาหาร และกลั่นลม
อัสสาสะปัสสาสะเป็นต้น, เป็นอุลลัจจัยแก่ภิกษุผู้กล่าว, เขาตายไป เป็น
ปาราชิกแก่ภิกษุผู้กล่าว. แต่ถ้าแม้เขาฟังแล้ว ตั้งอยู่ตลอดอายุแล้วจึงตายตาม

ธรรมดาของตน, ไม่เป็นอาบัติ. ภิกษุกล่าวด้วยตั้งใจว่า ผู้นี้ได้ฟังสัจจกถาแล้วจักทำบุญ บุคคลนอกนี้ฟังสัจจกถานั้นแล้ว กลับใจทำกาลกิริยา, ไม่เป็นอาบัติ (แก่ผู้กล่าว).

ในการบอก มีวินัยจัตถ์นี้ :- สองบทว่า ปุณฺณโร ภณฺติ มีความว่า ภิกษุถูกเขาถามอย่างนี้ว่า ท่านขอรับ ; บุคคลตายอย่างไร จึงจะได้ทรัพย์ หรือจะเกิดขึ้นในสวรรค์ ? ดังนี้ จึงบอก.

ในการพราสสอน มีวินัยจัตถ์นี้ :- บทว่า อปฺปญฺโง ได้แก่ ไม่ถูกเขาถามอย่างนั้น บอกเสียเองนั่นแล.

สังเกตรกรรมและนิमितกรรม ฟังทราบตามนัยที่กล่าวมาแล้ว ในอุทินนาทานกถา.

[ว่าด้วยอนาปัตติวาร]

พระอุบาลีเถระ ครั้นแสดงประเภทของอาบัติโดยประการต่าง ๆ อย่างนั้นแล้ว บัดนี้ เมื่อจะแสดงอนาปัตติ จึงกล่าวคำว่า อนาปัตติ อสยฺจิจฺจ เป็นอาทิ.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อสยฺจิจฺจ ได้แก่ ไม่ได้คิดว่า เราจักฆ่าผู้นี้ ด้วยความพยายามนี้. จริงอยู่ เมื่อผู้อื่นแม้ตายไปด้วยความพยายามที่ตนไม่ได้คิดทำอย่างนั้น ไม่เป็นอาบัติ. ประหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ดูก่อนภิกษุ ! ไม่เป็นอาบัติเพราะไม่แก้ง.

บทว่า อหฺมานุสฺส ได้แก่ ไม่รู้ว่า ผู้นี้จักตายด้วยความพยายามนี้. เมื่อผู้อื่นแม้ตายไปด้วยความพยายาม ไม่เป็นอาบัติ. ดังพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในเรื่องบิณฑบาตเจ็ดด้วยยาพิษว่า ดูก่อนภิกษุ ! ไม่ต้องอาบัติแก่เธอผู้ไม่รู้.

ชื่อว่า น มรณชิปายสุส ได้แก่ ไม่ปรารถนาจะให้ตาย. จริงอยู่
ผู้อื่นจะตายด้วยความพยายามใด, ครั้นเมื่อผู้นั้น แม้ถูกฆ่าตายด้วยความพยายาม
นั้น ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่ประสงค์จะให้ตาย ดังพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ไว้ว่า ดูก่อนภิกษุ ไม่เป็นอาบัติแก่เธอผู้ไม่ประสงค์จะให้ตาย. ภิกษุ
บำเพ็ญต้น มีนัยดังกล่าวแล้วในก่อนนั้นแล. ก็แลภิกษุทั้งหลายผู้มาด้วยกัน
เป็นต้นบัญญัติในสิกขาบทนี้ ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุเหล่านั้น. แต่คงเป็นอาบัติ
แก่ภิกษุทั้งหลายที่เหลือ มีภิกษุผู้พรรณานาคูณความตายเป็นต้นแล.

ปทภาษนียวรรณา จบ

[ตติยปาราชิกสิกขาบท มีสมุฏฐาน ๓]

ในสมุฏฐานเป็นต้น มีวินิจัยดังนี้:- สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓
คือ เกิดแต่กายกับจิต ๑ เกิดแต่วาจาจากจิต ๑ เกิดแต่กายวาจาจากจิต ๑,
เป็นกิริยา เป็นสัญญาวิโมกข์ เป็นสจิตตะกะ เป็นโลกวัชชะ เป็นกายกรรม
วจีกรรม เป็นอกุศลจิต เป็นทุกขเวทนา. จริงอยู่ ถ้าแม้พระราชเสด็จขึ้น
สู่พระที่บรรทมอันทรงสิริ เสวยสุขในราชสมบัติอยู่ เมื่อราชบุรุษกราบทูลว่า
ข้าแต่สมมติเทพ! โจรถูกนำมาแล้ว ตรัสทั้งที่ทรงตื่นเร็งแล้ว จงไปฆ่ามัน
เสียเถิด พระราชานั้น บัณฑิตพึงทราบว่ ตรัสด้วยพระหฤทัยอิงโถมัน
นั้นแล. แต่พระหฤทัยอิงโถมันนั้น อันบุรุษทั้งหลายรู้ได้ยาก เพราะ
เจือด้วยความสุข และเพราะไม่ติดต่อกัน (ในวิถีแห่งโถมัน) ด้วยประการ
ฉะนั้นแล.

วินีตวัตถุในตติยปาราชิก

[เรื่องพรรณนาคุณความตาย]

ในเรื่องแรก (ซึ่งมีอยู่) ในคาถาแห่งวินีตวัตถุทั้งหลาย มีวินิจจยดังต่อไปนี้:-

บทว่า การุณฺเณน ความว่า ภิกษุเหล่านั้น เห็นความทุกข์เพราะความเป็นไช้อย่างมากของเธอแล้ว เกิดความกรุณาขึ้น ทั้งเป็นผู้มีความต้องการจะให้ตายด้วย แต่ไม่ทราบว่าจะมีความต้องการจะตาย จึงได้พรรณนาคุณความตายอย่างนี้ว่า ท่านเป็นผู้มีศีล ได้ทำกุศลไว้แล้ว เพราะเหตุไร เมื่อจะตายจึงกลัวเล่า ? ขึ้นชื่อว่า สวรรค์ของผู้มีศีล เป็นของเนื่องด้วยเหตุเพียงความตายเท่านั้น มิใช่หรือ ? ภิกษุเหล่านั้นก็ตัดอาหาร เพราะการพรรณนา (คุณความตาย) ของภิกษุเหล่านั้น แล้วก็มรณภาพไปในระหว่างนั่นเอง เพราะเหตุนี้ ภิกษุเหล่านั้น จึงต้องอาบัติ. แต่ท่านพระอุบาลีเถระกล่าวไว้ด้วยอำนาจโองการว่า ภิกษุเหล่านั้น ได้พรรณนาคุณความตายด้วยความกรุณา, เพราะฉะนั้นถึงในบัดนี้ภิกษุผู้เป็นบัณฑิต ก็ไม่ควรพรรณนาคุณความตายอย่างนั้น แก่ภิกษุผู้อาพาธ. จริงอยู่ ถ้าภิกษุผู้อาพาธนั้นได้ฟังการพรรณนาของภิกษุนั้นแล้ว มรณภาพลงในระหว่าง ในเมื่ออายุแม้ยังเหลืออยู่ชั่วขรรควาระเดียว ด้วยความพยายามมีการอดอาหารเป็นต้น ไซ้, เธอเป็นผู้เชื่อว่าอันภิกษุนี้แลมาแล้ว. แต่ควรให้คำพราสสอนโดยนัยนี้ว่า ความเกิดขึ้นแห่งมรรคและผลของท่านผู้มีศีล เป็นของไม่น่าอัศจรรย์เลย; เพราะฉะนั้น ท่านไม่ควรทำความเกี่ยวข้องในสถานที่ที่มีวิหารเป็นต้น ควรตั้งสติให้ไปในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และในกาย ทำความไม่ประมาทในมนสิการ. และแม้

เมื่อภิกษุพรรณาคณความตายแล้ว ภิกษุใดไม่ทำความพยายามอะไร ๆ เพราะการพรรณานั้น มรณภาพไปตามธรรมดาของตนตามอายุ และตามความสืบทอด (แห่งอายุ), ภิกษุผู้พรรณา อันพระวินัยธรไม่ควรปรับอาบัติ เพราะความตายของภิกษุนั้นเป็นปัจจัย ฉะนั้นแล.

[เรื่องภิกษุนั่งทับเด็กตาย]

ในคำว่า น จ ภิกขเว อปฺปเวกฺขิตฺวา เป็นต้น (ซึ่งมีอยู่)
ในเรื่องที่ ๒ มีวินัยดังนี้:-

ถามว่า อาสนะ เช่นไรต้องพิจารณา เช่นไรไม่ต้องพิจารณา?

แก้วว่า อาสนะล้วน ๆ ไม่มีเครื่องปูลาดข้างบน และอาสนะที่เขาปูลาดต่อหน้าพวกภิกษุผู้มาขึ้นคูดอยู่ ไม่ต้องพิจารณา, ควรนั่งได้. แม้บนอาสนะที่ชาวบ้านเขาเอามือปราบ ๆ เองแล้วถวายว่า ขอนิมนต์นั่งบนอาสนะนี้เถิด ขอรับ ! ดังนี้ ก็ควรนั่งได้. ถ้าแม้ว่า ภิกษุหลายรูปมานั่งอยู่ก่อนแล้วแล. ภายหลังจึงขยับขึ้นไปข้างบนหรือถอยร่นลงมาข้างล่าง, ไม่มีกิจที่จะต้องพิจารณา. แม้บนอาสนะที่เขาเอาผ้าบาง ๆ คลุมไว้ให้มองเห็นพื้น (อาสนะ) ได้ ไม่มีกิจที่จะต้องพิจารณา. ส่วนอาสนะใด ซึ่งเป็นของที่เขาเอาผ้าปาวารและผ้าโกเชาว์ เป็นต้น ปูลาดไว้ก่อนที่เดียว, ภิกษุควรเอามือลูบคลำกำหนดดูอาสนะนั้นเสียก่อนจึงนั่ง. แต่ในมหาปัจจุจิ ทานกล่าวไว้ว่า ในอาสนะใด แม้ที่เขาเอาผ้าสาฎกที่หนาปูลาดไว้ รอยข่นข่อมไม่ปรากฏ, อาสนะนั้น ไม่ต้องพิจารณา.

[เรื่องภิกษุทำสากล้มฟาดถูกเด็กตาย]

ในเรื่องสาก มีวินัยดังนี้:- บทว่า อสฺสยจิฺจโ ได้แก่ ผู้ไม่มีเจตนาจะฆ่า. จริงอยู่ ภิกษุนั้นมีความประกอบผิดพลาดไป; เพราะฉะนั้น เธอจึงกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้ามิได้แก้ง เรื่องกรรมนี้เพื่อความชัดเจนแล้วแล.

[เรื่องภิกษุผู้บุตรผลักภิกษุผู้บิดาล้มตาย]

ในเรื่องแรก (ซึ่งมีอยู่) ในเรื่องพวกพระขรรค์ดา มีวินัยจัตตังนี้:-
(ภิกษุผู้บุตรได้กล่าวกะภิกษุผู้บิดา) ว่า ท่านอย่าได้ทำให้ภิกษุสงฆ์เป็นกังวล
ดังนี้ จึงผลัก (ภิกษุผู้บิดา) ไป.

ในเรื่องที่ ๒ มีวินัยจัตตังนี้:- (ภิกษุผู้บุตรถูกเพื่อนพรหมจารี)
กล่าวล้อเลียนอยู่ทั้งในท่ามกลางสงฆ์บ้าง ในท่ามกลางคณะบ้างว่า บุตรของ
พระเถระแก่ อัดอัดอยู่ด้วยคำพูดนั้นจึงได้ผลัก (ภิกษุผู้บิดา) ไปด้วยคิดว่า
พระขรรค์ดา นี้ จงตายเสียเถิด.

ในเรื่องที่ ๓ มีวินัยจัตตังนี้:- เป็นอุลลัจฉัยแก่ภิกษุผู้บุตร เพราะ
ก่อทุกข์ให้เกิดแก่ภิกษุผู้บิดานั้น. ๓ เรื่องถัดจากนั้นไป มีเนื้อความชัดเจน
ทั้งนั้น.

[เรื่องภิกษุฉันบิณฑบาตเจือยาพิษตาย]

ในเรื่องบิณฑบาตเจือด้วยยาพิษ มีวินัยจัตตังนี้:- ภิกษุผู้บำเพ็ญ
สราณียธรรมนั้น ถวายบิณฑบาตส่วนเล็กแก่เพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลายเสียก่อน
จึงฉัน. เพราะเหตุนี้ ท่านพระอุบาลีเถระ จึงกล่าวไว้ว่า ได้ถวายบิณฑบาต
นั้น ทำให้เป็นต้นส่วนเล็ก.

บทว่า อคฺคการิกิ ได้แก่ บิณฑบาตที่ตนได้มาครั้งแรก ซึ่งทำให้
เป็นส่วนเล็ก, อีกอย่างหนึ่ง อธิบายว่า บิณฑบาตที่ขอดเยี่ยมคือที่ประณีต ๆ.
ก็กิริยาที่ทำให้เป็นส่วนเล็ก กล่าวคือการให้ของภิกษุ นั้นใคร ๆ ไม่อาจถวาย
ได้. จริงอยู่ถึงบิณฑบาต (ตามปกติ) เธอก็ได้ถวายตั้งตั้งแต่อาสนะพระเถระ
ลงไป.

สองบทว่า เต ภิกขุ ได้แก่ ภิกขุเหล่านั้น คือ ผู้ฉนบิณฑบาต ตั้งต้นแต่อาสนะพระเถระลงไป. ได้ยินว่า ภิกขุเหล่านั้น ได้มรณภาพทั้งหมดทุกรูป. คำที่เหลือในเรื่องนี้ ชัดเจนทั้งนั้น. อันภิกขุได้บิณฑบาตที่ประณีต โดยเคารพ ในตระกูลพวกมิจฉาทิฎฐิผู้ไม่มีศรัทธา ยังไม่ได้พิจารณา ตนเองไม่ควรฉันด้วย ทั้งไม่ควรถวายแก่ภิกขุเหล่าอื่นด้วย. ภิกขุได้กัฏฐาหารหรือของควรขบฉันแม้สิ่งใด ที่เป็นของค้างคินมาจากตระกูลมิจฉาทิฎฐินั้น, กัฏฐาหาร. เป็นต้นนั้น ไม่ควรฉัน. เพราะว่า ตระกูลเหล่านั้น ย่อมถวายแม้วัตถุที่เขาไม่ได้เอาอะไรปิดไว้ ซึ่งมีงูและแมลงป่องเป็นต้นนอนทับอยู่ เป็นของที่จะต้องทิ้งเป็นธรรมดา. ภิกขุไม่ควรรับบิณฑบาตแม้ที่เปื้อนด้วยวัตถุ มีของหอมและขมเป็นต้น จากตระกูลมิจฉาทิฎฐินั้น. จริงอยู่ ตระกูลมิจฉาทิฎฐิเหล่านั้น ย่อมสำคัญซึ่งกัฏฐาหารอันตนเอาเช็ดดูที่มีโรคในร่างกายแล้วเก็บไว้ว่า เป็นของควรถวายแล.

[เรื่องภิกษุทดลองยาพิษ]

ในเรื่องทดลองยาพิษ มีวินัยจักษดังนี้:- ภิกษุเมื่อจะทดลอง จึงทดลองทั้ง อย่าง (ทดลองยาพิษและบุคคล) คือ ทดลองยาพิษด้วยคิดว่า ยาพิษขนานนี้ จะสามารถฆ่าบุคคลคนนี้ตายหรือไม่หนอ? หรือทดลองบุคคลด้วยคิดว่า บุคคลนี้ ดื่มยาพิษขนานนี้แล้วจะพึงตายหรือไม่หนอ? เมื่อภิกษุให้ยาพิษด้วยความประสงค์จะทดลองแม้ทั้ง ๒ อย่าง เขาจะตายหรือไม่ก็ตาม เป็นอุลลัจจัย. แต่เมื่อภิกษุให้ยาพิษ ด้วยคิดอย่างนี้ว่า ยาพิษขนานนี้จึงฆ่าบุคคลนี้ให้ตาย หรือว่า บุคคลคนนี้ ดื่มยาพิษขนานนี้แล้ว จงตาย ดังนี้, ถ้าบุคคลนั้นตาย เป็นปาราชิก, ถ้าไม่ตาย เป็นอุลลัจจัย.

เรื่องการสงฆ์ ๓ เรื่อง ถัดจากเรื่องทคฺคองยาพิชนีไป และเรื่อง
ก่ออิฐ เรื่องสงฆ์มีค และเรื่องสงฆ์กลอนอย่างละ ๓ เรื่อง มีเนื้อความชัดเจน
ทั้งนั้น. ก็ความแตกต่างแห่งอาบัติและอนาปัตตินี้ หามีด้วยอำนาจแห่งศีลา
เป็นต้น อย่างเดียวเท่านั้นไม่. แต่ย่อมมิได้ด้วยอำนาจแม่แห่งวัตถุมีไม้พลอง
ค้อน สิว และพื้นเป็นต้นเหมือนกัน. เพราะฉะนั้น วัตถุมีไม้พลองเป็นต้นนั้น
แม้มิได้มาในพระบาลี ก็พึงทราบโดยนัยที่มาแล้วนั่นเอง.

[เรื่องภิกษุผู้กร่างร้าน]

ในเรื่องผู้กร่างร้าน มีวินัยจัตยดังนี้:- เติงเห็นฟ้า* ซึ่งเป็นของ
ที่พวกชนผูกไว้ เพื่อประโยชน์แก่การงาน มีเสดกรรม (ฉาบทาสีขาว)
มาลากรรม (เขียนลายดอกไม้) และลดากรรม (เขียนลายเถาวัลย์) เป็นต้น
เขาเรียกว่า ร่างร้าน. ในเรื่องผู้กร่างร้านนั้น ภิกษุผู้มีความประสงค์จะให้ตาย
กล่าวหมายเอาสถานที่ซึ่งภิกษุผู้อยู่อยู่ แล้วจะพึงพลัดตกลงกระทบตอ หรือจะ
พึงมรณภาพไป ในบ่อและเหวเป็นต้นว่า อาวุโส ! คุณจงยืนผูกที่ตรงนี้.

ก็บรรดาสถานที่เหล่านั้น ภิกษุบางรูป ย่อมกำหนดที่ข้างบนไว้ด้วย
คิดว่า เขาจักพลัดตกจากที่นี่ตาย บางรูป ย่อมกำหนดที่ข้างล่างไว้ ด้วยคิดว่า
เขาจักพลัดตกตายจากที่นี่ บางรูป ย่อมกำหนดที่แม่ทั้ง ๒ แห่ง ด้วยคิดว่า
เขาจักพลัดตกจากที่นี่ แล้วตายในที่นี้. บรรดาสถานที่ ๆ ภิกษุกำหนดไว้นั้น
ผู้ใดไม่พลัดตกไปจากที่ ๆ ภิกษุกำหนดไว้ข้างบน พลัดตกไปจากที่อื่นก็ดี,
ไม่พลัดตกไปในที่ ๆ ภิกษุกำหนดไว้ข้างล่าง พลัดตกไปในที่อื่นก็ดี, พลัดตก
พลาดไปในบรรดาที่กำหนดไว้ทั้ง ๒ แห่ง แห่งใดแห่งหนึ่งก็ดี, เมื่อผู้นั้นตาย
ชื่อว่าไม่เป็นอาบัติเพราะมีความลักลั่น. แม้ในเรื่องมุงวิหารกันยนี้.

* เติงที่ผูกไว้บนอากาศ หรือขัดห้างที่เขาทำไว้บนต้นไม้สำหรับพักเพื่อดักยุงสัตว์ เรียกว่า
เติงเห็นฟ้ง หรือขัดห้าง.

[เรื่องภิกษุโจนลงเหวทับช่างสานตาย]

ในเรื่องภิกษุกระสัน มีวินัยฉัฏฐะ:- ได้ยินว่า ภิกษุนั้นเห็นความฟุ้งซ่านขึ้นแห่งอกุศลวิคกทั้งหลาย มีกามวิคกเป็นต้น เมื่อไม่อาจห้ามได้ทั้งไม่ยินดีในพระศาสนา จึงเป็นผู้มุ่งหน้าไปเพื่อเป็นคฤหัสถ์ แต่ภายหลังคิดได้ว่า เราจักตาย トラบเท่าที่เรายังไม่เสียสละ. คราวนั้นเธอจึงขึ้นภูเขานั้นแล้วโจนลงไปในเหว ทับช่างสานคนใดคนหนึ่งตาย.

บทว่า วิลิษาการิ แปลว่า ช่างสานไม้ไผ่.

หลายบทว่า น จ ภิกษุเว อตุตานํ ปาเตตพฺพํ ความว่า ตนอันภิกษุไม่พึงให้ตกลงไป. กับบทว่า อตุตานํ นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสด้วยวิภัตติเปลี่ยนแปลงไป. แต่ในอธิการว่าด้วยการยังตนให้ตกไปนี้ ภิกษุไม่ควรยังตนให้ตกไปอย่างเดียวกัหาไม่ว่า, ถึงบุคคลอื่นก็ไม่ควรฆ่าด้วยความพยายามอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่สุดแม้ด้วยการอดอาหาร. จริงอยู่ แม้ภิกษุใด อาพาธมีความประสงค์จะตาย เมื่อเภสัชและผู้อุปัฏฐากมีอยู่ ก็ตัดอาหารเสีย, ภิกษุนั้นต้องทุกกฏทีเดียว. ส่วนภิกษุใด อาพาธหนักเป็นเครื่องผูกพันอยู่นาน (ต้องรักษาพยาบาลอยู่นาน) ภิกษุทั้งหลายผู้อุปัฏฐากอยู่ ย่อมลำบาก เกลียดชังคืออดิธาคอยู่ ด้วยคิดว่า เมื่อไรหนอ? พวกเราจักพ้นจากภิกษุอาพาธ. ถ้าภิกษุนั้น คิดว่า อตถาพฺปํ แม้ถูกประคับประคองไว้ ก็ไม่ดำรงอยู่ และภิกษุทั้งหลายก็ลำบาก แล้วตัดอาหารเสีย ไม่เสพเภสัช, ข้อที่เธอตัดอาหารเสียนั้น ย่อมควร. ส่วนภิกษุใดคิดว่า โรคนี้ร้ายแรง, อายุสังขาร ย่อมไม่ดำรงอยู่, และการบรรลुकุณพิเศษของเรานี้ ย่อมปรากฏ เหมือนอยู่ในเงื้อมมือแล้ว จึงตัดอาหารเสีย; ข้อที่เธอตัดอาหารเสียนั้น ย่อมควรเหมือนกัน. แม้เมื่อภิกษุผู้ไม่อาพาธ เกิดความสังเวชขึ้นแล้ว ตัดอาหารเสีย ด้วยหวัชข้อ

กรรมฐาน เพราะคิดได้ว่า ชื่อว่าการแสวงหาอาหารเป็นที่เน้นซ้ำ, เราจักตามประกอบกรรมงานเท่านั้น ดังนี้, ข้อที่เรอตัดอาหารเสียนั้น ย่อมควร ภิกษุพยากรณ์การบรรลุคุณวิเศษ แล้วตัดอาหารเสีย; ข้อนั้นย่อมไม่ควร. แต่จะบอกแก้ชกษิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นสภาคัน ควรอยู่.

[เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์กลิ้งศิลาเล่นทับคนเลี้ยงโคตาย]

ในเรื่องศิลา มีวินัยฉะนี้:- บทว่า ทวาย แปลว่า ด้วยการ เล่น คือ ด้วยการหัวเราะ, อธิบายว่า ด้วยการเล่นคะนอง. ที่ชื่อว่า ศิลา ได้แก่ ก้อนหิน. และไม่ใช่แต่หินอย่างเดียว ถึงท่อนไม้ หรือก้อนอิฐอย่างใดอย่างหนึ่งแม้อื่น ภิกษุจะใช้มือหรือเครื่องยนต์กลิ้ง ย่อมไม่ควร. พวกภิกษุพากันหัวเราะเสสรวลกลิ้งอยู่ก็ดี ยกขึ้นอยู่ก็ดี ซึ่งวัตถุมีหินเป็นต้น เพื่อประโยชน์แก่พระเจดีย์เป็นต้น, จัดเป็นคราวทำการงาน; เพราะเหตุนั้น จึงมีการกลิ้งเป็นต้น จึงควร พวกภิกษุ เมื่อจะทำนกรรมเมื่อยอย่างอื่นเช่นนี้ หรือจะชักสิ่งของ ยกต้นไม้หรือท่อนไม้สำหรับชักขึ้นแล้ว กลิ้งไป, ข้อนั้นย่อมควร. ในเวลาทำกตกิจเป็นต้น ภิกษุขว้างท่อนไม้หรือกระเบื้องถ่วงไปได้ ฝูงกา และเหล่าสุนัขให้หนีไป; ข้อนั้น ย่อมควร.

เรื่องทั้งหลายมีเรื่องหนึ่งตัวเป็นต้น มีเนื้อความชัดเจนทั้งหมดแล้ว.

แล. อนึ่ง ในวินัยแห่งเรื่องหนึ่งตัวเป็นต้นนี้ อันภิกษุไม่ควรทำคิลานุปัฏฐาก ด้วยคิดว่า เรามีความรังเกียจ ทุกอย่าง พึงเข้าไปกำหนดกำลังหรือไม่มีกำลัง ความชอบใจและความสบายของภิกษุอาพาธ แล้วทำโดยความเป็นผู้หวังประโยชน์เกื้อกูล.

[เรื่องภิกษุทำยาให้หญิงมีครรภ์กับชู้ตกไปเป็นต้น]

ในเรื่องหญิงมีครรภ์กับชู้ มีวินัยฉัยดังนี้:- บทว่า ปฏฐูปติกา แปลว่า หญิงผู้มีสามีหย่าร้างไปนานแล้ว. บทว่า คพฺลปาดนํ ได้แก่ เกสัช เช่นกับขนานที่หญิงบริโภคแล้ว เป็นเหตุให้ครรภ์ตกไป. เรื่องหญิงร่วมฟัว ๒ คน มีเนื้อความชัดเจนแล้วแล.

ในเรื่องริดรูก มีวินัยฉัยดังนี้:- หญิงมีครรภ์นั้น เมื่อภิกษุบอกว่า จงริดให้ตกไปเองเถิด จวานให้ผู้อื่นริด ทำให้ตกไป; เป็นผิความมุ่งหมาย แม้เมื่อภิกษุบอกว่า จจวานผู้อื่นริดทำให้ตกไปเถิด แต่นางริดทำให้ตกไปเสียเอง; เป็นผิความมุ่งหมายเหมือนกัน. ชื่อว่าปรียาย ในมนุสสวีกคหะ ย่อมไม่มี; เพราะเหตุนี้ เมื่อภิกษุพูดว่า ขึ้นชื่อว่าครรภ์ถูกริดแล้ว จะตกไปเอง, หญิงมีครรภ์นั้น จงริดเองหรือจจวานให้ผู้อื่นริดให้ตกไปก็ตาม, ไม่มี ความลักลั่น เป็นปราชิกทีเดียว. แม้ในเรื่องนางครรภ์ให้ร้อนกันนี้เหมือนกัน.

[เรื่องภิกษุทำยาให้หญิงหมั้นมีบุตรตาย]

ในเรื่องหญิงหมั้น มีวินัยฉัยดังนี้:- หญิงผู้ไม่ตั้งครรภ์ ชื่อว่า หญิงหมั้น. ธรรมดาหญิงไม่ตั้งครรภ์ ย่อมไม่มี แต่ว่าครรภ์แม้ที่หญิงคนใด ตั้งขึ้นแล้ว ไม่ดำรงอยู่, ข้อนี้ ท่านกล่าวหมายเอาหญิงนั้น. ได้ยินว่า ในคราวมีระดู หญิงทุกจำพวก ย่อมตั้งครรภ์, แต่อกุศลวิบากมาประจวบเข้า แก่พวกสัตว์ผู้เกิดในท้องของหญิงที่เรียกกันว่า เป็นหมั้น นี้. สัตว์เหล่านั้น ถีอปฏิสนธิมาด้วยกุศลวิบากเพียงเล็กน้อย ถูกอกุศลวิบากครอบงำจึงพินาศไป. จริงอยู่ ในขณะปฏิสนธิใหม่ๆ นั้นเอง ครรภ์ทั้งอยู่ไม่ได้ ด้วยอาการ ๒ อย่าง คือด้วยลม หรือสัตว์เล็ก ๆ เพราะกรรมานุภาพ ลมพัด (ครรภ์) ให้แห้งแล้ว

ทำให้อันตรายไป. สัตว์เล็ก ๆ ทั้งหลาย กัดกิน (ครรภ์ ทำให้อันตรายไป). แต่เมื่อแพทย์ประกอบเภสัช เพื่อกำจัดลมและพวกสัตว์เล็กนั้นแล้ว ครรภ์พึงตั้งอยู่ได้. ภิกษุนั้น ไม่ได้ปรุงเภสัชขนานนั้น ได้ให้เภสัชที่ร้ายแรง ขนานอื่น. นางได้ตายไป เพราะเภสัชขนานนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงบัญญัติทุกกฏไว้ เพราะภิกษุปรุงเภสัช. แม้ในเรื่องที่ ๒ ก็นัยนี้เหมือนกัน.

[ภิกษุไม่ควรทำยาแก่ชนอื่นแต่ควรทำให้สหธรรมิกทั้ง ๕]

เพราะฉะนั้น ภิกษุไม่ควรทำเภสัชแก่ชนอื่นผู้มาแล้ว ๆ, เมื่อทำ ต้องทุกกฏ. แต่ควรทำให้แก่สหธรรมิกทั้ง ๕ คือ ภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร สามเณรี. จริยอยู่ สหธรรมิกทั้ง ๕ เหล่านั้นเป็นผู้มีศีล ศรัทธา และปัญญาเสมอกัน ทั้งประกอบในไตรสิกขาด้วย ภิกษุจะไม่ทำเภสัชให้ย้อมไม่ได้, และเมื่อจะทำ ถ้าสิ่งของ ๆ สหธรรมิกเหล่านั้นมีอยู่, พึงถือเอาสิ่งของ ๆ สหธรรมิกเหล่านั้น ปรุงให้. ถ้าไม่มี, ควรเอาของ ๆ ตนทำให้ ถ้าแม้ของ ๆ ตนก็ไม่มี พึงแสวงหาด้วยภิกขาจารวัตร หรือจากที่แห่งญาติและคนปวารณา (ของตน). เมื่อไม่ได้ ควรนำสิ่งของมาทำให้ แม้ด้วยการไม่ทำ วิญญูติ (คือขอในที่ ๆ เขาไม่ได้ทำปวารณาไว้) เพื่อประโยชน์แก่คนไข้. ควรทำยาให้แก่คนทั้ง ๕ จำพวก แม้อีกอีก คือ มารดา ๑ บิดา ๑ คนบำรุง มารดาบิดานั้น ๑ ไวยาจักรของตน ๑ คนปิ่นทุปลาส ๑. คนผู้ที่ชื่อว่าปิ่นทุปลาส ได้แก่ คนผู้เพ่งบรรพชา ยังอยู่ในวิหารตลอดเวลาที่ยังตระเตรียมบาตรและจีวร. บรรดาชน ๕ จำพวกเหล่านั้น ถ้ามารดาและบิดาเป็นใหญ่ ไม่หวังตอบแทนไซ้, จะไม่ทำให้ก็สมควร. แต่ถ้าท่านทั้ง ๒ ดำรงอยู่ในราชสมบัติ ยังหวังตอบแทนอยู่, จะไม่ทำ ไม่ควร. เมื่อท่านทั้ง ๒ หวังเภสัช ควรให้เภสัช. เมื่อท่านทั้ง ๒ ไม่รู้วิธีประกอบยาควรประกอบยาให้. ควรแสวงหา

เกสัชเพื่อประโยชน์แก่ชน ๕ จำพวก มีมารดาเป็นต้นแม่ทั้งหมด โดยนัยดังที่กล่าวแล้วในสหธรรมิกนั้นแล. ก็ถ้าภิกษุนำมารดามาปรนนิบัติอยู่ในวิหาร, อย่าถูกต้องพึงบริกรรมทุกอย่าง, พึงให้ของเคี้ยว ของบริโภคด้วยมือตนเอง. ส่วนบิดาพึงบำรุงทำกิจทั้งหลาย มีการให้อาบน้ำและการนวดเป็นต้น ด้วยมือตนเอง เหมือนอย่างสามเณรฉะนั้น. ชนเหล่าใดย่อมบำรุงประคับประคองมารดาและบิดา, ภิกษุควรทำเกสัช แม่แก่ชนเหล่านั้น อย่างนั้นเหมือนกัน. คนผู้ที่ชื่อว่า ไวยาจักร ได้แก่ ผู้รับเอาค่าจ้างแล้ว ตัดฟันในป่า หรือทำการงานอะไร ๆ อย่างอื่น. เมื่อเกิดเป็นโรคขึ้นแก่เขา ภิกษุควรทำเกสัชให้ จนกว่าพวกเขาจะพบเห็น. ส่วนผู้ใดเป็นเพียงคนอาศัยภิกษุ ทำการงานทุกอย่าง, ภิกษุควรทำเกสัชให้แก่คนคนนั้นเหมือนกัน. แม้ในปณทูปลาส ก็ควรปฏิบัติเหมือนในสามเณร ฉะนั้น

[ภิกษุควรทำยาให้คน ๑๐ จำพวก]

ภิกษุควรทำยาให้แก่ชน ๑๐ จำพวก แม้อันอื่นอีก คือ พี่ชาย ๑ น้องชาย ๑ พี่หญิง ๑ น้องหญิง ๑ น้ำหญิง ๑ ป้า ๑ อาชาย ๑ ลูก ๑ อาหญิง ๑ น้ำชาย ๑. ก็เมื่อจะทำให้แก่ชนมีพี่ชายเป็นต้นนั้นแม่ทั้งหมด ควรเอาเกสัชอันเป็นของ ๆ คนเหล่านั้นนั้นแล บรุงให้อย่างเดียว, แต่ถ้าสิ่งของ ๆ ชนเหล่านั้น ไม่เพียงพอ และชนเหล่านั้นก็ขอร้องอยู่ว่า ท่านขอรับ! โปรดให้ พวกกระผมเถิด พวกกระผมจักถวายคืนแก่พระคุณท่าน, ควรให้เป็นของยืม, ถึงหากพวกเขาไม่ขอร้อง, ภิกษุควรพูดว่า อาตมา มีเกสัชอยู่, พวกท่านจงถือเอาเป็นของยืมเถิด หรือควรทำความผูกใจไว้ว่า สิ่งของ ๆ ชนเหล่านั้น จักมีเมื่อใด เขาก็ให้เมื่อนั้น ดังนี้ แล้วพึงให้ไป. ถ้าเขาคืนให้ควรรับเอา, ถ้าไม่คืนให้ ไม่ควรทวง. เว้นญาติ ๑๐ จำพวกเหล่านั้นเสีย ไม่ควรให้เกสัช

แก่ชนเหล่าอื่น. ก็เมื่อภิกษุใช้ให้ญาตินำจุบจัจยมาตราบเท่าจนถึง ๗ ชั่วโมงหรือ
สกุล โดยสืบ ๆ กันมาแห่งบุตรของญาติ ๑๐ จำพวก มีพี่ชายเป็นต้นเหล่านั้น
ไม่เป็นการทำวิญญูติ เมื่อทำเกสัช (แก่ชนเหล่านั้น) ก็ไม่เป็นเวชกรรม
หรือไม่เป็นอาบัติ เพราะประทุษร้ายสกุล. ถ้าพี่สะใภ้ น้องสะใภ้ หรือพี่เขย
น้องเขย เป็นไข้, ถ้าเขาเป็นญาติ, จะทำเกสัชแก่ญาติแม่เหล่านั้น ก็ควร.
ถ้าเขามีไข้ญาติพึงทำให้แก่พี่ชาย และพี่หญิง ด้วยสั่งว่า จงให้ในที่ปฏิบัติของ
พวกท่าน. อีกอย่างหนึ่ง พึงทำให้แก่บุตรของเขา ด้วยสั่งว่า จงให้แก่มารดา
และบิดาของพวกเจ้าเกิด. พึงทราบวินิจฉัยในบททั้งปวงโดยอุบายนี้. อันภิกษุ
เมื่อจะใช้สามเณรทั้งหลาย ให้นำเกสัชมาจากป่าเพื่อประโยชน์แก่พี่สะใภ้ น้อง
สะใภ้เป็นต้นเหล่านั้น ควรใช้พวกสามเณรที่เป็นญาติให้นำมา หรือ พึงให้นำ
มาเพื่อประโยชน์แก่ตนแล้วจึงให้ไป. แม้พวกสามเณรผู้ไม่ใช่ญาติเหล่านั้น
ก็ควรนำมาด้วยหวัชข้อัตถว่า พวกเราจะนำมาถวายพระอุปัชฌายะ. โยมมารดา
และบิดาของพระอุปัชฌายะ เป็นไข้ มายังวิหาร, และพระอุปัชฌายะหลีกไป
สู่ทิศเสี้ย. สัทธวิหาริก ควรให้เกสัชอันเป็นของ ๆ พระอุปัชฌายะ. ถ้าไม่มี
ควรบริจาคนเกสัชของตน ถวายพระอุปัชฌายะให้ไป. แม้เมื่อของ ๆ ตนก็ไม่มี
ควรแสวงหาทำให้เป็นของ ๆ พระอุปัชฌายะแล้วให้ไป โดยนัยดังกล่าวแล้ว.
ในโยมมารดาและบิดาของสัทธวิหาริก แม้พระอุปัชฌายะก็ควรปฏิบัติเหมือน
อย่างนั้นเหมือนกัน. ในอาจารย์และอันเตวาสิกก็เช่นนี้.

[ภิกษุควรทำยาให้เคน ๕ จำพวก]

บุคคลแม้อันใด คือ คนจรมมา ๑ โจร ๑ นักรบแพ้ ๑ ผู้เป็น
ใหญ่ ๑ คนที่พวกญาติสละเตรียมจะไป ๑ เป็นไข้เข้าไปสู่วิหาร ภิกษุผู้ไม่
หวังตอบแทน ควรทำเกสัช แก่คนทั้งหมดนั้น. ตระกูลที่มีศรัทธาบำรุงด้วย

ปัจจัย ๔ ย่อมตั้งอยู่ในฐานเป็นมารดาและบิดาของภิกษุสงฆ์. ถ้าในตระกูลนั้นมีคนบางคน เป็นไข้, คนทั้งหลายเรียนขอเพื่อประโยชน์แก่ผู้เป็นไข้นั้นว่า ท่านขอรับ! ขอพระคุณท่านทำเกสัชให้ ด้วยความวิสาสะเถิด, ไม่ควรให้ ทั้งไม่ควรทำเลย. ก็ถ้าพวกเขาารู้สิ่งที่ควร เรียนถามอย่างนี้ว่า ท่านขอรับ! เขาปรุงเกสัชอะไรแก่โรคชื่อนี้ ? ภิกษุจะตอบว่า เขาเอาสิ่งนี้และสิ่งนี้ ทำ (เกสัช) ดังนี้ ก็ควร. ก็ภิกษุถูกคฤหัสถ์เรียนถามอย่างนี้ว่า ท่านขอรับ ! มารดาของกระผมเป็นไข้ ขอได้โปรดบอกเกสัชด้วยเถิด ดังนี้ ไม่ควรบอก. แต่ควรสนทนากันอย่างกะทันหันและกันว่า อาวุโส! ในโรคชนิดนี้ ของภิกษุ ชื่อนี้ เขาปรุงเกสัชอะไรแก่? ภิกษุทั้งหลายเรียนว่า เขาเอาสิ่งนี้และนี้ ปรุงเกสัช ขอรับ ! ฝ่ายชาวบ้าน ฟังคำสนทนานั้นแล้ว ย่อมปรุงเกสัชแก่ มารดา; ข้อที่ภิกษุสนทนากันนั้น ย่อมควร.

[เรื่องพระมหาปทุมเถระสนทนาเรื่องยาแก้โรค]

ได้ยินว่า แม้พระมหาปทุมเถระ เมื่อพระเทวีของพระเจ้าวสภะเกิด ประชวรพระโรคขึ้น ก็ถูกนางนัคนมคนหนึ่งมาเรียนถาม ท่านก็ไม่พูดว่า ไม่รู้ ได้สนทนากับพวกภิกษุเหมือนอย่างทีกล่าวนาแล้ววันนี้แล. ข้าราชการ พึงคำสนทนานั้นแล้ว ได้ปรุงเกสัชถวายแด่พระเทวีพระองค์นั้น. และเมื่อ พระโรคสงบลงแล้ว ข้าราชการได้บรรทุกผอบเกสัชให้เต็มพร้อมทั้งไตร จีวรและกหาปณะ ๓๐๐ นำไปวางไว้ใกล้เท้าของพระเถระ แล้วเรียนว่า ท่าน เจ้าข้า! โปรดทำการบูชาด้วยดอกไม้อเถิด. พระเถระคิดว่า นี่ชื่อว่าเป็นส่วนของอาจารย์ แล้วให้ไวยาจักรรับไว้ด้วยอำนาจเป็นของกับปิยะ ได้ทำการบูชา ด้วยดอกไม้อแล้ว. ภิกษุควรปฏิบัติในเกสัชอย่างนี้ก่อน.

[เรื่องสวดพระปริตร]

กัณเฑาะฏฐะ มิวินัจฉิตัง :- กิณเฑาะฏฐะบ้านอาราธนาว่า
โปรดทำพระปริตรแก่คนไข้เถิด ขอรับ ! ดังนี้ ไม่ควรทำ, แต่เมื่อเขาอาราธนา
ว่า โปรดสวดเถิด, ควรทำ. ถ้าแม้กิณเฑาะฏฐะ มีความวิตกว่า ธรรมคามาณูญ
ทั้งหลาย ย่อมไม่รู้, เมื่อเราไม่ทำ จักเป็นผู้เดือดร้อน ดังนี้, ก็ควรทำ.
ส่วนกิณเฑาะฏฐะอาราธนาว่า โปรดทำน้ำพระปริตร เส้นด้ายพระปริตรให้เถิด ดัง
นี้ ควรเอามือ (ของตน) กวนน้ำ ถูบลำเส้นด้าย ของมนุษย์เหล่านั้นแล
ให้ไป. ถ้ากิณเฑาะฏฐะให้น้ำจากวิหาร หรือเส้นด้ายซึ่งเป็นของ ๆ ตน เป็นทุกกณ.
พวกชาวบ้านนั่งถือน้ำและเส้นด้าย กล่าวอยู่ว่า ขอนิมนต์สวดพระปริตร ดัง
นี้ควรทำ, ถ้าเขาไม่รู้ ควรบอกให้. พวกชาวบ้านตรวจน้ำทักษิณาทก* ลง
และวางเส้นด้ายไว้ใกล้เท้าทั้งหลายของพวกภิกษุผู้นั่งอยู่แล้ว ก็ไป ด้วยเรียน
ว่า ขอนิมนต์ทำพระปริตรสวดพระปริตรเถิด ดังนี้, กิณเฑาะฏฐะไม่พึงชักเท้าออก
เพราะว่า พวกชาวบ้านจะเป็นผู้มีความเดือดร้อน. พวกชาวบ้านส่งคนไปยัง
วิหาร เพื่อประโยชน์แก่คนไข้ ภายในบ้านด้วยสั่งว่า ขอภิกษุทั้งหลาย โปรด
สวดพระปริตร ดังนี้, กิณเฑาะฏฐะควรสวด. เมื่อโรคหรือความจัญไร เกิดขึ้นใน
พระราชมณเฑียรเป็นต้น ภายในบ้าน อิศระชนมิกษัตริย์เป็นต้น รับสั่งให้
อาราธนาภิกษุมารแล้ว นิมนต์ให้สวด (พระปริตรเป็นต้น). กิณเฑาะฏฐะสวดพระ
สูตรทั้งหลาย มีอาฏานาฏิยสูตรเป็นต้น. แม้เมื่อพวกชาวบ้านส่งคนไปนิมนต์
ว่า ขอภิกษุทั้งหลาย จงมาให้สีกขาบท แสดงธรรมแก่คนไข้เถิด หรือว่า
จงมาให้สีกขาบท แสดงธรรมที่พระราชวังหลวง หรือที่เรือนของอำมาตย์เถิด
ดังนี้ กิณเฑาะฏฐะควรไปให้สีกขาบท ควรกล่าวธรรม. พวกชาวบ้านนิมนต์ว่า ขอ

* อุทกนุติ ทกขิณาทก. บทว่า อุทกั ได้แก่ น้ำทักษิณาทก. สारत्तथिปี ๒/๔๒๗.

ภิกษุทั้งหลาย จงมาเพื่อเป็นบริวาร (เพื่อน) ของคนตาย, ไม่ควรไป. ภิกษุจะไปด้วยมุงกรรมฐานเป็นหลักว่า เราจักกลับได้มรณสติ เพราะเห็นกระดูกในป่าช้า และเพราะเห็นนอสุก ดังนี้ ควรอยู่. ภิกษุควรปฏิบัติในพระปริตร ดังพรรณนามาจะนี้.

[ว่าด้วยเรื่องอนามัญฐบิณฑบาต]

ส่วนในบิณฑบาต มีวินัยดังนี้:- ถ้ามว่า อนามัญฐบิณฑบาต ควรให้แก่ใคร ไม่ควรให้แก่ใคร ? แก้วว่า ควรให้แก่มารดาและบิดาก่อน. ก็หากว่า บิณฑบาตนั้น จะเป็นของมีราคาคงหาปณะ ก็ไม่จัดว่าเป็นการยังศรัทธา-ไทยให้ตกไป, ควรให้แม่แก่คนเหล่านี้ คือ พวกคนบำรุงมารดาบิดา ไวยาจักร คนป้อนจุฬาส. บรรดาคนเหล่านั้น สำหรับคนป้อนจุฬาส จะใส่ในภาชนะให้ ก็ควร. เว้นคนป้อนจุฬาสนั้นเสีย จะใส่ในภาชนะให้แก่ภุหุสถ์เหล่านี้ แม้เป็นมารดาบิดา ก็ไม่ควร. เพราะว่า เครื่องบริโภคนของบรรพชิตทั้งอยู่ในฐานะเป็นเจดีย์ของพวกภุหุสถ์. อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่าอนามัญฐบิณฑบาตนี้พึงให้แก่โจรสลัดชื้อบ้าง ทั้งแก่อิสระชนบ้าง ผู้มาถึงเข้า. เพราะเหตุไร ? เพราะเหตุว่า ชนเหล่านั้นแม้เมื่อไม่ให้ ก็โกรธว่า ไม่ให้ แม้เมื่อจับต้องให้ ก็โกรธว่า ให้ของเป็นเดน. ชนเหล่านั้น โกรธแล้วย่อมปลงจากชีวิตเสียบ้าง ย่อมทำอันตรายแก่พระศาสนาบ้าง. ก็ในข้อนี้ พึงแสดงเรื่องพระเจ้าโจรนาคนผู้เที่ยวปรารณาราชสมบัติ (เป็นอุทาหรณ์). ภิกษุควรปฏิบัติในบิณฑบาต ดังพรรณนามาจะนี้.

[ว่าด้วยเรื่องปฏิสันถาร]

ส่วนในปฏิสันถาร มีวินัยดังนี้:- ถ้ามว่า ปฏิสันถาร ควรทำแก่ใคร ไม่ควรทำแก่ใคร แก้วว่า ชื่อว่าปฏิสันถาร อันภิกษุควรทำทั้งนั้นแก่

ผู้ใดผู้หนึ่งที่มาถึงวิหาร จะเป็นคนจรมา คนเข็ญใจเป็นโจร หรือเป็นอิสฺรชนก็ตาม. ถามว่า พึงทำอย่างไร. แก้วว่า เห็นอาคันตุกะ หมดเสบียงลงมาถึงวิหาร พึงให้น้ำดื่มก่อน ด้วยกล่าวว่า เข็ญดื่มน้ำเถิด, พึงให้น้ำมันทาเท้า. อาคันตุกะมาในกาลพึงให้ข้าวยาสุและภัต. อาคันตุกะมาในเวลาวิกาล ถ้าข้าวสารมี พึงให้ข้าวสาร, ไม่ควรพูดว่า ท่านมาถึงในคราวมิใช่เวลา, จงไปเสีย. พึงให้ที่นอน. ไม่หวังความตอบแทนเลย ควรทำกิจทุกอย่าง. ไม่ควรให้ความคิดเกิดขึ้นว่า ธรรมคامنุสย์ ผู้ให้ปัจจัย ๔, เมื่อเราทำการสงเคราะห์อยู่อย่างนี้ จักเสื่อมใสทำอุปการะบ่อยๆ. ถึงแม้วัตถุของสงฆ์ ก็ควรให้แก่พวกโจรได้. และเพื่อแสดงอานิสงส์ปฏิสันถาร พระอรธกถาจารย์ จึงกล่าวเรื่องไว้หลายเรื่อง ในมหาอรธกถา โดยพิสดารมีอาทิอย่างนี้ คือ เรื่องพระเจ้าโจรนาค เรื่องพระเจ้ามหานาคผู้เสด็จไปชมพูทวีปพร้อมกับพระราชภาดา-เรื่องอำมาตย์ ๔ นาย ในรัชสมัยแห่งพระเจ้าปิตุราช เรื่องอภัยโจร.

[เรื่องพระอภัยกระทำปฏิสันถารกับอภัยโจร]

บรรดาเรื่องเหล่านั้น จะแสดงเรื่องหนึ่งดังต่อไปนี้:- ดังได้สดับมาในเกาะสิงหล โจรชื้ออภัย มีบริวารประมาณ ๕๐๐ คน ตั้งค่ายอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่ง ทำประชาชนให้อพยพไปตลอด (ที่มีประมาณ) ๓ โยชน์โดยรอบ. ชาวเมืองอนูราธบุรี ข้ามแม่น้ำกัมพนทิไม่ได้. ในทางไปเจตยคีรีวิหาร ขาดการสัญจรไปมาของประชาชน. ต่อมาวันหนึ่งโจรได้ไปด้วยหมายใจว่า จักปล้นเจตยคีรีวิหาร. พวกคนวัด เห็นจึงบอกแก่พระที่มณฑกอภัยเถระ.

พระเถระถามว่า เนยใสและน้ำอ้อยเป็นต้น มีไหม ?

พวกคนวัด. มี ขอรับ !

พระเถระ. พวกท่านจงให้แก่พวกโจร.

พระเถระ. ข้าสาร มีไหม ?

พวกคนวัด. มี ขอรับ ! ข้าสาร ผักดอง และโครส ที่เขานำมา เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์.

พระเถระ พวกท่านจงจัดภัตตาหารแก่พวกโจร.

พวกคนวัด ทำตามพระเถระสั่งแล้ว. พวกโจรบริโภครักแล้ว จึงถามว่า ใครทำการต้อนรับ ?.

พวกคนวัด. พระอภัยเถระผู้เป็นเจ้าของพวกเรา.

พวกโจรไปยังสำนักของพระเถระ ให้อาหารแล้ว กราบเรียนว่า พวกกระผมมาด้วยหมายใจว่า จักปล้นเอาของสงฆ์และของเจดีย์แต่กลับเลื่อมใสด้วยปฏิสันถารนี้ของพวกท่าน, ตั้งแต่วันนี้ไป การรักษาที่ชอบธรรมในพระวิหารจะเป็นหน้าที่ของพวกกระผม, พวกชาวเมืองจงมาถวายทาน จงไหว้พระเจดีย์. และตั้งแต่นั้นมา เมื่อชาวเมืองมาถวายทาน พวกโจร ก็ไปต้อนรับถึงริมฝั่งแม่น้ำทีเดียวก่อนจะยกบาตรไปถวายพระวิหาร ; เมื่อพวกชาวเมืองกำลังถวายทานอยู่แม้ในพระวิหาร ก็พากันยืนทำการรักษาอยู่. แม้ชาวเมืองเหล่านั้นก็ให้ภัตตาหารที่เหลือจากภัตตาหารทั้งหลายนั้นแก่พวกโจร. แม้ในเวลากลับไป พวกโจรเหล่านั้น ก็ช่วยส่งชาวเมืองถึงริมฝั่งแม่น้ำแล้ว จึงกลับ.

[พระเถระอุทกภิกษุโพชนา]

ต่อมาวันหนึ่ง เกิดคำก่อนขอขึ้นในหมู่ภิกษุว่า พระเถระได้ให้ของ ๆ สงฆ์แก่พวกโจร เพราะถือว่าตัวเป็นใหญ่. พระเถระสั่งให้ทำการประชุม (สงฆ์) แล้ว กล่าวว่า พวกโจรพากันมา ด้วยหมายใจว่า จักปล้นเอาทรัพย์ค่าอาหารตามปกติของสงฆ์ และของเจดีย์; เมื่อเป็นเช่นนั้น เราจึงได้ทำปฏิสันถารแก่พวกโจรเหล่านั้น ซึ่งมีประมาณเท่านี้ ด้วยคิดเห็นว่า พวกโจร

จักไม่ปล้นด้วยอาการอย่างนี้ พวกท่านจงประมวลสิ่งของนั้น แม้ทั้งหมดรวมกันเข้าแล้ว ให้ตีราคา, จงประมวลสิ่งของที่พวกโจรไม่ปล้นไป ด้วยเหตุนี้รวมกันเข้าแล้วให้ตีราคา (เทียบกันดู). ทรัพย์ที่พระเถระให้ไปแม้ทั้งหมดจากทรัพย์ของสงฆ์นั้น มีราคาไม่เท่าเครื่องลาดอันวิจิตรด้วยรูปภาพอันงามผืนหนึ่งในเรือนพระเจดีย์. ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า ปฏิสันถารที่พระเถระทำแล้ว เป็นอันทำชอบแล้ว, ใคร ๆ ไม่ได้เพื่อจะโจท หรือเพื่อให้ท่านให้การ, ไม่มีสินใช้ หรืออาหาร. ปฏิสันถาร มีอันสูงส่งมากอย่างนี้ ภิกษุผู้บัณฑิต กำหนดดังกล่าวมานี้แล้ว ควรทำปฏิสันถาร ฉะนั้นแล.

[เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์จีภิกษุสัตตรสวัคคีย์เป็นต้น]

ในเรื่องจีด้วยนิ้วมือ มีวินัยจัตถ์ดังนี้:- บทว่า อุตฺตสนฺโต ได้แก่ ผู้เห็นคเห็น้อย. บทว่า อนฺตฺสสโก ได้แก่ ผู้หาใจออกไม่ทัน. ก็แต่อาวตติที่จะพึงมีในเรื่องนี้ ทรงแสดงไว้แล้ว ในพวกขุททกสิกขาบท, เพราะเหตุนี้ จึงไม่ตรัสไว้ในสิกขาบทนี้.

ในเรื่องอันมีในลำดับแห่งเรื่องจี ด้วยนิ้วมือนั้น มีวินัยจัตถ์ดังนี้:- บทว่า โอตฺถริตฺวา แปลว่า เขยิบแล้ว. ได้ลำดับมาว่า ภิกษุรูปนั้นล้มลงถูกพวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์เหล่านั้นถูกลากไปอยู่. ภิกษุรูปหนึ่งขึ้นนั่งทับท้องของเธอ. ภิกษุ ๑๕ รูปแม้ที่เหลือ ก็ช่วยกันทับลงไปแผ่นดินจนตาย เหมือนหินฟ้าถล่มทับมฤคตาย ฉะนั้น. ก็เพราะภิกษุสัตตรสวัคคีย์เหล่านั้น มีความประสงค์จะลงโทษ หามีความประสงค์จะฆ่าให้ตายไม่; ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงไม่ปรับเป็นปาราชิก.

[เรื่องภิกษุฆ่ายักษ์ ต้องถูกล้างใจ]

ในเรื่องภิกษุหมอมผี มีวินัยดังนี้:- สองบทว่า ยกฺขํ มาเรติ

ความว่า พวกอาจารย์ผู้ขับไล่ภูตผี ต้องการจะปลดเปลื้องบุคคลผู้ถูกยักษ์เข้าสิง จึงเรียกยักษ์ให้ออกมา แล้วพูดว่า จงปล่อย, ถ้ายักษ์ไม่ปล่อย, อาจารย์หมอมผี ก็เอาแป้งหรือดินเหนียว ทำเป็นรูปหุ่นแล้วตัดอวัยวะมีมือและเท้าเป็นต้นเสีย. อวัยวะใด ๆ ของรูปหุ่นนั้นขาดไป, อวัยวะนั้น ๆ ของยักษ์ ย่อมชื่อว่า เป็นอันหมอมผีตัดแล้วเช่นกัน. เมื่อศิริษะ (ของรูปหุ่นนั้น) ถูกตัด แม้ยักษ์ก็ตาย. ภิกษุหมอมผีเมื่อนั้นได้ฆ่ายักษ์ตาย ด้วยวิธีดังกล่าวมานี้. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงปรับเป็นถูกล้างใจ. เป็นถูกล้างใจแก่ภิกษุผู้ฆ่ายักษ์อย่างเดียวกันนั้น ก็หาไม่. จริงอยู่ แม้ภิกษุใด พึงฆ่าท้าวสักกเทวราชตาย, ภิกษุเมื่อนั้นก็ต้องถูกล้างใจเหมือนกัน.

[เรื่องส่งภิกษุไปสู่ผู้มีสัตว์ร้ายและยักษ์ดุ]

ในเรื่องยักษ์ดุร้าย มีวินัยดังนี้:- บทว่า วาพฺยกฺขวฺหาริ

ความว่า (ส่งไป) สุ่วิหารที่มียักษ์ดุร้ายอยู่, จริงอยู่ ภิกษุใด เมื่อไม่ทราบวิหารเห็นปานนั้น จึงได้ส่ง (ภิกษุบางรูป) ไป เพื่อต้องการให้พักอยู่อย่างเดียว, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุนั้น. ภิกษุใด มีความประสงค์จะให้ตาย จึงส่งไป ภิกษุนั้นต้องปาราชิก ในเพราะภิกษุนอกนี้ตาย ต้องถูกล้างใจ เพราะไม่ตาย. บัณฑิตพึงทราบความต่างกัน แห่งอาบัติและอนาบัติ แม้ของภิกษุผู้ส่ง (ภิกษุอีกรูปหนึ่ง) ไปสู่วิหารที่ร้าย ซึ่งมีพวกมฤคมีราชสีห์และเสือโคร่งที่ดุร้ายเป็นต้น หรือมีที่มชาติทั้งหลายมีงูเห่าและงูเห่าเป็นต้นอยู่อาศัย เหมือนอย่างภิกษุส่งภิกษุอีกรูปหนึ่งไปสู่วิหารที่มียักษ์ดุร้าย ฉะนั้น.

นัยที่พ้นจากบาลี มีดังต่อไปนี้ :- บัณฑิตพึงทราบความต่างแห่ง
อาบัติของภิกษุผู้ส่งแม้นกษัตริย์ที่ร้ายไปสู่สำนักของภิกษุ เหมือนอย่างภิกษุส่งภิกษุ
ไปสู่วิหารที่มียักษ์ดุร้าย ฉะนั้น. ในเรื่องทั้งหลายนี้ ทางกันดารด้วยสัตว์
ร้ายเป็นต้น ถิ่นนี้เหมือนกัน. จริงอยู่ ในเรื่องทางกันดารมีสัตว์ร้ายเป็นต้น
นี้ มีเพียงใจความเฉพาะบทอย่างเดียวนั้นเป็นชื่อ. (ที่ต่างกัน) อย่างนี้คือ
ทางกันดารที่มีพวกมฤคที่ดุร้าย หรือมีทมิฬอาศัยอยู่ ชื่อว่าพกันดาร, ทางกันดาร
ที่มีพวกโจรอยู่ชื่อโจรกันดาร. อันธรรมคำว่า มนุสสวิตคหปาราชิกนี้ละเอียด
ย่อมไม่พ้นด้วยปริยาภคณา (ภคณาโดยทางอ้อม). เพราะฉะนั้น ภิกษุใดพึงกล่าวว่า
ผู้ใดตัดศีรษะของโจร ผู้นั่งอยู่ในโอกาสชื่อนั้นแล้วนำมา, ผู้นั้นย่อมได้
สักการะพิเศษจากพระราชา ดังนี้. ถ้ามีใครได้ฟังคำของภิกษุนั้นแล้วไปมาโจร
นั้นเสีย, ภิกษุนี้นับเป็นปาราชิกแล.

[เรื่องสำคัญว่าเป็นภิกษุผู้เผลอจึงมาเสีย]

ในคำมีอาทิว่า ตมฺหณฺมาโน มิวินิจฺจยฺคํ :- ได้ยินว่าภิกษุนั้น
ใครจะมาภิกษุผู้มีเวรของตน จึงคิดว่า การที่เราจะมาภิกษุผู้เผลอนี้ในกลางวัน
หนีไปโดยความปลอดภัย ไม่เพียงเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย เราจักมาภิกษุนั้นใน
กลางคืน, ครั้นกำหนดไว้แล้ว มาในกลางคืนสำคัญว่าภิกษุผู้เผลอนั้นแน่ ใน
สถานที่ภิกษุมารูปจำวัด จึงปลงภิกษุรูปนั้นนั่นเองจากชีวิต, อีกรูปหนึ่ง
สำคัญว่าภิกษุผู้เผลอนั้นแน่ แต่ปลงภิกษุรูปอื่นจากชีวิต, อีกรูปหนึ่ง สำคัญว่า
ภิกษุอื่นแน่ซึ่งเป็นสหายของภิกษุผู้เผลอนั้นนั่นเอง แต่ก็ปลงภิกษุผู้เผลอนั้น
จากชีวิต, อีกรูปหนึ่ง สำคัญว่า ภิกษุอื่นแน่ซึ่งเป็นสหายของภิกษุผู้เผลอนั้น
นั่นเอง แต่ก็ปลงภิกษุอื่น ซึ่งเป็นสหายของภิกษุผู้เผลอนั้นนั่นเองจากชีวิต;
เป็นปาราชิกแก่เธอทั้งหมดเหมือนกัน.

[เรื่องผีเข้าสิงภิกษุ]

ในเรื่องของภิกษุผู้ถูกผีเข้าสิง มีวินัยดังนี้:- ภิกษุอีกรูปหนึ่ง ได้ให้การประหาร (แก่ภิกษุผู้ถูกผีเข้าสิงนั้น) ด้วยคิดว่า จักขับไล่ยักษ์ให้หนีไป. ภิกษุนอกจากนี้ คิดว่า คราวนี้ ยักษ์นี้ ไม่สามารถจะทำพิธีได้, เราจักฆ่ามันเสีย ได้ให้การประหาร. และในเรื่องของภิกษุผู้ถูกผีเข้าสิงเรื่องแรกนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุ ผู้ไม่มีความประสงค์จะให้ตาย เพราะเหตุนั้น ด้วยพระพุทธานุญาตเพียงเท่านั้นแล ภิกษุจึงไม่ควรให้การประหารแก่ภิกษุผู้ถูกผีสิง, แต่พึงเอาใบตาลหรือเส้นด้ายพระปริตรผูกไว้ที่มือหรือเท้า. พึงสวดพระปริตรทั้งหลาย มีรัตนสูตรเป็นต้น พึงทำกรรมกาว่า ท่านอย่าเบียดเบียนภิกษุผู้มีศีล ดังนี้.

เรื่องพรรณาสวรรค์เป็นต้น มีเนื้อความชัดเจนแล้ว. ก็คำที่พึงกล่าวในเรื่องพรรณาสวรรค์เป็นต้นนี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วแล.

[เรื่องภิกษุตัดต้นไม้]

เรื่องตัดต้นไม้ ก็เช่นเดียวกับเรื่องผูกวางร้าน. แต่มีความแตกต่างกันดังต่อไปนี้:- ภิกษุใด แม้ถูกต้นไม้ล้มทับแล้ว ยังไม่มรณภาพ และเธอสามารถจะตัดต้นไม้หรือขุดแผ่นดินแล้วออกไปโดยข้าง ๆ หนึ่งได้, และในมือของเธอก็มีมีดและจอบ * อยู่ ภิกษุผู้นั้นควรสละชีวิตเสีย. และไม่ควรถัดต้นไม้หรือไม่ควรขุดดิน. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ภิกษุเมื่อทำอย่างนั้น ย่อมต้องปาจิตตีย์ ย่อมหักกรณเสียซึ่งพุทธานุญาต ย่อมไม่ทำศีลให้มีชีวิตเป็นที่สุด; เพราะเหตุนี้ ถึงแม้ชีวิตก็ควรสละเสีย แต่ไม่ควรสละศีล; ครั้นภิกษุคำนวณได้รอบคอบดังกล่าวนี้อย่างนี้ ไม่พึงทำ (การตัดต้นไม้และขุดดิน) ด้วยอาการ

* กรารี ผึ่งตากไม้, ขวานโยน, จอบ.

อย่างนี้. การตัดต้นไม้หรือขุดดิน แล้วนำภิกษุนั้นออก ย่อมควรแก่ภิกษุรูปอื่น. ถ้าเธอจะพึงถูกเขากลึงต้นไม้ไปด้วยครกขนต้นนำออก ควรตัดเอาต้นไม้ที่นั่นนั่นเอง ใช้เป็นครกแล. พระมหาสุมัตถะเถระกล่าวว่า จะตัดเอาต้นไม้เมื่อใดก็ควร. พระมหาปทุมเถระกล่าวว่า ในการผูกพะอง (บันได) ช่วยคนเมื่ผู้ตกลงไปในบ่อเป็นต้นให้ขึ้นได้ก็เช่นนี้เหมือนกัน, ภิกษุไม่ควรตัดภุคคามทำพะองด้วยตนเอง. การทำ (พะอง) แล้วยกขึ้น ย่อมสมควรแก่ภิกษุเหล่าอื่น.

[เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์เผาป่า]

ในเรื่องเผาป่า มีวินัยดังนี้:- สอนบทว่า ทายี ลิมุเปลฺลุ*
ความว่า พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ได้จุดไฟในป่า. ก็ในเรื่องเผาป่านี้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็นปาราชิกเป็นต้น โดยสมควรแก่วัตถุแห่งปาราชิก อนันตริยกรรม ฤทธัจฉัย และปาจิตติย ด้วยอำนาจประโยชน์ที่เจาะจงและไม่เจาะจง และความเป็นกองอกุศล โดยนัยดังกล่าวแล้วในก่อนนั้นแล, พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ในสังเขปอรรถกถาว่า ก็เมื่อภิกษุเผาด้วยคิดว่า หนุ้าสดและไม่เจ้าป่าทั้งหลายจงถูกไฟไหม้ เป็นปาจิตติย, เมื่อเผาด้วยคิดว่า เครื่องอุปกรณ์ไม้ทั้งหลายจงพินาศไป เป็นทุกกฏ, เมื่อเผาด้วยความประสงค์จะเล่น ก็เป็นทุกกฏ. เมื่อเผาด้วยคิดว่า ไม้สดและไม้แห้งชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งมีอินทรีย์และไม่มีอินทรีย์ก็ตามจงถูกไฟไหม้ พึงทราบว่า เป็นปาราชิก ฤทธัจฉัย ปาจิตติย และทุกกฏ ด้วยอำนาจแห่งวัตถุ. ก็การจุดไฟรับและทำการป้องกัน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตไว้แล้ว. เพราะฉะนั้น การที่ภิกษุเห็นไฟที่พวกวนกรรมิกชนจุด หรือเกิดขึ้นเองในป่ากำลังลุกลามมา แล้วจุดไฟรับไฟซึ่งจะเป็นเหตุให้ไฟลุกลามมาบรรจบกันเข้าไหม้เชื้อหมดแล้วดับไป ด้วยตั้งใจว่า กระท่อมหนุ้าทั้งหลาย อย่าพินาศ ดังนี้ ย่อมควร. การที่ภิกษุจะทำแม้เครื่อง

* บาลี เป็น อาลิมุเปลฺลุ.

ป้องกัน คือ การถากพื้นดินหรือขุดคูไว้โดยรอบกระท่อมมุงหญ้า โดยประการที่ไฟซึ่งลุกลามมา ไม่ได้เชื้อแล้วจะดับไปเอง ก็ควร และเมื่อไฟลุกลามขึ้นแล้วเท่านั้น จึงควรทำกิจ มีจุดไฟรับเป็นต้น ทั้งหมดนั้น. เมื่อไฟยังไม่ลุกลามขึ้น พึงใช้ธนูปสัมนันให้ทำด้วยกบปียโหวาร, และเมื่อจะให้ดับด้วยน้ำ ควรใช้น้ำที่ไม่มีตัวสัตว์เท่านั้นรด.

[เรื่องภิกษุสั่งนายเพชฌฆาตให้ประหารคนเดียว]

ในเรื่องทะเลแวง มีวินัยดังนี้:- เป็นปาราชิก เพราะคำสั่งประหารครั้งเดียว ฉนโค, แม้ในคำสั่งเป็นต้นว่า ทวีหิ ปหาเรหิ ก็พึงทราบว่าเป็นปาราชิก ฉนนัน. ก็เมื่อภิกษุสั่งว่า ทวีหิ ดังนี้ แม้เมื่อนักโทษถูกนายเพชฌฆาตฆ่าตาย ด้วยการประหารครั้งเดียว ชื่อว่าเป็นปาราชิก เพราะยังลงสู่เขตแล้วนั่นเอง. แต่เมื่อนักโทษถูกนายเพชฌฆาตฆ่าตาย ด้วยการประหาร ๓ ครั้ง เป็นผิดที่หมาย. เมื่อถูกฆ่าตาย ในเขตตามที่ กำหนดไว้ หรือในร่วมในที่ที่กำหนดไว้ ย่อมไม่ผิดที่หมาย ด้วยประการฉะนี้. แต่ (เมื่อถูกฆ่าตาย) ในเมื่อล่วงเลยที่กำหนดไว้ ย่อมลักลั่น ในที่ทุกแห่ง, ภิกษุผู้สั่งย่อมพ้น, เพชฌฆาตผู้ฆ่าเท่านั้น มีโทษ. เหมือนอย่างว่านายที่กล่าวไว้แล้ว ในการประหารหลายครั้ง เป็นฉนโค ข้อนี้ก็ฉนนัน บัณฑิตพึงทราบว่า เมื่อภิกษุสั่งว่า แม้บรรดาบุรุษทั้งหลาย บุรุษนายหนึ่ง จงฆ่านุคคลคนหนึ่งให้ตาย ดังนี้, เมื่อบุคคลนั้น ถูกบุรุษนายหนึ่งนั่นเองฆ่าตาย ภิกษุต้องปาราชิก, เมื่อบุคคลนั้น ถูกบุรุษสองนายฆ่าตาย เป็นผิดสังเกต, เมื่อภิกษุสั่งว่า บุรุษสองคนจงพากันฆ่านุคคลคนหนึ่งให้ตาย ดังนี้ เมื่อบุคคลนั้นถูกบุรุษนายหนึ่งหรือสองนายฆ่าตาย ภิกษุต้องปาราชิก, เมื่อถูกบุรุษสามนายฆ่าตาย เป็นผิดสังเกต. เมื่อมีผู้ถาม กล่าวว่า ภิกษุรูปหนึ่ง เอาดาบตัดศีรษะของบุรุษผู้วิ่งไป

โดยเร็วในสนามรบขาด, ตัวกัณฑ์ไม่มีศีรษะ ย่อมวิ่งพล่านไป ภิกษุรูปอื่น จึงประหารตัวกัณฑ์ไม่มีศีรษะนั้นให้ตกไป, ภิกษุรูปไหนเล่า เป็นปาราชิก ดังนี้. พระเถระจำนวนครั้ง กล่าวแล้วว่า เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้ตัดการไป. พระโคตมเถระ ผู้ชำนาญพระอภิธรรม กล่าวแล้วว่า เป็นปาราชิกแก่ภิกษุผู้ตัดศีรษะ, ในการแสดงเนื้อความแห่งเรื่องนี้ บัณฑิตควรกล่าวเรื่องทั้งหลาย แม้เห็นปานฉะนั้นแล.

[เรื่องภิกษุสั่งให้บรูษด้วนคัมเปริยตาย]

ในเรื่องเปริย มีวินัยดังนี้:- เมื่อภิกษุสั่งไม่กำหนดว่าพวกท่าน จงให้บรูษผู้มีมือและเท้าด้วนนั้นคัมเปริย ดังนี้, เมื่อบรูษนั้น ถูกพวกญาติ ให้คัมเปริยชนิดใดชนิดหนึ่งตายไป, ภิกษุต้องปาราชิก. แต่เมื่อภิกษุสั่ง กำหนดไว้ว่า จงให้คัมเปริยโค เปริยกระบือเปริยแพะ หรือสั่งไว้ว่า จง ให้คัมเปริยที่เย็น เปริยที่ร้อน เปริยที่รมควัน ที่ไม่ได้รมควัน เมื่อบรูษ นั้นถูกพวกญาติให้คัมเปริยชนิดอื่น จากเปริยที่ภิกษุสั่งไว้นั้นตายไป เป็น ผิดสังเกตุ.

[เรื่องยาดองพิเศษชื่อโลณะโสจิระกะ]

ในเรื่องยาดองโลณะโสจิระกะ มีวินัยดังนี้:- เกสขณานหนึ่ง ซึ่งปรุงด้วยข้าวทุกชนิด ชื่อว่า โลณะโสจิระกะ. เมื่อเขาจะทำเกสขณานนั้น เอน้ำฝาดแห่งผลสมอ มะขามป้อม และสมอพิเภก รัชชาติทุกชนิด อปรัณชาติทุกชนิด ข้าวสุกแห่งรัชชาติทั้ง ๗ ชนิด ผลทุกชนิดมีผลกล้วย เป็นต้น ผลไม้ซึ่งงอกในหัวทุกชนิด มีผลแห่งหวาย การเกตุ และเป้งเป็นต้น ขึ้นปลาและเนื้อ และเกสขหลายอย่าง มีน้ำผึ้ง น้ำอ้อย เกลือสินเธาว์ เกลือธรรมดา และเครื่องเผ็ดร้อน ๓ ชนิดเป็นต้น แล้วใส่รวมกันลง (โนหม้อ)

ปิดบาปได้ปากหม้อไว้อย่างดีแล้วเก็บไว้ ๑ ปี ๒ ปี หรือ ๓ ปี ยาโลณะโสจิระกะ นั้น กลั่นให้มีสีเหมือนรสน้ำชมพู เป็นเครื่องบริโภคอย่างสนิท (เป็นยาแก้โรคอย่างชะงัด) แห่งบุคคลผู้เป็นโรคลม โรคไอ โรคเรื้อน โรคพอมเหลือง และบานทะโรคเป็นต้น และเป็นเครื่องดื่มภายหลัง แห่งบุคคลผู้รับประทานอาหารแล้ว. เกลัษเป็นเครื่องย่อยอาหารที่บริโภคแล้ว เช่นยาขนานนั้นย่อมไม่มี. ก็ยาโลณะโสจิระกะนี้นั้น ย่อมควรแก่ภิกษุทั้งหลายแม้ในปัจจุบันกาล. สำหรับภิกษุผู้อาพาธ จัดเป็นยาตามปกติทีเดียว แต่ผู้ไม่อาพาธต้องผสมกับน้ำจิ้งจกร โดยความเป็นเครื่องดื่มและเครื่องบริโภคแล.

ตติยปาราชิกวรรณนา ในอรรถกถาพระวินัย

ชื่อสมันตปาสาทิกา จบ

จตุตถปาราชิกกัณฑ์

เรื่องภิกษุพวก ฟังแม่น้ำวัคคุมทา

[๒๒๗] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ป่ามหาวัน เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้น ภิกษุมารูปด้วยกัน ซึ่งเคยเห็นร่วมคบหากัน ๆ จำพรรษาอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา ก็แลสมัยนั้น วัชชีชนบท อัดคัดอาหาร ประชาชนหาเลี้ยงชีพฝืดเคือง มีข้าวตายฝอย ต้องมีสลากซื้ออาหาร ภิกษุสงฆ์จะยังอดภาพให้เป็นไปด้วยการถือบาตรแสวงหา ก็ทำไม่ได้ง่าย จึงภิกษุเหล่านั้นติดกันว่า บัดนี้วัชชีชนบทอัดคัดอาหาร ประชาชนหาเลี้ยงชีพฝืดเคือง มีข้าวตายฝอย ก็มิมีสลากซื้ออาหาร ภิกษุสงฆ์จะยังอดภาพให้เป็นไปด้วยการถือบาตรแสวงหา ก็ทำไม่ได้ง่าย พวกเราจะพึงเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และจะไม่ต้องลำบากด้วยวิณิบาต ด้วยอุบายอย่างไรหนอ.

ภิกษุบางพวกพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ผิฉะนั้น พวกเราจงช่วยกันอำนวยความสะดวกอันเป็นหน้าที่ของพวกคฤหัสถ์เถิด เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกเขจักมุ่งถวายวิณิบาตแก่พวกเรา ด้วยอุบายอย่างนี้ พวกเรจักเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และจักไม่ลำบากด้วยวิณิบาต.

ภิกษุบางพวกพูดอย่างนี้ว่า ไม่ควร ท่านทั้งหลาย จะประโยชน์อะไร ด้วยการช่วยกันอำนวยความสะดวก อันเป็นหน้าที่ของพวกคฤหัสถ์ ท่านทั้งหลาย ผิฉะนั้น พวกเราจงช่วยกันนำข้าวสาส์นอันเป็นหน้าที่ทูตของพวกคฤหัสถ์เถิด

เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกเขาก็มุ่งถวายบิณฑบาตแก่พวกเรา ด้วยอุบายอย่างนี้ พวกเราก็จักเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็น ผาสุก และจักไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต.

ภิกษุบางพวกพูดอย่างนี้ว่า อย่าเลย ท่านทั้งหลาย จะประโยชน์อะไร ด้วยการช่วยกันอำนวยความสะดวก อันเป็นหน้าที่ของพวกคฤหัสถ์ จะประโยชน์อะไร ด้วยการช่วยกันนำข้าวสาสน์อันเป็นหน้าที่ทูตของพวกคฤหัสถ์ ท่านทั้งหลาย มิฉะนั้น พวกเราก็กกล่าวชมอุตริมนุสธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์ว่า ภิกษุรูปโน้นได้ปฐมฌาน รูปโน้น ได้ทุติยฌาน รูปโน้น ได้ตติยฌาน รูปโน้น ได้จตุตถฌาน รูปโน้นเป็นพระโสดาบัน รูปโน้นเป็นพระสกทาคามี รูปโน้นเป็นพระอนาคามี รูปโน้นเป็นพระอรหันต์ รูปโน้นได้วิชา ๓ รูปโน้นได้อภิญญา ๖ ดังนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พวกเขาก็มุ่งถวายบิณฑบาตแก่พวกเรา ด้วยอุบายอย่างนี้ พวกเราก็จักเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และจักไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต.

ภิกษุเหล่านั้น มีความเห็นร่วมกันว่า อาวุโสทั้งหลาย การที่พวกเราพากันกล่าวชมอุตริมนุสธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์นี้แหละ ประเสริฐที่สุด แล้วพากันกล่าวชมอุตริมนุสธรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์ว่า ภิกษุรูปโน้นได้ปฐมฌาน รูปโน้นได้ทุติยฌาน รูปโน้นได้ตติยฌาน รูปโน้นได้จตุตถฌาน รูปโน้นเป็นพระโสดาบัน รูปโน้นเป็นพระสกทาคามี รูปโน้นเป็นพระอนาคามี รูปโน้นเป็นพระอรหันต์ รูปโน้นได้วิชา ๓ รูปโน้นได้อภิญญา ๖ ดังนี้.

ครั้นต่อมา ประชาชนเหล่านั้นพากันยินดีว่า เป็นลาภของพวกเรา หนอ พวกเราได้ดีแล้วหนอ ที่มีภิกษุทั้งหลายผู้มีคุณพิเศษเห็นปานนี้ อยู่จำ

พรรษา เพราะก่อนแต่จะ ภิษุทั้งหลายที่อยู่จำพรรษาของพวกเรา จะมีคุณสมบัติเหมือนภิษุผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเหล่านี้ไม่มีเลย โภชนะชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิษุเหล่านั้น พวกเขาไม่บริโภควัตถุตน ไม่ให้มารดาบิดา บุตร ภรรยา คนรับใช้ กรรมกร มิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิต ของเกี้ยวชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิษุเหล่านั้น พวกเขาไม่เกี้ยวด้วยตน ไม่ให้มารดาบิดา บุตรภรรยา คนรับใช้ กรรมกร มิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิต ของลี้มนชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิษุเหล่านั้น พวกเขาไม่ลี้มนด้วยตน ไม่ให้มารดาบิดา บุตรภรรยา คนรับใช้ กรรมกร มิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิต น้ำดื่มชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิษุเหล่านั้น พวกเขาไม่ดื่มด้วยตน ไม่ให้มารดาบิดา บุตรภรรยา คนรับใช้ กรรมกร มิตร อำมาตย์ ญาติสาโลหิต จึงภิษุเหล่านั้น เป็นผู้มึนน้ำนวล มีอินทรีย์ผ่องใส มีสีหน้าสดชื่น มีผิวพรรณผุดผ่อง ก็การที่ภิษุทั้งหลายออกพรรษาแล้วเข้าเฝ้าเยี่ยมพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเป็นประเพณี ครั้นภิษุเหล่านั้นจำพรรษาโดยล่วงไตรมาส แล้วเก็บเสนาสนะ ถือบาตรจีวรหลักไปโดยมรรคาอันจะไปสู่พระนครเวสาลี เทียวจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครเวสาลี ปามหาวัน ฤฎาการศาลา แล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคม นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

ภิษุต่างทิศมาเฝ้า

[๒๒๘] ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิษุผู้จำพรรษาอยู่ในทิศทั้งหลายเป็นผู้ผอมซูบซีด มีผิวพรรณหมอง เหลืองขึ้น ๆ มีเนื้อตัวสะพร่งด้วยเอ็น ส่วนภิษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา เป็นผู้มึนน้ำนวล มีอินทรีย์ผ่องใส มีสีหน้าสดชื่น มีผิวพรรณผุดผ่อง ก็การที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรง

ปราศรัยกับพระอัครคันคุดะทั้งหลาย นั่นเป็นพุทธประเพณี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมหาว่า คุณ่อนภิกษุทั้งหลาย ร่างกายของพวกเธอยังพอทนได้หรือ ยังพอให้เป็นไปได้หรือ พวกเธอเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาตหรือ.

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ยังพอทนได้พระพุทธเจ้าข้า ยังพอให้เป็นไปได้พระพุทธเจ้าข้า อนึ่ง พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาตพระพุทธเจ้าข้า.

พุทธประเพณี

พระตถาคตทั้งหลายทรงทราบอยู่ ย่อมตรัสถามก็มี ทรงทราบอยู่ ย่อมไม่ตรัสถามก็มี ทรงทราบกาลแล้วตรัสถาม ทรงทราบกาลแล้วไม่ตรัสถาม พระตถาคตทั้งหลายย่อมตรัสถามสิ่งประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ตรัสถามสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ในสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ พระองค์ทรงกำจัดด้วยข้อปฏิบัติ พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ จักทรงแสดงธรรมอย่างหนึ่ง จักทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสาวกทั้งหลายอย่างหนึ่ง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมหาว่า คุณ่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต ด้วยวิธีการอย่างไร.

ภิกษุเหล่านั้นได้กราบทูลเนื้อความนั้น ให้ทรงทราบแล้ว.

ภ. คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย คุณพิเศษของพวกเรานั้น มีจริงหรือ.

ภ. ไม่มีจริง พระพุทธเจ้าข้า.

ทรงติเตียน

[๒๒๕] พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำของพวกเรานั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงได้กล่าวชมอูตริมนุสสรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์ เพราะเหตุแห่งท้องเล่า คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย ท้องอันพวกเธอคว้านแล้วด้วยมีดเชือดโคอันคม ยิ่งดีกว่า อันพวกเธอกล่าวชมอูตริมนุสสรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์เพราะเหตุแห่งท้อง ไม่ดีเลย ข้อที่เราว่าคตินั้น เพราะเหตุไร เพราะบุคคลผู้คว้านท้องด้วยมีดเชือดโคอันคมนั้น พึงถึงความตาย หรือความทุกข์เพียงแต่ตาย ซึ่งมีการกระทำนั้นเป็นเหตุ และเพราะการกระทำนั้นเป็นปัจจัยเบื้องหน้าแต่แตกกายตายไป ไม่พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนบุคคลผู้กล่าวชมอูตริมนุสสรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์นั้น เบื้องหน้าแต่แตกกายตายไป พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ซึ่งมีการกระทำนี้แลเป็นเหตุ คุณก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำของพวกเรานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ การกระทำของพวกเรานั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของตนบางพวกผู้เลื่อมใสแล้ว ครั้นแล้ว ทรงกระทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้:-

มหาโจร ๕ จำพวก

[๒๓๐] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย มหาโจร ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก มหาโจร ๕ จำพวกเป็นไฉน.

๑. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย มหาโจรบางคนในโลกนี้ ย่อมปรารณาอย่างนี้ว่า เมื่อไรหนอ เราจักเป็นผู้อันนุสรุยร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว ท่องเที่ยวไปในคามนิคมและราชธานีเบียดเบียนเอง ให้ผู้อื่นเบียดเบียนตัวเอง ให้ผู้อื่นตัด เผลผลาญเอง ให้ผู้อื่นเผลผลาญ สมัยต่อมา เขาเป็นผู้อันนุสรุยร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่ง แวดล้อมแล้วเที่ยวไปในคามนิคมและราชธานีเบียดเบียนเอง ให้ผู้อื่นเบียดเบียนตัวเอง ให้ผู้อื่นตัด เผลผลาญเอง ให้ผู้อื่นเผลผลาญฉันทใด คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เลวทรามบางรูปในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันทนั้นเหมือนกันแล ย่อมปรารณาอย่างนี้ว่า เมื่อไรหนอ เราจึงจักเป็นผู้อันนุสรุยร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว เที่ยวจาริกไปในคามนิคมและราชธานี อันคฤหัสถ์และบรรพชิต สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรง ได้จิ๋ว วิตถวาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเกสัชบริหาร สมัยต่อมา เธอเป็นผู้อันนุสรุยร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว เที่ยวจาริกไปในคามนิคมและราชธานี อันคฤหัสถ์และบรรพชิตสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรงแล้ว ได้จิ๋ว วิตถวาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัย เกสัชบริหารทั้งหลาย คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๑ มีปรากฏอยู่ในโลก.

๒. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทรามบางรูปในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนธรรมวินัยอันตลาคตประกาศแล้ว ย่อมยกตนขึ้น คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๒ มีปรากฏอยู่ในโลก.

๓. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทรามบางรูปในธรรมวินัยนี้ ย่อมตามกำจัดเพื่อนพรหมจารี ผู้หมัดจืด ผู้ประพฤติพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์อยู่ด้วยธรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์อันหามูลมิได้ คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๓ มีปรากฏอยู่ในโลก.

๔. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทรามบางรูปในธรรมวินัยนี้ ย่อมสงเคราะห์เกลี้ยกล่อมคฤหัสถ์ทั้งหลาย ด้วยครุภัณฑ์ ครุบริจารของสงฆ์ คือ อาราม พื้นที่อาราม วิหาร พื้นที่วิหาร เตียง ตั่ง ฟูก หมอน หม้อโลหะ อ่างโลหะ กระจกโลหะ กระทะโลหะ มีด ขวาน ฝัก จอบ สว่าน เถาวัลย์ ไม้ไผ่ หนามงูกระด้าง หนามปล้อง หนามสามัญ ดินเหนียว เครื่องไม้ เครื่องดิน คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๔ มีปรากฏอยู่ในโลก.

๕. คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้กล่าวอวดอุตริมนุสสรรม อันไม่มีอยู่ อันไม่เป็นจริง นี้จัดเป็นขอมมหาโจร ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้น จักก่อนข้าวของชาวแวนแคว้น ด้วยอาการแห่งคนขโมย.

นิคมคถา

ภิกษุใด ประกาศตนอันมีอยู่โดยอาการอื่น ด้วยอาการอย่างอื่น โภชนะนั้น อันภิกษุนั้น จันแล้ว ด้วยอาการแห่งคนขโมย จงพรานนกลงจับนก ฉะนั้น ภิกษุผู้เลวทรามเป็นอันมาก มีผ้า กาสาวะพันคอ มีธรรมทรามไม่ตำรวมแล้ว ภิกษุผู้เลวทรามเหล่านั้น ย่อมเข้าถึงซึ่งนรก เพราะกรรมทั้งหลายที่เลวทราม ภิกษุผู้ทุศีล

ผู้ไม่สำรวจแล้ว บริโภคก้อนเหล็กแดงดังเปลวไฟ ประเสริฐกว่า
การฉันท่อนข้าวของชาวรัฐจะ ประเสริฐอะไร.

ทรงบัญญัติปฐมบัญญัติ

[๒๓๑] ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียนภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา
โดยอเนกปริยายแล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคน บำรุง
ยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความ
เกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความ
มักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การ
ไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ทรงกระทำธรรมิกถาที่
สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะ
ภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เกียจยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่ง
ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อ
กำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่น
แห่งพระสัทธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยักสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้
ว่าดังนี้:-

พระปฐมบัญญัติ

๔. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ กล่าวอวดอุตริมนุสธรรม อันเป็นความรู้ ความเห็น อย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยอื่น แต่นั้น อันผู้ใดผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม เป็นอันต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมกจืด จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เนะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ารู้ ไม่เห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่าเห็น ได้พูดพล่อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้.

สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องภิกษุพวกฝั่งแม่น้ำวัคคฤหา จบ

เรื่องภิกษุสำคัญว่าได้บรรลุ

[๒๓๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุเป็นอันมาก สำคัญมรรคผลอันตนยังมีได้เห็นว่าได้เห็น สำคัญมรรคผลอันยังได้ถึงว่าได้ถึง สำคัญมรรคผลอันตนยังมีได้บรรลุว่าได้บรรลุ สำคัญมรรคผลอันตนยังมีได้ทำให้แจ้งว่าได้ทำให้แจ้ง จึงอวดอ้างมรรคผลตามที่สำคัญว่าได้บรรลุ ครั้นต่อมา จิตของพวกเขาอ่อนไปเพื่อความกำหนดก็มี น้อมไปเพื่อความคัดเคืองก็มี น้อมไปเพื่อความหลงก็มี จึงมีความรังเกียจว่า สิกขาบทอันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว แต่พวกเราสำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้เห็นว่าได้เห็น สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้ถึงว่าได้ถึง สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้บรรลุว่าได้บรรลุ

สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้ทำให้แจ้งว่าได้ทำให้แจ้ง จึงอวดอ้างมรรคผลตามที่สำคัญว่าได้บรรลุ พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ แล้วแจ้งเรื่องนั้นแก่ท่านพระอานนท์ ๆ กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า มีอยู่เหมือนกัน อานนท์ ข้อที่ภิกษุทั้งหลายสำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้เห็นว่าได้เห็น สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้ถึงว่าได้ถึง สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้บรรลุว่าได้บรรลุ สำคัญมรรคผลที่ตนยังมีได้ทำให้แจ้งว่าได้ทำให้แจ้ง จึงอวดอ้างมรรคผลตามที่สำคัญว่าได้บรรลุ แต่ข้อนั้นนั่นแล เป็นอัมพโพนาริก

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำธรรมมีกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้:-

พระอนุบัญญัติ

๔. อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ กล่าวอวดอุตริมนุสธรรม อันเป็นความรู้ ความเห็น อย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยอื่นแต่นั้น อันผู้ใดผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม เป็นอันต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมจด จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เนะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ารู้ ไม่เห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่าเห็น ได้พูดพล่อยๆ เป็นเท็จเปล่าๆ เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้บรรลุ แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสงสัยไม่ได้.

เรื่องภิกษุสำคัญว่าได้บรรลุ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๓๓] บทว่า อนึ่ง...ใด ความว่า ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด มีการทำงาน
อย่างใด มีชาติอย่างใด มีชื่ออย่างใด มีโคตรอย่างใด มีปกค้อย่างใด มี
ธรรมเนียมอยู่อย่างใด มีอารมณ์อย่างใด เป็นเถระก็ตาม เป็นนวกะก็ตาม
เป็นมัชฌิมะก็ตาม นี่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า อนึ่ง...ใด.

บทว่า ภิกษุ ความว่า ที่ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่าเป็นผู้ขอ ชื่อว่า
ภิกษุ เพราะอรรถว่า ประพฤติภิกขาจริยวัตร ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า
ทรงผืนผ้าที่ถูกทำลายแล้ว ชื่อว่า ภิกษุ โดยสมญา ชื่อว่า ภิกษุ โดยปฏิญญา ชื่อว่า ภิกษุ เพราะ
อรรถว่า เป็นเอหิภิกษุ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า
เป็นผู้อุปสมบทแล้วด้วยไตรสรณคมน์ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า เป็นผู้เจริญ
ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า มีศีลธรรม ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า
เป็นพระเสขะ ชื่อว่า ภิกษุ เพราะอรรถว่า เป็นพระอเสขะ ชื่อว่า ภิกษุ
เพราะอรรถว่า เป็นผู้อันสงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้วด้วยญัตติจตุตถ-
กรรม อันไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ บรรดาผู้ที่ชื่อว่าภิกษุเหล่านั้น ภิกษุนี้ใด
ที่สงฆ์พร้อมเพรียงกันให้อุปสมบทแล้วด้วยญัตติจตุตถกรรม อันไม่กำเริบ
ควรแก่ฐานะ ภิกษุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประสงค์ว่า ภิกษุ ในอรรถนี้.

บทว่า ไม่รู้เฉพาะ คือ ไม่รู้ ไม่เห็น กุศลธรรมในตน ซึ่งไม่มี
ไม่เป็นจริง ไม่ปรากฏ ว่าข้าพเจ้ามีกุศลธรรม.

บทว่า อุตริมนุสสรธรรม ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ
ญาณทัสสนะ มรรคภาวนา การทำให้แจ้งซึ่งผล การละกิเลส ความเปิดจิต
ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่า.

บทว่า **น้อมเข้ามาในตน** ได้แก่ น้อมกุศลธรรมเหล่านั้นเข้ามาในตน หรือน้อมตนเข้าไปในกุศลธรรมเหล่านั้น.

บทว่า **ความรู้** ได้แก่ วิชา ๓.

บทว่า **ความเห็น** โดยอธิบายว่า อันใดเป็นความรู้ อันนั้นเป็นความเห็น อันใดเป็นความเห็น อันนั้น เป็นความรู้.

บทว่า **กล่าวอวด** คือ บอกแก่สตรี บุรุษ คฤหบดีหรือบรรพชิต.

คำว่า **ข้าพเจ้ารู้อย่างนั้น ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้** ความว่า ข้าพเจ้ารู้ธรรมเหล่านี้ ข้าพเจ้าเห็นธรรมเหล่านั้น อนึ่ง ข้าพเจ้ามีธรรมเหล่านี้ และข้าพเจ้าเห็นชัดในธรรมเหล่านี้.

[๒๓๔] บทว่า **ครั้นสมัยอื่นแต่นั้น** คือ เมื่อขณะคราวครั้งหนึ่งที่ภิกษุกล่าวอวดคนนั้นผ่านไปแล้ว.

บทว่า **อันผู้ใดผู้หนึ่งถือเอาตาม** คือ มีบุคคลเชื่อในสิ่งที่ภิกษุปฏิบัติแล้ว โดยถามว่า ท่านบรรลุอะไร ได้บรรลุด้วยวิธีไร เมื่อไร ที่ไหน ท่านละกิเลสเหล่าไหนได้ ท่านได้ธรรมหมวดไหน.

บทว่า **ไม่ถือเอาตาม** คือ ไม่มีใคร ๆ พுகถึง.

บทว่า **ต้องอาบัติแล้ว** ความว่า ภิกษุมีความอยากอันลามก อันความอยากครอบงำแล้ว พுகอวดอุตริมนุสธรรม อันไม่มีอยู่ อันไม่เป็นจริง ย่อมเป็นผู้ต้องอาบัติปาราชิก.

บทว่า **มุ่งความหมดจด** คือ ประสงค์จะเป็นคฤหบดี หรือประสงค์จะเป็นอุบาสก หรือประสงค์จะเป็นอารามิก หรือประสงค์จะเป็นสามเณร.

คำว่า **เฒ่าท่าน** **ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น** ได้กล่าวว่า **รู้** ไม่เห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่า **เห็น** ความว่า ข้าพเจ้าไม่รู้ธรรมเหล่านั้น ข้าพเจ้า

ไม่เห็นกรรมเหล่านั้น อนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีกรรมเหล่านั้น และข้าพเจ้าไม่เห็นชัดในกรรมเหล่านี้.

คำว่า ข้าพเจ้าพูดพล่อยๆ เป็นเท็จเปล่าๆ ความว่า ข้าพเจ้าพูดพล่อยๆ พูดเท็จ พูดไม่จริง พูดสิ่งที่ไม่มี ข้าพเจ้าไม่รู้ได้พูดแล้ว.

บทว่า เว้นไว้แต่ถ้าสัญญาได้บรรลุ คือ ยกเสียแต่เข้าใจว่าตนได้บรรลุ.

[๒๓๕] บทว่า แมภิภษนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทียบถึงภิกษุรูปก่อน ๆ.

บทว่า เป็นปาราชิก ความว่า ดันตาลมีขอดคั่วแล้ว ไม่อาจจะงอกอีก ชื่อแม้นั้นใด ภิกษุก็ฉันนั้นแหละ มีความอยากอันลามก อันความอยากครอบงำแล้ว พูดอวดอุตริมนุสสรธรรม อันไม่มีอยู่ อันไม่เป็นจริง ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระสาวกบุตร เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า เป็นปาราชิก.

บทว่า ทาสังวาสมิได้ ความว่า ที่ชื่อว่า สังวาส ได้แก่ กรรมที่พึงทำร่วมกัน อุเทศที่พึงสวดร่วมกัน ความเป็นผู้มีสิกขาเสมอกัน นั้นชื่อว่า สังวาส สังวาสนั้นไม่มีร่วมกับภิกษุนั้น เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ทาสังวาสมิได้.

บทภาษณีย์

[๒๓๖] ที่ชื่อว่า อุตริมนุสสรธรรม ได้แก่ ๑. ฌาน ๒. วิโมกข์

๓. สมาธิ ๔. สมาบัติ ๕. ญาณทัสสนะ ๖. มรรคภาวนา ๗. การทำให้แจ้งซึ่งผล ๘. กระละกิเลส ๙. ความเปิดจิต ๑๐. ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่า.

ที่ชื่อว่า ฌาน ได้แก่ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน.

ที่ชื่อว่า วิโมกข์ ได้แก่ สุธมฺมวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณฺหิตวิโมกข์.

ที่ชื่อว่า สมาธิ ได้แก่ สุธมฺมสมาธิ อนิมิตตสมาธิ อัปปณฺหิตสมาธิ.

ที่ชื่อว่า สมาบัติ ได้แก่ สุธมฺมสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณฺหิตสมาบัติ.

ที่ชื่อว่า ญาณ ได้แก่ วิชชา ๓.

ที่ชื่อว่า มรรคภาวนา ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อธิวิเวก ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘.

ที่ชื่อว่า การทำให้แจ้งซึ่งผล ได้แก่การทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล การทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามีผล การทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล การทำให้แจ้งซึ่งอรหัตผล.

ที่ชื่อว่า การละกิเลส ได้แก่การละราคะ การละโทสะ การละโมหะ.

ที่ชื่อว่า ความเปิดจิต ได้แก่ความเปิดจิตจากราคะ ความเปิดจิตจากโทสะ ความเปิดจิตจากโมหะ

ที่ชื่อว่า ความยินดีในเรือนอันว่างเปล่า ได้แก่ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่าด้วยปฐมฌาน ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่าด้วยทุติยฌาน ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่าด้วยตติยฌาน ความยินดียิ่งในเรือนอันว่างเปล่าด้วยจตุตถฌาน.

สุทธกถา

ปฐมกถา

[๒๓๗] ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมกถาแล้วด้วยอาการ ๑ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมกถาแล้ว ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมกถาแล้ว ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมกถาแล้ว ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมกถาแล้ว ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๓๘] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมนอนอยู่ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมนอนอยู่ ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมนอนอยู่ ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมนอนอยู่ ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ ความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมนอนอยู่ ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๓๙] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมนอนได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมนิเทศได้แล้ว ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมนิเทศได้แล้ว ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมนิเทศได้แล้ว ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ๖ อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมนิเทศได้แล้ว ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๖ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๔๐] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมนิเทศ ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมนิเทศ ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌาน ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌาน ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌาน ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๔๑] ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญปฐมฌานด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญปฐมฌาน ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญปฐมฌาน ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญปฐมณด้วยอาการ ๖
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓
ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญปฐมณด้วยอาการ ๗
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓
ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูก
ใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[๒๔๒] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ปฐมณข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว
ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้.
ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ปฐมณข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๔ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓
ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ปฐมณข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๕ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ถูกใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ปฐมณข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๖ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ปฐมฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

[ปฐมฌานนี้นักปราชญ์ให้พิสดารแล้ว ฉันทใด แม้นานทั้งมวลก็พึงให้พิสดาร ฉันทนั้น*]

ทุติยฌาน

[๒๔๓] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าทุติยฌานได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ

* คำนี้นี้พึงเห็นว่า คัมภีร์ของชาวยุโรป ระบุว่าไว้ในวาระสุดท้ายของฌานนอกนี้ ส่วนคัมภีร์ของชาวเรา คัมภีร์ของพม่า และมอญ ระบุว่าไว้ดังนี้.

แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ทุติยฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญทุติยฌาน ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ทุติยฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ตติยฌาน

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ

แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยฌานอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าตติยฌานได้แล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ตติยฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญตติยฌาน ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ตติยฆานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

จตุตถฆาน

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฆานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าจตุตถฆานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าจตุตถฆานแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้จตุตถฌาน ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญจตุตถฌาน ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า จตุตถฌานข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธวิโมกข์

สุญญตวิโมกข์

[๒๔๔] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตวิโมกข์แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สญญตวิโมกข์อยู่ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสู่สญญตวิโมกข์ได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๘ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สญญตวิโมกข์ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๘ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญสญญตวิโมกข์ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๘ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๘ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่าสญญตวิโมกข์ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า

จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อนิมิตติโมกข์

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตติโมกข์แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตติโมกข์อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอนิมิตติโมกข์ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ๕ ...อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อนิมิตติโมกข์ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น

เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชานาญอนิมิตตวิโมกข์ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อนิมิตตวิโมกข์ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อัปปณิหิตวิโมกข์

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตวิโมกข์อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น

เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุผู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอภัยโทษได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุผู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อภัยโทษด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุผู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานอภัยโทษด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุผู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อภัยโทษ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธกัสมาริ

สุญญตสมาธิ

[๒๔๕] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตสมาธิแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตสมาธิอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสู่สุญญตสมาธิได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สุญญตสมาธิ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานุสญญตสมาธิ ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า สุญญตสมาธิข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อนิมิตตสมาธิ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิอยู่ ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอนิมิตตสมาธิได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อนิมิตตสมาธิ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอนิมิตตสมาธิ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อนิมิตตสมาธิข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อัปปณิหิตสมาธิ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาธิแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาธิอยู่ ด้วยอาการ
๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอัปปณิหิตสมาธิได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อัปปณิหิตสมาธิ ด้วยอาการ
๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอัปนิตสมาธิ ด้วยอาการ ๓ อย่าง . . ๔ อย่าง . . ๕ อย่าง . . ๖ อย่าง . . ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อัปนิหิตสมาธิข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง . . ๔ อย่าง . . ๕ อย่าง . . ๖ อย่าง . . ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธกสมาบัติ

สุญญตสมาบัติ

[๒๔๖] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตสมาบัติแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง . . ๔ อย่าง . . ๕ อย่าง . . ๖ อย่าง . . ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่สุญญตสมาบัติอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง . . ๔ อย่าง . . ๕ อย่าง . . ๖ อย่าง . . ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว

เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสู่สัจจอุตตสมาบัติได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สัจจอุตตสมาบัติ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญสัจจอุตตสมาบัติ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า สัจจอุตตสมาบัติข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้วด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อนิมิตตสมาบัติ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอนิมิตตสมาบัติได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อนิมิตตสมาบัติ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอนิมิตตสมาบัติ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อนิมิตตสมาบัติข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อัปปณิหิตสมาบัติ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาบัติแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาบัติอยู่ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอัปนิหิตสมาบัติได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อัปนิหิตสมาบัติ ด้วย อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอัปนิหิตสมาบัติ ด้วย อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อัปนิหิตสมาบัติข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธกัณเฑาะฏฐะ

วิชา ๓

[๒๔๗] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าวิชา ๓ ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้วิชา ๓ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญวิชา ๓ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า วิชา ๓ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธิกะ มรรคภาวนา

สติปัฏฐาน

[๒๔๘] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้

ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสติปัญฐาน ๔ ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สติปัญฐาน ๔ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญสติปัญฐาน ๔ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า สติปัญฐาน ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สัมมปธาน ๔

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมปธาน ๔ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมปธาน ๔ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าสัมมปธาน ๔ ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สัมมปธาน ๔ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานุสัมมัตตธาน ๔ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า สัมมัตตธาน ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ก็ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่าฯ. กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อิทธิบาท ๔

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าได้เข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว ด้วยอาการ ๓
อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ อยู่ ด้วยอาการ ๓
อย่าง...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอิทธิบาท ๔ ได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑
เบื่องตันเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อิทธิบาท ๔ ด้วยอาการ ๓
อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื่องตัน
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอิทธิบาท ๔ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื่องตันเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อิทธิบาท ๔ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื่องตัน
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อินทรี ๕

[๒๔๕] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรี ๕ แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรี ๕ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอินทรี ๕ ได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้อง
ต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อินทรี ๕ ด้วยอาการ
๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอ
รู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอินทรี ๕ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อินทรี ๕ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

พละ ๕

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าพระ ๕ ได้แล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้
ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบ
ใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้พระ ๕ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญพระ ๕ ด้วยอาการ ๓
อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า พระ ๕ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอ
รู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

โพชนงค์ ๗

[๒๕๐] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชนงค์ ๗ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชนงค์ ๗ อยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าโพชนงค์ ๗ ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้โพชนงค์ ๗ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง คืออาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญโพชฌงค์ ๗ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า โพชฌงค์ ๗ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อริยมรรคมีองค์ ๘

[๒๕๑] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ อยู่ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ ได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๕ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกต้องใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อริยมรรคมีองค์ ๘ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอ รู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่า กล่าวเท็จแล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกต้องใจ ๖ อัมพรางความ ชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอริยมรรคมีองค์ ๘ ด้วย อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกต้องใจ ๖ อัมพราง ความชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าว แล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกต้องใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ ๗ อัมพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธกัธ อริยผล

โสดาปัตติผล

[๒๕๒] ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโสดาปัตติผลแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโสดาปัตติผลอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าโสดาปัตติผลได้แล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง .. ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้โสดาปัตติผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญโศดาปัตติผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า โศดาปัตติผลข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สกทาคามีผล

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สกทาคามีผลได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้สกทาคามีผล ด้วยอาการ ๓
อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอ
รู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความ
ชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญสกทาคามีผล ด้วยอาการ
๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็
รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า สกทาคามีผลข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อนาคามิผล

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามิผลแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามิผลอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอนาคามิผลได้แล้ว ด้วย อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อนาคามิผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอนาคามีผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อนาคามีผลข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง .. ๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

อรหัตผล

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลอยู่ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าอรหัตผลได้แล้ว ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อรหัตผล ด้วยอาการ ๓
อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญอรหัตผล ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ กล่าวเท็จแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า อรหัตผลข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ด้วยอาการ
๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธิกะ การละกิเลส

สละราคะ

[๒๕๓] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าสละแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าตายแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าพ้นแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าสละแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าสลดแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าเพิกแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สละโทสะ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ... คายแล้ว ... พ้นแล้ว ... ละแล้ว ... สลดแล้ว ... เพิกแล้ว ... ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สละโมหะ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว ... คายแล้ว ... พ้นแล้ว ... ละแล้ว ... สลัดแล้ว ... เพิกแล้ว ... ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธิกะ ความเปิดจิต

เปิดจากภราคะ

[๒๕๔] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากภราคะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

เปิดจากโทสะ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

เปิดจากโมหะ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

สุทธิกะ จบ

ฉันทจกร

ปฐมฉาน-ทุติยฉาน

[๒๕๕] ๑. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฉานและทุติยฉาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฉาน-ตติยฉาน

๒. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฉานและตติยฉาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่า

กล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-จตุตถฌาน

๓. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและจตุตถฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-สุญญตวิโมกข์

[๒๕๖] ๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่งปฐมฌานและสุญญตวิโมกข์ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง...๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อนิมิตตวิโมกข์

๕. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอนิมิตตวิโมกข์ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น

เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อัปฺปณฺหิตวิโมกข์

๖. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้
ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอัปฺปณฺหิตวิโมกข์ ด้วยอาการ
๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-สุญญตสมาธิ

[๒๕๘] ๗. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้า
ได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและสุญญตสมาธิ
ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าว
แล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อนิมิตตสมาธิ

๘. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอนิมิตตสมาธิ ด้วยอาการ

๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น
เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้
ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อัปปณิหิตสมาธิ

๕. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-วิชา ๓

[๒๕๘] ๑๐. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่
เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและสุญญตสมาบัติ
ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อนิมิตตสมาบัติ

๑๑. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติ ด้วย

อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมณาน-อัปณิหิตสมาบัติ

๑๒. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมณานและอัปณิหิตสมาบัติ ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑
เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง
ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมณาน-วิชา ๓

[๒๕๕] ๑๓. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่
เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมณานและวิชา ๓
ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ
๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-สติปัฏฐาน ๔

[๒๖๐] ๑๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้ แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๔ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-สัมมปปธาน ๔

๑๕. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและสัมมปปธาน ๔ ด้วย อาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อิทธิบาท ๔

๑๖. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพราง ความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อินทรี ๕

[๒๖๑] ๑๗. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอินทรี ๕ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - พละ ๕

๑๘. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่าข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและพละ ๕ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌานโพชฌงค์ ๗

[๒๖๒] ๑๘. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน-อริยมรรคมีองค์ ๘

[๒๖๓] ๒๐. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - โสตาปัตติผล

[๒๖๔] ๒๑. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและโสตาปัตติผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - สกทาคามิผล

๒๒. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและสกทาคามิผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - อนาคติมผล

๒๓. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอนาคติมผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - อรหัตผล

๒๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานและอรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - สละระคะ

[๒๖๕] ๒๕. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน และระคะ ข้าพเจ้า สละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - สละโทสะ

๒๖. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน และโทสะ ข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - สละโมหะ

๒๗. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน และโมหะ ข้าพเจ้าสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมฌาน - เปิดจากราคะ

[๒๖๖] ๒๘. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้า เปิดจากราคะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว

เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมณาน - เปิดจากโทสะ

๒๕. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมณานและจิตของข้าพเจ้าเปิดจาก
โทสะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง
คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ปฐมณานเปิดจากโมหะ

๓๐. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมณาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจาก
โมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง
คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

ฉันทจักร จบ

พัทธจักร

[๒๖๗] ๑. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้า
ได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่งทุกขณานและตติยณาน ด้วย
อาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ

๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

๒. ...ทุติยฆานและจตุตถฆาน...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๓. ...ทุติยฆานและสุญญตวิโมกข์...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๔. ...ทุติยฆานและอนิมิตตวิโมกข์...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๕. ...ทุติยฆานและอัปปณิหิตวิโมกข์...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๖. ...ทุติยฆานและสุญญตสมาธิ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๗. ...ทุติยฆานและอนิมิตตสมาธิ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๘. ...ทุติยฆานและอัปปณิหิตสมาธิ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๙. ...ทุติยฆานและสุญญตสมาบัติ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๐. ...ทุติยฆานและอนิมิตตสมาบัติ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๑. ...ทุติยฆานและอัปปณิหิตสมาบัติ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๒. ...ทุติยฆานและวิชา ๓ ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๓. ...ทุติยฆานและสติปัญฐาน ๔ ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๔. ...ทุติยฆานและสัมมปปธาน ๔...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๕. ...ทุติยฆานและอิทธิบาท ๔ ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๖. ...ทุติยฆานและอินทรีย์ ๕ ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๗. ...ทุติยฆานและพละ ๕. ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๘. ...ทุติยฆานและโพชฌงค์ ๗ . .	ต้องอาบัติปาราชิก.
๑๙. ...ทุติยฆานและอริยมรรคมีองค์ ๘ ...	ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๐. ...ทุติยฆานและโศคาปัตติผล ...	ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๑. ...ทุติยฆานและสกทาคามีผล... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๒. ...ทุติยฆานและอนาคามีผล... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๓. ...ทุติยฆานและอรัหัตผล... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๔. ...ทุติยฆานและราคะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๕. ...ทุติยฆานและโทสะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๖. ...ทุติยฆานและโมหะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... ต้องอาบัติปาราชิก.
๒๗. ...ทุติยฆานและจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ ... ต้องอาบัติ
ปาราชิก.
๒๘. ...ทุติยฆานและจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ ... ต้องอาบัติ
ปาราชิก.
๒๙. ...ทุติยฆานและจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ... ต้องอาบัติ
ปาราชิก.
๓๐. ... ทุติยฆานและปฐมฆาน ... ต้องอาบัติปาราชิก.

พทจักร จบ

พทจักรเอกมุลกนัย ท่านตั้งอุตริมนุสธรรมข้อหนึ่งๆ เป็นมูลแล้ว
เวียนไปโดยวิธีนี้ นี่ท่านย่อไว้.

พทจักร เอกมุลกนัย

[๒๖๘] ๑. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ
และข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง

ซึ่งปฐมฌานด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ...

๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

๒. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งทุคติฉน ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๓. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งตติยฉน ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๔. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งจตุตถฉน ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๕. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งสุญญตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๖. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอนิมิตตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๗. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอัปปณิหิตวิโมกข์ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๘. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งสุญญตสมาธิ ... ไม่ต้อง ปาราชิก.

๙. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอนิมิตตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๐. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว ... ซึ่งอัปปณิหิตสมาธิ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งสุญญตสมาบัติ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งอนิมิตตสมาบัติ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๓. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งอัปปนิหิตสมาบัติ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๔. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโรหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งวิชา ๓ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งสติปัฏฐาน ๔ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๖. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งสัมมปปธาน ๔ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๗. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว
... ซึ่งอิทธิบาท ๔ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๘. ภิกษุรู้อยู่ จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งอินทริย์ ๕ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๑๙. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งพละ ๕ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๐. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งโพชฌงค์ ๗ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๑. ภิกษุรู้อยู่ ... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๒. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งโศคาปัตติผล... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งสกทาคามิผล... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งอนาคามิผล... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และข้าพเจ้าเข้าแล้ว...
ซึ่งอรหัตผล... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และระคะข้าพเจ้าสละ
แล้ว คายแล้ว... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และโทสะ ข้าพเจ้า
สละแล้ว คายแล้ว... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และโมหะ ข้าพเจ้า
สละแล้ว คายแล้ว... ต้องอาบัติปาราชิก.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และจิตของข้าพเจ้า
เปิดจากราคะ... ต้องอาบัติปาราชิก.

๓๐. ภิกษุรู้อยู่... จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ และจิตของข้าพเจ้า
เปิดจากโทสะ... ต้องอาบัติปาราชิก.

พัทธจักร เอกมูลกนัย

มีอุตริมนุสธรรมข้อหนึ่งเป็นมูล ที่ท่านย่อไว้ จบ

[๒๖๕] พัทธจักร ทุมุลกนัย มีอุตริมนุสธรรม ๒ ข้อเป็นมูลที่ดี
ติมุลกนัย มีอุตริมนุสธรรม ๓ ข้อเป็นมูลที่ดี จตุมูลกนัย มีอุตริมนุส-

ธรรม ๔ ข้อเป็นมูล ก็ดี ปัญจมูลกนัย มีอุตริมนุสธรรม ๕ ข้อเป็นมูลก็ดี
นมูลกนัย มีอุตริมนุสธรรม ๖ ข้อเป็นมูลก็ดี สัตตมูลกนัย มีอุตริมนุ-
สธรรม ๗ ข้อเป็นมูลก็ดี อัญญมูลกนัย มีอุตริมนุสธรรม ๘ ข้อเป็นมูลก็ดี
นาวมูลกนัย มีอุตริมนุสธรรม ๙ ข้อเป็นมูลก็ดี ทสมมูลกนัย มีอุตริมนุส-
ธรรม ๑๐ ข้อเป็นมูลก็ดี บัณฑิตพึงให้พิสดารเหมือนพัทธจักรเอกมูลกนัย
ดังที่ให้พิสดารแล้วนั้นเถิด.

พัทธจักร สัพพมูลกนัย มีอุตริมนุสธรรมทุกข้อเป็นมูล ดังต่อไปนี้:-

พัทธจักร สัพพมูลกนัย

[๒๗๐] ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว
เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน
จตุตถฌาน สุญญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณิหิตวิโมกข์ สุญญตสมาธิ
อนิมิตตสมาธิ อัปปณิหิตสมาธิ สุญญตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณิหิต-
สมาบัติ วิชชา ๓ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕
พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ โสคาปัตติผล สกทาคามีผล
อนาคามีผล อรหัตผล ราคะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ จิตของ
ข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง ก็ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า
จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ

แล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ
๗ อัมพรางความจริง ต้องอาบัติปาราชิก.

พัทธจักร สัพพมูลกนัย จบ

สุทธกัฏฐวรรค จบ

ฉันทจักร แห่งนิกเขปปท วัตถุณิสสารกะ

[๒๗๒] ๑. ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว
ดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔
อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้กล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อัมพรางความเห็น ๕ อัมพรางความถูกใจ ๖ อัมพรางความชอบใจ
๗ อัมพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยฌานแล้ว ...เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฌานแล้ว...เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสุญญตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย

๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชชา ๓ แล้ว...เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมปปธาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทริย์ ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชนงค์ ๗ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโศคาปัตติผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายหลังปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายหลังปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายหลังปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๓๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

ขัณฑจักร แห่งนิกเขปบท วัตถุนิสสารกะ จบ

พัทธจักร เอกมูลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ

มีอุตริมนุสธรรมข้อหนึ่งเป็นมูล

[๒๗๒] ๑. ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าทุคคิณแล้ว
ดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าตคิณแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔
อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุคคิณแล้ว... เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.
๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.
๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญุตสมาธิแล้ว...เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.
๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.
๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.
๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญุตสมาบัติแล้ว ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.
๑๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.
๑๑. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาบัติแล้ว
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.
๑๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว...เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.
๑๓. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.
๑๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมปปธาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรี ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว...เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโศดาปัตติผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า รากะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สัตถ์แล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๓๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

พัทธจักร เอกมุลกนัย แห่งวัตนิสสารกะ

มีอุตริมนุสกรรมข้อหนึ่งเป็นมูล จบ

มูลแห่งพัทธจักรข้อที่ท้านย่อไว้

[๒๗๓] ๑. ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจาก โมหะดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าว

เท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌานแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าตติยฌานแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฌานแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญัตติโมกข์แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญุตสมาธิแล้ว. เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาธิแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญุตสมาบัติแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.
๑๓. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.
๑๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.
๑๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.
๑๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมปปธาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.
๑๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.
๑๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทริย์ ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.
๑๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว... เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.
๒๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.
๒๑. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว...
... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.
๒๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโสดาปัตติผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสภคามิผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามิผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ราคะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายหลัง
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายหลัง
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายหลัง
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๓๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

พัทธจักร เอกมุลกนัย แห่งวัดอุทิสสารกะ ที่ท่านย่อไว้จบ

ขณทักรทุมูลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ

มิตฺตริมุสฺสธรรม ๒ ข้อเป็นมูล

[๒๗๔] ๑. ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และทุติยฌานแล้ว ดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและทุติยฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติ ปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและจตุตถฌาน แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติ อุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสุญญต- วิโมกข์แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง อาบัติอุลลัจจัย.

๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนิมิตต- วิโมกข์แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง อาบัติอุลลัจจัย.

๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิต วิโมกข์แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง อาบัติอุลลัจจัย.

๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสุญญตสมาธิแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาธิแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาธิแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสุญญตสมาบัติแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนิมิตตสมาบัติแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ อาบัติอุลลัจจัย.

๑๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอัปปณิหิตสมาบัติแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและวิชา ๓ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๘ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

๑๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสัมมัปธาน ๔ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย

๑๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอินทรีย์ ๕ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

๑๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและพละ ๕ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

๑๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

๑๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกถัจฉัย.

๒๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและโศคา-
ปิตติผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย.

๒๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสกทา-
คามิผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย.

๒๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอนา-
คามิผลแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอรหัตผล
แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และระคะ
ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และโทสะ
ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และโมหะ
ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

ขัณฑจักร ทุมุลกนัย แห่งวัดอุทิสสารกะ

มีอุตริมนุสสรณ ๒ ข้อ เป็นมูล จบ

พัทธจักร ทุมุลกนัย แห่งวัดอุทิสสารกะ

มีอุตริมนุสสรณ ๒ ข้อเป็นมูล

[๒๓๕] ๑. ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌาน และตติยฌานแล้ว ดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุตถฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุกัลภจิตฺต.

๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอุปนิหิตวิโมกข์แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอปปนิหิตสมาธิแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.

๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญทสมวัตติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้านิมนิตตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปนิหิตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ แล้ว...
 เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุทถัจจ.

๑๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมัมปธาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๔. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรี ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๘. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว...
...เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๙. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโศคาปัตติผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๐. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า รากะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากราคะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

พัทธจักร ทุมุลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ

มโฏฐิมนุสสรรม ๒ ข้อเป็นมูล จบ

พัทธจักร ทุมุลกนัย แห่งวัตถุนิสสารกะ

ที่ท่านย่อไว้

[๒๗๖] ๑. ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจาก โทสะ และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ดังนี้ แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้า ปฐมฌานแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว

เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าทุคคิณแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๓. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าตคคิณแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าจตุคคิณแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญวิโมกข์แล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกข์แล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตวิโมกข์แล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญญตสมาธิแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย..

๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาธิแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาธิแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๑๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสู่ญัตตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๒. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๓. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอัปปณิหิตสมาบัติแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าวิชา ๓ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๕. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๖. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสัมมปปธาน ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๗. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอิทธิบาท ๔ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์ ๕ แล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๑๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าพละ ๕ แล้ว... เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๐. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว..
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.
๒๑. ภิกษุรู้อยู่...แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว
... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๒. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าโศดาปัตติผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๓. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าสกทาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๔. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอนาคามีผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๕. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า ข้าพเจ้าเข้าอรหัตผลแล้ว...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๖. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า รากะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๗. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โทสะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๘. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า โมหะข้าพเจ้าสละแล้ว ภายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

๒๙. ภิกษุรู้อยู่... แต่กล่าวเท็จว่า จิตของข้าพเจ้าเปิดจากรากะ...
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย.

พัทธจักร ทุมฺภกนฺธ มิวฺตรมฺนุสฺสรวรรณ ๒ ข้อเป็นมูล

แห่งวิตฺตุนิสสารกะ ที่ท่านย่อไว้ จบ

[๒๗๗] พัทธจักรแห่งวัดอุณิสสารกะ มีอุตริมนุสกรรม ๓ ข้อเป็น
มูลก็ดี มีอุตริมนุสกรรม ๔ ข้อเป็นมูลก็ดี มีอุตริมนุสกรรม ๕ ข้อเป็น
มูลก็ดี มีอุตริมนุสกรรม ๖ ข้อเป็นมูลก็ดี มีอุตริมนุสกรรม ๗ ข้อเป็น
มูลก็ดี มีอุตริมนุสกรรม ๘ ข้อเป็นมูลก็ดี มีอุตริมนุสกรรม ๙ ข้อเป็น
มูลก็ดี มีอุตริมนุสกรรม ๑๐ ข้อเป็นมูลก็ดี บัณฑิตพึงทำ ให้เหมือน
พัทธจักร แม้มีอุตริมนุสกรรมข้อหนึ่ง ๆ เป็นมูล แห่งนิกเขปบททั้งหลาย
ที่กล่าวไว้แล้วจะนั้น พึงให้พิสดารเหมือนพัทธจักร มีอุตริมนุสกรรมข้อ
หนึ่งเป็นมูล ที่ท่านให้พิสดารแล้วนั้นเถิด

พัทธจักร สัพพมูลกนัย

มีอุตริมนุสกรรมทุกข้อเป็นมูล ดังนี้:-

[๒๗๘] ภิกษุรู้อยู่ ประสงค์จะกล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน ทุติย-
ฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน สุญญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณิหิตวิโมกข์
สุญญตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณิหิตสมาบัติ วิชา ๓ สติปัฏฐาน ๔
สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรค
มีองค์ ๘ โสคาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล และอรหัตผลแล้ว รากะ
ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว
โทสะ ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว โมหะ ข้าพเจ้าสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สละแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว จิตของข้าพเจ้าเปิดจากรากะ จิตของข้าพเจ้าเปิดจากโทสะ
และจิตของข้าพเจ้าเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว

ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

พัทธจักร สัพพมูลกนัย จบ

จักรเปยยาตแห่งวัตถุนิสสารกะ จบ

วัตถุกามวารกถา จบ

ปัจจัยปฏิสังยุตวารกถา เปยยาต ๑๕ หมวด

ปัจจัยตตจนวาร ๕ หมวด

[๒๓๕] ๑. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...
๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว
เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน...
ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ... สุธมฺมควิโมกข์ ... อนิมิตตวิโมกข์ ... อัปปณฺหิต-
วิโมกข์ ... สุธมฺมตสมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ... อัปปณฺหิตสมาธิ ... สุธมฺมตสมาบัติ
... อนิมิตตสมาบัติ ... อัปปณฺหิตสมาบัติ ... วิชชา ๓ ... สติปัฏฐาน ๔ ...
สัมมปฺปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทริย ๕ ... พละ ๕ ... โพชฌงค์ ๗ ...

อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสดาปัตติผล ... สกทาคามีผล ... อนาคามีผล ...

อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ...

๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน รากะ ภิกษุนั้น สละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน จิตของภิกษุนั้น เปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้น เปิดจากโทสะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว
เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานใน
สุญญาคาร ... ซึ่งทุติยฌานในสุญญาคาร ... ซึ่งตติยฌานในสุญญาคาร ... ซึ่ง
จตุตถฌานในสุญญาคาร ... ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒๘๐] ๒. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดนั่งห่มจีวรของท่าน
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฌานในสุญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดนั่งห่มจีวรของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว
เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน...
ตติยฌาน...จตุตถฌาน... สุธมฺมวิโมกข์ ... อนิมิตตวิโมกข์ ... อัปปณฺหิต-
วิโมกข์ ... สุธมฺมตสมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ... อัปปณฺหิตสมาธิ .. สุธมฺมต-
สมาบัติ ... อนิมิตตสมาบัติ ... อัปปณฺหิตตสมาบัติ .. วิชา ๓ .. สติปัฏฐาน
๔ ... สัมมปฺปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทริย ๕ ... พละ ๕ ... โพชฌงค์
๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสคาปตติผล ... สกทาคามิผล ... อนาคามิผล

...อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดนั่งห่มจีวรของท่าน รากะ ภิกษุนั้น สละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดนั่งห่มจีวรของท่าน จิตของภิกษุนั้น เปิดจากรากะ...จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ...จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดนั่งห่มจีวรของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานใน

สุญญาการ ... ซึ่งทุดิขมานในสุญญาการ ... ซึ่งตติขมานในสุญญาการ ... ซึ่ง
จตุตถมานในสุญญาการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องคั่นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดบริโภคมิณฑบาตของท่าน ภิกษุนั้น
นั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่ง
ปฐมมาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗
อย่าง คือ ๑ เบื้องคั่นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดบริโภคมิณฑบาตของท่าน ภิกษุนั้น
เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่ง
ทุดิขมาน...ตติขมาน...จตุตถมาน...สุญญตวิโมกข์...อนิมิตตวิโมกข์...
อัปปณิหิตวิโมกข์...สุญญตสมาธิ...อนิมิตตสมาธิ...อัปปณิหิตสมาธิ...
สุญญตสมาบัติ...อนิมิตตสมาบัติ...อัปปณิหิตสมาบัติ...วิชา ๓...สติ-
ปัฏฐาน ๔...สัมมปปธาน ๕...อิทธิบาท ๔...อินทรีย์...๕ พละ ๕...
โพชฌงค์ ๗...อริยมรรคมีองค์ ๘...โสดาปัตติผล...สกทาคามีผล...
อนาคามีผล...อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง ... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องคั่นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว

ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภคบิณฑบาตของท่าน รากะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภคบิณฑบาตของท่าน จิตของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ...จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ...จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภคบิณฑบาตของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานในสุตถุญญาการ...ซึ่งทุติยฌานในสุตถุญญาการ...ซึ่งตติยฌานในสุตถุญญาการ...

ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน ภิกษุนั้นนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของ ท่าน ภิกษุนั้นนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่งทุกขนิมิต ... ตติยฌาน... จตุตถฌาน... สุญญตวิโมกข์... อนิมิตตวิโมกข์... อปฺปณฺหิตวิโมกข์... สุญญตสมาธิ... อนิมิตตสมาธิ... อปฺปณฺหิตสมาธิ... สุญญตสมาบัติ... อนิมิตตสมาบัติ... อปฺปณฺหิตสมาบัติ... วิชา ๓... สติปฏฐาน ๔... สัมมปฺปธาน ๔... อิทธิบาท ๔... อินทรีย์ ๕... พละ ๕... โพชฌงค์ ๗... อริยมรรคมีองค์ ๘... โสคาปตติผล... สกทาคามีผล... อนาคามีผล... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น

๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน รากะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน จิตของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฉนในสุญญการ ... ซึ่งทุติยฉนในสุญญการ ... ซึ่งตติยฉนในสุญญการ... ซึ่งจตุตถฉนในสุญญการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... อย่าง ...๕ อย่าง ...

๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๕. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโลกเครื่องยาอันเป็นปัจจัยของ
ภิกษุไข้ของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ
ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง...
๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโลกเครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุ
ไข้ของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ
ทำให้แจ้ง ซึ่งทุกขฌาน ... คติขฌาน ... จตุตถฌาน ... สุธมฺมวิโมกข์
อนิมิตตวิโมกข์ ... อัปณฺหิตวิโมกข์ ... สุธมฺมุตตมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ...
อัปณฺหิตสมาธิ ... สุธมฺมุตตมาบัติ ... อนิมิตตสมาบัติ ... อัปณฺหิตสมาบัติ
... วิชา ๓ ... สติปัฏฐาน ๔ ... สัมมปฺปชาน ๔ ... อิทธิบาท ...
อินทริย์ ๕ ... พละ ๕ ... โพชฌงค์ ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสคาปตติผล ...
สกทาคามีผล อนาคตคามิผล ... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง...
๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลัง
กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพราง
ความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความ
จริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภกเครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุ
ไขของท่าน รากะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว. ถอนแล้ว ... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ...
๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ
๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว
๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภกเครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุ
ไขของท่าน จิตของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ
จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ภิกษุโคบริโภกเครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุ
ไขของท่าน ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ
ทำให้แจ้งซึ่งปฐมฌานในสุญญาคาร... ซึ่งทุติยฌานในสุญญาคาร... ซึ่งตติย-
ฌานในสุญญาคาร... ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...
๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าว

เท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว
๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ปัจจุตตจนวาร จบ

กรณจนวาร ๕ หมวด

๑. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า วิหารของท่านอันภิกษุใดอาศัยแล้ว ภิกษุ
นั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่งปฐม-
ฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ... ๗ อย่าง
คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า วิหารของท่านอันภิกษุใดอาศัยแล้ว ภิกษุนั้น
เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน
... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน...สุญญตวิโมกข์...อนิมิตตวิโมกข์...อัปปณิหิต-
วิโมกข์...สุญญตสมาธิ...อนิมิตตสมาธิ...อัปปณิหิตสมาธิ...สุญญต-
สมาบัติ...อนิมิตตสมาบัติ...อัปปณิหิตสมาบัติ...วิชา ๓ ... สติปัฏ-
ฐาน ๔ ... สัมมปปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทรีย์ ๕ ... พลละ ๕
โพชฌงค์ ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสดาปัตติผล ... สกทาคามีผล ...
อนาคามีผล ... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง

๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า วิหารของท่านอันภิกษุโคอาศัยแล้ว รากะ
ภิกษุนั้นสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว...
โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว ...โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง
...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว
เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า วิหารของท่านอันภิกษุโคอาศัยแล้ว จิตของ
ภิกษุนั้นเปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... จิตของภิกษุนั้น
เปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง...
๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า วิหารของท่านอันภิกษุโคอาศัยแล้ว ภิกษุนั้น
เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐม-

ฉนในสุญญการ ... ซึ่งทุกขฉนในสุญญการ ... ซึ่งคตขฉนในสุญญการ
ซึ่งจตุตถฉนในสุญญการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ...
๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒. ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า จีวรของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุ
นั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐม-
ฉน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง
คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ
๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติ
อุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้้อยู่ กล่าวเท็จว่า จีวรของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้น
เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุกขฉน
... คตขฉน ... จตุตถฉน ... สุญญตวิโมกษ์ ... อนิมิตตวิโมกษ์ ...
อัปพนฺหิตวิโมกษ์ ... สุญญตสมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ... อัปพนฺหิตสมาธิ ...
สุญญตสมาบัติ ... อนิมิตตสมาบัติ ... อัปพนฺหิตสมาบัติ ... วิชา ๓ ...
สติปัญฺฐาน ๔ ... สัมมปฺปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทริย ๕ ... พละ ๕
... โพชฌงค์ ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสคาปตติผล ... สกทาคามีผล
... อนาคามีผล ... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว

ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๘ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ พรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า จีวรของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว รากะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ... โมหะ ภิกษุนั้น สละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า จีวรของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว จิตของ ภิกษุนั้นเปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า จีวรของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้น เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฉาน ในสุญญาการ ... ซึ่งทุติยฉานในสุญญาการ ... ซึ่งตติยฉานในสุญญาการ ...

ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า บิณฑบาตของท่านอันภิกษุโคบริโภคนแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า บิณฑบาตของท่านอันภิกษุโคบริโภคนแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน...ตติยฌาน...จตุตถฌาน...สุญญตวิโมกซ์...อนิมิตตวิโมกซ์ ... อัปปณิหิตวิโมกซ์...สุญญตสมาธิ...อนิมิตตสมาธิ...อัปปณิหิตสมาธิ...สุญญตสมาบัติ...อนิมิตตสมาบัติ ... อัปปณิหิตสมาบัติ...วิชา๓ ...สติ-ปัฏฐาน ๔ ...สัมมปปธาน ๔ ...อิทธิบาท ๔ ...อินทรีย์ ๕ ...พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ ...อริยมรรคมีองค์ ๘ ...โศดาปัตติผล ...สกทาคามีผล...อนาคามีผล...อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น

๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า บิณฑบาตของท่านอันภิกษุโคบริโภคนแล้ว
ราคะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง
... ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องคั่นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า บิณฑบาตของท่านอันภิกษุโคบริโภคนแล้ว
จิตของภิกษุนั้นเปิดจากราคะ...จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ...จิตของภิกษุ
นั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องคั่นเขารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า บิณฑบาตของท่านอันภิกษุโคบริโภคนแล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฌานในสุญญาคาร...ซึ่งทุติยฌานในสุญญาคาร...ซึ่งตติยฌานใน
สุญญาคาร...ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง

... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน...ตติยฌาน... จตุตถฌาน... สุธมฺมตวิโมกข์... อนิมิตตวิโมกข์ ... อัปปณฺหิตวิโมกข์... สุธมฺมตสมาธิ... อนิมิตตสมาธิ... อัปปณฺหิตสมาธิ ... สุธมฺมตสมาบัติ ...อนิมิตตสมาบัติ... อัปปณฺหิตสมาบัติ ...วิชา ๓... สติปัฏฐาน ๔ ... สัมมปฺปชาน ๔ ...อิทธิบาท ๔ ... อินทรีย์ ... พละ ๕ ... โพชฌงค์ ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสคาปตติผล ... สกทาคามิผล ... อนาคามิผล ... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น

๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว รากะ
ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว
... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว ... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อ เขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว จิต
ของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... จิตของภิกษุนั้น
เปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เสนาสนะของท่านอันภิกษุใดใช้สอยแล้ว ภิกษุ
นั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่ง
ปฐมฌานในสุญญาคาร ... ซึ่งทุติยฌานในสุญญาคาร ... ซึ่งตติยฌานใน
สุญญาคาร ... ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง

...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ
๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพราง
ความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความ
จริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๕. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุไข้ ของ
ท่านอันภิกษุใดบริโภครแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้
เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง
... ๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ
๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพราง
ความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง
เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เครื่องยาอันเป็นปัจจัยของภิกษุไข้ของท่านอัน
ภิกษุใดบริโภครแล้ว ภิกษุนั้น เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้เป็นผู้ชำนาญ
ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน ... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ... สุธัญญทวีโมกข์ ...
อนิมิตตวิโมกข์ ... อัปปณหิตวิโมกข์ ... สุธัญญุตสมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ...
อัปปณหิตสมาธิ ... สุธัญญุตสมาบัติ ... อนิมิตตสมาบัติ ... อัปปณหิตสมาบัติ
... วิชชา ๓ ... สติปัฏฐาน ๔ ... สัมมัปปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ ... อินทรีย์ ๕
... พละ ๕ ... โพชฌงค์ ๗ ... อริยมรรคมีองค์ ๘ ... โสคาปัตติผล ...
สกทาคามีผล ... อนาคามีผล ... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง
... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ
๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว
อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพราง

ความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เครื่องขันธ์เป็นปัจจัยของภิกษุไข้ของท่าน
อันภิกษุโคบริโภคแล้ว รากะ ภิกษุนั้นสละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้น สละแล้ว ตายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว ตายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...
๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เครื่องขันธ์เป็นปัจจัยของภิกษุไข้ของท่าน
อันภิกษุโคบริโภคแล้ว จิตของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ... จิตของภิกษุนั้นเปิด
จากโทสะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง...
๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลัง
กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว อำพรางความ
เห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า เครื่องขันธ์เป็นปัจจัยของภิกษุไข้ของท่าน
อันภิกษุโคบริโภคแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็น
ผู้ชำนาญทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานในสุญญาคว...ซึ่งทุติยฌานในสุญญาคว...

ซึ่งตติยฆานในสุญญาคาร...ซึ่งจตุตถฆานในสุญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง
... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว
๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย
เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

อุปยคจนวาร ๕ หมวด

๑. ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว
ภิกษุนั้น เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฆานด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗
คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าวก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย
เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุอยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว ภิกษุ
นั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่ง
ทุติยฆาน...ตติยฆาน...จตุตถฆาน...สุญญตวิโมกข์...อนิมิตตวิโมกข์
อัปปณิหิตวิโมกข์...สุญญตสมาธิ...อนิมิตตสมาธิ อัปปณิหิตสมาธิ สุญญ-
ตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณิหิตสมาบัติ...วิชา ๑...สติปัญฐาน... ๔
... สัมมปปธาน ๔...อิทธิบาท ๔...อินทรีย์ ๕...พละ ๕...โพชฌงค์ ๗
...อริยมรรคมี องค์ ๘...โสดาปัตติผล...สกทาคามีผล...อนาคามีผล...
อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗

อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว ราคะ ภิกษุนั้น สละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สัตถ์แล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สัตถ์แล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สัตถ์แล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัยเมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว จิตของภิกษุนั้นเปิดจากราคะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าวก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายวิหารแล้ว ภิกษุนั้น เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานใน

สุญญาการ...ซึ่งทุติยฆานในสุญญาการ...ซึ่งตติยฆานในสุญญาการ... ซึ่ง
จตุตถฆานในสุญญาการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖
อย่าง...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าวก็รู้ว่ากล่าว
เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง
ความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่ง
ปฐมฆาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗
คือ ๑ เบื้องต้น เธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าวก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจ-
จัย เมื่อเขาไม่เข้าใจต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว ภิกษุ
นั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่ง
ทุติยฆาน...ตติยฆาน...จตุตถฆาน...สุญญตวิโมกข์...อนิมิตตวิโมกข์
อัปปณิหิตวิโมกข์...สุญญตสมาธิ...อนิมิตตสมาธิ...อัปปณิหิตสมาธิ...
สุญญตสมาบัติ...อนิมิตตสมาบัติ...อัปปณิหิตสมาบัติ...วิชา ๓ ...สติปัฏ-
ฐาน ๔ ...สัมมปปธาน...อิทธิบาท...๔ อินทรีย์ ๕ ...พละ ๕...โพชฌงค์
๗...อริยมรรคมีองค์ ๘...โสดาปัตติผล...สกทาคามีผล...อนาคามีผล...
อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง...๔ อย่าง...๕ อย่าง...๖ อย่าง...๗ อย่าง
คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น

กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจย
เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว รากะ
ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอน
แล้ว... โทสะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕
อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่น
เข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว จิตของ
ภิกษุนั้น เปิดจากรากะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุนั้นเปิด
จากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง
คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น
กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖
อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจย
เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว จิต
ของภิกษุนั้นเปิดจากรากะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุนั้น
เปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง ...

๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายจีวรแล้ว ภิกษุนั้น เข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แล้วซึ่งปฐมฉนใน สุธญญการ ... ซึ่งทุติยฉนในสุธญญการ ... ซึ่งตติยฉนในสุธญญการ... ซึ่ง จตุตถฉนในสุธญญการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความชอบใจ ๖ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาต แล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งซึ่ง ปฐมฉนด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาตแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฉน... ตติยฉน ... จตุตถฉน ... สุธญญตวิโมกษ์ ... อนิมิตตวิโมกษ์

... อปฺปณฺหิตวิโมกข์... สุธญญุตสมาธิ... อนิมิตตสมาธิ... อปฺปณฺหิตสมาธิ...
สุธญญุตสมาบัติ... อนิมิตตสมาบัติ... อปฺปณฺหิตสมาบัติ... วิชา ๓ ... สติ-
ปัฏฐาน ๔ สัมมปฺปธาน ๔... อธิธัมม ๕... อินทริย ๕... พละ ๕...
โพชฌงค์ ๗... อริยมรรคมีองค์ ๘... โสคาปตติผล... สกทาคามิผล...
อนาคามิผล... อรหัตผลด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖
อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่า
กล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาตแล้ว
ราคะ ภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
ถอนแล้ว... โทสะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
เพิกแล้ว ถอนแล้ว... โมหะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง
... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตุลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาตแล้ว
จิตของภิกษุนั้นเปิดจากราคะ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ... จิตของภิกษุ
นั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง
... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเรารู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว

เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ
ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายบิณฑบาตแล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฌานในสุญญาคาร ...ซึ่งทุติยฌานในสุญญาคาร ...ซึ่งตติยฌานใน
สุญญาคาร ...ซึ่งจตุตถฌานในสุญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง
... อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ
๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพราง
ความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความ
จริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเสนาสนะแล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗
อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความ
ถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้อง
อาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเสนาสนะแล้ว
ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง
ซึ่งทุติยฌาน ... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ... สุญญตวิโมกข์ ... อนิมิตต-
วิโมกข์ ... อปฺปณฺหิตวิโมกข์ ... สุญญตสมาธิ ... อนิมิตตสมาธิ ... อปฺปณฺ-

หิตสมาธิ... สุธมฺมตสมาบัติ... อนิมิตตสมาบัติ... อัปปณฺหิตสมาบัติ...
 วิชชา ๓... สติปัฏฐาน ๔... สัมมปฺปธาน ๔... อิทธิบาท ๔... อินทริย ๕
 ... พละ ๕... โพชฌงค์ ๗... อริยมรรคมีองค์ ๘... โสคาปตติผล... สกทา-
 คามิผล... อนาคามิผล... อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕
 อย่าง... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลัง
 กล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพราง
 ความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้อง ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความ
 จริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเสนาสนะแล้ว
 ราคะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว
 ถอนแล้ว ... โทสะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว
 เพิกแล้ว ถอนแล้ว ... โมหะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
 สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง
 ... ๖ อย่าง... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว
 ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น
 ๕ อำพรางความถูกต้อง ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อ
 คนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเสนาสนะแล้ว
 จิตของภิกษุนั้นเปิดจากราคะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโทสะ ... จิตของ
 ภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง... ๔ อย่าง... ๕ อย่าง... ๖ อย่าง
 ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าว
 เท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพราง

ความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเสนาสนะแล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานในสุญญการ ... ซึ่งทุติยฌานในสุญญการ ... ซึ่งตติยฌานในสุญญการ ... ซึ่งจตุตถฌานในสุญญการ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

๕. ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเครื่องยานเป็นปัจจัยของภิกษุใช้แล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌาน ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ... ๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติถุลลัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเครื่องยานเป็นปัจจัยของภิกษุใช้แล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งทุติยฌาน ... ตติยฌาน ... จตุตถฌาน ... สุญญต-

วิโมกข์ ...อนิมิตตวิโมกข์...อัปปณิหิตวิโมกข์...สุญญตสมาธิ...อนิมิตต-
สมาธิ...อัปปณิหิตสมาธิ...สุญญตสมาบัติ...อนิมิตตสมาบัติ...อัปปณิหิต-
สมาบัติ ...วิชา ๓ ...สติปัญฐาน ๔ ...สัมมปปธาน ๔ ...อิทธิบาท ๔
... อินทรีย์ ๕ ...พละ ๕ ...โพชฌงค์ ๗ ...อริยมรรคมองค์ ๘ ...โสดา-
ปัตติผล ...สกทาคามีผล...อนาคามีผล ...อรหัตผล ด้วยอาการ ๓ อย่าง
...๔ อย่าง...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จัก
กล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ
แล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลัจฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเครื่องยานเป็น
ปัจจัยของภิกษุไข้แล้ว ราคะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว ละแล้ว
สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ...โทสะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว ปล่อยแล้ว
ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ...โมหะภิกษุนั้นสละแล้ว คายแล้ว
ปล่อยแล้ว ละแล้ว สลัดแล้ว เพิกแล้ว ถอนแล้ว ด้วยอาการ ๓ อย่าง...
๔ อย่าง ...๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าว
เท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว
๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกใจ ๖ อำพรางความชอบใจ
๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติตุลัจฉัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเครื่องยานเป็น
ปัจจัยของภิกษุไข้แล้ว จิตของภิกษุนั้นเปิดจากราคะ ... จิตของภิกษุนั้นเปิด

จากโทสะ ...จิตของภิกษุนั้นเปิดจากโมหะ ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ... ๕ อย่าง ...๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้น กล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุรู้อยู่ กล่าวเท็จว่า ท่านอาศัยภิกษุใด ได้ถวายเครื่องยานเป็นปัจจัยของภิกษุไข้แล้ว ภิกษุนั้นเข้าแล้ว เข้าอยู่ เข้าได้แล้ว เป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้ง ซึ่งปฐมฌานในสุญญาคาร ...ซึ่งทุติยฌานในสุญญาคาร ...ซึ่งตติยฌานในสุญญาคาร ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...๔ อย่าง ...๕ อย่าง ... ๖ อย่าง ...๗ อย่าง คือ ๑ เบื้องต้นเธอรู้ว่า จักกล่าวเท็จ ๒ กำลังกล่าว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จ ๓ ครั้นกล่าวแล้ว ก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ๔ อำพรางความเห็น ๕ อำพรางความถูกต้องใจ ๖ อำพรางความชอบใจ ๗ อำพรางความจริง เมื่อคนอื่นเข้าใจ ต้องอาบัติอุตถัจจัย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ.

เปยยาล ๑๕ หมวด จบ

ปัจจัยปฏิสัมยุตตวรรคตา จบ

อนาปัตติวาร

[๒๘๑] ภิกษุสำคัญว่าได้บรรลุ ๑ ภิกษุไม่ประสงค์จะกล่าวอวด ๑ ภิกษุวิกลจริต ๑ ภิกษุมิจิตฟุ้งซ่าน ๑ ภิกษุกระสับกระส่ายเพราะเวทนา ๑ ภิกษุอาทิกัมมิกะ ๑ ไม่ต้องอาบัติ.

วินิตวัตถุ

อุทานคาถา

[๒๘๒]	เรื่องสำคัญว่าได้บรรลุมรรคผล๑ เรื่อง
เรื่องอยู่ป่า๑ เรื่อง	เรื่องเที่ยวบิณฑบาต..... ๑ เรื่อง
เรื่องอุปัชฌายะ๑ เรื่อง	เรื่องอิริยาบถ๕ เรื่อง
เรื่องละสังขโยชน์๑ เรื่อง	เรื่องธรรมในที่ลับ.....๑ เรื่อง
เรื่องวิหาร๑ เรื่อง	เรื่องบำรุง๑ เรื่อง
เรื่องทำไม้ยาก๑ เรื่อง	เรื่องความเพียร๑ เรื่อง
เรื่องไม่กลัวความตาย๑ เรื่อง	เรื่องความเสียหาย.....๑ เรื่อง
เรื่องความประกอบชอบ	...๑ เรื่อง	เรื่องปรารภความเพียร๑ เรื่อง
เรื่องประกอบความเพียร	...๑ เรื่อง	เรื่องอดกลั้นเวทนา๒ เรื่อง
เรื่องพราหมณ์๕ เรื่อง	เรื่องพยากรณ์มรรคผล.๓ เรื่อง
เรื่องครองเรือน๑ เรื่อง	เรื่องห้ามกาม๑ เรื่อง
เรื่องยินดี๑ เรื่อง	เรื่องหลีกไป๑ เรื่อง
อภฺฐิสังขลิกเปรต	เคยเป็นนายโคฆาต๑ เรื่อง
มังสเปสิเปรต	เคยเป็นนายโคฆาต๑ เรื่อง
มังสปิณฑเปรต	เคยเป็นพรานนก๑ เรื่อง
นิจฉวิเปรต	เคยเป็นคนฆ่าแกะ๑ เรื่อง
อสิโลมเปรต	เคยเป็นคนฆ่าสุกร.....	๑ เรื่อง
สัตติโลมเปรต	เคยเป็นพรานเนื้อ ๑ เรื่อง
อุสุโลมเปรต	เคยเป็นนายเพชฌฆาต๑ เรื่อง
สุจิโลมเปรต	เคยเป็นนายสารถี.....	๑ เรื่อง

สุจกเปรต เคยเป็นคนส่อเสียด๑ เรื่อง
กุมภันทเปรต เคยเป็นผู้พิพากษาโกงชาวบ้าน๑ เรื่อง
คูถนิมคคเปรต เคยเป็นชู้กับภรรยาเขา... ..๑ เรื่อง
คูชชาติเปรต เคยเป็นพราหมณ์ชั่วช้า๑ เรื่อง
นิจฉวิตติเปรต เคยเป็นหญิงนอกใจผัว..... ๑ เรื่อง
มังกุลิตติเปรต เคยเป็นหญิงแม่มด๑ เรื่อง
โอกลิตินิเปรต เคยเป็นหญิงจีหึงเอาไฟครอกหญิงร่วมสามี...๑ เรื่อง
อลิสกพันธเปรต เคยเป็นนายโจรเพชฌฆาต.....๑ เรื่อง
เรื่องภิกษุเปรต๑ เรื่อง เรื่องภิกษุณีเปรต๑ เรื่อง
เรื่องสิกขมานาเปรต.....๑ เรื่อง เรื่องสามเณรเปรต๑ เรื่อง
เรื่องสามเณรีเปรต๑ เรื่อง ซึ่งในครั้งศาสนาพระพุทธกัสสปเธอ
เหล่านั้นบวชแล้วได้ทำกรรมลามกไว้ เรื่องแม่น้ำตโปทา ๑ เรื่อง เรื่องรบ ณ
กรุงราชคฤห์ ๑ เรื่อง เรื่องช้างลงน้ำ ๑ เรื่อง เรื่องพระโสภิตะอรหันต์
ระลึกชาติได้ ๕๐๐ กัลป์ ๑ เรื่อง.

เรื่องสำคัญว่าได้บรรลุ

[๒๘๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอวดอ้างคุณวิเศษด้วยสำคัญ
ว่าได้บรรลุแล้วมีความรังเกียจว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้
แล้ว เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี
พระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ ไม่ต้องอาบัติเพราะสำคัญว่าได้บรรลุ.

เรื่องอยู่ป่า

[๒๘๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ป่าด้วยตั้งใจว่าคนจัก
ยกย่องเราด้วยวิธีนี้ คนยกย่องภิกษุนั้นแล้ว เขมมีความรังเกียจว่า พระผู้มี

พระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้ว เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุไม่พึงอยู่ป่าด้วยตั้งใจเช่นนั้น ภิกษุใดอยู่ด้วยตั้งใจเช่นนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องเที่ยวบิณฑบาต

ก็โดยสมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเที่ยวบิณฑบาตด้วยตั้งใจว่า คนจักยกย่องเราด้วยวิธีนี้ คนยกย่องภิกษุนั้นแล้ว เธอมีความรังเกียจว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้ว เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุไม่พึงเที่ยวบิณฑบาตด้วยตั้งใจเช่นนั้น ภิกษุใดเที่ยวบิณฑบาตด้วยตั้งใจเช่นนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องอุปัชฌายะ ๒ เรื่อง

[๒๘๕] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อวูโส พวกภิกษุสหวัตรวิหาริกของพระอุปัชฌายะของพวกเรา ล้วนเป็นพระอรหันต์ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าประสงค์จะพูดอวด พระพุทธเจ้าข้า

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกะภิกษุอีกรูปหนึ่งว่า อวูโส พวกภิกษุอันเตวสิกขของพระอุปัชฌายะของพวกเรา ล้วนเป็นผู้มีฤทธิ์

มาก มีอานุภาพมาก แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้าประสงค์จะพูดขอวอด พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องอิริยาบถ ๔ เรื่อง

[๒๘๖] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเดินจงกรมอยู่ด้วยตั้งใจว่า คนจักยกย่องเราด้วยวิธีนี้ คนยกย่องภิกษุนั้นแล้ว เธอมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุไม่พึงเดินจงกรมด้วยตั้งใจเช่นนั้น ภิกษุใดเดินจงกรมด้วยตั้งใจเช่นนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งยืนอยู่ด้วยตั้งใจว่า คนจักยกย่องเราด้วยวิธีนี้ คนยกย่องภิกษุนั้นแล้ว เธอมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุไม่พึงยืนด้วยตั้งใจเช่นนั้น ภิกษุใดยืนด้วยตั้งใจเช่นนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งนั่งอยู่ด้วยตั้งใจว่า คนจักยกย่องเราด้วยวิธีนี้ คนยกย่องภิกษุนั้นแล้ว เธอมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุไม่พึงนั่งด้วยตั้งใจเช่นนั้น ภิกษุใดนั่งด้วยตั้งใจเช่นนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งนอนอยู่ด้วยตั้งใจว่า คนจักยกย่องเราด้วยวิธีนี้ คนยกย่องภิกษุนั้นแล้ว เธอมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก ภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุไม่พึงนอนด้วยตั้งใจเช่นนั้น ภิกษุใดนอนด้วยตั้งใจเช่นนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องละสัณฺโณชน

[๒๘๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพูดอวดอุตริมนุสธรรมแก่ภิกษุอีกรูปหนึ่ง แม้ภิกษุรูปนั้นก็กล่าวอวดอย่างนี้ว่า อาวุโส แม้ผมก็ละสัณฺโณชนได้ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องธรรมในที่ลับ

[๒๘๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ในที่ลับ พูดอวดอุตริมนุสธรรม ภิกษุผู้รู้จิตของบุคคลนั้น ตักเตือนเธอว่า อาวุโส คุณอย่าได้พูดเช่นนั้น เพราะธรรมเช่นนั้นไม่มีแก่คุณ ภิกษุนั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุอีกรูปหนึ่งอยู่ในที่ลับ พูดอวดอุตริมนุสธรรม เทพตาคติเตือนเธอว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า พระคุณเจ้าอย่าได้พูดเช่นนั้น เพราะธรรมนั้นไม่มีแก่พระคุณเจ้า ภิกษุนั้นมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ.

เรื่องวิหาร

[๒๘๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพูดกะอุบาสกคนหนึ่งว่า
ดูก่อนอุบาสก ภิกษุผู้อยู่ในวิหารของท่านนั้น เป็นพระอรหันต์ และภิกษุนั้น
ก็อยู่ในวิหารของอุบาสกนั้น เธอมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระ-
ผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะพูดอวด พระพุทธเจ้าข้า

ก. ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องบารุง

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งได้พูดกะอุบาสกผู้หนึ่งว่า ดูก่อนอุบาสก
ภิกษุที่ท่านบารุงด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉิมภัตตบริวาร
นั้นเป็นพระอรหันต์ และอุบาสกนั้นก็บารุงภิกษุนั้นอยู่ด้วยจีวร บิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลานปัจฉิมภัตตบริวาร เธอมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่อง
นั้นแด่พระผู้มี พระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะพูดอวด พระพุทธเจ้าข้า.

ก. ดูก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องทำไม้ยาก

[๒๘๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้พา
กันถามภิกษุนั้นว่า อุตริมนุสกรรมของคุณมีหรือ.

ภิกษุนั้นตอบว่า ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย การทำพระอรหันต์ผลให้แจ้ง
ไม่ใช่ของทำได้ยาก แล้วมีความรังเกียจว่า เฉพาะท่านที่เป็นสาวกของพระผู้มี
พระภาคเจ้าเท่านั้น จึงควรพูดอย่างนั้น ส่วนเราสิ หาได้เป็นสาวกของพระองค์

ไม่ เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้มีความประสงค์จะพุดอวด พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะพุดอวด ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องความเพียร

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้พากันถามภิกษุนั้นว่า อุดริมนุสสรณของคุณมีหรือ.

ภิกษุนั้นตอบว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย อันท่านผู้ปรารภความเพียรแล้ว พึงยังธรรมให้สัมฤทธิ์ผลได้ แล้วมีความรังเกียจว่า เฉพาะท่านที่เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเท่านั้น จึงควรพุดอย่างนั้น ส่วนเราสิ หาได้เป็นสาวกของพระองค์ไม่ เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้มีความประสงค์จะพุดอวด พระพุทธเจ้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะพุดอวด ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องไม่กลัวความตาย

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้พุดกะภิกษุนั้นว่า คุณก่อนอาวุโส ท่านอย่าได้กลัวเลย.

ภิกษุนั้นตอบว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย ผมไม่กลัวต่อความตาย แล้วมีความรังเกียจว่า เฉพาะท่านที่เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเท่านั้น จึงควรพุดอย่างนั้น ส่วนเราสิ หาได้เป็นสาวกของพระองค์ไม่ เราต้องอาบัติ

ปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้มีความประสงค์จะพูดอวด พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะพูดอวด ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องความเสียหาย

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้พูดกับภิกษุนั้นว่า คุณก่อนอาวุโส ท่านอย่าได้กลัวเลย.

ภิกษุนั้นตอบว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย สำหรับท่านผู้มีความกินแหนงแคลงใจต้องกลัวแน่ แล้วมีความรังเกียจว่า เฉพาะท่านที่เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเท่านั้น จึงควรพูดอย่างนั้น ส่วนเราสืหาได้เป็นสาวกของพระองค์ไม่ เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้มีความประสงค์จะพูดอวด พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะพูดอวด ไม่ไม่ต้อง.

เรื่องประกอบชอบ

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้พากันถามภิกษุนั้นว่า อุตริมนุสกรรมของคุณมีหรือ.

ภิกษุนั้นตอบว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย อันท่านผู้ประกอบโดยชอบ พึงยังธรรมให้สัมฤทธิ์ผลได้ แล้วมีความรังเกียจว่า เฉพาะท่านที่เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเท่านั้น จึงควรพูดอย่างนั้น ส่วนเราสืหาได้เป็นสาวกของ

พระองค์ไม่ เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้มีความประสงค์จะพูดอวด พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะพูดอวด ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องปรารภความเพียร

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้พากันถามภิกษุ
นั้นว่า อุตริมนุสสรรมของคุณมีหรือ.

ภิกษุนั้นตอบว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย ท่านผู้มีความเพียรอันปรารภ
แล้ว พึงยังธรรมให้สัมฤทธิ์ผลได้ แล้วมีความรังเกียจว่า เฉพาะท่านที่เป็น
สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเท่านั้น จึงควรพูดอย่างนั้น ส่วนเราสิ หาได้เป็น
สาวกของพระองค์ไม่ เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้มีความประสงค์จะพูดอวด พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะพูดอวด ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องประกอบความเพียร

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้พากันถามภิกษุ
นั้นว่า อุตริมนุสสรรมของคุณมีหรือ.

ภิกษุนั้นตอบว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย ท่านผู้มีความเพียรอันประกอบ
แล้ว พึงยังธรรมให้สัมฤทธิ์ผลได้ แล้วมีความรังเกียจว่า เฉพาะท่านที่เป็นสาวก
ของพระผู้มีพระภาคเจ้าเท่านั้น จึงควรพูดอย่างนั้น ส่วนเราสิ หาได้เป็นสาวก

ของพระองค์ไม่ เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้มีความประสงค์จะพุดอวด พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะพุดอวด ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องอดกลั้นเวทนา ๒ เรื่อง

๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้พากันถาม
ภิกษุนั้นว่า คุณก่อนอาวุโส คุณยังพอดทนต่อทุกขเวทนาได้หรือ ยังพอประ
ทังชีวิตไปได้หรือ.

ภิกษุนั้นตอบว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย อันคนพอดิพอร้ายไม่สามารถ
จะอดกลั้นได้ แล้วมีความรังเกียจว่า เฉพาะท่านที่เป็นสาวกของพระผู้มี
พระภาคเจ้าเท่านั้น จึงควรพุดอย่างนั้น ส่วนเราสิ หาได้เป็นสาวกของพระองค์
ไม่ เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แด่พระผู้มี
พระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามิได้มีความประสงค์จะพุดอวด พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุผู้ไม่มีความประสงค์จะพุดอวด ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ ภิกษุทั้งหลายได้พากันถาม
ภิกษุนั้นว่า คุณก่อนอาวุโส ท่านยังพอดทนต่อทุกขเวทนาได้หรือ ยังพอ
ประทังชีวิตไปได้หรือ.

ภิกษุนั้นตอบว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย อันปุถุชนไม่สามารถจะอดกลั้น
ได้ แล้วมีความรังเกียจว่า เฉพาะท่านที่เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเท่า
นั้น จึงควรพุดอย่างนั้น ส่วนเราสิ หาได้เป็นสาวกของพระองค์ไม่ เราต้อง

อาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะพูดขอวอด พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

เรื่องพราหมณ์ ๕ เรื่อง

[๒๕๑] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ผู้หนึ่ง นิมนต์ภิกษุทั้งหลาย มาแล้วได้กล่าวว่า นิมนต์พระอรหันต์ทั้งหลาย จงมาเถิดเจ้าข้า ภิกษุเหล่านั้น มีความรังเกียจว่า พวกเราหาได้เป็นพระอรหันต์ไม่ ก็พราหมณ์นี้มาร้องเรียก พวกเราด้วยวาตะว่าอรหันต์ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ แล้วกราบทูล เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะเขากล่าวด้วยความเลื่อมใส.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ผู้หนึ่งนิมนต์ภิกษุทั้งหลายมาแล้วได้ กล่าวว่า นิมนต์พระอรหันต์ทั้งหลาย จงนั่งเถิดเจ้าข้า ภิกษุเหล่านั้นมีความ รังเกียจว่า พวกเราหาได้เป็นพระอรหันต์ไม่ ก็พราหมณ์นี้มาร้องเรียกพวกเรา ด้วยวาตะว่าอรหันต์ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะ เขากล่าวด้วยความเลื่อมใส.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ผู้หนึ่ง นิมนต์ภิกษุทั้งหลายมาแล้ว ได้กล่าวว่า นิมนต์พระอรหันต์ทั้งหลาย จงบริโภคน้ำเถิดเจ้าข้า ภิกษุเหล่านั้นมี ความรังเกียจว่า พวกเราหาได้เป็นพระอรหันต์ไม่ ก็พราหมณ์นี้มาร้องเรียก พวกเราด้วยวาตะว่าอรหันต์ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ แล้วกราบทูล

เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะเขากล่าวด้วยความเลื่อมใส.

๔. ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ผู้หนึ่ง นิมนต์ภิกษุทั้งหลายมาแล้ว ได้กล่าวว่า นิมนต์พระอรหันต์ทั้งหลาย จงฉันให้อิ่มเถิดเจ้าข้า ภิกษุเหล่านั้น มีความรังเกียจว่า พวกเราหาได้เป็นพระอรหันต์ไม่ ก็พราหมณ์นี้มาร้องเรียก พวกเรา ด้วยวาตะว่าอรหันต์ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ แล้วกราบทูล เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะเขากล่าวด้วยความเลื่อมใส.

๕. ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ผู้หนึ่ง นิมนต์ภิกษุทั้งหลายมาแล้ว ได้กล่าวว่า นิมนต์พระอรหันต์ทั้งหลาย จงกลับไปเถิดเจ้าข้า ภิกษุเหล่านั้น มีความรังเกียจว่า พวกเราหาได้เป็นพระอรหันต์ไม่ ก็พราหมณ์นี้มาร้องเรียก พวกเรา ด้วยวาตะว่าอรหันต์ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ แล้วกราบทูล เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ไม่เป็นอาบัติ เพราะเขากล่าวด้วยความเลื่อมใส.

เรื่องพยากรณ์มรรคผล ๓ เรื่อง

[๒๕๒] ๑. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง พุทธอวดอุตริมนุสธรรม แก่ภิกษุอีกรูปหนึ่ง แม้ภิกษุรูปนั้นก็ได้อธิบายอย่างนี้ว่า อาวุโส แม้ผมก็ ละอาสวะได้แล้ว มีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๒. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง พุทธอวดอุตริมนุสธรรมแก่ ภิกษุอีกรูปหนึ่ง แม้ภิกษุรูปนั้นก็ได้อธิบายอย่างนี้ว่า อาวุโส ธรรมเหล่านั้น

ย่อมมีแม่แก่ผม แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

๓. ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง อวดอุตริมนุสสรธรรมแก่ภิกษุ
อีกรูปหนึ่ง แม้ภิกษุรูปนั้นก็ได้อวดอย่างนี้ว่า อาวุโส แม่ผมก็ปรากฏในธรรม
เหล่านี้ แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัส
ว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องครองเรือน

[๒๕๓] ก็โดยสมัยนั้นแล พวกญาติได้กล่าวกะภิกษุรูปหนึ่งว่า นิมนต์
ท่านมาอยู่ครองเรือนเถิด ขอรับ.

ภิกษุรูปนั้นตอบว่า ท่านทั้งหลาย คนอย่างฉันไม่ควรแท้ที่จะอยู่ครอง
เรือน แล้วมีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัส
ถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะพุดอวด พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะพุดอวด ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องห้ามกาม

ก็โดยสมัยนั้นแล พวกญาติได้กล่าวกะภิกษุรูปหนึ่งว่า นิมนต์ท่านมา
บริโภคนกเถิด ขอรับ.

ภิกษุรูปนั้นตอบว่า ท่านทั้งหลาย กามทั้งหลาย เราห้ามแล้ว แล้ว
มีความรังเกียจ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อน
ภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะพูดवाद พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะพูดवाद ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องยินดี

ก็โดยสมัยนั้นแล พวกญาติได้กล่าวกะภิกษุรูปหนึ่งว่า ท่านยังยินดียิ่ง
อยู่หรือ

ภิกษุรูปนั้นตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย เรายังยินดียิ่งอยู่ ด้วยความยินดี
เป็นอย่างยิ่ง แล้วมีความรังเกียจว่า เฉพาะท่านที่เป็นสาวกของพระผู้มีพระ-
ภาคเจ้าเท่านั้น จึงควรพูดอย่างนั้น ส่วนเราสิ หาได้เป็นสาวกของพระองค์ไม่
เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระ-
ภาคเจ้า ๆ ตรัสถามว่า คุณก่อนภิกษุ เธอคิดอย่างไร.

ภ. ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะพูดवाद พระพุทธเจ้าข้า.

ภ. คุณก่อนภิกษุ ภิกษุไม่มีความประสงค์จะพูดवाद ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องหลีกไป

[๒๕๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุเป็นอันมาก จำพรรษาอยู่ในอาวาส
แห่งหนึ่งตั้งถึกถากันไว้ว่า ภิกษุใดหลีกไปจากอาวาสนี้ก่อน พวกเราจักเข้าใจ
ภิกษุนั้นว่าเป็นพระอรหันต์ ภิกษุรูปหนึ่งหลีกไปจากอาวาสนั้นก่อน ด้วยตั้งใจ
ว่า ภิกษุทั้งหลายจงเข้าใจเราว่าเป็นพระอรหันต์ แล้วมีความรังเกียจว่า เรา
ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค-
เจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว.

เรื่องอัญญัติสังขลิกเปรต

[๒๕๕] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้นนั้นท่านพระลักษณะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะอยู่ ณ คิชนกูฏบรรพต ครั้นเวลาเช้า ท่านพระมหาโมคคัลลานะครองอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปหาท่านพระลักษณะจนถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวคำนี้กะท่านพระลักษณะว่า อาวุโส ลักษณะมาเถิด เราจะเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ด้วยกัน ท่านพระลักษณะรับ คำท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า ได้ อาวุโส.

ขณะที่ท่านพระมหาโมคคัลลานะ กำลังลงจากคิชนกูฏบรรพตนั้น ได้ยืมให้ปรากฏ ณ ประเทศแห่งหนึ่ง จึงท่านพระลักษณะได้ถามท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า อาวุโส มหาโมคคัลลานะ อะไรหนอ เป็นเหตุ อะไรหนอ เป็นปัจจัย ให้ยืม.

ม. อาวุโส ลักษณะ ยังไม่สมควรที่จะพยากรณ์ปัญหานี้ ท่านจงถามปัญหานี้กะผม ในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้าเถิด.

ครั้นท่านพระลักษณะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ เทียวบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ กลับจากบิณฑบาตในเวลาภายหลังภัตแล้ว จึงพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ท่านพระลักษณะได้กล่าวคำนี้กะท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า ท่านพระมหาโมคคัลลานะ เมื่อกำลังลงจากคิชนกูฏบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้ทำการยืมให้ปรากฏ ณ ประเทศแห่งหนึ่ง อาวุโส โมคคัลลานะ อะไรหนอ เป็นเหตุ อะไรหนอ เป็นปัจจัย ให้ยืม.

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากกิษฌณภูมิลด
เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นอฏฐิสังขลิกเปรตมีแต่ร่างกระดูก ลอยไปใน
เวหาส์ ผุ่งแรง เหยี่ยว และนกตะกรุม พากันโฉบอยู่ขวกไขว่ จิกสับโดยแรง
จิกทึ้ง ยื้อแย่งตามช่องซี่โครง สะบัดซึ่งเปรตนั้นอยู่ไปมา เปรตนั้นร้องครวญ
คราง อาวุโส ผมนั้นได้คิดเช่นนั้นว่า น่าอัศจรรย์จริงหนอ น่าประหลาดจริง
หนอ ที่สัตว์แม่เห็นปานนี้ ยักษ์แม่เห็นปานนี้ เปรตแม่เห็นปานนี้ การได้
อัตภาพแม่เห็นปานนี้ก็มีอยู่.

ภิกษุทั้งหลายพากันเพ่งโทษติเตียนโทษหนาว่า ท่านพระมหาโมคคัล-
ลานะอดอุตริมนุสกรรม

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย สาวกทั้งหลายย่อมเป็นผู้มีจักขุอยู่ ย่อมเป็นผู้มีญาณอยู่ เพราะสาวก
ได้รู้ได้เห็น หรือได้ทำสัตว์เช่นนี้ให้เป็นพยานแล้ว คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อ
กาลก่อนเราก็ได้เห็นสัตว์นั้น แต่เราไม่ได้พยากรณ์ ถ้าเราพยากรณ์สัตว์นั้น
และคนอื่นไม่เชื่อเรา ข้อนั้นก็จะพึงเป็นไปเพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อ
ทุกข์ แก่เขาเหล่านั้นสิ้นกาลนาน คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตว์นั้นเคยเป็นคน
ฆ่าโคอยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง ด้วยวิบากแห่งกรรมนี้นั้น เขาหมกไหม้อยู่
ในนรกหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี หลายแสนปี แล้วได้ประสบอัตภาพ
เช่นนี้ ด้วยวิบากแห่งกรรม นั้นแหละ ที่ยังเป็นส่วนเหลืออยู่ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย
โมคคัลลานะ พุคฺจฺริจ โมคคัลลานะ ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องมังสเปติเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร
อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น
ท่านพระลักษณะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นมังสเปติเปรต มีแต่ชิ้นเนื้อลอยไปในเวหาส์ ผุ่งเร้ง เหี้ยว และนกตะกรุม พากันโฉบอยู่ขวกไขว่ จิกสับโดยแรง จิกทั้ง ยื้อแย่ง สะบัดซึ่งเปรตนั้นอยู่ไปมา เปรตนั้น ร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้น เคยเป็นคนฆ่าโค อยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง... อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักษณะ กับ ท่านมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ กล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นมังสปิณฑเปรต มีแต่ก้อนเนื้อ ลอย ไปในเวหาส์ ผุ่งเร้ง เหี้ยว และนกตะกรุม พากันโฉบอยู่ขวกไขว่ จิกสับโดยแรง จิกทั้ง ยื้อแย่ง สะบัดซึ่งเปรตนั้นอยู่ไปมา เปรตนั้นร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้น เคยเป็นพรานนกอยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง...

เรื่องนิจฉวิเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักษณะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากกิษฌณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นนิจฺฉวิปรตชาย ไม่มีผิวหนัง ลอยไปในเวหาส์ ผุ่งเร้ง เหี้ยว และนกตะกรุม พวกมัน โฉบอยู่ขวักไขว่ จิกสับโดยแรง จิกทึ้ง ยื้อแย่ง สะบัดซึ่งเปรตนั้นอยู่ไปมา เปรตนั้น ร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้นเคยเป็นคนฆ่าและอยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง...

เรื่องอลิโถมเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักษณะ กับ ท่านพระมหาโมคคัลลานะ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากกิษฌณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นอลิโถมเปรตชาย มีขนเป็นดาบ ลอยไปในเวหาส์ ดาบเหล่านั้น ของมันหลุดลอยขึ้นไปแล้วตกลงที่กายของมันเอง เปรตนั้นร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้นเคยเป็นคนฆ่าสุกรอยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง...

เรื่อง สัตติโถมเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักษณะ กับท่านพระมหาโมคคัลลานะ ..

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ กล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นสัตติโลมเปรตชาย มีขนเป็นหอก ลอยไปในเวหาส์ หอกเหล่านั้นของมันหลุดลอยขึ้นไปแล้วตกลงที่กายของมันเอง เปรตนั้น ร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้นเคยเป็นพราน นี้ออยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง...

เรื่อง อุตฺตโลมเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่าน พระลักษณะ กับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ กล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นอุตฺต โลมเปรตชาย มีขนเป็นลูกศร ลอยไปในเวหาส์ ลูกศรเหล่านั้นของมัน หลุดลอยขึ้นไปแล้ว ตกลงที่กายของมันเอง เปรตนั้นร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้นเคยเป็นเพชฌฆาตอยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง...

เรื่อง อุตฺตโลมเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักษณะ กับ ท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากกิษณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นสุจิโถมเปรตชาย มีขนเป็นเข็มลอยไปในเวหาส์ เข็มเหล่านั้นของมัน หลุดลอยขึ้นไปแล้ว ตกลงที่กายของมันเอง เปรตนั้น ร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้น เคยเป็น นายสารถิ อยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง...

เรื่องสุจกเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักษณะ กับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงมาจากกิษณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นสุจกโถมเปรตชาย มีขนเป็นเข็มลอยไปในเวหาส์ เข็มเหล่านั้นของมัน ทิ่มเข้าไปในศีรษะ แล้วออกทางปาก ทิ่มเข้าไปในปาก แล้วออกทางอก ทิ่มเข้าไปในอก แล้วออกทางท้อง ทิ่มเข้าไปในท้อง แล้วออกทางขาทั้งสอง ทิ่มเข้าไปในขาทั้งสอง แล้วออกทางแข้งทั้งสอง ทิ่มเข้าไปในแข้งทั้งสอง แล้วออกทางเท้าทั้งสอง เปรตนั้นร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้นเคยเป็น คนส่อเสียดอยู่ใน พระนครราชคฤห์นี้เอง...

เรื่องกุมภันฑเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักษณะ กับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากศิขณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นกุมภภนฺตพรตชาย มีอ้นทะโตเท่าหม้อ ลอยไปในเวหาส์ เปรตนั้นแม้มือเดินไป ย่อมยกอ้นทะเหล่านั้นแหละขึ้นพาดบ่าเดินไป แม้มือนั่ง ก็ย่อมนั่งบนอ้นทะเหล่านั้นแหละ ฟุ้งเร้ง เหยี่ยว และนกตะกรุมพากันโฉบ อยู่ชวักไขว่ จิกสับโดยแรง จิกทึ้งยื้อแย่ง สะบัดซึ่งเปรตนั้น อยู่ไปมา เปรตนั้นร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย.. สัตว์นั้นเคยเป็นผู้พิพากษาโกงชาวบ้าน อยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง...

เรื่องคูดินมุคคเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน วิหารอันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักษณะ กับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากศิขณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นคูดินมุคคเปรตชาย ผู้จมอยู่ในหลุมคูดินท่วมศีรษะ...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้นเคยเป็นผู้กับกรรยาของชายอื่น อยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง...

เรื่องอุทขาภิปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลัทธิขณะ กับท่าน พระโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะ กล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิชนกูฏบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นอุทขาภิปรตชาย ผู้จมอยู่ในหลุมคูท่อมสี่ระยะ กำลังเอามือทั้งสองกอบคูถกินอยู่...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้นเคยเป็นพราหมณ์ผู้ชั่วช้า อยู่ในพระนครราชคฤห์ นี้เอง ครั้นศาสนาพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า พราหมณ์นั้น นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ด้วย ภัตตาหารแล้ว เทคูถลงในรางจนเต็ม สั่งคนให้ไปบอกภัตกาล แล้วได้กล่าว คำนี้ว่า ขอท่านผู้เจริญทั้งหลาย จงฉันอาหารและนำไปให้พอกแก่ความต้องการ จากสถานที่นี้ ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น เขาหมกไหม้ในนรก หลายปี หลาย ร้อยปี หลายพันปี หลายแสนปี แล้วได้ประสบอัคภาพเช่นนี้ ด้วยวิบากแห่ง กรรมนั้นแหละ ซึ่งยังเป็นส่วนเหลืออยู่ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โมคคัลลานะ พุคจริง โมคคัลลานะไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องนิจฉวิตติปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน วิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนคร ราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลัทธิขณะ กับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นนิจจวิตติเปตตหญิง ไม่มีผิวหนัง ลอยไปในเวหาส์ ผุ่งแรง เหยี่ยว และนกตะกรุม พากันโฉบอยู่ขวกไขว่ จิกสับโดยแรง จิกทึ้งยื้อแย่ง สะบัดซึ่งเปตตหญิงนั้นอยู่ไปมา เปตตหญิงนั้น ร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย... เปตตหญิงนั้น... เคยเป็นหญิงประพฤตินอกใจสามี อยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง... คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โมคคัลลานะพูดจริง โมคคัลลานะไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องมัจจุลิตติเปตต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลชณะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นมัจจุลิตติเปตตหญิง มีรูปร่างน่าเกลียด มีกลิ่นเหม็นลอยไปในเวหาส์ ผุ่งแรง เหยี่ยว และนกตะกรุม พากันโฉบอยู่ขวกไขว่ จิกสับโดยแรง จิกทึ้งยื้อแย่ง สะบัดซึ่งเปตตหญิงนั้น อยู่ไปมา เปตตหญิงนั้นร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย... เปตตหญิงนั้นเคยเป็นแม่มดอยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง...

เรื่องโอกิลินีเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักษณะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นโอกิลินีเปรตหญิง มีร่างกายถูกไฟลวก มีหยาดเหงื่อไหลหยด มีถ่านเพลิงโปรยลง ลอยไปในเวหาส์ เปรตหญิงนั้น ร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... เปรตหญิงนั้นเคยเป็นอัครมเหสีของพระเจ้ากาสิงคะ นางเป็นคนจีหิง ได้เอากระโถตเต็มด้วยถ่านเพลิงคลอกสตรีร่วมพระราชสามี...

เรื่องอสิสกพันธเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักษณะ กับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นอสิสกพันธเปรตมีศีรษะขาดลอยไปในเวหาส์ ตาและปากของมันอยู่ที่อก ฟุ้งเร้ง เหยี่ยว และนกตะกรุม พากันโฉบอยู่ ขวักไขว่ จิกสับโดยแรง จิกทึ้งยื้อแย่ง สะบัดซึ่งเปรตนั้นอยู่ไปมา เปรตนั้น ร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สัตว์นั้นเคยเป็นเพชฌฆาตผู้ฆ่าโจร ชื่อทามริกะ อยู่ในพระนครราชคฤห์ นี้เอง...

เรื่องภิกษุเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชาทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักขณะ กับท่านพระมหาโมคคัลลานะ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นภิกษุเปรตลอยไปในเวหาส์ สังกาฏิ บาตร ประคดเอว และ ร่างกายของมัน ถูกไฟติดลุกโชน เปรตนั้นร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... ภิกษุเปรตนั้น เคยเป็นภิกษุผู้ลามก ในศาสนาของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า.

เรื่องภิกษุณีเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชาทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลักขณะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ..

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นภิกษุณีเปรตลอยไปในเวหาส์ สังกาฏิ บาตร ประคดเอว และร่างกายของมัน ถูกไฟติดลุกโชน เปรตนั้นร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... ภิกษุณีเปรตนั้น เคยเป็นภิกษุณีผู้ลามก ในศาสนาของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า...

เรื่องสิกขมานาเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลัทธิกะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นสิกขมานาเปรต ลอยไปในเวหาส์ สังฆาฏิ บาตร ประคอง และร่างกายของมัน ถูกไฟติดลุกโชน เปรตนั้นร้องกรวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สิกขมานาเปรตนั้นเคยเป็นสิกขมานาผู้ลามก ในศาสนาของ พระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า...

เรื่องสามเณรเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลัทธิกะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นสามเณรเปรตลอยไปในเวหาส์ สังฆาฏิ บาตร ประคอง และร่างกายของมัน ถูกไฟติดลุกโชน เปรตนั้นร้องกรวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สามเณรเปรตนั้น เคยเป็นสามเณรผู้ลามก ในศาสนาของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า...

เรื่องสามเณรเปรต

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหาร อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระลชณะกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ...

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวว่า อาวุโส ผมลงจากคิณณภูบรรพต เขตพระนครราชคฤห์นี้ ได้เห็นสามเณรเปรต ลอยไปในเวหาส์ สังกมาฏี บาตรประคอง และร่างกายของมัน ถูกไฟติดลุกโชน เปรตนั้นร้องครวญคราง...

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย... สามเณรเปรตนั้น เคยเป็นสามเณรผู้ลามก ในศาสนาของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า...

เรื่องแม่น้ำตโปทา

[๒๕๖] ครั้งนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะเรียกภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย แม่น้ำตโปทานี้ ไหลมาแต่ห้วงใด ห้วงนั้นมีน้ำใสเย็น จืดสนิท สะอาดสะอาด มีท่าเรียบราบ น่ารื่นรมย์ มีปลาและเต่ามาก อนึ่ง ดอกบัวประมาณเท่ากงเกวียนเข้มนานอยู่ แต่ถึงอย่างนั้น แม่น้ำตโปทานี้ก็เหือดพล่านไหลไปอยู่

ภิกษุทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ดิเคียนโพนทะนาว่า ไฉนท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงกล่าวอย่างนี้ว่า คุณก่อนอาวุโส แม่น้ำตโปทานี้ไหลมาแต่ห้วงใด ห้วงนั้นมีน้ำใส เย็น จืดสนิท สะอาดสะอาด มีท่าเรียบราบ น้ำรื่นรมย์ มีปลาและเต่ามาก อนึ่ง ดอกบัว ประมาณเท่ากงเกวียนแถมบานอยู่ แต่ถึงอย่างนั้น แม่น้ำตโปทาน ก็เหือดพล่านไหลไปอยู่ ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าว อวดอุตริมนุสสรรม แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำตโปทานี้ไหลมาแต่ห้วงใด ห้วงนั้นมีน้ำใส เย็น จืดสนิท สะอาด สะอาด มีท่าเรียบราบ น้ำรื่นรมย์ มีปลาและเต่ามาก อนึ่ง ดอกบัวประมาณเท่ากงเกวียนแถมบานอยู่ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย แต่แม่น้ำตโปทานี้ ไหลผ่านมาในระหว่างมหานรกสองขุม เพราะฉะนั้น แม่น้ำตโปทานี้จึงเหือดพล่านไหลไปอยู่ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โมคคัลลานะพูดจริง โมคคัลลานะไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องรบ ณ พระนครราชคฤห์

[๒๕๗] ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามหาราช ทำสงคราม พ่ายแพ้พวกเจ้าลิจฉวี ต่อมาภายหลัง ท้าวเชอทรงระดมพลยกไปรบ พวกเจ้าลิจฉวีได้ชัยชนะ และตีกลองนันทิเกรีประกาศในสงครามว่า พระราชาทรงชนะพวกเจ้าลิจฉวีแล้ว ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะพูดกะภิกษุทั้งหลายว่า อาวุโสทั้งหลาย พระราชาทรงปราชัยพวกเจ้าลิจฉวีแล้ว แต่เขาตีกลองนันทิเกรี ประกาศในสงครามว่า พระราชาทรงได้ชัยชนะพวกเจ้าลิจฉวีแล้ว.

ภิกษุทั้งหลายพากัน เฟงโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า ไฉนท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงกล่าวอย่างนี้ว่า อวูโสทั้งหลาย พระราชาทรงปราชัยพวกลิจฉวีแล้ว แต่เขาคิดลงนันทิเกริประกาศในสงครามว่า พระราชาทรงได้ชัยชนะพวกเจ้าลิจฉวีแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะกล่าวอวดอุตริมนุสสรธรรม แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ครั้งแรกพระราชาทรงปราชัยพวกเจ้าลิจฉวี ต่อมาภายหลังท้าวเธอทรงระดมพลยกไปรบพวกเจ้าลิจฉวีได้ชัยชนะ คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โมคคัลลานะพูดจริง โมคคัลลานะ ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องช้างลงน้ำ

[๒๕๘] ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า คุณก่อนอวูโสทั้งหลาย เราเข้าอาณนุชสมาธิใกล้ฝั่งแม่น้ำสัพปีนิกา ณ ตำบลนี้ ได้ยินเสียงโขลงช้างลงน้ำ เวลาขึ้นจากน้ำ เปล่งเสียงดังจุนนกระเรียน.

ภิกษุทั้งหลายพากัน เฟงโทษ ดิเตียน โพนทะนาว่า ไฉนท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงกล่าวอย่างนี้ว่า คุณก่อนอวูโสทั้งหลาย เราเข้าอาณนุชสมาธิใกล้ฝั่งแม่น้ำสัพปีนิกา ณ ตำบลนี้ ได้ยินเสียงโขลงช้างลงน้ำ เวลาขึ้นจากน้ำ เปล่งเสียงดังจุนนกระเรียน ท่านพระมหาโมคคัลลานะ กล่าวอวดอุตริมนุสสรธรรม แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย สมานนั้นมียอยู่ แต่ไม่บริสุทธี โมคคัลลานะพูดจริง โมคคัลลานะ ไม่ต้องอาบัติ.

เรื่องพระโสภิตะอรหันต์

[๒๕๙] ครั้งนั้น ท่านพระโสภิตะเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า คุณก่อนอวูโสทั้งหลาย เราระลึกชาติได้ห้าร้อยกัลป์ ภิกษุทั้งหลายพากัน เฟงโทษ

ติเตียนโทษทนายว่า โทษท่านพระโสภิตะ จึงกล่าวอย่างนี้ว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย เราละสิกขาได้ห้าร้อยกัลป์ ท่านพระโสภิตะกล่าวอวดอุตริมนุสสรธรรม แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ๆ ตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ชาตินี้ของโสภิตะมีอยู่ แต่มีชาติเดียวเท่านั้นแล คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย โสภิตะพูดจริง โสภิตะไม่ต้องอาบัติ.

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๔ จบ

[๓๐๐] ท่านทั้งหลาย ธรรมคือปาราชิก ๔ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว ภิกษุต้องอาบัติปาราชิกอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ย่อมไม่ได้สังวาสกับภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นปาราชิก ย่อมเป็นผู้หาสังวาสมิได้ในภายหลังเหมือนในกาลก่อน ข้าพเจ้าขอถามท่านทั้งหลายในธรรม คือ ปาราชิก ๔ สิกขาบทนั้นว่า ท่านทั้งหลายบริสุทธฺิในธรรม คือ ปาราชิก ๔ สิกขาบทนี้แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม้ครั้งที่สองว่า ท่านทั้งหลายบริสุทธฺิในธรรม คือ ปาราชิก ๔ สิกขาบทนี้แล้วหรือ ข้าพเจ้าขอถามแม้ครั้งที่สามว่า ท่านทั้งหลาย บริสุทธฺิในธรรม คือ ปาราชิก ๔ สิกขาบทนี้แล้วหรือ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธฺิในธรรม คือ ปาราชิก ๔ สิกขาบทแล้ว เพราะฉะนั้นจึงเป็นผู้หนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้แล.

ปาราชิกกัมมัท จบ

หัวข้อประจำเรื่อง

ปาราชิก ๔ สิกขาบท คือ :-

เมถุนธรรม ๑ อทินนาทาน ๑ มนุสสวિકคหะ ๑ อุตริมนุสสรธรรม ๑
เป็นวัตถุแห่งมูลเหตุ หากความสงสัยมิได้ ดังนี้แล

จตุตถปาราชิกวรรณา

พระศาสดา ผู้ทรงรู้แจ้งสัจจะทั้ง ๔

ทรงประกาศ จตุตถปาราชิกได้ไว้แล้ว, บัด
นี้ มาถึงลำดับสังวรณนาแห่งจตุตถปารา-
ชิกนั้นแล้ว ; เพราะเหตุนั้น คำใดที่จะพึงรู้
ได้ง่าย และคำที่ข้าพเจ้าได้ประกาศแล้วใน
เบื้องต้น, สังวรณนานี้ แห่งจตุตถปาราชิก
แม้นั้น จะเว้นคำนั้น ๆ เสีย.

[เรื่องภิกษุพวกจำพรรษาริมฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา]

คำว่า เตน สมเยน พุทุโธ ภควา เวสาลิย วิหริติ ฯ เป ฯ

คิหิณ กมฺมมุตฺตํ อธิฏฺเฐม ความว่า พวกเราจงช่วยกันอำนวยความสะดวกที่ควร
ทำ ในนาและในสวนเป็นต้น ของพวกคฤหัสถ์เกิด. มีคำอธิบายว่า พวกเรา
จงบอก และจงพรั่สอนว่า พวกท่านควรทำอย่างนี้ ไม่ควรทำอย่างนี้

บทว่า พุเตยฺย ได้แก่ การงานของทูต.

บทว่า อุตฺตริมฺมุสฺสธมฺมุสฺส ได้แก่ ธรรมที่ล่วงเลยพวกมนุษย
ไป. อธิบายว่า ธรรมที่ล่วงเลยพวกมนุษยไปให้ลุล่วงถึงความเป็นพรหม หรือ
พระนิพพาน. อีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ ธรรมของมนุษยผู้ยอดเยี่ยม คือ บุรุษผู้
ประเสริฐสุด ซึ่งเป็นผู้ได้ฉาน และเป็นพระอริยเจ้า.

ในคำว่า อสุโก ภิกฺขุ เป็นต้น มีวินัยนัยดังนี้ :- ภิกษุทั้งหลาย
ปรึกษากับตนอย่างนั้นแล้ว ภายหลัง เมื่อกล่าวแก่พวกคฤหัสถ์พึงทราบว่

ได้กล่าวสรรเสริญด้วยอำนาจแห่งชื่อทีเดียว อย่างนี้ว่า ภิกษุชื่อพุทธรักขิต
ได้ปฐมฌาน ชื่อธรรมรักขิต ได้ทุติยฌานดังนี้ เป็นต้น

บรรดาบทเหล่านั้น ชื่อว่า เอโสเยว โข อาวุโส เสโยโย

ความว่า การช่วยอำนวยความสะดวก และการนำชาวสาสน์ไปด้วยความเป็นทูต มี
ข้าศึกมาก มีการแข่งดีกันมาก ทั้งเป็นของไม่สมควรแก่สมณะ , ส่วนชื่อที่พวก
เราพากันกล่าวชมอุตริมนุสสรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์นั้นแล เป็นสิ่งที่
น่าสรรเสริญกว่า คือ ยอดเยี่ยมกว่าได้แก่ ดีกว่ากิจทั้งสองนั้น เป็นไฉนๆ ท่าน
กล่าวอธิบายไว้อย่างไร ? กล่าวไว้ว่า ชื่อที่พวกเราจักพากันกล่าวชมอุตริมนุส-
สรรมของกันและกันแก่พวกคฤหัสถ์ ผู้ถามถึง หรือผู้มีได้ถามถึงภิกษุผู้นั่งพัก
อิริยาบถอยู่หรือโดยมีอาทิอย่างนี้ว่า ภิกษุชื่อโน้นนี้ ได้ปฐมฌาน นี้แลประ-
เสริฐที่สุด.

[อธิบายศัพท์กิริยานาคต]

ก็ เมื่อความสัมพันธ์ด้วยกิริยานาคต ไม่มี ภิกษุเหล่านั้น จักกล่าว
ชมคุณนั้น ในขณะที่นั้นไม่ได้เลย, เพราะเหตุนั้น เนื้อความที่ท่านมิได้แต่ง
ปาฐะที่เหลือ กล่าวไว้ว่า ภาสีโต ภวิสฺสโต จึงไม่ถูก ; เพราะฉะนั้น ใน
บทว่า ภาสีโต นี้ บัณฑิตควรทำให้มีความสัมพันธ์ด้วยกิริยานาคต แล้ว
พึงทราบบรรดาอย่างนี้ว่า คุณอย่างใด จักเป็นสิ่งที่พวกเรากล่าวชมอย่างนั้น
คุณอย่างนั้นต้องประเสริฐที่สุด. แต่นักศึกษา ควรแสวงหาลักษณะจากคัมภีร์
ศัพทศาสตร์.

สองบทว่า วณฺณวา* อเหตุ ความว่า วรรณะแห่งสีระที่ใหม่เอี่ยม
อย่างอื่นนั้นแล เกิดขึ้นแก่ภิกษุเหล่านั้น. ภิกษุเหล่านั้น ได้เป็นผู้มีน้ำนวล
ด้วยวรรณะนั้น

* บาลีเป็น วณฺณนโต

บทว่า **ปินินทุริยา** ความว่า เชื่อว่าเป็นผู้มีอินทรีย์อัม โดยความ
ที่อินทรีย์ทั้งหลายมีใจเป็นที่ ๖ ไม่เหี่ยวแห้ง เพราะโอกาสที่ประสาททั้ง ๕
ตั้งมั่น เป็นของบริบูรณ์.

บทว่า **ปสนุนมุขฉณฺหา** มีความว่า เป็นผู้มีน่านวลโดยไม่แปลก
กัน แม้ก็จริง, ถึงกระนั้น สีหน้าของภิกษุเหล่านั้น ก็ส่องไสเกินไป กว่า
วรรณะแห่งสรีระ. อธิบายว่า ผ่องใสไม่หม่นหมอง คือบริสุทธิ์.

บทว่า **วิปฺสนุนจฺฉณฺหา** มีความว่า ก็ภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้มี
น่านวลด้วยวรรณะใด ซึ่งเป็นเช่นกับดอกกรรณิการ, วรรณะเช่นนั้นของ
มนุษย์ทั้งหลายแม้เหล่าอื่น ก็มีอยู่,* เหมือนอย่างว่า (วรรณะเช่นนั้น) ของ
มนุษย์เหล่านี้เป็นจันใด, ของภิกษุเหล่านั้น ไม่เป็นจัน นั้น คือ ผิวพรรณ
ของภิกษุเหล่านั้น สดผ่อง. เพราะเหตุนี้ พระธรรมสังคากาจารย์ทั้งหลาย
จึงกล่าวไว้ว่า มีผิวพรรณผุดผ่อง. ด้วยประการอย่างนี้แล ภิกษุเหล่านั้น
ไม่หม่นประกอบอุเทศและปริจฉาเลย ทั้งไม่หม่นประกอบกรรมฐานด้วย.
โดยที่แท้ ครั้นจันโกชนะที่ประณีต ซึ่งได้มาด้วยการพรรณาคุณที่ไม่เป็นจริง
เป็นการหลอกลวง แม้ตามประกอบอยู่, ซึ่งความเป็นผู้ยินดีในความหลับตาม
สบาย และความเป็นผู้ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่ จึงถึงความโสภาคทางสรีระนี้
มีส่วนเปรียบเหมือนพวกพาลมฤคคิกะนอง ฉะนั้นแล.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส ทามพวกภิกษุที่อยู่ฝั่งแม่น้ำวัคคุมฺหา

บทว่า **วคฺคุมฺหาตีรียา** ได้แก่ พวกภิกษุผู้อยู่ที่ฝั่งแม่น้ำวัคคุมฺหา.

ข้อว่า **ภิกฺขุ ภิกฺขเว ขมณฺย** ความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย. สรรยงค์นี้ของพวกเธอ ซึ่งมีจักร ๔ มีทวาร ๘
* น่าจะเป็น กตฺติ ตามในอรรถโยชนา ๒/๔๑๕ เพราะรูปเรื่องก็เป็นเช่นนั้น คือพวกภิกษุ
มีสีหน้าผ่องใส แต่พวกมนุษย์ไม่ผ่องใสเหมือนพวกภิกษุ.

ยังพอทนได้แหละหรือ ? คือ พวกเธอยังอาจเพื่ออดทนอดกลั้น เพื่อบริหารได้
ละหรือ ? สรรยงค์ของพวกเธอ ไม่ให้ทุกข้ออะไร ๆ เกิดขึ้นบ้างหรือ ?

ชื่อว่า กุจฺฉิ ยาปณฺธิ ความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า
พวกเธอยังอาจเพื่อให้สรรยงค์เป็นไป คือ ให้ดำเนินไปในกิจทั้งปวงบ้างหรือ ?
สรรยงค์ ของพวกเธอไม่แสดงอันตรายอะไร ๆ บ้างหรือ ?

สองบพว่า กุจฺฉิ ปริกขุโธ ความว่า ท้องอันพวกเธอคว้านแล้ว
พึงเป็นของดีกว่า. ปาฐะว่า กุจฺฉิ ปริกขุโธ บ้าง ก็ใช้ได้.

[โจรภายนอกศาสนาเที่ยวปล้นบ้านชายแดนเป็นต้น]

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงคิดเตียนพวกภิกษุผู้อยู่มิฝั่ง
แม่น้ำวัคคุมทา โดยอนกปริยาย อย่างนี้แล้ว บัดนี้ จึงตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย
มา. ก็แล ครั้นตรัสเรียกมาแล้ว จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! มหาโจร
๕ จำพวกเหล่านี้ เป็นต้น เพื่อมิให้ภิกษุแม่เหล่านั้กระทำกรรมเห็นปานนั้น
ต่อไป เพราะกรรมที่ภิกษุผู้อยู่มิฝั่งแม่น้ำวัคคุมทาเหล่านั้นกระทำ จัดเป็น
โจรกรรม.

บรรดาบทเหล่านั้น สองบพว่า สนฺโธ ลัทธิขมมานา มีคำอธิบาย
ว่า มีอยู่ และหาได้อยู่.

บพว่า อธิ คือ ในสัตว์โลกนี้.

สองบพว่า เอว โหติ ความว่า ความปรารถนาในส่วนเบื้องต้น
ย่อมเกิดขึ้นอย่างนี้. ศัพท์ว่า สฺ ในคำว่า กทาสุ นามาคี นี้เป็นนิบาต.
ความว่า ชื่อ เมื่อไรหนอ ?

ชื่อว่า โส อปเรน สมเยน ความว่า มหาโจรนั้น ครั้นคิดใน
ส่วนเบื้องต้นอย่างนั้นแล้ว ก็เพิ่มพูนบริษัทธิขึ้นโดยลำดับ กระทำกรรมมีอาทิ

อย่างนั้น คือ กรรมเป็นเหตุประทุษร้ายคนเดินทาง ปล้นสดมภ์ชาวบ้านที่ตั้งอยู่ชายแดน เป็นบุรุษผู้ถึงความเจริญไพบูลย์ขึ้นแล้ว ทำบ้านมิให้เป็นบ้านข้าง ทำชนบทมิให้เป็นชนบทข้าง ฆ่าเอง ให้ผู้อื่นฆ่า ตัดเอง ให้ผู้อื่นตัด เผาผลาญเอง ให้ผู้อื่นเผาผลาญ.

[มหาโจรในพระศาสนาที่ย่วยยีสักขาบทน้อยใหญ่]

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงแสดงโจรภายนอกอย่างนี้แล้ว จึงตรัสพระคำรัสว่า เอวเมว โข เป็นต้น เพื่อทรงแสดงมหาโจร ๕ จำพวกในพระศาสนา ผู้เช่นกับโจรภายนอกนั้น.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า ปาปภิกขุโน ความว่า ในที่อื่นๆ ภิกษุผู้ต้องปาราชิก มีมูลขาดแล้ว ท่านเรียกว่า ภิกษุผู้เลวทราม. ส่วนในสิกขาบทนี้ ภิกษุผู้มีได้ต้องปาราชิก แต่ตั้งอยู่ในอจินจารที่ย่วยยีสักขาบทน้อยใหญ่ ท่านประสงค์เอาว่า ภิกษุผู้เลวทราม ความปรารถนาในส่วนเบื้องต้น ย่อมเกิดขึ้น แม้แก่ภิกษุผู้เลวทรามนั้น เหมือนเกิดขึ้นแก่มหาโจรภายนอกอย่างนี้ว่า เมื่อไรหนอ ? เราจงจักเป็นผู้อันภิกษุร่อยหรอหนึ่งหรือพันหนึ่ง แวดล้อมแล้ว เทียวจาริกไปในคามนิคมและราชธานี อันคฤหัสถ์และบรรพชิตสักการะ เคารพนับถือ บูชา ยำเกรง ได้จีวร บิณ - ทบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัช ปริหาร. *

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า สกุกโต ได้แก่ ผู้ประสบสักการะ.

บทว่า ครุกโต ได้แก่ ผู้ได้รับความเคารพ.

บทว่า มานิตโต ได้แก่ ผู้อันเขารักด้วยน้ำใจ.

บทว่า ปูชิตโต ได้แก่ ผู้อันเขาบูชาแล้ว ด้วยการบูชา คือนำมาเฉพาะซึ่งปัจจัยทั้ง ๔.

* วิ. มหา. ๑/๑๔.๑๖๕ - ๑๗๐

บทว่า **อปจิโต** ได้แก่ ผู้ถึงความชำเกรง. บรรดาบุคคลเหล่านั้น
ชนทั้งหลายสักการะปัจจัย ๔ คือ ทำปัจจัย ๔ ที่ตกแต่งไว้อย่างดีให้ประณีต ๆ
แล้ว จึงถวายแก่ท่านผู้ใด, ท่านผู้นั้น ชื่อว่า อันเขาสักการะแล้ว. ชนทั้งหลาย
ให้ความเคารพเข้าไปตั้งอยู่เฉพาะในท่านผู้ใด แล้วจึงถวาย, ท่านผู้นั้น ชื่อว่า
อันเขาเคารพแล้ว. ชนทั้งหลาย ย่อมรักใคร่ท่านผู้ใด ด้วยน้ำใจ. ท่านผู้นั้น
ชื่อว่าอันเขานับถือแล้ว. ชนทั้งหลาย ย่อมทำกิจ มีการสักการะเป็นต้นนั้นแม้
ทั้งหมด แก่ท่านผู้ใด, ท่านผู้นั้น ชื่อว่า อันเขาบูชาแล้ว. ชนทั้งหลายย่อม
ทำความนบนอบอย่างยิ่ง ด้วยอำนาจแห่งกิจ มีการกราบไหว้ลูกรับ และ
ประนมมือไหว้เป็นต้น แก่ท่านผู้ใด, ท่านผู้นั้น ชื่อว่า อันเขาชำเกรงแล้ว.
ก็ความปรารถนาอย่างนี้ ย่อมมีแก่ภิกษุผู้เลวทราม ผู้ปรารถนาอยู่ ซึ่งโลกามิส
แม้ทั้งหมดนี้.

ชื่อว่า **โส อปริน สมเณ** มีความว่า ภิกษุผู้เลวทรามนั้น
ครั้นคิดในส่วนเบื้องต้น อย่างนั้น แล้ว สงเคราะห์พวกภิกษุเลวทรามผู้ไม่มี
ความเคารพกล้าในสิกขา ฟุ้งซ่าน จองหอง หลุกหลิก ปากจัด พุดพรวดพราด
หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีอินทรีย์เปิด (ผู้ไม่สำรวมอินทรีย์) ที่พระ
อาจารย์และอุปัชฌาย์สละทิ้งแล้ว ผู้หนักในลาภ โดยลำดับ แล้วให้สำเหนียก
ธรรมเนียมของคนหลอกลวงทั้งหลาย มีการวางกิริยาทำทางเป็นต้น เป็นผู้มิ
คุณอันพวกภิกษุเลวทราม ผู้ทำความสังสม ในนิทานชาดกเป็นต้น สมบูรณ์
ด้วยกระแสนเสีย สามารถเพื่อลวงคัมชาวโลก สรรเสริญอยู่ ด้วยอุบายทั้งหลาย
มีการพรรณนาถึงเสนาสนะที่ชาวโลกสมมุติเป็นต้น อย่างนั้นว่า พระเถระรูปนี้
เข้าจำพรรษาอยู่ในเสนาสนะชื่อโน้น บำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่ออกพรรษาแล้ว
ก็จะออกไป เป็นผู้อันภิกษุร่อยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อม เทียวจาริกไปใน

คานนิคม และราชธานี อันคฤหัสถ์และบรรพชิต สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรง ได้จิวร บิณฑบาตเสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร.

[มหาโจรในพระศาสนามี ๕ จำพวก]

ข้อว่า อยู่ ภิกขเว ปจโหม มหาโจร มีความว่า ภิกษุผู้เลวทราม เป็นเหมือนโจรผู้ตัดที่ต่อเป็นคัน นี้ ฟังทราบว่าเป็นมหาโจรจำพวกที่ ๑ เพราะมิใช่จะหลอกหลวงตระกูลหนึ่ง หรือสองตระกูลเท่านั้นก็หาไม่, โดยที่แท้ยังหลอกหลวงมหาชน ถือเอาปัจจัย ๔ ด้วย. ส่วนภิกษุเหล่าใด ผู้เชี่ยวชาญในพระสูตร เชี่ยวชาญในพระอภิธรรม หรือทรงพระวินัย เมื่อภิกษาจารไม่สมบูรณ์ก็เที่ยวจาริกไปตามชนบทบอกบาติ กล่าวอรรถกถา ยังชาวโลกให้เลื่อมใสด้วยอนุโมทนาด้วยธรรมกถา และด้วยความเรียบร้อยแห่งกิริยาทำทาง, ภิกษุเหล่านั้นเขาสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรงแล้ว ฟังทราบว่าเป็นผู้ยังพระศาสนาให้รุ่งเรือง สืบต่อแบบแผนและประเพณีไว้.

บทว่า ตถาคตปฺปเวทิตฺ ความว่า อันพระตถาคตแทงตลอดแล้ว คือ กระทำให้ประจักษ์แล้ว หรือยังผู้อื่นให้รู้แล้ว.

สองบทว่า อตฺตโน ทหติ มีความว่า ภิกษุผู้เลวทราม เทียบเคียงบาติและอรรถกถา อยู่ในท่ามกลางบริษัท กล่าวพระสูตรอันเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส ด้วยเสียงอันไพเราะ ถูกวิญญูชนผู้เกิดมีความอัศจรรย์ใจได้ถามในที่สุดแห่งธรรมกถาว่า โอ! ท่านผู้เจริญ บาติและอรรถกถา บริสุทธฺิ, พระคุณเจ้าเรียนเอาในสำนักของใคร? ดังนี้ กล่าววว่า ใครจะสามารถให้คนเช่นเราเรียนแล้วไม่แสดงอาจารย์ประกาศธรรมวินัยที่ตนแทงตลอดเอง คือ ที่คนได้บรรลुด้วยสยัมภูญาณ. ภิกษุผู้ขโมยธรรมที่พระตถาคตทรงบำเพ็ญบารมี สิ้น ๔ อสงไขยยิ่งด้วยแสนกัป ได้ตรัสรู้โดยเสนายากล้าปาก นี้ จัดเป็นมหาโจรจำพวกที่ ๒.

ชื่อว่า **สุทฺธิ พุทฺทมจารี** ได้แก่ ภิกษุผู้สิ้นอาสวะแล้ว.

ชื่อว่า **ปริสุทฺธิ พุทฺทมจริย จรณฺต** ได้แก่ เพื่อนพรหมจรรย์ผู้ประพฤติจริยาที่ประเสริฐ อันหาอุปกิเลสมิได้. อีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ที่บริสุทธิ์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เดือดร้อนเป็นต้นแม้อื่น ตั้งต้นแต่พระอนาคามีตราบเท่าถึงปุณฺชนผู้มีศีล.

ชื่อว่า **อมูลเคน อพุทฺทมจริเยน อนุทฺธเสติ** มีความว่า ภิกษุผู้เลวทราม ย่อมกล่าวหา คือโจท ด้วยอันติมวัตถุ ซึ่งไม่มีอยู่ในบุคคลนั้น. ภิกษุผู้ลบหลู่คุณที่มีอยู่ ขโมยอริยคุณนี้ จัดเป็นมหาโจรจำพวกที่ ๓.

ในสองบทว่า **ครุภณฺทานิ ครุปริภุขารานิ** นี้ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้:- ในอินทินาทานสิกขาบท ภัณฑะมีราคา ๕ มาสก ท่านจัดว่า ครุภณฺท ในคำว่า ชน ๔ คน ชวนกันลักครุภณฺท^๑ นี้ฉันใด, ในสิกขาบทนี้ จะได้จัดฉันนั้น หามิได้, โดยที่แท้ ภัณฑะที่จัดเป็นครุภณฺท ก็เพราะเป็นของที่ไม่ควรจำหน่าย โดยพระบาลีว่า **ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ภัณฑะ ๕ หมวดนี้** ไม่ควรจำหน่าย อย่าจำหน่าย, สงฆ์ หรือคณะ หรือบุคคล แม้จำหน่ายไป ก็ไม่เป็นอันจำหน่าย; ภิกษุใดพึงจำหน่าย ปรับอาบัติอุตุลัจจัยแก่ภิกษุนั้น; ภัณฑะ ๕ หมวด คือ อะไรบ้าง? คือ อาราม อารามวัตถุ ฯลฯ ภัณฑะไม้ ภัณฑะดิน^๒ บริหารที่จัดเป็นครุบริหาร โดยความเป็นบริหารสาธารณะ เพราะเป็นของไม่ควรแจก โดยพระบาลีว่า **ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! บริหาร ๕ หมวดนี้** ก็ไม่ควรแจก อย่าแจก, สงฆ์หรือคณะ หรือบุคคล แม้แจกไปแล้ว ไม่เป็นอันแจก, ภิกษุใดพึงแจกปรับอาบัติอุตุลัจจัยแก่ภิกษุนั้น; บริหาร ๕ หมวด คืออะไรบ้าง? คืออาราม อารามวัตถุ ฯลฯ ภัณฑะไม้ ภัณฑะดิน.^๓ คำใด

ที่ควรกล่าวในบทว่า อาราโม อารามวัตถุ เป็นต้น ข้าพเจ้าจักกล่าวคำนั้น
ทั้งหมดในวรรณนาแห่งสูตร ซึ่งมาในชั้นระกะว่า **ปณฺณิมานิ ภิกฺขเว อวิสข-**
ชียานิ นั้นเทียว.

ข้อว่า **เตหิ คิหิ สงฺกณฺหาติ** มีความว่า ให้ครุภัณฑ์ ครุบริหาร
มีอารามเป็นต้นเหล่านั้น สงฺเคราะห์ คืออนุเคราะห์พวกคฤหัสถ์.

บทว่า **อุปฺลาเปติ** มีความว่า ทำให้พวกคฤหัสถ์บันเทิง คือ ให้เป็น
ผู้ติดใจ ได้แก่ ให้มีความรักใคร่ อย่างนี้ว่า ดีจริง! พระผู้เป็นเจ้าของพวกเรา.
ภิกษุผู้ลัทธิครุบริหาร ที่ไม่ควรจำหน่าย และไม่ควรแจกโดยความเป็นอย่างนั้น
สงฺเคราะห์คฤหัสถ์นี้ จัดเป็นมหาโจรพวกที่ ๔. ก็แล ภิกษุนั้น เมื่อจำหน่าย
ครุภัณฑ์นี้ เพื่อสงฺเคราะห์สกุล ย่อมต้องกลุสทุกกฏด้วย ย่อมเป็นผู้ควร
แก้ปัพพาทนียกรรมด้วย, เมื่อจำหน่ายด้วยความเป็นผู้มีความเป็นใหญ่เหนือ
ภิกษุสงฆ์ ย่อมต้องถูกล้างจาย, เมื่อจำหน่ายด้วยโดยจิต พึงให้ติราคาลังของ
ปรับอาบัติแล.

ข้อว่า **อํย อคฺโค มหาโจโร** มีความว่า ภิกษุนี้ที่ลัทธิโลกุตรธรรม
ซึ่งสุขุมละเอียดนัก เป็นไปล่วงการถือเอาด้วยอินทรีย์ ๕ นี้ จัดเป็นโจรใหญ่
ที่สุดของมหาโจรเหล่านั้น, ขึ้นชื่อว่าโจรผู้เช่นกับภิกษุนี้ ย่อมไม่มี.

ถามว่า ก็โลกุตรธรรม บุคคลอาจล่วง ถือลัทธิเอา เหมือนทรัพย์
มีเงินและทองเป็นต้นหรือ ?.

แก้ว่า ไม่อาจ, ด้วยเหตุที่นั่นนั่นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า
ภิกษุใด กล่าวอวดอุตริมนุสสรธรรม ที่ไม่มีอยู่ ไม่เป็นจริง. แท้จริง ภิกษุนี้
ย่อมกล่าวอวดธรรมที่ไม่มีอยู่ในตนอย่างเดียวว่า ธรรมนี้ของเรา มีอยู่. แต่ไม่
อาจให้อุตริมนุสสรธรรมนั้นเคลื่อนไปจากที่ได้ หรือไม่อาจทำให้มีอยู่ในตนได้.

ถามว่า เมื่อเป็นเช่นนั้น เพราะเหตุไร จึงกล่าวว่า เป็นโจรเล่า?

แก้ว่า เพราะว่าภิกษุนี้ กล่าวอวดอุตริมนุสธรรมนั้นแล้ว ถือเอา
ปัจจัยที่เกิดขึ้น เพราะการอวดคุณที่ไม่มีอยู่; เพราะเหตุนี้ ปัจจัยเหล่านั้น
ย่อมเป็นอันธพาลผู้ถือเอา (ด้วยการอวดธรรมที่ไม่มีอยู่) อย่างนั้น ล่อลวง คือ
ลักลอบ เอาด้วยอุบายอันสุขุม ด้วยเหตุนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า
ข้อนั้นเพราะเหตุไร? คุณอันภิกษุทั้งหลาย ! เพราะเหตุที่ก๊อช้าวของชาว
แวนแคว้น อันภิกษุนั้นฉฉฉฉแล้ว ด้วยความเป็นขโมย.

อันเนื้อความในคำว่า **ต กิสฺส เหตุ** นี้ พึงทราบดังต่อไปนี้.
เราได้กล่าวคำใดว่า ภิกษุใด กล่าวอวดอุตริมนุสธรรมที่ไม่มี ไม่จริง, ภิกษุนี้-
เป็นขอดมหาโจร; ถ้าจะมีผู้โจทก์ท้วงว่า ข้อนั้นเพราะเหตุไร? คือ เราได้
กล่าวคำนั้น ด้วยเหตุอะไร? เราพึงเฉลยว่า เพราะเหตุที่ก๊อช้าวของชาว
แวนแคว้น อันภิกษุนั้นฉฉฉฉแล้ว ด้วยความเป็นขโมยแล ภิกษุทั้งหลาย.
อธิบายว่า คุณอันภิกษุทั้งหลาย เพราะก๊อช้าวของชาวแวนแคว้น เป็นอัน
ภิกษุนั้นฉฉฉฉแล้ว ด้วยโดยจิต; เพราะเหตุนี้ เราจึงได้กล่าวคำนั้น.

จริงอยู่ **โว ศัพท** ในคำว่า **เอญฺยโย ว** นี้ เป็นนิบาตลงใน
อรรถดังกล่าวเป็นเครื่องทำบทให้เต็ม เหมือน **โว ศัพท** ในคำว่า **เย หิ โว**
อริยา อรณฺณวนปฏฺฐานิ เป็นอาทิ แปลว่า จริงอยู่ พระอริยเจ้าทั้งหลายแล
ย่อมเสพราวไพรในป่า. เพราะเหตุนี้ ผู้ศึกษาไม่พึงเห็นเนื้อความแห่ง **โว**
ศัพท์นั้น อย่างนี้ว่า **ตุมฺเหหิ ภูตฺโต** แปลว่า อันท่านทั้งหลายฉฉฉฉแล้ว ดังนี้.

[แก้อรณนิคมคาถา]

บัดนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงทำเนื้อความนั้นนั้นแล ให้
แจ่มแจ้งขึ้นโดยคาถา จึงตรัสพระคาถาว่า **อณฺณตา สนฺต** เป็นต้น.

บรรดาบทเหล่านั้น สอนว่า **อญฺญตา** สนฺตฺความว่า อันมี
อยู่โดยอาการอื่น ซึ่งมีกายสมาจารไม่บริสุทธิ์เป็นต้น.

บทคาถาว่า **อญฺญตา โย ปเวทย** ความว่า ภิกษุรูปใด พึง
ประกาศด้วยอาการอย่างอื่น ซึ่งมีกายสมาจารบริสุทธิ์เป็นต้น คือให้ชนชาติอื่น
เข้าใจอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้บริสุทธิ์อย่างยิ่ง โลกุตระธรรมมีอยู่ในภายในของเรา.
ก็แล ครั้นประกาศแล้ว (แสดงตน) จุจพระอรหันต์ จันโภชนะที่เกิดขึ้น
เพราะการประกาศนั้น.

บทว่า **นิกจฺจ** ในสองบทคาถาว่า **นิกจฺจ กิตฺตสุเสว ภูตฺตํ**
เอญฺเยน ตสฺส ตํ นี้ แปลว่า ล่องลง คือ แสดงตนอันมีอยู่โดยอาการอื่น
ด้วยอาการอย่างอื่น ได้แก่ แสดงตนซึ่งไม่ใช่พุ่มไม้ และไม่ใช่กอไม้เลย
ให้เป็นเหมือนพุ่มไม้และให้เหมือนกอไม้ เพราะเอากิ่งไม้ ใบไม้ และใบอ่อน
เป็นต้น ปิดบังไว้.

บทว่า **กิตฺตสุเสว** ความว่า จุจพรานนก ผู้ลวง คือ หลอกจับนก
ตัวที่มาแล้ว ๆ ในป่า ด้วยมีความสำคัญว่า เป็นพุ่มไม้และกอไม้แล้วเล็งชีวิต
ฉะนั้น.

บทคาถาว่า **ภูตฺตํ เอญฺเยน ตสฺส** ตํความว่า เมื่อภิกษุเมื่อนั้น
ผู้ไม่ใช่พระอรหันต์เลย แสดงว่าเป็นพระอรหันต์ จันโภชนะที่ตนได้มา,
โภชนะที่เธอฉัน ชื่อว่าเป็นอันเธอฉันแล้ว ด้วยความเป็นจโมย เพราะเธอ
จันโภชนะที่ตนล่องลงมนุษย์ทั้งหลายแล้วได้มา เปรียบเหมือนนายพรานนกผู้
มีเครื่องปกปิด ล่อ คือ ลวงจับนก ฉะนั้น. ก็ภิกษุเหล่าใด เมื่อไม่รู้อำนาจ
แห่งประโยชน์นี้ ย่อมฉันด้วยอาการอย่างนั้น, ภิกษุเป็นอันมาก เมื่อผ้ากาสาจะ
พันคอ มีกรรมเลวทรามไม่สำรวมแล้ว, ภิกษุผู้เลวทรามเหล่านั้นย่อมเข้าถึง
ซึ่งนรก เพราะกรรมทั้งหลายที่เลวทราม.

บพว่า กาสาวกณฺฐา ได้แก่ ผู้มีคอกที่พันด้วยผ้ากาสาวะ. มีคำอธิบายว่า คุณเครื่องเป็นสมณะ คือ พระอรหันตผล ย่อมไม่มีแก่บุคคลเหล่าใด บุคคลเหล่านั้น มีแต่การทรงไว้ซึ่งธงชัยแห่งพระอริยะเพียงนี้เท่านั้น. คำว่า ผู้มีผ้ากาสาวะพันคอ นี้ เป็นชื่อแห่งบรรพชิตผู้ทุศีล ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ดูก่อนอนนท! ก็แล โคตรภูสงฆ์ทั้งหลาย ผู้มีผ้ากาสาวะพันคอ จักมีในกาลอนาคต.

บพว่า ปาปธมฺมา ได้แก่ ผู้มีธรรมลามก.

บพว่า อสยฺยตา ได้แก่ ผู้ไม่สำรวมทางกายเป็นต้น .

บพว่า ปาปา ได้แก่ บุคคลลามก.

สองบพว่า ปาเปหิ กมฺเมหิ ความว่า เพราะกรรมที่เลวทรามทั้งหลาย มีการล่อลวงผู้อื่นเป็นต้นเหล่านั้น อันตนทำแล้ว เพราะไม่เห็นโทษในเวลากระทำ

บาทคาถาว่า นิรยฺมุเต อุปปชฺชเรความว่า ภิกษุผู้เลวทรามเหล่านั้น ย่อมเข้าถึงทุกคติ ที่หมดความแช่มชื่น เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสพระคาถาว่า เสโยโย อโยคุโปเป็นต้น.

พึงทราบเนื้อความแห่งพระคานี้ว่า ถ้าบุคคลผู้ทุศีล ไม่สำรวม ตั้งอยู่ในอิจฉาร เป็นผู้ลงโลกด้วยกิริยาหลอกลวงนี้ พึงบริโภค คือ พึงกลืนกินก้อนเหล็กแดงดังเปลวไฟ, การที่ผู้ทุศีลพึงฉันทก่อนข้าวของชาวแวนแคว้นนี้ ๑ การที่บุคคลพึงกินก้อนเหล็กแดงนี้ ๑ ใน ๒ อย่างนั้น ก่อนเหล็กเทียว อันภิกษุนั้นบริโภคแล้ว พึงเป็นของประเสริฐกว่า คือ ดีกว่า และประณีตกว่า; เพราะว่า ภิกษุนั้นจะไม่เสวยทุกข์ซึ่งมีการกำหนดรู้ได้ยาก แม้ด้วยสัพพัญญุตญาณ ในสัมปรายภพ เพราะบริโภคก้อนเหล็กแดง, แต่จะ

ได้เสวยทุกข์มีประการดังกล่าวแล้วในสัมปรายภพ เพราะเธอบริโภคน้ำของชาวแวนแคว้น ซึ่งตนได้มาแล้วด้วยอาการอย่างนั้น. จจึงอยู่ อาชีพนี้นี้จัดเป็นมิฉนชีพนันสุดยอค.

[ปฐมบัญญัติจตุตถปารชิก]

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงแสดงโทษแก่พวกภิกษุผู้ไม่เห็นโทษในการกระทำความชั่วอย่างนั้นแล้ว จึงทรงติเตียนพวกภิกษุผู้อยูริมฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา โดยอนกปริยาย แล้วตรัสโทษแห่งความเป็นผู้เลียงยาก ความเป็นผู้บำรุงยาก ฯลฯ แล้วทรงรับสั่งว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ก็แล พวกเธอพึงแสดงสิกขาบทนี้ขึ้นอย่างนี้... ดังนี้แล้ว เมื่อจะทรงบัญญัติจตุตถปารชิก จึงตรัสว่า โย ปน ภิกขุ อนนิกขานํ เป็นอาทิ แปลว่า อนัน ภิกษุใดไม่รู้เฉพาะ ดังนี้ เป็นต้น.

[อนุบัญญัติจตุตถปารชิก]

ครั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงบัญญัติจตุตถปารชิก ทำให้หนักแน่นขึ้นด้วยอำนาจความขาดมูลอย่างนั้นแล้ว เรื่องสำคัญว่าได้บรรลุแม่อื่นอีกก็เกิดขึ้น เพื่อประโยชน์แก่อนุบัญญัติ. เพื่อแสดงความเกิดขึ้นแห่งเรื่องสำคัญว่าได้บรรลุนั้น พระธรรมสังคหเถระทั้งหลาย จึงได้กล่าวไว้อย่างนี้ว่า ก็สิกขาบทนี้ ย่อมเป็นอันพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการอย่างนี้.

บรรดาบทเหล่านั้น สองบทว่า อทิกฺขเร ทิกฺขสณฺณโน ความว่า (ภิกษุทั้งหลาย) เป็นผู้มีความสำคัญในพระอรหัตผล อันตนมิได้เห็นด้วยญาณจักขุเลยว่าได้เห็น ด้วยคำว่า พระอรหัตผล อันเราทั้งหลายเห็นแล้ว. ในพระอรหัตผลที่ตน ยังมิได้ถึงเป็นต้น ก็นัยนี้. แต่มีความแปลกกันดังต่อไปนี้:-

บพว่า **อปฺปตฺเต** ความว่า ที่ตนยังมิได้ถึง ด้วยอำนาจความเกิดขึ้น
ในสันดานของตน.

บพว่า **อนธิคเต** ได้แก่ ที่ตนยังมิได้บรรลุ ด้วยมรรคภาวนา. ความว่า
อันตนยังมิได้ บ้าง.

บพว่า **อสุจฺจิกเต** ได้แก่ ที่ตนยังมิได้แทงตลอด หรือยังมิได้ทำ
ให้ประจักษ์ ด้วยอำนาจการพิจารณา.

บพว่า **อธิมานเน** ได้แก่ ด้วยความสำคัญว่าตนได้บรรลุ. อธิบายว่า
ด้วยความสำคัญที่เกิดขึ้นอย่างนี้ว่า เราได้บรรลุแล้ว อีกอย่างหนึ่ง ความว่า
ด้วยความถือตัวยิ่ง คือ ด้วยมานะที่แข็งกระด้าง.

สองบพว่า **อญฺญํ พฺยากริสุ** ความว่า ได้พยากรณ์พระอรหัตผล
คือ ได้บอกแก่ภิกษุทั้งหลายว่า อวฺโส! พวกเราได้บรรลุพระอรหัตผลแล้ว
กิจที่ควรทำ พวกเราได้ทำเสร็จแล้ว. เพราะยังละกิเลสไม่ได้ด้วยมรรค จิต
ของเธอเหล่านั้น ผู้ข่มกิเลสไว้ได้ ด้วยอำนาจสมณะและวิปัสสนาอย่างเดียว
โดยสมัยต่อมา คือ ในเวลาประกอบพร้อมด้วยปัจจัยเห็นปานนั้น ย่อมโน้มไป
เพื่อความกำหนดบ้าง อธิบายว่า ย่อมโน้มไปเพื่อต้องการความกำหนด. ใน
บททั้งหลายนอกนี้ ก็นัยนี้.

ข้อว่า **ตญฺช โข เอตํ อพฺโพหาริกํ** มีความว่า ก็แล การ
พยากรณ์ พระอรหัตต์นั้น ของเธอเหล่านั้น เป็นอพโพหาริกยังไม่ถึงโหวหา
ในการเป็นเหตุให้บัญญัติอาบัติ, อธิบายว่า ยังไม่เป็นองค์แห่งอาบัติ.

ถามว่า ก็ ความสำคัญว่าได้บรรลุนี้ ย่อมเกิดขึ้นแก่ใคร ? ไม่เกิด
ขึ้นแก่ใคร ?

แก้วว่า ย่อมไม่เกิดขึ้นแก่พระอริยสาวกก่อน. จริงอยู่ พระอริยสาวกนั้น มีโสมนัสเกิดขึ้นแล้วด้วยญาณเป็นเครื่องพิจารณา มรรค ผล นิพพาน กิเลสที่ละได้แล้ว และกิเลสที่ยังเหลือ เป็นผู้ไม่มีความสงสัยในการแทงตลอดอริยคุณ ; เพราะเหตุนั้น มานะ (ความถือตัว) จึงไม่เกิดขึ้นแก่พระอริยสาวกทั้งหลาย มีพระโสดาบันเป็นต้น ด้วยอำนาจความถือว่า เราเป็นพระสกทาคามีเป็นต้น. และไม่เกิดขึ้นแม้แก่บุคคลผู้มีศีล. เพราะว่า บุคคลผู้มีศีลนั้น เป็นผู้หมดความหวังในการบรรลุ อริยคุณทีเดียว. ทั้งไม่เกิดขึ้นแม้แก่ผู้มีศีล ซึ่งสละกรรมฐานเสีย แล้วตามประกอบเหตุแห่งความเกียจคร้าน มีความเป็นผู้ยินดีในความหลับนอนเป็นต้น. แต่จะเกิดขึ้นแก่ท่านผู้เริ่มเจริญวิปัสสนา มีศีลบริสุทธิ์ดี ไม่ประมาทในกรรมฐาน ข้ามพ้นความสงสัยแล้ว เพราะกำหนดนามรูป จับปัจจัยได้ ยกไตรลักษณ์ขึ้นพิจารณาสังขารทั้งหลายอยู่. และความสำคัญว่าได้บรรลุเกิดขึ้นแล้ว ย่อมพักบุคคล ผู้ได้สมณะล้วน ๆ หรือผู้ได้วิปัสสนาล้วน ๆ เสียในกลางคัน. จริงอยู่ บุคคลนั้น เมื่อไม่เห็นความฟุ้งขึ้นแห่งกิเลสตลอด ๑๐ ปีบ้าง ๒๐ ปีบ้าง ๓๐ ปีบ้าง ย่อมเข้าใจว่า เราเป็นพระโสดาบัน หรือว่า เราเป็นพระสกทาคามี หรือว่า เราเป็นพระอนาคามี. แต่ความสำคัญว่าได้บรรลุนั้น ย่อมตั้งบุคคลผู้ได้ทั้งสมณะ และวิปัสสนาไว้ในพระอรหัตผลทีเดียว. จริงอยู่ บุคคลนั้นข่มกิเลสทั้งหลายได้ด้วยกำลังสมาธิ กำหนดสังขารทั้งหลายได้ดีด้วยกำลังวิปัสสนา; เพราะฉะนั้น กิเลสทั้งหลายจึงไม่ฟุ้งขึ้นตลอด ๖๐ ปีบ้าง ๘๐ ปีบ้าง ๑๐๐ ปีบ้าง, ความเที่ยวไปแห่งจิต เป็นเหมือนของพระชีนาสพจะนั้น. บุคคลนั้น เมื่อไม่เห็น ความฟุ้งขึ้นแห่งกิเลสตลอดราตรีนานด้วยอาการอย่างนั้น ไม่หยุดในกลางคันเลย จึงสำคัญว่า เราเป็นพระอรหันต์ ฉะนี้แล.

บทว่า อนภิขาน ได้แก่ ไม่รู้เฉพาะ. ก็เพราะเหตุที่ภิกษุนี้ ไม่รู้จริง กล่าวอวดอยู่, อุตริมนุสสรณนั้น ไม่เกิดขึ้นในสันดานของเธอ ทั้งเธอก็มิได้ทำให้แจ้งด้วยญาณ จึงชื่อว่าไม่มีจริง; เพราะฉะนั้น ในวาระแจกบทว่า อนภิขาน นั้น ท่านพระอุบาลีกล่าวว่า (อุตริมนุสสรณ) ไม่มีจริง ไม่เป็นจริงหาไม่ได้แล้ว จึงกล่าวว่า (ภิกษุ) ไม่รู้อยู่ ดังนี้.

บทว่า อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ แปลว่า ธรรมของมนุษย์ผู้ขุดยั้งคือ ท่านผู้ได้ฌาน และพระอริยเจ้าทั้งหลาย.

บทว่า อตฺตูปนายิกํ มีอรรถวิเคราะห์ว่า ภิกษุข่มน้อมอุตริมนุสสรณนั้นเข้ามาในตน หรือว่า ข่มน้อมตนเข้าไปในอุตริมนุสสรณนั้น ; เพราะเหตุนี้ อุตริมนุสสรณนั้นจึงชื่อว่า อตฺตูปนายิกะ. (ภิกษुकกล่าวอวด) อุตริมนุสสรณนั้น เป็นที่น้อมเข้ามาในตน หรือว่าเป็นที่น้อมตนเข้าไปหา. เชื่อมความว่า ภิกษุทำอย่างนี้กล่าวอวด แต่ในวาระแจกบท เพราะเหตุที่ท่านพระอุบาลีกล่าวธรรมหลายประการ มีฌานเป็นต้นไว้ อย่างนี้ว่า ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ ญาณทัสสนะ ฯลฯ (การยังมรรคให้เจริญ การทำให้แจ้งซึ่งผล การละกิเลส ความที่จิตปราศจากนิर्वรณ) ความยินดียิ่งในเรือนว่างเปล่า ชื่อว่าอุตริมนุสสรณ. ดังนี้; เพราะฉะนั้น เมื่อท่านจะแสดงเวลาที่ อุตริมนุสสรณนั้น เป็นธรรมที่น้อมเข้ามาในตน ด้วยอำนาจแห่งธรรมเหล่านั้นทั้งหมด จึงได้กระทำนิเทศเป็นพหูจนะว่า ภิกษุข่มน้อมกุศลธรรมเหล่านั้นมาในตน, ก็ดี. ในบรรดาการน้อม ๒ อย่างนั้น เมื่อภิกษุอวดว่า ธรรมเหล่านี้ ข่มปรากฏในข้าพเจ้า ฟังทราบว่าเป็น น้อม (ธรรมเหล่านั้น) เข้ามาในตน. เมื่ออวดว่า ข้าพเจ้า ข่มปรากฏในธรรมเหล่านี้ ฟังทราบว่าเป็น น้อมตนเข้าไปในธรรมเหล่านั้น.

พึงทราบความเชื่อมอรรถแห่งบทในคำว่า อลมริยญาณทสฺสนํ นี้
อย่างนี้ คือ ปัญญาทั้งที่เป็นโลกิยะและโลกุตระ ชื่อว่า ญาณ เพราะอรรถ
ว่ารู้, ชื่อว่า ทสฺสนะ เพราะอรรถว่า เห็น เพราะกระทำซึ่งธรรมให้เป็นประจักษ์
เห็นด้วยจักขุ; เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าญาณทสฺสนะ. ญาณทสฺสนะ อย่างประเสริฐ
คือ อย่างบริสุทธิ์อย่างสูงสุด; เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า อริยญาณทสฺสนะ.
ญาณทสฺสนะอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ คือ แก่ล้าวกล้า สามารถกำจัดกิเลส
มีอยู่ในอุตริมนุสสรรมต่างประเภท มีฉานเป็นต้นนี้ หรือว่าญาณทสฺสนะอย่าง
ประเสริฐ อย่างสามารถ เป็นของแห่งอุตริมนุสสรรมนั้น; เพราะเหตุนี้
อุตริมนุสสรรมนั้น จึงชื่อว่า มีความรู้เห็นอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ. ภิกษุ
ไม่รู้จริง กล่าวอวดอุตริมนุสสรรม อันมีความรู้เห็นอย่างประเสริฐ อย่าง
สามารถนั้น.

ในบทภาษานั้น อุตริมนุสสรรมนั้น ท่านเรียกว่า อลมริยญาณ-
ทสฺสนา ด้วยญาณทสฺสนะใด, เพื่อแสดงญาณทสฺสนะนั้นนั้นแล ท่านพระ
อุบาลีจึงกล่าวบทาภาษะ ด้วยวิชาเป็นใหญ่ว่า ญาณ นั้น ได้แก่ วิชา๑.
ทสฺสนะ นั้น คือ ญาณอันใด ทสฺสนะก็อันนั้น ทสฺสนะอันใด ญาณก็อัน
นั้น. แต่ในบทว่า ฅาณํ นี้ ปัญญาแม้ทั้งหมดที่เป็นมหัคคตและโลกุตระ พึง
ทราบว่าเป็น ญาณ.

บทว่า สมฺมทาจรเยย ความว่า พึงอวดอุตริมนุสสรรม มีประการ
ดังกล่าวแล้ว ทำให้น้อมเข้ามาในตน. ส่วนบทว่า อิตฺถิยา วา เป็นต้น ซึ่ง
ถึงบุคคลที่ภิกษุจะพึงอวด. จริงอยู่เมื่ออวดอุตริมนุสสรรมแก่บุคคลเหล่านี้ ย่อม
เป็นอันอวด. เมื่ออวดแก่เทวดา มาร พรหมหรือแม่แก่เปรต ยักษ์ และ
สัตว์ดิรัจฉาน หาเป็นอันอวดไม่ แล.

คำว่า อิติ ขานามิ อิติ ปสฺสามิ นี้ แสดงอาการอวด. แต่ใน
บทภาชนะแห่งบทว่า อิติ ขานามิ อิติ ปสฺสามิ นั้น คำว่าข้าพเจ้ารู้
ธรรมเหล่านี้ ข้าพเจ้าเห็นธรรมเหล่านี้ นี้ แสดงถึงความเป็นไปแห่งความรู้
และความเห็น ในธรรมมีฉานเป็นต้นเหล่านั้น. คำว่า และธรรมเหล่านี้ มี
แก่ข้าพเจ้า เป็นต้น แสดงความน้อมเข้ามาในตน.

คำว่า โดยสมัยอื่นแต่สมัยนั้น นี้ แสดงถึงสมัยที่ปฏิญญาว่าเป็นอาบัติ.
แต่ภิกษุนี้ต้องปาราชิกในขณะที่อวดทีเดียว. และเธอต้องอาบัติแล้ว ถูกภิกษุ
อื่นโจทก์ตาม ไม่ถูกโจทก์ตาม ย่อมปฏิญญา; เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า
เธออันผู้ใดผู้หนึ่ง เชื่อก็ตาม ไม่เชื่อก็ตาม.

[เหตุที่ให้เชื่อถือมีฐานะ ๖ อย่าง]

บรรดาความเชื่อ และไม่เชื่อ นั้น ในความเชื่อ พึงทราบวินิจฉัยก่อน
คือ :-

๑. ข้อว่า ท่านได้บรรลุอะไร. ? คือ เป็นคำถามถึงธรรมที่ได้บรรลุ.
มีคำอธิบายว่า บรรดาคุณธรรมมีฉานและวิโมกข์เป็นต้น หรือบรรดามรรค
มีโศคาปัตติมรรคเป็นต้น ท่านได้บรรลุอะไร ?

๒. ข้อว่า ท่านได้บรรลุด้วยวิธีอะไร ? คือ เป็นคำถามถึงอุบาย.
ความจริงในข้อนี้ มีอธิบายดังต่อไปนี้ คือ ท่านทำอนิจจลักษณะให้เป็นธุระ
แล้วจึงได้บรรลุ ? หรือท่านทำบรรดาทุกขลักษณะและอนัตตลักษณะ อย่างไร
อย่างหนึ่งให้เป็นธุระแล้ว จึงได้บรรลุ ? ท่านตั้งมั่นแล้วด้วยอำนาจสมาธิ หรือ
ตั้งมั่นแล้วด้วยอำนาจวิปัสสนาจึงได้บรรลุ ? อนึ่ง ท่านตั้งมั่นแล้วในรูปธรรม
หรือตั้งมั่นแล้วในรูปธรรม จึงได้บรรลุ ? ท่านตั้งมั่นแล้วในกายเป็นภายใน
หรือตั้งมั่นแล้วในกายเป็นภายนอก จึงได้บรรลุ. ?

๓. ข้อว่า ท่านได้บรรลุเมื่อไร ? คือ เป็นคำถามถึงกาล. มีคำอธิบายว่า ในบรรดากาลเช้าและเที่ยงเป็นต้น กาลใดกาลหนึ่ง ?.

๔. ข้อว่า ท่านได้บรรลุที่ไหน ? คือ เป็นคำถามถึงโอกาส. มีคำอธิบายว่า ในโอกาสไหน? คือในที่พักกลางคืน ในที่พักกลางวัน ที่โคนต้นไม้ ที่มณฑป หรือในวิหารหลังไหน ?

๕. ข้อว่า ท่านละกิเลสเหล่าไหนได้ ? คือ เป็นคำถามถึงกิเลสที่ละได้แล้ว. มีคำอธิบายว่า กิเลสทั้งหลายที่มรรคจำพวกไหนฆ่าท่านละได้แล้ว.

๖. ข้อว่า ท่านได้ธรรมเหล่าไหน ? คือ เป็นคำถามถึงธรรมที่ได้แล้ว. มีคำอธิบายว่า บรรดาธรรมมีปฐมมรรคเป็นต้น ท่านได้ธรรมเหล่าไหน ?.

[อธิบายฐานะ ๖ อย่าง]

เพราะฉะนั้น ในบัดนี้ ถ้าแม้ภิกษุรูปใดๆ พึงพยากรณ์การบรรลุอุตรินุสธรรม, เธออันใครๆ ไม่ควรสักการะ ด้วยคำพยากรณ์มีประมาณเพียงเท่านี้ก่อน. แต่เธอควรถูกทักท้วง เพื่อสอบสวนให้ขาวสะอาด ในฐานะทั้ง ๖ เหล่านี้ว่า ท่านได้บรรลุอะไร ? คือ ว่าท่านได้บรรลุฌาน หรือได้บรรลุบรรดาวิโมกข์ เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่งหรือ ? จริงอยู่ ธรรมที่บุคคลใด ได้บรรลุแล้ว ย่อมเป็นของปรากฏแก่บุคคลนั้น. ถ้าเธอกล่าวว่า ข้าพเจ้าได้บรรลุธรรมชื่อนี้ ลำดับนั้น ควรสอบถามเธอว่า ท่านได้บรรลุด้วยวิธีไร ? คือ ควรซักถามว่า ท่านทำอะไร ในบรรดาไตรลักษณ์ มีอนิจจลักษณะเป็นต้น ให้เป็นธุระ หรือตั้งมั่นอยู่ด้วยหัวข้ออะไร ในบรรดาอารมณ์ ๓๘ อย่าง หรือในบรรดาธรรมอันต่างด้วยรูปธรรม อรูปธรรม กายเป็นภายใน และกายเป็นภายนอกเป็นต้น จึงได้บรรลุ ? แท้จริงความตั้งมั่นใดของบุคคลใดมี ความตั้ง

มันนั้นยอมปรากฏกับบุคคลนั้น. ถ้าภิกษุกล่าวว่า ความตั้งมั่นชื่อนี้ของข้าพเจ้ามีอยู่, ข้าพเจ้าได้บรรลุด้วยวิธีอย่างนี้ ดังนี้, ลำดับนั้น ควรสอบถามเธอว่า ท่านได้บรรลุเมื่อไร ? คือ ควรซักถามเธอว่า ท่านได้บรรลุในเวลาเช้าหรือในบรรดาเวลาที่ยังเป็นต้น เวลาใดเวลาหนึ่งหรือ ? ความจริง กาลที่ตนได้บรรลุ ย่อมเป็นของปรากฏแก่ชนทุกจำพวก. ถ้าภิกษุกล่าวว่า ข้าพเจ้าได้บรรลุในกาลชื่อนั้น, ลำดับนั้น ควรสอบถามเธอว่า ท่านได้บรรลุที่ไหน ? คือ ควรซักถามเธอว่า ท่านได้บรรลุในที่พักกลางวัน หรือในบรรดาที่พักกลางคืนเป็นต้น โอกาสใดโอกาสหนึ่งหรือ ? ความจริง โอกาสที่ตนได้บรรลุ ย่อมปรากฏแก่ชนทุกจำพวก. ถ้าภิกษุกล่าวว่า ข้าพเจ้าได้บรรลุในโอกาสชื่อนั้น, ลำดับนั้น ควรสอบถามเธอว่า ท่านละกิเลสเหล่าไหนได้ คือควรซักถามเธอว่า กิเลสทั้งหลาย ที่ปฐมมรรคพึงฆ่า หรือที่ทุติยมรรคเป็นต้นพึงฆ่า ท่านละได้แล้ว ? ความจริง กิเลสอันมรรคที่ตนได้บรรลุละได้แล้ว ย่อมปรากฏแก่ชนทุกจำพวก. ถ้าภิกษุกล่าวว่า กิเลสชื่อเหล่านี้ ข้าพเจ้าละได้แล้ว, ลำดับนั้น ควรสอบถามเธอว่า ท่านได้ธรรมเหล่าไหน ? คือ ควรซักถามเธอว่า ท่านได้โศคาปตติมรรค หรือได้บรรดามรรคมีสกทาคามีมรรคเป็นต้น อย่างไรหรือ ? ความจริง ธรรมที่ตนได้บรรลุแล้ว ย่อมปรากฏแก่ชนทุกจำพวก. ถ้าภิกษุกล่าวว่า ข้าพเจ้าได้ธรรมชื่อเหล่านี้, ไม่ควรเชื่อถ้อยคำพูดของเธอ แม้ด้วยคำพยากรณ์ มีประมาณเพียงเท่านี้. จริงอยู่ ภิกษุทั้งหลาย ผู้พหุสูต เป็นผู้ฉลาดในการเรียนและการสอบถามย่อมสามารถสอบสวนฐานะทั้ง ๖ เหล่านี้ ให้ขาวสะอาดได้.

[เรื่องสอบสวนอุปนิสัยของภิกษุผู้อ้างตนว่าได้บรรลุธรรม]

ส่วนอาคมณปฏิบัติ (ข้อปฏิบัติเป็นเหตุมาแห่งมรรค) ของภิกษุนี้
ควรสอบสวนให้ขาวสะอาด. ถ้าอาคมณปฏิบัติ ไม่บริสุทธิ์ ภิกษุทั้งหลาย
ควรกล่าวว่า ขึ้นชื่อว่า โลกุตระธรรม ท่านจะไม่ได้ด้วยปฏิบัติ แล้วนำเธอ
ออกไปเสีย. แต่อาคมณปฏิบัติของภิกษุนั้นบริสุทธิ์ ถ้าภิกษุ* นั้นปรากฏใน
ปฏิปทานั้นว่า เป็นผู้ไม่ประมาทในไตรสิกขา ทั้งหมั่นประกอบธรรมเป็นเครื่อง
ตั้งอยู่ ตลอดราตรีนาน ไม่ขี้อายอยู่ในปัจจัยทั้ง ๔ อยู่ ด้วยใจเสมอด้วยฝ่ามือ
ในอากาศคำพยากรณ์ของภิกษุนั้น ย่อมเทียบเคียงกับข้อปฏิบัติได้ คือ เป็นเช่น
กับพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า น้ำแม่น้ำคงคากับน้ำแม่น้ำยมุนา เทียบเคียงกัน
ได้ เข้ากันได้ ชื่อแม่น้ำโคธ, ปฏิปทาที่ให้ถึงพระนิพพาน อันพระผู้มีพระ
ภาคเจ้านั้น ทรงบัญญัติดีแล้ว แก่สาวกทั้งหลาย ก็ฉันนั้นเหมือนกัน, ทั้งพระ
นิพพานและปฏิบัติเทียบเคียงกันได้. อีกอย่างหนึ่งแล สักการะอันใคร ๆ ไม่
ควรทำ แม้ด้วยคำพยากรณ์มีประมาณเพียงเท่านี้. เพราะเหตุไร? เพราะว่า
แม้ภิกษุผู้เป็นปุถุชนบางรูป ก็มีปฏิบัติเป็นเหมือนข้อปฏิบัติของพระชินาสพ.
เพราะฉะนั้น ภิกษุรูปนั้น อันใครๆ พึงทำให้หวาดสะดุ้งได้ด้วยอุบายนั้น ๆ.
ธรรมดาพระชินาสพ แม้เมื่ออสณินาค ฝ่าลงมาบนกระหม่อม ก็หามีความกลัว
ความหวาดสะดุ้ง หรือขนพองสยองเกล้าไม่. ถ้าความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้ง
ก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี เกิดขึ้นแก่ภิกษุนั้น, เธออันภิกษุทั้งหลาย พึงกล่าว
เตือนว่า ท่านไม่ใช่เป็นพระอรหันต์ แล้วพึงนำออกไปเสีย. แต่ถ้าภิกษุนั้น
เป็นผู้ไม่กลัว เป็นผู้ไม่หวาดเสียว เป็นผู้ไม่สะดุ้ง ย่อมนั่งนิ่ง เหมือนราชสีห์
ฉะนั้น, ภิกษุนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีการพยากรณ์อย่างสมบูรณ์ ย่อมควรรับสักการะ
ที่พระราชาและราชมหาอำมาตย์เป็นต้น ส่งไปถวายโดยรอบ ฉะนั้นแล.

* แปลตามสารัตถะที่ปิ ๒/๔๔๑.

บทว่า ปาปิจฺโธ ได้แก่ ภิกษุผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้ปรารถนา
ลามก ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ โดยนัยเป็นต้นว่า ภิกษุบางรูปในศาสนานี้
เป็นผู้ทุศีลแล ย่อมปรารถนาว่า ขอชนจงรู้เราว่า เป็นผู้ผู้มีศีล^๑ ดังนี้.

บทว่า อิจฺฉาปกโต ได้แก่ ภิกษุผู้เป็นปาราชิก ถูกความปรารถนา
ลามกนั้นครอบงำ คือข้ายี่.

บทว่า วิสฺสุทฺธาเปกฺโข ได้แก่ ผู้มุ่ง คือต้องการ ปรารถนาความ
บริสุทธิ์เพื่อตน. จริงอยู่ เพราะเหตุที่ภิกษุนี้ ต้องปาราชิกแล้ว ; ฉะนั้นเธอ
ยังดำรงอยู่ในความเป็นภิกษุ เป็นผู้ไม่ควร เพื่อบรรลुकุณธรรมมีฉานเป็นต้น.
แท้จริง ความเป็นภิกษุของเธอ ย่อมเป็นอันตรายต่อสวรรค์ด้วย เป็นอันตราย
ต่อมรรคด้วย. สมจริงดังพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ว่า คุณเครื่อง
เป็นสมณะ ที่บุคคลอุปคัลลามาไม่ดี ย่อมหลุดคร่าเขาไปในนรก.^๒ แม้พระดำรัส
อื่นอีกก็ตรัสว่า เพราะว่า สมณธรรมเครื่องละเว้นที่ย่อหย่อน ยิ่งเกลี้ยขลุกลง^๓
ดังนี้ ความเป็นภิกษุของเธอ ย่อมชื่อว่า เป็นของไม่บริสุทธิ์ ฉะนั้นแล.

อนึ่ง ภิกษุผู้ต้องปาราชิกนั้น (ละภิกษุภาวะ) เป็นคฤหัสถ์ หรือเป็น
อุบาสก เป็นอารามิกะ หรือเป็นสามเณร ย่อมเป็นผู้ควร เพื่อยังทางสวรรค์
ให้สำเร็จ ด้วยคุณธรรมทั้งหลาย มี ทาน สรณะ ศีล และสังวรเป็นต้น หรือ
ยังทางพระนิพพานให้สำเร็จ ด้วยคุณธรรมทั้งหลาย มีฉานและวิโมกข์เป็นต้น;
เพราะเหตุนี้ ความเป็นคฤหัสถ์เป็นต้นของเธอ จึงชื่อว่าเป็นความบริสุทธิ์.
เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสเรียกเธอว่า ผู้มุ่งความบริสุทธิ์
เพราะเพ่งถึงความบริสุทธิ์นั้น. ก็ด้วยเหตุนี้ฉะนั้นแล ในบทภาษณะแห่งบทว่า
วิสฺสุทฺธาเปกฺโข นั้น ท่านพระอุบาลีเถระ จึงกล่าวคำเป็นต้นว่า ประสงค์จะ
เป็นคฤหัสถ์.

๑. อภิ. วิ. ๓๕/๔๓๓. ๒ - ๓. พุ. ธ. ๒๕/๖๕.

สองบทว่า เอว วเทยฺย แปลว่า ฟังกล่าวอย่างนี้. ถามว่า ฟังกล่าวอย่างไร? แก้วว่า ฟังกล่าวว่า เนะท่าน! ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ารู้ไม่เห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่าเห็น. ส่วนในบทภาชนะ ท่านพระอุบาลีเถระมิได้ยกบทว่า เอว วเทยฺย นี้ขึ้นเลย ได้กล่าวคำเป็นต้นว่า ข้าพเจ้าไม่รู้ธรรมเหล่านั้น ดังนี้ เพื่อแสดงอาการที่ภิกษุผู้กล่าวเป็นเหตุให้ท่านเรียกชื่อว่า ย่อมกล่าวว่า เนะท่าน! ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ารู้ ไม่เห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่าเห็น

ชื่อว่า ตุจฺฉิ มุสา วิลปี มีคำอธิบายว่า ข้าพเจ้าได้พูด ก็ได้กล่าวพล่อยๆ โดยเว้นจากประโยชน์แห่งคำพูด เป็นเท็จเปล่าๆ โดยความประสงค์จะลวง. ส่วนในบทภาชนะ แห่งบทนั้น ท่านพระอุบาลีเถระ กล่าวคำเป็นต้น ไว้ว่า ข้าพเจ้าพูดพล่อยๆ ดังใน ก็เพื่อแสดงเพียงเนื้อความ ด้วยบทและพยัญชนะอย่างอื่น.

สองบทว่า ปุริเม อุปาทาย ความว่า เทียบบุคคลผู้ต้องปาราชิกทั้ง ๓ ก่อนๆ. คำที่เหลือ ชื่อว่าปรากฏชัดแล้วแล เพราะมีนัยดังกล่าวแล้วในเบื้องต้น และเพราะมีเนื้อความชัดเจน ฉะนั้นแล.

[อธิบายบทภาชนีย]

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงจำแนกสิกขาบทที่ทรงอุเทศไว้ตามลำดับบทอย่างนั้นแล้ว บัดนี้ มีพระประสงค์จะทรงตั้งบทภาชนียนั้นแลในฐานะเป็นมคติกากอีก แล้วแสดงอุตริมนุสกรรมโดยพิสดาร แสดงประเภทอาบัติ เพื่อถือเอาใจความโดยอาการทั้งปวง จึงตรัสคำว่า ฌานนั้น ได้แก่ ปฐมฌาน ทุคฺคฌาน เป็นอาทิ เพราะเหตุว่า ในบทภาชนียในหนหลัง ได้ทรงแสดงอุตริมนุสกรรมไว้แต่โดยย่ออย่างนี้ว่า ฌานวิโมกข์ สมาธิสมาบัติ ญาณทัสสนะ ฯลฯ ความ

ยินดีเฉพาะในสุญญาคาร ไม่ได้ทรงยกอาบัติเป็นแบบไว้โดยพิสดาร. และเมื่อแสดงเนื้อความไว้แต่โดยย่อแล้ว ผู้ศึกษาทั้งหลายไม่อาจถือเอาใจความได้โดยถ่องแท้.

ในคำว่า **ปฐมขุณาน** เป็นต้นนั้น มีวินัยดังนี้:- อปัมัญญา-
ณาน มีเมตตาณเป็นต้นก็ดี อสุกณเป็นต้นก็ดี อานาปานัสสติสมาธิณ
ก็ดี โลภียณก็ดี โลกุตรณก็ดี สงเคราะห์เข้าด้วยปฐมณเป็นต้น นั้นแล :
เพราะเหตุนี้ เมื่อภิกษุอวดว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมณแล้วก็ดี ..ข้าพเจ้าเข้า
จตุตถณแล้วก็ดี อวดว่าข้าพเจ้าเข้าเมตตาณก็ดี ... ข้าพเจ้าเข้าอุเบกขา
ณก็ดี ข้าพเจ้าเข้าอสุกณแล้วก็ดี ข้าพเจ้าเข้าอานาปานัสสติสมาธิณ
แล้วก็ดี ข้าพเจ้าเข้าโลภียณแล้ว ก็ดี ข้าพเจ้าเข้าโลกุตรณแล้วก็ดี พึง
ทราบว่าเป็นปาราชิกทั้งนั้น.

อริยมรรค ที่พ้นด้วยดี หรือที่พ้นจากกิเลสมีอย่างต่าง ๆ เพราะฉะนั้น
อริยมรรคนี้ จึงชื่อว่าวิโมกข์. ก็แล วิโมกข์นี้ ท่านเรียกว่า สุญญต
วิโมกข์ เพราะเปลื้องจากราคะ โทสะ และโมหะ, ท่านเรียกว่า อนิมิตตวิโมกข์
เพราะไม่มีนิมิตด้วยนิมิต คือ ราคะ โทสะ และโมหะ, ท่านเรียกว่า อปั-
ณิตวิโมกข์ เพราะไม่มีที่ตั้ง คือ ราคะ โทสะ และโมหะ. ธรรมชาติที่ชื่อว่า
สมาธิ เพราะอรรถว่า ตั้งจิตไว้เสมอ คือ ตั้งจิตไว้ในอารมณ์. ที่ชื่อว่า
สมาบัติ เพราะเป็นธรรมชาติ ที่พระอริยเจ้าทั้งหลายพึงเข้า. บทที่เหลือใน
คำเหล่านี้ มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล. ก็อริยมรรคเทียว พระผู้มีพระภาคเจ้า
ตรัสไว้ในติกะเหล่านั้น ด้วยหมวด ๓ แห่งวิโมกข์ และด้วยหมวด ๓ แห่งสมาธิ-
ผลสมาบัติ ตรัสไว้ด้วยหมวด ๓ แห่งสมาบัติ. ในบทเหล่านั้น ภิกษุถือเอา
บทอันใดอันหนึ่งเพียงบทเดียว กล่าวว่า ข้าพเจ้า มีปกติได้ธรรมนี้ ย่อมเป็น
ปาราชิกแท้.

ที่ชื่อว่า วิชา๓ ได้แก่ บุปเพนิวาสานุสสติ ทิพยจักขุ อาสวักขย-
ญาณแล. ในวิชา๓ นั้น เมื่อภิกษุถือเอาชื่อแม่แห่งวิชาอันหนึ่งชื่อว่า-
ข้าพเจ้า มีปกติได้วิชานี้ ย่อมเป็นปาราชิกแท้. แต่ในสังเขปอรรถกถา
ท่านกล่าวว่า เมื่อภิกษุกล่าวว่า ข้าพเจ้ามีปกติได้วิชาทั้งหลาย ดังนี้ก็ดี
กล่าวว่า ข้าพเจ้า มีปกติได้วิชา๓ ดังนี้ก็ดี ย่อมเป็นปาราชิกเหมือนกัน.
มรรคภาวนา ได้กล่าวแล้วในบทภาวนะ. โภธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ที่
สัมปยุตด้วยมรรค เป็นโลกุตระแท้ ท่านประสงค์เอาในบทว่า มรรคภาวนา
นี้ เพราะเหตุนั้น ในมหาอรรถกถา ท่านจึงกล่าวว่า เป็นปาราชิกแก่ภิกษุ
ผู้กล่าวว่า ข้าพเจ้ามีปกติได้สติปัฏฐานที่เป็นโลกุตระ ข้าพเจ้า มีปกติได้
สัมมปธาน... อิทธิบาท... อินทรีย์... พละ... โพชฌงค์... อริยมรรค
มีองค์ ๘ ที่เป็นโลกุตระ.

ส่วนในมหาปัจจุรีเป็นต้น ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุกล่าวด้วยอำนาจ
ส่วนอันหนึ่งๆ อย่างนั้นว่า ข้าพเจ้า เป็นผู้ที่มีปกติได้สติปัฏฐาน ดังนี้ก็ดี ด้วย
อำนาจธรรมอย่างหนึ่งๆ ในส่วนเหล่านั้น อย่างนี้ว่า ข้าพเจ้า เป็นผู้ที่มีปกติ
ได้กายนุสัสสนาสติปัฏฐาน ดังนี้ก็ดี เป็นปาราชิกเหมือนกัน. แม้คำที่ท่าน
กล่าวไว้ในมหาปัจจุรี เป็นต้นนั้น ย่อมสมกัน. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุ
ที่ท่านกล่าวหมายเอาสติปัฏฐาน ที่เกิดขึ้นในขณะแห่งมรรคเหมือนกัน. แม้ใน
การทำให้แจ้งซึ่งผล ก็พึงทราบว่าเป็นปาราชิก ด้วยอำนาจแห่งผลอันหนึ่งๆ.
เฉพาะความละกิเลส พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสในหมวด ๓ มีคำว่า รากสุต
ปหาน์ เป็นต้น. ก็การละกิเลสนั้น เว้นมรรคเสียแล้ว ย่อมไม่มี, จริงอยู่ การละ
รากะ และโทสะ ย่อมมีด้วยมรรคที่ ๑, การละโมหะ ย่อมมีด้วยมรรคที่ ๔ ;
เพราะเหตุนี้ จึงเป็นปาราชิก แม้แก่ภิกษุผู้กล่าวคำเป็นต้นว่า รากะ ข้าพเจ้า

ละได้แล้ว. เฉพาะโลกุตรจิต กับสมาบัติ พระผู้มีพระภาคตรัสในหมวด ๓ มีคำว่า รากา จิตตํ วินีวรณตา เป็นอาทิ. เพราะเหตุนี้ แม้เมื่อภิกษุกล่าวคำเป็นต้นว่า จิตของข้าพเจ้า พราศออกจากรากะ. ก็เป็นปาราชิกเหมือนกัน. ส่วนในบทาชนะแห่งบทสุญญาการ ท่านไม่ประสงค์ปาราชิก ด้วยเพียงคำที่ไม่เนื่องด้วยฉนว่า ข้าพเจ้ายินดีเฉพาะในสุญญาการ ; เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวคำเป็นต้นไว้ว่า ข้าพเจ้า ยินดีเฉพาะในสุญญาการ ด้วยปฐมฉน. เพราะเหตุนี้ ภิกษุใด กล่าวเนื่องด้วยฉนว่า ข้าพเจ้า ยินดีเฉพาะในสุญญาการด้วยฉนชื่อนี้ ภิกษุนี้แหละ ฟังทราบว่าเป็นปาราชิก.

ก็ บรรดาวิชา ๘ ที่ตรัสไว้ในพระสูตรทั้งหลาย มีอัมพัฏฐสูตร เป็นต้น วิชา ๕ เหล่าใด ต่างโดยวิปัสสนาญาณ มโนมยิทธิ อิทริวิธี ทิพโสถ และเจโตปริยญาณ ไม่ได้มาแล้วในบทาชนะ แห่งบทว่า ฉณํ นี้. บรรดาวิชา ๕ เหล่านั้น เฉพาะวิปัสสนาอย่างเดียว ย่อมไม่เป็นวัตถุแห่งปาราชิก วิชาที่เหลือ ฟังทราบว่าเป็นวัตถุแห่งปาราชิก. เพราะเหตุนี้ เมื่อภิกษุกล่าวว่า ข้าพเจ้า เป็นผู้มืปกติได้วิปัสสนา ก็ดี ว่าข้าพเจ้าเป็นผู้มืปกติได้วิปัสสนาญาณ ก็ดี ยังไม่เป็นปาราชิก. แต่พระปุสสเทวเถระ กล่าวว่า วิชา ๔ แม้นอกจากนี้ ไม่สืบเนื่องด้วยญาณ ย่อมไม่เป็นวัตถุแห่งปาราชิก เพราะเหตุนี้ จึงไม่เป็นปาราชิกแม้แก่ภิกษุผู้กล่าวอยู่ว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มืปกติได้มโนมยิ, ข้าพเจ้าเป็นผู้มืปกติได้อิทริวิธี, ข้าพเจ้าเป็นผู้มืปกติได้ทิพโสถ ธาตุ, ข้าพเจ้าเป็นผู้มืปกติได้เจโตปริยาช. คำนั้น ถูกพวกอันเตวาสิกของ ท่านนั้นนั่นเอง คำนแล้วว่า ท่านอาจารย์ ไม่ใช่ผู้ชำนาญในอภิธรรม ย่อมไม่ทราบธรรมเป็นภูมิอื่น, ขึ้นชื่อว่าอภิญญามีจตุตถฉนเป็นบาท ทั้งเป็นมหัคคตธรรมด้วย ย่อมสำเร็จได้ด้วยฉนท่านั้น เพราะเหตุนี้ ภิกษุจะ

กล่าวว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มีปกติได้มโนมัย, หรือว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มีปกติได้มโนมยญาณ หรือจะกล่าวโดยประการตามที่ตนมุ่งจะกล่าวก็ตามที, เธอย่อมต้องปาราชิกเหมือนกัน. จริงอยู่ ในจุดตปาราชิกนี้พระนิพพานไม่ได้มาในพระบาลี แม้โดยแท้, ถึงกระนั้น เมื่อภิกษุกล่าวว่า พระนิพพาน ข้าพเจ้าบรรลุแล้ว หรือว่า พระนิพพาน ข้าพเจ้าทำให้แจ้งแล้ว ย่อมเป็นปาราชิกเหมือนกัน. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า พระนิพพานเป็นโลกุตระธรรม ซึ่งมีวิภูษะอันปลี่ยนออกแล้ว.

อนึ่ง แม้เมื่อภิกษุกล่าวว่า ข้าพเจ้าแทงตลอดสัจจะ ๔ (หรือว่า) สัจจะ ๔ อันข้าพเจ้าแทงตลอดแล้ว คงเป็นปาราชิกเหมือนกัน. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่าคำว่า แทงตลอดสัจจะ เป็นคำชักเรียกมรรค. อนึ่ง ท่านกล่าวไว้ในวิภังค์ว่า ปฏิสัมภิตา ๓ ย่อมเกิดขึ้นในจิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยญาณ ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง ย่อมเกิดขึ้นในจิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยญาณฝ่ายกิริยา ๔ ดวง, อตถปฏิสัมภิตา ย่อมเกิดขึ้นในจิตตูปบาทเหล่านี้ด้วย ย่อมเกิดขึ้นในมรรค ๔ ผล ๔ ด้วย* เพราะเหตุนี้ เมื่อภิกษุกล่าวคำว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มีปกติได้รัชมมปฏิสัมภิตา หรือว่า ข้าพเจ้า เป็นผู้มีปกติได้บรรลุตติปฏิสัมภิตา หรือว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มีปกติได้ปฏิภาณปฏิสัมภิตา หรือว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มีปกติได้โลกิยอตถปฏิสัมภิตา ดังนี้ ยังไม่เป็นปาราชิก. แม้เมื่อภิกษุกล่าวคำว่า ข้าพเจ้า เป็นผู้มีปกติได้ปฏิสัมภิตาทั้งหลาย อาบัติยังไม่ถึงที่สุดก่อน แต่เมื่อเธอกล่าวว่า ข้าพเจ้า เป็นผู้มีปกติได้โลกุตระอตถปฏิสัมภิตา ย่อมเป็นปาราชิก.

ส่วนในสังเขปอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อภิกษุกล่าวแม้ด้วยความไม่แปลกกันว่า ข้าพเจ้า เป็นผู้ได้รับบรรลุอตถปฏิสัมภิตา ก็เป็นปาราชิก. แม้ในกรุนที ท่านก็กล่าวว่า ย่อมไม่พ้น. แต่ในมหาอรรถกถาท่านกล่าวไว้ว่า

* อภิ. วิ. ๓๕/๔๑๔ - ๔๑๕.

ปาราชิก ย่อมไม่มีด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อาบัติยังไม่ถึงที่สุดด้วยเหตุเพียงเท่านี้, ใคร ๆ ไม่อาจทำอรรถกถาอื่นให้เป็นประมาณได้ เพราะท่านได้วิจารณ์ไว้แล้วว่า ภิกษุยังไม่ต้องปาราชิก ด้วยเหตุเพียงเท่านี้. แม้เมื่อภิกษุกล่าวว่า ข้าพเจ้าเข้านิโรธสมาบัติ หรือว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มีปกติได้นิโรธสมาบัตินั้น ก็ไม่เป็นปาราชิก. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า นิโรธสมาบัติไม่ใช่โลกียะ ทั้งไม่ใช่โลกุตระ ฉะนั้นแล.

ในมหาปัจฉริและสังเขปอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า ก็ถ้าบุคคลนั้นมี ความรำพึงอย่างนี้ว่า พระอนาคามี หรือพระชีนาสพ ย่อมเข้านิโรธได้, จึง พยากรณ์ด้วยทำไว้ในใจว่า ชนจักรู้เราว่าเป็นผู้ใดผู้หนึ่ง แห่งบรรดาพระ อนาคามี และพระชีนาสพเหล่านั้น. และเขาก็เข้าใจเธออย่างนั้น, เป็นปาราชิก. คำนั้น ควรพิจารณาเสียก่อน จึงถือเอา. แม้เมื่อภิกษุกล่าวว่า ในภพที่ล่วง ไปแล้ว คือ ในกาลแห่งพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ข้าพเจ้าเป็นพระโสดาบัน, ไม่เป็นปาราชิก, จริงอยู่ อาบัติยังไม่ถึงที่สุด เพราะเธออ้างถึงขั้นที่ล่วงไป แล้วแล

ส่วนในสังเขปอรรถกถา ท่านกล่าวไว้ว่า บางอาจารย์กล่าวว่า เมื่อ ภิกษุกล่าวว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มีปกติได้สมาบัติ ๘ ในอดีต; ไม่เป็นปาราชิก เพราะสมาบัติ ๘ ในอดีตเป็นกุศลธรรม, แต่เมื่อกล่าวว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้มีปกติ ได้สมาบัติ ๘ ในภพนี้ ดังนี้. ย่อมเป็นปาราชิก เพราะสมาบัติ ๘ ในภพนี้ เป็นอกุศลธรรม. แม้คำที่กล่าวไว้ในสังเขปอรรถกถานั้น ท่านก็ค้านไว้ในสังเขป อรรถกถานั้นนั่นเอง เมื่อภิกษุกล่าวหมายเอาอรรถภาพในอดีต ไม่เป็นปาราชิก ต่อเมื่อกล่าวหมายเอาอรรถภาพในปัจจุบันนั้นแหละ จึงเป็น.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงยังบทมัตถิกา ๑๐ มีฉานเป็นต้นให้ พิสดาร อย่างนี้แล้ว บัดนี้ ภิกษุผู้वादุดุตริมนุสสรธรรม ย่อมกล่าวสัมปชาน

มุสาวาทใด, เมื่อจะทรงแสดงองค์แห่งสัมปชานมุสาวาทนั้นแล้ว ผู้จกัรเปยยาล ด้วยอำนาจแห่งความพิสดารนั้นนั่นเอง และเพื่อแสดงอาการแห่งการอวด และ ประเภทแห่งอาบัติ จึงตรัสว่า ตีหากาเรหิ ดังนี้ เป็นอาทิ.

[กล่าวด้วยสุทธกัมมหาร]

ในคํานั้น มีวินัยจกัรดังต่อไปนี้:- มหาวาร ๓ คือ สุทธกัร
(วารกำหนดด้วยการอวดล้วน) ๑ วัตตูกามวาร (วารกำหนดด้วยภิกษุผู้ ประสงค์จะอวด) ๑ ปัจจยปฏิสังยุตตวาร (วารกำหนดด้วยการอวดอันเกี่ยว ด้วยปัจจย) ๑ บรรดา มหาวาร ๓ เหล่านั้น ในสุทธกัร ๖ บทเหล่านี้ คือ สมาปชชี สมาปชหามิ สมาปชโน ลาภิมุหิ วสุมุหิ สจุจกัต มยา ทรงประกอบบทอันหนึ่ง ๆ ๕ ครั้ง อย่างนี้ว่า ด้วยอาการ ๓ ด้วยอาการ ๔ ด้วยอาการ ๕ ด้วยอาการ ๖ ด้วยอาการ ๗ ในบทอันหนึ่ง ๆ ตั้งค่นแต่ ปฐมฉาน จนถึงบทว่า เปลื้องจิตจากโมหะ ตรัสชื่อว่า สุทธกัรน้อย. ลำดับนั้น เมื่อทรงตอบบทอันหนึ่ง ๆ กับด้วยปฐมฉาน อย่างนี้ว่า ซึ่งปฐมฉาน ซึ่ง ทุคคิฉาน ดังนี้ ทรงต่อทุก ๆ บท ตรัสชื่อว่า จกัรจกัร โดยอรรถอันพิสดาร นั้นเทียว. อธิบายว่า จกัรจกัรนั้น ตรัสว่าจกัรจกัร เพราะไม่ทรงนำมา ประกอบกับฉานมีปฐมฉานเป็นค่นอีก. ลำดับนั้น ทรงตอบบทอันหนึ่ง ๆ กับ ด้วยตุคคิฉาน อย่างนี้ว่า ซึ่งตุคคิฉาน ซึ่งคคิฉาน ดังนี้ แล้วทรงนำมา เชื่อมกับปฐมฉานอีก ตรัสชื่อว่าพัทธจกัร โดยอรรถอันพิสดารนั้นเทียว. ลำดับนั้น ทรงตอบบทอันหนึ่ง ๆ กับด้วยฉาน มีคคิฉานเป็นค่น อย่างเดียว กับตอบบทหนึ่ง ๆ กับตุคคิฉาน แล้วทรงนำมาเชื่อมกับฉานมีตุคคิฉานเป็นค่น อีก ตรัสพัทธจกัร ๒๕ แม้อัน โดยอรรถอันพิสดารนั้นเทียว ให้สำเร็จเป็น เอกมูลกน้อยแล้ว

อนึ่ง ปาฐะ พระองค์ก็ทรงแสดงไว้โดยสังเขป. ปาฐะนั้น อันนักศึกษา
ผู้ไม่หลงมกมาย ควรทราบโดยพิสดาร. แม้มูลกนัยเป็นต้น พระองค์ก็ตรัส
เหมือนเอกมูลกนัย แล้วได้ตรัสนัย ๔๓๕ นัย ซึ่งมีมลทุกอย่างเป็นที่สุด. คือ
อย่างไร ? คือ ตรัสทวิมูลกนัยไว้ ๒๕ ตรัสติมูลกนัยไว้ ๒๘ ตรัสจตุรมูลกนัย
ไว้ ๒๗. แม้ปัญจมูลกนัยเป็นต้น ผู้ศึกษาก็ควรลดลงอย่างละหนึ่งนัย แล้ว
ทราบจนกระทั่งถึงตมมูลกนัยอย่างนี้ แต่ในปาฐะ ท่านย่อแม้ชื่อของนัย
เหล่านั้น เข้าแล้ว แสดงเฉพาะถึงตมมูลกนัยอันเดียวว่า นี่เป็นมูลกนัยทั้งหมด
ก็เพราะภิกษุไม่ต้องบทสัจญญการเข้ากับฉาน, (อาบัติ) จึงไม่ถึงที่สุด. เหตุนี้
การประกอบความในบททั้งปวง มีบทว่าเปลื้องจิตจากโมหะเป็นที่สุด นั้นแล
พึงทราบทั่ว ท่านแสดงแล้ว เพราะไม่ต้องบทสัจญญการนั้น. ก็แล ใน
สุทธกัมมทวารตอนหนึ่งที่ท่านพระอุบาลีกล่าวไว้ ด้วยอำนาจการแสดงเนื้อความ
นี้ว่า เมื่อภิกษุต่อกดี ไม่ต่อกดี ซึ่งปฐมฉานเป็นต้น กับทุติยฉาน เป็นต้น
ตามลำดับก็ดี ผิดลำดับก็ดี อดอยู่ โดยนัยว่า เราเข้าแล้ว เป็นต้น อย่างนี้
ความพ้น ย่อมไม่มี ย่อมต้องปาราชิกแท้ทีเดียว นี่เป็นการพรรณนาเนื้อความ
โดยสังเขป.

บทว่า ตีหากาเรหิ คือ ด้วยเหตุ ๓ อย่าง อันเป็นองค์แห่ง
สัมปชานมุตสาวาท

คำว่า ปุพฺพเหตุส โหติ ความว่า ในส่วนเบื้องต้นทีเดียว บุคคลนั้น
ย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า เราจักกล่าวเท็จ.

คำว่า ฅนฺตเหตุส โหติ ความว่า บุคคลนั้น กำลังกล่าว ย่อมมี
ความรู้อย่างนี้ว่า เรา กำลังกล่าวเท็จ.

คำว่า ภณิตตฺส โหติ ความว่า เมื่อกล่าวคำเท็จแล้ว บุคคลนั้น
ย่อมมีความรู้อย่างนี้ว่า เรากล่าวคำเท็จแล้ว. อธิบายว่า เมื่อเรากล่าวคำที่ฟัง
กล่าวนั้นแล้ว ย่อมมีความรู้อย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง บทว่า ภณิตตฺส ความว่า ความรู้อย่างนั้น ย่อมมี
แก่บุคคลนั้น ผู้มีคำพูดอันพูดแล้ว คือ มีคำพูดสำเร็จแล้ว. ในองค์แห่ง
สัมปชานมุสาวาทนี้ ท่านแสดงอรรถไว้ดังนี้ว่า ภิกษุใด แม้ในเบื้องต้นก็รู้
อย่างนี้ แม้กำลังกล่าว ก็รู้อยู่, แม้ในภายหลัง ก็รู้ชื่อว่า เรากล่าวเท็จแล้ว
ภิกษุนั้น เมื่อกล่าวว่า เราเข้าปฐมฌาน ดังนี้ ย่อมต้องปาราชิก. แม้ท่าน
แสดงอรรถไว้แล้วก็จริง ถึงอย่างนั้น ในองค์แห่งสัมปชานมุสาวาทนี้ ยังมี
ความแปลกกัน ดังนี้ :-

มีคำถามก่อนว่า เบื้องต้นว่า เราจักพูดมุสา มีอยู่, ส่วนภายหลังว่า
เราจะพูดมุสาแล้ว ไม่มี, จริงอยู่ คนบางคนย่อมลืมคำพูดที่พอพูดออกไปทีเดียว
ภิกษุนั้น จะเป็นปาราชิกหรือไม่เป็น ?

คำถามนั้น ท่านแก้ไขแล้วในอรรถกถาทั้งหลาย อย่างนี้ ว่า ภิกษุคิดว่า
เราจักพูดเท็จ ในขั้นต้น, และเมื่อพูดอย่างก็รู้ว่า เรากำลังพูดเท็จ การไม่รู้ว่า
เราพูดเท็จแล้ว ในชั้นหลัง ไม่อาจจะไม่มี ถึงหากจะไม่มี ก็เป็นปาราชิก
เหมือนกัน. เพราะ ๒ องค์เบื้องต้นนั้นแลเป็นสำคัญ แม้ภิกษุใด ในขั้นต้น
ไม่มีความศุภใจว่า เราจักกล่าวเท็จ แต่เมื่อกล่าว ย่อมรู้ว่า เรากล่าวเท็จ,
แม้เมื่อกล่าวแล้ว ก็รู้ชื่อว่า เรากล่าวเท็จแล้ว ภิกษุนั้น พระวินัยธรไม่พึง
ปรับอาบัติ. เพราะส่วนเบื้องต้นสำคัญกว่า, เมื่อเบื้องต้นนั้นไม่มี ย่อมเป็นอัน
พูดเล่นหรือพูดพลั้งไปก็ได้ ดังนี้แล.

ก็แล ในคำว่า มุสา ภณิตตฺส เป็นต้นนี้ ควรละความมีความรู้
อันนั้นและความประชุมพร้อมแห่งความรู้เสีย.

ชื่อว่า ควรละความรู้อันนั้นเสีย ได้แก่ พึงละความรู้
อันนั้นนี้ว่า ย่อมรู้ได้ใน ๓ ขณะ ด้วยจิตดวงเดียวเท่านั้น อย่างนี้ว่า ภิกษุรู้
อยู่ว่า เราจักกล่าวเท็จ ดังนี้ ด้วยจิตดวงใด ย่อมรู้ว่าเรากำลังกล่าวเท็จ และว่า
เรากล่าวเท็จแล้ว ดังนี้ ด้วยจิตดวงนั้นนั่นแล. จริงอยู่ ใคร ๆ ไม่อาจจะรู้
จิตด้วยจิตดวงนั้นนั่นเองได้ เหมือนบุคคลไม่อาจเอาดาบเล่มนั้นตัดดาบเล่มนั้น
นั่นเองได้ ฉะนั้นแล. ก็จิตดวงที่เกิดขึ้นก่อน ๆ เป็นปัจจัยแห่งความเกิดขึ้น
อย่างนั้น ของจิตดวงหลัง ๆ แล้วย่อมดับไป. ด้วยเหตุนี้ บัณฑิตจึงกล่าว
คำนี้ไว้ว่า

ส่วนเบื้องต้นเท่านั้น เป็นประมาณ

เมื่อส่วนเบื้องต้นนั้นมีอยู่ คำว่า สองบาท

ที่เหลือ จักไม่มี ดังนี้ ย่อมไม่มี; เพราะ

ฉะนั้น วาจา จงชื่อว่ามโงก ๓.

ชื่อว่า ควรละความประชุมพร้อมแห่งความรู้ ความว่า จิต ๓ ดวง
เหล่านี้ ไม่ควรถือเอาว่า เกิดขึ้นในขณะเดียวกัน. จริงอยู่ ธรรมดาจิตนี้

ย่อมปรากฏเหมือนเป็นดวงเดียว

เพราะเกิดขึ้นติดต่อกัน เมื่อดวงแรกยังไม่ดับ

ดวงหลังก็ยังไม่เกิดขึ้น ดังนี้แล.

ก็แล ข้าพเจ้าจักกล่าวคำ ที่ถัดจากนี้ต่อไป :- บุคคลนี้ไดย่อมกล่าว
สัมปชานมุสาวาทว่า ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน บุคคลนั้น ย่อมเป็นผู้มีความเห็น
อย่างนี้ว่า ปฐมฌานของเรา ย่อมไม่มี, จริงอยู่ ลัทธินี้ ของบุคคลนั้น มีอยู่แท้.
อนึ่ง ลัทธิอย่างนี้ว่า ปฐมฌานของเรา ย่อมไม่มี ดังนี้ ย่อมพอใจ และ
ชอบใจแก่บุคคลนั้น, และบุคคลนั้น มีจิตมีสภาพอย่างนี้นั้นเทียวว่า ปฐมฌาน

ของเรา ย่อมไม่มี, ก็แล ในกาลใด ตนเป็นผู้ใคร่จะกล่าวเท็จ, ในกาลนั้น บุคคลนั้นละ คือ ทั้ง ปิดบังความเห็นนั้น หรือความพอใจกับความเห็น ความพอใจกับความเห็นและความพอใจ หรือความเป็นกับความเห็นความพอใจ และความชอบใจ แล้วกล่าวทำให้เป็นคำเท็จ; เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสคำว่า จตุหิ อากาเรหิ เป็นอาทิ เพื่อแสดงความต่างแห่งองค์ ด้วยอำนาจความเห็นเป็นต้นแม่เหล่านั้น. ก็เพราะในคัมภีร์ปริวาร ท่านกล่าวว่า มุสาวาทมืองค์ ๘ ในอธิการนี้ จึงควรประกอบนัยอันหนึ่งว่า อฏฺฐากาเรหิ เป็นอีกนัยหนึ่งผสมกับสัญญาที่ท่านประสงค์ ในคัมภีร์ปริวารนั้น.

ก็แล บรรดาบทเหล่านี้ บทว่า วินิชาย ทิฏฺฐิ ตรีสด้วยอำนาจ การละกรรมอันมีกำลังเสีย.

บทว่า วินิชาย ขนฺตี เป็นอาทิ ตรีสด้วยอำนาจการละกรรมทั้งหลาย ที่ทรมกำลัง และที่หย่อนกำลังกว่ากรรมที่มีกำลังนั้น.

ส่วนบทว่า วินิชาย สญฺญํ นี้ ชื่อว่าแม่เป็นเพียงสัญญาที่เป็นไป ด้วยอำนาจการละกรรมที่ทรมกำลังกว่ากรรมทั้งปวงในที่นี้.

ฐานะว่า ไม่ละ จักกล่าวสัมปชานมุสาวาท นี้จะไม่มี. ก็เพราะไม่เป็น ปาราชิก ด้วยคำที่บ่งอนาคตเป็นต้นว่า ข้าพเจ้าจักเข้า เหตุฉะนั้น บทที่บ่งอดีต และปัจจุบันว่า ข้าพเจ้าเข้าแล้ว เป็นต้นเท่านั้น ฟังทราบทั่ว ตรีสไว้ในพระบาลี.

เบื้องหน้าแต่นี้ไป คำแม่ทั้งหมดในสุทธกัมมหารนี้ มีเนื้อความต้นทั้งนั้น. จริงอยู่ ในสุทธกัมมหารนี้ ไม่มีคำที่ไม่อาจรู้ได้ด้วยวินิจฉัยนี้ เว้นแต่เนื้อความแห่งบทว่า ราโค เม จตุโต วนฺโต เป็นต้น ในบทภาชนะ แห่งบทว่า การละกิเลส. เนื้อความนี้แน่ชัด ข้าพเจ้าจักกล่าวต่อไป :-

ก็บรรดาบทเหล่านี้ บทว่า จตุโต นี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสด้วย
อำนาจการสละภาวะแห่งตน

บทว่า วนุโต นี้ ตรัสด้วยอำนาจแสดงภาวะที่ระคายถือไม่ได้อีก.

บทว่า มุทุโต นี้ ตรัสด้วยอำนาจความพ้นจากสันตติ.

บทว่า ปหิโน นี้ ตรัสด้วยอำนาจแสดงความตั้งลงไม่ได้ ในที่ใดๆ
แม้แห่งระคายที่หลุดไปแล้ว.

บทว่า ปณิสสุฏฺโฐ นี้ ตรัสด้วยอำนาจแสดงความสละทิ้งระคายที่
เคยยึดถือไว้ในหนหลังเสีย.

บทว่า อุกุเขฎฺฐิโต นี้ ตรัสไว้ด้วยอำนาจแสดงภาวะที่กลับแอบแนบ
ไม่ได้อีก เพราะอุกกริยมรรคถอนขึ้นเสียแล้ว. เนื้อความนี้นั้น ผู้ศึกษาทั้งหลาย
พึงคั่น ดูจากคัมภีร์ศัพทศาสตร์.

บทว่า สมุกุเขฎฺฐิโต นี้ ตรัสไว้ด้วยอำนาจแสดงภาวะที่กลับแอบ
แนบไม่ได้อีก แม้แห่งระคายที่สหระคตเพียงเล็กน้อย เพราะถอนขึ้นเด็ดขาด
ด้วยประการฉะนี้.

สุทธกัถวารกถา จบ

กล่าวด้วยผู้มีความประสงค์จะกล่าว

เนื้อความแห่งบทว่า ตีหากาเรหิ เป็นอาทิ และประเทศแห่งวาร
เปยยาลทั้งปวง แม้ในวัฏฏกามวาร พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในสุทธกาวารนี้
แล. กัวัฏฏกามวารนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้เพื่อกันโอกาสของบาปบุคคลทั้ง
หลายอย่างเดียว ผู้แสวงหาช่องอย่างนี้ว่า คำนี้ใดเล่า เราประสงค์จะกล่าวคำ
อื่น กล่าวผิดเป็นคำอื่น ; เพราะฉะนั้นอาบัติจึงไม่มีแก่เรา. เหมือนอย่างว่า
ภิกษุปรารถนาจะกล่าวว่า พุทธ ปจฺจุกฺขามิ เมื่อกล่าวบทใดบทหนึ่ง บรรดา
บทสำหรับบอกลาสิกขามีว่า ธมฺมํ ปจฺจุกฺขามิ เป็นต้น ย่อมเป็นผู้บอก
ลาสิกขาแล้วแท้ เพราะบทเหล่านั้นยังลงในเขต ฉันทใดแล, ข้อนี้ก็ฉันทนั้น
ภิกษุผู้ใดจะกล่าวบทใดบทหนึ่งบทเดียว บรรดาบทอุตตริมนุสสรรมมีปฐมฉาน-
เป็นต้น แม้เมื่อกล่าวบทใดบทหนึ่งอย่างอื่นจากบทนั้น ย่อมเป็นปาราชิกที่
เดียว เพราะบทนั้นยังลงในเขต. แม้ถ้าเธอกล่าวแก่ผู้ใด, ผู้นั้น ย่อมรู้ความ
นั้นในขณะนั้นทันที. ก็แล ลักษณะแห่งการรู้ในการอวดอุตตริมนุสสรรมที่ไม่มี
มีจริงนี้ พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในการบอกลาสิกขานั้นแล. แต่ความแปลก
กัน มีดังต่อไปนี้ :- การบอกลาสิกขา ย่อมไม่ถึงความสำเร็จด้วยหัตถมุทธา
(ไม่สำเร็จได้ด้วยการกระดิกหัวแม่มือ) การอวดอุตตริมนุสสรรมที่ไม่มีจริงนี้
ย่อมยังลง (สู่ความสำเร็จ) แม้ด้วยหัตถมุทธา. จริงอยู่ ภิกษุใดอวดอุตตริ-
มนุสสรรมที่ไม่มีจริงด้วยความเคลื่อนไหวแห่งอวัยวะน้อยใหญ่ มีหัตถวิการ
(แกว่งมือ) เป็นต้น แก่บุคคลผู้ยืนอยู่ในคลองแห่งวิญญูติ. และบุคคลนั้น
รู้ใจความนั้นได้, ภิกษุนั้น เป็นปาราชิกแท้. แต่ถ้าเธอบอกแก่ผู้ใด, ผู้นั้น
ไม่เข้าใจ หรือถึงความสงสัยว่า ภิกษุนี้ พุทอะไร ? หรือพิจารณานานจึงรู้ใน

ภายหลัง ย่อมถึงความนับว่า ผู้ไม่เข้าใจทันทีเหมือนกัน. เมื่อภิกษุบอกแก่บุคคลผู้ไม่เข้าใจทันทีอย่างนั้น เป็นอุลลัจจัย. ส่วนบุคคลใดไม่รู้จักอุตริมนุส-
กรรมมีฉานเป็นต้นด้วยตนเองด้วยอำนาจการได้บรรลु หรือด้วยอำนาจการเรียน
และการสอบถามเป็นต้น ได้ยินแต่เพียงคำว่า ฉาน หรือว่า วิโมกข์ อย่าง
เดียวเท่านั้น. ถึงบุคคลนั้น เมื่อภิกษุนั้นบอกแล้ว ถ้ารู้ได้แม้เพียงเท่านี้ว่า
ได้ยินว่า ภิกษุนี้กล่าวว่า เราเข้าฉานแล้ว ดังนี้ย่อมถึงความนับว่า รู้ เหมือน
กัน, เมื่อภิกษุบอกแก่บุคคลนั้น เป็นปาราชิกแท้. ความแปลกกัน ด้วยอำนาจ
บุคคลผู้เดียว สองคน หรือหลายคน ที่ภิกษุกำหนดไว้หรือมิได้กำหนดไว้แม้
ทั้งหมดนั้น พึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้ว ในกถาว่าด้วยการบอกลาสิกขานั้นแล
ด้วยประการฉะนี้.

วัตตุคามวารกถา จบ

กล่าวด้วยปัจจัยปฏิสังขตवार

แม้ในวาระการอวดเกี่ยวข้องกับปัจจัย พึงทราบประเภทแห่งวารเปยยาล
ทั้งหมด และอรรถแห่งบทที่มาในเบื้องต้น โดยนัยที่กล่าวแล้วนั้นแหละ แล้ว
ทราบลำดับพระบาลี อย่างนี้ก่อน. ก็ในปัจจัยปฏิสังขตวารนี้ ท่านกล่าววาท
กำหนดด้วยปฐมาวาวัคคิ ๕ เหล่านี้ว่า

๑. ภิกษุใด อยู่ในวิหารของท่าน
๒. ภิกษุใด บริโภคจีวรของท่าน
๓. ภิกษุใด ฉันทินาบาตของท่าน
๔. ภิกษุใด ใช้สอยเสนาสนะของท่าน
๕. ภิกษุใด บริโภคคิลานปัจจัยเภสัชบริวารของท่าน

ดังนี้, กล่าววาทกำหนดด้วยตติยาวัคคิ ๕ มีว่า วิหารของท่าน อันภิกษุใดใช้
สอยแล้ว เป็นต้น, กล่าววาทกำหนดด้วยตติยาวัคคิ ๕ มีว่า ท่านอาศัยภิกษุใด
จึงได้ถวายวิหาร ดังนี้ เป็นต้นพึงทราบประเภทแห่งวารเปยยาล ในทุก ๆ
บท มีปฐมฉานเป็นต้น ที่ท่านกล่าวไว้ในเบื้องต้นพร้อมกับบทสุญญาการ ที่
กล่าวแล้วในปัจจัยปฏิสังขตวารนี้ด้วยอำนาจแห่งวารเหล่านี้.

ในปัจจัยปฏิสังขตวารนี้ พึงทราบวินิจัยดังนี้ว่า ก็เพราะภิกษุกล่าว
โดยอ้อมอย่างนี้ว่า ภิกษุใด อยู่ในวิหารของท่าน, วิหารของท่าน อันภิกษุ
ใดอยู่แล้ว, ท่านอาศัยภิกษุใด จึงได้ถวายวิหาร, และเพราะเธอไม่ได้กล่าวว่า
เรา ในปัจจัยปฏิสังขตวารนี้ แม้เมื่อกล่าวอวดอุตริมนุสธรรม แก่บุคคลผู้
เข้าใจทันที จึงเป็นอุลลัจจัย กล่าวอวด แก่บุคคลผู้ไม่เข้าใจทันที จึงเป็น
ทุกกฏ.

พระผู้มีพระภาคเจ้าครั้นทรงแสดงประเภทแห่งอาบัติ ด้วยอำนาจความพิสดารอย่างนี้แล้ว บัดนี้ จะทรงแสดงอนาบัติ จึงตรัสคำว่า อนาปัตติ อธิมาเนน เป็นอาทิ.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อธิมาเนน มีความว่า ไม่เป็นอาบัติ แก่ภิกษุผู้เฝ้า ด้วยสำคัญว่าตนได้บรรลु.

บทว่า อนุลลปนาธิปายสุส มีความว่า ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้มิได้ตั้งอยู่ในอิฉาจาร ด้วยความเป็นผู้หลงงมงาย ไม่ประสงค์จะเฝ้า พยากรณ์พระอรหันตผล ในสำนักของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย. ภิกษุบ้างเป็นต้น มีนัยดังกล่าวแล้วในเบื้องต้นนั้นนั่นแล. อนึ่ง พวกภิกษุผู้จำพรรษาใกล้ฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา ผู้เป็นต้นบัญญัติในสิกขาบทนี้, ไม่เป็นอาบัติแก่เธอเหล่านั้น ฉะนี้แล.

ปทภาษนียวรรณนา จบ

(จตุตถปาราชิกสิกขาบท มีสมุฏฐาน ๓)

ในสมุฏฐานเป็นต้น มีวินัยจัตถัน :- สิกขาบทนี้ มีสมุฏฐาน ๓ คือ เกิดแต่กายกับจิตของภิกษุผู้เฝ้าอยู่ ด้วยห้วแม่มือ ๑ เกิดแต่วาจากับจิตของภิกษุผู้เฝ้าอยู่ด้วยการเปล่งวาจา ๑ เกิดแต่กายวาจากับจิต ของภิกษุผู้ทำอยู่ทั้ง ๒ อย่าง ๑ เป็นกิริยา เป็นสัญญาวิโมกข์ เป็นสจิตตกะเป็นโลกวัชชะ เป็นกายกรรม วจิกรรม เป็นอกุศลจิต มีเวทนา ๓. จริ่งอยู่ ภิกษุยอมกล่าวอวดทั้งที่มีโสมนัส รื่นเรใจก็มี กล่าวอวดก็มี มีตนเป็นกลางอวดก็มี.

วินีตวัตถุในจุตตปาราชิก

[เรื่องสำคัญ ว่าได้บรรลु]

เรื่องสำคัญว่าได้บรรลุ ในวินีตวัตถุทั้งหลาย มีนัยดังกล่าวแล้ว ในอนุบัญญัตินั้นแล.

ในเรื่องที่ ๒ มีวินิจฉัยดังนี้ :- บทว่า ปณิธาย ได้แก่ ทำความปรารถนาไว้.

ชื่อว่า เอว ม ชโน สมุภาเวสสุติ มีความว่า (ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง อยู่ในป่าด้วยตั้งใจว่า), ชนจักยกย่องเราผู้อยู่ในป่า ในความเป็นพระอรหันต์ หรือในภูมิแห่งพระเสขะ ด้วยวิธีอย่างนี้. แต่กาลนั้นไป เราจักเป็นผู้อันชาวโลกสักการะ เคารพนับถือ บูชา.

สองบทว่า อาปตติ ทุกกฤษฎ ความว่า เมื่อเธอ เดินไปด้วยตั้งใจอย่างนี้ว่า เราจักอยู่ในป่า เป็นทุกกฤษฎ ทุกๆ ย่างเท้า. ในกิจทั้งปวงมีการสร้างกุฎี เติบจงกรม นั่ง และนุ่งห่มเป็นต้นในป่า เป็นทุกกฤษฎ ทุกๆ ประโยค เหมือนอย่างนั้น. เพราะเหตุนี้ภิกษุไม่ควรอยู่ในป่า ด้วยความตั้งใจอย่างนั้น. จริงอยู่ เมื่ออยู่ด้วยความตั้งใจอย่างนั้น จะได้รับความยกย่องหรือไม่ก็ตาม ย่อมต้องทุกกฤษฎ. ส่วนภิกษุใด สมาทานธุคงค์แล้ว คิดว่า เราจักรักษารุคงค์ หรือว่า เมื่อเราพักอยู่ในแดนบ้าน จิตย่อมฟุ้งซ่าน, ป่าเป็นที่สบาย ดังนี้ จึงเป็นผู้มีความประสงค์จะอยู่ป่าอันหาโทษมิได้ด้วยการทำความปรารถนาอย่างนี้ว่า เราจักบรรลुบรรดาวิเวกทั้ง ๓ อย่างใดอย่างหนึ่งในป่าแน่แท้ ดังนี้ ก็ดี ว่า เราเข้าไปสู่ป่ายังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว จักไม่ออกมา ดังนี้ ก็ดี ว่า ชื่อว่าการอยู่ป่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสรรเสริญ

และเมื่อเราพักอยู่ในป่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จักละทิ้งแดนบ้านแล้ว อยู่ป่าเป็นวัตร ดังนี้ก็ดี ; ภิกษุนั้น ควรอยู่ในป่า.

ในเรื่องที่ ๓ มีวินัยจลยดังนี้ :- เป็นทุกกฏทุก ๆ ประโยค ตั้งตั้งแต่กิจ คือการนุ่งห่ม ด้วยตั้งใจว่า เราจักวางอิริยาบถ มีการก้าวไปเป็นต้น เทียวบิณฑบาต จนกระทั่งถึงการขบฉันเป็นที่สุด, เธอจะได้รับความยกย่องหรือไม่ก็ตาม เป็นทุกกฏทั้งนั้น แต่ภิกษุผู้เข้าไปบิณฑบาต ด้วยอิริยาบถที่น่าเลื่อมใส มีการก้าวไปและถอยกลับเป็นต้น เพื่อบำเพ็ญขันธวัตรและเสขยวัตร ให้บริบูรณ์ หรือเพื่อถึงความเป็นทิฏฐานุคฺติ แก่เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย เป็นผู้อันวิญญูชนทั้งหลายไม่พึงติเตียนแล.

ในเรื่องที่ ๔ และที่ ๕ เพราะภิกษุมิได้กล่าวว่าเรา โดยนัยดังกล่าวไว้แล้วในคำนี้ว่า ภิกษุใด อยู่ในวิหารของท่าน จึงไม่เป็นปาราชิก. จริงอยู่เมื่อภิกษุอดอุตริมนุสสรธรรมเป็นที่น้อมเข้ามาในตนเท่านั้น ท่านจึงปรับเป็นปาราชิก. คำเป็นต้นว่า (ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง) เคนจกรรมด้วยตั้งใจว่า... ดังนี้ มีนัยดังกล่าวแล้วในหนหลังนั้นแล.

ในเรื่องละสังโยชน์ มีวินัยจลยดังนี้ :- เมื่อภิกษุก่อว่าว่า สังโยชน์ทั้งหลาย เราละได้แล้ว ก็ดี ว่าสังโยชน์ทั้ง ๑๐ เราละได้แล้วก็ดี ว่า สังโยชน์ข้อหนึ่ง เราละได้แล้ว ก็ดี การละกิเลสเหล่านั้นแหละเป็นอันชอบอกแล้ว ; เพราะเหตุนี้ จึงเป็นปาราชิก.

ในเรื่องธรรมในที่ลับ มีวินัยจลยดังนี้ :- ชื่อว่า รโห อุลลปติ* ความว่า ภิกษุอยู่ในที่ลับ พู่ว่า เราเป็นพระอรหันต์ ดังนี้, แต่ไม่ได้ทำการคิดด้วยใจเลย ; เพราะเหตุนี้ ในเรื่องนี้ ท่านจึงปรับเป็นทุกกฏ เรื่องวิหาร และเรื่องบารุง มีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแล.

* บาลี. มหา. วิ. ๑/๒๐๔ เป็น รโหโคโต อุลลปติ.

ในเรื่องทำได้ไม่ยาก มีวินิจัยดังนี้:- ลัทธิ ของภิกษุนั้นมีดังนี้ว่า
พระอรหันต์ทั้งหลายแล ผู้เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า (พึงพูดอย่าง
นั้น). เพราะเหตุนั้น เธอจึงกล่าวว่า เฉพาะท่านที่เป็นสาวกของพระผู้มี
พระภาคเจ้าเท่านั้น พึงพูดอย่างนั้น. ก็แลความประสงค์ของเธอ มีดังนี้ว่า
การที่ภิกษุผู้มีศีล เจริญวิปัสสนาพยากรณ์พระอรหันต์ผลทำได้ไม่ยากเลย, เธอ
สามารถบรรลุพระอรหันต์ได้ เพราะเหตุนั้น ภิกษุรูปนั้น จึงกราบทูลว่า
ข้าพระพุทธเจ้า มิได้มีความประสงค์จะพูดอวด.

ในเรื่องความเพียร มีวินิจัยดังนี้:- บทว่า อาราธนีโย ความ
ว่า สามารถเพื่อยังธรรมให้สัมฤทธิ์ผลได้ คือยังคนให้บรรลุได้. ความว่า
เพื่อให้เกิดได้. คำที่เหลือมีนัยดังกล่าวแล้วนั้นแหละ.

ในเรื่องความตาย มีวินิจัยดังนี้:- ภิกษุ^๑ นั้น อาศัยอำนาจแห่ง
ประโยชน์นี้ว่า ท่านผู้มีความเดือดร้อนใจเกิดขึ้น ต้องกลัวแน่, แต่ศีลของ
เรابرสุทธิ์ ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเดือดร้อนใจเลย. เรานั้นจักต้องกลัวต่อ
ความตายทำไม ดังนี้ จึงตอบว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย! ผมยอมไม่กลัวต่อ
ความตาย. เพราะเหตุนั้น จึงไม่มีอาบัติแก่ภิกษุนั้น. แม้ในเรื่องความเดือด
ร้อนใจ ก็มีนัยเหมือนกันนี้. ๑ เรื่องถัดจากเรื่องความเดือดร้อนใจนั้นไปเป็น
เหมือนเรื่องความเพียรนั่นเอง.

บรรดาเรื่องเวทนา^๒ทั้งหลาย พึงทราบวินิจัยในเรื่องที่แรกก่อน:-
ภิกษุนั้นตั้งอยู่ในอิริยาสนขันธ์ ด้วยกำลังแห่งความพิจารณา จึงตอบว่า คุณก่อน
อาวุโสทั้งหลาย! อันคนพอดิพอร้าย ไม่สามารถจะอดกลั้นได้. เพราะเหตุนั้น
๑. ไม่ใช่เป็นบทตั้ง เพราะในบาลีไม่มี ควรแก้ไม่ให้มี อิติ สัพพํ จึงจะถูก.
๒. เทสนาวตฺถุสุ^๓ ว่าจะผิด เพราะพูดถึงเรื่อง อดกลั้นเวทนา ฉะนั้น จึงควรแก้เป็น เวทนาวตฺถุสุ
ดังที่แปลไว้แล้วนั้น.

จึงไม่มีอาบัติแก่เธอ. ส่วนในเรื่องที่ ๒ เป็นอุลลัจจัย เพราะภิกษุนั้นไม่ได้ทำการอดอุตริมนุสกรรมเป็นที่นิยมเข้ามาในตน กล่าวโดยอ้อมว่า คุณก่อนอาวุโสทั้งหลาย! อันปุณฺชนไม่สามารถ (จะอดกลับได้).

ในเรื่องพราหมณ์ทั้งหลาย มีวินิจัยดังนี้ :- ได้ยินว่า พราหมณ์คนนั้น ได้กล่าวว่า นิมนต์พระอรหันต์ทั้งหลาย จงมาเถิดเจ้าข้า ! ดังนี้ อย่างเดียวก็หาไม่ได้, (โดยที่แท้) คำพูดทั้งหมดที่เปล่งออกจากปากของพราหมณ์นั้น ประกอบด้วยวาตะว่าอรหันต์ทั้งนั้น ดังนี้ว่า ท่านทั้งหลาย จงปูลาดอาสนะ จงถวายน้ำล้างเท้าแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย, ขอพระอรหันต์ทั้งหลาย จงล้างเท้าเถิด. ก็คำพูดนั้นของพราหมณ์นั้น เป็นการกล่าวด้วยความเลื่อมใส คือเป็นคำกล่าวของพราหมณ์ ผู้ถูกกำลังศรัทธาของตนให้ชะมดข่มแน่นแล้ว เพราะความเป็นผู้มีศรัทธาจิต. เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย! ไม่เป็นอาบัติ เพราะการกล่าวด้วยความเลื่อมใส. อันภิกษุผู้ถูกเขากล่าวอย่างนั้น ไม่ควรเป็นผู้ร่ำเรงยินดีเลยบริโภคน้ำจืดทั้งหลาย. ควรทำความเพียร ด้วยคิดอย่างนี้ว่า ก็เราจักบำเพ็ญข้อปฏิบัติ อันจะยังตนให้ถึงพระอรหันต์ ดังนี้แล. เรื่องพยากรณ์อรหันต์ผลเป็นเหมือนเรื่องละสังโยชนันนั้นแล.

ในเรื่องครองเรือน มีวินิจัยดังนี้ :- ภิกษุนั้น ได้กล่าวว่า คุณก่อนผู้มีอายุ ! คนอย่างฉัน ไม่ควรแล ดังนี้ เพราะเธอไม่มีความต้องการ ไม่มีความเชื่อใจในเป็นคฤหัสถ์, หาได้กล่าวด้วยความประสงค์จะอดไม่. เพราะเหตุนั้น จึงไม่เป็นอาบัติแก่เธอ.

ในเรื่องห้ามกาม มีวินิจัยดังนี้ :- ภิกษุนั้น เป็นผู้หมดความเชื่อใจในวัตถุกามและกิลีสกาม เพราะเล็งเห็นโทษ ที่เป็นโลกียนันทนั้นเอง; เพราะ

ฉะนั้น เธอจึงกล่าวว่า คุณก่อนคุณ! กามทั้งหลาย ฉันห้ามได้แล้ว ดังนี้ เพราะเหตุนั้น จึงไม่เป็นอาบัติแก่เธอ.

ก็คำว่า อาวฐา ในคำว่า อาวฐา เม นี้ มีใจความว่า ฉันป้องกันได้แล้ว คือ ห้ามเสียแล้ว ปฏิเสธแล้ว.

ในเรื่องความมอริมย์ มีวินัยจัตถ์ดังนี้ :- ภิกษุนั้น กล่าวว่า คุณก่อนคุณ ; ฉันยังยินดียิ่ง ด้วยความยินดีอย่างเยี่ยม ดังนี้ เพราะเธอเป็นผู้ไม่กระสัน และเพราะยังมีความยินดี ในอุเทศและปจฺจนาเป็นต้น ในศาสนา หาได้กล่าวด้วยความประสงค์จะอวดไม่ ; เพราะเหตุนี้ จึงไม่เป็นอาบัติแก่เธอ.

[เรื่องตั้งกตีกาหลีกไป]

ในเรื่องหลีกไป มีวินัยจัตถ์ดังนี้ :- ข้อนว่า ภิกษุใด จักหลีกไปจากอาวาสนี้ก่อน มีอธิบายว่า เมื่อสงฆ์กำหนดอาวาส มณฑลสีมา หรือสถานที่ใดที่หนึ่ง แล้วตั้งกตีกาไว้ ภิกษุใดหลีกไปจากสถานที่นั้นก่อน ด้วยคิดว่า ภิกษุทั้งหลาย จงเข้าใจเราว่า เป็นพระอรหันต์, ภิกษุนั้นเป็นปาราชิก. ส่วนภิกษุใดเดินเลยสถานที่นั้นไป ด้วยกิจธุระของอาจารย์และอุปัชฌายะก็ดี ด้วยกรณียะเช่นนั้นอย่างอื่น เพื่อภิกขาจาร หรือเพื่อประโยชน์แก่อุเทศและปจฺจนาที่ดี, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุนั้น. ถ้าแม้เมื่อภิกษุนั้น เดินไปด้วยกิจอย่างนั้น ภายหลังจึงพิจารณาเกิดขึ้นว่า บัดนี้ เราจักไม่ไปในสถานที่นั้น. เพราะว่า ชนทั้งหลายจักยกย่องเราว่า เป็นพระอรหันต์ด้วยอาการอย่างนี้ ไม่เป็นอาบัติเหมือนกัน. ฝ่ายภิกษุใด ลุถึงสถานที่นั้น ด้วยกรณียะบางอย่างแล้ว เป็นผู้ส่งใจไปในที่อื่น ด้วยอำนาจการใส่ใจในการสาธยายเป็นต้น หรือถูกโจรเป็นต้นไล่ติดตาม. หรือเห็นเมฆตั้งเค้าขึ้นแล้ว มีประสงค์จะเข้าไปหลบฝน จึงล่องเลยสถานที่นั้นไป, ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุนั้น. แม้ภิกษุผู้ไปด้วยยาน

หรือด้วยฤทธิ์ก็ไม่ต้องปาราชิก. แต่ย่อมต้องอาบัติด้วยการเดินไปด้วยเท่านั้น. ภิกษุผู้เดินไปถึงสถานที่เมื่อนั้น ไม่ก่อนไม่หลัง พร้อมด้วยพวกภิกษุผู้ร่วมกัน ตั้งข้อกติกาไว้ไม่ต้องอาบัติ. เพราะว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเดินไปอย่างนั้น ยังรักษากันและกันได้แม้ทั้งหมด. แม้ถ้าภิกษุทั้งหลาย กำหนดสถานที่บางแห่ง บรรดาฉนบทและโคนต้นไม้เป็นต้น แล้วตั้งข้อกติกาไว้โดยนัยเป็นต้นว่า พวกเราจักรู้ภิกษุผู้นั่งหรือเดินจงกรมอยู่ในที่นี้ว่า เป็นพระอรหันต์ หรือเอา ดอกไม้วางไว้โดยนัยเป็นต้นว่า พวกเราจักทราบภิกษุผู้ถือเอาดอกไม้เหล่านี้ แล้วทำการบูชาว่า เป็นพระอรหันต์. แม้ในข้อกติกาวัตรนั้น เมื่อภิกษุทำอยู่ เหมือนอย่างนั้น ด้วยอำนาจอิจฉาร เป็นปาราชิกเหมือนกัน. แม้ถ้าอุบาสก สร้างวิหารไว้ในระหว่างทางก็ดี ตั้งปัจจัยมีจีวรเป็นต้นไว้ก็ดี ด้วยกล่าวว่า ขอภิกษุผู้เป็นพระอรหันต์ทั้งหลาย จงพักอยู่ในวิหารหลังนี้ และจงถือเอาปัจจัย มีจีวรเป็นต้น. แม้ในข้อกติกาวัตรที่อุบาสกตั้งไว้นั้น เมื่อภิกษุพักอยู่ หรือถือเอาปัจจัยมีจีวรเป็นต้นเหล่านั้น ด้วยอำนาจอิจฉาร เป็นปาราชิกเหมือนกัน. แต่เวลานั้น เป็นกติกาวัดที่ไม่ชอบธรรม; เพราะเหตุนั้น จึงไม่ควรทำ.

อีกอย่างหนึ่ง วัตรอื่นเห็นปานนี้ มีอาทิอย่างนี้ว่า ในภายในไตรมาสนี้ ภิกษุทั้งหมดจงเป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร หรือว่าทรงไว้ซึ่งธุดงค์ที่เหลือ มี องค์แห่งภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรเป็นต้น. หรือว่า จงเป็นผู้สืบทอดอาวาส หมดทุกรูปด้วยกัน, ดังนี้. (ชื่อว่าวัตรที่ไม่ชอบธรรม) แท้จริง ภิกษุทั้งหลาย ผู้อยู่ในชนบทต่าง ๆ ย่อมประชุมกัน. บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุบางพวก ทุพพลภาพมีกำลังน้อย ย่อมไม่สามารถจะตามรักษาข้อวัตรเห็นปานนั้นได้. เพราะเหตุนั้น ข้อวัตรแม้เห็นปานนั้น จึงไม่ควรทำ. และข้อวัตรมีอาทิอย่างนี้ ว่า ตลอดไตรมาสนี้ ภิกษุหมดทุกรูปด้วยกัน ไม่พึงแสดงธรรม ไม่พึงเรียน

ธรรม ไม่พึงให้บรรพชา. แต่ควรเรียนเอามูลกวัตร ควรให้ลาภสงฆ์แม่แก่
ภิกษุผู้อยู่ภายนอกสีมาด้วย ดังนี้ ก็ไม่ควรทำเหมือนกัน.

[เรื่องพระมหาโมคคัลลานะเห็นอัฐิสังขลิกเปรต]

พระลักษณะเถระ ที่พระธรรมสังคากาจารย์กล่าวไว้ในลักษณะสังยุตว่า
อายุสุมา จ ลกุขโณ,* เป็นต้นนี้ บัณฑิตพึงทราบว่ามีอยู่ภายในแห่งภิกษุ
ชฎิลพันองค์ อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทาได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ในที่สุด
แห่งอาทิตตปริยายสูตร เป็นพระมหาสาวกองค์หนึ่ง. ก็เพราะท่านองค์นี้
ประกอบด้วยอรรถภาพเหมือนพรหม สมบูรณ์ด้วยลักษณะเต็มเปี่ยมด้วยอาการ
ทุกอย่าง; ฉะนั้น ท่านจึงถึงความนับว่า ลักษณะ ส่วนพระมหาโมคคัลลาน
เถระเป็นพระอัครสาวกที่ ๒ ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ในวันที่ ๗ แต่วันที่
ท่านบวชแล้ว.

สองบทว่า ลิตฺ ปาตุวากถิ ความว่า พระมหาโมคคัลลานเถระ
ได้ทำการข่มน้อยๆ ให้ปรากฏ. มีคำอธิบายว่า ประกาศ คือแสดง.

ถามว่า ก็ พระเถระ เห็นอะไร จึงได้ทำการข่มให้ปรากฏ?

แล้วว่า พระเถระ เห็นสัตว์ผู้เกิดอยู่ในเปตโลกคนหนึ่ง มีแต่ร่างกระดูก
ซึ่งมาแล้วในบาลีข้างหน้า, ก็แล การเห็นสัตว์คนนั้น เห็นได้ด้วยทิพยจักขุ
ไม่ใช่เห็นด้วยจักขุประสาท. จริงอยู่ อรรถภาพเหล่านั้น หาได้มาสู่คลองแห่ง
จักขุประสาทไม่.

ถามว่า ก็พระเถระ เห็นอรรถภาพมีรูปร่างนั้นแล้ว เพราะเหตุไร
จึงได้ทำการข่มให้ปรากฏ ในเมื่อควรทำความกรุณาเล่า?

* ล. นิทาน. ๑๖/๒๖๘

แก้วว่า เพราะท่านอนุสรณ์ถึงสมบัติของตน และพระญาณของพระพุทธเจ้าด้วย. แท้จริง พระเถระ เห็นปรตตนนั้นแล้ว ได้อนุสรณ์ถึงสมบัติของตนว่า อตภาพเห็นปานนี้ อันบุคคลผู้ชื่อว่ายังไม่เห็นสัจจะพึงได้, เราพ้นแล้ว จากอตภาพเช่นนั้น, เป็นลาภของเราหนอ! เราได้ดีแล้วหนอ! และได้ระลึกถึงสมบัติแห่งพระพุทธมานอย่างนี้ว่า ญาณสมบัติของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ผู้ทรงแสดงว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! กรรมวิบาก เป็นอนินโดยอันบุคคลไม่พึงคิด * น้าอัศจรรย์, พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมทรงแสดงทำให้ประจักษ์หนอ! ธรรมชาติ อันพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงแทงตลอดดีแล้ว ดังนี้ จึงได้ทำการแยมพรายให้ปรากฏ.

ก็ธรรมดาว่า พระจันตาสพทั้งหลาย ไม่ทำการแยมพรายให้ปรากฏ เพราะไม่มีเหตุ; เพราะฉะนั้น พระลักษณะเถระจึงถามพระมหาโมคคัลลานเถระนั้นว่า ดูก่อนอาวุโส โมคคัลลანะ! อะไรหนอเป็นเหตุ? อะไรหนอเป็นปัจจัยแห่งการทำแยมพรายให้ปรากฏ? แต่พระเถระกล่าวตอบว่า อาวุโส ลักษณะ! ยังไม่เป็นกาลสมควรแล เป็นต้น โดยสาเหตุที่ท่านมีความประสงค์จะให้พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นพยานเสียก่อน จึงพยากรณ์ เพราะเหตุว่า ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่ยังมิได้เห็นความอุบัติขึ้นนี้ด้วยตนเองแล้ว จะบังคับให้เชื่อได้โดยยาก. ภายหลังแต่นั้น พระมหาโมคคัลลานเถระ ถูกพระลักษณะเถระถามในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้พยากรณ์ โดยนัยมีอาทว่า อิธำ อาวุโส.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อญฺจิกสงฺขลิก ได้แก่ ผู้มีแต่ร่างกระดูก ซึ่งมีสีขาว ไม่มีเนื้อและโลหิต.

* อง จตุกก. ๒๑/๑๐๔.

เร้งยักข์ เหยี่ยวยักข์ และนกตะกรุมยักข์ แม่เหล่านี้ ฟังทราบว่
เร้งบ้าง เหยี่ยวบ้าง นกตะกรุมบ้าง. ก็รูปนั้น ไม่มาแม่สู่คลอง (แห่ง
จักขุ) ของฝูงเร้งเป็นต้นตามปกติ.

สองบทว่า อนุปติตฺวา อนุปติตฺวา ได้แก่ พากันติดตามไปแล้ว ๆ.

บทว่า วิตุเทฺนฺติ ได้แก่ จิกแล้วบินไป. อีกอย่างหนึ่ง ปาฐะว่า
วิตุเทฺนฺติ ก็มี. อธิบายว่า ย่อมสับจิก ด้วยจะงอยปากซึ่งโลหะที่คมกริบ
เปรียบด้วยคมดาบ. ศัพท์ว่า สฺกฺ ในคำว่า สกฺ อัญญสฺสฺสรํ นี้ เป็นนิบาต.
อธิบายว่า อัญญิกสังขลิกเปรตตนนั้น ย่อมทำเสียงร้องครวญคราง คือ เสียง
โอดครวญ. ได้ยินว่า อตภาพเช่นนั้น แม้มีประมาณตั้งโยชน์หนึ่ง ย่อมเกิด
ขึ้น และมีประสาทที่พองขึ้น เป็นเช่นกับหัวฝีที่พองแล้ว เพื่อตามเสวยผล
แห่งอกุศล เพราะฉะนั้น อัญญิกสังขลิกเปรตตนนั้น เค็ดร่อนเพราะเวทนา
ที่มีกำลัง จึงได้ทำเสียงเช่นนั้นแล.

ก็แล ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว เมื่อจะแสดง
ย้าธรรมสังเวชซึ่งเกิดขึ้น เพราะอาศัยความกรุณาในสัตว์ทั้งหลายว่า ขึ้นชื่อว่า
สัตว์ทั้งหลายผู้ไปในวิญญูะ ย่อมไม่พ้นจากอตภาพเห็นปานนี้ไปได้ จึงกล่าวคำ
เป็นต้นว่า ลูก่อนอาวุโส! เรานั้นได้มีความคิดเช่นนั้นว่า ท่านผู้เจริญ! นำ
อศรรยจริงหนอ ดังนี้.

สองบทว่า ภิกฺขุ อูชฺฌายนฺติ ความว่า ความอุปติขึ้นแห่งเปรตนั้น
ไม่เห็นประจักษ์แก่ภิกษุเหล่าใด, ภิกษุเหล่านั้นพากันโพนทะนา. ส่วนพระผู้มี
พระภาคเจ้า เมื่อจะทรงประกาศอานุภาพของพระเถระ จึงตรัสพระคำรัสว่า
ลูก่อนภิกษุทั้งหลาย! สาวกทั้งหลายเป็นผู้มีจักขุอยู่หนอ เป็นต้น.

ในบทเหล่านั้น สวาททั้งหลายชื่อว่าเป็นผู้มีจักขุ เพราะอรรถว่า สวาทเหล่านั้นมีจักขุเป็นแล้ว เกิดแล้ว อุบัติแล้ว. ความว่า เป็นผู้มีจักขุ เป็นแล้ว คือ มีจักขุเกิดแล้ว ยังจักขุให้เกิดขึ้นแล้วอยู่. แม้ในบทที่ ๒ ก็ นัยนี้เหมือนกัน. คำว่า ยตุร ซึ่งมีอยู่ในคำว่า ยตุร หิ นาม นี้ เป็นคำ ระบุถึงเหตุ. ในคำว่า จกขุญตา เป็นต้นนั้น มีการประกอบเนื้อความดังต่อไปนี้ :- เพราะเหตุว่า แม้สวาทจักขุ หรือจักเห็นหรือจักทำอรรถภาพเห็น ปานนี้ ให้เป็นพยานได้ ฉะนั้น เราจึงได้กล่าวว่า คุณอนภิกขุทั้งหลาย ! สวาททั้งหลาย เป็นผู้มีจักขุอยู่หนอ คุณอนภิกขุทั้งหลาย ! สวาททั้งหลาย เป็นผู้มีญาณอยู่หนอ ดังนี้.

ชื่อว่า ปุพฺพเพว เม โส ภิกขเว สตฺโต ทิฏฺฐโง มีความว่า (พระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสว่า เราได้แทงตลอดสัพพัญญุตญาณ ณ โพธิมณฑล ทำมุกด์ตัว และภพ คติ จิตฺติ และนิवास หาประมาณมิได้ ในจักรวาลทั้งหลาย หาประมาณมิได้ ให้ประจักษ์อยู่ ได้เห็นสัตว์นั้นแล้วในกาลก่อนแล.

บทว่า โคฆาตโก ความว่า เป็นสัตว์ผู้ฆ่าโคทั้งหลายแล้ว ปลี่ยนเนื้อออกจากกระดูกขายเลี้ยงชีวิต.

หลายบทว่า ตสฺเสว กมฺมสฺส วิปากาวเสเสน ความว่า แห่ง อปรปรเวทนิยกรรมอันเจตนาต่าง ๆ ประมวลมาแล้วนั้นนั่นแล. จจริงอยู่ บรรดาเจตนาเหล่านั้น ปฏิสนธิในนรกอันเจตนาใดให้เกิดขึ้น แล้วเมื่อวิปาก แห่งเจตนาดวงนั้น สิ้นไปแล้ว, ปฏิสนธิในปรตเป็นต้น ย่อมบังเกิดอีก ; เพราะทำกรรมที่เลื้อ หรือกรรมนิमितให้เป็นอารมณ์ เพราะเหตุานั้น ปฏิสนธิ นั้น ท่านจึงเรียกว่า วิปากที่เลื้อแห่งกรรมนั้นนั่นเอง เพราะมีส่วนเสมอ ด้วยกรรม หรือเพราะมีส่วนเสมอด้วยอารมณ์. ก็สัตว์นี้เกิดขึ้นแล้วอย่างนี้

เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ด้วยวิบากยังเหลืออยู่แห่งกรรม นั้นนั่นเอง. ได้ยินว่า ในเวลาเคลื่อนจากนรก สัตว์นั้นได้มีนิมิต คือ กอง- กระจุกแห่งโคทั้งหลาย อันถูกทำไม่ให้มีเนื้อ, สัตว์นั้น เมื่อจะทำการมนั้น แม้ที่ปกปิดให้เป็นคูปราภฏแก้ววิญญูชนทั้งหลาย จึงเกิดเป็นอัฐจุสังขลิกเปรต.

[เรื่องมังสเปสีเปรต]

ในเรื่องมังสเปสีเปรต มีวินิจัยดังนี้ :- มังสเปสีเปรตนั้นเป็นคน ฆ่าโค ทำชิ้นเนื้อตากให้แห้งแล้ว เลี้ยงชีวิตด้วยการขายเนื้อแห้งหลายปี. ด้วยเหตุนี้ เวลาเคลื่อนจากนรก เขาจึงได้มีนิมิต คือ ชิ้นเนื้อนั่นเอง เขาจึง เกิดเป็นมังสเปสีเปรต.

[เรื่องมังสปีณฑเปรต]

ในเรื่องมังสปีณฑเปรต มีวินิจัยดังนี้ :- มังสปีณฑเปรตนั้นเป็น นายพรานนกจับนกได้แล้ว เวลาขาย ได้ทำการถอนขนปีกและหนังออกหมด ให้เป็นเพียงก้อนเนื้อแล้ว ขายเลี้ยงชีวิต. ด้วยเหตุนี้ เวลาเคลื่อนจากนรก เขาจึงได้มีนิมิต คือ ก้อนเนื้อเท่านั้น. เขาจึงเกิดเป็นมังสปีณฑเปรต.

[เรื่องนิจวิเปรต]

ในเรื่องนิจวิเปรต มีวินิจัยดังนี้ :- นิจวิเปรตนั้น เป็นคนฆ่าแพะ ฆ่าแพะแล้วถลกหนัง เลี้ยงชีวิต จึงได้มีนิมิต คือ ร่างแพะปราศจากหนัง ตามนัยก่อนนั้นแล เขาจึงได้เกิดเป็นนิจวิเปรต.

[เรื่องอสิโลมเปรต]

ในเรื่องอสิโลมเปรต มีวินิจัยดังนี้ :- อสิโลมเปรตนั้นเป็นคนฆ่า สุกร ฆ่าคาบฆ่าสุกรทั้งหลายอันตนปรนปรีด้วยเหยื่อสิ้นกาลนาน แล้วเลี้ยง

ชีวิตมาตลอดราตรีนาน. เขาจึงได้มีนิมิต คือ ภาวะของคนที่ยอดดาบขึ้น ฉะนั้น เขาจึงเกิดเป็นอสีโลมเปรต.

[เรื่องสัตติโลมเปรต]

ในเรื่องสัตติโลมเปรต พึงทราบวินิจฉัยต่อไป :- สัตติโลมเปรตนั้น เป็นคนล่าเนื้อ พาเอาเนื้อตัวหนึ่งและถือหอกเล่มหนึ่ง ไปป่าแล้ว ใช้หอกแทงเนื้อที่พากันมาสู่ที่ใกล้เนื้อนั้นให้ตาย. เขาจึงได้มีนิมิต คือ ภาวะที่ใช้หอกแทง, ฉะนั้น เขาจึงเกิดเป็นสัตติโลมเปรต.

[เรื่องอุสุโลมเปรต]

ในเรื่องอุสุโลมเปรต พึงทราบวินิจฉัยต่อไป :- บทว่า การณโก ความว่า เป็นบุรุษผู้เบียดเบียนพวกคนผู้ผิดต่อพระราชา ด้วยเหตุทั้งหลาย เป็นอันมาก ลงท้ายใช้ลูกศรยิงให้ตาย. ได้ยินว่า เขาทราบก่อนว่า คนถูกยิงส่วนโน้นจึงจะตาย ดังนี้ แล้วจึงยิง. เขานั้นเองเลี้ยงชีวิตแล้วบังเกิดในนรก ในเวลาเกิดในเปรตวิสัยนี้ ได้มีนิมิตคือภาวะที่ใช้ศรยิง ด้วยวิบากที่ยังเหลือจากนรกนั้น. ฉะนั้น เขาจึงเกิดเป็นอุสุโลมเปรต.

[เรื่องสุจิโลมเปรต]

ในเรื่องสุจิโลมเปรต พึงทราบวินิจฉัยต่อไป :- บทว่า สารถิ คือ เป็นคนฝึกม้า ในอรรถกถากรุงทมิฬ ท่านกล่าวว่า เป็นคนฝึกโค ดังนี้บ้าง เขาได้มีนิมิต คือ ภาวะที่แทงด้วยเข็มปลูก. เขาจึงเกิดเป็นสุจิโลมเปรต.

[เรื่องสุจิโลมเปรตที่ ๒]

ในเรื่องสุจิโลมเปรตเรื่องที่ ๒ พึงทราบวินิจฉัยต่อไป :- บทว่า สุจิโก คือ เป็นคนทำการส่อเสียด ได้ยินว่า เขาทำลายมนุษย์ทั้งหลายและพวกเดียวกัน และชูงในราชตระกูลว่า คนนี้มีความผิดชื้อ คนนี้ทำผิดชื้อนี้

ดังนี้, ครั้นชยงแล้ว ทำให้ถึงความพินาศอวดย. ฉะนั้น เขาจึงเกิดเป็น
สุจิโถมเปรต เพราะทำนินิต คือ กรรม เพื่อการเสวยทุกข์จากการทำลายด้วย
เขมทั้งหลาย เหมือนอย่างที่เขาทิ่มแทงทำลายพวกมนุษย์ ฉะนั้น.

[เรื่องอณทการเปรต]

ในเรื่องเปรตแบกลูกอณะ พึงทราบต่อไป :- บทว่า **คามภูโณ**
คือ เป็นอำมาตย์ผู้ตัดสินความ. สัตว์นั้นได้มีอณะเท่าหม้อ คือ มีขนาดเท่า
หม้อใหญ่ เพราะมีส่วนเสมอด้วยกรรม. ด้วยว่า สัตว์นั้น เพราะเหตุที่รับสินบน
ในสถานที่ลับปกปิด เมื่อจะทำโทษให้ปรากฏ ด้วยการตัดสินความโกง ได้
กระทำพวกเจ้าของไม่ให้เป็นเจ้าของ ; เพราะฉะนั้น อวัยวะของสัตว์นั้น
จึงบังเกิดปรากฏ. เพราะเหตุที่สัตว์นั้น เมื่อเริ่มตั้งอาญา ใต้ของหนักอัน
ไม่ควรจะทนได้ ให้แก่ชนเหล่าอื่น ; เพราะฉะนั้น อวัยวะของสัตว์นั้น
จึงบังเกิดเป็นของหนักอันไม่ควรจะทน. เพราะเหตุที่สัตว์นั้นดำรงอยู่ใน
ตำแหน่งใด ควรจะเป็นผู้สม่าเสมอ, แต่ดำรงอยู่ในตำแหน่งนั้นแล้ว หาได้
เป็นผู้สม่าเสมอไม่ ; ฉะนั้น สัตว์นั้น จึงได้มีการนั่งไม่สม่าเสมอบนอวัยวะ.

[เรื่องปรทาริกเปรต]

ในเรื่องเปรตผิตเมียทาน พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ :- สัตว์นั้น เมื่อ
สัมผัสผัสสะที่มีเจ้าของที่เขาคุ้มครองรักษาแล้วของคนอื่น ยังจิตให้รั้นรมย์ด้วย
ความสุขในกามอันเป็นความสุขในอุจจาระ จึงบังเกิดในเปรตวิสัยนั้น เพื่อจะ
สัมผัสผัสสะ เป็นภูล เสวยทุกข์ เพราะมีส่วนเสมอด้วยกรรม

[เรื่องเปรตพราหมณ์ชั่ว]

ในเรื่องพราหมณ์ชั่ว พึงทราบวินิจฉัยดังนี้* :-

เพราะชื่อว่า มาตุคาม ไม่เป็นอิสระในผัสสะของตน , แต่หญิงนั้น ขโมยผัสสะของสามีนั้น ยังความอริมย์ให้เกิดแก่คนอื่น : ฉะนั้น จึงได้บังเกิดเป็นหญิงเปรตปราศจากผิว เพื่อกำจัดสัมผัสเป็นสุขนั้นเสียแล้ว เสวยสัมผัสเป็นทุกข์ เพราะมีส่วนเสมอด้วยกรรม.

[เรื่องมङฺกุลีหญิงเปรต]

ในเรื่องมङฺกุลีหญิงเปรต พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ :- บทว่า มङฺกุฬิ ได้แก่ มีรูปผิดไป คือ มองดูน่าชัง น่าเกลียด. ได้ยินว่า หญิงนั้นทำหน้าที่เป็นแม่ผัว คือ หน้าที่เป็นทาสีของยักษ์ กล่าวว่า เมื่อทำพิธีกรรมอย่างนี้ ด้วยสิ่งนี้และสิ่งนี้ ความเจริญของพวกท่าน ชื่อนี้จักมี ดังนี้ แล้วถือเอาของหอม และดอกไม้เป็นต้น ของมหาชนด้วยการล่อลวงยังมหาชนให้ยึดถือมิจฉาทิฎฐิ อันเป็นทิฎฐิชั่ว. เพราะฉะนั้น หล่อนจึงเกิดเป็นนางเปรตมีกลิ่นเหม็น เพราะ ขโมยของหอมและดอกไม้เป็นต้น เป็นนางเปรตมองดูน่าชัง ผิดรูป น่าเกลียด เหตุให้มหาชนยึดถือความเห็นชั่ว เพราะมีส่วนเสมอด้วยกรรมนั้น.

[เรื่องโอกิลินีหญิงเปรต]

เรื่องโอกิลินีหญิงเปรต พึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้ :- ชื่อว่า อุกุฏฺโฏ โอกิลินี โอกิริณี มีความว่า ได้ยินว่า นางเปรตนั้น นอนอยู่บนเชิงตะกอน ถ่านเพลิง ดินพลิกไปมาถูกไฟไหม้ ; เพราะฉะนั้น นางจึงเป็นผู้ถูกไฟครอก มีสรีระสูกด้วยไฟกรด มีน้ำเหลืองหยด มีสรีระเปื่อย คือหยาดน้ำเหลืองทั้งหลาย ย่อมหลั่งออกจากสรีระของนางเปรตนั้น และมีถ่านเพลิงเคลื่อนกล่น คือ

* ในเรื่องนี้ ไม่มีอธิบาย อาจจะตกไปก็เป็นได้, เลยไปอธิบายเรื่องหญิงเปรตถัดไป.

เคลื่อนกล่นด้วยถ่านเพลิง. ด้วยว่าถ่านเพลิงทั้งหลาย มีสีดังดอกทองกวาว
ย่อมตกแม่จากเบื้องล่างของนางเปรตนั้น ถ่านเพลิงทั้งหลาย ย่อมตกแม่ในข้าง
ทั้ง ๒ แม่จากอากาศในเบื้องบนของนางเปรตนั้น. ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า
ถูกไฟครอก น้ำเหี่ยวหยด มีถ่านเพลิงเคลื่อนกล่น. นางนั้นเป็นคนจีหิง
เอากระทะถ่านเพลิงราดหญิงร่วมผัว. ได้ยินว่า นางระบำคนหนึ่งของพระราชา
พระองค์นั้น วางกระทะถ่านเพลิงไว้ในที่ใกล้ เช็ดน้ำจากตัวและอบด้วยฝ่ามือ.
พระราชาทรงสนทนากับนางระบำนั้น และทรงแสดงอาการโปรดปรานมากไป.
พระอักรมเหสีทรงทนดูเหตุการณ์นั้นไม่ไหว ทรงหึง เมื่อพระราชาเสด็จออก
ไปไม่ทันนาน ก็ทรงหยิบกระทะถ่านเพลิงนั้น ราดถ่านเพลิงลงเบื้องบนนาง
ระบำนั้น. พระนางทำกรรมนั้นแล้ว บังเกิดในเปตโลก เพื่อเสวยวิบาก
เช่นนั้นนั่นแล.

[เรื่องโจรฆาตเปรต]

ในเรื่องโจรฆาตเปรต พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ :- เพชฌฆาตโจรนั้น
ตัดศีรษะพวกโจรมาช้านาน ตามคำสั่งของพระราชา เมื่อบังเกิดในเปตโลก
จึงได้บังเกิดเป็นตัวกพันธุ์ไม่มีศีรษะ.

[เรื่องพระภิกษุเปรตเป็นต้น]

ในเรื่องภิกษุ พึงทราบวินิจฉัยดังนี้ :- บทว่า ปาปภิกษุ คือ เป็น
ภิกษุลามก. ได้ยินว่า ภิกษุนั้น บริโภคปัจจัย ๔ ที่เขาถวายด้วยศรัทธาของ
ชาวโลก เป็นผู้ไม่สำรวมทางกายทวารและวจีทวาร มีอาชีพอันทำลายแล้ว
เที่ยวเล่นสนุกสนานตามชอบใจ. ภายหลังถูกไฟไหม้อยู่ในนรก ตลอดพุท-
ธันดรหนึ่ง เมื่อเกิดในเปตโลก ก็บังเกิดด้วยอัธภาพเช่นกับภิกษุนั้นแหละ.

แม้ในเรื่องภิกษุณี เรื่องสิกขมานา เรื่องสามเณร เรื่องสามเณรีเปรต ก็
วินัยนี้เหมือนกัน.

[เรื่องแม่น้ำตโปทา]

ในเรื่องแม่น้ำตโปทา พึงทราบวินัยดังนี้ :- บทว่า อจุโฆโก
แปลว่า มีน้ำใส.

บทว่า สีโตโก แปลว่า มีน้ำเย็น.

บทว่า สาโตโก แปลว่า มีน้ำรสอร่อย

บทว่า เสโตโก แปลว่า มีน้ำบริสุทธิ์ คือ ไม่มีสาหร่ายแพน
และเปือกตม.

บทว่า สุตินฺโฐ คือ เข้าถึงแล้วด้วยท่าทั้งหลายที่ดี.

บทว่า รมติโย แปลว่า นำให้เกิดความยินดี.

บทว่า จกฺกมตฺตานิ แปลว่า มีประมาณเท่าล้อรถ.

ข้อว่า กุญฺจิตา สนฺหติ ความว่า เป็นแม่น้ำร้อนจัด เดือดพล่าน
ไหลไปอยู่.

บทว่า ยตยํ ภิกฺขเว ตตฺถเป็น ยโต อยํ ภิกฺขเว แปลว่า
คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ! แม่น้ำตโปทานี้ ไหลมาแต่ที่ใด ... ?

บทว่า โส ทโห แปลว่า ห้วงน้ำนั้น.

ถามว่า ก็แม่น้ำตโปทานี้ ไหลมาแต่ที่ไหน ?

แก้วว่า ได้ยินว่า ภายใต้วาฬารบรรพต มีภพนาคประมาณ ๕๐๐
โยชน์ ของพวกนาคผู้อยู่บนภาคพื้น เช่นกับเทวโลกประกอบด้วยพื้นอันสำเร็จ
ด้วยแก้วมณี และด้วยอาราม และอุทยาน. ห้วงน้ำนั้น อยู่ในที่เล่นของพวกนาค
ในภพนานั้น. แม่น้ำตโปทานี้ ไหลมาแต่ห้วงน้ำนั้น.

ชื่อว่า ทุวินฺโท มหานิรยานํ อนุตริกาย อากฺขณฺติ ความว่า
ได้ยินว่า มหาเปตโลกผ่านเมืองราชคฤห์มา, แม่น้ำตโปทานี้มาจากระหว่าง
มหาโลหกุณฺธินร ๒ ขุมในมหาเปตโลกนั้น ; ฉะนั้น จึงเหือดพล่านไหลไปอยู่.

[เรื่องการรบ]

ในเรื่องการรบ พึงทราบวินัยดังนี้ :- ชื่อว่า นนฺทิ จรติ ได้แก่
ตีกลองพิชัยเกรี้ยวประกาศไป.

ชื่อว่า ราชา อาวุโส ลิจฺฉวีหิ ความว่า ได้ยินว่า พระเถระนั่ง
ในที่พักกลางวันและที่พักกลางคืนของตนเห็นพวกเจ้าลิจฉวีผู้มีฝีมือชำนาญ
ยิ่งได้แม่นยำ เมื่อคำนึงว่า ก็พระราชาทรงก่อสงครามกับพวกเจ้าลิจฉวีเหล่านั้น
ได้เห็นพระราชาทรงปราชัยหนีไปอยู่ ด้วยทิพยจักขุ. ลำดับนั้น พระเถระ
จึงเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ! พระราชาผู้เป็นอุปัฏฐาก
ของพวกท่าน ทรงปราชัยพวกเจ้าลิจฉวีแล้ว.

คำว่า สจฺจํ ภิกฺขเว โมคฺคคฺคฺคาโน อาห ความว่า โมคคัลลานะ
เมื่อคำนึงในเวลาพระราชาทรงปราชัย กล่าวสิ่งที่ตนเห็น ชื่อว่ากล่าวจริง.

[เรื่องข้างลงน้ำ]

ในเรื่องข้างลงน้ำ พึงทราบวินัยดังนี้ :- บทว่า สบฺปิณิกาย คือ
แม่น้ำที่มีชื่ออย่างนี้.

บทว่า อนนฺยํ สมาริํ ได้แก่ จตุตถฌานสมาธิ อันเป็นอนนฺยชะ
คือ ไม่หวั่นไหว เว้นจากความดิ้นรนทางกายและวาจา.

บทว่า นาคานํ แปลว่า แห่งข้างทั้งหลาย.

ชื่อว่า โอลาหํ อุตฺตรนฺตานํ ความว่า ลงน้ำแล้ว ขึ้นอีก. ได้ยินว่า
ข้างเหล่านั้นลงน้ำลึกแล้ว อาบและดื่มในน้ำนั้น เองวงศ์ดูคนแล้วพ่นใส่กัน
และกันจึงขึ้น. มีคำอธิบายว่า แห่งข้างเหล่านั้น ตัวลงน้ำแล้วขึ้นอยู่อย่างนี้.

ชื่อว่า โกลนจ โกรนทาน ความว่า ยืนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสอคงว
งเข้าไปปากแล้ว ทำเสียงดังนกระเรียน.

คำว่า สทท อสุโสสี ความว่า เราได้ยินเสียงโกณจนานั่น.

ชื่อว่า อตุเลโส ภิกขเว สมาธิ โส จ โข อปริสุทฺโธ
ความว่า สมาธินั้นของโมคคัลลานะ มีอยู่, แต่สมาธินั้นแล เป็นของไม่บริสุทธิ์.
ได้ยินว่า พระเถระ ในวันที่ ๗ แต่เวลาบวช ได้บรรลุพระอรหัตผลในวันนั้น
ยังไม่มีวิสี (ความชำนาญ) อันประพจน์แล้ว ด้วยอาการ ๕ อย่าง ในสมาบัติ
๘ ยังมีได้ยังธรรมอันเป็นข้าศึกต่อสมาธิให้บริสุทธิ์ด้วยดี นั่งเข้าดูตถฌานแน่ว
แน่น กระทำให้มีเพียงแต่สัญญาแห่งการนึก การเข้า การตั้งใจ การออก และ
การพิจารณาเท่านั้น ออกจากองค์ฌานแล้ว ได้ยินเสียงแห่งช้างทั้งหลาย ได้
มีความสำคัญอย่างนี้ว่า เราได้ยินเสียงภายในสมาบัติ ดังนี้. ด้วยเหตุนี้ พระ
ผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! สมาธินั้น มีอยู่, แต่สมาธินั้นแล
ไม่บริสุทธิ์.

[เรื่องพระโสภิตะ]

ในเรื่องพระโสภิตะ พึงทราบวินัยดังต่อไปนี้:- ชื่อว่า อห
อาวุธ ปญจกุปฺปสถานิ อนุสุตฺตารามิ ความว่า พระเถระกล่าวว่า เรา
ระลึกชาติได้ ด้วยอาวัชชนจิตเดียว. ก็เมื่อถือเอาความอีกอย่างหนึ่ง การระลึก
ถึงขั้นที่ที่เคยอาศัยอยู่ในอดีตนั้น ๆ ด้วยอาวัชชนจิตต่าง ๆ กัน โดยลำดับ ของ
พระสาวกทั้งหลาย ไม่น่าอัศจรรย์; เพราะฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงไม่ยกโทษ.
แต่เพราะพระโสภิตะนั้นกล่าวว่า เราระลึกชาติได้ด้วยอาวัชชนจิตเดียว ดังนี้;
เพราะฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย จึงยกโทษ.

ชื่อว่า อตุลเสสา ภิกขเว โสภิตสฺส ตา จ โข เอกาเยว ชาติ

ความว่า ชาติที่โสภิตะกล่าวว่า เราละลิกชาติได้ ดังนี้ ของโสภิตะ มีอยู่ ก็แล ชาตินั้นมีเพียงชาติเดียวเท่านั้น อธิบายว่า โสภิตะ มิได้ละลิกโดยผิคลำดับ ไม่ติดต่อกัน.

ถามว่า พระโสภิตะนี้ละลิกชาติได้อย่างไร ?

แก้ว่า ได้ยินว่า พระโสภิตะนี้ บวชในลัทธิเดียรถีย์ ยังสัญญาสมาบัติ ให้บังเกิดแล้ว เป็นผู้มีความไม่เสื่อมทำกาลแล้ว บังเกิดในอสังกตญาณกว่า ๕๐๐ กัป. ท่านอยู่ในอสังกตญาณนั้นตราบเท่าชนมาอยู่ในที่สุด อุบัติในมนุษยโลก แล้วบวชในพระศาสนาได้ทำวิชา ๓ ให้แจ้ง ท่านเมื่อละลิกถึงขั้นที่เคยอาศัย อยู่ในกาลก่อน เห็นปฏิสนธิในอัทธภาพนี้ ต่อจากนั้น ได้เห็นเฉพาะจุติในอัทธภาพที่ ๓. ลำดับนั้นท่านไม่อาจจะละลิกถึงอัทธภาพอันไม่มีจิตในระหว่างจุติและปฏิสนธิทั้ง ๒ ได้ จึงได้กำหนดโดยนัยว่า เราบังเกิดในอสังกตญาณแน่นอน. พระโสภิตเถระนั้น กำหนดได้อยู่อย่างนี้ได้กระทำสิ่งที่ทำได้ยาก เหมือนกับ แยกปลายแห่งขนทรายที่ผ่าเป็น ๙ ส่วนเข้ากับปลาย เหมือนกับการแสดงรอยเท้าในอากาศ ; เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงตั้งท่านไว้ในตำแหน่ง เลดทักกะ ในเพราะเรื่องนี้แหละว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! บรรดา ภิกษุทั้งหลายผู้สาวกของเรา ผู้ละลิกถึงขั้นที่เคยอาศัยในกาลก่อน โสภิตะนี้ เป็นเลิศ* ดังนี้.

[บทสรุปปาราชิก]

คำว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรม คือ ปาราชิก ๔ ข้างพ่ายกขึ้นสวดแล้วแล นี้ เป็นคำแสดงถึงปาราชิกที่ยกขึ้นแสดงใน

* อญฺ. เอก. ๒๐/๓๒

ปาราชิกเทศนี้นั้นแล. แต่ประมวลกันเข้าแล้ว พึงทราบปาราชิกทั้งหมด
ทีเดียว ว่ามี ๒๔ อย่าง. ๒๔ อย่าง คืออะไรบ้าง? คือ ที่มาในพระบาลี ๘
อย่างก่อน คือของพวกภิกษุ ๔ เฉพาะของพวกนางภิกษุณี ๔. อภัพบุคคล
๑๑ จำพวก. บรรดาอภัพบุคคล ๑๑ จำพวกเหล่านั้น บัณเฑาะก์ สัตว์
ดิรัจฉาน และอุกโตพยัญชนก ๓ จำพวก เป็นพวกอเหตุกปฏิสนธิ จัดเป็น
พวกวัฏฏวิบัติ. พวกวัฏฏวิบัติเหล่านั้น ไม่ถูกห้ามสวรรค์ แต่ถูกห้ามมรรค.
จริงอยู่ บัณเฑาะก์เป็นต้นเหล่านั้น จัดเป็นอภัพบุคคลสำหรับการได้มรรค
เพราะเป็นพวกวัฏฏวิบัติ ถึงการบรรพชาสำหรับพวกเขา ก็ทรงห้ามไว้.
เพราะฉะนั้น บัณเฑาะก์เป็นต้นแม่เหล่านั้น จึงจัดเป็นผู้ฟ่ายแพ้ (เป็นปาราชิก).
บุคคล ๘ จำพวกเหล่านี้ คือ คนลักเพศ ภิกษุเข้าริตเดียรถีย์ คนฆ่ามารดา คน
ฆ่าบิดา คนฆ่าพระอรหันต์ สามเณรผู้ประทุษร้ายนางภิกษุณี คนทำโลหิตุปบาท
ภิกษุผู้ทำสังฆเภท ชื่อว่าถึงฐานะเป็นอภัพบุคคล เพราะเป็นผู้วิบัติ ด้วยการ
กระทำของคน เพราะฉะนั้น จึงจัดเป็นผู้ฟ่ายแพ้ด้วย. บรรดาบุคคล ๘ จำพวกนั้น
สำหรับบุคคล ๓ จำพวกเหล่านี้ คือ คนลักเพศ ภิกษุเข้าริตเดียรถีย์ สามเณร
ผู้ประทุษร้ายนางภิกษุณี ไม่ถูกห้ามสวรรค์ แต่ถูกห้ามมรรคแท้. อีก ๕ จำพวก
ถูกห้ามแม้ทั้ง ๒ อย่าง. เพราะว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นจำพวกสัตว์ที่จะต้องเกิด
ในนรก ไม่มีระหว่าง. อภัพบุคคล ๑๑ จำพวกเหล่านี้ และบุคคลผู้เป็น
ปาราชิก ๘ ข้างต้น จึงรวมเป็น ๑๙ ด้วยประการฉะนี้ แม้บุคคลเหล่านั้น
รวมกับนางภิกษุณียังความพอใจให้เกิดในเพศกฤหัสถ์ แล้วนุ่งห่มอย่างคฤหัสถ์
จึงรวมเป็น ๒๐. จริงอยู่ นางภิกษุณีนั้น ถึงแม้จะได้กระทำการล่วงละเมิด
ด้วยอชฌาจาร ก็จัดว่า ไม่เป็นสมณิได้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้; เพราะเหตุนั้น
ปาราชิกเหล่านี้ จึงมี ๒๐ ก่อน. อาจารย์บางพวกกล่าวว่า อนุโลมปาราชิก

แม้อย่างอื่น ยังมีอีก ๔ ด้วยอำนาจภิกษุ ๔ จำพวกเหล่านี้ คือ ภิกษุมองคค์ำเนติขาว (ปรารธนาจะเสพเมณฺฐธรรม จึงสอดคองคค์ำเนติเข้าไปทางวิจฺจมรรค ของคน) ๑ ภิกษุมีหลังอ่อน (ปรารธนาจะเสพเมณฺฐธรรม ก้มลงอมองคค์ำเนติของตน) ๑ ภิกษุเอาปากอมองคค์ำเนติของผู้อื่น ๑ ภิกษุนั่งสวมองคค์ำเนติของผู้อื่น ๑. ก็เพราะเหตุที่ธรรมของคน ๒ คน ผู้เข้าถึงความเป็นเช่นเดียวกัน ด้วยอำนาจระคะ ตรีสเรียกว่า เมณฺฐธรรม; ฉะนั้น ปาราชิก ๔ เหล่านี้ ชื่อว่า ย่อมอนุโลมแก่เมณฺฐธรรมปาราชิก โดยปริยายนี้ เพราะภิกษุ ๔ จำพวกนั้น ถึงจะไม่ได้เสพเมณฺฐธรรมเลย ก็พึงต้องอาบัติได้ ด้วยอำนาจการยังมรรคให้เข้าไปทางมรรคอย่างเดียว; เพราะเหตุนี้ จึงเรียกว่าอนุโลมปาราชิก ฉะนั้นแล. พึงประมวลอนุโลมปาราชิก ๔ เหล่านี้ และปาราชิก ๒๐ ประการข้างต้นเข้าด้วยกันแล้ว ทราบปาราชิกทั้งหมดทีเดียว ว่ามี ๒๔ อย่าง ด้วยประการฉะนี้

ชื่อว่า น ลกฺขิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ สํวาสํ มีความว่า ย่อมไม่ได้สังวาสต่างโดยประเภท มีอุโบสถ ปวารณา ปาฏิโมกฺขทฺเทศ และสังฆกรรมกับด้วยภิกษุทั้งหลาย.

ชื่อว่า ยถา ปุเร ตถา ปจฺฉา มีความว่า ในกาลก่อน คือ ในเวลาเป็นคฤหัสถ์และเวลาที่ยังมิได้อุปสมบท (ย่อมเป็นผู้ไม่มีสังวาส) ฉนฺใด, ภายหลังแม้ต้องปาราชิกแล้ว ก็เป็นผู้ไม่มีสังวาส ฉนนันเหมือนกัน. สังวาสต่างโดยประเภทมี อุโบสถ ปวารณา ปาฏิโมกฺขทฺเทศ และสังฆกรรม กับด้วยภิกษุทั้งหลาย ของภิกษุนั้น ไม่มี; เพราะเหตุนี้ ภิกษุนั้น ชื่อว่า ย่อมไม่ได้สังวาสกับด้วยภิกษุทั้งหลาย.

ชื่อว่า ตตฺถายสุมฺหเต ปุจฺฉามิ มีความว่า ข้าพเจ้าขอลถามท่าน
ทั้งหลาย ในปาราชิก ๔ เหล่านี้ว่า ท่านเป็นผู้บริสุทธิ์แลหรือ ?

บทว่า กจฺจิตฺต ตັคฺคบทว่า กจฺจิ เอตฺถ มีความว่า ในปาราชิก
๔ เหล่านี้ ท่านทั้งหลายเป็นผู้บริสุทธิ์แลหรือ ?

อีกประการหนึ่ง สองบทว่า กจฺจิตฺต ปริสุทฺธฯ มีความว่า ท่าน
ทั้งหลาย ย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์แลหรือ ? บทที่เหลือทุก ๆ แห่งมีเนื้อความขึ้น
ทั้งนั้น ฉะนี้แล.

จตุตถปาราชิกวรรณนา ในอรรถกถาพระวินัย

ชื่อสมันตปาสาทิกา จบ

[อธิษฐานกาลาของท่านผู้รจนา]

ขอพระสัทธรรม จงดำรงอยู่สืบกาล

นาน ขอฝนจงตกต้องตามฤดูกาล ยังหมู่

สัตว์ให้เอิบอím สืบกาลนาน ขอพระราชา

จงปกครองแผ่นดิน โดยธรรมเทอญ.